ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 1ER SEPTEMBRE
1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9192 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4993

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

Թուրքերու մասնակցութիւնը մեծ պատերազմին՝ չարաչուք հետեւանքներ պիտի ունենար Հայութեան համար:

Առիթէն օգտուելով, ամէնէն առաջ ջնջել համարեցին հայկական Բարենորոգումներու ծրագիրը եւ պաշտօնէն հեռացուցին Վասպուրականի շրջանի մարդական Հօֆը, հազիւ տեղ հասած: Բարձրագոյն իր պաշտօնակիցը՝ Վեսթենէնկ՝ աշխատանքին գործի չէր ձեռնարկած:

Մեծ Եղեռնը կը պատրաստուէր արդէն 1914ի աշնան, երբ դեռ ո՛չ մէկ ապստամբական շարժում կար հայկական նահանգներուն մէջ, պատրուակ ծառայելու համար Իթթիհատի ոճրագործ ծրագիրներուն:

1914 Հոկտ. 29ին գերման ծովակալ ...ն Սեւ Ծով մտցնելով Կէօպէնն ու Պրէսլաուն, կը ռմբակոծէր Օտեսան, Սեւաստապոլը, Թէոտոսիան եւ Նովորոսիսքը, յանկարծակիի բերելով եւ կատարուած իրողութեան առջեւ դնելով Թուրք կառավարութիւնը:

Էնվէր - Թալէաթ - Ճէմալ եռապետութեան համար նոր արեւ կը ծագէր: Առաջին առթիւ Ճիհատ յայտարարեցին՝ յուսալով համաձայնական քրիստոնեայ պետութեանց դէմ հանել իսլամական աշխարհը:

1914ին Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ իսլամներու ընդհանուր թիւը կը հաշուէին 250 միլիոն: Թուրքերը կը յաւակնէին այս հսկայ ուժը օգտագործել իրենց ի նպաստ:

Սկսան շոյել Օսմանեան Կայսրութեան հպատակ Արաբները, որոնց դէմ թշնամական դիրք բռնած էին վերջին տարիները:

Արաբները չխաբուեցան:

Նոր չանցած, Ճէմալ փաշա ձերբակալել տուաւ արաբ հայրենասէրները, որոնք կախաղանի վրայ պիտի քաշէին իրենց վրէժը:

Արաբներու պատասխանը չուշացաւ:

1916 Յունիսին Մէքքէի Շէրիֆ Հիւսէյինի տղուն՝ Ֆէյսալի ղեկավարութեամբ եւ Անգլիացիներու օժանդակութեամբ ապստամբութեան դրօշ պարզեցին անոնք Թուրքերուն դէմ եւ մինչեւ յաղթանակ հասան, չարաչար պարտութեան մատնելով օսմանեան «մեծապօր» բանակը:

Անկարող դիմադրելու արաբ կամաւորական զօրագունդերու յարձակումներուն, Թուրքերը ուզեցին վրէժ լուծել Սուրիոյ եւ Լիբանանի անզէն ու անպաշտպան ժողովուրդէն, սովի, անօթութեան եւ համաճարակներու զոհ դարձնելով զայն:

Ճէմալ փաշա, պահելով հանդերձ ծովային նախարարի իր պաշտօնը, իբրեւ հրամանատար Դ. բանակի, բացառիկ իրաւունքներ ձեռք բերած էր, ...ելով փոխարքայ արաբախօս շրջաններու, Իսքէնտէրունի ծոցէն դէպի ..., մինչեւ Պարսից ծոց եւ Սուէզ: Իրաւասու էր մահապատիժ տալու եւ գործադրելու, առանց ենթարկելու Սուլթանի վաւերացման, ինչպէս օրէնք էր:

Արտասովորական իրաւունքներով զինուած՝ Ճէմալ փաշա 1916ի գարնան Պէյրութի ամբարանոց Ալէյի պատերազմական ատեանին առջեւ դատի կանչեց արաբ ղեկավար մտաւորականները, երբ արդէն Հիճազի մէջ ապստամբական շարժում սկսած էր:

Պատերազմական ատեանը 1916 Ապրիլին տուաւ իր վճիռները: Մահուան դատապարտուեցան 34 հայրենասէրներ, որոնք կախաղան հանուեցան Դամասկոսի եւ Պէյրութի կեդրոնական հրապարակներուն վրայ: Ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցան վեց տասնեակ ուրիշներ, որոնք Եգիպտոս ապաստանած էին:

Դատապարտեալներու ընտանիքները աքսորուեցան Անատոլու:

Կախուողներուն մէջ էին՝ Ապտիւլ Համիտ Զահրաուի, Փարիզի 1913ի արաբական համագումարին նախագահը, որ օսմանեան Ծերակոյտին անդամ էր, Շէֆիք պէյ էլ Մուէյյէտ՝ հիմնադիր «Իսլամ Եղբայրներ» կուսակցութեան, Շուքրի պէյ էլ Ասէլի, անդամ «Ապակեդրոնացման» կուսակցութեան, Սայիտ Աքլ՝ աշխատակից «էլ Իթթիհատը Օսմանի» թերթին, Սէլիմ պէյ Ճէզայիրի, Ալժերիոյ հռչակաւոր Ապտիւլքատէրին եղբօրորդին, Մահմուտ եւ Մուհամմէտ էլ Մահմէսանի, եւ այլ ծանօթ դէմքեր, մէկ մասը քրիստոնեայ:

Ասոնց բոլորին անունները ու «յանցանք»ները մանրամասնօրէն գրուած են Ճէմալ փաշայի հրատարակած «Կանաչ Տետրակ»ին մէջ, որուն անունն է՝ Ճըշմարտութիւնը Սուրիական խնդրին մասին (Պոլիս, 1916, Թանինի տպարան):

Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կը պարունակէ 168 էջ գրութիւն եւ 72 էջ գաղտնի վաւերագրերու արտատպումներ, մեծ մասամբ գրաւուած Դամասկոսի եւ Պէյրութի ֆրանսական հիւպատոսարաններէն:

Այս գիրքը կը յիշեցնէ նոյն տարուան ընթացքին Հայերու մասին հրատարակուած աւելի ընդարձակ գիրքը, որուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ Պոլիս 1917ին:

Հայն ու Արաբը նոյն կշիռով կը չափէին Թուրքերը:

Երկու ազգերը բախտակից էին երէկ, բարեկամ կը մնան այսօր, ապրելով նոյն հողին վրայ, քառասուն տարիէ ի վեր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ՔԵՆԸՏԻ ԽԱՂԱՂԱՍԷՐ ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ

—o—

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԵՑ ՎԵՐՍԿՍԻԼ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Հերթական մամուլի ասուլիսի ընթացքին, նախագահ Քենըտի շեշտեց թէ Միացեալ Նահանգները վճռած են համոզել Խորհ. Միութիւնը, որ երբեք պիտի չհրաժարին Պերլինի իրենց իրաւունքներէն: Քենըտի հաղորդեց նաեւ թէ Արեւմտեան Արտաքին նախարարները Ուաշինկթըն պիտի հաւաքուին Սեպտեմբեր 14ին, շարունակելու համար իրենց խորհրդակցութիւնները Պերլինի մասին: Կարեւոր որոշում մըն է զօրավար Քլէի նշանակումը Արեւմտեան Պերլին: Արդարեւ, Քենըտի յայտնեց թէ «օդանաւային կամուրջի հերոսը» Արեւմտեան Պերլին պիտի երթայ իբրեւ անձնական ներկայացուցիչը նախագահ Քենըտիի, դեսպանի աստիճանով:

Զօր. Լուսիըս Քլէ, Պերլինի ամերիկեան ուժերուն ընդհանուր հրամանատարն էր 1948ին, օդանաւային կամուրջին ատեն: «Պերլինի մէջ կացութիւնը ծանր է, ըսաւ նախագահը, կ'ուզեմ տեղւոյն վրայ մէկը ունենալ որ զօր. Քլէի փորձառութիւնը եւ կարողութիւնը ունենայ»: Քենըտի յայտնեց նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են մտքերու փոխանակութեան խաղաղ լուծում մը գտնելու համար Պերլինի հարցին: «Սպառազինմանց այս վիճակին մէջ, ըսաւ Քենըտի, միայն խաղաղասէր լուծում մը կարելի է նախատեսել», աւելցնելով թէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին մօտակայ վերադարձը Ուաշինկթըն առիթ պիտի ընծայէ որ խօսակցութեանց կարելիութիւններ նախատեսուին, կողմերու միջեւ, գոհացուցիչ լուծումի մը յանգելու համար:

Քենըտի չուզեց մանրամասնութիւններ տալ Ատենաուէրէն ստացած նամակին շուրջ:

Հիւլէական փորձերուն անդրադառնալով, Քենըտի յայտնեց թէ ամերիկացի պատուիրակը Ժընեւէն պիտի վերադառնայ քանի մը օրէն եւ այն ատեն կարելի է գիտնալ թէ համաձայնութեան կարելի է գալ Խորհ. Միութեան հետ:

Այս մասին խօսած ատեն, Քենըտի չէր գիտեր անշուշտ թէ քանի մը ժամ ետք, Խորհ. Միութիւնը պիտի յայտարարէր թէ կը վերսկսի հիւլէական իր փորձերը: Մոսկուա կ'արդարացնէ իր այս քայլը, որ խոտոր կը համեմատի խաղաղ համակեցութեան հետ, յայտնելով թէ միջազգային կացութիւնը ստեղծած է այդ ստիպումը, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը չուզեր անակնկալ յարձակման մը ենթարկուիլ ինչպէս 1941ին: Խորհ. Միութիւնը հարկ կը տեսնէ արդէն շատ երկար յայտարարութեամբ մը բացատրել «խորհրդային ժողովուրդին եւ համայն մարդկութեան այս որոշումին իմաստը եւ հետեւանքները, որուն միակ նպատակն է ամէն ինչ ընել արգելք հանդիսանալու համար այն աղէտին, որ կրնայ ըլլալ երրորդ պատերազմը»: Երրորդ պատերազմը միայն հիւլէական կրնայ ըլլալ, կ'ըսեն Ռուսերը: Յայտարարութեան մէջ կը յիշուի նաեւ Ֆրանսայի Սահարական փորձերը, ռազմապաշտ Գերմանացիներուն եւ անոնց զինակիցներուն սպառնալիքները: «Խորհ. Միութիւնը գիտէ հիւլէական փորձերուն վնասակար հետեւանքները, մարդկային արարածներուն համար, ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ նուազագոյնին իջեցնելու համար այդ վտանգները եւ եթէ որոշած է վերսկսիլ այդ փորձերը, ցաւով է որ տուած է այդ որոշումը եւ իր կամքի հակառակ» կ'ըսէ Մոսկուայի յայտարարութիւնը:

Խորհրդային յայտարարութիւնը կրկին կը յիշէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ստորագրելիք դաշնագիրը, ապա ծանրանալով ռումբերու տեսակին վրայ, կը յայտնէ թէ ծրագիր մը պատրաստուած է շարք մը հիւլէական ռումբեր շինելու, որոնց իւրաքանչիւրին ուժը 20, 30, 50 եւ 100 միլիոն թոն Թէ. Էն. Թէ. ըլլայ եւ զօրաւոր հրթիռներ Կակարինի եւ Թիթովի գործածած հրթիռներուն նման: Այս ամբողջէն վերջ Խորհ. Միութիւնը կ'ըսէ թէ ինք երբեք առաջինը պիտի չըլլայ այդ զէնքերը գործածողը: Խնդիրը այն է որ նման պատերազմի մը մէջ ով որ առաջինը չըլլայ այդ զէնքերը գործածողը, հաւանաբար երբեք պատեհութիւնը չունենայ... երկրորդը ըլլալու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը միշտ շփոթ է: Կուլար կէս ճամբան մնաց, որովհետեւ բանակը կ'ընդդիմանայ իր վերադարձին եւ Սահմանադրութեան գործադրութեան: Բանակին զեկոյցը կ'ըսէ թէ «ներկայ ժամը ծանրակշիռ է»: Կը թուի թէ մառեշալ Տենիս միշտ կացութեան տէրն է, մինչ Կուլար, Նիւ Եորք հասած, կը սպասէ: Եկեղեցին ալ կը փորձէ իր դերը խաղալ եւ միջին ճամբայ մը գտնել: Կարգ մը օրաթերթեր լոյս չեն տեսած, գործադուլի շարժումներ սկսած են հոս-հոն:

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ճակատի մէկ բանբերը յայտարարեց Թունուզի մէջ թէ Ֆերհաթ Ապպասի պաշտօնազրկման պատճառն այն է որ իրեն տրուած 12 ամսուան պայմանաժամի ընթացքին չկրցաւ կարգադրել Ալժերիոյ հարցը: Պէն Խետտա դէմ եղած է խաղաղ լուծումի մը եւ ուժին՝ ուժով կ'ուզէ պատասխանել:

ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ — Պրանտ ընտրապայքարը սուր հանգամանք ստացած է: Առջի օր Ատընաուէր ամբաստանած էր Վիլլի Պրանտը, որ կը շահագործէ Պերլինի դէպքերը իր քարոզչութեան համար (Խրուշչեւը կանխամտածուած օժանդակութիւն մը բերաւ ընկերային - դեմոկրատներուն, ըսած էր Գերմանիոյ վարչապետը): Պրանտ պատասխանած էր. — Ծերուկը այլեւս չանդրադառնար թէ ի՛նչ է կացութիւնը: Կը շարունակէ մտածել իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն, երբ յարձակումը մեր ամբողջ ժողովուրդին դէմ է»: Ստեղծուած յուզումին պատճառաւ, Ատընաուէր ստիպուեցաւ ճշդում մը ընել:

ՆԵՓԱԼԻ թագաւորը յայտարարեց թէ նեփալցի ժողովուրդը երբեք Չինաստանի պիտի չձգէ Էվերեսթ լեռը: «Մերն է եւ ոչ ոք կրնայ մեր ձեռքէն առնել», շեշտած է թագաւորը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Մահենտրա թագաւորը Պելկրատ կ'երթայ: Նոր Տելհիի մէջ ըսաւ նաեւ թէ Չինաստանի հետ սահմանային հարցերու վերաբերեալ խօսակցութիւնները լաւ արդիւնքներ կուտան:

ԻՐԱՔԵԱՆ պատուիրակութեան պետը, Տոքթ. Թարիք Ալմութավալլի յայտարարեց թէ չինեւիրաքեան առեւտրական բանակցութիւնները վերջացան, նախորդ տարուան համաձայնագրին վերանորոգումով:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ զեկոյց մը հրատարակեց յայտնելով թէ Անկոլայի գործողութիւնները ցարդ 110 Փորթուկալցիի մահուան պատճառ դարձած են:

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ Պաշտպանութեան նախարարը հինգշաբթի օր մեկնեցաւ Երուսաղէմէն, ձեռք ձգելէ ետք Իսրայէլի գործակցութիւնը երիտասարդական շարժումներու պատրաստութեան համար: Ասոնք պիտի ընդօրինակեն իսրայէլեան Կատնա (զինուորական պատրաստութիւն) եւ Նահալ (գիւղացի-զինուորներ) կազմակերպութիւնները: Քոթ տ'Իվուարի նախարարը յայտնեց թէ իր երկիրը զինուորական մտահոգութիւն չունի, այլ՝ քատրեր կ'ուզէ պատրաստել եւ վստահ է որ Իսրայէլ շատ օգտակար կրնայ ըլլալ այդ ուղղութեամբ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ այցելութեան գնաց Ղանայի նախագահ՝ Քվամէ Ն'Քրումայի որ Եալթա կ'անցընէ իր արձակուրդը: Ղանայի մէջ պատժական նոր օրէնք մը 3 տարի բանտարկութիւն կամ 500 անգլիկամ բերանացի նախատէ կամ անուամէկուն համար որ գրաւոր, տպագրուած կամ բերանացի կը նախատէ կամ կ'անարգէ նախագահ Ն'Քրուման:

ՍԹԱՆԼԵՎԻԼԻ մէջ (նախկին պելժիական Քոնկօ) ժողովրդական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ երկու կուսակցութեանց ձուլումին առթիւ: «Փաթրիս Լումումպա ազգային կուսակցութեան» նախագահ ընտրուեցաւ Կիզենկա: Այս առթիւ հակամերիկեան կարգախօսքեր լսուեցան: Միացեալ Նահանգներու դեսպանը արտաքսուեցաւ Սթանլեվիլէն:

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ «օդանաւային նրբանցքները» դէպի Արեւմտեան Պերլին վերապահուած են միայն զինուորական փոխադրութեանց եւ ապօրէն են Գերմաններու թռիչքները (կ'ակնարկէ Լիւպքէի վերջին այցելութեան): Ամերիկացիները պատասխանեցին թէ ճիշդ չէ ըսուածը, մնաց որ Փանքով ոչ մէկ հանգամանք ունի այդ մասին կարծիք յայտնելու:

ՕՌԱՆԻ մէջ նոր պայթումներ պատահած են: 5 մեռեալ եւ 31 վիրաւորներ կան:

ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ընկերները Բէյրութից բերին Հայկ Գալեանի թերթի վերջին համարը, Օգոստոս 23:

Ամսից աւելի է Սուրիայի Հայութիւնը տխուր է լալիս՝ լացացնելով իր հետ Սփիւռքի բովանդակ Հայութիւնը: Դամասկոսի, Հալէպի, Լաթաքիոյ, Խամըշլիի բանտերը լեցուած էին անմեղ Հայերով՝ ծեծի եւ խոշտանգումի առարկայ: Բոլշեւիկեան Չեկայի եւ Նացի Գեստափոյին վայել «հարցաքննութեամբ» խոստովանութիւններ առնուեցան. բանտի մէջ ինքնասպանութեան անունով սպանութիւններ տեղի ունեցան...:

Երկար ու սրտմաշուք սպասումից յետոյ, վերջապէս պրոկուրորները արժանաւոր պատասխան տուացան՝ պարզ, յստակ ու վճռական:

— Դաշնակցութիւնը վարձու գործակալ աշխարհակալ պետութիւններին... Դաշնակցութիւնը գործակալ Իսրայէլի... Կարելի՞ է աւելի տխմար, աւելի վատթար, աւելի ծիծաղելի զրպարտութիւն:

— Դաշնակցութիւնը դաւաճանեց արաբ աշխարհի ազատութեան դատի, — ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ օրինակ կայ:

Հնարուա՞ծ է աւելի անհեթեթ, աւելի անարդար մեղադրանք հայ ժողովուրդին հասցէին:

Եթէ Դաշնակցութիւնը ընդունած է դրամով ծառայել աշխարհակալներին, ինչո՞ւ արդեօք ծախուէր Անգլիային, Ֆրանսային կամ Ամերիկային: Աւելի մօտ եւ աւելի առատ վճարող աշխարհակալները նստած են Մոսկուայում, որոնք դրամ չեն խնայում ամէն տեղ գործակալներ պահելու համար:

Դաւաճանութի՛ւն արաբական ազգային դատին — Դամասկոսում մոռացել են Հայերի դիրքը Ֆրանքօսուրիական պայքարի օրերին:

Մոռացե՞լ են, որ Հայերը լուծեցին իրենց վրէժը պատուհասելով արաբ ժողովրդի արիւնարբու թշնամին իթթիհատական Ճեմալ փաշային:

Փոխանակ երախտագիտութեան, այժմ բանտարկում ու խոշտանգում են Արաբների հաւատարիմ բարեկամներին:

Դաշնակցութիւնը երբեք եւ ո՛չ մի տեղ, դրամով կամ անդրամ, աշխարհակալներին եւ անազատ ազգերի հալածիչներին չի ծառայել: Ընդհակառակն: Դաշնակցութիւնը կռուել է Օսմանեան Սուլթանների դէմ: Պայքարել է ցարերի բռնակալութեան, Պարսից Շահերի դէմ: Յարատեւ եւ անվհատ կռուի մէջ է համայնավար դիմակի տակ սովետական բռնակալ աշխարհակալութեան դէմ: Պայքարում է միշտ նշանաբան ունենալով՝ մարդկութեան ազատութիւնը ամէն տեսակ բռնակալութեան դէմ, ճնշուած, իրաւազուրկ ազգերի ու հայրենիքների ազատագրութիւնը:

Ո՞րտեղից է, ո՞վ է ներշնչել այդ հրէշային գաղափարը, որ Հայերը թշնամի են արաբական դատի, որ Հայերը սպասարկում են աշխարհակալներին, գործակից են Իսրայէլի:

Ինչպէս արաբ ժողովուրդներ դարերով տառապած են Օսմանեան լուծի տակ եւ դարերով երազած ու պայքարած են ազատութեան համար, մինչեւ որ հասած է անկախութեան, հայ ժողովուրդն եւս չարչարուել է նոյն Օսմանեան բռնաւորների ճիրաններում, ծովերով արիւն թափած է ազատութեան համար: Կարճ ժամանակ վայելած է ազատութեան արեւը, բայց արաբ եղբայրների բախտը չէ ունեցած եւ նորէն ընկած է նոր աշխարհակալների ճիրանների մէջ եւ կը շարունակէ պայքարը վերջնական ազատութեան յոյսով, ապաւինած իր ուժին եւ ազատասէր ժողովուրդների համակրանքին:

Իր պայքարի ուղիներու վրայ, ազատամարտի ամէնէն օրհասական վայրկեաններուն հայ ժողովուրդը վայելած է արաբ ժողովուրդի համակրանքն ու նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, ինչպէս ինքն ալ չէ խնայած իր բովանդակ համակրանքն ու աջակցութիւնը արաբ ժողովուրդին:

Արդ՝ ի՞նչպէս կարելի է երեւակայել, որ Հայը ազգային ի՛նչ դաւանանքի ալ պատկանի, սեւ դաւաճանութեամբ փոխարինի արաբ ժողովրդէն վայելած այդքան մեծահոգի երախտիքը: Մենք չենք մոռցած եւ չենք կրնար մոռնալ, որ երբ Թրքական Գեհենէն փախած Հայերով լեցուն նաւերը, Միջերկրականի վրայ, բաց նաւահանգիստ մը կը փնտռէին իրենց կեանքը փրկելու համար, մեծերու նաւահանգիստները, ինչպէս եւ իրենց սրտերը փակ էին եւ միայն Սուրիան եւ Լիբանանը բացին իրենց դռները մեր մնացորդացը պատսպարելու, հաց եւ օթեւան տալու համար եղբայրօրէն: Ի՞նչպէս կարելի է այդքա՛ն աներախտապարտ համարել ի ծնէ երախտագէտ համարուած Հային, մեղադրել, որ ընդունակ է իր բարերարի մէջքից թիկունքը մխել: Հրէշաւոր կասկած է այդ, անըմբռնելի արաբ հայրենասէրների կողմից:

Արաբ ժողովուրդն էլ, Հայի նման, բախտահալած՝ ցրուած է ամէն կողմ՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներ, ծովեզերեայ ու Հարաւ. Ափրիկէ, Սուրիացին այսօր ապրում է շատ երկրներում, Մայր Հայրենիքից դուրս, ընկերային ու քաղաքական տարբեր, յաճախ, ներհակ միջավայրերում, բնական եւ քաղաքական տարբեր կլիմաների մէջ, բայց չի մոռանում, որ ինքը Արաբ է, Սուրիացի. չի մոռանում իր Մայր Հայրենիքը, որի հետ կապուած է գլում իրեն բարոյական ու նիւթական ազգակցական կապերով: Այդ պատճա՞ռ է, որ Ամերիկայի, Բրազիլի, Արժանթինի, Տրանսվալի, Ղանայի իշխանութիւնները կասկածեն նրանց դաւաճանութեան մէջ, արգիլեն դրանց սովորել իրենց մայրենի լեզուն, հարիւրներով բանտերը նետեն, իբրեւ դաւաճան, ծեծեն, չարչարեն: Ի՞նչ կ'ասեն Դամասկոսում, եթէ, օրինակ, Վենեզուէլայում սուրիացի Արաբին բանտարկեն ու չարչարեն միայն նրա համար, որ իր Մայր Հայրենիք Սուրիայի դրօշի առջեւ յարգանքով ոտքի է կանգնում: Ի՞նչ կ'ասեն Դամասկոսում, եթէ վաղը Բրազիլում հարիւր հազարաւոր Արաբներից պահանջեն՝ կամ ազգով Բրազիլացի պիտի դառնաք, մոռանաք ձեր Արաբութիւնը, կամ պէտք է ձգէք երկիրը եւ հեռանաք:

Ձգե՛լ—հեռանալ, Սուրիայում արդէն իսկ մարդիկ մտածում են ձգելու եւ հեռանալու մասին: Բայց ինչո՞ւ: Աշխարհի երեսին կը գտնուին, անշուշտ, ազգեր, որոնք տեղ կը տան ազատապաշտ, խաղաղասէր եւ շինարար Հային: Դեռ շա՛տ խամ ու խոպան հողեր կան, որոնք գութանի են սպասում: Շա՛տ չորացնելիք ճահիճներ ու ոռոգելիք անապատներ կան: Շա՛տ կառուցանելիք շէնքեր կան ամէն տեղ: Արհեստաւորների պէտք կայ: Մտաւորական մասնագէտների պահանջ կայ: Աշխատաւոր Հայի բազուկն ու միտքը հանրածանօթ են եւ գնահատուած: Բանուկ ձեռքը չի մուրայ, բայց, հարցնում եմ նորից, ինչո՞ւ ձգել ու հեռանալ, որ նոր հայրենիքն է դարձած. ինչո՞ւ չեն ուզում Դամասկոսում, որ Հայը խաղաղ ապրի սուրիական երկնքի տակ, երգի եւ աղօթի իր մայրենի լեզուով, իր զաւակները մեծացնէ իբր Սուրիացի եւ իբրեւ Հայ: Հո՞ղ չկայ մշակելիք: Անապա՞տ չկայ ջրելիք: Շէ՞նք չկայ շինելիք: Հայի արհեստաւոր ձեռքին եւ ստեղծագործ խելքին պէտք չունի՞ Սուրիան:

Եթէ պէտք չունի, Հայը կարող է հեռանալ, միշտ երախտագէտ՝ սուրիական ժողովուրդի հանդէպ: Բանուկ ձեռքը չի մուրայ՝ հաց կը գտնէ ամէն տեղ: Բայց ինչո՞ւ անարգել, ինչո՞ւ դաւաճան համարել անդաւաճան սիրով հողն ու աշխատանքը եւ ազատութիւնը սիրող Հային: Ինչո՞ւ նետել բանտերը, ծեծել, եղունգները քաշել: Ինչո՞ւ, երբ աշխարհ գիտէ, որ Հայը հաւատարիմ է իր Սուրիական Հայրենիքին:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Պուա-տը-Պուլոներ (Լիբանան)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Եթէ սրբանալ կ'ուզես, զարգացո՛ւր զաւակներդ: Վաղը անոնց լաւ գործերը քեզի՛ պիտի վերագրուին:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ

×

Ուշիմութիւնը աւելի մեծ արժէք ունի, քան ուժը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

×

Իրաւունք ունեցող մարդը քիչ կը խօսի:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ, Մարսէյլ եւ Մոնփելիէ հայկական բազմամարդ գաղութներ ունեցած ենք միշտ:

Փիթիվիէի եկեղեցիի պաշտպան սուրբերէն մէկը Ս. Գրիգոր Նիկոպոլսեցին է, ծնած Ժ. դարուն՝ այդ քաղաքին մէջ, որ թողուց հայրենիքը, կորեց անցաւ Բոսլիան, թափառեցաւ կեղտոց մէջ եւ, Հայաստանէն հետը առած երկու ընկերները ճամբան կորսնցնելէ ետք, հաստատուեցաւ Փիթիվիէ:

Բազմաթիւ Հայեր Ֆրանսա եկան նաեւ Հայոց վերջին Թագաւոր Լեւոնի գահազրկումէն ետք, որ մահացաւ Փարիզի մէջ 1393 Նոյեմբեր 29ին:

Պատմութիւնը կը յիշէ քանի մը Հայերու հաստատուիլը Ֆրանսայի մէջ ԺԲ. դարուն: Ըստ երեւոյթին, այդ թուականին կատարուած է հայատառ հին արձանագրութիւնը Պուրժի Մայր Եկեղեցիին ձախ թեւի մէկ սիւնին վրայ:

Յետ քննութեանց, ձեռնհաս գիտնականները հաստատեցին, թէ այդ արձանագրութիւնը Սարգիս անունով Հայ մը ձգած էր՝ քաղաքին մէջ հաստատուած կամ անցորդ: Եւ տեղւոյն կղերին մեծ պարգեւ մը ըրած ըլլալուն համար, պահանջած էր փոխարէն իր յիշատակը անմահացնել կաթողիկէի մէկ սիւնին վրայ:

Լաքրասի (Լանկրոտք) արքայարանէն բերուած լատին ձեռագիր մը կը կրէ հայերէն ծանօթութիւն մը, գրուած Սեբաստիոյ Սիմէոն եպիսկ.ին կողմէ որ Զատիկը տօնած էր Լաքրասի եկեղեցիին մէջ, 1388ին: Պատմիչը կ'աւանդէ թէ Ռիշըլիէօ կարելին ըրաւ, որպէսզի Արեւելքի մէջ ֆրանսական ազդեցութիւնը զօրացնէ. մղում տուաւ Ֆրանսայի մէջ արեւելեան ուսմանց. նոյնիսկ մտածեց Արեւելքէն ձեռագիրներ բերել տալ՝ իր գրադարանը զարդարելու համար եւ օգտակար ըլլալ գիտնականներուն, որ պիտի ուսումնասիրէին զանոնք: Ռիշըլիէօյի գերագանցօրէն գործնական տաղանդը նոյնիսկ գաղափարը յղացաւ Ֆրանսայի մէջ Հայեր բնակեցնելու, որպէսզի վաճառականութիւնը զարգացնէ եւ, այդ առթիւ, իր ծախքով Փարիզի մէջ տպել տուաւ քանի մը հայերէն գիրքեր, եւ յատկապէս Հայր Ռիւոլայի հայ-լատին բառգիրքը, որ ճրի ցրուեցաւ:

Պետական այս մեծ մարդէն ետք, եկաւ Լուի ԺԴ. Թագաւորը, որ շատ հոգածու էր արեւելեան իրերուն, եւ շարունակել տուաւ Ռիշըլիէօյի եւ Մազարէնի հաստատած արեւելեան քաղաքագիտութեան ճիւղը, նպաստելով նաեւ Մարսէյլի մէջ հայկական տպարանի մը հաստատման:

Այդ թուականին Ոսկան վարդապետ Երեւանցի, որ արդէն Ամսթերտամի մէջ հայկ. տպարան մը հիմնած էր, Հայոց Կաթողիկոսէն Ֆրանսա ղրկուելով, ընդունուեցաւ նաեւ Լուի ԺԴ-ի կողմէ եւ Մար-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Հայերը երախտագիտական պարտականութիւն մը ունէին ուրեմն Ռուսիոյ հանդէպ: Արտայայտելու համար այդ զգացումը, կատարելու համար պարտականութիւն մը կամաւորական գունդեր պիտի կազմէին Կովկասեան ճակատին վրայ Թուրքերու դէմ կռուելու համար, մանաւանդ որ Կովկասի փոխարքան Տաշքով ինքնավարութիւն կը խոստանար վեց նահանգներուն, եթէ Հայերը անվերապահօրէն օժանդակէին ռուս բանակներուն: Կը թուի թէ կովկասահայ բանակը բաւական չէր եւ հսկայ պետութեան մը բանակները պէտք ունէին մէկ քանի գունդերու օգնութեան: Հայերն ալ ընդունեցան փոխարքային առաջարկը, «թէեւ փորձով գիտէին թէ Ռուսիա երեք անգամ, 1806, 1828, 1878ին խոստումներ տուած եւ դրժած էր, որովհետեւ Ռուսիա մինակ չէր, արեւմտեան ազատական մեծ ազգեր, Ֆրանսա եւ Անգլիա իր դաշնակիցներն էին: Երկար եւ լուրջ խորհրդակցութիւններէ ետք, Հայերը իրենց յոյսը Ֆրանսայի ու Անգլիոյ վրայ դնելով որոշեցին օգնել ռուս բանակներուն կարելի ամէն միջոցներով»:

Օգոստոսի վերջին օրերուն 28 հոգիէ բաղկացած Թուրք պատուիրակութիւն մը Պոլսէն Հայաստան կուգայ համաթուրան եւ համիսլամ շարժում կազմակերպելու Ռուսիոյ եւ զինակիցներուն դէմ: Այս պատուիրակութիւնն ալ կ'առաջարկէ. «Գերման երաշխաւորութեամբ ինքնավար Հայաստան մը Օսմ. Կայսրութեան վեհապետութեան տակ, եթէ ռուսահպատակ եւ թրքահպատակ Հայերը գործօն մասնակցութիւն բերեն Թուրք բանակներուն»:

Հայերը, որ երախտապարտ էին Ռուսիոյ, մերժեցին Թուրք առաջարկը: «Թուրքերը սաստիկ վշտացան եւ այդ օրէն վճռեցաւ Հայերու բնաջնջումը: Ջերբակալութիւններ եւ հալածանքներ սկսան 1914 Սեպտեմբերին հայ նահանգներու մէջ, ռուսեւթուրք պատերազմէն մէկուկէս ամիս առաջ: Այս եղաւ գինը, որով հայ ժողովուրդը վճարեց Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գերմանեւթուրք քաղաքականութեանց օգնութիւնը մերժելուն համար»:

Ռուս փարչութիւնը գնահատե՞ց Հայերու անվերապահ հաւատարմութիւնը: Ոչ երբեք: «Թուրքեւռուս թշնամութիւնները սկսելուն, երկրորդ եւ երրորդ բանակները, որոնց մեծամասնութիւնը Հայեր էին, Գերմանիոյ ճակատը փոխադրուեցան: Աւելին ըլլալով՝ 20·000 կամաւորներէն 7·000ին միայն զէնք տրուեցաւ, առարկելով թէ զէնք չկայ, մինչդեռ քիչ ետք նոյն փարչութիւնը 24·000 հրացան բաժնեց Պարսկաստանի եւ Վանի շրջականերու Քիւրտերուն: Պատերազմին երրորդ ամսուն յստակ էր որ ռուս կառավարութիւնը կը հետապնդէր Լոպանովեան քաղաքականութիւնը»:

(Dr. Pasdermadjian, Why Armenia should be Free, Boston, 1918).

Երբեակ Ջինակցութիւնը ընդգիմացաւ ռուսական հովանաւորութեամբ բարենորոգումներու, Անգլիա եւ Ֆրանսա վերապահ դիրք բռնեցին, Ռուսիա դաւաճանեց Հայերուն: Ո՞վ մնաց Հայերու բարեկամ: Զօհրապի համոզումով Ջինակցութիւնն ալ, Անգլիա, Ֆրանսա ալ կը փափաքէին բարենորոգումներու իրագործումը, որպէսզի Հայերը թումբ մը կազմեն Ռուսիոյ յառաջխաղացքին դէմ: Հայերը նախընտրեցին կամուրջ մը ըլլալ Ռուսիոյ արշաւին. այս ալ վստահութիւն չունէր թէ կրնան կամուրջ մը կազմել: Երկու հակամարտ ուժերու միջեւ տրորուեցաւ հայ ժողովուրդը:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Զօհրապ յաճախ անդրադարձած է կրթական խնդիրներու կարեւորութեան՝ «Ուղեւորութիւն յիշատակներուս մէջ» յօդուածներով եւ ամէնէն վերջ Երեսփ. Ժողովի ներկայացուցած «Կրթական Առաջարկներ»ով: Մասնագիտական գրութիւններ սպասելու չէ, ընդհանուր գաղափար:

«Ազգային խնդիրներու մէջ առաջին գաղափարներու արտայայտութիւններ են, միշտ ծեծուած, միշտ յիշուած՝ Սահմանադրութեան հաստատումէն մինչեւ [illegible] կարգին վրայ դնելու է կրթական խնդիրը, վասնզի հոն է միայն ճշմարիտ օգուտը»: (Մասիս, 1898, Թ. 33):

Յեղափոխական Տանթոն ըսեր էր «Հացէն ետք անհրաժեշտ պէտքը կրթութիւնն է»:

Զբաղիլ կրթական խնդրով կը նշանակէր զբաղիլ դպրոցական դրութեամբ, ծրագիր, ուսուցչութիւն, դասագիրք, մատակարարութիւն: Սակայն Զօհրապ իր շուրջ կը տեսնէ խոր տգիտութիւն եւ սրբագրութեան գրեթէ անկարելիութիւն: Կ'ըմբռնէ թէ զինք լսող պիտի չըլլայ, բայց խղճի պարտք մը կատարելու գիտակցութեամբ գրիչ կը շարժէ: «Մեր հին բարի եղանակը դաստիարակելու պիտի ապրի ուրջացած, արմատացած ծառի մը պէս, որուն բունը ամէնէն բարեբեր հողին մէջ է եւ որ կը կոչուի Տգիտութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 10)

...ջէլի մէջ Հայկական տպարան մը կանգնելու հրամանը ձեռք բերաւ:

Այն մեծ համակրութիւնը, զոր Ռիշըլիէօն եւ Լուի ԺԴ. տածեցին հանդէպ Հայոց և զոր շարունակեցին տածել Լուի ԺԵ. և ԺԶ., պսակուեցաւ 1811ին, Նափոլէոն Ա.ի կայսրութեան օրով, Փարիզի Արեւելեան լեզուներու դպրոցին մէջ հայերէնի ամբիոնի մը հաստատումով, որուն առաջին ուսուցիչը եղաւ հայազգի Շահան Ջրպետ:

Ուրեմն, մասնաւորաբար Փարիզի մէջ էր, որ Հայերը կարեւոր գաղութ մը ստեղծեցին:

Երեք նշանաւոր Հայեր հոն մեռած եւ թաղուած են: Առաջինը Լեւոն Լուսինեանն է, Հայոց վերջին թագաւորը, որ գահընկէց՝ գերի տարուեցաւ Եգիպտոս եւ Կաստիլիոյ Յովհաննէս Ա. թագաւորի միջնորդութեամբ՝ շուտով Փարիզ փոխադրուեցաւ եւ Կարոլոս Զ. թագաւորը ջերմ ընդունելութիւն մը ըրաւ անոր, ապա զինք ողողեց շնորհներով եւ անոր յանձնեց նոյնիսկ դեսպանութիւն մը՝ Անգլիոյ Ռիչըրտ Բ. թագաւորին մօտ:

Լեւոն վերջին թագաւորը մեռաւ Փարիզի Թուրնէլ ապարանքին մէջ, 1393 Նոյեմբեր 29ին եւ թաղուեցաւ Սէն Տընիի Մայր Եկեղեցիին մէջ, այդ արքայական դամբարանի իշխաններու կողքին (Լեւոն վերջին թագաւորի կիսարձանը այժմ Վերսայլի թանգարանին մէջ կը գտնուի):

Երկրորդը հայ պատրիարք մըն է: 1702ին Աւետիք վարդապետ Կ. Պոլսոյ պատրիարք անուանուեցաւ: Յիսուսեանց դէմ իր մղած պայքարին համար բազմաթիւ թշնամիներ ունեցաւ, որոնց մէջ էր Իսթանպուլի Ֆրանսական դեսպան Ֆերիոլ (իր ամէնէն կատաղի հակառակորդը), որուն դիմումներուն վրայ Բարձրագոյն Դուռը զայն քանիցս հրաժարեցուց, բանտարկեց եւ աքսորեց Աւետիքը: Երրորդ աքսորի ատեն (Երուսաղէմ, 1706 Ապրիլ 20ին) նաւը Քիոսի ափերուն վրայ խարիսխ ձգեց եւ հոն — ազգերու իրաւանց հակառակ, — Ֆերիոլի հրամանով Աւետիք բռնուեցաւ կղզիին Ֆրանսական փոխ-հիւպատոսէն եւ ամենախիստ հսկողութեան տակ Մարսէյլ ղրկուեցաւ եւ տեղւոյն նաւաշինարանի բանտը ձգուեցաւ:

Երբ գերութեան լուրը Իսթանպուլ հասաւ, Հայերը աղերսագիր մը տուին ազատ արձակման համար, բայց Լուի ԺԴ. տեղեկանալով, թէ ի՛նչ կ'անցնէր կը դառնար Իսթանպուլի մէջ, իսկոյն հրամայեց, որ զայն Ֆրանսայի հիւսիսակողմը՝ Ս. Միշէլի լեռան վանքը փոխադրեն: Սակայն այս առանձնոցն ալ շատ վստահութիւն չէր ներշնչեր Թագաւորին, ուստի, երեք տարի բանտարկութենէ ետք, 1809 Դեկտեմբեր 18ին Պասթիյլ փոխադրեց երեւելի կալանաւորը:

Աւետիք բանտէն ելլելու համար ստիպուեցաւ դաւանափոխ ըլլալ եւ Սէն Սիւլփիսի քահանայից մէջ ընդունուեցաւ: Հոն մեռաւ համբաւաւոր ծերունին տարի մը ետք, 1711 Յուլիս 21ին եւ Սէն Սիւլփիսի դամբարանին մէջ թաղուեցաւ:

Երրորդ Հայը, որ կը հանգչի Ֆրանսայի հողին վրայ, Գրիգոր Օտեանն է, Օսմանեան պետութեան հին քարտուղարը եւ գլխաւոր ճարտարապետը Սահմանադրութեան եւ անոր հօր՝ Նշանաւոր Միտհատ փաշայի անմիջական աշխատակիցը. անցեալ դարու վերջերը մեռած եւ թաղուած է Փարիզի Փեր-Լաշէզ գերեզմանոցին մէջ:

×

1759ին, Յովհաննէս Ալթըն անունով Հայ մը Մարսէյլ ցամաք կ'ելլէր: Կը սերէր Պարսկաստանի մէջ նշանաւոր ընտանիքէ մը, եւ ուր եղբայրը կառավարիչի կարեւոր պաշտօն կը վարէր: Սակայն ծնողքը եւ ազգականները սպաննուեցան պետական հարուածի մը ատեն, զոր յափշտակիչ մը կը փորձէր: Յովհաննէս Ալթըն մինակը վերապրելով ծախուեցաւ իբրեւ գերի եւ տասնըհինգ երկար տարիներ գերութեան բոլոր արհաւիրքները կրեց: Սակայն չընկճուեցաւ ձախորդութիւններէն, այլ աննկուն զօրութեամբ եւ բարձր ուշիմութեամբ, որ յատուկ է հայ ցեղին, իր երկար մարտիրոսութեան օրերուն ինքզինք նուիրեց բամպակի շահագործութեան եւ տորոնի մշակութեան: Հնարքով մը յաջողեցաւ փախչիլ եւ Մարսիլիա ապաստանիլ: Շուտով ընդունուեցաւ Լուի ԺԴ.ի կողմէ, Վերսայլի պալատին մէջ:

Թագաւորը, որուն ներկայացուեցաւ Ալթըն, իբրեւ նշանաւոր երկրագործ, յանձնարարեց իրեն, որ Ֆրանսայի մէջ մտցնէ շերամաբուծութեան եւ շերամագործութեան նոր դրութիւն մը: Սակայն Փարիզի մէջ Ալթըն իրեն հակառակորդ ունեցաւ բոլոր անոնք, որ իր գիւտերը վնասակար կը նկատէին: Ուստի, արքունական սադրանքներու հետեւանքով՝ երեսի վրայ ձգուեցաւ նոյնիսկ թագաւորէն:

Մեր երեւելի հայրենակիցը քաշուեցաւ Ավինեոնի կոմսութեան մէջ եւ հոն ինքզինք նուիրեց արեւելեան բոյսերու, մասնաւորաբար տորոնի մշակութեան: Իր ձեռնարկութիւնները յաջողութեամբ պսակուեցան եւ այնուհետեւ տորոնը հարաւային Ֆրանսայի ամէնէն նշանաւոր բերքերէն մէկը եղաւ: Դժբախտաբար, Ալթըն մեծ օգուտ չքաղեց, որովհետեւ մեռաւ 1774 Նոյ. 15ին, Քոմոնի մէջ, յետին թշուառութեան մէջ:

Թէեւ մեռաւ անծանօթ եւ խեղճութեան մէջ, սակայն իր փառքը մնաց. երախտագէտ Ֆրանսան մեծ յարգանք ըրաւ իրեն, կանգնելով հուժկու եւ գիտնական Հայուն գեղեցիկ արձանը Ավինեոնի հրապարակներէն մէկուն վրայ:

1901 Նոյեմբեր 19ին, ընտրեալ խումբ մը Հայեր, Ասլանկիւլ բժիշկին առաջնորդութեամբ յարգանքի ցոյց մը ըրին եւ պսակ մը զետեղեցին անմահ Յովհ. Ալթընի արձանի պատուանդանին վրայ:

Քաղեց ՎԱ. ՔԷՕ

ԳՐԱՎԱՃԱՌ ՄԸ

—o—

Յուշ մըն է ասիկա: 1912–15 թուականներէն: Ճամբուդ վրայ դէպքերու եւ դէմքերու կը հանդիպիս, որոնք շատ ալ կարեւոր չեն համարուիր, բայց անոնք անզգալաբար կը դասաւորեն միտքդ, շերտ առ շերտ, մաս առ մաս կը կառուցանեն կեանքդ:

1912–1915 Ատանայի մէջ: Պատանի եւ աշակերտ ծննդավայրիս Յիսուսեան վարժարանը: Պէտք է ըսել, Յիսուսեան վարժարանը լաւագոյն կրթարանն էր մեր շրջանին, որուն աշակերտութեան թիւը 300ի կը հասնէր: Մեծ տոկոսը Հայեր էին. կային 8–10 Թուրքեր, 20–25 Յոյներ, մի քանի Գերմաններ, մնացեալը Հայեր: Մերսինէն, Տարսոնէն, Մարաշէն գիշերօթիկներն ալ Հայեր էին: Ուսուցչական կազմը մինչեւ կէսօր՝ Յիսուսեաններ էին, լեզու եւ գիտութիւններ ֆրանսերէնով կը դասաւանդուէին, ցերեկէն ետք պահ մը հայերէն, պահ մըն ալ թուրքերէն, հայ ուսուցչական կազմով: Կարգապահութեամբ եւ ֆրանսերէնի ուսման համար անառարկելի էր մեր վարժարանը, որ քաղաքին հայկ. թաղերու կեդրոններէն մէկուն մէջ հաստատուած էր:

Մեր դպրոցին մօտերը գրավաճառ մը կար: Փոքրիկ խանութ մը: Ապակեպատ ցուցափեղկը կը զարդարէին գոյնզգոյն մատիտներ, գրիչներ, մելանի գունաւոր շիշեր, քանակ, գիրքեր, վերջապէս գրատուն էր: Մենք աշակերտներս, անցնելու ատեն, անպայման պիտի դիտէինք գունաւոր նկարները բացիկներուն, մանր քարտէսները հայերէնով գրուած: Մեզմէ շատեր այս գրատան յաճախորդներն էին: Բացի ինձմէ ընկերներս տետրակ, գրիչ, ռետին կը գնէին: Ես յաճախորդ չէի այս գրատան, որովհետեւ հայրս ուրիշ առարկաներու կարգին կը ծախէր նաեւ գրենական պիտոյքներ: Բայց ընկերներուս հետ կը մտնէի երբեմն իրենց գնումներուն ներկայ ըլլալու: Գրավաճառը միջին տարիքով, մարմնով չոր, կէս ժպտուն մեզ կ'ընդունէր համբերութեամբ: Ընկերներս երբեմն բան մըն ալ չէին գներ: Մարդը անոր համար չէր բարկանար: Ինչպէս եղաւ, լաւ չեմ յիշեր, ատեն ատեն կարճ պատմութիւններ կը լսէինք իրմէ: 12–13 տարեկան պատանիներու համար հաճելի էր որ տարիքը առած մարդ մը կարեւորութիւն կու տար իրենց, կը խօսակցէր, հարցումներ կ'ուղղէր դասերու մասին: Կարճ, ինչպէս ըսի, դրուագներ ունէր մեզի ըսելու: Կապուած էինք իրեն: Օր մը ցուցափեղկին մէջ մի քանի գիրքեր տեսանք, կողքին՝ մօրուսաւոր, ակնոցաւոր մարդու մը նկարով: Մեր հարցումը բաւական եղաւ բացատրելու մեզի որ, ան մեծ Հայ մըն է, գիրքեր կը գրէ, լաւ գիրքեր կը գրէ, աղուոր պատմութիւններ կը պարունակեն, թէ անոր անունը Րաֆֆի է: Բացումն էր ասիկա մեր ազգ. դասախօսութեանց: Պատճառ կը փնտռէինք մելան, մատիտ գնելու, որպէսզի գրավաճառը պատմութիւն մը ըսէր մեզի: Սկսանք իրմէ լսել Անդրանիկը, Քեռին, Սերոբ փաշան: Մեզի ծախեց մէկմէկ երգարան:

Հայերէննիս բաւական տկար էր: Թրքախօս երկրի մը զաւակներն էինք:

Կապոյտ կողքով Րաֆֆիի ԽԵՆԹԸ ուշադրութիւնս գրաւեց: Գնեցի: Փորձեցի կարդալ: Բան չհասկցայ: Ջալալեդինը առի, կը քաշուէի մեր հիւրասենեակը, դուռը կը գոցէի, կ'իյնայի Րաֆֆիի գիրքերուն մէջ: Կարդալը լաւ, բայց լրիւ չէի հասկնար: Օր մը համարձակեցայ մեր գրավաճառին ըսելու թէ մեզի բացատրէ «Խենթը»: Պէտք է ըսել թէ զգացի, որ մարդը ուրախացաւ եւ սկսաւ էջ առ էջ մեզի կարդացնել: Քանի մը շաբթուան ընթացքին բաւական իւրացուցած էինք գիրքը, իւրացնելով նաեւ բռնութեան, ազատութեան ազգ. եւ ցեղ բառերուն իմաստը: Մեր ուսուցիչը «բարեկամ» էր այլեւս: Ո՞վ էր այս գրավաճառը, ո՞ւրկէ եկած էր, չէինք գիտեր: Գիտէինք թէ Գըլըճեան գրատուն գրուած էր խանութին ցուցատախտակին վրայ եւ զինքը կը կոչէինք միւսիւ Գրիգոր: Վերջը հասկցանք, որ Ատանացի էր եւ Դաշնակցական:

Այս անաղմուկ պարկեշտ մարդը ետքէն պիտի հասկնայինք թէ հիներէն մին էր եւ նոր սերունդին տուած էր ազգ. մտածողութիւն, ազգ. զգացում ու դիմագիծ: Արդեօք մեր գրավաճառին անուղղակի հասցուցած սերունդը չէ՞ր որ առաջին աշխարհամարտէն ետք Ատանացի շատ մը դեռահաս երիտասարդներ, հազիւ զինադադար յայտարարուած, մտան Դաշնակցական շարքերու մէջ: Բայց «միւսիւ Գըլըճեան» գրավաճառը չէ որ Դաշնակցական սերունդ պատրաստեց: Կա՛յ մէկը, որ ինծի ալ կարճ ատեն ուսուցիչ է եղած Յիսուսեան վարժարանի մէջ, եւ այսօր Միջին Արեւելքի մայրաքաղաքներուն մէջ, միշտ պատնէշի վրայ, կէս դարէ ի վեր զանազան դպրոցներու աշակերտութեան տուաւ ազգային դիմագիծ, քանի մը սերունդներ պատրաստելով: Ան այժմ կը վերապահէ իր առաքեալի գործունէութիւնը, դեռ չեմ ուզեր տալ պարկեշտ Դաշնակցականի անունը, զի դեռ կանուխ է: Կը յիշեմ միայն Գրիգոր Գըլըճեանը, մեր գրավաճառը, խոր յարգանքով:

Տ. ԼԻԼԷՃԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Հարուստ բայց կծծի մարդը կը նմանի ոսկիով բեռնաւոր իշու մը, որ յարդ կ'ուտէ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

×

Շատ սիրողը շատ չի խօսիր:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ո՜հ, ալ սիրտը պարպուած էր, ալ հոգին իր դառնութենէն դուրս ելած էր... ու իր բովանդակ էութիւնը՝ մթին ու բարդ ամպերու տակէն երեւցող, կապոյտ երկինքին պէս, երթալով կը բացուէր, կը [illegible] անուշ ու խնկաբոյր մշուշի [illegible]:

Որբուհին [illegible] մանուկ հասակէն իր հայրը կորսնցուցած էր ու այսօր ալ մօրմէն կը զրկուէր [illegible] կերպով մը, վայրկեան մը սփոփուեցաւ ու աշխարհը անուշ երեւցաւ իրեն:

Ու բոլոր օրը սրտագեղ բառերով մենախօսութիւններ ըրաւ ու տնական գործերը կարգադրեց:

Իրիկուան դէմ մեծ հայրն եկաւ, Լուսիային վրայ նայեցաւ հիացումով մը ու ժպտեցաւ: Այդ ժպիտը ուրախութեան ամբողջ արտայայտութիւնն էր:

Երկուքն ալ ուրախ զուարթ ճաշելու նստած էին, երբ պարտէզին մէջ խշրտուք մը լսեցաւ: Ծերունին անմիջապէս դուռը բացաւ եւ պարտէզ ելաւ:

Մութին մէջ երիտասարդ մը իրեն մօտեցաւ: Ծերունին անոր երեսը նայեցաւ ու ճանչցաւ: Եկողը Վանականն էր:

— Ա՜խ, դո՞ւն ես, զաւակս, մրմնջեց ծերունին:

— Ես եմ, հայր, թոթովեց Վանական:

Լուսիա, որ չէր կրցած սպասել ու մեծ հօրն ետեւէն եկած էր, մօտեցաւ Վանականին ու դողդղալով անոր ձեռքը սեղմեց:

Երեքն ալ ճաշի սեղանը նստեցան:

— Այս անգամ շատ ուշացար, չէ՞, հարցուց ծերունին հայրական անկեղծ արտասանութեամբ մը:

— Ի՞նչ ընեմ, անանկ պատահեցաւ, պատասխանեց Վանական:

Մանկամարդ աղջիկը լուռ էր: Միայն թէ իր սիրատարփ աչքերը Վանականին վրայ յառած՝ մտիկ կ'ընէր:

— Մելիք հասա՞ւ իր տեղը:

— Այո:

— Այդ աղէկ: Բայց իմացա՞ր թէ Գզիրը սպաննուած է:

— Չէ՛... իրա՞ւ սպաննուած է:

— Շաբաթ մը առաջ իր տունին մէջ սատկեցուցեր են:

— Սպաննողը ձերբակալուա՞ծ է:

— Ո՞ւր պիտի ձերբակալեն: Պատմուածին նայելով վարդապետի մը հագուստով է եղած:

— Ուրիշ ի՞նչ լուր կայ:

— Ուրի՞շ լուր մը... ուրիշ լուր չկայ, միայն թէ Մելիքին հետ բանտարկուած Տէր Օհան քահանան, որ անպարտ արձակուած էր, ինչպէս գիտես, նորէն ձերբակալուած է:

— Նորէ՞ն ձերբակալուած է:

— Այո՛:

— Արդեօք ի՞նչ դարձաւ գիւղին մէջ:

— Չեմ գիտեր... բայց լսածիս նայելով, շատ իրարանցումներու մէջ կը գտնուի: Գիւղին բոլոր աչքի զարնուած մարդիկ բանտը կը լեցուին իրարու ետեւէ... յայտնի բան է որ մատնող մը կայ:

— Ինչ որ է... ուրի՞շ:

— Ուրիշ ողջութիւնդ:

— Դուն ի՞նչպէս ես, Լուսիա, հարցուց Վանական մանկամարդ աղջկան աչքերուն մէջ նայելով:

Լուսիա դողդղաց: Լեզուն բռնուեցաւ ... ու իրեն անանկ եկաւ որ կը խեղդուէր: Բայց ճիգ մը ըրաւ ու պատասխանեց.

— Շնորհակալ եմ... լաւ եմ:

— Գիտե՞ս, անցեալ անգամին խոստացար քովդ առնել Մելիքին աղջիկը, նըկատել տուաւ Վանական, այնպէս չէ՞:

— Ճիշդ է, մրմնջեց Լուսիա:

— Կ'ուզե՞ս քովդ ունենալ:

— Ամենայն սիրով:

— Խիստ լաւ, վաղը գիւղացիի մը հետ հոս պիտի բերուի կ'ընդունի՞ս:

— Կ'ընդունիմ եւ պիտի սիրեմ զինքը:

— Հը՛, որչա՜փ բարի ես Լուսիա:

— Պարտականութիւնս է...:

— Կը մնայ ըսել թէ պիտի մեկնիմ այս գիշեր:

— Ա՞յս գիշեր... բացագանչեց ծերունին, որ չկրցաւ համբերել:

— Այո, այս գիշեր, որով...հետեւ գործը կարեւոր է:

— Կարելի չէ՞ որ օր մը յետաձգես, ընդմիջեց Լուսիա:

— Չըլլար, որովհետեւ ստիպողական հարկի մը տակ կը գտնուիմ:

Լուսիա եւ ծերունին ա՛լ չպնդեցին:

Արդարեւ, ժամը մը ետքը Վանական մեկնեցաւ:

ԼԱԼԷԶԱՐ

Այն գիւղը ուր ապաստանած էր Լալէզար, Վանայ Թիմար կոչուած լեռնադաշտերուն մէջ կը գտնուէր, Ա... գիւղէն երեք ժամ հեռաւորութեամբ:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Լոռիս Բարանեան 15 Ն. Ֆր. կը նուիրեն Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի յիշատակին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճաքի Հայրենակցական Միութեան Լիոնի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Մարտիրոս Մարտիրոսեանի, իր աղջկան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկ. Եղնեա Մարտիրոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յոբելենական հանդիսութեանց առթիւ հայածէս պատարագը կը ճայնասփռուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, միջին ալիք 203,4 մեթր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պրիւսէլէն այրի Տիկին Աննա Մաթոսեան եւ դուստրը Այտա կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ Կ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Պէյրութի մէջ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին համար կ'ուզուի պաշտօնեայ մը։ Գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Դիմել եկեղեցի։

339, Avenue du Prado, Marseille

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.-ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով։

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

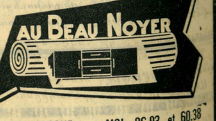

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԷ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս

Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր

Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ

Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ

HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

PARIS, 9e

TÉL. : PRO. 86-60 MÉTRO : CADET

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 2 SEPTEMBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9193 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4994

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԵԱԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐ

Վաղը՝ կիրակի՝ Վիեննայի մէջ կը սկսին Մխիթարեան Միաբանութեան քառեակ յոբելեաններու հանդիսութիւնները, որոնք պիտի տեւեն մէկ շաբաթ, մինչեւ Սեպտեմբեր 10:

Այս չորս յոբելեաններն են՝

ա) Վիեննական միաբանութեան ընդհանրական Աբբահայր Գերապայծառ Հ. Մեսրոպ արքեպս. Հապոզեանի քահանայութեան ոսկի յոբելեանը (յիսնամեակ):

բ) Նոյնին Աբբայութեան երեսնամեակը:

գ) Միաբանութեան Վիեննա հաստատման 150րդ տարեդարձը, եւ

դ) Հանդէս Ամսօրեայ ուսումնաթերթին 75 ամեակը:

Յոբելենական Յանձնախումբը այս առթիւ հրաւէր ուղղած է արտասահմանի հայութեան՝ մասնակցելու սոյն տօնակատարութեանց:

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնն ալ 1950ի Սեպտեմբերին հանդիսաւորապէս ոգեկոչած էր Մխիթար Աբբայի մահուան (27 Ապրիլ 1749) երկհարիւրամեակը, ի ներկայութեան բազմաթիւ ուխտաւորներու:

Յոբելեար Հ. Մեսրոպ արք. Հապոզեան երկար տարիներ վարած էր Մխիթարեան տպարանի եւ գրատան տեսչութիւնը, մեծ ձեռնհասութեամբ:

Երեսուն տարիէ ի վեր իբրեւ ընդհ. Աբբահայր, ունեցաւ բեղուն գործունէութիւն, վայելելով իր միաբանութեան անդամներու յարգանքն ու համակրանքը:

Իր ջանքերուն շնորհիւ վանքը դարմանեց վերջին պատերազմի ընթացքին կրած վնասները: Մինչեւ Ամերիկա ճամբորդեց՝ հանգանակութիւն կատարելու համար, մեծ եռանդով, հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին: Բոլոր շէնքերն ալ նորոգուած եւ ներկուած են:

Տպարանը հասցուց նախանձելի վիճակի, օժտելով զայն արդիական մեքենաներով: Աւստրիացիք մեծապէս կը գնահատեն Մխիթարեան տպարանի գեղարուեստական հրատարակութիւնները:

Աբբահայրը անձամբ կը հսկէ, մինչեւ այսօր, տպարանի աշխատանքներուն:

Իր օրով վանքը վերելակ ունեցաւ, շնորհիւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցներու օժանդակութեան: Տարեց վարդապետները շնչասպառ չեն ըլլար այլեւս մատենադարանի բարձրադիր յարկերը ելլելու համար:

Իր համերաշխական քաղաքականութեան շնորհիւ սերտ յարաբերութիւններ հաստատուած են Մխիթարեան Միաբանութեան երկու թեւերուն՝ Վենետիկի եւ Վիեննայի միջեւ:

Մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք, որ քառեակ յոբելենական հանդիսութեանց անձամբ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանրական Աբբահայր Գերապայծառ Հ. Սրապիոն արքեպս. [illegible] եւ Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ համայնքի էկզարք Գեր. Հ. Կարապետ արքեպս. Ամատունի, միաբան Վենետիկի:

Մխիթարեան զոյգ Միաբանութեանց ծառայութիւնը հայ մշակոյթին, վեր է ամէն գովեստէ:

Բացի դրականութեան անդաստանէն, անոնք իրենց գործունէութեան ասպարէզ ընտրած են նաեւ հայ Դպրոցը:

Վիեննայի Միաբանութիւնը դպրոցներ կը պահէ Պոլսոյ, Պէյրութի եւ Գահիրէի մէջ: Համայնավարական վարչաձեւ հաստատուելէ վերջ, փակուեցաւ Ֆիլիպպէի դպրոցը:

Համակրանքով կ'ողջունենք Մխիթարեան Միաբանութեան քառեակ յոբելեանները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

—o—

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

Խորհրդային յայտարարութիւնը հիւլէական փորձերը վերսկսելու մասին, մեծ վրդովում պատճառած է բոլորին, մանաւանդ արեւմտեան շրջանակներուն մէջ: Մնաց որ նման որոշում մը կը հրապարակուի ճիշդ այն օրը, երբ Պելկրատի ոչ-դաշնակից պետութեանց ժողովը կը բացուի: Ծանօթ է որ Մոսկուա փորձած է միշտ սիրաշահիլ այս «երրորդ աշխարհը» եւ նման յայտարարութիւն մը ոչ մէկ ձեւով կրնայ նպաստել իր դատին:

Սպիտակ Տունը պաշտօնական զեկոյցով մը կը դատապարտէ խորհրդային այս որոշումը, որ սպառնալիք մը կը նկատէ բովանդակ աշխարհին համար: Մեծ պատասխանատուութիւն մըն է, զոր Խորհ. Միութիւնը կը ստանձնէ մարդկութեան հանդէպ:

Այս պայմաններու մէջ անշուշտ, Ժընեւի ժողովը ընդհատուեցաւ ցնոր տնօրինութիւն եւ Ամերիկա առանց վերսկսելու իր ալ փորձերը, նոր որոշումներ տալու ստիպման տակ կը գտնուի: Քենըտի խորհրդակցելէ ետք իր անմիջական գործակիցներուն հետ, յայտարարեց թէ համոզուած է որ Միացեալ Նահանգներու հիւլէական զէնքերը, քանակով եւ որակով, կը համապատասխանեն Միացեալ Նահանգներու եւ ազատ աշխարհի պաշտպանութեան կարիքներուն: Նախագահը աւելցուց թէ Ռուսերուն որոշումը ամէն բանէ առաջ տեսակ մը հիւլէական շանթաժ է՝ սարսափով փոխարինելու համար իմաստութիւնը, միջազգային բեմին վրայ:

Անգլիացիները նուազ վրդոված չեն: Արտաքին նախարարը Լորտ Հիւմ յայտարարեց թէ լիրբ եւ ընդվզեցուցիչ նախաձեռնութիւն մըն է: Արտաքին Նախարարութիւնը իր զեկոյցին մէջ կը յիշէ թէ երկու տարի առաջ, Խորհ. Միութիւնը յանձն կ'առնէր փորձերը չվերսկսիլ ցորչափ Ամերիկացիները եւ Անգլիացիները չեն վերսկսած: Աշխատաւորականներն ալ դժգոհ են եւ կուսակցութեան փոխ-ղեկավարը՝ Պրաուն յայտարարեց թէ խորհրդային որոշումը «անվիճելի սպառնալիք մըն է»:

Պերլինի մէջ պաղ տուշի ազդեցութիւն մը ըրած է խորհրդային որոշումը, մինչ զոր. Քլէի նշանակումը եւ մօտակայ ժամանումը մեծ ոգեւորութիւն պատճառած էին ժողովուրդին: Պոնի մէջ, Արտաքին Նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց ուր «մեծ ցաւով եւ նոյնքան մտահոգութեամբ» կ'արձանագրէ Մոսկուայի որոշումը:

Ֆրանսացիներուն համար, Ռուսերուն առած քայլը որոշ է, կ'ուզեն շարունակել վախ ազդել եւ տպաւորութիւն թողուլ աշխարհի վրայ: Մնաց որ ծիծաղելի է ֆրանսական փորձերը իբրեւ պատրուակ առնել, ինչպէս Ռուսերը կը փորձեն ընել: Ամէն ոք գիտէ Ֆրանսական փորձերուն իմաստը եւ շատ ձախող պատրուակ մըն է զոր Ռուսերը կ'ուզեն օգտագործել:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ԴԺԳՈՀ Է ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

Նորութիւն չէ թէ տը Կոլ չուզեր որ Խորհրդարանը մեծ դեր մը խաղայ Ե. Հանրապետութեան հիմնարկութեանց մէջ եւ երբ երեսփոխաններ դժգոհ են փիկիւբասիոնի իրենց պաշտօնէն, տը Կոլ այդ դժգոհութիւնը կը վերագրէ հին օրերու կարօտին երբ նախորդ Սահմանադրութեանց օրով, Խորհրդարանը յաճախ պատեհութիւնը ունեցած էր տապալելու կառավարութիւնը:

Այսօր սովորական նստաշրջանէն առաջ, խորհրդարանականները ուզեցին ժողովի նստիլ երկրագործական հարցերով զբաղելու համար: Այս նպատակով, խմբակցութեանց նախագահները Ազգ. Ժողովի բացառիկ նիստ նշանակեցին Սեպտ. 5ի եւ 12ի համար: Այս առթիւ է որ տը Կոլ նամակ մը ղրկած է վարչապետ Տըպրէի յայտնելու համար թէ ոչ մէկ ձեւով չարգիլեր այս ժողովը, ինք չընդդիմանար (16րդ յօդուածը այդ իրաւունքն ալ կուտայ իրեն) բայց ի յառաջագունէ կը յայտարարէ թէ որոշած է հակասահմանադրական նկատել օրէնսդրական որեւէ որոշում զոր այդ ժողովը կրնայ տալ:

Տը Կոլ կը շեշտէ թէ Սեպտ. 5ի եւ 12ի բացառիկ ժողովը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Սահմանադրութիւնը եւ հանրային իշխանութեանց կանոնաւոր գործունէութիւնը: Կը յիշէ թէ 16րդ յօդուածը զոր Հանրապետութեան Նախագահը գործադրութեան դրաւ, թոյլ կուտայ ժողովին հաւաքուելու «վտանգաւոր եւ եղերական» պարագաներու մէջ, իր խօսքը ըսելու համար: Նպատակն է որ Հանրապետութեան Նախագահին եւ կառավարութեան հետ իր մասնակցութիւնը բերէ: «Այս տրամադրութիւնները, կը շարունակէ տը Կոլ, կրնան թոյլ տալ Խորհրդարանին որ խուսափի այն գայթակղեցուցիչ բացակայութենէն, զոր ունեցաւ 1940 Յունիսին»:

Ազգային մեծ վտանգ մը չկայ ներկայիս, տը Կոլի համար, որ արդարացնէ այս բացառիկ նիստը: Եւ Նախագահը կը շեշտէ թէ եթէ չի հակառակիր, տառացի կերպով գործադրելով Սահմանադրութիւնը, այս ժողովին կը յայտարարէ սակայն թէ հակասահմանադրական պիտի նկատէ եթէ այդ ժողովը յանգի օրէնսդրական եզրակացութեան մը:

Տարակոյս չկայ որ այս նամակը նոր դժգոհութիւններ յառաջ պիտի բերէ, մանաւանդ այն աւելորդ ակնարկութիւնը զոր տը Կոլ կ'ընէ 1940 Յունիսի մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Սենի Թէմփօ շաբաթաթերթին նանտարաբած է թէ համաձայն են Դաշնակիցներու հետ հիմնական բոլոր հարցերուն շուրջ, «այս կը նշանակէ նաեւ Պերլինի շուրջ», շեշտած է նախարարը: Սենեի կը գտնէ թէ ժամանակը վտանգաւոր է եւ բանակցութիւնը պէտք չէ ուշացնել, առանց սակայն ծունկի գալու Խրուշչեւի առջեւ: Իտալացին կը կարծէ թէ Խրուշչեւ առաջարկելիք բան մը ունի:

ԵՈՒՐՈՊԻ ԿԱՄԱՐԻՆ ներկայ պիտի ըլլայ համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին, որ կը բացուի Հոկտեմբեր 17ին, Մոսկուա:

ԳԱՀԻՐԷԻ ժողովէն ետք զեկոյց մը յանձնուեցաւ մամուլին, որուն մէջ կը դատապարտուի «ֆրանսական յարձակումը Պիզերթի մէջ, որպէս գաղթատիրական գրգռութեան ոճրային արարք մը» եւ կը մատնէ «Անկոլայի մէջ Փորթուկալի գործած ոճիրները»: Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ պատուիրակութեանց ղեկավարները որոշած են «բացարձակապէս զօրավիգ կանգնիլ ԱՀԱԿին Ալժերիոյ անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան իր պայքարին մէջ»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պետութիւնը որոշեց վերնասուց հատուցում տալ փլասթիք ռումբերու զոհերուն: Այս մասին մանրամասնութիւններ պիտի տրուին յետագային:

ՊԷՆ ԽԵՏՏԱ ճառ մը պիտի խօսի ալժերացի ժողովուրդին ուղղուած՝ Պելկրատի ժողովէն ետք:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւոր Հասան Բ. տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահ՝ Ծիովաննի Կրոնքիի հետ, Հռոմի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ Ակադեմիին վերատեսուչը Ժան Սարայ, տարիքին սահմանը հասած ըլլալով, հանգստեան կոչուեցաւ: 14 տարի է այդ պաշտօնին գլուխն էր:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կ'ամբաստանէ Եուկոսլաւիան որ կ'ուզէ «ոչ-դաշնակից երկիրներու պլոք մը կազմել», որուն մէջ պարագլուխի դեր պիտի խաղայ:

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը կը շարունակէ անորոշ մնալ: Կուլար անծանօթ ուղղութեամբ մեկնեցաւ Պուէնոս-Այրէսէն յայտարարելով թէ Պրազիլ կ'երթայ նախագահութիւնը ապահովելու համար: Պրազիլիոյ մէջ ժողովը որոշեց խորհրդարանական դրութիւն մը ստեղծել, կարելի դարձնելու համար Կուլարի վաւերացումը:

ՓԼԱՍԹԻՔ պայթումները կը շարունակուին Փարիզի մէջ: Առջի օր ռումբ մը պայթեցաւ պատուելի Պէօկնէրի յարկաբաժնին առջեւ, յաջորդ օրն ալ՝ Փարիզի Բաբբունապետին դրան առջեւ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Նէշընըլ Կալըրին նամակ մը ստացած է Կոյայի պաստառին «գողերէն» ուր այս վերջինները 140.000 անգլիական կը պահանջեն, պաստառը վերադարձնելու համար: Այս գումարը ճիշդ այն գինն է, զոր անգլիական պետութիւնը վճարած է Ուելինկթընը գնելու համար: Նամակագիրները կ'աւելցնեն թէ այդ գումարը պիտի բաժնուի բարենպատակ հաստատութեանց:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Թունուզիայի միջեւ թեքնիք գործակցութեան համաձայնութիւն մը ստորագրուած է: Այս համաձայնութիւնը 25 միլիոն ռուբլիի յատկացում մը կը նախատեսէ հինգ ամբարտակներ շինելու համար Թունուզի հիւսիսը: Այս փոխատուութիւնը ապրանքով պիտի վճարուի 12 տարիէն:

ԼԻՈՆԻ համայնավարները կը պահանջեն որ Սուսթել կորսնցնէ Թաղապետական խորհրդատուի իր պաշտօնը, որովհետեւ միշտ բացակայ է (Իտալիա կ'ապրի չձերբակալուելու համար, ինչպէս յայտարարեց) եւ քաղաքական գործունէութիւն ունի արտասահմանի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն յայտարարութեամբ մը կ'արդարացնէ Խորհ. Միութեան հիւլէական փորձերը վերսկսելու որոշումը, նկատի առնելով «աշխարհակալներուն յարձակողական քաղաքականութիւնը»: Համայնավարները կ'աւելցնեն թէ «Խորհ. Միութեան եւ ընկերվարական միւս երկիրներուն ի խնդիր խաղաղութեան առաջարկներուն եւ արարքներուն, աշխարհակալ երկիրները պատասխանեցին սպառազինման յաւելումով եւ համաձայնութեան գալու մերժումով»:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ոչ-դաշնակիցներու ժողովը բացուեցաւ ուրբաթ: Մասնակից երկիրներն են.— Աֆղանիստան, Պիրմանիա, Քամպոճ, Սէյլան, Քուպա, Կիպրոս, Եթովպիա, Ղանա, Կինէ, ԱՀԱԿ, Հնդկաստան, Ինտոնեզիա, Իրաք, Լիբանան, Մալի, Մարոք, Նեփալ, Սէուտական Արաբիա, Սոմալի, Սուտան, Ա. Մ. Հ., Թունուզիա, Եմէն, Եուկոսլաւիա:

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Անուններ ու դէմքեր կան, որոնք մեր կեանքին վրայ խոր ու տեւական հետք կը ձգեն եւ իրենց մահէն ետք կը շարունակեն ապրիլ:

Այդ դէմքերէն մին եղած էր Տիրան Չրաքեան (Ինտրա):

Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակման նախօրեակին՝ զինք իբրեւ ուսուցիչ ունենալու բացառիկ բախտը ունէինք Սկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանի բարձրագոյն կարգի աշակերտներս:

Կ՚աւանդէր հայերէն, ֆրանսերէն, մարդակազմութիւն, բնագիտութիւն, քիմիագիտութիւն, բուսաբանութիւն եւ գծագրութիւն:

Դասարանէն ներս իր մուտքը մեզ կը մղէր լռջութեան, յարգանքի, հպարտանքի ու սիրոյ զգացումի մը՝ իր անձին հանդէպ:

Չրաքեան միշտ բարեձեւ հագուած եւ խնամուած արտաքին ունէր, գիտնականի գլուխ մը ինքնատիպ, լայն ճակատ մը՝ եզերուած մազերով, խելացի խոշոր աչքեր՝ զինքը դիտողը մագնիսացնող, յարգանք պարտադրող գեղեցիկ դէմք մը, որ սրածայր մօրուքով կ՚ամբողջացնէին իր դիմանկարը:

Պաշտամունք ունէինք իրեն հանդէպ: Ան բոլորովին տարբեր էր միւս ուսուցիչներէն: Իր աւանդած նիւթերը կը պատրաստէինք գուրգուրանքով եւ բծախնդրութեամբ:

Կը յիշեմ, գծագրութեան դասի պահուն գծագրելու վրայ էինք առարկաներ (հովանոց, վերարկու, թաղար, եւայլն), զորս զետեղած էր մեր դիմաց, երբ դուռը բացուեցաւ ե մեր կրօնքի ու գրաբարի ուսուցիչ Կ. Պասմաճեանը, որ հիւանդութեան բերմամբ երկար ատեն բացակայ էր, ներս մտաւ եւ, մեր ուսուցիչին հետ պահ մը տեսակցելէ ետք, մեկնեցաւ:

— Ինծի մատիտ եւ ռետին կրնա՞ք տալ, ըսաւ Չրաքեան:

Երբ կատարեցինք փափաքը, օրագրութեան մեծ տետրակը բացաւ եւ գլուխը կախած, սկսաւ «բաներ մը ընել»: Աչքի տակով կը դիտէինք զինք գաղտագողի:

Դասապահը աւարտելէ ետք, Չրաքեան ցոյց տետրակը եւ մեկնեցաւ:

Ամէնքս մէկ խուժեցինք ամպիոն եւ տետրակին էջերը արագ արագ դարձուցինք, ամենավերջին էջին՝ միաբերան գոչեցինք. «Պասմաճեա՛ննն է»:

Արդարեւ, գրաբարի եւ կրօնքի ուսուցչին գծանկարն էր, ա՛յնքան իրական, միշտ ժպիտը դէմքին, համրիչը ձեռքին. ուտենկոթը հագած՝ կեցած էր մեր դիմաց ժպտաշուրթն: Չրաքեան նըկարիչ էր, ուսած էր Գեղարուեստից վարժարանին մէջ, արուեստագէտ, նաեւ հմուտ բուսաբան ու կենդանաբան:

Կենդանաբանութեան դասին, կաւիճը ձեռքը, գրատախտակին վրայ թեւի լայն ու կարճ շարժումով մը կը գծէր կապիկներու, օձերու զանազան պատկերներ, ծաղիկ կամ ցողուն: Համայնագէտ ուսուցիչ էր Չրաքեան:

Իրմէն ետք ուրիշ ուսուցիչներ ունեցայ, համալսարանի դասախօսներ լսեցի, մասնագիտացած՝ իրենց աւանդած ճիւղին մէջ: Բայց Չրաքեան մտքիս մէջ մնաց եւ պիտի մնայ առ յաւէտ՝ տիպար, կատարեալ, գիտնական ուսուցիչի իր պատկերով:

×

Վերջերս, բարեկամներէս Պ. Արա Չրաքեան, որ Եգիպտոս կը բնակի եւ Տիրան Չրաքեանի եղբօրորդիին զաւակն է, ճարտարապետ, խնդրանքիս վրայ ինծի ցոյց տուաւ Տ. Չրաքեանի կողմէ գծագրուած բոլոր ուրուանկարներ, գրչածայրով ու մելանով գծագրուած փոքրիկ դիմանկարներ եւ դաշտանկարներ: Ապշեցուցիչ նրբութեամբ եւ վիծերու ներդաշնակ, գեղարուեստական կառուցուածքով՝ կը յիշեցնեն Վինչիի ուրուանկարները: Մելանով, գրչածայրով, առանց սրբագրութեան: Պ. Արա Չրաքեան մասունքի պէս կը պահէ զանոնք:

Հատորներ պէտք են Չրաքեանի՝ «Ներաշխարհ»ի հեղինակին մասին ամբողջական գաղափար մը տալու համար: Վերջին անգամ զինք տեսայ համաշխարհային Ա. պատերազմին, Պոլիս:

Զինուորական համազգեստ հագած էր, միշտ ներկայանալի: Մօտեցայ յարգանքով ու սիրով: Լսած էի, թէ չարաթապահ դարձած էր: Ըսի իրեն.

— Պ. Չրաքեան, կը թոյլատրէ՞ք, որ հարցում մը ընեմ:

— Անշո՛ւշտ, հրամմեցէք, ըսաւ ու գլուխը նստեցուց:

— Մենք, ձեր նախկին աշակերտները, շուարած ենք: Դուք որ մեզի գիտութեան, Տարվինի տեսութեանց մասին խօսեցաք, բայց երբեք կրօնքի, Աստուծոյ մասին, ի՞նչպէս բացատրենք հիմա ձեր այլափոխութիւնը:

Չրաքեան գրպանէն հանեց Ս. Գիրքը, մանրացոյց ըրաւ կապոյտ, կարմիր գիծերով ստորագրուած նախադասութիւններ եւ ըսաւ.

— «Ամէն ինչ ասկէ կը սկսի եւ ասով կը վերջանայ: Ինչ որ ուսաք՝ ասո՛ր կը յանգի եւ ասո՛վ կը բացատրուի, կ՚ամբողջանայ»:

Այնուհետեւ ալ չտեսայ եղերաբախտ ուսուցիչս: Ու հիմա, տարինե՛ր ետք, երբ կը մտածեմ իր մասին, կը գտնեմ, թէ ինչ որ եմ՝ իրե՛ն կը պարտիմ:

ՏՈՔԹ. Հ. ԹԵՐԶԵԱՆ

ՄԻՋԱՎԱՅՐ ԵՒ ՀՈԳԵԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

—o—

ԽՄԲ.— «Հայ-Բոյժ»ի վերջին թիւէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան յօդուածը.—

«Կարասին հոգի ունի», ըստ Ամիէլի:

Արդարեւ այն բոլոր առարկաները, որոնք յարատեւօրէն կը շրջապատեն մեզ՝ մեր կեանքի ընթացքին, «ականատես» կամ «վկայ» դառնալով մեր վիշտերուն, մտահոգութեանց կամ հիւանդութիւններուն, մեքենաբար կը վերստեղծեն նոյն տխուր պահերը՝ առանց պատճառի: Այսպէս, առտնին առարկայ մը կամ կարասի մը կը դառնայ հոգեկան վիճակի մը պատկերը:

Այս երեւոյթին բացատրութիւնը կու տայ անդրադարձներու (ռեֆլէքս) բնախօսութիւնը: Միջավայրը, ուր կ՚ապրինք, իր միօրինակ եւ տեւական ներգործութեամբ շարունակաբար կը ծեծէ մեր ուղեղը, կը հարուածէ զգայողական կեդրոնները, այնքան որ կը ստեղծէ պայմանադրական անդրադարձներու ցօտի մը, որու մէջ կը փաթթէ մեր հոգին: Ծանօթ անուշահոտութիւն մը, որ կապուած է դժբախտ պատահարի մը յիշատակին հետ, կ՚արթնցնէ նոյն ցաւերը՝ տարիներ ետքը:

Արդ, նկատելով որ բազմազան անդրադարձներ ստեղծուած են մեր մէջ, իրենց յարաժամ կրկնութիւններով՝ մեզ կը կապեն հոգեկան վիճակի մը, պարզ խօսքով՝ միջավայրի մը, որ ի վերջոյ պատճառ կը դառնայ հոգեբնախօսական խաթարումներու, ջղային յոգնութեանց, հիւծող ու մաշեցնող զգայնութեանց: Ահա թէ ինչո՛ւ անհատը, արդի քաղաքակրթութեան իբրեւ հետեւանք, պահանջ կը զգայ քակել անդրադարձներու այդ ցօտին, քանդել հանապազօրեայ զգացումներու պատը, ու փախուստ տալ, հեռանալ, խզել ամէն կապ, ապրելու համար նոր կեանք մը՝ նոր միջավայրի մէջ:

Անդրադարձներու պայմանադրականութիւնը ջնջելու երեք եղանակներ կան.

1) Տեղափոխութիւն, — լքել միջավայրը, հեռանալ հանապազօրեայ սովորութիւններու եւ վարժութեանց դաշտէն:

2) Քունը, — արուեստական կամ ոչ, որ կը մոռցնէ վիշտը, մտահոգութիւնները, օրուան զբաղումները: Սեւեռեալ ուշադրութիւնը եւս, պահ մը, կը քնացնէ զգայարանքները՝ արթուն պահելով միայն մէկ զգայարանք:

3) Զգացական ամէն գրգիռ դադրեցնել, — օրինակ՝ զբօսախաղերով մոռնալ ամէն արտաքին ներգործութիւն:

Քանադացի բժիշկ մը, Հեփ, ուզած է ուսումնասիրել միօրինակութեան ազդեցութիւնը մարդկային ուղեղին վրայ կամ զբօսական պայմաններու պակասին հետեւանքները: Այս նպատակով՝ քննութեան ենթարկած է կառք կամ օդանաւ վարողները, որոնք երկարատեւ ու միօրինակ պայմաններու մէջ, տեղափոխութեան ժամանակ, գերի են նոյն անդրադարձներուն, կամ գործաւորներ՝ որոնք, գրեթէ անշարժ կանգնած, կը հարկադրուին հսկելու մեքենայի մը աշխատանքին վրայ:

Միօրինակութեան այս զոհերը յաճախ եւ ընդհանրապէս կը գանգատին իրենց վիճակին ճնշիչ ազդեցութեան դէմ: Տոքթ. Հեփ գտաւ հինգ ուսանողներ, որոնք կամաւոր ենթարկուեցան իր փորձերուն: Փակ խուցերու մէջ դրաւ զանոնք, արտաքին միջավայրին հետ հաղորդակցութեան ոչ մէկ կապ, զգայական ամէն գրգիռէ ազատ, — անոնց մատներն անգամ բամպակի մէջ փաթթուած էին, որպէսզի չէզոքացնէր հպումի կամ շօշափումի գրգիռներն անգամ: Փորձին տեւողութիւնը թողած էր անոնց թականներուն գնահատութեան:

Շատեր չդիմացան հինգ օրէ աւելի: Բոլորն ալ պատմեցին թէ խառնաշփոթութեան մատնուած էր իրենց միտքը, կորսնցուցած էին գաղափարներու լծորդութիւնը, զանգուած էր դատելու եւ քննադատելու կարողութիւնը, աւելի դիւրահաւան դարձած էին, որեւէ ծրագիր հետապնդելու անկարող, տեսողական ցնորքներու եւ լսողական բանդագուշանքներու ենթակայ, հեռաւորութիւնը չէին կրնար ճշդել, ոչ ալ առարկաներու ծաւալը:

Միջավայրի փոփոխութեամբ՝ պայմանադրականութեան դիտումնաւոր քայքայումը, այսինքն վարժութեան ձեւով ստացուած զգայարանական գրգիռներու կորուստը, հոգեբանական տեսակէտով, մեզ կը դարձնէ ուղեկորոյս, կը զգէ մտային ճիգէ, մինչեւ որ արտաքին նոր միջավայրը նոր կապեր ու նոր վարժութիւններ ստեղծէ:

Ինչպէս կը տեսնուի, շղթայաւորում մըն է կեանքը, — միջավայրը կը ստեղծէ պայմանադրականութիւն մը, որմէ յոգնած՝ խոյս կուտանք, մտնելով նոր միջավայրի մը մէջ, որու շնորհած ազատութիւնը կարճ կը տեւէ, որովհետեւ կը ստեղծուի նոր պայմանադրականութիւն մը:

Երբ հանապազօրեայ հոգերու տակ կը ճնշուինք, փափաք մը կը ծնի մեր մէջ փախուստ մը տալու այն միջավայրէն, ուր ամէն բան կը յիշեցնէ նոյն հոգերը: Կը ծրագրենք ճամբորդել, տեղափոխութիւն մը կատարել, փոխել միջավայրը մոռնալու համար մեր հոգին ծեծող հոգերը, — այդ դերը պիտի կատարեն ամառնային արձակուրդները: Կը հանդիպի մեկնումի թուականը, — զգլխում մը, անորոշ ցաւ մը կը պատէ մեր հոգին, որովհետեւ պիտի լքենք այն միջավայրը, որ իր հոգերով եւ մտերիմ առարկաներով կազմած է հոգեկան վիճակ մը — միութիւն մը ստեղծուած է հոգիին եւ շրջապատող առարկաներուն միջեւ: Ուստի, մեզ հիւծող աշխատանքէն փախչի-

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Բարելաւելու համար վարժարանները, պատրաստուած ուսուցիչներ ունենալու է եւ սակայն «ուսման ոչ մէկ ճիւղի մէջ մասնագէտներ ունինք, իմաստասիրութեան, չափագիտութեան, պատմութեան եւայլն կարող դասախօսներ ունեցած չենք երբեք»:

×

Եւրոպայի մէջ միշտ կը հետամտին աւելի հեռուն երթալու, միշտ աւելի բարձր ելլելու, իսկ մենք կը մնանք հոն, ուր որ ենք: «Մեր եկեղեցականներն ալ համալսարան չեն տեսած, մինչդեռ Յոյներու մէջ տասնեակներով կը համրուին Գերմանիոյ համալսարաններէ վկայեալ եկեղեցականներ»: (Մասիս, 1892, Թ 3992):

Քանի մը տարի վերջ պիտի անդրադառնայ կրկին կրթական խնդիրին, որովհետեւ Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ հայ տղաքը կը խուժեն օտար վարժարաններ, օտար դաստիարակութիւն ստանալու համար: «Ազգային կրթութեան վրայ լուրերը տխուր կը հասնին, օտար դպրոցները կը ծաղկին եւ հայ տղաքներով կը լեցուն ամէն տեղ, իսկ մեր վարժարանները կ՚ամայանան, կը փակուին հետզհետէ: Պատճառները միեւնոյն են. հոս ալ անարժան ուսուցչութիւն մը, տգէտ, անկարող, օրուան ազային առջեւ քամակը ծռելու ստորնութեամբը իր ոչնչութիւնը պարտկող, թաղականներ, հոգաբարձուներ, որոնք իրենց անհատական հաշիւներուն կը զոհեն ոչ միայն դպրոցին նուիրական շահերը, այլ եւ իրենց զաւակներուն ապագան: Վաղը օտարոտի դպրոցներէն դուրս եկող պատանիները պիտի մերկանան, հին զգեստի նման, իրենց Հայու անունէն մինչեւ իրենց լեզուն, պիտի ուրանան իրենց հայրն ու մայրը»: (Մասիս, 1898, Թ. 54):

Երբ ազգ. վարժարանները քննադատելի են, ուսուցիչները տգէտ են, թաղական, հոգաբարձու անձնական հաշիւները կը նախընտրեն հաւաքական շահերէն, առանց նկատի ունենալու աշակերտութեան ապագան, բնական է որ ծնողքները, նախանձախնդիր լաւագոյն կրթութեան մը եւ մտահոգ իրենց զաւակներու ապագայով՝ նախընտրեն օտար դպրոցը: Բարելաւելու էր ազգային դպրոցները օտար դպրոցներէն խզելու համար հայ մանուկները: Հարկ պիտի ըլլար նախ փոխել վարչական մարմիններու մտայնութիւնը: Ինքն ալ կը գոչէ արդէն. «Ի՛նչ մեծ ի՛նչ հիմնական սրբագրութեան կը կարօտի հայ մտայնութիւնը»:

Կը յայտնէ թէ երկար խորհրդածելէ ետք կարծիք յայտնած է, պնդած է դարձնալու պէտքին վրայ, որպէսզի «մէկ կողմ դրուին կրթական եւ դրական հնոտի համոզումները, եղանակները»: (Մասիս, 1893, Թ. 3985):

×

Անդրադառնալով Ուսումնական Խորհուրդի պատրաստած ծրագրին, իրաւունքով դիտել կուտայ թէ «կարելի չէ միօրինակ ծրագիր գործադրել, նոյն չէն պոլսեցի եւ վանեցի տղաքը, կրթութիւնը պատշաճեցնելու է կրօնական, ցեղական, աշխարհագրական դիրքին, իմացական վիճակին, նկատի առնելով տեղական պէտքերն ու տարբերութիւնները: Ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ պարտաւորիչ ընել ֆրանսերէնը, բայց ոչ գիւղի մը մէջ: Երկրագործական վայրեր երկրագործական ծանօթութիւններ տալ տղոց, արհեստներ սորվեցնել, թուաբանական խնդիրները տեղական գործերու համաձայն պատշաճեցնել»:

Կրթութեան հետ կը փափաքի որ բարոյական լուրջ դաստիարակութիւն մը տրուի: Ասոր համար քննելու է թէ ո՛ր յատկութիւնները կը պակսին մեզի եւ այն պակասութիւնները, որոնցմով վարակուած ենք եւ ասոնք դարմանելու համար դասեր աւանդելու է: Դաստիարակութիւն ըսելով կ՚ըմբռնէ հաստատամըտութիւն, արժանապատուութեան զգացում, պարկեշտութիւն:

Անկախ դիրքի տէր, փոխանակ ամփոփուելու փղոսկրէ աշտարակի մը մէջ եւ հանդիսատես ըլլալու ազգային իրադարձութեանց, Զօհրապ պարտականութիւն կը նկատէ ազգային ծառայութիւն կատարելու, իր բաժինը բերելու հանրային գործունէութեան, որովհետեւ «ապրիլը վախճան մը չէ ինքնին, այլ միջոց մը մարդուս համար իր կոչումին ծառայելու»:

Դպրոցն ալ հասարակական մարդը պատրաստելու է, որովհետեւ իւրաքանչիւր անհատ պարտականութիւններ ունի հանրութեան հանդէպ, եսամոլ մըն է հանրութենէն առանձնացած մարդը: «Անոնք որ հանրութեան դէմ որեւէ պարտաւորութիւն չունենալու գաղափարն ունին, անոնք անօգուտ եսամոլներ են, անմշակ եւ անօգուտ մարդիկ, ով որ ալ ըլլան, ուր որ ալ գտնուին: Ամէն ոք թող գայ իր աշխատութեան բաժինը բերելու իր տարիքին, իր կարողութեան համեմատ ծառայելով երկրին եւ հասարակութեան, անհատները կ՚անցնին եւ կ՚անցնի իրենց կեանքերնուն յիշատակը, բայց ինչ որ ապահովապէս կը մնայ անկորուստ, հանրութեան վաստակաւորի անունն է, միակ ինչքը, որ արժէք ունի, միակ հարըստութիւնը, որ չի փճանար եւ զոր հանրային երախտագիտութիւնը կը պահէ յաւիտեան»: (Մասիս, 1893, Թիւ 3985):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(Շար. - 11)

լով հանդերձ՝ նոյն աշխատանքին մաս կազմող բաներ կը տանինք միասին, ընթերցանութեան գիրքեր, նամակ ու վաւերաթուղթ, կարծես չուզելով բաժնուիլ մեր ունեցածէն։ Հակառակ մեր յոգնութեանց, բաժանումի կամ խզումի զգացումը (սանթիման տ'առռաշըման) կը հաստատէ թէ մէկ մարմին կազմած ենք կարծես առարկաներուն եւ կարասիներուն հետ, մէկ մարմին կազմած է մեր հոգին այն մտահոգութեանց հետ, որոնցմէ խոյս կուտանք... կառչած մնալով սակայն։ Ահա թէ ինչո՛ւ ճիշդ է խօսքը որ կ'ըսէ. «Մեկնիլը մեռնիլ է քիչ մը» (Էտմոն Հառօքուր)։

Մեկնելէ առաջ, ինքզինքը արմատախիլ զգալու այս տրամադրութեան կը յաջորդէ ոչ ներքին գոհունակութիւն մը, ոչ ալ որեւէ աշխուժութիւն։ Այլ ընդհակառակն ընկճուածութիւն մը, գործելու անընդունակութիւն մը։ Առաջին օրերուն, երկար ժամանակ կ'անցընենք անկողինի մէջ, աննպատակ, — ոչ շրջագայելու փափաք, ոչ կարդալու ախորժակ, ոչ ալ քնանալու ատակ։ Սպասում թմրած վիճակի մէջ։

Երկար չի տեւեր այս վիճակը։ Եւ ահա, առանց պատճառը փնտռելու, կը ստեղծենք նոր սովորութիւններ, մեզի նոր միջավայր կը շինենք։ Կը յաճախենք այն վայրերը, զորս կը յիշենք, կը մշակենք նոր յարաբերութիւններ, եւ հոգեբանական այս պատրաստութեան մէջ՝ կը մոռնանք հին հոգերը, — արձակուրդը սկսած է այլեւս։

Վերադարձի օրերուն՝ նոյն զգացումը, բաժանման նոյն վիշտը։ Ապրելու նոր եղանակները պիտի լքենք, պիտի խզենք նոր կապերը, վերսկսելու համար հին կեանքը։

Բայց բաժանման վիշտերու այս յաջորդականութեան մէջ է որ կը թաւալի կեանքը։ Կարծես բնութիւնն է որ կը պարտադրէ այդպէս, — տաքին յաջորդութեան հրաւիրելով պաղը, անընդական արտադրութեան մէջ դնելով փոփոխականութիւն մը, որպէսզի չստեղծուի որեւէ զզուանք ու տհաճութիւն։ Փոփոխութիւն ճաշակի, պայմաններու, զգայութեանց, ֆիզիքական ճիգի, — այսպէս դաշտային բնակիչը կը մղէ լեռնագնացութեան, ու լեռնաբնակը դէպի ծովափ։ Հարաւի բնակիչը դէպի հիւսիս, ու հիւսիսի բնակիչը դէպի հարաւ։

Այս պարզ բացատրութեանց ետեւ կը հանգչի հոգեբնախօսական բարդ մեքենականութիւն մը, — ներծոր դեղձերու դերը, որ ինքզինք կը մատնէ նոյնիսկ գաղթող թռչուններու մօտ։

Անցնելով ախտաբանութեան՝ թոքախտը, երբեւ իֆերմեթ-ապոլիմի արտայայտութիւն, իր բուժման լաւագոյն եղանակը կը գտնէ սանաթորիալ ձեւին մէջ, կլիմայի ու միջավայրի պատշաճ փոփոխութեամբ, փոյթ չէ թէ, այժմ, տարբեր ճամբայ ցոյց տայ անթիպիոթիքներու նուաճումը։

Հոգեբուժութեան մէջ եւս կրնայ յեղաշրջում մը կատարել միջավայրի փոփոխութեան տեսութիւնը, չէզոքացնելով կարգ մը մակաբոյծ ու վնասակար անդրադարձներու դերը։

Կը վերջացնենք այս ուսումնասիրութիւնը՝ այստեղ յիշատակելով մեծ հեղինակութեան մը խօսքը, թէ բժշկութիւնը դեղերու պատերազմ մը չէ մասնաւորապէս, այլ առաւելապէս հաշտութեան ձեւ մը, զոր պէտք է հաստատել եւ ամրացնել միջավայրին եւ մարդկային մարմնոյն միջեւ։

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽԱՄՓԵՐԵԱՆՑ

(ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԱՌԵՇԱԼ)

Հայ մառեշալը ծնած է 1902ին Մեծ Թաղլար գիւղը, որ կը գտնուի Լեռնային Ղարաբաղի Հադրութ շրջանին մէջ։ 1914ին հայրը զինք կը ղրկէ Պաքու։ 1918 Ապրիլին կը մտնէ Պաքուի առաջին կարմիր ջոկատին մէջ, ստանալով մարտական մկրտութիւնը Պողոսի հրամանատարութեան տակ։ Նոյն տարուան մէջ ռազմանաւով կը մեկնի Աստրախան, բայց չհասած՝ նաւը կ'ընկղմի մեքենաներու խանգարման պատճառով։ Նաւաստները կը խեղդուին, հրաշքով կ'ազատին երկու հոգի, — մէկը՝ Խուդիակով, ընկ. Աստրախանցի, որ քաջ լողորդ էր, երկրորդը՝ Խամփերեանց, որ կը փախնար ոտքերն անգամ թրջել իրենց գիւղին գետակին մէջ, Կուրուչայ, ամառները ցամքելու վրայ, թէեւ կ'երազէր թռչիլ։

Ընկերը փրկած էր զինք։ Երկուքը միասին կը մտնեն Աստրախանի կարմիր ջոկատին մէջ, որու հրամանատարը կը դառնայ կարճ ժամանակ մը անցնելէ ետք։ Սպիտակ Խազախներու հետ կռուի ընթացքին Խուդիակով կը ստանայ մահացու վէրք մը։ Մահամերձ հրամանատարը կը հանէ իր գլխարկը եւ կը յանձնէ Խամփերեանցի.

— Շարունակէ կռիւը, կ'ըսէ, թող թշնամին գիտնայ թէ կենդանի է Խուդիակով։

Այնուհետեւ Խամփերեանց կը շարունակէ մարտական կեանքը՝ Սերգէյ Ալեքսանդրովիչ Խուդիակով անուամբ, յաւերժացնելու համար իր ընկերոջ անունը եւ յիշատակը։

Խորհ. իշխանութեան հաստատութենէն ետք, Խամփերեանց կը նուիրուի օդային ասպարէզին։ Մեծ պատերազմը կ'ողջունէ գնդապետի աստիճանով։ Շուտով կը բարձրանայ մառեշալի աստիճանին՝ միշտ Խուդիակովի անունով, երբ 40 տարեկան կ'ըլլար։ Արեւմտեան ռազմաճակատի օդային ուժերու պետ, յետոյ Խորհ. Միութեան օդային ուժերու սպայակոյտի պետ, պատերազմի վերջաւորութեան՝ Հեռաւոր Արեւելքի ռազմաճակատի օդային ուժերու պետ։ Իր քաջութիւններով՝ առասպելական հերոսներու կարգը անցած։ Կը մեռնի 1950ին եւ եթէ արտասահմանեան հայ մամուլին մէջ արձագանգ չէ գտած մինչեւ մառեշալութիւն բարձրանալը, պատճառն այն է որ հայ զինուորականը ծառայած է իր ռուս ընկերոջ անունով, իր փառքը եւ յաւերժութիւնը շնորհելով անոր որ զինք փրկած էր Կասպից ծովուն մէջ։

×

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԴՈՒԻՆ

Միջնադարեան Հայաստանի մայրաքաղաք Դուինի աւերակներուն պեղումներուն ընթացքին՝ երեւան հանուեցան հինգերորդ դարէն մինչեւ եօթներորդ դարերու Հայաստանի կառավարիչներու բնակարանին երեք սրահները, որոնք կը գտնուին հինգ մեթր խոր հողին տակ, բերդաքաղաքին կեդրոնական մասին մէջ։

Պեղումներուն վարիչը, Կ. Ղաֆադարեան, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ գտնուած արժէքաւոր առարկաներու մասին.

— Հրդեհի մը հետեւանքով վնասուած սրահներէն մէկուն մոխիրներուն մէջ գտնուեցան տասնեակներով կաւէ գըղակաձեւ անօթներ, որոնց վրայ անեղծ կը մնան հայ իշխաններու եւ բարձրաստիճան կղերականներու կնիքներուն դրոշմները։ Կարգ մը անօթներու վրայ կան աւելի քան 25–30 դրոշմներ։ Ասոնք հրոյ ճարակ եղած պետական դիւանին մնացորդներն են։

Բերդին մէջ գտնուեցան նաեւ ակնագործութեան սարքեր եւ աշխատանոց մը, նաեւ ապակիի փքոցարան մը լաւ պահպանուած։

Քաղաքին հարաւային մասին մէջ գտնուեցաւ չորս շարք սիւներու վրայ բարձրացած շինութիւն մը։ Կ'ենթադրուի թէ կը ներկայացնէ քաղաքին կեդրոնական շուկան եւ մաքսատունը։

Այս տարի, Դուին քաղաքի պեղումներուն ընթացքին գտնուած են աւելի քան 700 զանազան առարկաներ, բրուտներու յատուկ, նաեւ ապակեայ անօթներ, ձոյլ ոսկիի կտոր մը, բիւզանդական, արաբական եւ սասանեան ոսկեայ, արծաթեայ ու պղնձեայ դրամներ։

Իրական մեծերը միայն կը զգան իրենց պզտիկութիւնները։

ՔԱՆԹ

×

Տեղ մը հասնելու միակ կերպը՝ ձեր գտնուած տեղէն ճամբայ ելլելն է։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Տիւզճէէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Ոստիկան զօրաց տասնապետ մը եւ երկու ժանտարմաներ պաշտօն ստացան ձերբակալելու Մուճուրլու գիւղէն Շաքիր անուն անձը, որ զէնքով վիրաւորած էր եղբայրը։ Երբ ամբաստանեալին տունը հասան ժանտարմաները, չգտան Շաքիրը, — կինն էր միայն։ Զայն ուզեցին պահականոց տանիլ։ Ճամբան, ամայի վայրի մը մէջ, զէնքի սպառնալիքով, կարգով բռնաբարեցին կինը։

× Պոլսէն կը հեռագրեն թէ 39 աստիճանի բարձրացած է տաքութիւնը։ Այս տա՞քն է որ սկսած է եռացնել Մէհմետճիկներուն գլուխը, թէ հին խուլ է։

«ԱՄԷՆ ԽԵԼՔԻՆ ՓՉՈՂԸ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՊՈԼԻՍ ՄՏՆԵԼ»

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

«Պոլսոյ անդորրութեան պահպանման համար լուրջ եւ սախփողական միջոցներ ձեռք առնելու առենը հասած ըլլալով, Ներքին Գործավար Ջէյթինօղլու եւ Կուսակալ Թուլկա խորհրդակցութիւն մը կատարած են։ Թուլկա այս տեսակցութեան ընթացքին Գործավարէն պահանջած է քաղաքի մուտքը հսկակշռի տակ առնել եւ քաղաքէն հեռացնել կասկածելի տարրերը։ Սկզբունքով ընդունուած է կուսակալին առաջարկը։

Այսպէս կարճ առենէն արտօնութիւնով միայն կարելի պիտի ըլլայ քաղաք մտնել։ Միւս քաղաքներէն եկողները մուտքի քարթեր պիտի առնեն այն նահանգներէն, ուրկէ կուգան։ Քաղաքին մուտքը այս կերպով հսկակշռի տակ առնուելէ ետք նահանգին սահմաններէն դուրս պիտի հանուին անդորրութիւնը վրդովողները եւ ժողովուրդը անհանգիստ ընողները»։

ՄԻՇՏ ՔՐՏԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Անգարայէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.—

Պարտաւորիչ բնակութեան ենթակայ 55 աղաներու (քիւրտ շէյխեր) հողերը պիտի բաշխուին այն հողազուրկ անձերուն, որոնք տեղահանուած են հարաւային սահմաններու «ապահովութեան գօտի»էն։ 12 յանձնախումբեր, որոնք ուսումնասիրած են Մուշի, Մարտինի, Հընըսի եւ Քարայազըի շրջաններուն հողերը, գտնոնք յարմար գտած են գիւղ հիմնելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱՐԻՃ Կ'ԱՐՏԱԾԷ

Թուրքերը արտածելիք թանկագին ապրանք մը գտած են, — Տիյարպաքըրի... կարիճը։

Այսպէս, Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ օտար երկիրներ դիմում կատարած են գնելու համար Տիյարպաքըրի թունաւոր սեւ կարիճը։ Առողջապահական Տնօրէնութիւնը սկսած է գնել կարիճները՝ հատը 90 ղրուշէն, արտածելու համար օտար երկիր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Այդ հայաբնակ ու հարիւր տունէ բաղկացած գիւղը Միացեալ Ընկերութեան վարժարան մը ունէր, եւ նորաշէն եկեղեցի մը կը պահէր շատ պայծառ վիճակի մը մէջ։ Վարժարանին ուսուցիչն էր տասնեակ մը տարի հայրենասէր ծերունի մը, որ հակառակ իր ալեւոր հասակին, բարեկամն դարձած է։

Այդ ուսուցիչը, որուն պատուելի Մարտիկ անունը կուտային — ծանօթացած էր Վանականին հետ եւ անոր գաղափարակից էր անկեղծ ու հաւատարիմ եղբօրմով մը։ Ուստի, երբ Լալէզարը հեռացնելու պէտքը զգացուեցաւ, Վանականը փոխանակ արտասահման փոխադրելու, պատուելի Մարտիկին տունը տարաւ։

Պատուելի Մարտիկ ամենայն սիրով ընդունեցաւ։ Եւ որովհետեւ պանդուխտ մըն էր ինքը, շատ դիւրութեամբ համոզեց իր բարեկամները թէ մանկամարդ աղջիկը մօտիկ բարեկամուհին էր։

Բայց Միրօ ախպար չկար։ Ո՞ւր էր անիկա։ Պատմենք։ Այդ ծերունին իր դերն ունէր, իր ծանր պարտականութիւններուն մէջ կը գտնուէր... մէկ խօսքով՝ Միրօ ախպար Վանականին հոգին էր, անոր կեանքն էր։ Հետեւաբար աղջիկէն ստիպուած էր բաժնուիլ, որպէսզի կասկածի մը տեղի չտար։

Մօտաւորապէս չորս ամիսներ սահած էին։ Լալէզար շատ քիչ անգամ իր հայրը կամ Վանականը կը տեսնէր, այն լեռներուն մէջ, ուր կ'երթար պատուելի Մարտիկին առաջնորդութեամբը։

Օր մը, երբ Լալէզար գիւղին նորահաս աղջիկներուն հետ շրջագայելու գացած էր մօտիկ լեռներուն մէջ, նշմարեց Քիւրտ մը, որ ապառաժի մը տակ կեցած զինքը կը դիտէր։

Լալէզար ամբողջ մարմնովը դողաց, որովհետեւ ճանչցաւ այդ հրէշը, ճանչցաւ թէ Միրզա պէկի եղբօրորդին՝ Շարաֆ պէկն էր ան։

Անմիջապէս իր ընկերուհիներուն քով գնաց եւ առարկեց որ տկարութիւն կը զգար։ Մանկամարդ աղջիկները քաղած ծաղիկները հաւաքեցին ու գիւղ վերադարձան։

Լալէզար չպատմեց պատահածը, որովհետեւ պատուելի Մարտիկ իր անցեալը չէր իմացեր։

Ամբողջ գիշերը չկրցաւ քնանալ, այնպէս որ կէս գիշերուան մօտ իր սենեակին քովերը խշրտուք մը լսեց, ոտնաձայն մը լսեց...։ Փոքրիկ պատուհան մը ունէր, բացաւ զայն ու պարտէզը նայեցաւ։ Ո՜հ, նշմարեց որ ցանկապատէն քիչ մը հեռուն մարդկային ստուեր մը կ'երեւար լուսնի աղօտ շողերու տակ։ Իսկոյն պատուհանը ամուր կերպով գոցեց։ Ականջ դրաւ ժամերով ու սպասեց։

Մինչեւ առաւօտ թէ՛ ինքը եւ թէ ցանկապատին քով կեցած մարդկային ստուերը միեւնոյն դրութեան մէջ մնացին։

Լուսուն դէմ, այդ ուրուականը հոն չէր։

— Ո՜հ, չըլլայ թէ աչքիս երեւցաւ, մրմնջեց Լալէզար ինքնիրեն։ Ի՛նչ խենթութիւն Աստուած իմ։

Սենեակէն դուրս ելաւ որ պատուելի Մարտիկին քով պիտի երթար, երբ տեսաւ այդ Քիւրտը որ դուռին քով կը սպասէր։

Լալէզար ներս քաշուեցաւ։ Ցեխոյ բոլորովին յուզուած ու դունատ կերպարանքով մը պատուելի Մարտիկին սենեակը մտաւ եւ յայտնեց անոր թէ դուռին առջեւ մէկը կար։ Ուսուցիչը շուտով գնաց տեսնելու համար թէ ո՛վ էր։ Երբ դուռը բացաւ եւ անծանօթին երեսը նայեցաւ, Քիւրտը յայտնեց որ քիչ մը տեսնուիլ կ'ուզէր իրեն հետ։

— Հրամմեցէք, ըսաւ պատուելի Մարտիկ։

Երեսունը անցած, թիկնեղ, բարձր հասակով, լեռնցիի մը կերպարանքով ու վայելչադեղ Քիւրտը ներս մտաւ։

Պատուելի Մարտիկ սպասեց որ Քիւրտը խօսի։

— Թուրքերէն լեզուն կը հասկնա՞ք, հարցուց Քիւրտը՝ խառն թրքերէնով մը։

— Ոչ, չեմ հասկնար, պատասխանեց պատուելի Մարտիկ։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ... սովորաբար այս կողմի գիւղացիները ամէնքն ալ գիտեն եւ շատ աղէկ կը խօսին։ Միթէ դուք այս գիւղին մէջ չէ՞ք ծնած։

— Չէ՛։

— Վանեցի՞ էք (ակնարկելով քաղաքացիները)։

— Ոչ։

— Ըսել է թէ այս կողմերէն չէք։

— Այո՛։

Քիւրտը, այսինքն Միրզա պէկի եղբօրորդին Շարաֆ պէկ պահ մը լռեց ու ձեռքը ճակտին տանելով կարծես ամփոփել ուզեց իր բառերը։ Պատուելի Մարտիկ զարմացած՝ անոր արիւնխառն աչքերուն մէջ կը նայէր։ Եւ չէր հասկընար թէ ո՛վ էր այդ մարդը, ի՛նչ էր նպատակը, ի՛նչ կ'ուզէր ընել...։

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբի երախաները Փարիզ կը հասնին այս երկուշաբթի (Սեպտ. 4) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Իրենց կայան այցելութեան առթիւ երկու Նոր Սերնդականներ (եղբայր եւ քոյր) 50 Ն. Ֆ.։ Տիկին Հարէլեան (Լիոն) 10, Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէկեան (Փարիզ) 30 Ն. Ֆ.։ Տիկ. Ս. Նշանեան (Փարիզ) մսի ջուրը քամող գործիք մը։

ՃՇԴՈՒՄ.— Նախորդ ցանկին մէջ յայտարարուած վարագոյրները նուիրուած են Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յովսէփ Մալոյեանի, իր կնոջ ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց որդւոյն՝ երիտասարդ Վարդանի *վաղահաս մահուան առթիւ։*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պրիւսէլէն այրի Տիկին Աննա Մաթոսեան եւ դուստրը Այտա կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ Կ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Պէյրութի մէջ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արուսեակ Մալաթեան (ծնեալ Մարտիրոսեան) Ամերիկայէն, հօրը անունը՝ Մարտիրոս, մօրը՝ Աննա, կը փնտռէ կնքամօր աղջիկը՝ Սաթենիկ Վարդանեան, որուն վերջին հասցէն Փարիզ էր։ Հօրը անունը՝ Վարդան, մօրը՝ Պայծառ, հօրեղբայրները՝ Միրիճան, Օննիկ, Ռաշթիկ։ Մօտաւորապէս 67 տարեկան, միասին դպրոց գացած են Պոլիս։

Տեղեկացնել՝ Պ. Ժօզէֆ Թոմասեան
12, Bld. Lambert, MARSEILLE 4e.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան։

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան

Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, *Bld. Arago — Tél.: POR. 03–94*

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (ֆօ–փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél: RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél.: GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք *պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

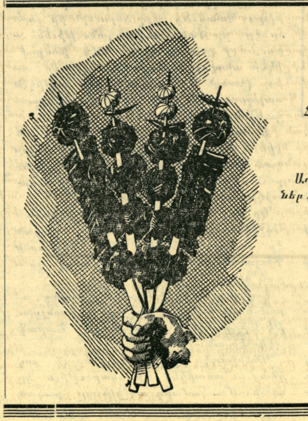

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
3
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
3 SEPTEMBRE
1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9194 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4995

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

150 ԱՄԵԱԿԸ

Վիեննայի քառեակ յոբելեաններէն մէկն ալ կը վերաբերի Մխիթարեան Միաբանութեան Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ հաստատուելուն 150րդ տարեդարձին:

Սեբաստացի Մխիթար Աբբայ 1701 Սեպտեմբեր 8ին, Ս. Աստուածածնի ծննդեան տօնին Պոլսոյ մէջ հիմը դրաւ Մխիթարեան Միաբանութեան: Այս օրը ամէն տարի կը տօնուի Վենետիկի եւ Վիեննայի մէջ:

Պոլսէն հեռանալէ վերջ, Մխիթար կը փոխէ զանազան տեղեր: 1706ին կը հաստատուի Մեթոն (Մորէա), ուսկից կը հեռանայ մեկնիլ 1715ին՝ Թուրքերու եւ Վենետացիներու միջեւ ծագած պատերազմին հետեւանքով:

Ի վերջոյ 1717 Սեպտ. 8ին կը յաջողի հաստատուիլ Վենետիկի մօտ Ս. Ղազար կղզեակը, ուր բորոտներու յատուկ լքեալ հիւանդանոցի մը աւերակներուն վրայ կը կանգնէ վանք մը եւ եկեղեցի, որոնք մինչեւ այսօր կանգուն կը մնան:

Կղզին, որ շուրջ 7000 քառ. մեթր տարածութիւն ունէր, տասը տարիէ ի վեր կրկին ծաւալ ստացած է՝ հողերու յաւելումով:

Մխիթար կը հաւաքէ եւ վանքին մէջ կը տեղաւորէ իր միաբանները, որոնք յետոյ կ'ընտրեն ցկեանս Աբբահայր: Իր մահուընէն մէկ տարի վերջ, 1750 Ապրիլ 7ին Աբբահայր կ'ընտրուի Հ. Ստեփանոս Վ. Մելքոնեան, որ կ'ուզէ փոխել Մխիթարի սահմանած կարգերը եւ Հռոմէն հաստատել տալ իր կազմած նոր Սահմանադրութիւնը:

Միաբանները դժգոհ Մելքոնեանի կարգադրութենէն՝ կ'որոշեն վար առնել զայն եւ տեղը նոր Աբբահայր մը ընտրել: 1772 Մայիս 25ին կը բացուի Միաբաններու ընդհ. ժողովը: Սակայն Մելքոնեան Վենետիկի արքեպիսկոպոսին միջամտութեամբ կը փորձէ զինու զօրութեամբ պահել իր պաշտօնին:

Երկու միաբաններ՝ Հ. Աստուածատուր Վ. Բաբիկեան եւ Հ. Մինաս Վ. Գասպարեան զինուորական հսկողութեան տակ կը հեռացուին Վենետիկէն: Կ'երթան Թրիեստ, ուր իրենց կը հետեւին Մխիթարեան ուրիշ վարդապետներ:

1773 Մայիս 19ին Թրիեստի մէջ 19 վարդապետներ հիմը կը դնեն Մխիթարեան երկրորդ Միաբանութեան: Վենետիկի հետ կը մնան 10 տեղական եւ 3 արեւելք գտնուող վարդապետներ միայն:

Նաւ դժնդակ պայմաններ կը ստեղծուին նոր Միաբանութեան համար Թրիեստի մէջ, քաղաքական տակնուվրայութեանց եւ նիւթական միջոցներու պակասին պատճառաւ:

1803 Մայիս 3ին Հ. Աստուածատուր Վ. Բաբիկեան կ'ընտրուի Ընդհանրական Աբբահայր: Աւստրիական կառավարութեան հետ երկար դիմումներէ ետք, ի վերջոյ Միաբանութիւնը կը յաջողի տեղափոխուիլ Վիեննա, ուր 1811 Փետր. 16ին իրեն կը յանձնուի Վեղարաւոր Կրօնաւորաց (Կապուչինեան) խարխուլ վանքն ու եկեղեցին:

Ուրեմն Վիեննայի Մխիթարեանց ներկայ վանքը հիմնուած է 1811ին:

1911 Սեպտեմբեր 8ին եւ Նոյեմբեր 5ին Վիեննայի մէջ տեղի ունեցան երրեակ յոբելեաններ. — ա) Միաբանութեան Վիեննա հաստատուելուն հարիւրամեակը. բ) Ընդհ. Աբբայ Գրիգոր արք. Գովրիկեանի քահանայութեան յիսնամեակը եւ գ) Հանդէս Ամսօրեայի հրատարակութեան 25 ամեակը (1887–1911):

Այդ առթիւ լոյս ընծայուեցաւ «Գրախօս Ժողովածոյ» մը՝ 450 մեծադիր էջերէ բաղկացած, նպատակ ունենալով «յաւերժացնել այդ ուրախալից յիշատակները հոյական Յուշարձանով մը, որ դարէ դար պատմող ըլլար ապագայից նշանաւոր կալից հրջաններուս յիշատակը»:

Յուշարձանը իսկապէս արդարացուցած է Միաբանութեան առաջադրած նպատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԺՈՂՈՎԸ —

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԵՒ ՆԱՍԸՐ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Մինչ ռումբը կը պայթէր չինական սահմանին մօտ, Պելկրատի մէջ 24 ոչ-դաշնակիցներ ժողովի կը նստէին: Խրուշչեւ շնորհաւորական գիր մը ղրկած էր, ուր կը շեշտէր չէզոքութեան անհրաժեշտութիւնը: Կ'ըսէր թէ անկախ պետութիւնները պէտք չէ զինուորական կայաններ տրամադրեն աշխարհակալներուն եւ թէ վերջապէս Խորհրդային Միութեան քաղաքականութիւնը խաղաղ համակեցութեան վրայ հիմնուած է: 24 ժամ առաջ, Թիթօ որ կը նախագահէր ժողովին, շնորհաւորական ուրիշ հեռագիր մը ստացած էր Քենըտիէն: Կը թուի թէ չէզոքները չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ Մեծերու գործերուն, բայց կը փափաքին որ կողմերը իրար հասկնան եւ նոյնիսկ անհրաժեշտ կը նկատեն Քենըտի — Խրուշչեւ հանդիպում մը:

Առաջին նիստին գլխաւոր խօսողները եղան Թիթօ, Նասըր, Սուքարնօ, Պուրկիպա:

Թիթօ յայտարարեց թէ իրենք որ կը ներկայացնեն ոչ-դաշնակից պետութիւնները, մարդկութեան ողջ խիղճն են: Այս յատկանշական բացատրութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ բուռն ծափերով ողջունուեցաւ: Թիթօ աւելցուց թէ կ'ուզեն մեծ պետութիւնները համոզել թէ այլեւս չեն կրնար միայն իրենց ձեռքը պահել աշխարհի ճակատագիրը:

Սուքարնօ ուզեց որ ժողովը գաղթատիրական պատերազմներու վերջը պահանջէ: «Մինչեւ երկու տարի, աշխարհակալութեան բոլոր հետքերը պէտք է ջնջուին, նոր գաղթատիրութիւնը պիտի վերնայ, ինչպէս հինը»:

Նախագահ Նասըր յայտարարեց թէ խորհրդային որոշումը հիւլէական փորձերը վերսկսելու, շատ զարմացուցած է զինքը, ինչպէս զարմացուցած է համաշխարհային կարծիքը: Նասըր շեշտած է թէ մէկ ելք կայ միայն՝ բանակցութիւն կամ պատերազմ եւ յայտնած թէ վերին հանդիպում մը անհրաժեշտ է. աւելին՝ Խրուշչեւ-Քենըտի հանդիպում մը: «Շատ ցաւալի է, ըսաւ Նասըր, որ այս պայմաններուն մէջ Խորհ. Միութիւնը հարկ տեսած է վերսկսիլ հիւլէական իր փորձերը»:

Անդրադառնալով Պերլինի տագնապին, Նասըր յայտնած է թէ երրորդ պատերազմի մը սպառնալիքը կայ հոն: Իսրայէլի մասին, Նասըր ըսած է թէ ան կը գտնուի Ափրիկէի գաղթատիրութեան կամուրջին գլուխը, խօսած է նաեւ Ֆրանսայի դէմ:

Պուրկիպան ալ շատ ցաւ յայտնած է որ Խորհ. Միութիւնը կը վերսկսի հիւլէական իր փորձերը: Յայտարարած է թէ իր երկիրը վճռած է ջնջել իր հողին վրայ գտնուող օտար գրաւման վերջին հետքերը:

Նասըր — Պուրկիպա որ առաջին անգամ իրար կը տեսնէին, գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցած են:

ՌՈՒՄԲԸ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑԻՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱՆ

Սպիտակ Տունը պաշտօնական ղեկոյցով մը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած է մթնոլորտին մէջ, ուրբաթ առաւօտ, կեդրոնական Ասիոյ կողմերը՝ Սեմիփալաթինսքի շրջանը: Այս լուրը, զոր հաղորդեցին Ամերիկացիները, ոչ հաստատուած է, ոչ ալ հերքուած Ռուսերուն կողմէ: Այդ իսկ պատճառաւ շաբաթ առաւօտ մինչ ֆրանսական բոլոր օրաթերթերը արձագանգ կը հանդիսանան այս լուրին, Իւմանիթէ կը լռէր, որեւէ «վաւերականութիւն» չունենալով ամերիկեան աղբիւրներուն եւ սպասելով Մոսկուայի հրահանգներուն:

Ամերիկացիները ճշդեցին նաեւ թէ պայթած ռումբը միջին ուժ ունեցող ռումբ մըն է, բայց մօտ քսան անգամ աւելի զօրաւոր քան Հիրոշիմա պայթածը: Այս առթիւ կարելի է նաեւ նկատի առնել թէ նման ռումբ մը պայթեցնելու համար, նախապատրաստական աշխատանքներ եւ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին որոնք 5–6 շաբաթ կը կարօտին, առնուազն: Այս կը նշանակէ թէ մօտ երկու ամիս առաջ, Ռուսերը արդէն որոշած էին պայթեցնել այս ռումբը, այսինքն այն ատեն, երբ Ժընեւ նստած կը խօսէին ապազինման եւ հիւլէական փորձերու ընդհատման մասին: Յիշենք նաեւ թէ Խրուշչեւ յայտարարած էր որ երբեք Ռուսերը առաջինները պիտի չըլլան հիւլէական փորձերը վերսկսող (1959 Օգոստոս):

Այս պայթումը վրդովում, մտահոգութիւն եւ յուզում պատճառած է: Զարմանալի է որ զուգադիպեցաւ Պելկրատի ժողովին, ուր Խրուշչեւ կ'ուզէ բարեկամներ սիրաշահիլ: Ժողովականները գոհ չեն եղած այս ռումբին պայթումէն եւ Պուրկիպա յայտնած է թէ Խորհ. Միութիւնը, այս ձեւով, չի մեղմացներ միջազգային լարուած մթնոլորտը:

Կարգ մը աղբիւրներու կարծիքին համաձայն, այս պայթումը պարզապէս ըսկիզբ մըն է եւ կը պատրաստէ շատ աւելի զօրաւոր ռումբի մը պայթումը:

Ռուսական վերջին սպառնալիքներուն եւ միջազգային կացութեան մասին խօսած են նախագահ Քենըտի, Արթըր Տին եւ Ռըսք: Այս խորհրդակցութենէն ետք, Տին յայտարարութիւն մը կարդացած է մամուլին, ուր կը շեշտուի թէ վերջին շաբաթներու ընթացքին, Խրուշչեւ պարծեցած է թէ 100 մեկաթոննոց ռումբ մը ունի, ինչ որ շատ զօրաւոր է զինուորական նպատակներու համար: Երկու օր առաջ, կ'աւելցնեն Ամերիկացիները, խորհրդային կառավարութիւնը յայտնեց թէ նպատակ ունի վերսկսելու հիւլէական իր փորձերը: Այս ամբողջը կը նշանակէ թէ Ռուսերը որոշած են իրենց քաղաքականութիւնը հիմնել զանգուածային սարսափի վրայ: Բայց, կ'ըսեն Ամերիկացիները, իրենց եզրակացութեան մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը կը թերագնահատէ աշխարհի ժողովուրդները եթէ կը կարծէ թէ տեղի պիտի տան շանթաժի եւ սարսափի այս ռազմավարութեան առջեւ:

Արթըր Տին յայտնեց նաեւ թէ իր կարծիքով, ռուսական վերջին յայտարարութիւնները հոգեբանական բնոյթ ունեցող նախաձեռնութիւններ են, որոնք կը ձգտին ազդեցութիւն գործելու, նաեւ Պելկրատի 24 «չէզոքներուն» վրայ:

×

Ինձ չէք հասկանայ, մով մանուշակներ,
Կապոյտ ծաղիկներ, ինձ չէք հասկանայ,
Քանի նա ունի կապուտակ աչեր,
Կապոյտ ծաղիկներ, ինձ չէք հասկանայ:

Ինձ չէք հասկանայ, սպիտակ վարդեր,
Ձիւնէ ծաղիկներ, ինձ չէք հասկանայ,
Նա ունի ճենոյշ, սպիտակ այտեր՝
Սպիտակ վարդեր, ինձ չէք հասկանայ:

Ա՜խ, թէ հասկանար, թէ սիրէր նա ինձ,
Ձէիք թառամի, կապոյտ ծաղիկներ,
Դուք էլ կրակուող մեր համբոյրներից
Կը կարմրէիք, սպիտակ վարդեր

×

Միշտ ելնենք, որդիս, թէկուզ դեռ
մտքով,
Մտքով բարձրանանք մեր Մասիսն ի վեր,
Մինչեւ ժամն հասնի՝ բարձրանանք
ոտքով,
Սրտներս հովին տանք, Մասիսներն
ի վեր:

Ես Ջէնով Օհան, դու Սասնայ Դաւիթ,—
Միշտ որսի ելնենք Մասիսներն ի վեր:

Բայց թէ կէս ճամբին իմ սիրտը մեռնի,
Ինձ էլ կը տանես Մասիսներն ի վեր,—
Իմացիր, որդիս, ինչ էլ որ լինի՝
Դու պիտի ելնես Մասիսներն ի վեր...:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ 16 հոգի որոնց մէջ Արտ. Նախարարութեան մէկ պաշտօնեան, ձերբակալուած են: Ասոնց մէջ կան նաեւ երեք լրագրողներ, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ լուրեր տուած են ալժերացի գործակալի մը որ երկու դեսպանատանց կը ծառայէր: Ոստիկանութիւնը չէ ճշդած այդ երկու դեսպանատանց ազգութիւնը, բայց կը յայտնուի թէ գործակալը Ահմէտ Էլ Սաղըր անուն Ալժերացի մըն է: Էլ Սաղըր 1954էն 1959 Ալժ. Ազատ. Ճակատի պաշտօնական ներկայացուցիչն էր: 1959ին «պաշտօնանկ» եղած էր, որովհետեւ իւրացուցած էր իրեն յանձնուած դրամը: 6 շաբաթ առաջ կրկին խնդրոյ առարկայ դարձած էր եւ այդ պատճառաւ ալ ձերբակալուեցաւ:

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց թէ Այ.Փի.Սի.ի (Քարիւղի Իրաքեան Ընկերութիւն) եւ կառավարութեան բանակցութիւնները ընդհատուեցան երեք շաբաթուան համար, որպէսզի ներկայացուցիչները տեղեկացնեն իրենց ղեկավարները անցած-դարձածէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական ցուցահանդէսին այցելուներու թիւը 800.000ի հասած է, 15 օրուան ընթացքին:

ՌՈՒՍԵՐԸ առաջարկած են որ Արեւմըտեան Պերլինը ՄԱԿի կեդրոնատեղին դառնայ, ապահովելու համար քաղաքին «ազատ քաղաքի» հանգամանքը:

ԿՈՒԼԱՐ Փորթօ Ալէկրէ հասաւ, քաղաք մը որ իր կողմնակիցներուն ձեռքն է: Բայց կը թուի թէ դժուարութեանց պիտի հանդիպի եւ պիտի չկարենայ նախագահի իր պաշտօնը ստանձնել երկու շաբթի: Կարգ մը տարրեր որոշած են տեղի չտալ:

ՀԱՐԱՒ — Արեւելքի եւ Միջերկրականի երկրագործական պարագլուխները, որոնք չեցին զոց փեղկերով ընդունիլ տը Կոլը, երբ այս վերջինը այցելէ այդ շրջանը: Ճամբորդութեան թուականը որոշ չէ:

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ... ԱՊՈՒՐ

Գիտական տարազ չէ, գիտական բացատրութիւն չէ « բառերու կապը », որու մասին խօսելով՝ Հ. Աղամեան տառերը կը դասակարգէ, «լծորդներ» կը կազմէ, ոստոյն նետելով լեզուէ լեզու, հայերէն լեզուէն մինչեւ լատիներէն, մինչեւ յունարէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, արաբերէն, պարսկերէն ու թուրքերէն: Իր այս քրտնեցուցիչ աշխատանքին համար՝ վկայութեան կը կոչէ «երկար տարիներու լեզուաբանական մեր բաղդատութիւններն ու պրպտումները»:

Ձի բաւեր «մեր» ըսելը: Իր անձը բազմապատկելը արժէք չունի:

Վկայութեան կը կոչէ նոյնպէս սանսկրիտեան բառարան մը, պարսկերէն լեզուի բառարան մը, արաբերէն լեզուի բառարան մը:

Ձի բաւեր նաեւ երեք բառարանը (*): Ես համալ եմ սասնկ գործերու մէջ եւ, ասկորներս կոտրելու ատեն, կը սիրեմ վերցնել մատենագրական ծանր բեռներ:

Ըլլել եւ ինծի ըսել. « ... Մեզ այն եղրակացութեան կը յանգեցնեն հաստատելու թէ ... »:

Մեր կամ մեզ թողլով եկեղեցականներուն, (երէկ՝ թագաւորներուն), որոնք, ինչպէս կը թուի, իրեն սովրեցուցած են բազմապատկել իր անձը, գիտութիւնը կը պահանջէ ներկայանալ մինակ, ոչ իբրեւ Հայր Աբրահամ, ոչ իբրեւ Հայր Օհաննէս, այլ իբրեւ Աղամեան, աշակերտ լեզուաբանութեան, ինչպէս ես՝ տրուպ գիտութեան:

Ամէնէն հեղինակաւոր լեզուաբանն անգամ, Ա. Մէյեէ կամ Ս. Ռենաք, չի կրնար յայտարարել ամենայն վճռականութեամբ թէ, համաձայն իր «եզրակացութեան», ա՛յս է վիճելի բառի մը ծնունդը: Բառերը կը նմանին ամչկոտ կնիկներու, երբեմն այնպէս մը կը հագուին, ծածկելով նոյնիսկ իրենց յատկանշական խորտուբորտութիւնները, որ չես իմանար թէ մա՞րդ են, պուպրիկ կամ խոծիկ, թէ պաճուճապատանք:

Արսէն Տարմըսթէթէր, խօսելով բառերու կեանքին մասին, կը յիշատակէ բազմաթիւ օրէնքներ (դժուար է թուել՝ առանց օրինակի), որոնք կը բացատրեն բառերու աչք–կապուքը:

Ահաւասիկ ֆրանսերէն արշալոյս բառը, (հայերէն արշալոյս բառին ծագումը կը մնայ վիճելի) — Օպ (արշալոյս) կը նշանակէ սպիտակ (ալպա): Սկզբնաբար երկու բառերէ բաղկացած, մին որոշեալ, միւսը՝ որոշիչ, մին գոյական, միւսը՝ ածական, — ըսենք՝ սպիտակ ժամ, — յետագային որոշիչը կլլած ոչնչացուցած է որոշեալը, մնացեր է ալպան, նշանակութիւնը նոյնը:

Այս տեսակէտով շատ հետաքրքրական է լեարդ բառին ֆրանսերէնը, փուա, որ, արմատական իմաստով, կը նշանակէ ... թուզ: Հռովմայեցիները, որոնք ժեկուր կը կոչէին լեարդը, շատ կը սիրէին կերակուր մը, որ կը պատրաստուէր լեարդով ու թուզով, (ըստ այլոց՝ սագը կը գիրցնէին թուզ կերցնելով, պատրաստելու համար արդի փուա կռան), — այդ էր որ կը կոչուէր ժեկուր փիկաթոմ: Առաջին բառը որոշեալ է, երկրորդը՝ որոշիչ: Դարերու ընթացքին՝ որոշիչը նետած է որոշեալը, ինք ներկայանալով մինակ, եւ այսօր թուզով լեարդ բացատրութենէն կը մնայ միայն թուզը... լեարդ նշանակութեամբ:

Նոյն այս ձեւով կազմուած են փրոմաժ (պանիր), պօտէ (էշ) բառերը:

Թոմասոն այս բառերուն կարգին կը դնէ ֆրանսերէն շուէքրութ բառը: Ծագումով գերմաներէն, թթու կաղամբ նշանակութեամբ այս բարդ բառը, Ալզասեան բարբառը կամուրջ առած իրեն, Հոլլանտէն անգլին՝ սաուըրքրաութ, Հոլլանտէն տաղին՝ սուրքրութ, Ֆրանսացիները որդեգրած են ու շինած շուէքրութ՝ կարծելով առաջին վանկը իրենց շու բառը: Արդ, շու կը նշանակէ կաղամբ, քրութ եւս կը նշանակէ կաղամբ: Ահա բառ մը՝ գլուխը կաղամբ, ոտքերը կաղամբ:

« Լծորդ » տառերու ադամական տեսութիւնը կրնա՞յ բացատրել այս բառերուն «կապը» կամ ծնունդը:

Այս բառերուն պատմութեամբ, կը տեսնուի թէ «լծորդ» տառերը չեն որ «կապ» կը ստեղծեն բառերու միջեւ:

Այո՛, լծորդ տառերով՝ լեզուները փոխ կ՚առնեն օտար բառեր եւ կ՚ազգայնացնեն 1 — օրինակ՝ շաքաք, բաժակ, խանուք, կաթսայ, տղայ, բաղնիք օտար բառեր են, որ լծորդ տառերով մտեր են մեր լեզուին մէջ:

Բայց ստուգաբանութեան կաթքը չի քալեր լծորդ տառերով եւ ադամական կապերով: Ստուգաբանութիւնը կը պահանջէ ընդարձակ ծանօթութիւն ոչ միայն լեզուաբանական, այլ եւ պատմական (բարքեր, սովորութիւններ, դէպքեր եւայլն): Մի՛ մոռնաք որ բառերը տարօրինակ կերպարանափոխութիւններ կը կատարեն՝ ըստ ձեւաբանութեան, ինչպէս եւ կը կրեն «ճառագայթում» կամ «շղթայաւորում» կոչուած երեւոյթներ, յիշելու համար երկու հատ միայն, ըստ իմաստաբանութեան (Տարմըսթէթէր):

Հետաքրքրական է լատիներէն վատոմ բառին կեանքը: Կը նշանակէ հուն (*), այսինքն գետերու այն անցքը, ուրկէ կարելի է անցնիլ քալելով, առանց կամուրջի, պարզ այն պատճառով որ խորունկ չըլլար ջուրը այդտեղ:

Արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ անցնիլ, շարունակել ճամբան: Հետեւաբար վատոմ շարունակութիւն մըն է ճամբու մը, արահետին՝ ցամաքի վրայ, անցքով մը՝ գետի վրայ: Հուն, ուրեմն, մաս կը կազմէ արահետին՝ գետի վրայ:

Ֆրանսական բարբառը հինգ տառով այս բառին տուած է երկու տառով ձեւ մը, վէ: Այս անունով աշխարհագրական բազմաթիւ կէտեր կան Ֆրանսայի մէջ: Յետոյ, սակայն, վէ ձեւը ստացած է կէ ձեւը, պահելով միշտ նոյն նշանակութիւնը:

«Լծորդ» տառերու տեսաբանը ի՞նչպէս կը կոչէ վատոմ ու կէ բառերուն կապը, խնամխակա՞ն:

Ձեմ գիտեր աստուածաբանութեան մէջ, բայց գիտեմ թէ ամէն ուսման մէջ, որ բան–բանով կը յանգաւորի, վեհափառ տարակոյս մը կայ՝ որ վեհութիւն մը կուտար կատարուած աշխատանքին՝ շարունակութեան իրաւունք մը վերապահելով յաջորդաց: Ահա թէ ինչո՛ւ ստուգաբանական աշխատանքներու մէջ՝ տեսակէտի ընտրութիւնը ազատ ձգելով հանդերձ, կը մերժեմ «լծորդ» տառերու աժաննոց տեսութեան մը կռնակը տալ ծանր ու լուրջ գիտութիւն մը, ամբողջ լեզուաբանութիւնը:

Հասարակ «ապուր» բառին ստուգաբանութեան համար՝ գոյութիւն ունին ստուգաբանական բազմաթիւ փորձեր: Ոչ ոք վճռական ձեւով պնդած է թէ ճիշդ է երեք բառարանով աշխատողին կամ եօթը բառարան վերցնելու ուժ ունեցողին կարծիքը:

Այսպէս հոկայ Վարթպուրկը, կը գրէ թէ ֆրանսերէն սուփ բառը, սկզբնական իմաստով՝ «շերտ մը հաց, որու վրայ արգանակ կը թափեն», վեցերորդ դարուն գտնուած է Որիբասի (*) մօտ սուփփա ձեւին տակ: — Ձէ՛, իմ գիտցածս է ճիշտը, իմ «լծորդ» տառերս կը բացատրեն ամէն բան, — ըսող չկայ:

Եւ այսպէս, ապուրը կը հանեն լատիներէն սորպէօ բառէն, որ կը նշանակէ ըմպել, կլլել ումպ առ ումպ: Այս ալ գոհացուցիչ չէ նկատուած:

Հետաքրքրական է Նիգարի կարծիքը: Սուրին լատիներէնի մէջ կայ իփա բառը (իկրէքով), — կը նշանակէ ջուրով ապուր: Ու նաեւ վիփա (գինիով ապուր): Բազմաթիւ հին ու նոր վկայութիւններ: Այս բառը, իփսիլոնով գրուած, ւ տառին փոխարէն կարդացուած է վ, ուրեմն վփա: Յետոյ վ տառը կարդացուած է ու լատիներէնի ձեւով, ուրեմն ուփա: Եւողեան մեթոտով, ինչպէս ս գրուած է յունարէն էրփուլլոս բառին սկիզբը եւ ստացուած սերփուլէ բառը, ս աւելցուած է ուփա բառին վրայ, և ահաւասիկ սուփա, — կամ լեզուաբանական... ապուր:

Դժուա՛ր է ապուր ուտել, մանաւանդ այս տաքերուն: Հասարակ ապուրը այսչափ դժուարութիւն հանելէ ետք, երեւակայեցէք մնացածը:

Շատ հետաքրքրական է սակայն սիկաբէթ բառին ստուգաբանութիւնը, անշուշտ առանց «լծորդ» տառերու օժանդակութեան, — բայց այդ մասին՝ յաջորդ անգամ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեր գիւղին մէջ գրագէտ կը համարուէր ով որ *տիլիթ* ունէր գօտիին մէջ, ու գիտնական կը համարուէր ով որ բառարան մը ունէր իր տանը մէջ: Ես Փարիզ եկայ, գիրքերու թագաւորութեան մէջ, որ չհաւատամ ատանկ բաներու:

(*) Արեւելահայերը հուն բառը կը գործածեն գետի անկողին իմաստով՝ որ ճիշտ չէ, — վկայ Աստուածաշունչ Մատեանը, ուր բառը գործածուած է երկու անգամ (Ծննդ. ԼԲ. 22 եւ Յես. Բ. 7), միշտ անցք իմաստով, որ հոմանիշ է հուն բառին:

(*) Որիբաս չորրորդ դարու մատենագիր է, ասպարէզով՝ բժիշկ, ազգաւ՝ յոյն, — ապահովաբար Զ. դարու լատիներէն թարգմանութենէ մը առնուած է վկայութիւնը:

ԻՄ "ԱՇՂԸ" ԱՇԱԿԵՐՏԸ...

20ական թուականների վերջերին էր:

Այդ այն տարիներն էին, երբ Հայաստանում ամէնից առատը՝ պոէզիայի բերքն էր...

Զուր էր Գերմանիան պարծենում իր միակ Հայնէյով, երբ փոքրիկ Հայաստանն ունէր մի քանի Հայնէներ...: Այսպէս Հայնէ Օշականցի, Մարկոս Հայնէ, եւայլն:

Կային անտիպ բանաստեղծներ այլ ծածկանուններով՝ Գեչերլուի Ժորէս, Ալիքուչակցի Դանթէ եւ ուրիշներ:

Կային նաեւ սարսափ ազդող բանաստեղծական ստորագրութիւններ, — Փոթորիկ, Կայծակ, Ջհանգիր Զաղինեան–Զնջունի եւայլն: Բանաստեղծական այս անուններից «սարսափահար» Դերենիկ Դեմիրճեանը «Խորհրդային Հայաստան» թերթում գրեց յատուկ պատմուածք, որ ծաղրում էր այդ ստորագրութիւնները:

Այդ այն տարիներն էին, երբ, համաճարակի նման, Հայաստանում տարածուած էր ոտանաւոր գրելու «հիւանդութիւնը»: Գրում էին բոլորը, պատանիներից սկսած մինչեւ ծերերը: Գրում էին բանուորները, գիւղացիները, դպրոցականները, ուսանողները, բժիշկները...

Իմ անձնական փոստ–արկղը, չնայած իր մեծութեամբ, տնքում էր ոտանաւորների ծանր բեռի տակ: Ամէն օր այդ արկղից ես հանում էի տասնեակ հաստ փոր ծրարներ: Ամէն մի ծրար իր մէջ պարունակում էր մի քանի ոտանաւոր եւ նրանց հեղինակի ընդարձակ նամակը: Նամակում հեղինակը մանրամասն նկարագրում էր իր ընկերային ծագումը, ընկերային դրութիւնը, բազմաթիւ փաստերով ապացուցում էր հարազատ լինելը խորհրդային իրաւակարգին, հետեւաբար եւ գտնում էր, որ իր ոտանաւորները պէտք է անպայման տպագրուեն:

Երիտասարդ մի բանուոր իր նամակում, ի միջի այլոց, գրում էր. «Ներեցէք, ընկեր Ալազան, ես բանուոր տղայ եմ, օրական տասը բանաստեղծութիւն հազիւ կը գրեմ»:

Այնպէս էր գրում եւ ներողութիւն խնդրում այս հեղինակը, որ եթէ ինքը օրական տասը բանաստեղծութիւնից աւել չէր կարող գրել, ուրեմն, կարծէք թէ դրանով խափանելու էր Հայաստանի շինարարութեան կամ գրականութեան գործը:

Բանաստեղծական այս հեղեղը, որ ամէն օր լցնում էր իմ փոստ–արկղը, [illegible] մեցրել էր ինձ:

×

Ամառային մի առաւօտ էր: Ես զարթնել էի, բայց առանց հագնուելու դեռ պառկած էի անկողնում: Կամացուկ թխկացրին սենեակի դուռը: Կինս բացեց դուռը:

Դրան մէջ երեւաց հասակաւոր մի գիւղացի, բռնած՝ իր 11–12 տարեկան տղայի ձեռքից:

Զնայած ամառ էր, բայց նրանց երկուսի գլուխներն էլ ծածկուած էին մեծ փափախներով:

Դիմելով կնոջս, գիւղացին հարցրեց.

— Ներողութի՛ւն, քոյրիկ, ընկեր Ալազանի տունն է՞ս ա:

— Այո, պատասխանեց կինս:

— Իսկ ինքն, ընկեր Ալազանը տա՞նն ա:

— Այո՛, պառկած է, պատասխանեց կինս:

Գիւղացին, տղայի հետ միասին, ներս մտաւ եւ յաղթականօրէն ուսից իջեցնելով մի խուրջինը, դրեց պատի տակ եւ դիմելով կնոջս ասաց.

— Քոյրիկ, իսկ դու ընկեր Ալազանի օղլուշա՞ղն ես:

— Այո՛, դժկամակութեամբ պատասխանեց կինս, ըստ երեւոյթին վիրաւոր–

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հանրային մարդը ծառայելու է իբրեւ ազգային պարտականութիւն, հետեւաբար անշահախնդիր ըլլալու է, բայց հանրութիւնն ալ գնահատելու է ծառայութիւնը, եւ գնահատելու համար հարկ է բարոյական ըմբռնումներ, անհատներու գործերը դատելու է որոշ սկզբունքներով եւ ոչ թէ համակրական դատողութեամբ: Հասարակութիւնը փայլուն յատկութիւններէ կը դատէ հանրային մարդը, ոչ թէ նկարագրի լուրջ յատկանիշերէ, որոնք սովորական մարդոց համար աննշմարելի են:

Զօհրապ ակէտ ուսուցիչներ կը տեսնէ իր շուրջը, բոլոր դպրոցներու մէջ, բայց ո՞վ ասպարէզ տուած է ատոնց եւ ինչո՞ւ արժանաւորներ չկան: Համայնքը ի՞նչ կուտայ, ի՞նչ կը պահանջէ, կը կատարէ՞ իր պարտքը հանրային պաշտօնեային հանդէպ, որպէսզի իրաւունք ունենայ պահանջելու: Ամէնէն հանրային մարդը հոգեւորականն է, համայնքին գնահատումը կը տարբերի հոգեւորականէ հոգեւորական: «Մի ժողովուրդ որ անմահացնում է հոգեւորական արժէք չունեցող հոգեւորականներին, ընդհակառակն կարծես չի տեսնում կամ արհամարհանօք վերաբերւում է դէպի այնպիսիները, որոնք լուռ, առանց աղմուկի իրենց պարտքն են կատարում, արժանի էլ չէ իսկապէս արժանաւոր հոգեւորականներ ունենալու: Նա աչք կը խփէ ամէն տեսակ բարոյական զեղծմանց եւ պաշտօնի վերաբերեալ զանցառութեանց դէմ միայն նորա համար որ առաջինը ուսում ունի, կամ ուրիշների ժողոված փողով երկու քար իրարու վրայ է դրել, մի շէնք է կառուցել, երբ անտարբերութեամբ նայում է թէ ի՛նչպէս ամէնէն անարժան մարդիկ քահանայութեան սուրբ խորհուրդները կատարում են: Քիչ չեն օրինակներ որ մի հոգեւորական ոչ խելք ունենայ, ոչ գործնական արդիւնք, այնուամենայնիւ փառաբանուի՝ միայն նորա համար որ այս կամ այն կուսակցութեան պահանջներին համակերպում է, այս կամ այն դասի թոյլ կողմերը շոյում»: (Արարատ, 1898 Դեկտ. էջ 570–72):

Պաշտօնական հանդէսի մը պատասխանն է ասիկա Զօհրապի քննադատութեան թէ համալսարանական հոգեւորականներ չըկան, թէ օտար կրթութեամբ դպրոցներու խեղճութեան պատճառով, օտար որսորդութեամբ Հայը հետզհետէ կը հեռանայ Հայութենէ: Կրեչմի տնտեսագիտական օրէնքը ընկերային օրէնք մըն է միանգամայն. «Յոռի դրամը հրապարակէն կը հեռացնէ լաւ դրամը»:

×

Զօհրապ հակառակ է վարժապետանոց մը բանալու ծրագրին. կ՚առաջարկէ թէկնածուները եւրոպական վարժապետանոցներ ղրկել: Այս նպատակով կրկին կ՚անդրադառնայ կրթական հարցին, որուն կենսական կարեւորութիւնը ըմբռնելով մտասեւեռում մը եղած է իրեն համար: Կը գրէ Աւելը, որ հռչակաւոր դարձած է. «Կիսկատար սերունդներով, թերակօրէն միտք պահուած բացատրութիւններով միայն պարծենցող պատանիներու, երիտասարդներու շարք մը, որոնց ազդեցութեան անեղծութիւնը իրօք ապացուցիչ է: Ասոնք իրո՞ք դաւակներն են այն աշխատասէր, ուշիմ ու խելացի ժողովուրդին, որ Տաճկաստանի մէջ յառաջդիմութեան տարր մը ըլլալուն այնքան փաստերն ապացոյցներ տուած է միշտ...: Երբ մեր հասարակութիւնը ժողովներու, խորհուրդներու, կուսակցութիւններու սին վէճերով կը հետաքրքրուէր երբ դպրոցները, Թաղականի, Հոգաբարձուի, Տնօրէնի նախանձընդդէմ պայքարներով կը լեցուէին, անդին ուրիշները, առանց աղմուկի, ուսանելու կը պարապէին փոխանակ մեզի պէս պարապութեամբ ուսանելու»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 12)

ունելով այդ «օղլուշաղ» արտայայտու-թիւնից:

— Դէ՛, որ էդպէս ա, չարունակեց գիւղացին, — էդ կճուճները դարտկա:

— Իսկ ի՞նչ են կճուճների մէջ, հարցրեց կինս:

— Մէկը՝ լաւ ոխչրի մածուն ա, մէկն էլ՝ լաւ մայխեան կովի իւղ:

— Ձեր էք նեղութիւն կրել, հայրիկ, ասարկեց կինս, մենք իւղ էլ ունենք, մածուն էլ:

— Եա՛, զարմացած բացականչեց գիւղացին, էսպիսի իւղ քաղաքում չի ճարուի: էս իւղն, որ ընկեր Ալազանն ուտայ, նրա ըղուղը կը պնդանայ եւ նա աւելի լաւ բաներ կը գրայ:

Զննայած գիւղացու ագիտացիային, կինս մօտ չզնաց նրա խուրջինին եւ ձեռք չտուեց կճուճներին:

Քիչ յետոյ գիւղացին հարցրեց կնօջս.

— Իսկ ընկեր Ալազանի հետ կարելի՞ ա խօսել:

— Համեցէք, հայրիկ, ասի ես պառկած տեղից:

Գիւղացին, ալայի ձեռքից բռնած, մօտեցաւ ինձ:

— Էս իմ տղէն ա, Մարկոս քէ ծառայ, ասաց գիւղացին, բերել եմ, որ տամ քեզ մօտ աշակերտ:

— Իսկ ի՞նչ արհեստ էք ուզում, որ ես սովորեցնեմ ձեր Մարկոսին, հարցրի զարմացած:

— Եա՛, ուրիշ էլ ի՞նչ այրեստ կայ որ, պատասխանեց գիւղացին, քու այրեստը, բանաստեղծ էլա՛ւ, էլա՛ւ, չէլաւ՝ գոնեայ աշըխ դուս բեր: Ասում են, որ բոլոր գրողները գիւղից են դուրս եկել, թող մի գրող էլ մեր Ալիքուչակ գիւղից դուրս գայ:

— Իսկ ձեր տղան գրել-կարդալ գիտի՞, հարցրի ես:

— Եա՛, տօ հէ՛ր օրհնած, ասաց գիւղացին, եթէ գրել-կարդալ իմանար, խի՞ էի բերում քո կուշտը: Համ գրել-կարդալ կը սովրացնես, համ էլ քո փեշակը: Ինքն էլ խելօք տղայ ա, ձեզ կօքտայ, ձեր ջուրը կը բերայ, ձեր հայաթը կաւլայ, եւ ամէն տեսակ գործերը կը կատարայ: Մենակ թէ դու աչքդ վրէն պահիր եւ քո փեշակը սովրեցրայ տղիս: Մի խօսքով «միսը քեզ, ոսկորը՝ ինձ»:

— Հայրի՛կ, ասի ես, բանաստեղծու-թիւնը կօշկակարութիւն կամ դերձակու-թիւն չի, որ սովորացնես: Բանաստեղ-ծութիւնը մարդու մէջ ծնուած պէտք է լինի: Եթէ մարդու մէջ բանաստեղծական շնորհք կայ, ապա աղբիւրի պէս կը ծակի հողը եւ դուրս կը գայ: Իմ խորհուրդն է, տար երեխային, տուր ձեր գիւղի դպրո-ցը, թող գրել-կարդալ սովորի, եթէ նրա մէջ բանաստեղծական շնորհք կայ, ապա ինքնիրեն կ'արտայայտուի: Օրինակ, ինձ ոչ ոք չի սովրացրել:

— Քելէ՛, քելէ՛, ասաց գիւղացին, բռնելով տղայի ձեռքը, սրանք քաղաքացի են, իրանցից զատ չեն ուզում ուրիշի վրայ էլ արեւ առնի:

Գիւղացին վերցրեց իր լէքը խուրջինը, ուսին ցցեց եւ ջղային քայլերով հեռացաւ:

Դրանով հայ ժողովուրդը... կորցրեց մի բանաստեղծի, կամ առնուազն մի աշուղի....:

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ

ՍՈՒՐԻԱՑԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

1918, Զինադադար: Հայ ժողովուրդը տուն կը դառնար: Ամպամած երկինքի մէկ ճեղքուածքէն դուրս ժայթքող արեւի լոյսին պէս, կեանքի յոյսեր կը ցոլային տարագիր Հայութեան վրայ: Կազմակեր-պութիւնները կեանք առին: Դաշնակցու-թիւնը վերակազմուեցաւ Ատանայի մէջ: Վերակազմուեցաւ, կ'ըսեմ, անո՛ր համար որ 1915էն առաջ, ըստ հիներուն, Դաշ-նակցականներուն թիւը 70ի կը հասնէր Ատանայի մէջ, որքան լաւ պիտի ըլլար որ այդ հիներէն մէկը գրի առնէր հին կազ-մին կեանքը Օսմանեան շրջանէն: Ատա-նա կը կազմակերպուէր իբրեւ մայրաքա-ղաք Կիլիկիոյ Հայութեան:

Դաշնակցական ակումբին բացումը տե-ղի պիտի ունենար: Նախագահեց Մկրտիչ Եփրեմեան: Խօսելու հրաւիրուած էր նաեւ Ամբողջական Հայաստանի լիազօր պատուիրակ Միհրան Տամատեան, որ գնահատանքով ներկայացուց Դաշնակ-ցութեան կեանքն ու գործը մինչեւ այդ թուականը, դրուատեց այն քաջարի մարտիկներուն զոհաբերումը, որոնք զին-ուեցան հայ դատին ի խնդիր: Այդ օրը իմ երիտասարդի ուշադրութիւնս կեդրո-նացաւ Սուրիացի բարեկամներու ներ-կայութեան վրայ: Հաւաքոյթը սահմա-նափակուած էր միայն հայ հրաւիրեալ-ներով, բայց կային եւ արաբ հիւրեր:

Վերջապէս ինքնաբերաբար բեմ բար-ձրացաւ սուրիացի մտաւորական մը, Քեմալ պէյ, որ Տարսոնէն եկած էր: Ինչպէս ըսի, մեզի համար նորութիւն էր: Քեմալ պէյ, լաւածանօթ Դաշնակցու-թեան կեանքին, արագ ակնարկ մը նետեց անոր անցեալի մարտնչումներուն վրայ: Բառերը լաւ չեմ յիշեր հիմա, սակայն բովանդակութիւնը կը մնայ թարմ, թէ հայ եւ արաբ ճակատագիրը նոյնն էր Օսմանեան բռնակալ վարչութեան տակ, թէ Արաբը ազատ չէր, ինչպէս Հայը ազատ չէր Օսմ. Կայսրութեան մէջ: Թէ Թուրքերը սարկացուցած էին արաբ ցեղը ու Քեմալ պէյ կ'ըսէ.— Դուք եւ մենք եղ-բայրներ ենք, նոյն դատը ունինք եւն.:

Ատանա բնակող սուրիացի ծանօթ Շէյխ Ղարիպ Զատէ Ֆուատ էֆէնտի եւ իր երիտասարդ որդին, ուրիշ մի քանի Սու-րիացիներ խանդավառութեամբ կը ծա-փահարէին Քեմալ պէյը:

Շէյխ Ղարիպ Զատէն եւ իր ընտանիքը Կիլիկիան լքեցին պարպումի շրջանին: Անոնք կ'ըսէին թէ Թուրքերը նոյնիսկ արգելք կ'ըլլային իրենց արաբերէն լեզուն մշակելու: Կարճ՝ ձուլել կ'ուզէին:

Այսօր, արաբ ընտրանին կը հաստատէ թէ Արաբութիւնը թրքացնելու թրքական քաղաքականութիւնը փլչուեցաւ Օսմ. Կայսրութեան փլուզումով, բայց նոյն մտայնութիւնը կը մնայ նախկին վարչա-ձեւին յաջորդներուն մտքին մէջ:

Ինչ ալ ըլլան պայմանները, հայ ժողո-վուրդը կը մնայ բարեկամ ու սրտակից իր արաբ եղբայրներուն հետ: Ինչպէս վե-րը տեսանք մեր բարեկամութիւնն ու սըր-տակցութիւնը հին է եւ կը մնայ աւան-դական սրբութեամբ եւ եղբայրական նուիրումով:

Ամման Տ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՄԱՃԻԿ ՑՈՒՑԱԴՐՈՂԸ

LE MONTREUR DE MARIONNETTES (1)

Փոլ Թիյարի այս վէպը չինական կեան-քէ է: Այն շրջանին երբ համայնավարու-թիւնը մտաւ Չինաստանի մէջ, ժողո-վուրդը աւանդական թշուառութեան ճի-րաններուն մէջ կը տուայտէր: Ըստ հե-ղինակին, համայնավարութիւնը պիտի բարուոքէ ազէտ, տարկացած ու թշուառ ժողովուրդին կացութիւնը: Այս է վէպին քօղարկեալ նիւթը, հակառակ անոր որ կարելի չէ «ձգտումնաւոր» գրականու-թիւն նկատել գործը:

Համարակ ժողովուրդէն տիպար մըն է խամաճիկ ցուցադրող գլխաւոր հերոսը, որ մարդկային դժբախտութեանց ու թըշ-ուառութեանց բոլոր երեսներն ալ տես-նելէ ետք ի վերջոյ համայնավարութեան գալուստով պուտ մը լոյսի կ'արժանա-նայ:

Վիպասանի աչքառու ճարտարութեամբ կառուցուած այս վէպին մէջ չինացի հե-րոսը ամբողջական վերլուծումով մը տրուած է եւ իր կեանքի ժապաւէնը յու-զիչ միամտութեամբ մը խորապէս կ'ազ-դէ ընթերցողին վրայ:

Մենք չենք ճանչնար Չինացիները եւ ի վիճակի չենք ըսելու թէ ի՛նչ չափով ի-րականութեան կը համապատասխանէ Փօլ Թիյարի ներկայացուցած Չինացին: Եթէ հեղինակին գրական արժանիքներուն վը-րայ կարենանք աւելցնել ճշմարտախօ-սութիւնն ալ, «Խամաճիկ ցուցադրողը» կը վերածուի աղուոր վէպի մը: Կը մաղ-թենք որ Փօլ Թիյար մեզ խաբած չըլլայ գրքունակ ծանօթութիւններով:

Չինաստանի աւանդական թշնամին ա-նօթութիւնը եղած է միշտ եւ մինչեւ այ-սօր, ըստ պաշտօնական տեղեկութեանց, չէ պարտուած այդ թշնամին:

Փօլ Թիյար ամէնէն աւելի Չինացիին անօթութեան դէմ պայքարն է որ ներկա-յացուցած է պարզ, սրտառուչ եւ խորա-պէս յուզիչ կերպով մը: Գիտէ՞ք որ չի-նացի ժողովուրդին համար ափ մը խա-շած բրինձը ճոխ համադամ կը նկատուի: Գիտէ՞ք որ այդ ժողովուրդը պիտակի կեղեւով պատրաստուած ալիւրի ապուր մը կ'ուտէ առհասարակ եւ գաւաթ մը տաք ջուրով միայն կրնայ մեծարել իր հիւրերը: Թէյն ալ բացառիկ հարստու-թեան նշան է եղեր: Ասոր նման բազմա-թիւ տեղեկութիւններ կը գտնէք այս գրքին մէջ եւ չարունակ հարց կուտաք դուք ձեզի.— «Այսքան ալ թշուառութիւն կարելի՞ է արդեօք»:

Կը կրկնեմ: Եթէ Փօլ Թիյար իրակա-նութիւնը կը պատմէ, այս վէպը հիանալի գործ մըն է:

ՀՐԱՒԷՐԸ

L'INVITATION (2)

Մառինա տը Պէրկի այս փոքրածաւալ վէպը պատկեր մըն է միայն Քրիստոսի սիրով հրկիզեալ աղջկան մը ժամանակա-վրէպ կեանքին մէկ պատառին:

Բնութեան ծոցին մէջ Աստուծոյ ու Քրիստոսի ուղղուած հառաչանքներու մէջ, պրագիլացի մեծահարուստ երիտա-սարդի մը կը ծանօթանայ, որ ի վերջոյ զինք կը հրաւիրէ Պրազիլ, քօղածա-ծուկ յայտնելով որ կը փափաքի ամուս-նանալ հետը: Այսքան:

Արդի վէպին մէջ փնտռուած ո՛չ մէկ տարր կայ այս գործին մէջ, որ անշուշտ Միջին դարէն մնացած հաւատաւոր ըն-թերցողներուն կրնայ հաճոյք պատճա-ռել:

Հեղինակին լեզուն ու ոճը մաքուր են: Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս կ'ապրի սակայն նման գործ մը իբրեւ վէպ հրապարակ հանելու համար:

ՏԵՍԱՅ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

J'AI VU VIVRE LE MEXIQUE (3)

Ժան Քամփ երեսունի մօտ գրքերով համբաւ շահած է իբրեւ մասնագէտ սպա-նական աշխարհին: Իբրեւ մշակութային կցորդ Մեքսիկոյի ֆրանսական դեսպա-նատան, մօտէն ճանչցած է այս զարմա-նալի երկիրը, որուն մասին գաղափար ունեցող չկայ Եւրոպայի մէջ:

Գրական սիրուն ընթերցումի մը վերա-ծելու համար իր գործը, հեղինակը բազ-մաթիւ մեքսիկական դէմքերու կեանքէն սիրուն դրուագներ պատմած է:

Անկարելի է անշուշտ նման գործի մը ընթերցումով ճանչնալ ընդարձակ Մեք-սիկան որ հին, սպանական եւ բոլորովին նոր քաղաքակրթութիւններն ալ կ'ապրե-ցնէ տակաւին կողք կողքի: Օրը օրին ապ-րող Մեքսիկացիներուն անցեալին նկա-րագրութիւնը որքան ալ չահեկան ըլլայ, այսօրուան Մեքսիկան չի ներկայացներ:

Շահեկան գիրք մըն է, որ բազմաթիւ կէտեր կը լուսաբանէ: Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Paul Tillard : Julliard, Paris 1961.

2) Marina de Berk : La Table Ronde, Paris 1961.

3) Jean Camp : Arthème Fayard, Paris 1961.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Այստեղ ընտանիք մը ունի՞ք, յարեց Շարաֆ պէկ խոր լռութենէ մը ետքը:

— Ունիմ... քրոջս աղջիկը կայ քովս:

— Ուրի՞շ:

— Ուրիշ մէկը չունիմ անկից զատ: Բայց ինչո՞ւ կը հարցնէք:

— Սպասեցէք: Նախ այս հարցումներս կ'ընեմ որպէսզի վերջէն նպատակս յայտ-նեմ ձեզի: Եթէ սխալիմ, այն ատեն դուք ձեր ամբողջ կեանքին ալ նէթէ վրայ ասոր... ըլլաք, դարձեալ չէք ապատուիր: Հիմա կ'ըսէք, թէ ընտանիք մը չունիմ, բայց քրոջդ աղջիկէն, այդպէս չէ՞:

— Այո... մրմնջեց պատուելի Մարտիկ խռովայոյզ ձայնով մը:

— Լաւ ուրեմն քանի՞ տարեկան է քրոջդ աղջիկը:

— Ի՞նչ պէտք ունիք անոր տարիքը հասկնալու:

— Կարեւոր է ինծի այդ... մի առար-կէք:

— Ամենեւին: Դուք երիկ մարդ մըն էք... մանաւանդ որ ազգէս չէք, ինչպէս կը համարձակիք ատանկ հարցումներ ը-նելու. չէ՞ք ամչնար:

Շարաֆ պէկ ժպտեցաւ: Հեգնական ու կծու ակնարկով մը պատուելի Մարտի-կին երեսը նայեցաւ ու հաստատ շեշտով մը ըսաւ.

— Սիրտդ անհանգիստ մի ըներ: Գու-ցէ չգիտէք ո՛վ ըլլալս: Չգիտէք թէ այս գիւղերը մեր անունէն կը դողան:

— Այդ տեսակ խօսքերով չէք կրնար վախցնել զիս: Դուք ով կ'ուզէք եղէք, ա-տիկա ինծի համար կարեւորութիւն չու-նի, միայն թէ գիտցէք որ իրաւունք չու-նիք իմ տունս մտնելու, իրաւունք չունիք իմ ընտանեկան գործերուս խառնուելու: Ահա ես այսչափ կ'ըսեմ: Ունի՞ք ըսելու խօսք մը, հրամմեցէ՛ք:

— Լաւ՛... բացագանչեց Շարաֆ պէկ կատաղութեամբ մը: Այս տունը գտնելու պէտքը պիտի չունենայի, եթէ...

— Ի՞նչ եթէ... ընդհատեց պատուելի Մարտիկ:

— Եթէ ձեր չարագործ ըլլալուն վրայ չկասկածէի:

— Ե՞ս... ե՞ս չարագործ մըն եմ:

— Այո, դուք չարագործ մըն էք, դուք ոճրագործ մըն էք... դուք մեր արիւնը խմող թշնամին էք...: Ահա բոլորը: Հի-մա ա՛լ հաւատացի, ա՛լ չեմ կասկածիր: Ձեր օձիքը ձեռքիս մէջ է, գիտցէք սա-կա:

Պատուելի Մարտիկ մեքենաբար ոտքի ելաւ ու կատաղութենէն բացագանչեց.

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ դուրս կորսուեցէք տունէս. փա՛տ քեզի... գացէք եւ ուզած-նիդ ըրէք:

Շարաֆ պէկ չպատասխանեց, այլ գը-լուխը ծռեց ու դուրս ելաւ:

Առանց սպասելու, ուղեց մօտակայ գիւղ մը երթալ եւ անկից քանի մը ար-բանեակներ առնելով ետ վերադառնալ, որ նպատակին կարենար հասնիլ: Ի՞նչ ը-նէր... այն անարգանքը որ կրեց, թէեւ ծանր էր, բայց անոր վրէժը խոհեմու-թեամբ լուծելը լաւ համարեց:

Երբ Շարաֆ պէկ մեկնեցաւ, պատուե-լի Մարտիկ խռովայոյզ կերպարանքով մը Լալէզարին սենեակը մտաւ: Բայց Լա-լէզար հոն չէր: Տունին ամէն կողմը նա-յեցաւ... դարձեալ չկար:

— Ա՛խ, Աստուած իմ, ո՞ւր է... ի՞նչ եղաւ թշուառ աղջիկը, մրմնջեց պատուե-լի Մարտիկ ինքն իրեն:

Ալ շուարած ու ապուշ մը դարձած դուրս նետուեցաւ տունէն ու ուղղակի Քիւրտին եռեւէն վազեց: Հեռուէն տե-սաւ որ Քիւրտը կ'երթար արագ, բայց մինակ էր: Այն ատեն ուղղուեցաւ դէպի այն լեռնաձորը, ուր շատ անգամ կ'եր-թային Վանականը տեսնելու միասնել: Լեռնաձորին ամէն կողմը աչքերը պտը-տցուց: Վերջապէս նշմարեց երկու հոգի:

Օ՛, ճանչցաւ... մին Վանականն էր, իսկ միւսը Լալէզար: Ուրախութեամբ անոնց քով վազեց եւ բոլոր եղելութիւնը պատմեց:

— Ինծի մտիկ ըրէք, պատուելի Մար-տիկ, ըսաւ Վանական, ժամանակ չկոր-սնցուցած պէտք է ասկից հեռանաք եւ քաղաքը ապաստանիք. յետոյ կը խօսինք եղածներուն վրայ:

— Դուք գիտէք, նկատել տուաւ պատ. Մարտիկ:

Ու լեռնաձորէն դէպի անտառը բար-ձրանալով անյայտ եղան...:

ԻՆՉ ԸՐԱՒ ՇԱՐԱՖ ՊԷԿ...

Արդարեւ կէս ժամ վերջը, հարիւրէ ա-ւելի Քիւրտեր Շարաֆ պէկի առաջնոր-դութեամբ՝ պատուելի Մարտիկին տունը պաշարումի տակ առին:

Շարաֆ պէկ Թուրը մերկացուցած՝ ցանկապատէն ներս նետուեցաւ եւ պար-տէզին դուռը ջախջախեց, կատաղու-թեամբ մէկ սենեակէն միւսը վազեց տակն ու վրայ ըրաւ. սակայն մէկը չգտաւ:

(Շար.)

Այրի Տիկին Փերուզ Տէլ–Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէլ–Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պօյաճեան (Պոլիս), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն ղառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ անհրհօր՝

ԻՍԱՀԱԿ ՏԷԼԻ–ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 24 Օգոստոս 1961 իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ 25 Օգոստ. 1961, Մարսէյլի Փրատօ Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցիին մէջ:

Եւ խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ ներկայ եղան յուղարկաւորութեան, կամ հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց մեծ սուգին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երաժշտագէտ Պ. Յակոբ Աբրահամեանէ, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, 50 Ն. Ֆ., իր սանին՝ Վարուժանի ամուսնութեան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.– Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբի երախաները Փարիզ կը հասնին այս երկուշաբթի (Սեպտ. 4) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՋԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալեմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier
եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:
Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուղարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

•

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գինները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՋԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 5 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9195 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4996

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ" ԵՒ "ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ"

—o—

Յուշարձանը՝ լոյս ընծայուած Մխի-թարեան Միաբանութեան Վիէննա հաս-տատման հարիւրամեակին առթիւ՝ խս-կապէս հոյակապ եւ արժէքաւոր հատո-րմըն է հայագիտական ուսումնա-սիրութեանց:

Անոր աշխատակցած են հայ եւ օտար մասնագէտներ ու պատմագէտներ, ակա-դեմականներ, որոնցմէ շատեր հռչա-կաւոր հեղինակութիւններ են: Երբե՛ք առաջ թիւով հայ եւ եւրոպացի բա-նասէրներ քով քովի եկած, գիտական ի-մաստով նման հաւաքածոյ մը չէին հրա-տարակած:

Հայ աշխատակիցներու շարքին մէջ են՝ Ներսէս Բիւզանդացի, Ստ. Մալխասեան, Հր. Աճառեան, Տր. Ս. Գաբրիէլեան, Յովհ. Ահարոնեան, Յովհ. Գազանճեան, Հ. Ց. Բասմաջեան, Բաբգէն եպս. Կիւ-լէսէրեան, Տր. Վ. Թորգոմեան, Փր. Գուրատ, Նիկ. Ադոնց, Դաւիթ Բէկ եւն., Միաբանութեան Հ. Գր. Գալէմքեար-եան, Հ. Հ. Համբարեան, Հ. Գ. Մէնէ-վիշեան, Հ. Արիս Վարդանեան, Հ. Ն. Ակինեան, Հ. Պ. Ֆէրհաթեան, Հ. Ի. Տաշեան եւ Հ. Ա. Մատիկեան:

Օտար աշխատակիցներն են՝ Փրոֆ. Ֆինք, Վէպեր, Պ. Պէտէրս, Քոնիպէր, Ա. Մէյէ, Վ. Լիւտքէ, Տր. Է. Զայտըլ, Ֆոնբերկ, Լէհման-Հաուպտ, Փրոֆ. Սանդալի, Պետերսէն, Փր. Ժ. Մար-քուարտ, Քրէլից Կրաֆընհօրս, Եէնսէն, Պորխիգովսկի, Պիթնէր, Լիդէն եւ Եոզէֆ Ստրզիգովսկի:

Բացի հայերէնէ, որ հատորին մեծագոյն մասը կը գրաւէ, գրութիւններ կան գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն լեզուներով:

Գոհունակութեամբ կ՚արձանագրենք, որ Միաբանութիւնը ծրագրած է տարւոյս վերջերը հրատարակել Հանդէս Ամսօր-եայի բացառիկ թիւ մը, «բաւական ըստ-ուար հատոր մը, ուր հրապարակ պիտի գան իրենց հայագիտական մեծարժէք գործերով բազմաթիւ օտարազգի հայագէտներ եւ ազգային բանասէրներ»: Քառեակ յոբելեաններէն վերջինը կը նշէ Հանդէս Ամսօրեայի 75 ամեակը:

Այս ուսումնաթերթէն առաջ Վիէննայի Մխիթարեան հայրերը լոյս կ՚ընծայէին Եւրոպան, որ 1847էն մինչեւ 1858՝ տասն-մէկ տարի հրատարակուեցաւ իբրեւ շաբաթաթերթ: 1858ին վերածուեցաւ երկշաբաթաթերթի եւ բոլորովին դադ-րեցաւ 1863ի վերջը: Բացի քաղաքական լուրերէ, Եւրոպա կուտար բանասիրական յօդուածներ, բնապատմական ծանօթու-թիւններ, տնտեսագիտական տեղեկու-թիւններ, ինքնագիր կամ թարգմանածոյ վէպեր եւայլն:

«Եւրոպան 17 տարուան մէջ կրցաւ ճո-խացնել հայ մատենագրութիւնը նաեւ 70է աւելի հատորներով՝ զանազան բովան-դակութեամբ»: (Յուշարձան, էջ 51):

Երկար ատեն առանց թերթի մնալէ վերջ, Վիէննայի Միաբանութիւնը 1886ին որոշեց հրատարակել Հանդէս Ամսօր-եան, եւրոպական իմաստով պարբերա-թերթ մը, որ պիտի նուիրուէր Հայոց պատմութեան, լեզուի, հնախօսութեան, աշխարհագրութեան, մատենագրութեան, կենսագրութեան, արուեստին եւ մշակոյ-թի այլ ճիւղերու ուսումնասիրութեան:

Ամսագրին առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1886 Դեկտեմբերի սկիզբը: Սկսած էր 16 էջով, 1890ին վերածուեցաւ 32 էջի: Նիւ-թերը գտուեցան հետզհետէ՝ ի վերջոյ ամբողջովին յատկացուելու համար բա-նասիրութեան եւ յատկապէս Հայագի-տութեան:

Թերթի խմբագրութիւնը վարած են, տարիներու ընթացքին, Հ. Յ. Տաշեան, Հ. Գ. Գալէմքեարեան, Հ. Գ. Մէնէվիշ-եան, Հ. Վ. Մելքիսէթէկեան, Հ. Թ. Կէ-տիկեան եւ Հ. Հ. Համբարեան:

Ի վերջոյ 1909 Սեպտ.ին խմբագրապետ կը նշանակուի Հ. Ներսէս Ակինեան, որ աւելի քան կէս դարէ ի վեր ձեռն-հասօրէն կը վարէ թերթը՝ զայն պահե-լով գիտական մակարդակի վրայ:

Հ. Ակինեան հինգ-վեց տարի առաջ Փարիզ էր եկած՝ Հանդէս Ամսօրեային բաժանորդներ ճարելու համար: Թերթը մասնագիտական ըլլալուն՝ մեծ սպառում չունէր եւ բեռ էր Միաբանութեան վրայ:

Նիւթական հոգը անհետացած է այլեւս այն օրէն ի վեր, երբ Գալուստ Կիւլպէնկ-եան Հիմնարկութիւնը ստանձնած է ու-սումնաթերթին հրատարակութեան ծախ-քերը:

Կը յուսանք, որ քառեակ յոբելեաննե-րուն առթիւ լոյս ընծայուելիք բացառիկ թիւը եթէ չգերազանցէ 1912ին հրատա-րակուած Յուշարձանը, գոնէ պիտի հա-ւասարի անոր: Մանաւանդ որ նիւթակա-նը ապահովուած է հիմա:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԿՈՉ Կ՚ԸՆԵՆ ՌՈՒՍԻՈՅ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐՆԱՅ ՄԻԱՆԱԼ

Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները կոչ մը ըրին Խորհ. Միութեան, որպէսզի դադրեցնէ հիւլէական իր փորձերը: Պաշտօնական բնագրին մէջ Քենըտի եւ Մաքմիլըն կ՚առաջարկեն Խրուշչեւի, որ երեք կառավարութիւնները համաձայնին, որպէսզի հիւլէական ոչ մէկ ձեռնարկ կատարեն, որոնց ռատիօաքթիվ հետեւանքները ծանր վնասներ կրնան հասցնել մարդկութեան: Երկու երկիրները կը խնդրեն Խրուշչեւէ, որ հեռագրէ իր հաւանութիւնը, նոյն ատեն կ՚առաջարկեն որ երեք երկիրներու ներկայացուցիչները հաւաքուին Սեպտեմբեր 9ին, Ժընեւ, արձանագրելու համար իրենց համաձայնութիւնը եւ զայն հաղորդեն ՄԱԿի:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ եթէ Ռուսերը դրական պատասխան չտան, Ամերիկացիները պատրաստ են հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնելու: Անգլիա եւ Ամերիկա տեղեակ պահած են Ֆրանսան իրենց դիմումէն եւ հաւանական կը նկատուի որ տը Կոլ, իր կարգին նոյնիմաստ յուշագիր մը ղրկէ Խրուշչեւի:

Նախքան անգլեւամերիկեան դիմումը, Խրուշչեւ նոր գիր մը ղրկած էր Արեւմըտեաններուն, որուն մէջ ոչ մէկ նորութիւն կ՚ըսէր: Պատասխանն էր Արեւմըտեաններու Օգոստ. 26ի յուշագրին, որուն մէջ երեք դաշնակիցները կը մերժէին խորհրդային յաւակնութիւնները Պերլինի օդանաւային «նրբանցքներուն» վրայ: Կարելի է միայն նկատել թէ Խորհ. Միութիւնը հաշտարար լեզու չի գործածեր եւ ընդհակառակն՝ կը կրկնէ թէ Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Անգլիա պէտք է ամէն ինչ ի գործ դնեն որպէսզի Դաշնակցային Հանրապետութիւնը դադրեցնէ իր գրգռութիւնները Պերլինի մէջ: Խորհրդային գիրը աւելի խիստ է Ֆրանսայի նկատմամբ, որուն վրայ կը թողու յետագայ բոլոր պատասխանատուութիւնները: Ծիշդ է թէ Օգոստ. 26ի ֆրանսական բողոքագիրը շատ աւելի խիստ եւ վճռական էր քան անգլեւամերիկեան յուշագիրը:

Աւելորդ է ըսել թէ Մոսկուա իր ըսածներուն մէջ որեւէ ձեւով նկատի չառներ իրաւագիտական հարցերը եւ ցարդ ի զօրու եղող համաձայնագրերը:

Յիշենք նաեւ թէ Փանֆովի կառավարութիւնը եռ չմնալու միտումով, կը ձայնակցի Խորհ. Միութեան եւ բողոքագրեր կը տեղացնէ Դաշնակիցներու գլխուն: Առաջին առթիւ Ուլպրիխթ կը բողոքէ որ 1500 Ամերիկացիներ Արեւմըտեան Պերլին հասած են, Բ. բողոքագրի մը մէջ կ՚ըսէ թէ երախաներ կ՚առեւանգուին Ժողովրդավար Գերմանիայէն, վերջապէս Թիթովի ի պատիւ կատարուած հանրաժողովի մը մէջ, Ուլպրիխթ շեշտեց թէ «վաւերաթուղթ եւ խոստում ոչ մէկ արժէք ունին, քանի որ Դաշնակիցները բռնաբարած են Թեհրանի, Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնագրերը:

✕ Ճափոն բողոքեց Մոսկուայի մօտ հիւլէական իր փորձերը վերսկսելուն առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը կը շարունակուի: Խօսեցան՝ Նեհրու, Ն՚Քրումա, Հասան Բ. եւ Թիթօ: Այս վերջին երկուքը, ծանր յարձակումներ ըրին Ֆրանսայի վրայ: Նեհրու յայտարարեց թէ տրամադիր է «ԱՀԱԿ»ը ճանչնալու տէ փաքթօ, բայց ոչ տէ եուրէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ յաջողեցաւ երեւան հանել Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան շրջանի Օ.Ա.Էս.ի կազմակերպութիւնը: Ձերբակալուած են 26 աքթիվիստներ: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ճշդել կազմակերպութեան ղեկավարները՝ Օրթիզ, զօրավար Ֆոր եւ ուրիշներ: Առաջինը շարժումը կը ղեկավարէր Սպանիայէն, ուր իր կեդրոնը հաստատած է: Ձեռք անցուած փաստաթուղթերէն կը պարզուի թէ Օրթիզ եւ իր ընկերները «աժամեայ կառավարութիւն» մը կազմած էին:

ՉՈՄՊԷ հրապարակաւ կոչ ուղղեց «ազատ աշխարհի» օգնելու Քաթանկայի: Այս առթիւ Քաթանկայի նախագահը յայտարարեց թէ տեղեակ է դաւադրութեան մը՝ կազմակերպուած ՄԱԿի կողմէ, իր անձին եւ երկրին դէմ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եւ յատկապէս Օրանի մէջ կացութիւնը միշտ լարուած կը մնայ մահմետականներու եւ Եւրոպացիներու միջեւ: Մահափորձեր կատարուեցան վերջին երկու օրերու ընթացքին էֆ. էլ. էն.ի մարդոց կողմէ: Եւրոպացի երիտասարդներ մահմետականներ խոշտանգեցին: «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ»ը կը դատապարտէ Եւրոպացիները, որոնց հակազդեցութիւնը, նոյնիսկ արդար, կը նպաստէ ըմբոստներուն: Ալժ. Ազատ. Ճակատը որոշած է ամէն օր երիտասարդ Եւրոպացի մը սպաննել:

ՊՐԱԶԻԼԻ Ծերակոյտը 6ի դէմ 48 ձայնով վաւերացուց խորհրդարանական վարչաձեւի մը հաստատումը՝ որ կը սահմանափակէ նախագահին իրաւասութիւնները: Արդարեւ, Նոր օրէնագիծով, նախագահին կողքին պիտի նշանակուի վարչապետ մը, որոշ իրաւասութիւններով: Վերջին լուրերուն համաձայն, կուլար մայրաքաղաք ժամանած է:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային ցուցահանդէսը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, Փորթ տը Վերսայլ: Բաց է ամէն օր մինչեւ ժամը 22:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի փառատօնը վերջացաւ կիրակի: Առաջին մրցանակը՝ Ոսկի Առիւծ ստացաւ ֆրանսական ժապաւէն մը՝ Անցեալ Տարի Մարիէնպատ, որուն հեղինակն է՝ Ալէն Ռընէ: Դատական կազմը «մասնաւոր մրցանակ» մը տուաւ խորհրդային ժապաւէնին՝ «Խաղաղութիւն անոր որ աշխարհ կուգայ»: Դերակատարութեան Վոլփի Բաժակը տրուեցաւ ճափոնցի Թոշիրօ Միֆիւմի եւ ֆրանսուհի Սիւզան Ֆլոնի:

Օրը Օրին.

«ԱՇԸՂ» ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Կիրակնօրեայ թիւով, «Յառաջ» հրատարակեր էր Ալազանի երգիծական մէկ կտորը, լաւ կառուցուած եւ յաջող:

Հայ գիւղացի մըն է, որ իր զաւակը, հազիւ 11-12 տարեկան, կը ներկայացնէ բանաստեղծ Ալազանի եւ կը խնդրէ աշակերտ ընդունիլ զայն, որ «մի գրող էլ Ալիֆուշակ գիւղից դուրս գայ»:

Առաջին առթիւ պիտի կարծուի թէ գիւղացին կ՚ուզէ յաւերժացնել Ալիֆուշակ գիւղին անունը: Իրողութիւնն այն է, որ գիւղացին կ՚աշխատի կենդանական աշխարհէն դուրս հանել իր զաւակը, բարձրացնել քաղաքակրթական աշխարհ, մինչեւ անմահներու աստեղատունը:

Հաւատացէ՛ք, սիրելի հայրենակիցներ, շա՛տ յուզիչ է երգիծական կտորին այս մասը, — ռոմանթիկ վկայութիւն: Հա՛յն է, յախտենական Հայը, որ լեռներէն կ՚իջնէ, անապատներէն դուրս կ՚ելլէ, կը քալէ լոյսին: Թող ես մնամ եզներուս եւ հորթերուս ետին, թող ես պառկիմ հողի գուղձերուն ու յարդի դէզերուն վրայ, բայց բանաստե՛ղծ թող դառնայ զաւակս, աշո՛ւղ ըլլայ՝ խօսելու համար Մուսաներուն հետ, աստուածներո՛ւն բարբառով:

Այս մտածման մէջ, որ հպարտութիւն կը պատճառէ՝ վկայութիւն տալով Հայուն քաղաքակրթական * օրխանթասինին*, ցեղին մէջ միշտ կենդանի, ի յայտ կու գայ ուրիշ երեւոյթ մը, — *Մեծապատիւ Մուրացկաններ*էն սկսեալ՝ որոնք կը նսեմացնեն բանաստեղծին արժէքը, մինչեւ Յ. Մրմրեան՝ որ ունայնութեան հաւասար դրաւ բանաստեղծութիւնը «գլուխս հող, գրածներս մոխիր» հռուկ բանքով, ընդհանրապէս անարգուած, արհամարհուած, վարկաբեկուած է «լա շոզ լիթէ-բէր», ծաղրուած է քերթողը՝ իբրեւ անօթութեան դատապարտուած մարդ:

Բայց Ալիֆուշակ գիւղէն մա՛րդ մը Երեւան կ՚երթայ, գրագէտ-բանաստեղծ Ալազանի տունը կը հարցնէ, կը ներկայացնէ իր զաւակը, եւ ինչպէս կ՚ըսէին հիները, «միսը քեզի, ոսկորը ինծի», կը խնդրէ գրագէտի կարգը բարձրացնել իր զաւակը: Փոյթ չէ թէ մնայ անօթի, փոյթ չէ թէ նշաւակ դառնայ հարուստ ու փորբկուշտ մարդոց ծաղրին, կը բաւէ որ զաւակը «աշուղ»ի աստիճանին հասնի:

— Խելօք տղայ ա, ձեզ կ՚օգտայ, ձեր ջուրը կը բերայ, ձեր հայաթը կ՚աւլայ, ամէն տեսակ գործ կը կատարայ» միայն թէ «աչքդ վրէն պահիր եւ քո արհեստը (գրագէտ) սովրեցրա տղիս»:

Ի՛նչ յուզիչ նուիրաքերում արուեստներու Աստուծոյն:

Աբրահամ իր զաւակը տարաւ զոհելու անծանօթ Աստուծոյն:

Հայ գիւղացին իր զաւակը կը տանի զոհելու ծանօթ Աստուծոյն, որ կը ներկայացնէ թշուառութիւնը այս աշխարհի վրայ, բայց երանութիւնը անմահներու վերնատան մէջ:

Իսկ ի՞նչ կ՚ըսէ Ալազան.

— Հայրի՛կ, բանաստեղծութիւնը կօշկակարութիւն կամ դերձակութիւն չի, որ սովորացնես:

— Ի՞նչ ես ասում, ընկեր Ալազան, ես քանինե՛ր կը ճանչնամ որ դերձակ կամ կօշկակար կը մնան բանաստեղծութեան մէջ, ոչ թէ անոր համար որ բանաստեղծ ծնած չեն (հին տեսակէտ), այլ որովհետեւ բաներ կան զորս չեն սորված: Չի բաւեր շնորհքը, պայման է նաեւ աշխատանքը: Քանինե՛ր «բանաստեղծ ծնած»՝ ինչպէս կ՚ըսես, քանինե՛ր «բանաստեղծական շնորհքով» հպարտ՝ ինչպէս կը վկայես, աւելի լաւ կ՚ընէին որ... «հայաթ աւլէին» քան թէ ծաղրէին գիւղացին:

ԱՐՍԱՉ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

ԽՄԲ.— «Մարմարայի» մէջ, այս խոբագրով՝ Պ. Յակոբ Մարթաեան սկսած է հրատարակել շատ շահեկան երկար ուսումնասիրութիւն մը, որ կը թուի թէ գիրքի պիտի վերածուի ետքէն, ինչ որ ցանկալի է: Այդ ուսումնասիրութենէն հատուած մը իբրեւ նախաճաշակ.—

Աքեմենեաններու օրով, Ն. Ք. 401ին երբ Քսենեփոն՝ Նահանջ Բիւրուցի ընթացքին Կորդուաց անհամբոյր երկրէն Հայաստան անցաւ՝ հոն բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ գտաւ առատ ուտելիք, ձի, խոզ, նապաստակ, արջառ, արմտիք, հին անուշահոտ գինի, չամիչ ու ամէն տեսակէ ընդեղէն: Իւղերէն կար խոզի իւղ, չուշմայ, լեղի նուշի իւղ, բեւեկնի իւղ, ինչպէս նաեւ անուշահոտ օծանելիքներ: Բնակարանները գետնափոր էին. վերէն, հորի բերնի նմանող նեղ բացուածքէ մը սանդուխով վար կ՚իջնէին գետնի ընդարձակ սրահ մը, ուր կը բնակէին նաեւ այծեր, ոչխարներ, կովեր, եզներ, հաւազգիներ ու անասնոց ձագեր: Ասոնք վարի դուռնէն կը մտնէին ներս ու հոն կը կերակրուէին յարդով: Հոն ամբարուած էին նաեւ ցորեն, գարի, ընդեղէններ, թակերու մէջ ալ գարեջուր: Գարեջուրին երեսը կը լողային գարիի հատիկներ ու առանց հանգոյցի եղէգներ, որոնցմով սովոր էին խմել գարեջուրը: Ծարաւցողը կ՚առնէր եղէգը ու ջուրի տեղ գարեջուր կը խմէր, ինչ որ շատ զօրաւոր էր՝ եթէ ջուր չխառնուէր: Հայ գիւղապետը Քսենեփոնի զինուորներուն հրամցուց, գառնուկի, ուլի, խոճկորի (խոզի ձագ), հորթի ու վառեակի միս, ինչպէս նաեւ ցորենի ու գարիի հաց: Հայերը չէին գիտեր յունարէն, սակայն կը հասկնային պարսկերէնը:

Հայ գիւղական տունը աւելի վերջերն ալ էր այնպէս ինչպէս Քսենեփոնի ատեն, մի յարկանի սակայն ոչ միշտ գետնափոր: Գիւղական կատարեալ տուն մը կը բաղկանար ութ մասերէ. 1) Սրահ, որ է առջեւը բաց, ու շարք մը փայտէ սիւներու, երկու քովերն ալ պատերու վրայ հանդչող տափակ տանիքի յառաջմաս՝ ուր կը հանգչէին կենդանիները, ամառներն ալ փայտէ նախնական մահճակալներու վրայ տնեցիք կը քնանան. 2) Բուն տան մէջ մէկ կողմը, առանց մինչեւ խորքը երթալու, վարագոյրով կամ բարակ միջնորմով մը բաժնուած փոքր մաս մը, որուն մէկ անկիւնը շինուած է հաւնոցը. 3) Ասկէ մուտք ունեցող պզտիկ ներքին խուց մը որ կը ծառայէ իբր մառան, աղջիկներու համար ալ առանձնանալու տեղ երբ օտար հիւրեր գան. 4) Բուն տունը, այսինքն սենեակը, որուն կեդրոնը կայ փոս կրակատեղի, ասոր շուրջ է որ գորգերու ու բազմոցներու վրայ կը նստին տնեցիք. իսկ անկիւնները շինուած են զանազան չտեմարաններ, ալիւրի ու պաքններու. նոյն սենեակը կը գործածուի նաեւ որպէս ճաշարան ու ննջարան. գետինը կը պառկին առանց մահճակալի. տափակ առաստաղ – տանիքը ունի երկու ծակ. մին՝ բաւական լայն՝ կը ծառայէ որպէս ծխան ու պատուհան ու կը կոչուի երդիք. իսկ փոքրը միայն որպէս լուսամուտ, որուն տակ ոստայն կը բանուի. կեդրոնի կրակը կը վառի փոսի մը մէջ, ուր՝ ակուկայ կոչուող գետնափոր ճամբէ մը օդ կը մտնէ. 5) Ախոռ, որ բուն սենեակէն միջնորմով մը բաժնուած է. մուտքը սրահին երկրորդ դուռնէն է. 6) Հիւրանոց, որ տան կից է. 7) Փուռ, որ սրահէն ցած պատով մը բաժնուած է եւ որ կը ծառայէ հաց եփելու, գետինը թոնիր կոչուող բոլորակաձեւ խոր փոսի մը մէջ. 8) Մարագ, որ է ամբարանոց, գարձեալ տան կից կամ անմիջական շրջապատին մէջ. ունի զառիթափաւոր տանիք, ու փոքր դուռ մը, առանց պատուհանի: Տան մէջ կան կաւէ կամ մետաղէ կանթեղ կամ ճրագներ, դրուած՝ փայտէ ճրագակալի վրայ, կը վառի իւղ: Մեծ տուներ կ՚ունենան նաեւ բակ ու փարախ: Ամբողջ շէնքը կը հանգչի գերաններու վրայ. տափակ տանիքը կը կոչուի յարկ, շինուած հողէ, խիճէ ու յարդէ, որ անձրեւէ վերջ կ՚ալուի ու լողքարով կը հաստատուի: Դռները ու կղպակները կ՚ըլլան փայտէ: Ժամանակի ընթացքին է որ երկյարկանի, պատուհանաւոր ու սանդուխաւոր տուներ շինուեցան: Առտնին գլխաւոր սպաս ու անօթներն են՝ եռոտանի, կաթսայ, սան, ական, սկաւառակ, քամոց, պարզուտ, քթաւոր (տապակ), ակիշ, շամփուր, եամ (գաւաթ), բոլորն ալ մետաղեայ. իսկ բրուտեղէններն են կարաս, բղուկ, կոյժ, սափոր, փարչ, պտուկ, սեռիկ (կարագ պատրաստելու աման), օշնակ (քացախով ու աղջուրով թթուաշի համար), փայտէ թակ, քարէ ձեռքի աղօրիք, առանձնապէս աւել ու մաղ: Արտի գլխաւոր գործիքներն են գութան, արօր, լուծ, սամի, ցաքան, մղան, թի, մանգաղ, գերանդի, հորսելի կամ քեմելի (եռժանի), շրջելի (երկժանի), կամն, կերձան, ցախաւել: Հարուստի տան մէջ կան ուրիշ կարասիներ:

Աւելի վերջի շրջաններուն, այսինքն Արշակունիներու Հարստութեան ընթացքին, միջին դասակարգի մէջ եւ կամ առանց կից խնջոյքներու ու հարսնիքներու համար մասնաւոր սրահ մը կը շինուէր: Լուսամուտը պատուհանի ձեւով չէր ըլլար. լոյսը ընդհանրապէս առաստաղէն կամ տանիքէն կ՚առնուէր: Այս քառակուսի կամ ուղղանկիւն սրահը իր ընդհանուր ձեւով կը նմանէր մեր այժմու եկեղեցիներուն: Երբ դուռնէն մտնէիք նախ սրահի մաս մը կը տեսնուէր բուն սրահէն բաժնուած: Այս նախասրահը մէջտեղը ունէր ազատ մաս մը առանց նստարանի, իսկ աջին ու ձախին, գետնէն բաւական բարձր, զաւիթի նմանող բաժանումներ, որոնք յատկացուած էին նուագածուներու ու երգիչներու, իսկ անոնց տակի մասերն ալ կը ծառայէին որպէս զգեստի պահարան:

Յ. ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԶՆՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔԻ ՄԷՋ

Ազնուութիւնը պէտք է մաս կազմէ նկարագրին.

Նկարագիրը, ի սկզբանէ, անտաշ ադամանդի մը կը նմանի. փայլ եւ արժէք ստանալու համար, պէտք ունի տաշուելու: Ուսումն ու կրթութիւնը, ցաւեր եւ տառապանքներ, ուրախութիւններ եւ հաճոյքներ, դժուարութիւններ եւ յաջողութիւններ իրարու յաջորդելով պիտի տաշեն, պիտի փայլեցնեն զայն, օժտելով ընտիր յատկութիւններով: Մարդկային ընտիր յատկութիւններուն պահարանն ու պահապանը ճանչցուած է նկարագիրը:

Ազնուութիւնը թոյլտուութեան ոգի կը պարտադրէ

Ազնիւ մարդը, բոլորին հանդէպ, լայնամիտ է եւ բարեացակամ: Կը սիրէ կը յարգէ իր ընկերը եւ ճաշակի, խօսքի եւ գաղափարի ազատութիւնը, իրաւունքը կը ճանչնայ բոլորին: Թէպէտ չընդունիր ինչ որ սխալ կը թուի իրեն, բայց իրմէ տարբերողները չանարգեր եւ իրաւունք չի տար իրեն՝ ուրիշի մը պարտադրելու իր կարծիքները, չափազանցութեան չի տանիր իր առարկութիւնները, սուր զէնքեր չի գործածեր ընկճելու համար իրեն հակառակողները, չի զըրպարտեր, աղարտելու չաշխատիր անոր պատիւը, վարկը, չի դաւաճաներ անոր կեանքին:

Ազնուութիւնը քաղաքավարութենէ կ՚առնէ իր սնունդը.

Կարելի չէ ազնիւ ըլլալ, առանց քաղաքավար ըլլալու: Որովհետեւ քաղաքավարութեան պակասը, ազնուութեան պակասը ցոյց կուտայ: Որքան շատ յարգենք քաղաքավարութեան եւ պատշաճութեան սկզբունքները, որքան բարութիւն տիրէ մեր խօսքերուն եւ ընկերական յարաբերութիւններուն մէջ, այնքան փայլ կ՚առնէ եւ արժէք կը ստանայ մեր ազնուութիւնը:

Ազնուութիւնը մտերմութիւն կը յառաջացնէ.

Ազնիւ մարդը ընկերասէր մարդ մըն է, նախ եւ առաջ: Ուր որ ըլլայ, համբերութիւն ցոյց կուտայ մարդոց հանդէպ: Կը յարգէ մարդկային իրաւունքները, կը խօսի ճշմարտութիւնը, միշտ տկարին ու արդարին կողմը կը բռնէ, միշտ կը գնահատէ արժէքն ու արժանիքը մարդոց վըրայ, անխտիր: Եւ այս բոլորը իրեն հանդէպ մտերմութիւն կը յառաջացնեն սըրտերու մէջ: Որքան շատնայ ազնիւ մարդոց թիւը մեր մէջ, այնքան կը դիւրանայ կեանքը, եւ համերաշխ գործունէութիւնը մեր ընկերային եւ հասարակական գործերու մէջ:

Ազնիւ մարդը կը յօժարի խաբուիլ, քան թէ խաբել ուրիշ մը.

Սուտն ու կեղծիքը, չհաւատարմութիւններ եւ խաբեբայութիւններ դէմ են ազնուութեան: Բարի եւ գթասիրտ մարդ մըն է ազնիւ մարդը: Անոր զոհող եւ ծառայող ոգին կը յօժարի վնասուիլ, քան թէ վնասել ուրիշի մը: Ամէն մարդ պէտք է իր սրտին մէջ վառ պահէ զոհողութեան, ծառայութեան եւ գթասրտութեան ոգին, օժտուելու համար մարդկային ընտիր առաքինութիւններով:

Ազնուութիւնը կ՚օրհնէ մարդուս ջանքերը.

Ազնիւ ապրելու առաջադրութիւնները և ճիգերը, արիութիւն կուտան մարդուն: Ազնիւ ապրող մարդը, պարկեշտ եւ վըստահելի անձնաւորութիւն մըն է: Որեւէ ասպարէզի մէջ, բոլորին յարգանքին եւ համարումին կ՚արժանանայ ան, իր նկարագրի ընտիր յատկութիւններով, իր եւ բարոյական կորովով եւ ամբասիր գործունէութեամբ: Ազնիւ մարդոց կեանքը միշտ օրհնած է երկինքը, կ՚օրհնէ եւ պիտի օրհնէ

Ազնիւ մարդը թշնամի չունենար.

Բոլոր մարդիկ բարեկամի աչքով կը նային ազնիւ մարդուն վրայ: Ազնիւ նկարագիրը, հաճելի կը դարձնէ մեր ներկայութիւնը մեր տան մէջ, մերիններուն համար, եւ բարձր կը պահէ մեր հմայքը, մեր կնոջ եւ զաւակներուն աչքին: Ազնուութիւնը մեծագոյն առաքինութիւն մըն է, որ խաղաղութեան մէջ կը պահէ ազնիւ մարդը, եւ աւելի կը մօտեցնէ զայն երջանկութեան եւ երկարակեցութեան:

Ազնուութիւնը հարստութիւնը կը գերազանցէ.

Հարստութիւնը կրնայ հատնիլ, կրնայ գողցուիլ եւ կորսուիլ, բայց ազնուութիւնը միշտ կը մնայ մարդուն հետ եւ փայլ ու արժէք կուտայ անոր կեանքին: Ազնիւ մարդ մը, ազնիւ ժողովուրդ մը, որքան ալ հալածուի, որքան ալ կողոպտուի եւ հարստահարուի, որքան ալ տառապի եւ չարչարուի՝ կը մնայ ազնիւ, հալածանքը, տառապանքը դադրած, կը սկսի կրկին փայլիլ, կրկին կեանք եւ արժէք ստանալ իր ընտիր ձիրքերով եւ յատկութիւններով:

Ազնիւ մարդը կը խուսափի ինքնագովութենէ.

Ազնուութեան դէմ է պարծենկոտութիւնը: Ազնիւ մարդը ինքզինքը չի գովեր, բայց ուրիշները կը սիրեն, կը յարգեն եւ կը գնահատեն զայն (եթէ նախանձի թոյնը բոյն դրած չէ անոնց սրտին մէջ), կը գովեն եւ որպէս օրինակ ցոյց կուտան իրարու: Մարդիկ միշտ բարի կը խօսին ազնիւ մարդուն վրայ: Ազնիւ կեանք մը ապրելու համար, կ՚արժէ ամէն զոհողութիւն:

Ազնիւ մարդը ձախորդութեան մէջ իսկ կը պահէ իր մտքի հանդարտութիւնը:

Ազնիւ ապրելու ձգտումը վեհ հանգամանք մը կուտայ մարդկային բնութեան: Ցաւերու եւ ձախորդութիւններու մէջ իսկ անպարտելի կը մնայ ազնուութեան ոգին: Յաղթական պայքարի ոգին մըն է ազնուութեան ոգին: Ինչքան ալ փոքր ըլլայ մանուկ մը, վարդ մը՝ անուշ հոտը, սիրելի կը դարձնէ զայն եւ բոլոր մարդկութեան գնահատելին:

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

Անոնք որ կը փառաբանեն կինը՝ զայն լաւ չեն ճանչցած: Իսկ, անոնք որ շարունակ կը չարախօսեն կինը, անտարակոյս, զայն բնաւ չեն ճանչցած:

ԼԱՖԱՐԿ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ուսումնական Խորհուրդը արդէն իր խղճին վրայ ունի ամէն օր մէկ-մէկ ուսուցչի վկայականով փողոցները թափած ողորմելիներու շարքը, զորս անզործ թողուլը պաշտօնի մը դնելէն աւելի օգտակար կը համարինք ազգին համար: Եթէ կ՚ուզէ զմեզ երախտապարտ ձգել ու իրական ծառայութիւն մը մատուցանել, թող Աւելը ձեռք առնէ, Աւելը՝ որուն ծայրն ալ, կոթն ալ գործածելու տեղ կայ եւ մաքրէ մեզի չորս գործողութիւն չգիտցող թուաբաններէ, ուղղագրութիւն չսորվող հայկաբաններէ, որոնց ճակատը փակցուած ուսուցչի տիտղոսը շատ չանցած, ճշմարիտ անարգանքի մը հոմանիշը պիտի դառնայ»: (Մասիս, 21 փետրուար 1899):

×

Զօհրապ կը հրաւիրէ պատասխանատու մարմինները վառելու մանկավարժական արժէքէ զուրկ դասագրքերը: Զափազանցութիւն մը ըլլալու է վերագրումները: Սանասարեանէ, Պէրպէրեանէ, Կեդրոնականէ ընթացաւարտ հոյլ մը ուսուցիչներ կային պատրաստուած եւ պարտաճանաչ: Իրողութիւն մը կը հաստատէ, ախտանաշում մը չըներ: Ուրս նետենք անպէտ ուսուցիչները, ո՞ւրկէ գտնենք լաւագոյնները, վառենք դասագրքերը, ինչո՞վ փոխանակենք:

Կը հրաւիրէր դպրոցներու վարչութիւնները միջավայրին առակ, մըցումի տոկալու սերունդներ պատրաստել, ուժտալ ազգային դաստիարակութեան եւ հաղորդ մնալ միջազգային զարգացման: Անհրաժեշտ կը գտնէր գերմաներէնի ուսուցումը, քանի որ Գերմանիա տնտեսկ., գիտական մեծ յառաջդիմութիւններ կ՚ընէ եւ Օսմ. Կայսրութեան մէջ ազդեցիկ դիրք մը կը գրաւէ, կը շեշտէ գիտական ուսումներու կարեւորութիւնը: Թելադրանքները երկրորդական վարժարաններու համար ըլլալու են, միակ երկրորդականը, Կեդրոնականը, ֆրանսական ուղղութիւն ունէր, Պէրպէրեանը գերմաներէնը պաշտօնականացուցած էր վաղուց:

Յօդուածով մըն ալ կը վերադառնայ իր սիրելի գաղափարին «Կաթողիկէութիւնը կը ծաւալի, որովհետեւ կրթական գրութիւնը տկար է»: Զօհրապ մոլեռանդ մը չէ, կը յարգէ դաւանանքները, բայց նախանձախնդիր է տոհմիկ դաստիարակութեան: «Հռովմէական եւ բողոքական Հայերը չեմ զանազաներ լուսաւորչական Հայերէն, որոնցմէ եմ եւ ես»: Բայց վերապահութիւն մը ունի, ինք միայն իր եկեղեցին կը սիրէ, որովհետեւ «մեր եկեղեցին մեր տոհմին հետ մարմնացած ու միաւորուած է»:

Այդ մարմնացումը պահպանողը հայ եկեղեցականութիւնն է, որ «փշոտ ճամբայէ մը կը քալէ միշտ կը քարկոծուի, եւ եթէ պէտք եղած ուսումը չունի» հայ ժողովուրդն է պատասխանատուն: Սեփականութեան Սրբազան եկեղեցականութեան դաւանափոփոխութեան կը վերագրէր դաւանափոխութիւնները, Զօհրապ՝ դպրոցին:

Կը հաստատէ հայ արհեստաւորին մէջ նուաճումը, որովհետեւ անհաղորդ մնացած է արհեստներու մէջ մտցուած գիտական ոգիին եւ կ՚առաջարկէ Եւրոպայի արհեստներու դպրոցները ղրկել մեծ թիւով ուսանողներ, գործարաններու մէջ մեծ թիւով գործաւորներ ընդունիլ տալ:

×

Հայ վաճառականութիւնն ալ յետամնաց է, անհրաժեշտ է յատուկ դպրոցներ բանալ, հոն ալ սերմանել գիտական միտք: «Ամչնալով խոստովանելու ենք որ մեզի չափ անբարեկիրթ ազգ չկայ գտնուիր աշխարհի երեսին վրայ: Կատարելագործուած վարական արդելքներ չկան, հիմնական բարեկարգութիւններ կը բաւէ տնտեսական բարգաւաճում ձեռք բերելու համար»: (19 Նոյեմբեր 1909):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 13)

ՋԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ստորեւ կը հրատարակենք ներկայ տարւոյ առաջին վեցամսեային մէջ Հիմնարկութեանս կողմէ կատարուած յատկացումները եւ օժանդակութիւնները ի նպաստ հայկական գործերու:

Ինչպէս պիտի տեսնուի, Հիմնարկութիւնս շարունակած է իր գործունէութիւնը կեդրոնացնել ուսումնական եւ մշակութային ծրագիրներու եւ դպրոցական ձեռնարկներու, ինչպէս եւ հանրային նըկարագիր ունեցող բարեսիրական ձեռնարկներու վրայ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

1) Պատուոյ փոխատուութիւն բարձրագոյն ուսումներու համար

Պատուոյ փոխատուութեան հիման վըրայ, զանազան երկիրներու համալսարաններուն եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ հայ ուսանողներու կրթաթոշակներ յատկացնելու նպատակով, Կեդր. Վարչութիւնը հաստատեց 75.000 տոլարի հիմնադրամ մը, 1961–62 տարեշրջանին համար: Սոյն գումարը սահմանուած է նախորդ տարեշրջաններուն մէջ ընտրուած, ինչպէս եւ ներկայ տարեշըրջանին մէջ ընտրելի պատուոյ Թոշակաւորներու:

2) Կրթաթոշակի յատկացում Դպրեվանքերու մէջ

Ինչպէս ծանուցուած էր մեր վերջին Ջեկոյցով, ըստ հայկական ուսումնարաններու օժանդակութեան ընդհանուր ծրագրին, Կեդր. Վարչութիւնը կրթաթոշակներ յատկացուց ի նպաստ Դպրեվանքերու մէջ ուսանող աշակերտներու: Նախորդ Ջեկոյցով ծանուցուածներէն յետոյ կատարուեցան նաեւ հետեւեալ յատկացումները, 4 տարուան համար, ի նպաստ որոշ Թիւով աշակերտներու իւրաքանչիւր հաստատութեան մէջ.

Ա) Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց 10 հազար տոլար, Բ) Ս. Խաչ Դպրեվանք (Պոլիս) 10.000 տոլար, Գ) Մխիթարեան Ընծայարան (Վենետիկ) 6.000 տոլ., Դ) Մխիթարեան Ընծայարան (Վիեննա) 6.000 տոլ., Ե) Զմմառի Ընծայարան (Լիբանան) 4.000 տոլ., Զ) Հայ Աւետ. Աստուածաբ. Վարժ. (Պէյրութ) 4.000 տոլար: Գումար 40.000 տոլար:

3) Յատկացում Ս. Խաչ Լիսէի (Պոլիս)

Կեդր. Վարչութիւնը որոշեց նախորդ երկու տարեշրջաններուն այս հաստատութեան յատկացուած տարեկան 15.000 տոլարի օժանդակութիւնը շարունակել 1961–62 եւ 1962–63 տարեշրջաններուն եւս, եւ այս նպատակով քուէարկեց 30 հազար տոլարի նոր յատկացում մը:

4. Համալսարանական բացառիկ կրթաթոշակ Պրագիլի մէջ

Հիմնարկութեանս Պրազիլի Ուսումնական Յանձնաժողովին հետ համախորհուրդ, Կեդր. Վարչութիւնը 2500 տոլարի բացառիկ կրթաթոշակ մը սահմանեց որ պիտի յատկացուի պրազիլահայ համալսարանի մը: Այս յատկացումը որ ներկայիս մէկ տարուան եւ մէկ անգամուան համար կատարուած է եւ փորձառական հանգամանք ունի, պիտի տրուի Թեկնածուի մը որ փայլուն յաջողութեամբ աւարտած է համալսարանական ուսումը եւ կը փափաքի կատարելագործել իր մասնագիտութիւնը:

5) Յատկացում Քալիֆորնիոյ Համալսարանին Պէօրքլիի ճիւղին հայկ. գրադարանին

Կեդր. Վարչութիւնը 5.000 տոլարի յատկացում մը կատարեց ի նպաստ Քալիֆորնիոյ Համալսարանին Պէօրքլիի ճիւղին հայկական գրադարանին: Սոյն գումարով պիտի գնուին հայերէն եւ հայագիտական գիրքեր նոյն հաստատութեան հայկական գրադարանին համար:

6) Խոզէ Պօնիֆաչիօ վարժարանին սարքաւորման համար

Սան Փաւլոյի (Պրազիլ) Խոզէ Պօնիֆաչիօ հայ վարժարանին կազմածներուն վերանորոգման համար յատկացուեցաւ 3 հազար 555 տոլար:

7) Երուսաղէմի Պատրիարքարանին տպարանին համար

Երուսաղէմի Պատրիարքարանին տպարանին յատկացուեցաւ 20.300 տոլար, նոր տողաշար մեքենայի մը գնման համար:

8) Վիէննայի Մխիթարեան Տպարանին համար

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յատկացուեցաւ 20.000 տոլար, նոր տողաշար մեքենայի մը գնման համար:

9) Մանկավարժական ամառնային դասընթացքի մը համար (Սեւր, Ֆրանսա)

Շարունակելով անցեալ տարի Սփիւռքի հայ երկրորդական վարժարաններու տնօրէններու համար գործադրուած ծրագիրը, որոշուեցաւ որ այս տարի եւս Սեպտեմբեր ամսուն հայ նախակրթարաններու 12 տնօրէններ մասնակցին Սեւրի (Ֆրանսա) Մանկավարժական Միջազգային Կեդրոնին ամառնային դասընթացքին: Այս նպատակին համար Կեդր. Վարչութիւնը յատկացուց 6.000 տոլար:

10) Պաղտատի Հայոց Առաջնորդարանին

Պաղտատի Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանին վերաշինութեան համար նախապէս յատկացուած 28.000 սԹերլինին վրայ Կեդր. Վարչութիւնը կատարեց 2250 սԹերլինի (6300 տոլար) յաւելում մը, ըստ շինութեան ընդարձակեալ ծրագրին:

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

11) Նորոգութիւններ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ

Արկածի հետեւանքով Երուսաղէմի Պատրիարքարանին խոհանոցը եւ սեղանատունը փլուզումի ենթարկուած ըլլալով, Հիմնարկութիւնը մասնակցեցաւ անհրաժեշտ վերանորոգման ծախքերուն 4500 տոլարի օժանդակութեամբ մը:

12) Երուսաղէմի գաղթականներուն համար

Հիմնարկութիւնը 11.200 տոլարի օժանդակութիւն մը յատկացուց Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ պատսպարուած հայ գաղթականներու պարենաւորման ծախքերուն, 1961–62 տարեշրջանին համար:

13) Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին համար (Պոլիս)

Պոլսոյ Սուրբ Փրկիչ Հիւանդանոցը Ռէօնթկէնեան նոր գործիքով մը եւ Ռատիօսքոփիի նոր կազմածներով օժտելու նպատակով Հիմնարկութիւնս կատարեց 23.000 տոլարի յատկացում մը ի նպաստ այս հաստատութեան:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

14) Ազունիէի (Լիբանան) Բուժարանին համար

Ազունիէի բուժարանին կից հետախուզական կեդրոնի մը կառուցման համար Հիմնարկութիւնը կատարեց 4.000 տոլարի յաւելուածական յատկացում մը:

ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ 1961–Ի Ա. ՎԵՑԱՄՍԵԱՅԻՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

	Տոլար
1) Համալսարանական պատուոյ փոխատուութեանց համար	75.000
2) Դպրեվանքերու կրթաթոշակ	40.000
3) Ս. Խաչ Լիսէին	30.000
4) Համալսարանական բացառիկ կրթաթոշակ (Պրազիլ)	2.500
5) Պէօրքլիի Համալսարանին գրադարանին	5.000
6) Խոզէ Պօնիֆաչիօ վարժարանին սարքաւորման	3.555
7) Երուսաղէմի Պատրիարքարանին տպարանին	2.300
8) Վիէննայի Մխիթարեանց տպարանին	20.000
9) Մանկավարժական դասընթացք (Սեւր)	6.000
10) Պաղտատի Առաջնորդարանին	6.300
11) Նորոգութիւններ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ	4.500
12) Երուսաղէմի գաղթականներու պարենագին	11.200
13) Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին համար կազմածներ	23.000
14) Ազունիէի բուժարանին	4.000
	251.355
Մինչեւ 31 Դեկտ. 1960 կատարուած յատկացումներու գումար	2.800.425
Մինչեւ 1 Յուլիս 1961 կատարուած յատկացումներու ընդհանուր գումար	3.051.780

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յուլիս 1961

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Օգոստ. 12ին իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Փանոս Ժամհարեան, խոր ծերութեան մէջ: Ողբացեալը Հ. Յ. Դ. քաջարի մարտիկներէն էր եւ վաստակաւոր գործիչ: Թաղումէն առաջ, ընկերոջ մարմինը հանգչած է Ալիճի չէնքին մէջ, յատուկ մահարձանի մը վըրայ: Կրօնական արարողութիւններէն ետք, խօսած են Յովհ. քահանայ Հաճեան, ապա յանուն Հ. Յ. Դ. Թեհրանի մարմնին, ընկ. Ա. Պուլուզեան եւ Թեհրանի ու շրջանի բոլոր ընկերներուն կողմէ ընկ. Արամ Գառօնէ:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, Օգոստ. 25ին, 62 տարեկանին յանկարծամահ եղած է ընկ. Յարութիւն Զագրեան: Երկար տարիներ վարած է Սուրիահայ Օգն. Խաչի ատենապետութիւնը եւ եղած է Բերիոյ Թեմի Քաղաքական Ժողովին անդամ: Հիմնադիրներէն էր Նոր Գիւղի Ազգ. Սահակեան վարժարանի:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կառքի ծանր արկածի մը զոհ գացած են երեք Հայեր: Տորայի մօտ, Ժիրայր Եթիմեան, Մարիթա Գույումճեան եւ իր քոյրը՝ Թերէզ: Մարիթա նոյն գիշերը նշանուած էր Ժիրայր Տէյիրմէնճեանի հետ եւ նշանտուքէն կը վերադառնային: Կառքը զոր կը վարէր Կարապետ Ճուրամեան զարնուած է ճամբուն եզերքը կեցած քամիոնի մը: Երեք մեռեալներէն զատ կան երեք վիրաւորներ ալ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՌՆ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

*

ՏԷՍԻՆ. — Որքան ցաւալի է երիտասարդ կեանքի մը կորուստը: Արդարեւ, գաղութը կսկիծով համակուեցաւ Վարդան Մալոյեանի վաղահաս մահուան առթիւ: Բարեհամբոյր ու սիրուած երիտասարդ մըն էր, որ չիջեցաւ երեսուն տարեկան չարուն հասակին, խոր սուգի մատնելով իր անմխիթար ծնողքը:

Ան զոհը դարձաւ իր հիւանդութենէն աւելի, այս կեանքին դժբախտ պատահարներուն, որոնց քայքայիչ ազդեցութեան տակ է մեր երիտասարդութիւնը:

Ծաղկեպսակներ ղրկեցած էին Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն եւ Տարօն–Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը:

ՍԳԱԿԻՐ ՄԸ

Բոյսեր եւ առաքինութիւններ կան, որ կ'աճին աղբերու եւ աւերակներու մէջ:

ՖԵԹՎԷՍ

×

Շատ քունը ծերութիւն եւ մահ կը բերէ շուտով:

ԷՏԻՍԸՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

●

— Փախած է… փախա՛ծ է այդ չարագործը, պոռաց Շարաֆ պէկ իրեն ընկերացող Քիւրտերուն: Շուտով գիւղին ելքերը բռնեցէք… մի կենաք: Անպատճառ անիկա [illegible] ըլլալը:

Քիւրտերը մէկ ակնթարթի մէջ անոր հրամանը կատարեցին. քիչ յետոյ ծերացած, անճրկած ութսունն անցած տարիքով քահանայ մը Շարաֆ պէկի առջեւ բերուեցաւ: Բայց փուճ տեղ ամէն տեսակ ճնշումներու տակ առնուեցաւ, քահանան ամենեւին տեղեկութիւն մը չունենալը հաստատեց ու երդումներ ըրաւ:

— Ա՛խ, վատեր… անպատճառ գիւղին մէջ պահած են Թշնամիներս, բացագանչեց Շարաֆ պէկ. ինչո՞ւ կը ստէք: Միթէ՞ ատանկով ձեռքէս ազատիլ կ'ուզէք: Ամենեւին: Գիտցած եղէք որ ես Շարաֆ պէկն եմ, իմ անունէս բոլոր Թիմարը կը դողայ, հետեւաբար ամբողջ գիւղերնիդ կ'այրեմ, կրակներու մէջ մոխիր կը դարձնեմ եթէ երեւան չհանէք զանոնք:

Այս խօսքերը կ'ընէր քահանային ու բոլոր գիւղացիներու երեսին, որոնք սարսափի մը մէջ կ'իյնային եւ ինչ ըսելնին չէին գիտեր:

Օրը մթնցաւ: Շարաֆ պէկ տեսաւ որ անօգուտ էին ըսածները, մարդոցը հրաման տուաւ որ մեկնին:

Ինքն ալ կէս գիշերուան մօտ ճամբայ ինկաւ ու գիւղը գնաց:

Երկինքը չափազանց ամպոտ էր: Երբեմն փայլակ մը, հեռաւոր հորիզոններու ետեւէն դուրս ժայթքելով, կը լուսաւորէր այն լեռնաշղթը ուսկից կանցնէր Շարաֆ պէկ:

Կէս գիշերն անցած էր…:

Շարաֆ պէկ յանկարծ ոտնաձայն մը առաւ: Կեցաւ ու ականջ դրաւ: Ոտնաձայնը մօտեցաւ:

— Ո՞վ էք, գոչեց Շարաֆ պէկ՝ սիրտը դող ելած ձայնով մը:

— Կեցէ՛ք… երբ երեսս նայիք, պիտի ճանչնաք, պատասխանեց ձայն մը՝ անվրդով ու հրամայական շեշտով մը: — Շարաֆ պէկ դողաց: Ու չկրնալով համբերել, գոչեց.

— Բարեկա՞մ էք, Թէ ոչ Թշնամի:

— Թշնամիդ եմ, չեչտեց մէկը մութին մէջէն ու անոր Թեւը բռնեց ուժգին կերպով:

Ու այնքան արագօրէն կաշկանդեց անոր ձեռքն իր ձեռքերուն մէջ որ Շարաֆ պէկ ժամանակ չունեցաւ զէնքը պարպելու:

— Թշնամի՞ս էք… մրմնջեց Քիւրտը:

— Այո՛, այն Թշնամիդ եմ որ կը փընտռես: Այն Թշնամիդ եմ որ հօրեղբօրդ արիւնը ծծեց… կը հասկնա՞ս:

— Դո՞ւք:

— Այո՛, ես:

— Վա՛տ, բացագանչեց Շարաֆ պէկ ձեռքը վեցհարուածին տանելու յաջողեցաւ, բայց չկրցաւ պարպել, որովհետեւ զինքը կաշկանդող մարդը դաշոյն մը զարկաւ անոր սրտին մէջ եւ գետին տապալեց:

— Շո՛ւն… Լալէզարը կը փնտռէք չէ՞, մրմնջեց մարդը կատաղի ձայնով մը. հիմա ըրէք ընելիքնիդ:

Շարաֆ պէկ արեան ճապաղիքներու մէջ, ինկաւ: Իսկ մարդը որ մեր սիրելի Վանականն էր, արագ–արագ Պատուելի Մարտիկին եւ Լալէզարին գտնուած տեղը գնաց:

ԵՐԵՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐ

Վանի Այգեստան կոչուած արուարձանին մէկ անշուք Թաղին մէջ միայարկ տուն մը կար: Այս տունը փայտաշէն էր եւ ետին ընդարձակ գետին մը ունէր, որուն ծայրը կը վերջանար Ակոռի քարերուն առջեւը:

Կէսօրուան մօտ էր. տունին մէջ երեք մանկամարդ աղջիկներ կային, որոնք ճաշելու նստած էին ցածուկ սեղանի մը շուրջը: Պառաւ կին մըն ալ կար որ զբաղած էր կերակուրներ պատրաստելու եւ այս երեք դեռահաս աղջիկներուն առջեւ դնելու:

Այս գեղափիթիթ աղջիկներէն մին Լուսիան էր, մին ալ Լալէզարը, իսկ միւսը՝ Տիլպար, որ Մելիքին աղջիկն էր:

Ճաշէն ետքը սենեակ մը քաշուելով սկսան խօսիլ:

— Ո՜հ, անուշ քոյրիկներս, մրմնջեց մանկատի Տիլպար, չեմ մոռնար ձեզ: Ամէն ժամանակ ձեր վրայ պիտի մտածեմ: Աստուծմէ ուրիշ բան պիտի չուզեմ, միայն ձեր ողջութիւնը:

— Հապա՛, քոյրս, ընդհատեց Լուսիա: Մենք ալ քու վրադ պիտի խորհինք: Եւ մեր աղօթքներուն մէջ ամէն ատեն Աստուծմէ պիտի ուզենք որ օր մը կարենանք զիրար տեսնել: Ես եւ քոյրս Լալէզար քեզի միշտ պիտի յիշենք:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (10 Սեպտ.) առաւօտեան, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ ընտանիքը կը նուիրէ՝

Ազգ. անմահ հերոս Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին 10 Ն. Ֆր.: Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 10 Ն.Ֆ.: «Յառաջ» թերթին 20 Ն. Ֆ.:

Այրի Տիկին Ս. Լորէնեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տ. Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Ճեվիզեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Տէկրանժ եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՐԷՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստ. 31ին, 89 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 1ին (Տրակինեան):

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 48րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 18 Նոյեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդրոնական Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթ էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն.Ե.

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհանուր Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 2 եւ 3 Դեկտեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Հօթէլ Ռուզվելթի մէջ, Մէտիսըն էվընիւ եւ 45րդ Փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.: Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1960 Տարեշրջանի:

2) Ընդհանուր Հաշուետուութիւն 1960 Տարեշրջանի:

3) Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:

4) Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:

5) Ուղերձներ:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ատենադպիր Ատենապետ

Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւ Եորք, 21 Օգոստ. 1961

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—o—

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Լոյս տեսաւ 227–228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոստրէ կերէք (Տոքթ. Ասֆագազ). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պիստակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշնեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարի աշխարհ (Ակադեմական Մաղաքեան). — Հոգի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի չաղանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեբոբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian

Au journal HARATCH

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նաեւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր Հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն:

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայով, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն:

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝

339, Avenue du Prado, Marseille

Հայոց Առաջնորդարան՝

26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան:

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան

Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 6 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9-96 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4997

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԿՐԱՏ

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ ԽՕՍԵՑԱՒ

—o—

ԿՌԻՒԸ ՊԻՏԻ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ

—o—

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ

Պելկրատի «չէզոքներուն» ժողովը կը շարունակուի: Դէտերու տպաւորութիւնն այն է թէ երկու հոսանքներ կան ժողո — վականներու մէջ: Մէկը՝ աքթիվիսթ, ո — րոնց գլուխը կարելի է դնել Մարոք, Եու — կոսլաւիա: Կինէ եւ Ղանա: Ասոնք կ'ու — զեն պայքարի աշխարհ մը ստեղծել, միւ — սը՝ զուտ չէզոքական, որուն գլուխն է Նեհրու, որ դէմ է առաջին հոսանքին:

Երկուշաբթի օրուան նիստին վրտէքն էր «Ահակ»ի նոր ղեկավարը՝ Պեն Խետ — տա: Տրամադիր չէր Թունը բանակցելու: Խիստ է եւ վճռական, ոչ այնքան յար — ձակողական քան Հասան Բ. նախորդ օրը, բայց գիտէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ: Իր երկու գլխաւոր մտքերն էին.— Ա) «Ահակ»ը երբեք պիտի չընդունի Ալժերիոյ մասերու բաժանումը: Բ) «Ահակ»ը աւելի մեծ օ — ժանդակութիւն կը սպասէ ոչ-դաշնակից պետութիւններէն: Պեն Խետտա յայտնեց թէ կրնայ խօսիլ Ֆրանսայի հետ, եթէ կարգ մը նախապայմաններ ընդունուին: Առաջարկուած է յառաջագունէ: Ասոնց կարգին Պեն Խետտա յիշեց Սահարան եւ Եւրոպացի — ներու պարագան: Ֆրանսան պէտք է նախ ճանչնայ ալժերական հողամասին ամ — բողջականութիւնը, մէջն ըլլալով Սահա — րան, զինուորական որեւէ կայան պիտի չունենայ ալժերական հողամասին վրայ եւ Եւրոպացիները առանձնաշնորհներ պիտի չունենան: Մինչեւ այն ատեն երբ Ֆրանսա ընդունի այս «չնչին» պիջումնե — րը, Ալժ. Ազատ. Ճակատը պիտի սաստ — կացնէ կռիւները:

Այս ճառը մեծ ընդունելութիւն գտաւ եւ աւելի քան երբեք կը խօսուի «Ահակ»ի պաշտօնական ճանաչման մասին: Պեն Խետտա կ'ուզէ որ այդ ճանաչումը կա — տարուի ժողովին վերջանալէն առաջ եւ մօտերս... յայտնեց Աֆղանիստա — նի պատուիրակին, որ պաշտօնապէս ճանչցաւ «Ահակ»ը: Կը մաղթէ որ ուրիշ — ներ հետեւին, կը մաղթէ նոյնիսկ որ ՄԱԿի անդամ ընդունուի: Արդէն Պեն Խետտա ՄԱԿի բարեփոխում մըն ալ ա — ռաջարկեց, անշուշտ այդ նպատակով: Իրեն համակարծիք գտնուեցան՝ Մարոք եւ Ղանա: Ն'Քրումա յայտարարեց նոյն իսկ «Քանի որ «Ահակ»ը հոս նստած է, պատճառ չկայ որ ՄԱԿի մէջ ալ չնստի:

«Ահակ»ի նպատակները յայտնի են: Կ'ուզէ որ ոչ-դաշնակից երկիրները ա — ւելի որոշ դիրք բռնեն իրեն ի նպաստ եւ զէնք ու զինամթերք եւ դրամ ղրկելով ա — ւելի դրական աջակցութիւն մը բերեն: Կ'ըսուեցաւ նաեւ թէ Պեն Խետտա չինացի կամաւորներ ուզած է:

× Ալժերացի ահաբեկիչներ Ֆրանսացի ոստիկան մը սպաննեցին փարիզեան 61 թիւ հանրակառքին մէջ, առջի օր: Ներ — քին նախարար՝ Ֆրէյի որոշումով Ալժե — րիա պիտի վերադարձուին ահաբեկու — թեան վայրի մը մէջ գտնուող բոլոր այն Ալժերացիները, որոնք մնայուն բնակու — թիւն, մնայուն աշխատանք չունին եւ կամ իրենց վրայ իրենց վիճակին ան — համապատասխան գումարներ կը գտ — նուին: Առջի օրուան արարքը բուական տարածքի պղած էր հանրակառքին մէջ գտնուող ճամբորդներուն վրայ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Բ. ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑ

—o—

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՅՍ ՁԵՒՈՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՔԵՆԸՏԻԻ ԵՒ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ

Մինչ Ամերիկա եւ Անգլիա կը սպասէին Խրուշչեւի հեռագրին, ուր խորհ. վար — չապետը պիտի յայտնէր թէ կը կը համա — ձայնի հիւլէական փորձերը դադրեցնե — լու, Խ. Միութիւնը երկրորդ ռումբ մը կը պայթեցնէր Արտաքին Մոնկոլիոյ սահմանին մօտ: Այս է կ'երեւի Խրուշչեւի պատասխանը անգլեւամերիկեան յու — շագրին:

Այս ռումբն ալ պայթեցաւ մթնոլորտին մէջ եւ իր ուժը քանի մը քիլօթոն է մի — այն: Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ Ամե — րիկա եւ Անգլիա չեշտած էին իրենց յու — շագրին մէջ թէ եթէ Խորհ. Միութիւնը ընդունի իրենց առաջարկները եւ հանդի — պում մը տեղի ունենայ Սեպտ. 9ին, Անգլեւամերիկացիները նկատի պիտի չառնեն նախքան այդ թուականը կատար — ուած փորձերը (եթէ ըլլան):

Ուրեմն առաջին ակնարկով այս նոր պայթումը արգելք մը չէ յետագայ հա — մաձայնութեան մը:

Այս պայթումներուն առթիւ, որոնց լուրը միշտ ամերիկեան աղբիւրները կու — տան, ամերիկացի փորձագէտներ դիտել կուտան թէ նկատի առնելով գործածուած ռումբերու ուժը, կը թուի թէ Ռուսերը կ'ուզեն հասնիլ Ամերիկայի ռումբերու «մանրանկարչութեան» մարզին մէջ:

Միւս կողմէ գնդ. Սոլովիէվ բողոքա — գիր մը ղրկեց իր ամերիկացի պաշտօնա — կիցին (Պերլինի գրաւման շրջաններու հրամանատարներ) ուր անգամ մը եւս կ'անդրադառնայ «նրբանցքներու» գոր — ծածութեան: Ոճը սպառնական է եւ բո — ղոքագրին բնոյթը ծանրակշիռ: Խորհըր — դային հրամանատարը կը ծանրանայ Ա — րեւմտեան «գրգռութեանց» վրայ:

× Խրուշչեւ երկրորդ նամակ մը ղըր — կեց Իտալիոյ Վարչապետին, ուր կը կրկնէ թէ տրամադիր է բանակցելու Ա — րեւմուտքի հետ, Պերլինի շուրջ:

Հռոմի համայնավար օրաթերթը՝ Ու — նիթա 9 սիւնակի վրայ կը գրէ, այս առ — թիւ. «Խրուշչեւ՝ Ֆանֆանիի.— Ըսէք Ա — րեւմտեաններուն, որ բանակցութեան վայրը եւ թուականը ընտրեն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ Պալուպաները երկու անգ — լիացի սպաներ կերած են առջի օր, իր — րեւ պրեֆքըսթ:

ՓՈՐԹՍՄՈՒԹԻ (Անգլիա) մէջ բացուե — ցաւ Անգլիոյ Աշխատանքի ընկերակցու — թեանց 93րդ համագումարը, որու առա — ջին նիստին իսկ ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին անգլիացի համայնավարները: Արդարեւ, ձայներու ճնշիչ մեծամասնու — թեամբ համագումարէն եւ Աշխատանքի ընկերակցութիւններու Համադաշնակցու — թենէն վտարուեցաւ ելեկտրագէտներու ընկերակցութիւնը, որու ղեկավարութիւ — նը համայնավարներու ձեռքն է:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Աֆրիք-Աքսիոնը *որ Պուր — կիպայի բերանը կը նկատուի, կը գրէ թէ «Ահակ»ի վերջին փոփոխութիւնները նոր ձեւ մը պիտի տան ալժերական պայքա — րին: Ըստ թերթին, Ֆերհաթ Աբբասի պաշտօնանկ ըլլալը չի նշանակեր թէ Ֆը — րանսայի հետ խօսակցութիւնները պիտի դադրին, այլ պարզ հետեւանքն է երեք բանակցութեանց ձախողութեան (Մը — լէօն, Էվիան, Լիւկրէն): Հաւանական կը նկատուի որ բանակցութեան պարագա — յին, ալժերական պատուիրակութիւնը ղեկավարէ Արտաքին նոր նախարարը՝ Սաատ Տահլապ:*

ԻՒՄԱՆԻԹԷն գրաւուեցաւ առջի օր, ո — րովհետեւ ալժերական համայնավար կու — սակցութեան մէկ զեկոյցը հրատարակած էր:

ԻՏԱԼԻՈՅ բնակչութեան թիւը 51 մի — լիոն 344.040 *էր անցեալ Յունիսին: Մէկ ամսուան մէջ 44.064 հոգի աւելցած է:*

ՔՈՓԵՆՀԱԿԻ Տակընս Նիէթըր, *որ եւրոպական կարեւորագոյն օրաթերթե — րէն մէկն է, կը դադրեցնէ իր հրատարա — կութիւնը, նիւթական պատճառներով:*

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պաշ — տօնաթերթը՝ Փօփիւլէր, *վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը, մէկ ամիս արձա — կուրդէ ետք:*

«ՊԷՏՔ Է ճզմէինք Փիրլ-Հարպըրը» յայտարարեց ճափոնցի զօրավար մը Լոն — տոնի մէջ, չշմեցնելով իր ունկնդիրները: Ճափոնի օդանաւային սպայակոյտի պե — տը աւելցուց թէ «չի ցաւիր» եղածին համար եւ չեշտեց.— «Եթէ կը ցաւիմ, կը ցաւիմ անոր համար որ պէտք չէ միայն մէկ յարձակում կատարէինք: Պէտք է անընդհատ յարձակէինք: Փիրլ-Հարպըրի յարձակումը ձախողութիւն մըն էր ռազ — մավարական դետնի վրայ, բայց վարպե — տութեան յաջողութիւն էր»: Տեսնելով թէ մեծ զարմանք պատճառած էր, ճափոնցի զօրավարը ըսաւ. «Պէտք չէ մոռնալ թէ իբրեւ զինուորական կը խօսիմ»:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը արգիլեց 91 *օտար գիրքերու մուտքը, որոնց մէջ Նի — քիթա Խրուշչեւի մէկ գործը: Այս ար — գելքին արժանացող գիրքերու մեծ մասը համայնավար հրատարակութիւններ են, որոնց 26ը՝ արաբերէն, մնացեալը՝ անգ — լերէն:*

ՄԱԿ-ի կայաններու մէջ 10.000 *քա — թանկացի գաղթականներ կան, ըստ ՄԱԿի էլիզապէթվիլի ներկայացուցիչ Օ'Պրայընի, որ աւելցուցած է թէ կացու — թիւնը շատ ծանր է:*

ԽՐՈՒՇՉԵՒ այցելած է Մոսկուայի ֆը — րանսական ցուցահանդէսը եւ «Ազատու — թիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն» նշանաբանը տեսնելով յանկարծ ըսած է Պ. Տըժանի (Ֆրանսայի դեսպան). «Ֆը — րանսան հնարած է այս խօսքը: Մենք ա — ռած ենք, Ֆրանսան մոռցած է»...:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային ցուցահանդէսի բացումին ընթացքին խօսք առին ճար — տարարուեստի նախարարը՝ Ժանընէ եւ խորհրդային Արտաքին Առեւտուրի նա — խարարը՝ Փաթոլիչեւ: Ֆրանսացի նա — խարարը շեշտեց թէ պատմութիւնը ցոյց տուած է որ յառաջդիմութիւնը միշտ ազ — գերու միջեւ եղած մտքերու փոխանակու — թեան արդիւնք է, եւ ինչ որ ալ ըլլայ քաղաքական վարչաձեւը, երկիր մը որ ինքն իր վրայ կը քաշուի, տնտեսական տեղքայլի դատապարտուած է:

ՊՐԱԶԻԼ ամէն վտանգ չէ անցուցած: Երեքշաբթի առաւօտ լուրերը կը հաստա — տէին թէ Կուլարի «վաւերացումը» իբրեւ Նախագահ, այնքան ալ ապահով չէ:

Օրը Օրին

Ի ԲԱՐՁԱՆՑ ԼԵՐԱՆՑ

Ա.

Ֆրանսական պարբերաթերթ մը կը գրէ թէ հետզհետէ կը ծաւալի արձակուրդնե — րու յատուկ տեղափոխութիւնը:

Հարիւրին 30 գիւղ կ'երթան, հարիւրին 15,6 լեռ, հարիւրին 35 ծով: Իսկ անոնք որ վրան կը լարեն դաշտերու մէջ կամ լեռներու վրայ, երեք միլիոնի կը հաս — նէին այս տարի: Կարճ,— 10ի վրայ 7 Ֆրանսացի արձակուրդի կ'երթայ Յուլիս-Օգոստոս ամիսներուն:

Մարդկային տեղատուութիւն մը եւ մակընթացութիւն մը ամրան ընթացքին: Փարիզը մեծ լիճի մը պէս կը պարպուի ու կը լեցուի երկու ամառուան ընթացքին:

Այս շարժումին հետեւանքով՝ տակն ու վրայ կ'ըլլայ երկրին մեքենան,— փո — խադրական, արտադրական, պարենաւոր — ման սպասարկութիւնները կը սկսին գոր — ծել շրջեալ ձեւով: Մանաւանդ թղթա — տարական սպասարկութիւնը: Սովիլ Փե — տրուար ամսուան մէջ կը ստանայ 47.000 նամակ կամ քարթ, Օգոստոսին՝ 190.000, իսկ Սովիլէն կը մեկնի Փետրուարին 46 հազար, Օգոստոսին՝ 193.000: Այսպէս՝ այլ ծանօթ քաղաքներու մէջ: *Յառաջը* եւս կը ցնցուի,— հազարաւոր հասցէներ կը փոխուին՝ որպէսզի թերթը հետեւի բաժանորդին թափառումներու:

Այսպէս, ուրեմն, Հայերս ալ կը հետե — ւինք արձակուրդի այս շարժումին: Աւե — լի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ ամառնային այս տեղափոխութեանց ռահվիրաները մե՛նք եղանք նախ,— հովոցներ ունէինք լեռներու վրայ, ուր կ'երթային հանգստանալ ու զովանալ երկրին մեծամեծները, նոյնիսկ եպիսկոպոսները, ինչպէս Ստեփանոս Սիւնեցի, որ հանգստարան մը շինած էր լերան գագաթը, ծառի մը վրայ, ուր կ'երթար քնանալ Օգոստոսի շոգուն, ուր եւ սպաննուեցաւ: Ընկ. Մկրտիչ Պար — սամեան աղուոր նկարագրական մը ունի արձակուրդի վրանաբնակութենէն, զոր արդիական պայմանները եւ սովորու — թիւնները գերազանցելու ձեւով՝ կը կազ — մակերպէին Սանասարեան վարժարանի աշակերտները Սրտաձորի մէջ: Բիւթա — նական աշխարհին մէջ՝ Հայերն էին դար — ձեալ, որ ամառը կը փոխադրուէին, կա — լերը, այգիները եւ մակաղատեղիները,— Ատափազարցին կը փոխադրուէր Ար — մաշ, ու Քէօթահեացին՝ իր եղեւնաս — տանը, հանքային ջուրերով եւ հարուստ,— ջուրի, հովի եւ բուսական խէժերու բուրումներուն սիրահար:

Ամբողջ Պէյրութը, այս եղանակին, կը բարձրանայ Լիբանանի լեռները, ուր կը հասնին նաեւ Եգիպտոսի Հայերը: Հեռա — ւոր Ասպատանի մէջ, Հայերը կը բարձրա — նան Նոր Ջուղա ու մինչեւ Թեհրան: Դէ — պի բարձրաւանդակ, դէպի լեռնե՛րը:

Բերնին համը գիտէր նաեւ մեր անմահ Քուչակը, որ սիրուըտկելու համար կ'ել — լէր լեռները, կը պառկէր վայրի ծաղիկ — ներուն մէջ, մինչ եարը կը լեցնէր բա — ժակը, թէ՛ կը խմէր, թէ՛ կը խմցնէր, մինչեւ որ քնանար բանաստեղծը եւ երա — զէր.

Այս դիշեր լերանց բարձանց ծաղկունանց
մէջն եմ ի քուն:
Իմ եարս ի վերեւ գլխուս կու խմէ,
ես անհող ի քուն:
Գլխարկս ալ ի վեր կալի, լուկ թռաւ
նման կաքաւուն,
Թեւիկ չահէնի առի, լուկ հասայ
ի յեզր ծովուն,
Հասայ չհասայ սիրոյս, վա՛յ հազար
մօրըս բերելոյն:

Կ'ուզէ՞ք որ յիշեմ դեռ...Աստուածածինն ալ, որ օդափոխութեան կուգար մեր գիւղը, բնակարան կ'ընտրէր սաղարթա — շատ եւ փարթամ կաղնի մը, որուն նիւ — ղերէն կը կախէր յակուրջի մը, առտուան մարգարտաշար ցօղերով հիւսուած՝ ինչ — պէս կ'ըսէ աւանդութիւնը, օրօրելու հա — մար Միածինը:

Ա՛լս մեր լեռները, տաճարնե՛ր հին խնկաւէտ, բնակարաննե՛ր հին աստուա — ծահրաւէր, դիտարաններ էին սքանչա — նալու համար բնութեան շռայլութեանց եւ հրաշագործութեանց վրայ:

Ա՛յ տունդ աւիրի, այստեղ միտքս կու — գայ Անտունիի այս տողը,— չե՞ս ըսեր անոր՝ որ այս ամէնը առաւ մեր ձեռքէն:

ԱՐԱՁ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հիւրամեծարները ու սպասաւորները կը գտնուէին գաւիթի կեդրոնական ազատ բաժնին մէջ:

Կամարակապ երկու սիւներու մէջտեղէն, լայն մուտք մը կ'առաջնորդէր դէպի բուն հանդիսասրահը, որ կը համապատասխանէր այժմու եկեղեցիներու ատեանին: Այս սրահին դիմացի ճակատը, որ կը համապատասխանէ բեմին ու սեղանին, կար հսկայ վառարան մը: Ասոր երկու քովերէն կը սկսէին ու երկու կողմով սրահին ամբողջ երկայնքն ի վար կը շարունակուէին զորգապատ բազմոցները ու կռնակի բարձերը, գետնէն քանի մը թիզ բարձրացուած փայտեղէն միակտուր նստարաններու վրայ: Պատուոյ տեղերը վառարանին անմիջական քովերն էին. միւս տեղերը կ'աստիճանաւորուէին այդ կէտէն մինչեւ գաւիթ:

Մէջտեղի լայն սրահը յատկացուած էր հանդիսութեան ու խրախճանքի: Ճաշէն առաջ մանուէր սպասաւորներ կոնքով ու ջրամանով, ինչպէս նաեւ սրբիչ ու անձեռոցով, շրջանը կ'ընէին կոչնականներուն, ձեռնլուայի արարողութեան ընթացքին: Ճաշի համար սրահ կը բերուէր ընդարձակ ու ծխնիներով ծալելի սեղան մը որ պատուանդաններու վրայ կը տարածուէր սրահին մէկ կողմէն միւսը: Սեղանը, բացի վրայի զարդարուն ծածկոցէն, շրջապատի երկարութեամբ ունէր նաեւ դէպի վար կախուող ծփուն ծածկոց մը եւս զոր կոչնականներ իրենց ծունկերուն վրայ կ'առնէին: Իրենց կը տրուէր նաեւ մանուէր անձեռոց: Ճաշին կ'ընկերանար նուագ ու երգ, որմէ վերջ սեղանը կը վերցուէր, ձեռնլուայի արարողութիւնը կը կրկնուէր, ու նահապետ տանտիրոջ նախագահութեամբ կը շարունակուէին ժամանցն ու զուարճութիւնները:

Ազնուական ու իշխանական դասակարգի խնջոյքները, անշուշտ, աւելի ճոխ էին, շուայտութեան դուռը հասնելու աստիճան: Իբր տիպար կը նկատուին Արշակունիներու խնջոյքները, անշուշտ հեթանոսական: Այդ շրջանին խնջոյքները կը բաժնուէին գլխաւորաբար երկու կարգի — ընտանեկան ու խրախճանաւոր հանդիսական: Ընտանեկանը սովորաբար կը կատարուէր տիկիններու միջեւ ու կը կոչուէր երախանք, ուր երբեմն բացառաբար կը հրաւիրուէին նաեւ այրեր ու զինուորականներ: Ծառաստաններով ու ծաղկանոցներով շրջապատուած ապարանքի, դղեակի կամ հովոցի մը մէջ, հայ փափկասուն տիկինը, լոգանքէ վերջ, ամպհովանիով զարդարուն իր շքեղ անկողնին քով, նաժիշտներու ու աղախիններու օգնութեամբ քաղցրաբոյր իւղերով կ'օծանուի, խնամքով կը սանտրուին իր վարսերը, կը դրուի ոսկեզօծ վարսակալ ու ապարօշ, դէմքին ու աչքերուն կը քսուին սնգոյր ու ծարիր, մարմինն ի վար կը սահի իր ոսկեթել պատմուճանը, կը պճնուի գոհարեղէններով, ոտքերուն կ'անցուին արծաթեայ զամբերով զամուած նուրբ կօշիկներ, կը բացուի դուռը դղեակին ու տիկինը՝ նաժիշտներու օգնութեամբ կը նստի իր ոսկեզօծ գահաւորակը, բարակ վարագոյրներով զարդարուած, զոր կը կրեն գեղադէմ երիտասարդ ծառաներ, թեւին վրայ տիկինին սամոյրէ մեկնոցը կրող մանկլաւիկ մըն ալ հետեւոտն կ'ընկերանայ գահաւորակին: Այսպէս էր որ Արշակունի ազնուուհին, պատառներու մէջ գրդեալ ու գգուեալ, որպէս կոչնական կը հասնէր խնջոյքի տաճարը:

Այրերու յատուկ խնջոյքը տեղի կ'ունենար տաճար կոչուող մասնաւոր հանդիսասրահներու կամ տօնասրահներու մէջ, անբաժան մասը ապարանքին ու դղեակին. տիկիններ բացառիկ առիթներու կը մասնակցէին: Ապարանքը ունէր իր շտեմարանը կամ մթերանոցը, ինչպէս նաեւ իր ամբարանոցը: Առանձին բաժին մըն էր խոհակերոցը կամ խոհանոցը: Մառանին մէջ գինիի գլխաւոր անօթներն ու գործիքներն էին կարաս ու կարասաձագ (փոքր կարաս), գուբ, բղուղ, ճառայ (կանթաւոր երկայն ընդունարան), կահոյր (մեծ սափոր), սափոր, կուժ, փարչ, տիկ, հաղաղակ (կաշիէ թեթեւ աման, ճամբորդի), ձագար, պարզուտ, ջուլլի, (գինիի բարակ պարզուտ), դմբիշ (գինին հարելու գործիք), դրդալ (չափող գործիք մը). շտեմարանին մէջ կային նաեւ քանդուկներ (արմտիքի կարաս): Խոհանոցին մէջ շարուած էին կրակարան կամ ակութ, թոնիր, թոնդրուկ (գետնափոր եփոց), ունելի, ակիշ (ճանկաւոր գործիք, տաք բան քաշելու), կասկարայ կամ գահաւորակ, կաթսայ, սան, պոյտ, պտտուկ, կճիճ (եփելու փոքր աման), մսահան (եռժանի խոշոր պատառաքաղ), շերեփ, տապակ, շամփուր, տաշտ, սանդ, թափուր (փայտեղէն ափսէ), սակառ, զամբիւղ, մորթազ (աղած մորթէ պարկ՝ ձուկ պահելու համար), քուրձ (խարազէ պարկ, հաց ու պտուղ պահելու համար), մաղ, կոն (աղաման), կահոյր (ջուրի աման):

Բուն տաճարը կամ ճաշարան — խրախճանատունը կրնար ի հարկին խորանի այսինքն վրանի տակ ըլլալ: Նպատակը հաւաքման սրահ մը ըլլալ էր: Մեծամեծներու տան մէջ լայնատարածոյց ու բարձրաձեղուն էր ան, ոսկեզօծ ու խիստ նկարազարդ: Ընդարձակները կարող էին մինչեւ 900 կոչնական պարփակել: Կոչնականներու համար ան կահաւորուած էր հանդստաւէտ կերպով. հիւրերը կը նստէին տապաստակներու վրայ դրուած զարդարուն ու ոսկեհուռ բարձերու կամ բազմականներու վրայ, ըստ աստիճանի. աթոռ չկար: Ճաշասեղանը բարձերու մակարդակին յարմարցուած էր ու համեմաբար ցած. ճաշէն առաջ ծածկուած կ'ըլլար շքեղ օթոցով: Կոչնականները հռովմէացւոց նման չէին ընկողմաներ, այլ կը նստէին ուղիղ կամ ծալապատիկ: Սեղանը զարդարուած կ'ըլլար ոսկեղէն, արծաթեղէն, փայտեղէն ու քարեղէն անօթներով, սպասներով ու համասպրամ տաղկակալներով որոնց մէջ զետեղուած կ'ըլլային նախընտրաբար վարդ ուշուշան, ներգիս ու յասմիկ, մեղրուկ ու մանիշակ, ինչպէս նաեւ ապալան, անխար, սմնեակ, շամպլիտակ, հօրոտ ու մօրոտ: Գլխաւոր սպասներն էին տարղալ կամ դրգալ (հեղուկ կերակուրներու պնակ), պնակ կամ սկաւառակ, սկուտղ (չոր կերակուրներու պնակ), մաղզմայ (բոլորշի ու տափարակ պնակ), խան (աղանդերի անօթ), ափսէ (գոգաւոր անօթ), պատառաքաղ կամ մսակալ, դգալ ու դանակ:

Յ. ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ԽՄԲ.— Հայրենասիրութիւնը իբրեւ բառ սեփական ապրանքի պէս բան մըն է՝ կարգ մը Հայերու համար: Բառին բովանդակութեան տեսակէտով՝ հայրենասիրութիւնը քանի մը տեսակ է, — Պէյրութի *Սփիւռք* շաբաթաթերթը, որ փա՛ռք Աստուծոյ՝ չի մտածեր մեզի պէս, ինչպէս դիտել կուտայ յաճախ, ահաւասիկ կը բացատրէ հայրենասիրութեան *սաքոտ* տեսակը եւ *ոչ-սաքոտ* տեսակը: Մենք ոչ ընելիք ունինք այս բարձր *դիալեկտիկային* մասին, ոչ ալ միջամտելու տրամադրութիւն այս վէճին մէջ: Մեր ընթերցողներուն կը թողունք ստկել ոսպը՝ քարերը նետելով քարերուն տեղը, ոսպն ալ իր տեղը:

Ամէն անգամ որ Հայաստանի իրականութեան, այսինքն իրական իրականութեան մասին բերանացի կամ գրաւոր արտայայտութեան տրամադրութիւն ցոյց տրուի, (մենք պիտի ըսէինք քաջութեան նշոյլը երեւի), Հայաստանի «բարեկամները», առհասարակ ղեկավար կուսակցականներ եւ փրոֆեսիոնէլ գործիչներ, ջղային ձեւով եւ քիչ մըն ալ «իմաստուն» դէմք մը հագնելով, կը գոչեն արագ ու կտրուկ, վերջնական պատգամի մը կամ անվերաքննելի վճիռի մը պէս.

— Ատե՞նն է:

— Ի՞նչ կը շահինք:

Եւ կը պատասխանեն իրենց հարցումներուն, մէկ եւ միեւնոյն պատասխանով, այլեւս յաւիտենական դարձած յանկերգով մը.

— Արտասահմանի Հայութեան հայրենասիրութիւնը կը խախտի...:

Ուրեմն... լռութի՛ւն, խորանարդ լռութիւն, խորանարդին բոլոր կողմերէն, առաստաղէն եւ յատակէն, լռութիւն...:

Վճռուած է:

Վճռած են «փայլուն» ղեկավարները...:

Վճիռն ալ պատրաստ է, ինչպէս ներկ դոյլը՝ իր մէջ մխրճուած մեծ վրձինով կամ աւելով, — «Թշնամի», «դաւաճան», կամ մեղմագոյն պարագաներուն՝ «քաղաքական հասունութիւն չունեցող», «խակ», «անխոհեմ». բառերն ու բացատրութիւնները կեցած են հերթի՝ շպրտուելու համար երեսին անոր որ պիտի յանդգնի՛ հաստատուած այդ կարգը խախտելու եւ չարաշուք այդ կարգապահութիւնը խանգարելու:

Մթագոյն հաշիւներով «Թապու»ի վերածած են Հայաստանը, անհպելի եւ անքննելի, — «դպչիլը արգիլուած է, մահուան վտանգ կայ» յայտարարութիւնը յիշեցնող՝ ելեկտրակայաններու պատին վրայ գրուած:

Տեղին է այստեղ արձանագրել ուրիշ իրողութիւն մը եւս, յայտնաբերելու համար Հայաստանի կեղծ բարեկամներուն մէկ այլ յոռի հոգեբանութիւնը: Այս թերթը — Սփիւռք շաբաթաթերթը — ցարդ ոչ մէկ տող աննպաստ բան գրած է Հայաստանի մասին: Մեր երեք տարուան հաւաքածոները՝ վկայ են այս մասին: Բայց այս թերթին հրատարակութեան սկսելէն քիչ առաջ եւ անոր երեք տարուան գոյութեան բովանդակ ընթացքին՝ խուլ պայքար մը շղթայազերծուեցաւ անոր դէմ, պարզապէս այն միակ պատճառով որ Հայաստանի այդ կեղծ բարեկամները, այս թերթին մէջ, նկատեցին ուժեղ կեցուածք մը Հայաստանի իրական իրականութիւնը բացայայտելու:

Բայց մենք, նախ քան Հայաստանի իրական իրականութեան մասին արտայայտուիլը, պիտի պատասխանենք այդ պզտիկ, բայց դաժան հարցումներուն՝

— Ատե՞նն է:

— Ի՞նչ կը շահինք:

Թէպէտ, մենք ալ մեր կարգին, իրենց կրնանք հարցնել նման պզտիկ հարցումներ.

— Ե՞րբ է ատենը:

— Ի՞նչ կը կորսնցնենք:

Ատե՛նն է, — կը պատասխանենք, — եւ ոչ միայն ատենն է, այլ եւ շատ, շատ ուշացած ենք: Քառասուն տարիները կ'երեւի դեռ բաւարար եղած չեն անհպելիութեան դարաշրջանին վերջ մը տալու համար:

Կ'ուզենք ճանչնալ մեր հայրենիքը, այնպէս ինչպէս որ է, ինչպէս անմահ գրագէտ Գրիգոր Զօհրապ կ'ուզէր ճանչնալ «կեանքը ինչպէս որ է»:

Ասիկա մեր իրաւունքն է, անբռնաբարելի եւ անմերժելի: Հարազատները, պայծառ, անշահախնդիր եւ անհաշիւ հայրենասէրները, իրաւունք եւ պարտականութիւն ունին իրենց հայրենիքը ճանչնալու՝ ճշգրտութեամբ, հարազատութեամբ եւ անկեղծութեամբ:

Արտասահմանի հայ հայրենասէր զանգուածը իրաւունք եւ պարտականութիւն ունի իր հայրենիքը ճանչնալու իր բոլոր դրական եւ ժխտական կողմերով:

Արտասահմանի Հայութիւնը շատ բան կը շահի իրողապէս ճանչնալով իր Մայր

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Զօհրապի առաջարկները ազգային մարմիններու ուղղուած ըլլալու են, իւրաքանչիւր ծնողք իր զաւակին ապագան կը պատրաստէ եթէ ի վիճակի է: Կը մնար աղքատիկ, ընդունակ տղան, որ նիւթապէս անկարող ըլլալով արհեստներու դպրոց յաճախելու, բարձրագոյն ուսման հետեւելու, պէտք ունէր ազգային օժանդակութեան, տղան պիտի մտնէր արհեստի, վարպետին ծառան ըլլալու աւելի՝ քան արհեստը սորվելու համար: 1913 Հոկտեմբեր 4ի ընդհ. ժողովին կը ներկայացնէր կրթական կարգ մը առաջարկներ, դիտել տալով որ հայ երիտասարդներու շողշողուն յաջողութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ, երիտասարդութիւնը լուրջ աշխատանք չի տանիր ուսանելու, աւելի վեր ելլելու համար եւ համոզուած թէ ուսման ատակ, բարձրանալու ձգտումի տէր երիտասարդներ կան՝ կ'առաջարկէր եւրոպական հաստատութիւնները ղրկել ընտրութեամբ, պայմանով որ վերադառնան ազգին ծառայելու: Համարակալութեան դիւանը առաջարկները անգործադրելի կը գտնէ նիւթական պատճառներով: Զօհրապ անդրադարձած չէ՞ր թէ անընդունելի պիտի ըլլան այդ առաջարկները: Ի՞նչ հաւաստիք կրնար ունենալ թէ կրթաթոշակ ստացող ուսանողները ապագային պիտի վերադառնային օգտակար ըլլալու համար:

×

Ամիրաները կրթաթոշակներ յատկացուցին ճեմարանի ընդունակ աշակերտներուն, որոնցմէ մէկ քանին եթէ վերադարձան Պոլիս եւ ծառայեցին հայ մամուլին եւ հասարակութեան, ուրիշներ Եւրոպա մնացին: Նուպար Շահնազարեանէն կը յիշենք Զերազ եւ Տեմիրճիպաշեան դասընկերներ, ուրիշներ առեւտրական հաստատութեանց մէջ տեղ գտան, դիրք ունեցան եւ մոռցան թէ պարտք ունէին ազգին եւ վճարելու էին այդ պարտքը: 1900 թուականին Եւրոպայի համալսարանները կը յաճախէին 290 ուսանողներ: Ազանեան քահանայի Լումայ հանդէսը կը հարցնէր թէ ինչ նպաստ պիտի բերեն հայ ժողովուրդի մշակոյթին:

Ազգ. Մարմիններն ալ կ'ըմբռնէին թէ. Դպրոցները ժամանակի պահանջներուն համաձայն նոր պէտքեր ունէին:

Այս պէտքերը գոհացնելու համար իր մուտքը բաւական չէ:

Այս մուտքը գործածելու է աղքատիկ տղոց կրթութեան համար:

Կարող ծնողքները չվճարելով՝ բարերարներու ձեռքով ձգուած գումարներով կրթած են իրենց զաւակները եւ պատճառ եղած են յետադիմութեան:

Զօհրապի կրթական գաղափարները յաճախ արտայայտուած են, անհատներ եւ խորհուրդներ պարբերաբար առաջարկներ բերած են, Ազգ. Ժողովը զբաղած է կրթական հարցով, բայց գաղափարներ եւ առաջարկներ մոռացութեան տրուած են:

Սահմանադրական Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Բարունակ Ֆերուխան, որ լուրջ քննութենէ մը անցընելով Պոլսոյ դպրոցները կազմած է վիճակագրութիւն մը, Ժողովի կը հրաւիրէ ժամանակի ուսումնական անձերը, խորհրդակցելու համար ազգային կրթութեան ուղղութեան եւ ծրագրին շուրջ:

Յակոբ Ոսկան կ'առաջարկէ դպրոցներ բանալ Հայաստանի մէջ, որովհետեւ հոն է որ Հայութիւնը կը պահէ բարոյական եւ բնական յատկութիւնները, մինչդեռ «ամէն կողմ փոխադրուող Հայերը, մեր երբեմնի հայրենակիցները, կորուսեր են իրենց լեզուն, կերպարանքը, որով նիւթապէս եւ բարոյապէս մեռեր են հայրենիքի համար»:

×

Ոսկան կը բաղձայ որ հասարակական մարդը պատրաստուի, ազգին օգտակար անհատներ պատրաստուին, ոչ թէ «Հայը մի աշխատի իր օգտին համար, ուսանի միայն իր անձին համար»: Ոսկան համոզուած էր որ Հայը Հայաստանի մէջ միայն կրնայ ապրիլ եւ տեւել, ուր կ'ապրի այժմ, կը պահէ իր առաքինութիւնները հակառակ աւազակներէ շրջապատուած ըլլալուն: «Անդ ուր ծներ է մեր մայր լեզուն, ուր Հայը մեծ է եղեր երբեմն պերճութեամբ, անդ միայն կրնայ վերածնիլ մեր ազգութիւնը»: (Մասիս 8 [illegible] 1861):

Տեսանք թէ Զօհրապ ալ պիտի կրէր նոյն գաղափարը հանրային մարդու պատրաստութեան համար, Զօհրապ ալ պիտի գրէ. «Ազգ մը առանց սեփական ազատ հայրենիքի չի կրնար ապրիլ, հայ երիտասարդութիւնը ազգային ոգիով [illegible] երկրորդական կրթութիւն պէտք է ստանայ, այդ ալ մայրենի հողին վրայ միայն հնարաւոր է»:

×

1861ի «Հիմնադիր Ազգ. Դաստիարակութեան» կանոնադրութեան համաձայն, «Որբ եւ աղքատ մանչերու եւ աղջիկներու համար գիշերօթիկ դպրոցներ պիտի ըլլան»: (Յօդ. 6):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 14)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ցունիսի մէջ տեղի ունեցած դէպքի կամ հանդէսի մը մասին կարելի է գրել եւ խօսիլ Սեպտեմբերին, առանց Թար-մութիւնը եւ լրջութիւնը կորսնցնելու: Նեքելի է նման յապաղում մը մեր ժամանակներուն, յորում ամէն ոք այդ վեցերորդ ամիսը սկսելուն, վայրկեան մը առաջ լեռ, ձոր եւ ծով կ'երթայ. արձակուրդի կ'երթայ. եւ այլեւս բայց կեանքի հետ կապուած անրաժեշտութիւններէն ամէն բան կը փորձէ մոռնալ:

Մուրատեան վարժարանի մրցանակաբաշխութեան հանդէսին պարագան է սա, որ տեղի ունեցաւ Ցունիս 25ի կիրակին, վարժարանի գեղարուեստ պարտէզներուն մէջ: Բարեբախտաբար արեւոտ օր մըն էր, հաճելի տաքութեամբ:

Այս տարի վարժարանի Տեսչութիւնը հրաւիրած էր ծնողքները եւ բարեկամները բացօթեայ զուարթ օր մը անցընելու պարտէզներու մէջ: Կիրակի ըլլալուն համար, առաւօտեան ժամը 11ին ծառերու շուքին տակ, ձայնաւոր պատարագով սկսաւ օրը: Պատարագէն վերջ ժողովուրդը տեղաւորուեցաւ մարգագետիններու վրայ պատրաստուած սեղաններուն շուրջը:

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան դիւանի ազնիւ եւ աշխատասէր տիկինները, գլխաւորութեամբ իրենց անխոնջ նախագահուհիին՝ Տիկին Ֆէյտիի, պատրաստած էին եղանակին շատ յարմար առատ ճաշ եւ ամէն տեսակ զովացուցիչ խմիչքներ:

Ազգային ժողովրդական նուագի ընկերակցութեամբ, կանաչութեան եւ գոյնզգոյն ծաղիկներու Թովիչ գեղեցկութեան մէջ, ուրախ զուարթ վերջացաւ ճաշը:

Եւ ահա, յայտագրին ճեմարանական բաժինը սկսելէն քիչ առաջ, մթագին ամպի մը պէս հասաւ, Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքին մահուան բօթը: Վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Ս. Վ. Ազըլեան, յուզումով ծանոյց տխուր լուրը ներկաներուն, եւ յիշատակը յարգելու համար վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն պահել տուաւ:

Վարժարանի քաղաքային Տնօրէնը, դոբավար Փրեվօ, օրուան յարմար պատշաճական խօսքերով բացաւ մրցանակաբաշխութեան բաժինը: Հ. Յովսէփ Վ. Պէհէսնիլեան ուսումնապետ, տարեկան համառօտ տեղեկատուութիւնը ներկայացուց, որմէ յետոյ բաշխուեցան արժէքաւոր նուէրներ՝ աշակերտներէն աշխատասէր, բարեկիրթ եւ յառաջադէմ հանդիսացողներուն: Օրը փակուեցաւ Տեսուչ Հ. Սեբովբէ Վ. Ազըլեանի բարի արձակուրդի հաճելի եւ խանդավառ խօսքերով:

Այս տարուան Պաշոյի եւ Պրէվէի քննութիւններու առթիւ սրբագրիչներու կողմէ կատարուած անխիղճ եւ զայթակղելի արարքը՝ ամէնուն ծանօթ է, որուն զոհ գացին երիտասարդներ որ տարին ամբողջ քրտնաջան պատրաստուելէն վերջ արժանի էին լիուլի յաջողութեան:

Պաշոյի դասարանէն յաջողեցան Արթինեան Լեւոն եւ Քիւլչեան Պետրոս: Պրէվէի դասարանէն 11 հետեւեալները.— Աչճեան Տիգրան, Ազատեան Արիս, Պաղտասարեան Ժիրայր, Պզտիկեան Գէորգ, Տամլամեան Խաչի, Կաթեան Պօղոս, Գասպարեան Փաթրիս, Խաչատուրեան Ժիլպէր, Միքայէլեան Ժան-Քլօտ, Սէֆէրեան Ալէն, Արզուեան Կարապետ:

Ն. Ս.

Հայրենիքը:

Եթէ մեր գերագոյն ձգտումն է Հայութեան յաւերժացումը իր Մայր Հայրենիքին մէջ, ապա ուրեմն Սփիւռքի Հայութիւնը լաւագէս ճանչնալու է այն Հայրենիքը, ուր մեր ժողովուրդը պիտի հաստատէ իր յաւերժութեան կայքը:

Նորութիւն մը յայտնաբերած չենք ըլլար երբ յայտնենք թէ 1946–47 թուին ներգաղթող Հայերը ենթարկուեցան ծանր փոհողութիւններու, զորս չէին նախատեսած եւ որոնց համար չէին պատրաստուած, ինչպէս նաեւ կրեցին անչափելի հիասթափութիւն, որ հոգեկան բեկում եւ լքում յառաջացուց անոնց մէջ: Այնպէս որ մեզի համար հիմնական սկզբունք դարձնելու ենք հետեւեալը.— Իւրաքանչիւր ներգաղթող Հայ ճշգրտապէս գիտնալու է թէ ո՛ւր կ'երթայ եւ ի՛նչպիսի պայմաններ կը սպասեն իրեն, որպէս զի ոչ մէկ ներգաղթող Հայաստան մեկնելէ ետք հիասթափուի:

Բարեբախտաբար այժմ կը գտնուինք այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ Խորհ. Միութիւն եւ անոր հետ Խորհ. Հայաստան, սկսած են արտասահմանի հետ սերտ շփման մէջ գալ: Ստալինեան շրջանի չինական պարիսպները քանդուած են: Մէկ կողմէ Հայաստանէն խումբեր եւ անհատ այցելուներ կը հանդիպին արտասահմանի հայ գաղութները, իսկ միւս կողմէ գաղութահայութենէն այցելուներ եւ զբօսաշրջիկներ մեծ թիւով կ'այցելեն Հայաստան: Յոյս ունինք որ հետզհետէ աւելի պիտի բազմանան այս փոխ-այցելութիւնները, որոնք պիտի ծառայեն Սփիւռքի Հայութեան եւ Հայաստանի փոխադարձ խոր ու հիմնական ճանաչման: Խորապէս վստահ ենք որ յաջորդ երկու տարիները պիտի ծառայեն հիմնապէս իրարու ծանօթացնելու երկու մեծ անծանօթները,— Սփիւռքի Հայութիւնը եւ Մայր Հայրենիքը:

ԱԽՈՐԺԱԿԻՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐԸ

Հիւանդներ կան, որ անօթութիւն չեն զգար, եթէ նոյնիսկ օրերով բան չուտեն: Այդ կը կոչուի ախորժաթափութիւն:

Ախորժաթափութիւնը իր պատճառներն ունի: Կրնայ հետեւանքն ըլլալ ստամոքսի ծուլութեան, երբ այդ գործարանը կը դանդաղեցնէ մարսողութիւնը, տկար կծկումներու կամ ստամոքսային հոյզերու անբաւականութեան հետեւանքով: Այս պատճառները յաճախ ընդհանուր տկարութեան մը նշանն են. հիւծախտը, քաղցկեղը, դժուարամարսութիւնը, անաբիւնութիւնը կրնան ըլլալ պատասխանատուները: Լեարդի տկարութիւն, թունաւորում (ալքոլով, մորֆինով կամ ծըխախոտով) ախորժակը կը կտրեն: Նոյնն է պարագան ջերմոտ հիւանդութիւններու, այնպէս որ երբ հիւանդը անօթութիւն զգայ, բուժուելու նշան է:

Նշենք որ ախորժակի չգոյութեան բոլորովին հակապատկերն ալ կայ, որ անկշտում ունելու փափաք մըն է, ենթական ինչ որ գտնէ բերանը կը նետէ:

Որկրամոլութիւնը աւելի պակաս է ստուգապէս... չենք կրնար ըսել, թէ հիւանդութիւն է. ուտելը՝ կը դառնայ հաճոյք եւ ոչ թէ կշտանալու միջոց: Ծանօթ է, թէ Հռովմէացիներուն համար այնքան մեծ վայելք մըն էր ճաշելը, որ փսխելու համար դեղ կ'առնէին եւ նորէն կը սկըսէին ուտել համադամները: Ֆրանսայի արքունիքը համբաւաւոր էր իր ճաշերով, որոնք կը տեւէին վեց-եօթը ժամ: Գոյութիւն ունի նաեւ ախորժակի վերաբերեալ յիմարութիւն մը, որ կը կայանայ աղտոտ կամ չուտուելիք բաներ ուտելու փափաքին մէջ. այս հիւանդութիւնը կը կոչուի փիքա. ինչպէս ախորժաթափութիւնը, շատակերութիւնն ալ արդիւնք է կարգ մը հիւանդութիւններու, օրինակ՝ շաքարախտի:

Ախորժակը բանալու համար չեն պակսիր դեղեր. բժիշկին կը պատկանի պարագային համաձայն տալ հարկ եղածը:

Ֆրանսայի մէջ սովորութիւն է ճաշելէ առաջ ախորժաբեր ըմպելիներ գործածել. ասոնք աշխուժութիւն կուտան ստամոքսին:

Ստամոքսը աշխատցնելու ուրիշ միջոցներ ալ կան: Իւղը հանուած արգանակը (խաշուած միսի ջուր) միայն փեփթոնի հեղուկ է. կ'ազդէ ուղղակի ստամոքսի ներքին պատերուն վրայ, ուր կը գտնուին մարսողական գեղձերը, խմելու է ճաշէն քառորդ ժամ առաջ:

Կազային ջուրերն ալ ախորժակ կը բանան. բնածխային թթուն պղպջակներ կազմելով կը ցայտէ ստամոքսի ներքին պատերուն վրայ, գրգռելով ստամոքսին գեղձերն ու բնախօսական գալարումները: Ճաշի նստելու պահուն խմելու է մէկ գաւաթ, աւելին «կը խեղդէ» ստամոքսին հոյզերը:

Բուն ախորժաբերները լեղի նիւթերն են, որոնք կը հանուին զանազան բոյսերէ, ասոնց անպատեհութիւնը այն է, որ կը յոգնեցնեն ստամոքսը: Երբ հարկ է՝ գործածել, չափաւորել՝ երկու կամ երեք օրը մէկ անգամ: Ասոնց ալքոլով գործածութիւնը շատ վնասակար է:

Ախորժակ բանալու լաւագոյն ձեւն է ճաշակաւոր, սիրուն սեղան մը, համով հոտով կերակուրներ:

«ՍՈՒՐԲ-ՓՐԿԻՉ»

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սխալ է ըսել թէ բուռն սէրը շատ շուտ կը վերջանայ: Ճշմարիտ սէրը՝ վերջ չունի:

Ա. ՏԸ ՄԻՒՍԷ

×

Կինը գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մըն է, զոր այր մարդը պէտք է իր ամբողջ կեանքի ընթացքին կարդայ՝ երբեք չհասկնալու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարոքցի եւ հնդիկ պատուիրակութիւններ այցելած են Հայաստան ու տեսակցութիւններ ունեցած են գրագէտներու, բանուորներու եւ գիւղացիներու հետ: Կարճ այցելութիւնները բաւական եղած են համոզելու Հնդիկներն ու Մարոքցիները հայ ժողովուրդի աշխատաւոր ձիրքերուն մասին:

×

ՀԱՅԿ. ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅ

Լենինականի օփերայի սրահին մէջ երեք օր համերգներով հանդէս եկած են Հայֆիլհարմոնիայի մենակատարները, որոնք կատարած են հայկ. ժողովրդական երգեր եւ հայ երգահաններու գործեր:

×

ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Տարիներու ընթացքին հազարաւորներ այցելած են Խաչատուր Աբովեանի տունը, որ թանգարանի վերածուած է գեղեցիկ մտածումով մը: Երեւանի թերթերը գոհունակութեամբ կը նշեն թանգարանի վարչութեան գործունէութիւնը՝ թանգարանը մեծցնելու եւ հարստացնելու ուղղութեամբ: Արդէն ձեւաւորուած եւ նոր նիւթերով հարստացուցած են «Վէրք Հայաստանի» բաժինը ու կ'աշխատին նոր բաժիններու վրայ՝ «Աբովեան եւ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը», «Աբովեան իբրեւ մանկավարժ», եւայլն: Թանգարանը Տարուէն (Դորպատ) ստացած է նոր նիւթեր Աբովեանի եւ անոր ժամանակակիցներուն վերաբերեալ, իսկ Հայաստանի Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարանէն՝ փաստաթուղթեր, որոնց մէջ կը գտնուի Աբովեանի կնոջ՝ Էմիլիա Աբովեանի բողոքագիրը Երեւանի ոստիկանապետին՝ իր ամուսնոյն անհետացման առնչութեամբ: Նիւթեր ստացած են նաեւ Մատենադարանէն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

•

— Այո, պիտի յիշեմ քեզի, որովհետեւ դուն իմ անցեալս գիտես, Տիլպար, դուն իմ արցունքներս տեսած ես, կրկնեց Լալէզար: Այսօր որչափ որ կը բաժնուինք իրարմէ, որչափ որ դուն շուտ կը հեռանաս մեր քովէն. բայց մեր սիրտը, մեր կարօտը քու հետդ պիտի տանիս: Ա՜խ, երանի քեզի որ հօրդ քովը կ'երթաս, երանի քեզի որ ազատ աշխարհի մը մէջ պիտի օր մը կը տեսնես:

Այս սրտաճմլիկ ու անկեղծ խօսակցութիւններով ժամանակ կ'անցընէին, երբ տունին պառաւը եկաւ իմացուց թէ գիւղացի քահանայ մը կայ վարը, որ կ'ուզէ Տիլպարը տեսնել:

— Գիւղացի քահանա՞յ մը... մրմնջեց Լուսիա:

Ու շուտով մը տունին մառանը պահեց Տիլպարն ու Լալէզարը, մինչեւ որ այդ քահանային գիտաւորութիւնը հասկնար:

Յետոյ սրահն իջաւ Լուսիա, ուր կը սպասէր քահանայ մը, որ մեր ծանօթ Տէր Կարապետն էր:

— Ողջոյն, աղջիկս, մրմռաց քահանան՝ իր աչքերը սուր հատաութիւն մը ունեցող վառի պէս չորս դին պտըտցնելէ ետքը:

— Օրհնեցէք, Տէր Հայր, մրմնջեց Լուսիա եւ ծռեցաւ անոր աջ ձեռքը համբուրեց:

— Աս ի՞նչ է... մինա՞կ էք հոստեղ:

— Ոչ, մինակ չեմ: Այս տունին մէջ պառաւ կին մըն ալ կայ:

— Ուրի՞շ:

— Ուրիշ մէկը չունիմ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ... իմացածիս նայելով այս տունին մէջ Ա... գիւղէն աղջիկ մը կը բնակի եղեր երկու ամիսէ ի վեր: Ես այդ գիւղի քահանան ըլլալուս, անգամ մը պարտք համարեցի տեսնել զինքը:

— Դուք այդ գիւղի Տէր Կարապետ քահանա՞ն էք, հարցուց Լուսիա հետաքրքրական ձայնով մը:

— Այո, աղջիկս, պատասխանեց քահանան աչքին տակէն անոր դէմքը դիտելով. լսա՞ծ էիք անունս:

— Լսած էի:

— Ո՞ւսկից լսած էիք:

— Իմ մեծ հօրմէս, Տէր Հայր, որովհետեւ փերեզակութիւն կ'ընէ գիւղերու մէջ եւ գիտէ եկեղեցականներու անունները:

— Թողունք ատիկա. հիմա ըսել է թէ լսած աղջիկէս լուր մը չունի՞ք:

— Ամենեւին:

— Զարմանք...

— Քաղա՞քն է եղեր:

— Այո, եւ ինծի ըսին թէ անպատճառ հոս կը գտնուի:

— Եթէ հոս ըլլայ, ինչո՞ւ պիտի պահեմ, Տէր Հայր:

— Ճշմարիտ է. եւ ինչո՞ւ պիտի ուզէք ինէ պահել, ես հոգեւոր հայրդ եմ, աղջիկս:

Ու քահանան ոտքի ելլելով ներողութիւն խնդրեց ու մեկնեցաւ տունէն, գազանի մը պէս, որ մտած տեղը չոր ոսկոր մը անգամ չանցնիր ձեռքը ու պարապը կը դառնայ...:

Երբ հրէշատիպ եկեղեցականը փողոցէն հեռացաւ, Լուսիա Տիլպարին քով գնաց եւ եղելութիւնը պատմեց:

— Ա՜խ, մեր տունը մոխիր դարձնող այդ քահանան, քուրիկներս, հառաչեց գեղանի Տիլպար, որուն խոշոր աչքերէն սկսաւ վար թափուիլ արցունքի ամենադառն կաթիլներ:

— Գիտեմ, քոյրս, ընդհատեց Լուսիա, այդ հրէշին ինչ գաւաճան ըլլալը յայտնի է ինծի... բաւական է որ անունն իմացայ:

— Ո՞ւր գնաց, հարցուց Լալէզար:

— Ո՛վ գիտէ... միայն թէ այս տունին մէջ չեմ ուզեր մնանք, պէտք է աւելի հեռանանք, որովհետեւ կը կասկածիմ թէ մատնութիւն մը կայ, դաւադրութիւն մը կը դառնայ մեր շուրջը: Ա՜խ, Աստուած իմ, երանի թէ այս գիշեր Վանական հասնէր ու Տիլպարը տանէր հետը... կը մնայինք ես եւ դուն, Լալէզար, մենք ալ տեղ մը կը պահուէինք...:

Մանկամարդ աղջիկները, սրտատրոփ մը լեցուած, ինչ ընելիքնին չէին գիտեր. որչափ որ կը ջանային զիրար մխիթարել, որչափ որ իրարմէ կը ջանային ծածկել իրենց զգացումները, նորէն չէին կրնար: Տխուր ճակատագիր մը զանոնք իրարու կապած ըլլալով, այնքան խորապէս կը զգային իրար, վրայ հասած թըշուառութեան զառնութիւնը, ինչպէս հարազատ քոյրեր:

Օրը կամաց կամաց կը մթնէր. մանկամարդ աղջիկները հոգեկան ազդմամբ շարունակ դուռին յառած էին իրենց աչքերը ու կարծես թէ անպատճառ բարի հրեշտակի մը կը սպասէին, որ կ'ուշանար, որ զիրենք կը հատցնէր անհամբեր չարչըրկումներու մէջ:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գույումճեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (10 Սեպտ.) առաւօտեան, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալօրէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՅԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փօսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոստրէ կերէք (Տոքթ. Ասֆագեան). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պխտակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարի աշխարհ (Ակադեմական Մաղաքեան). — Հողի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի չաղանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեբոբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿՈՉ
ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ(ՆԵՐ) ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

1920–1926 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Ճիպէյլի Որբանոցի նախկին սաները գեղեցիկ յղացումը ունեցան գրուած տեսնելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ մը, որ բովանդակէ 1920–1926 տարեշրջանին Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ ապրող սաներու կեանքը:

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԸ գրուած տեսնելու գաղափարը հինէն կու գայ. այն օրերէն երբ որբանոցը կը փակուէր եւ անոր սերունդը կեանքի ասպարէզ կը նետուէր, ցրուած քիչ մը ամէն երկրի մէջ: Պարագաները եթէ թոյլատու չեղան անցեալին, սակայն այսօր իրականութիւն դարձնելու աշխատանքին լծուած են Լիբանանի, Սուրիոյ, Միաց. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ գտնուող նախկին սաները, նպատակ ունենալով հրատարակել պատմութիւնը իրենց նախկին Որբանոցին եւ անոր խնամքին տակ հասակ նետած սերունդին:

Կազմուած են արդէն ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻ հրատարակութեան Կեդրոնական Մարմին մը Պէյրութի եւ Շրջանային Յանձնախումբեր Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ:

Կեդրոնական Մարմինս նախապատրաստական աշխատանքները արդէն աւարտած ըլլալով, ներկայ կոչով հրաւէր կ'ուղղէ Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի նախկին սաներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն անխտիր՝ բերելու իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող միջոցներով, իրենց աջակցութիւնն ու աշխատակցութիւնը հրատարակուելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻՆ:

Ծրագրուած է, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻՆ մէջ տալ վաւերական պատմութիւնը Առաջին Աշխարհամարտի արհաւիրքներէն ճողոպրած սերունդին, սկսած՝ Փոքր Ասիոյ խորերէն մինչեւ Սուրիական անապատները, մինչեւ այդ սերունդին համախմբումը Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց Մարմնի կողմէ բացուած Որբանոցներուն մէջ եւ մանաւանդ պատմութիւնը ամբողջական, արժանավայել՝ այդ սերունդի այն հատուածին, որուն վիճակուեցաւ ապրիլ, հասակ նետել, ուսում եւ դաստիարակութիւն ստանալ Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ:

Մեծ է ծրագրուած աշխատանքը եւ կը կարօտի շատերու աշխատակցութեան: Հրատարակուելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻՆ համար անհրաժեշտ են նախկին սաներու որբանոցային կեանքի յուշերը, տպաւորութիւնները, նկարներ, թերթեր, փաստաթուղթեր, անհրաժեշտ են՝ իւրաքանչիւր սանի ո՛ր դասարանի աշակերտ, ո՛ր տարին, քանի՛ տարի մնացած, որո՞նք եղած են իր ուսուցիչները, աշակերտութեան թիւը. այլեւ նախկին սաներուն ներկայ վիճակը, ընտանեկան եւ տնտեսական կացութիւնը, զբաղումը եւ հասցէն պատկերացնող մանրամասնութիւնները:

Ձեռնարկին մեծածախս հանգամանքը նկատի ունենալով, կոչ կ'ընենք, որ իւրաքանչիւր նախկին սան լայնօրէն բերէ իր բարոյական աջակցութեան հետ նաեւ նիւթական աջակցութիւնը՝ նուիրատուութեամբ:

Սիրելի նախկին սաներ, բախտակից եղբայրներ, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԸ, որուն պատրաստութեան ձեռնարկուած է, պիտի բովանդակէ ձեր կեանքը, պիտի տայ պատմութիւնը այն Որբանոցին, որուն յարկին տակ ձեւ առաւ ամէն մէկ սանի դիմագծութիւնը. հայօրէն զգալու եւ մտածելու, հայօրէն ապրելու եւ գործելու պայծառ գիտակցութիւնը:

Պատմութիւնը նաեւ այն սերունդին, որ հազիւ Որբանոցէն դուրս եկած՝ պիտի համաձուլուէր հայ կեանքին՝ իր պատուաւոր բաժինը բերելու հայ հանրային-հասարակական շարժումներուն մէջ:

Ներկայ կոչը հրաւէր մըն է բոլորիդ, անխտիր, ուր ալ գտնուիք, անմիջապէս հաղորդակցութեան մտնելու Շրջանային Յանձնախումբերու կամ ուղղակի Կեդրոնական Մարմնիս հետ եւ ձեր կարելի միջոցներով աջակցելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԻ պատրաստութեան եւ հրատարակութեան կենսական գործին:

Ամէն կարգի նամակ եւ գրութիւն կը խնդրուի ուղարկել Կեդր. Մարմնի Նախագահ՝ Յովհաննէս Շահինեանի, եւ դրամական առաքումները՝ գանձապահ՝ Գէորգ Խաչերեսեանի անունին, ստորեւ նշանակուած հասցէներով:

H. Chahinian
Pharmacie de la Santé
Rue Foch, Beyrouth — Liban

K. Katcheressian
Galery Allenby
Rue Allenby, Beyrouth — Liban.

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
Յուշամատեանի Հրատարակութեան
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Յուշագրութիւնները հասած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը մինչեւ 1961, Դեկտեմբեր 31:

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
7 SEPTEMBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9197 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4998

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ԱՄԲԱՐՏԱՒԱՆ

Ե՞րբ կ'երթանք թէ առաջ:

Այս հարցումը ստիպուած ենք ուղղել, երբ ցաւով կը նկատենք, որ Հայութիւն եւ Հայկական Դատ ընդհանուր առմամբ անծանօթ են այսօր այն ժողովուրդնե-րուն, որոնց հետ կողք կողքի կ'ապրինք Արեւմուտքի մէջ, շուրջ քառասուն տա-րիէ ի վեր:

Համաշխարհային առաջին պատերազ-մէն ետք, Զինադադարի տարիներուն մեծ համակրութիւն կար մեզի հանդէպ:

Հայկական ջարդերու արձագանգը հա-սած էր մինչեւ քաղաքակրթութեան կեդ-րոնները: Ցնցուած էր քրիստոնեայ աշ-խարհի խիղճը: Անարդութեան սիւնին գամուած Թուրքերը:

Ունէինք անկախ Հայաստան: Մեր կա-ռավարութեան պատուիրակները հայ-կական դատ կը հետապնդէին: Իբրեւ «փոքր դաշնակից» իրենց աթոռն ունէին դիւանագիտական կանաչ սեղաններու առջեւ: Մեր դեսպաններն ու հիւպատոս-ները կը պաշտպանէին Հայաստանի Հան-րապետութեան քաղաքացիներուս շահերը արտասահմանի մէջ: Օտարահպատակ կամ «զաղթական» չէինք այն ատեն: Միջազգային մամուլը կը գրէր մեր մա-սին եւ արար աշխարհ գիտէր թէ կայ Հայաստան անունով երկիր մը եւ հայ ազգ մը:

Կացութիւնը փոխուած է հիմա: Մա-մուլը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը ա-մէն օր կը խօսին Ասիոյ եւ Ափրիկէի զա-նազան գոյնի ցեղերուն մասին, որոնք մինչեւ երէկ անծանօթ էին աշխարհին, բայց այսօր անկախ պետութիւն դար-ձած՝ նստեր են ազգերու արիսպագոսին մէջ եւ իրենց ազգային դրօշները կը ծա-ծանին Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի փառաւոր շէնքին առջեւ:

Չեն խօսիր այլեւս Հայերու մասին: Բայց կը խօսին Թուրքերու մասին: Եւ նոյնիսկ շատ կը խօսին: Այս անգամ ոչ թէ այպանելու կամ խարանելու համար զանոնք իբրեւ ջարդարար կամ ցեղա-սպան, այլ իբրեւ տիպար... ժողովրդա-վարութեան:

Նոր վերջերս Նիւ Եորք Հերըլտ Թրի-պիւն կը գրէր թէ «Թուրքիա Միջին Ա-րեւելքի ամէնէն մեծ պետութիւնն է» եւ օրինակ կը հանդիսանայ զինուորական յեղաշրջումէ ետք, ինքն իր ձեռքով նոր Սահմանադրութեամբ, զոր նորերս ... ենթարկեց...:

Նփացած քաղաքակիրթ աշխարհի զար-գացումներէն, Թուրքերը օրէ օր աստի-ճան մը աւելի ամբարտաւան կը դառնան: Անդամ Եւրոպայի Խորհուրդին, Ատ-լանտեան Ուխտին, Պալքանեան Ուխտին, Սենթոյին, Թեկնածու՝ Միացեալ Շու-կային, անոնք ամէն տեղ են եւ դաշնա-կիցներուն կողմէ կը նկատուին իբրեւ ... պատնէշը համայնավարութեան եւ ... խորհրդային աշխարհակալութեան դէմ...:

Թրքական ամբարտաւանութեան վեր-ջին օրինակը կը հասնի Պուէնոս Այրէսէն: Արժանթինցի հողեւորական մը, Հ. Օրլանտօ Սամբէնթօ դիմեր է Պուէնոս Այրէսի Թուրք դեսպանատունը՝ հարցնելու համար թէ «արդեօք Հայաս-տանի մէկ մասը կը գտնուի՞ Թուրքիոյ մէջ եւ ո՞ւր է եղած Հայաստանի մայրա-քաղաքը, կա՞յ ... թէ էրզրումը»:

Դեսպանին կողմէ պայ Ատնան Փէյի-ի պատասխանն է, որ «Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբե՛ք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի Հայաստան մը կամ Քիւրտիստան մը»: (Յառաջ, 26 Օգոստոս):

Մեկնութիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ ՉԸՆԵՐ ՍԱՀԱՐԱՆ

Իր իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, տը Կոլ տուաւ մամուլի իր վեցերորդ ա-սուլիսը 800 լրագրողներու առջեւ: Նա-խորդ ասուլիսը տեղի ունեցած էր Ապ-րիլ 11ին:

Տը Կոլ խօսեցաւ օրուան հրատապ հար-ցերուն շուրջ՝ Պերլին, Պիզերթ, հիւլէա-կան փորձեր, Ալժերիա եւ երկրագործու-թիւն:

Ալժերիոյ մասին գլխաւոր նորութիւնն այն էր, թէ տը Կոլ խնդրոյ առարկայ չըներ Սահարան եւ կ'ընդունի թէ Սահա-րա պէտք է մաս կազմէ Ալժերիոյ: Պէտք է ընդունիլ անշուշտ, ինչպէս դիտել կու տայ նաեւ Ֆիկառոյի *խմբագրապետը թէ տը Կոլի խօսքերուն մէջ անորոշ բաներ շատ կային ներքին եւ ալժերական հար-ցերուն շուրջ, մինչ շատ որոշ եւ վճռա-կան էր Արեւմուտք – Արեւելք յարաբե-րութեան նկատմամբ: Ալժերիոյ համար, Նախագահը յայտնեց թէ առժամեայ իշ-խանութիւն մը պիտի առաջնորդէ երկիրը դէպի ինքնորոշում: Տը Կոլ կրկնեց թէ իր նպատակակէտը չէ Ալժերիոյ քաղա-քական, օրէնսդրական եւ տնտեսական պատասխանատուութիւնը պահել: Նման քաղաքականութիւն մը ապարդիւն եւ ժամանակավրէպ է: Ալժերիոյ հարցը ե-րեք կենսական կէտերու վրայ հիմնուած է.— Ա) Ալժերական պետութեան մը ստեղծումը, Ֆրանսայի հետ յարաբերու-թիւնները եւ Սահարայի ապագան:*

Պիզերթի մասին հարց տրուեցաւ Նա-խագահին թէ կը մտածէ՞ արդեօք Ատ-լանտեան կազմակերպութեան եւ հողա-տարութեան յանձնել Պիզերթը, Արեւ-մուտեան պաշտպանութիւնը պահպանելու համար: Տը Կոլ յիշեց Պուրկիպայի հետ ունեցած խօսակցութիւնները եւ յայտնեց թէ խօսած էր այդ մասին, ըսած էր Թունուզիայի Նախագահին թէ Ֆրանսա չի կրնար քաշուիլ Պիզերթէն եւ Պուրկի-պա համակերպած կը թուէր այդ կացու-թեան: Պիզերթ աշխարհագրական արտա-կարգ դիրք մը ունի եւ կենսական է Ա-րեւմուտքի համար: Տը Կոլ աւելցուց թէ լսած է որ Ազգաժողովին մէջ վիճաբա-նութիւն եւ քուէարկութիւն տեղի ունե-ցած են, չեշտելով թէ չի ճանչնար այդ կազմակերպութեան, միջամտելու որեւէ իրաւունք:

Երկրագործութեան մասին տը Կոլ յայտնեց թէ երկրագործութիւնը ինք պէտք է ինքզինքը բարելաւէ եւ նոր ճիղ թափելով, նոր ուղղութիւն առնէ:

Տը Կոլ ամէնէն առաջ խօսած էր Պեր-լինի մասին: Այս առթիւ շեշտած էր թէ ի հարկին Արեւմուտք բանի ուժով պէտք է մնայ Պերլին, ինչ որ ըսել կու տայ իմանիթէին *՝թէ տը Կոլ պատրաստ է պատերազմ ընելու Պերլինի համար և թէ իր յայտարարութիւնները կ'արդարացնեն Խորհ. Միութեան ձեռք առած զինուորա-կան միջոցները եւ հիւլէական փորձերը վերսկսիլը:*

Տը Կոլ յայտնեց նաեւ թէ արդիական զէնքեր ունեցողները միայն Խորհ. Միու-թիւնը չէ եւ թէ պատերազմի պարագա-յին, Խորհ. Միութիւնն ալ տակն ու վրայ կ'ըլլայ:

Տը Կոլի յայտարարութեանց առաջին հակազդեցութիւնները հակասական են: «Ահակ»ի մէկ անդամը յայտարարեց թէ եթէ Սահարան խնդրոյ առարկայ չէ այլ-եւս, մնացեալին մասին կարելի է բա-նակցիլ:

Օրը Օրին

Ի ԲԱՐՁԱՆՑ ԼԵՐԱՆՑ

Բ.

Սկիզբները, Եբրայեցիները, խօսելու համար իրենց աստուածներուն հետ, զոհ մատուցանելու եւ աղօթելու համար, կը բարձրանային լեռ: Այնպէս որ բարձունք եւ զոհատուն կամ աղօթատեղի հոմանիշ դարձած էին:

Հելլէնները եւս իրենց աստուածներուն բնակարան տուած էին Ողիմպոսը:

Հիմա լեռը ամառնային բնակարանն է մեր նոր աստուածներուն՝ մանուկներուն:

Չեմ տեսած Կապոյտ խաչի կայանը, մանուկներու օդափոխութեան յատկաց-ուած,— կ'ըսեն թէ բոյն մըն է արծուիկ-ներու բոյն մը ժիւրայի բարձունքներուն վրայ:

Տեսած եմ ուրիշ բոյն մը, —*Երիտա-սարդութիւն եւ Շարժում* կոչուած, որ կը գտնուի վերապատուելի Յարութիւն Հել-վաճեանի ղեկավարութեան եւ պատաս-խանատուութեան տակ:

Կոընոպլի կռնակը, Ալպեան լեռնա-շղթային դիմաց, ցամաքային ալեկոծու-թեան մը մէջ, կախարդական հանդիսա-դրութեան մը դէմ յանդիման՝ ուր ջուրն ու արեւը, ձիւնն ու կանանչը Վիրգիլիոս կ'արտասանեն, — ահա Ֆոյի փոքրիկ դղեակը:

Այծի մը կը նմանի այս դղեակը: Իր շուրջը՝ քանի մը տափակ շէնքեր, ոչխա-րի նման մակաղած, պառկած, կարծես կ'որոճան արեւին տակ, — առնէք ննջա-րաններ են, խաղասրահ, ճաշասրահ, մա-ռան ու խոհանոց:

Դղեակը ունի 11 սենեակ, գրադարան, ընթերցարան:

Երիտասարդութիւն եւ Շարժում կազ-մակերպութեան սեփականութիւնն է այս ամէնը, — բանակավայրին ամբողջ տա-րածութիւնը մէկուկէս հեկտար, 4000 մեթրը պուրակ մըն է: Այս կալուածը ունի մրգաստան մըն ալ, եւ խաղադաշտ մը՝ փութպոլի եւ վոլէ-պոլի համար:

Բանակավայրը կը պատսպարէ 100 ե-րախայ, — 30ը աղջիկ, 70ը մանչ: Կը գործէ 1945էն ի վեր: Կալուածը սեփա-կանութիւն դարձած է *Երիտասարդու-թիւն եւ Շարժում* կազմակերպութեան՝ 1957 Սեպտեմբերէն ի վեր:

Ահաւասիկ լռիկ ու մնջիկ կատարուած աշխատանք որու հոգին է Յ. Հելվաճեան:

Կը ճանչնամ զինք իր ուսանողութեան օրերէն սկսեալ, երբ աստուածաբանու-թիւն կ'ուսանէր (Էքսի համալսարանը): Յետոյ մեծ շուքով վերապատուելի ձեռ-նադրուեցաւ Մարսիլիոյ *Ռէֆորմէ* մեծ եկեղեցիին մէջ: Հրատարակեց նաեւ կրօ-նական թերթը մը: Հովիւ էր ժամանակ մը Կարտանի մէջ, այժմ՝ Ս. Ժերոմ:

Կը յորդի եռանդով ու խանդավառու-թեամբ, — *Երիտասարդութիւն ու Շար-ժում* կազմակերպութեան հիմնադիր՝ հա-մակ շարժում է իր առօրեայ աշխատանք-ներուն մէջ, ու երիտասարդ՝ իրեն հետ մրցումի հրաւիրելով պատանիները:

Արագ, աշխոյժ, — իր հրամանը ժպիտ մըն է միշտ:

Բանակումի գացող պատանիները, երբ կը խաղայ եւ կը զբօսնու իրենց հետ, յաճախ կը խաբուին թէ իրենց վարի՞չն է թէ իրենց ընկերը:

Օգտակար տարր մըն է այս երիտա-սարդը, գործը կը վկայէ թէ դեռ շատ բան պիտի տայ իր ազգին:

Ես, այնքան ապիկար որ տարիներէ ի վեր որոճացի՝ առանց յաջողելու հիմնել մտաւորականներու յատուկ վանքը, ահա կը տեսնեմ այս երիտասարդը, որու հա-մար բաւական եղաւ տասնեակ մը տա-րին՝ հիմնելու համար մանուկներու այս բանակավայրը:

Յաջողութեան մը առթիւ տրուած գնա-հատանքը, երբ պարտեալ մըն է որ կ'ըն-ծայէ, երկու գնահատանք կ'արժէ:

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՕԼԻԷ Ազգ. Պաշտպանու-թեան սպայակոյտի ընդհանուր պետը, «առողջական պատճառով» առացաւ մին-չեւ յառաջիկայ Նոյեմբեր: Կը յիշուի սակայն թէ քանի մը ամիս առաջ արդէն զօր. Օլիէ իր հրաժարականը տուած էր, որովհետեւ համաձայն չէր տը Կոլի զին-ուորական քաղաքականութեան հետ, Ալ-ժերիոյ մէջ: Զինքը կը փոխարինէ օդա-նաւային զօր. Փիւժէ: Օլիէի հրաժարա-կանը, որ կը յաջորդէ Փույիի հրաժա-րականին, կը հաստատէ թէ բանակին տաղնապը չէ վերջացած:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պայթեցուց հիւ-լէական իր Գ. ռումբը, միշտ միջին ու-ժով ռումբեր: Այս առթիւ Նախագահ Քե-նըտի հրահանգ տուաւ որ Ամերիկան ալ վերսկսի իր փորձերը սա տարբերու-թեամբ. անոնք պիտի ըլլան ստորերկ-րեայ կամ կատարուին տարրալուծարան-ներու մէջ:

ՔԱՄՊՈՃ, Ղանա եւ Եուկոսլաւիա ճանչցան «Ահակ»ը, տէ Եուռէ:

ՊԻԶԵՐԹԻ մէջ ծանր միջադէպ մը պա-տահեցաւ Թունուզցի ցուցարարներու եւ ֆրանսացի զինուորներու միջեւ, որու հետեւանքով Ֆրանսացիները հարկադր-ուեցան կրակ բանալ: Քանի մը մեռեալ եւ տասնեակ մը վիրաւորներ կան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիւզուիք *պարբերաթեր-թը կը գրէ թէ Վոստոք Բ.ի «հայրը» գերմանացի գիտուն մըն է: Վոստոք Բ. այերանաւը, որուն մէջ Հերման Թիթով 25 անգամ երկրին շրջանը ըրաւ անցեալ Օգոստոս 9ին, շինուած է Տոքթ. Պրուն-հոֆ Պաստի կողմէ. գերմանացի մաս-նագէտը որ անցեալ պատերազմին Նաու-քերները կատարելագործեց, կը գրէ ա-մերիկեան թերթը: Այդ պատճառով է, հաւանաբար, որ Ռուսերը չըսին այն մասնագէտին անունը որ պատրաստած էր Թիթովի այերանաւը:*

ՔԱՍԸՄ յայտարարութիւն մը ընելով Ափ Սավրա (*Յեղափոխութիւնը*) *թերթին ըսաւ թէ պատմական պատասխանա-տուութիւնն ունին Անգլիացիները վտա-րելու ոչ միայն Քուվէյթէն, այլեւ Պահ-րէյնէն, Մասքաթէն, Ատէնէն և Օմանէն:*

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մորիս Թորէզը ընդունած է առջի օր եւ տեսակցութիւնը տեղի ու-նեցած է «ընկերական ջերմ մթնոլորտ»ի մը մէջ կ'ըսէ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ միութեան համար ստեղծուած համէական գիւանին նա-խագահը՝ Կարդինալ Պէա յայտարարած էր վերջերս (ծիրանաւոր տէլ Փափոլոյի) *«Եթէ Մոսկուայի Պատրիարքը փափաքի ներկայացուցիչ մը ղրկել Տիեզերական Ժողովին, սիրով կ'ընդունուի»: Այս առ-թիւ Մոսկուայի* ժուրնալ Մոսքովսքոյ Փաթրիարքիի *կը պատասխանէ «Նոյ Փոսսիմուս» խորագրով յօդուածի մը մէջ թէ քրիստոնէական միութեան հիմը խո-տոր կը համեմատի իշխանութեան կեդ-րոնացման հետ: Հեղինակութիւնը չէ այլ՝ սէրն է որ պէտք է միացնէ քրիս-տոնեաները:*

ՊՈՒԷՆԷՍ ԱՅՐԷՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պուէնոս Այրէսի մէջ լոյս տեսած է շահեկան գործի մը առաջին հատորը՝ «Սըլաքներ եւ Դէմքեր», հեղինակութեամբ Սոկրատ Յ. Թէրզեանի (Ս. Կոան):

Կուտանք գլուխ մը՝ «Պուէնոս Այրէսը եւ Հայերը»:—

Եթէ կը հաճիք, ամէն բանէ առաջ, խղճի պարտք կը նկատենք ակնարկ մը նետել մեր շրջապատին, մեր բնակած քաղաքի եւ հոն ապրող մօտ քառասուն հազար Հայերու ընթացիկ կեանքին վրայ, որոնք հայրենահեռու այս ափերը թառած, իրենց տամուկ աչքերը սեւեռած են հեռաւոր հայրենիքի, կ՚ապրին անժպիտ դէմքով, անցեալ յուշերով խանդավառ, անհանդրուան երազներով՝ հայապահպանման մականը իրենց ձեռքին, ճերմակ ջարդի խորխորատին մէջ ծովամոլոյն չըլլալու ուխտով:

Նախ՝ Պուէնոս Այրէս (լաւ օդ): Պ. Այրէսի անունին բնորոշումը եղած է սըխալ. պէտք է ըլլար «գէշ օդ» (մալ այրէս):

Պ. Այրէս իր հարիւր իննըսունը երկու քառ. քմ. տարածութեամբ աշխարհի ամենամեծ քաղաքն է, իր բնակչութեամբ հինգերորդը, իր գեղեցկութեամբ երրորդը, իր յառաջդիմութեամբ՝ երկրորդը:

Նաւամատոյցէն կը տեսնէք անծայրածիր ու երկնակարկառ շէնքեր, որոնք հետզհետէ կը սկսին կարճնալ երբ քաղաքին ներսերը թափանցելու ըլլաք: Լա Փլաթա գետափէն դէպի ներս՝ երեք փողոց հեռաւորութեամբ, որ կը կոչուի քաղաքի կեդրոն (սէնթրօ), կը տեսնէք չքեղ վաճառատուներու ցուցափեղկերը, դրամատուներու բոլորտիքը շրջապատող ամբոխը, եւ այն ծովածաւալ բազմութիւնը որ Ֆլորիտա փողոցը լեցուած է զայն խեղդելու աստիճան, ուր մարդիկ շրջատ կը վազեն եւ զիրար կը հրմշտըկեն՝ ուշ մնացած ճամբորդներու պէս: Անոնց օրուան մտահոգութիւնն է առեւտուր եւ շահ, մէկ խօսքով՝ դրամ...: Ամերիկեան աշխարհը քարէ դարու պատմութիւնը յեղաշրջած եւ անուանած է դրամի դար:

Երեկոյեան ժամը 8ին մարդկային ալիքը լոյս փնտռող ջղջիկներու պէս կը խուժէ Քորիէնթէս *կոչուած լուսափողփող պողոտան, որ Պ. Այրէսի իրական ու կենդանի բաբախուն սիրտն է զարձած այդ պահուն, իր անհամար թատրոններով, շարժապատկերի սրահներով, սըրճարաններով: Եւ այս երկարաձիգ փողոցին մէջն է որ կը պատկերանայ ամերիկեան կեանքը, իր բազմալեզու խառնիճաղանճով, հմայիչ տեսարաններով, այլազան ապրումներով այնպէս որ, մարդ կը տարուի մտածելու թէ այս ժողովուրդը ոչ կ՚աշխատի եւ ոչ ալ կը քնանայ...:*

Պ. Այրէս ունի 15 օդային, 9 շոգեկառքի, 6 գետնուղիի եւ 115 ճամբորդատար ինքնաշարժի գիծեր, 105 հանրային պարտէզ՝ 46 յուշարձաններով եւ 63 արուեստական չքեղ արձաններով:

Պ. Այրէս ունի 10 համալսարան, 18 երկրորդական, 24 առեւտրական, 10 ուսուցչական, 10 ճարտարարուեստի եւ 90 երաժշտական վարժարաններ եւ 676 նախակրթարաններ:

Պ. Այրէս ունի 180 ժողովրդային գրադարաններ 3.500.000 հատորներով, 25 թանգարան, 16 արուեստի սրահներ, 100 գիտական, գրական եւ արուեստագիտական ընկերութիւններ:

Պ. Այրէսի մէջ կը հրատարակուին մօտ 30 օրաթերթեր, 800 պարբերաթերթեր եւ 100 օտար շաբաթաթերթեր: Մեծ օրաթերթերուն չորսը լոյս կը տեսնէ առաւօտեան, իսկ չորսը՝ երեկոյին երկու անգամ միջին հաշուով 30, 40, 50 էջնոց, առանց հաշուելու կիրակնօրեայ բացառիկ թիւերը, որոնք լոյս կը տեսնեն 80 եւ 100 մեծածաւալ էջերով:

Պ. Այրէս ունի 50 ոստիկանական բաժանմունք, 57 դեսպանատուն, 32 թատրոն, 210 շարժապատկերի սրահ, 19 ոտնագնդակի խաղավայր, 33 հանրային հիւանդանոց, 72 անձնական բուժարան, 2.000 բժիշկ, 980 ատամնաբոյժ, 730 դեղարան, 170 կաթոլիկ եկեղեցի եւ 44 այլ եւ այլ կրօնքի պատկանող սրբատեղներ:

Պ. Այրէս ունի 480 պանդոկ, 450 ճաշարան, 630 նորոյթի տուն, 36 դրամատուն՝ 148 մասնաճիւղերով, 13 ձայնասփիւռի եւ երեք հեռատեսիլի կայաններ:

Երբ Պ. Այրէսի ժամը 12 է՝ Գերմանիա 18, Աւստրիա 16, Վիէննա 16, Պրիւսէլ 16, Պոլիվիա 11, Պրազիլ 12, Քանատա 10, Քոլոմպիա 10, Քոսթա Ռիքա 9, Քուպա 10, Փրակա 16, Չիլէ 11, Չինաստան 23, Քորէա 24, Եգիպտոս 17, Սպանիա 16, Հիւս. Ամերիկա 10, Չիքակօ 9, Սան Ֆրանսիսկօ 7, Փարիզ 16, Լոնտոն 15, Հոլանտա 16, Հունգարիա 16, Հնդկաստան 20,30, Իսրայէլ 17, Իտալիա 16, Լեհաստան 16, Փորթուկալ 15, Ռումանիա 17, Ռուսիա 17, Զուիցերիա 16, Թուրքիա 17, Ուրուկուէ 12 եւ Վենեզուէլա 10,30:

Զորս միլիոն բնակչութիւն հաշուող նոր աշխարհի այս նորածիլ քարէ գաւակը, որուն քանի մը տարի առաջ տօնուեցաւ հիմնադրութեան հինգ հարիւրամեակը, սկսած է յառաջդիմել, տարածուիլ ու մրցիլ աշխարհի ամենամեծ ոստաններու հետ:

×

Հայերը առհասարակ հաստատուած են արուարձաններուն մէջ, հեռու պատահական օրուան վտանգէն: Անոնք կ՚ապրին Նուէվա Փոմփէյա, Ֆլորէս, Ֆլորէսթա, Փինէյրօ, Լանուս եւ Վիսէնթէ Լոփէս արուարձաններուն մէջ:

Վերոյիշեալ թաղերէն զատ, քաղաքի կարեւորագոյն թաղամասի Քաննինկ փողոցի շրջանին մէջ կ՚ապրին մեծ թիւով Հայեր: Այս թաղը մեր Հայաստանն է եւ մայրաքաղաքը՝ Հայ Կեդրոն, իր կեդրոնաձիգ եկեղեցիով, երկու դպրոցով, առաջնորդարանով, 500 աթոռ սեղմող մեծ սրահով, հայրենակցական երկու տուներով, սեփական ակումբներով, երեք շաբաթաթերթերով եւ մէկ օրաթերթով:

Մեր երջանիկ Հայաստանին մէջ տեղի կ՚ունենան բոլոր վիճաբանական ժողովները, գործադրութեան կը դրուին պատկառելի, խառնակչութեան ու համերաշխութեան որոշումները եւ կը տնօրինուի Հայոց ճակատագիրը:

Հայերու վաճառականութեան եւ չուտ հարստանալու կեդրոնը կը կոչուի Օնսէ, *ուր աւելի քան 120 մեծաքանակ առեւտրականներ՝ հրեայ, արաբ, տեղացի եւ այլազան ազգերու կողքին մրցակցութեան դրօշակը պարզած են: Անոնք մէկ սուլիչով իրարու մօտ կուգան, բայց հազար մտրակով երեք հոգի քով քովի չես կրնար բերել՝ համագործակցական ընկերութիւն մը կազմելու համար:*

Ահաւասիկ Պ. Այրէսը, որուն անունը կը լսեն արտասահմանի մեր հայրենակիցները, բայց չեն տեսներ զայն ազգային տարազով եւ իր բնական դիրքով:

Պ. Այրէս...

Պ. Այրէսի մէջ կը գտնուի գաղթաշխարհի Հայոց ամենամեծ թատերասրահը եւ եկեղեցին:

Պ. Այրէս հաստատուած է սփիւռքի ամէնէն խոշոր գործարանը՝ Տիրպէքիրեան եղբայրներու Տանուպիոն:

Պ. Այրէս եղած է միակ հայ գաղութը ուր համեմատաբար կուսակցական պայքարը քիչ տեղի ունեցած է:

Պ. Այրէս իր մէջ կը հաշուէ տասնութ հայրենակցական միութիւններ, յիսուն միութիւններ եւ յանձնախումբեր:

Պ. Այրէս գաղթաշխարհի միակ հարուստ գաղութն է, որ ունի երկու եկեղեցի, երկու մատուռ, տասնըհինգ դըպրոց, որոնց հողն ու շէնքը կը պատկանին գլխաւոր ազգին՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան (Հայ Կեդրոն):

Պ. Այրէս սփիւռքի միակ հայ գաղութն է որ իր մէջ կը հաշուէ նորելուկ աւելի քան երկու հարիւր միլիոնատէրներ եւ իրենց պատեանին մէջ քաշուած բազմաթիւ մեծահարուստներ:

Պ. Այրէսի մէջ ազքատ կը քնանաս եւ հարուստ կ՚արթննաս: Շատ պիտի չահիս՝ քիչ պիտի ուտես, շատ պիտի ծախսես՝ քիչ պիտի վայելես: Այս բոլորէն ետք, երբ յանկարծ Գաբրիէլ հրեշտակը այցելէ քեզի, խոնարհաբար պիտի մըրմնջես. «Ամերիկայի մէջ շահեցայ իմ հարստութիւնը, հետեւաբար անոր կը ձգեմ ինչ որ ունիմ՝ տուն, տեղ, զաւակ եւ դրամ»:

×

Այժմ մեր դէմքը դարձնենք արեւելեան կողմն Մոնթէվիտէոյի, ուր վեց հազար հայ գաղթականները կ՚ապրին «լինել չլինելու» օրեր:

Մոնթէվիտէօ կը բնակին գաղթաշխարհի ամէնէն նշանաւոր... հայ գիւսակէտները, անուս տնտեսագէտները, ազի ու լեզի թրքասէրները, արհեստով կրաւագանները, արեխաւոր փանջուններըը, ձայնասփիւռի մրցակից «Հայկական Ժամ»ի տնօրէններն ու խօսնակները:

Մոնթէվիտէոյէն զատ աշխարհի մէջ չկայ տեղ մը, ուր հայանուն մարդը թըրքական շարքի *ձայնասփիւռով հրամցնէ Թուրք, հրեայ, արաբ եւ հայ ունկնդիրներուն:*

Մոնթէվիտէօ միակ հայ գաղութն է, ուր գրեթէ ամէն օր ձայնասփիւռէն հարկանէ երգ կը հաղորդուի:

Մոնթէվիտէօ միակ քաղաքն է, ուր Հայերը մեծամասնութեամբ նպարավաճառութեամբ կը զբաղին:

Ուրուկուէի հայ գաղթականը շատ կ՚ուտէ եւ քիչ կը խնդայ. շատ կը ծախէ եւ քիչ կը շահի, քիչ կը կարդայ եւ շատ կը մտածէ ազգին յառաջդիմութեան եւ նոր սերունդի մասին...:

Եւ երբեւ վերջակէտ, ըսենք. փա՛ռք յաւիտենից, ամէն:

Ս. ԹԷՐԶԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
ԵՒ ՀԱՄՏԻ ՃԱՒՈՒՇ

1923–24ին, Սուրիոյ ընդհ. ոստիկանապետ Համտի պէյ Ճաւուշի երկու մանչ զաւակները Դամասկոսի Լիսէին մէջ կ՚աշակերտէին ինծի: Այս առիթով Համտի պէյին հետ բարեկամացանք: Համտի պէյ Ճաւուշ կը պատմէր թէ 1915էն առաջ Կ. Պոլսոյ իրաւագիտական համալսարանին մէջ աշակերտած է Գրիգոր Զօհրապին: Մեր հանդիպումներուն ընթացքին, ոստիկանապետը կը սիրէր Կ. Պոլսէն իր յուշերը պատմել, չեմ յիշեր անունները այն Հայերուն, որ իր բարեկամները եղած են: Բայց մտքիս մէջ մեխուած կը մնայ այն ուժգին տպաւորութիւնը, երբ ա՛յնքան հիացումով, ակնածանքով կը յիշէր Զօհրապին անունը: Իր դասախօսութիւններով, Օսմ. երեսփոխանական ժողովին մէջ իր ճառերով, արաբ ուսանողութեան հանդէպ ցոյց տուած գուրգուրանքէն ազդուած: Համտի պէյին կ՚ըսէր թէ Կ. Պոլսոյ արաբ ուսանողութիւնը մօտէն շփում կը պահէր հայ մտաւորականութեան հետ: Հայկական մտքի գործօնքի այդ շրջանին՝ արաբ ուսանողութիւնը իր կարգին կը տենչար ազգային դիմագիծ առնել: Օսմանեան Կայսրութեան բռնութիւններուն ենթակայ, այնքան որքան Հայերը, արաբ ազգը իր երիտասարդ սերունդին միջոցաւ բարենորոգումի ուղին կ՚որոնէր: Արաբ ազգը եւս ճնշումի տակ կը մաշէր իբրեւ բախտակից հայ ցեղին: Այս պատճառով հայ եւ արաբ եղբայրութիւնը կեանք կ՚առնէր Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ:

Համտի պէյ իր այս մտածումները յայտնած պահուն յիշեց, որ հայերէն գրել կարդալ եւս գիտէ: Այս առիթով իր

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ամէն թաղ իր բնակչութեան թիւին համեմատ մէկ կամ աւելի նախակրթաբան պիտի ունենայ, ամէն մեծ թաղերու մէջ մէկ-մէկ ուսումնարան պիտի ըլլայ քառամեայ ընթացքով»: (Յօդ. 8):

«Նախակրթութիւնը մանչ եւ աղջիկ տղոց համար պարտաւորիչ է: Աշակերտ մը առանց բանաւոր պատճառի դպրոցը չի կրնար ձգել»:

Ծրագիրը կը կանխէ եւրոպական պետութիւնները: Ֆրանսայի կրթական նախարարը յաջողեցաւ նախակրթութիւնը ձրի ընել, բայց հանդիպեցաւ ընդդիմութեան՝ երբ առաջարկեց պարտաւորիչ դարձնել, 1868ին:

1863ի խորհուրդը կ՚առաջարկէ յառաջադէմ պատանիներ Եւրոպա ղրկել, որպէսզի պատրաստուին ուսուցչական ասպարէզին եւ վերադառնալով՝ ծառայեն ազգային վարժարաններու մէջ: Առաջարկը կը մերժուի քաղաքական ժողովէն: Տարիներ վերջ սոյն առաջարկը պիտի կրկնէ Զօհրապ, նոյնպէս պիտի մերժուի:

×

Զօհրապ կ՚առաջարկէր որ կրթական ծրագիրը պատշաճէր տեղական պայմաններու, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուէր գիտական, գործնական ուսումներու: Խորհուրդը այդ ալ նախատեսած էր տարիներ առաջ: Ֆրանսայի մէջ կրթական նախարար Ֆորթուլ երկրորդական ուսուցման վերի դասարանները բաժնած էր 1852ին գրական և գիտական բաժիններու: 1863–65 Նախարար Տիւրիւյ ջնջեց երկճղումը եւ մասնաւոր դասընթացք մը հաստատեց, ուր դասական ուսումներու տեղ գործնական գիտութիւններ, առեւտրական աշխարհագրութիւն, տնտեսագիտութիւն կը դասաւանդուէին, լատիներէնի եւ յունարէնի տեղ երկու կենդանի լեզուներ:

23 Յունուար 1881ին Ընդհ. Ժողովի նիստին կը ներկայացուի մանկավարժ Համբարձում Իբեքճեանի պատրաստած կրթական ծրագիրը 420 յօդուածներէ բաղկացած: Իւրաքանչիւր դասարան պիտի ունենայ 30 աշակերտ, ոչ աւելի: Զօրեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրերէ յետոյ արձակուրդ:

×

1886 Փետր. 2ին կը կազմուի խառն յանձնախումբ մը, եկեղեցականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած, քննելու համար դասագրքերը, ընտրելու ուսուցիչները, գրաւելու համար դպրոցներու միօրինակ բարեկարգութեամբ:

Ոսկան կ՚առաջարկէ նախակրթարանը աւարտողներուն համար արհեստներու դպրոց բանալ եւ առեւտուրի պատրաստել: Աղքատ ուշիմ պատանիներու կըրթաթոշակ յատկացնել եւ բարձրագոյն վարժարաններ ղրկել: Ոչ դպրոցներ բացուած են, ոչ ալ կրթաթոշակներ յատկացուած:

Զօհրապ իրաւացիօրէն գիտել կուտար թէ պատրաստուած ուսուցիչներ չկան: Պէրպէրեանի ատենապետած Խորհուրդը ուսուցչական վկայական կը պահանջէր ուսուցիչներէն: 1902ին 35 ուսուցիչներ վկայական չունէին, հրաւիրուեցան քննութիւն տալու, երկուքը եկան, միւսները տեղ զտան, որովհետեւ պէտք կար եւ թաղականները իրարմէ կը խլէին ուսուցիչները՝ սակարկութեամբ:

×

Զօհրապ կը փափաքէր որ հող տարուի նաեւ բարոյական կրթութեան, թերութիւնները քննուին եւ սրբագրուին: Նոյն փափաքը յայտնած էր Ապտուլլահ 1887 Յուլիս 22ին. «Մենք մինչեւ այսօր մտքի զարգացման հող տարած ենք ու սիրտը նուազ ուշադրութեան առած: Միտքն ու սիրտը միանգամայն մշակելու է, առանց որոյ ճշմարիտ յառաջդիմութեան փափաքող ազգ մը չի կրնար հաստատուն քայլ մը առնել քաղաքակրթութեան շաւիղին մէջ: Մեր նպատակը ուսեալ եւ անկախ անհատներ հասցնել չէ, այլ ազգութիւնը պայծառացնել բարեկիրթ եւ ուսեալ Հայերով, ապա թէ ոչ օտար վարժարաններն ալ կուտան պէտք եղած ուսումը: Ազգը պայծառացնելու համար, ազգի մը ամբողջութիւնը ներդաշնակութեան մէջ պահող սկզբունքներն ընդհանրացնել, որոնց հիմն է սէրը, ազգի մը անհատներուն համար այն զօրութիւնը, որ մարմնոյ մը բաղադրութեան անդամները, որ մարմնոյ մը բաղադրութեան մասնիկները իրարու կցելով կ՚ամրացնէ զայն, ձեւ կուտայ անոր: Հայ այդ զօրութիւնը՝ մարմինը կը քայքայուի: Ազգային բարոյական մը ըլլալու է, ուր մեր տղաքը սերտելու են իրենց պարտքերը հայրենիքի հանդէպ, ազգութեան հանդէպ, հոն ուսանելու են թէ բոլոր Հայերը իրարու կապուած են համերաշխութեան կապերով»:

×

Զօհրապ տոհմային դաստիարակութեան եւ ազգային միութեան հիմ կը նըկատէր ազգային եկեղեցին: Ազգ. Ժողովի պերճախօս անդամ Օդեան Խաճատուրեան, որուն հանդէպ յարգանք ունէր Զօհրապ, միութեան կապը կը տեսնէր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 15)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Ահա Ֆրանսահայութեան պատիւ բերող հաստատութիւն մը, որ հետզհետէ հասակ կը նետէ ու կատարելութեան կը հասնի, շնորհիւ իր ազգօգուտ նպատակին եւ ստեղծած լայն ժողովրդականութեան:

Գրեթէ ոչինչով ծնունդ առած այս ձեռնարկը մեծ ճիգերու եւ հայ ժողովուրդի նիւթական զոհողութիւններուն շնորհիւ, թէեւ ոչ ամբողջովին, սակայն մեծ մասով օգտագործելի դարձած է այսօր:

Ապրի՜ Հայոց առատաձեռն ժողովուրդը: Ոմանք քիչով, ոմանք շատով իրենց նիւթական օժանդակութիւնը կը բերեն: Գրեթէ ամէն օր կը կարդանք Յառաջի մէջ, զանազան փոքր նուիրատուութիւններու մասին՝ հարսանիքի, մկրտութեան, փոխան ծաղկեպսակի, տարեդարձներու, եւ այլ առիթներով, որոնք կաթիլ կաթիլ հաւաքուելով, միլիոններ ապահոված են շէնքին, մինչեւ այսօր:

Նախապէս եղած նուիրատուութեանց եւ աշխատութեանց մասին գրուած է արդէն եւ օրը օրին տեղեակ պահուած է Ֆրանսահայութիւնը

Վերջերս նոր հետաքրքրութիւն ստեղծուած է այս ձեռնարկին շուրջ, եւ մեր հայրենակիցները կարծես մրցումի ելած են իրար գերազանցելու եւ իրենց մասնակցութեան բաժինը բերելու:

Դեռ վերջերս Ալֆորվիլի հայ գաղութը, գեղեցիկ ժեստով մը 450.000 Հին Ֆրանքի հանգանակութիւն մը կատարեց, եւ այդ գումարով գնուեցան 50 աթոռներ, մեծ գոնգ մը, վարագոյրներ, եւայլն, ու տակաւին տրամադրութիւն կայ աւելին ընելու:

Սեվրանը պարահանդէս մը տուաւ, այս նպատակին համար:

Իսկ արդէն հանգանակութեան ձեռնարկած է եւ յանձնախումբը կը խոստանայ պատկառելի գումար մը մէջտեղ բերել:

Շաւիլի գաղութը խանդավառութեամբ գործի լծուած է, ինք եւս ետ չմնալու համար:

Սարսէլի փոքրիկ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերաւ 52.000ի գումարով մը:

Տէսինէն, ընկ. Սարգիս Առաքելեան, կարգ մը հայրենակիցներու մօտ դիմումներ կատարելով տասը գեղեցիկ սեղաններ ապահովեց Թէհլիրեան սրահին:

Լիոնի, Մարսէյլի, Վալանսի, Կըրընոպլի, Սէն Շամոնի, Սէնթ Էթիէնի, Վիէնի, Տէսինի եւ Պորտոյի գաղութները թէեւ բազմաթիւ առիթներով պէտք եղած աջակցութիւնը բերած են, սակայն այս անգամ, տեղական ենթայանձնախումբերը կը պատրաստուին արձակուրդներէն վերջ, նոր թափ մը տալ գործին եւ իրենց առաւելագոյնը ընել, շօշափելի գումարներ մէջտեղ բերելու համար:

Անգլիոյ հայ գաղութը, որ արդէն մէկէ աւելի անգամներ իր նիւթական անվերապահ աջակցութիւնը բերած է, այս անգամ կրկին 65 անգլիականի գումար մը ունի տրամադրելի, յամառօրէն կ՚ուզէ շարունակել հանգանակութիւնը եւ աւելի մեծ գումարով մասնակցիլ:

Հեռաւոր Ամերիկայէն Տոքթ. Արտաշէս Բալայեան որ արդէն մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար նուիրած էր, այժմ յանձն առած է Բալայեան սրահի կահաւորման ծախքերը:

Միլանոյի հայ գաղութը վերջերս կատարած է 350.000 իտալական լիրի հանգանակութիւն մը, Տոքթ. Ե. Արզումանեանի նախաձեռնութեամբ:

Եւ այսպէս, ոչ միայն նիւթական այլ նաեւ բարոյական աջակցութիւններու շնորհիւ, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը կը բարձրանայ հպարտօրէն, ի պատիւ Հայութեան:

Անպակաս են այցելուները, որոնք հիացումով ու գնահատական արտայայտութիւններով կը մեկնին ի տես կատարուած աշխատանքներուն:

Հաստատուած է հեռախօս: Մօտ օրէն պիտի սկսին նաեւ կեդրոնական ջերմութեան աշխատանքները, արդիական կազմածներով:

Ծրագրուած է աշնան կատարել պատրաստ սրահներու բացումը մեծ հանդիսաւորութեամբ: Վստահ ենք որ մեր այն հայրենակիցները, որոնք ցարդ առիթը չեն ունեցած այցելելու Մշակոյթի Տունը, պատեհութիւն պիտի ունենան անձամբ տեսնելու զայն ու գաղափար կազմելու անոր մասին:

Հայ անունը կրող ո՞ր անկեղծ ազգայինն է որ պիտի չոգեւորուի այս Տունով, քանի որ անիկա նուիրուած է հայ մշակոյթին, նպատակ ընտրած՝ իր երդիքին տակ հաւաքելու հայ երիտասարդները, որպէսզի անոնք ազատին սրճարաններու փտառողջ սրահներէն, կապուին մշակոյթին ու ապրին հայաշունչ մթնոլորտի մէջ:

Զարմիկ եւ նախանձոտ մարդիկ միայն կրնան այլ կերպ մտածել ու փորձել պղտորել միտքերը:

Հայ ժողովուրդը, դարերէ ի վեր, ուր որ գտնուած է, կանգնած է տաճարներ, դպրոցներ, ակումբներ, լսարաններ, դարմանատուներ, եւայլն, որոնք հոյակապ կոթողներն են Հայու նախաձեռնողութեան, աշխատասիրութեան եւ բարոյական մեծութեան:

Փարիզը, պատիւ իրեն, ինք եւս եկաւ ապացոյցը տալ այդ մեծութեան ու կանգնեց իր կոթողը, Հայ Մշակոյթի Տունը:

Սերունդներ պիտի գան ու անցնին, սակայն այս հաստատութիւնը եւ իր կառոյցով եւ իր բարոյական բարձրութեամբ պիտի մնայ յաւէտ կանգուն իր առողջ գաղափարի անսասան հիմերուն վրայ:

Գ. ՉԱՊՈՒՔՃԵԱՆ

մէկ լուսանկարը հայերէնով ստորագրեց եւ նուիրեց ինծի: Այն ժամանակ Հալէպի մէջ լոյս կը տեսնէր «Սուրիահայ Տարեգիրք»ը, որուն, եթէ չեմ սխալիր, 1924 կամ 1925 տարեթիւին մէջ լոյս տեսաւ ատիկանապետին հայերէն ստորագրութիւնը կրող նկարը: Կ՚արժէ յիշել նաեւ թէ Համտի եւ իր զաւակները մասնաւոր ջերմութիւն ունէին Կ. Պոլսոյ մէջ գործող մեր մտաւորականներուն հանդէպ, անոր համար, որ արաբ ազգային գործիչներ սատարած են քաջալերելով ազատատենչ արաբ ուսանողութիւնը:

Հայը բարեկամ եղած է իր բարեկամին հետ: Հայը իր պարկեշտ կեցուածքով չէ զլացած երբեք այն ազգերուն, որոնց զաւակներուն հետ աղ ու հաց կերած է: Ճակատագրի նոյն ճամբէն քալած: Զենք կրնար մոռնալ մանաւանդ առաջին աշխարհամարտին արաբ ժողովուրդին մեծ ցոյց տուած համակրանքը, եւ այնուհետեւ Միջին Արեւելքի մէջ հայ գաղութը մասնաւոր ջերմութեամբ կապուած է հիւրընկալ երկիրներուն կառավարութեանց եւ ժողովուրդներուն: Եթէ Զօհրապ, լոռ Համտի պէյին, առաջնորդ եղած է Կ. Պոլսոյ արաբ ուսանողութեան, հայ մտաւորականութիւնը եւս, Ազատամարտի շուրջ համախմբուած, եղբայրօրէն կործակցած է Արաբներուն, բարելաւելու համար քոյր ազգերու դժբախտ կեանքը Օսմ. բռնակալ վարչութեան տակ:

1922-25 թուականներուն երբ Դամասկոսի կրթական հաստատութիւններուն՝ Պերլիցի, Լիսէի եւ Ասր-էլ-Ճետիտի մէջ կը պաշտօնավարէինք, մեր ցոյց տուած հոգածութենէն ազդուած՝ ամէն մէկ Արաբ գրուած մը կը պատմէր Հայու բարեկամութենէն, քաջութենէն, աշխատասիրութենէն եւ բարեկամական հաւատարմութենէն: Այդ սերունդէն շատեր տարակոյս չունինք թէ խորապէս հաստատուած են ուղղամիտ Հայուն աւանդական հաւատարմութեան եւ աննենգ բարեկամութեան:

Ամման

Տ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը իր ամուսնութեան առթիւ Քաուֆապ Գ. կարգի շքանշան տուած է երկրաչափ Պ. Ալպէռ Փէլթէքեանի, առ ի վարձատրութիւն անոր մատուցած ծառայութեանց: Պ. Ալպէռ Փէլթէքեան առաջին Հայն է որ կ՚արժանանայ այս բարձր պատիւին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Օգոստ. 27ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերանորոգուած ակումբին բացումը կատարուեցաւ նախագահութեամբ Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի: Հանդիսութեան ներկայ եղած են նաեւ Միաբանութեան անդամներ: Հանգանակութիւն մը տեղի ունեցած է, որուն մասնակցած է նաեւ Պատրիարքը՝ 2000 լիր. ոսկիով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՂԱՒԱՐԸ»

Մոսկուայի ժողովրդական տնտեսութեան ցուցահանդէսին մէջ Հայաստան իր մնայուն տաղաւարը ունի տարիներէ ի վեր: Ներկայիս աշխատանքներ կը կատարուին ընդարձակելու համար Հայկական տաղաւարը, որ նախկին երկու սրահներուն տեղ ինը սրահներ պիտի ունենայ, 1600 քառակուսի մեթր մակերեսով: Երկուքը պիտի պարփակեն եօթնամեակի առաջին երեք տարիներուն Հայաստանի արձանագրած յաջողութիւնները արդիւնաբերութեան, գիտութեան, փոխադրութեան, արուեստի, առողջապահութեան եւ կրթական բնագաւառներու մէջ: Նորակառոյց սրահներէն մէկը պիտի յատկացուի հայրենի գիւղատնտեսութեան:

Տաղաւարի վերակառուցման նախագիծին հեղինակն է ճարտարապետ Փրոֆ. Ս. Սաֆարեան:

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի թերթերէն կ՚իմանանք թէ սաստիկ տաք կ՚ընէ Երեւանի մէջ: Երկար տարիներու ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ Երեւանի մէջ զօրաւոր տաքերը կը սկսին առհասարակ Յուլիսի երկրորդ կամ Օգոստոսի առաջին կէսերուն: Ամէնէն բարձր ջերմաստիճանը՝ 40,6 արձանագրուած է 1935 Օգոստոս 2ին: Միւս տարիներուն ջերմաստիճանը նոյն ժամանակամիջոցին հասած է մինչեւ 39-39,7ի, սակայն այս տարի աւելի մեղմ եղած է տաքը այդ օրերուն: Այսուհանդերձ տաքերը սաստկացած են Օգոստ. 14էն սկսեալ: Օգոստոս 18ին ջերմութիւնը անցած է 38 աստիճանը, բան մը որ անսովոր է Երեւանի համար: Օգոստ. 20էն ետք եղանակը սկսած է աստիճանաբար մեղմանալ:

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրաւէրով Օգոստոս 17ին Երեւան ժամանած են Փենսիլվանիոյ Համալսարանի Փրոֆ. Մանուէլ Սեւակ, Ալապամայի Համալսարանի Փրոֆ. Զարեհ Քոչակեան եւ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի բնալուծութեան ամպիոնի վարիչ՝ Աւետիս Խաչատուրեան:

ՀԱՅ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հելսինկիի (Ֆինլանտիա) մէջ տեղի ունեցած խուլ մարդիկներու 9րդ համաշխարհային խաղերուն, որոնք տեղի կ՚ունենան չորս տարին անգամ մը, մասնակցած է նաեւ Հայաստանէն՝ Ռուտոլֆ Վարդանեան՝ Խ. Միութեան ախոյեան: Թեթեւ քաշի մէջ մրցած է եօթը ըմբշամարտիկներու հետ եւ բոլորին ալ յաղթած: Հայ ըմբշամարտիկը շահած է աշխարհի ախոյենութեան պատուաւոր կոչումը եւ արժանացած է ոսկիէ շքանշանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Գիշերուան ժամը երկուքին կը մօտենար. Լուսիա ատխլուած էր բաժնուիլ, որովհետեւ մեծ հայրը տանելու եկած էր զինքը:

— Մեծ հայր, պէտք է Լալէզար ու Տիկրան այստեղ չմնան, բայց Լուսիա հաստատ ու վճռական ձայնով մը: Նոյն [illegible] ճար մը տես եւ փոխադրէ զանոնք:

Ու առանց [illegible] դուրս ելաւ [illegible] առջեւ [illegible] ծանր հեռեւանքը:

— Կեցիր, աղջիկս, մրմնջեց բայց ծերունին, հիմա ուզածիդ պէս պիտի կարգադրեմ:

Եւ աճապարանքով մը դուրս ելաւ տունէն:

Հազիւ թէ քառորդ մը անցած էր, ահա ներս մտաւ մուրացկանի հագուստով ծերունի մը, որ Լալէզարին հայրը՝ Միրօ աղբարն էր:

— Ա՜խ, ինչ բարեբախտութիւն, գոչեց Լուսիա ու առանց ժամանակ կորսնցնելու, խնդրեց Միրօ աղբարէն որ Լալէզարն ու Տիկրանը վայրկենապէս հեռացնէ քաղաքէն:

Միրօ աղբար չսպասեց, երկու աղջիկներու հետ դուրս ելաւ տունին յետնակողմէն եւ ուղղակի Վարազայ վանքը տանող ճամբան բռնեց...:

Ժամ մը վերջը Լուսիային մեծ հայրը եկաւ:

— Անոնք գացին, նկատել տուաւ Լուսիա:

— Ո՞ւր գացին, հարցուց ծերունին:

— Միրօ աղբօր հետը մեկնեցան:

— Այդ աւելի աղէկ, մրմնջեց ծերունին:

Ու Լուսիան առնելով իր տունը վերադարձաւ:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԴԱՇՈՅՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Վերջալոյսի առեն էր:

Լուսիա փոքրիկ ու սիրուն ճաշասեղանը պատրաստելէ ետքը, պարտէզ իջաւ եւ սկսաւ նոր բացուած վարդերը դիտել՝ կանացի քնքոյշ դրաւումով մը, զոր հոգին միայն այդ սեռին բաշխած է առատօրէն:

Իր մեծ հայրը, Վարդան աղան, որ սովորաբար ամէն իրիկուն կանուխ կու գար տունը, այդ օրը պատուիրած էր իրեն թէ քիչ մը ուշ պիտի մնար, որովհետեւ կարեւոր գործ մը պիտի տեսնէր: Այդ պատճառաւ Լուսիա պարտէզին մէջ ժամանակ անցընել ուզեց:

Եւ այդ ընդարձակ ու ծառազարդ պարտէզին մէջ, բաւական շրջագայելէ ետքը, մօտեցաւ ուռենի ծառին տակ դրուած նստարանին ու անոր վրայ նստեցաւ:

— Օ՜հ, որչափ երջանիկ եմ, մրմնջեց Լուսիա թրթռուն ու դողդոջ ձայնով, որովհետեւ ազատ են իմ սիրելի քոյրերս, ազատ է Վանական: Միայն թէ Աստուած տար շուտով վերադառնար Վանականը, շուտով հոս ըլլար...: Ա՜խ, կը կարօտնամ, կը կարօտնամ զինքը: Զեմ գիտեր ... չեմ գիտեր... ան իմ սիրտս կրցա՞ծ է հասկնալ, ան իմ հոգւոյս կրցա՞ծ է թափանցել: Ամէն առեն կ՚ըսէ ինծի թէ կը յիշէ զիս, չի մոռնար իմ նուիրական դաշոյնս ու կուրծքին վրայ կը պահէ:

Այս մտածումներուն մէջ թաղուած էր Լուսիա, երբ լսեց որ պարտէզին դուռը կը զարնուէր. անմիջապէս գնաց բանալու: Եկողը պառուրցած զարշատիպ կերպարանքով, նենգաւոր աչքերով, միջահասակ, նիհարակազմ ու չլթիկ կին մըն էր:

— Խորտ աղջիկս, բայց կինը պարտէզի նստարանին վրայ բազմելէն ետքը, եկայ որ քեզի յայտնեմ թէ գեղեցիկ բախտ մը բերած եմ տունդ, որուն կը սպասեն ամէն քու հասակդ ունեցող աղջիկները:

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, տիկին, չեմ հասկնար, ընդհատեց Լուսիա տժգունելով:

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ հարուստ, անձման ու գործունեայ երիտասարդ մը կայ ձեռքիս մէջ, եւ որովհետեւ այդ երիտասարդը քեզի հաներ է...:

— Ի՞նչպէս... գոչեց Լուսիա:

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ տեսեր է քեզի, շարունակեց պառաւը, առոր համար քու ձեռքդ կը խնդրէ... ահա՛ իր նամակը:

Ու ծոցէն պահարան մը հանելով Լուսիային երկնցուց. մանկամարդ աղջիկը, առանց ընդունելու, ձեռքը գլուանքով մը մէկդի տարաւ ու ըսաւ.

— Ուսկից որ բերիք, տիկին, տարէք անոր յանձնեցէք:

— Գոնէ կարդացէք զայն, աղջիկս:

— Պէտք չունիմ:

Գարշելի պառաւը, դիւային ժպիտով մը, նամակը վերստին ծոցը դրաւ ու մեկնեցաւ:

Գիշերուան ստուերներն իջած էին, աստղերը կը պճլտային անհուն տիեզերքին մէջ, ու անուշ սիւք մը ծառերու ետեւէն սօսափելով ներդաշնակ յանկերգ մը կը յօրինէր:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (10 Սեպտ.) առաւօտեան, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Մելքոն Մանուկեան եւ Օր. Էլիզապէթ Մանուկեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր

ԶԱՐՈՒՀԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԺՈՂՈՎ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ երկսեռ հասարակութիւնը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ:

Կը խնդրուի մայրենի լեզուի նախանձախնդիր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՅԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոստրէ կերէք (Տոքթ. Աաֆա-նազ). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պիստակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարէ աշխարհ (Ակադեմական Մաղաքեան). — Հոգի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի չաղանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեբոքեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Անհաւասարելի թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն եկած տարիքոտ զոյգի մը համար կահաւորուած սենեակ մը խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզի մէջ:

Դիմել Յառաջի վարչութեան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք - Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.— ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ - ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 8 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9198 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4999

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԿԱՅ...

Թուրքերու նոր գիւտն է այս :

Մինչեւ հիմա գիտէինք որ միայն Մալթան գոյութիւն չունէր Թուրքերուն համար :

Պատմութիւնը :

Ժամանակին նորին կայսերական բարձրութեան վեհափառութեան աշխարհակալ նաւատորմէն քանի մը մարտանաւեր ու յածանաւեր այցելութիւն կուտան Փոքրի ջուրերուն :

Ատեն մը վերջ, քաղաքավարական այս այցելութիւնը փոխադարձելու համար սուլթանը կը հրամայէ իր ծովակալին թրքական մարտանաւերով երթալ Մալթա կղզին եւ ողջունել անգլիական նաւատորմը :

Թրքական նաւատորմը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Միջերկրական : Շաբաթներով կ'երթեւեկէ աջ ու ձախ, սակայն անիծեալ Մալթան երեւը ցոյց չի տար : Անկարելի կ'ըլլայ գտնել կղզին :

Յուսահատ, նաւատորմին հրամանատարը կը հեռագրէ սուլթանին թէ «Մալթա չկայ» : Մալթա եօ՛ք :

Ու «հերոսաբար» կը վերադառնայ Պոլիս իր «մեծազօր» նաւատորմին հետ :

Գունեա Այրէսի Թրքական դեսպանատան պաշտօնատար պայ Ասնան Փէյլի – առըլ Արժանթինցի հոգեւորական Հ. Սամիէնթոյին գիրը է, առանց կարմրելու թէ «Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած — Հայաստան մը եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի ...» :

Մալթան հեռու է, — Սիկիլիոյ եւ Ափրիկէի միջեւ կղզի մը : Ամօթ պիտի չհամարէինք Թուրք ծովակալին գայն չգտնելը, եթէ չգիտնայինք որ 1565ին իր նախահայրերը պաշարած էին զայն եւ ...ուած Հողոսի ասպետներուն դէմ :

Աւելի մեծ ամօթ է եւ աններելի ոճիր ... Փէյլիտարոլին համար չգիտնալ Հայաստանի գոյութիւնը, Թուրքիոյ քթին ... եւ անոր սահմաններուն մէջ :

Ոճրագործ Իթթիհատի օրով սկսած ... ազգայնամոլ եւ հայատեաց քաղաքականութիւնը կը շարունակուի կէս դարէ ի վեր :

Ապրուիլ համիտի բռնակալութեան ...ներէն արտասահմանէն Թուրքիա ղրկուած գիրքերու եւ բառարաններու մէ – ... կը ջնջուէր «Հայաստան»ը. գրաքննութիւնը անողոք էր այս մասին :

... քեմալական յեղաշրջումէն ասդին խօսուի արգիլուած է «Հայ» անունը յիշել Թուրքիոյ մասին հրատարակուած գրքերու մէջ :

Ֆրանսերէն «Ուլեցոյց»ի մը մէջ զբօսաշրջիկներուն խորհուրդ կը տրուէր, որ երբ Թուրքիա հասնին՝ ո՛չ մէկ հարցում ... կամ ակնարկութիւն ընեն Հայերու մասին :

Հայն ու Հայաստանը մղձաւանջ են ...րծած Թուրքերուն «Գող, սիրտը դող» : Ցատկանշական երեւոյթ է Հայերու ... հետապնդուած այս քաղաքականութիւնը : Դժգոհ են, որ լրիւ չէ իրագործուած Թալէաթներու երազը, — ընդ... թաղել Հայկական Դատը :

Զարմանալի նախանձով կը նկատեն, որ ...րբեր կ'ածին ու կը բարգաւաճին հայ ...նքերն եւ սփիւռքի մէջ եւ աչքի կը ...րենն իրենց շինարարական աշխատանքներով :

Ցաւահատական ակնարկներ կը նետեն ... արեւելեան նահանգները, երբեմն ... ու բարգաւաճ, այսօր լքուած ու աւեր : Կը զգան թէ ուշ կամ կանուխ այդ ... ամասերը պիտի պատկանին իրենց ... տէրերուն :

... հանդուրժեր, որ ազգային զգաց... վառ ու կենդանի կը մնայ մինչեւ ...յերու մօտ, ամէնուրեք : Ու Հայկա–

կան Դատը չէ մեռած եւ անպայման պիտի գտնէ իր արդար լուծումը :

Պայ Փէյլիտարոլները չեն կրնար մոռցնել տալ զայն՝ իրենց անպատկառ ուրացումներով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

ՉԷԶՈՔՆԵՐԸ ՈՒԶԵՑԻՆ ՉԷԶՈՔ ՄՆԱԼ

Ոչ – դաշնակից 24 պետութեանց ժողովը վերջացաւ առջի առաւօտ ժամը 3–ին : Կարգ մը տարակարծութիւններ պատճառ դարձած էին որ վերջին նիստը նախատեսուածէն աւելի երկարի, հակառակ անոր որ ներկայացուցիչները կ'ուզէին համերաշխութեան պատկեր մը ցոյց տալ :

Ընդհանուր ձեւով «չէզոքավար»ները չահեցան եւ կարդացուած բանաձեւերը ցոյց կուտան թէ նեհրուական հոսանքը յաղթած է : Ոչ – դաշնակիցները չուզեցին նաեւ պլոքի մը տպաւորութիւնը թողուլ եւ լուծումներ ալ չեն առաջարկեր այլ՝ կը գոհանան մեծ պետութեանց «ուշադրութիւնը հրաւիրելով» օրուան հրատապ հարցերուն վրայ :

Գլխաւոր տարակարծութիւնը ծագած էր Պերլինի աւելի ճիշդ՝ Գերմանիոյ առթիւ : Բոլոր խօսողները իրրեւ իրողութիւն ընդունած էին երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը, բայց բանաձեւին մէջ (որ ութ տողէ բաղկացած է) որեւէ ակնարկութիւն չեն ըներ այդ մասին եւ պարզապէս կ'առաջարկեն որ կողմերը ուժի չդիմեն : Ոչ – դաշնակիցները խուսափած են արեւելեան Գերմանիան ճանչնալէ, մանաւանդ կարգ մը երկիրներ ինչպէս՝ Մարոք եւ Արաբական պետութիւնները որոնց շահերուն կը վնասէ դիրք բռնել այդ ուղղութեամբ : Մէկը՝ Մաւրիտանիոյ պատճառաւ, միւսները՝ Պաղեստինի :

Ի վերջոյ, ոչ – դաշնակիցները, բանաձեւերէն, դուրս, յատուկ յայտարարութեան մը մէջ որ կարդացուեցաւ փակման նիստի վերջաւորութեան, կոչ մը կ'ընեն . Միացեալ Նահանգներու Նախագահին եւ Խրուշ. Միութեան վարչապետին որպէսզի չփման մէջ մտնեն անմիջապէս առաջքն առնելու համար անմիջական պատերազմի մը և խաղաղութիւն հաստատեն : Այս ուղղութեամբ երկու առաքելութիւններ ղրկուած են Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն :

Այս եզրակացութենէն առաջ, ժողովը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկած է . — Գաղթատիրութիւն : Ժողովը անմիջական, առանց պայմանի, ամբողջական եւ վերջնական ջնջումը կ'ուզէ գաղթատիրութեան եւ կը «պահանջէ» որ վերջ դրուի զինեալ միջամտութեանց : Ալժերիոյ համար ժողովը կ'որոշէ հարկ եղած օժանդակութիւնը բերել ալժերացի ժողովուրդին օգնելու համար անոր «ազատութեան, ինքնորոշման, անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան, մէջն ըլլալով Սահարան, համար տարած պայքարին մէջ » : Կը «պահանջէ» անմիջական պարպումը Պիզերթի ֆրանսական ուժերուն : Կ'ակնարկէ նաեւ Միացեալ Նահանգներու Քուպայի զինուորական կայանին. (Կուանթանամօ) :

Ապազինում . — Հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն է եւ ժողովը կ'առաջարկէ մեծ պետութեանց որ «ընդհանուր ապազինման դաշինք մը» ստորագրեն, որ ոչ – դաշնակիցները ներկայ ըլլան այդ նիւթին վերաբերող բոլոր հանդիպումներուն եւ այդ հանդիպումները կատարուին ՄԱԿի հովանիին տակ :

Ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ հիւլէական փորձերու դադրիլը, ՄԱԿի բարեփոխումը (անդամներու թիւը աւելցնել) եւ դիմում կ'ընէ որ ընդհանուր ճիգ թափուի թերաճ երկիրներու տնտեսական զարգացման համար : Զանազան հարցերու բանաձեւին մէջ է որ ժողովը կը խօսի Գերմանիոյ մասին եւ կը յայտարարէ թէ Փեքին միակ օրինաւոր ներկայացուցիչն է Չինաստանի եւ անոր ներկայացուցիչն է որ պէտք է նստի ՄԱԿի մէջ :

Երբ լրագրող մը հարց տուած է Հասան Բ.ի, թէ ինչո՞ւ բանաձեւերէն ոչ մէկը շինարար առաջարկ մը չի բերեր, Մարոքի Թագաւորը պատասխանած է . — « Որովհետեւ չենք կրնար թէ դատաւոր թէ կողմ ըլլալ : Զենք կրնար նոյն ատեն առաջարկել երկու պլոքներու ղեկավարներուն որ արդար լուծում մը գտնեն հարցերուն եւ այդ լուծումը առաջարկել» :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջերս մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Կ. Մինասեան (Աթէնքէն), Օր. Պուլտուքեան, ուսուցչուհի, (Պէյրութի Ս. Նշան վարժարան), որ խումբ մը պաշտօնակիցներու հետ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ծախքով մանկավարժական դասընթացքներու հետեւած էր Անգլիա :

Պ. Հրայր Թուրիկեան (Պէյրութէն), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա, կը վերադառնար Լիբանան :

Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան, Պէյրութի ֆրանսական համալսարանի դասախօս, որ քանի մը օր Փարիզ պիտի մնայ, իր պաշտօնին բերմամբ :

Հ. Քլեման Մալճեան եւ Պ. Կարօ Գանթարճեան (Պէյրութէն) :

Հ. Ք. Մալճեան և Պ. Կարօ Գանթարճեան մաս կը կազմեն Միջին Արեւելքի նախակրթարաններու 12 տնօրէններու խումբին, որոնք մէկ ամիս պիտի հետեւին Սեւրի մանկավարժական հաստատութեան դասընթացքներուն :

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնն է որ նախաձեռնարկ եղած է այս օգտաշատ գործին, բացառիկ առիթ մը ընծայելով հայ վարժարաններու տնօրէններուն ծանօթանալու մանկավարժական արդիական մեթոտներուն :

Հ. Քլեման Մալճեան տնօրէնն է Պէյրութի Նոր Մարաշի հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանին, իսկ Պ. Կարօ Գանթարճեան, Նոր Ատանայի Արզարեան վարժարանին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՀՐՈՒ եւ Ն'Քրումա Մոսկուա հասան առջի օր : Զուարճալի միջադէպ մը պատահեցաւ օդակայանը, ուր Ն'Քրումա Նեհրուէն առաջ հասաւ : Խորհրդային իշխանութիւնները ստիպուեցան անմիջապէս դրօշակները փոխել եւ Նեհրուին նկարները վերցնել : Քիչ ետք ամէն բան նորէն տեղը կը դրուէր Նեհրուն դիմաւորելու համար :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը կարգ մը նշանակումներ ըրաւ առջի օր : Զօր. Մասիւ Մէսի զինուորական կառավարիչ նշանակուեցաւ, Թուլուզի համար նոյն պաշտօնին կոչուեցաւ Զօր. տը Կիյըպոն : Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ թէ Հոկտեմբեր 10էն առաջ Խորհրդարանի դիւանին պիտի յանձնէ երկրագործական կարգ մը ծրագիրներ : Փրոֆէսօր Ռոշ Փարիզի ակադեմիին վերատեսուչ կարգուեցաւ Սարայի տեղ, որ ինչպէս գրեցինք հանգստեան կոչուեցաւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր չորրորդ ռումբը պայթեցուց, Սթալինկրատի արեւելեան կողմը :

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

—o—

ԳՈՀ ԵՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

—o—

Տը Կոլի յայտարարութիւնները հակասական կը նկատուին կարգ մը կէտերէ : Արդարեւ մինչ Նախագահը բացառիկ վճռականութիւն մը ցոյց տուաւ Պերլինի եւ նոյնիսկ Պիզերթի համար, շատ աւելի անտարբեր եւ զիջողական ոգի մը յայտնաբերեց Ալժերիոյ եւ Սահարայի համար :

Եթէ միջազգային կարծիքը գոհ է Պերլինի համար իր արտասանած խօսքերէն, ազգային կարծիքը (բացի իր կուսակցութենէն՝ Իւ Էն Էռ) դժգոհ է եւ անգամ մը եւս յուսախաբ նկատի առնելով Նախագահին յարատեւ նահանջը, կենսական նկատուած կարգ մը հարցերու շուրջ : Ֆրանսական մամուլը յաճախ խիստ է Նախագահին հանդէպ եւ « Լը Մոնտ »ի մէջ Սիրիիւս «իրականութիւններ եւ բառեր» խորագին տակ կը գրէ . — « Մտածուած լաւատեսութիւն մը պատասխանատու ղեկավարին ուժերէն մէկն է, որ շատ ինքնավստահութիւն մը եւ շատ մեծ յաւակնութիւններ ուշ կամ կանուխ իր կորուստեան կ'առաջնորդեն : Պնդել թէ Ֆրանսա «ինք իրմէ վստահ երկիր մըն է . . . , ամուր եւ կայուն ներքնապէս » որ «կրկին կը գտնէ իր միջազգային կշիռը», որ գտնելու վրայ է « միջոցները որոնք իրը եղած են պատմութեան տարբեր շրջաններու » նոյնիսկ եթէ եղած են, դիպուածով, պարզ թերացումներ, քանի մը «հերձուածներ», բառեր են : Բայց, երբ Պիզերթի վճարանութեան ատեն Ֆրանսայի ոչ մէկ բարեկամ կամ դաշնակից ուզած է Ֆրանսայի կողմը բռնել, երբ 30 պետութիւններ ճանչցած են «ԱՀԱԿը», երբ խորհրդարանին մէջ, Պետական Խորհուրդին մէջ, բանակին, ատենակալութեան, ոստիկանութեան մէջ կը ծաւալին օրինական դիմադրութիւնը կամ ըմբոստութիւնը եւ խոհեմներու սպասողականութիւնը, ասոնք իրականութիւններ են, որոնք Տոքթ. Քուէի (ինքնաթելադրութիւն) մեթոթին հետ կապ չունին » :

Նոյն վերապահութիւնը կամ դառնութիւնը կարելի է գտնել քաղաքական պարագլուխներու մօտ : Ժորժ Պիտօ կը գտնէ թէ ցայտուն հակասութիւն մը կայ Պերլինի եւ Ալժերիոյ ըսուածներուն միջեւ : Տէփրէօ, թէեւ բոլորովին տարբեր տեսակէտի տէր, նոյնքան դէմ է տը Կոլի խօսքերուն :

Արտասահմանի մամուլի կարծիքը աւելի նպաստաւոր է Նախագահին, նկատի առնելով մանաւանդ որ անոնք աւելի կը հետաքրքրուին Պերլինի եւ միջազգային կացութեան մասին յայտնուած տեսակէտներով : Համպուրկի Տի Վելթ անկախ օրաթերթը կը գտնէ սակայն թէ տը Կոլ «պարկեշտ բայց դժուարահաճ դաշնակից մըն է» : Պոնի Կենեռալ Անցայկերին համար տը Կոլի յայտարարութիւնները լաւատպաւորութիւն ըրած են դաշնակցային մայրաքաղաքին շրջանակներուն վրայ : Տը Կոլ գիտցած էր միջին ճամբան գտնել բանակցութեան եւ վճռականութեան միջեւ : Մանչեսթըրի ազատական Կուարտիըն ուրախ է որ տը Կոլ որոշ ճկունութիւն ցոյց տուած է բայց Տէյլի Հէրըլտ (աշխատաւորական) կը գրէ թէ Ալժերիոյ մասին տը Կոլ շատ մթին եղած է :

Ամերիկացիները «պրա՛ւօ տը Կոլ » կը գրեն, Պերլինի առթիւ ցոյց տուած վճռականութեան առթիւ եւ յոյս կը յայտնեն որ Քենըտի աւելի կարեւորութիւն տայ տը Կոլին :

ՏՈՒՏԸՆ

(1829-1911)

Գերման ուղղագրական բառարանին առաջին հեղինակը կը կոչուէր Տոքթ. Քոնրատ Տուտըն, եւ այդ անունով մօտ վաթսուն տարի է, որ յաջորդական հրատարակութիւններն ալ կը տպուին: Ամէն գրասենեակ, ամէն պաշտօնատուն, ամէն ուսուցիչ, ամէն ուսանող եւ ուղղագրութեան նախանձախնդիր Գերմանացի կը դիմէ Տուտընի: «Ի՞նչպէս կը գրէ Տուտըն»: Կը հարցնեն տնօրէնները իրենց գրագրուհիներուն, որոնք հատ մը այս ուղղագրական բառարանէն ունին միշտ ձեռքի տակ եւ իրենք ալ գործնական պահպանողներն են գերմաներէնի միաձեւութեան եւ ընտիր գրական լեզուին՝ շնորհիւ իրենց մեքենագրեալ նամակագրութեան: Նշանաւոր է «Տուտընեան վճարանութիւն»ը, որ կը պատահի Գերմանիոյ մէջ քիչ մը ամէն զարգացած մարդու ուղղագրական եւ լեզուական տեսակէտովկան նոյնիսկ բազմաթիւ մանրավէպեր որոնք հիւսուած են լեզուական մաքրութեան նախանձախնդիր Քոնրատ Տուտընի շուրջ: Օրինակ՝ երիտասարդ մը Պերլինի Ունթերտէնլինտըն — Ֆրիտրիխշթրասէի անկիւնը Տուտընի ոտքին վրայ կը կոխէ, քաղաքավարօրէն գլխարկը կը հանէ եւ «փարտոն» ըսելով ներողութիւն կը խնդրէ: Խստապահանջ Տուտըն ոտքին ցաւէն աւելի փարտոն բառէն կ'աղդուի, որ օտար բառ մըն է. պէտք էր ըսէր. «էնթշուլտիքունկ» եւ կը յանդիմանէ. «Թէ՛ ոտքիս վրայ կը կոխէք եւ դեռ ի վերայ ամենայնի փարտոն ալ կ'ըսէք»...:

Տուտըն ուղղագրական եւ օտար բառերու ծանօթագրման, ինչպէս գերմաներէնի վերածման համար անմոռանալի դեր մը կատարած է եւ իր անունով հրատարակութիւնները կը շարունակուին աւելի մեծ թափով, թէեւ օտար բառերու գործածութիւնը յամառօրէն հաւասար դիրք կը պահէ խօսակցական լեզուին մէջ ըստ ճաշակի եւ սովորութեան, նաեւ քաղաքէ քաղաք փոփոխակի ուժգնութեամբ կամ կարգ մը բառերու տեղ բոլորովին նոր բառեր գործածելով: (Մանաւանդ 1945էն ասդին շարք մը ամերիկեան անգլերէնէ փոխառեալ բառեր յաճախ կը լսուին երիտասարդներու խօսակցութեան մէջ): Պէտք չէ մոռնալ որ «Իւկընօ»ներու Գերմանիա գաղթելէն (1685) ետք, Ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը, արհեստները, պալատական ճարտարապետութիւնը, արուեստներու գրականութիւնը, վերջապէս Ֆրանսերէն լեզուն որոշ դրոշմ մը դրած են առաւելապէս գերման խօսակցական լեզուին վրայ, մանաւանդ քաղաքաբնակ ժողովուրդին արտասանութեան վրայ:

Քոնրատ Տուտընի մահուան յիսնամեակին առթիւ ուղղագրական բառարանին տասներհինգերորդ տպագրութիւնը ելաւ Օգոստոս ամսուն, եւ իր ծննդավայրին՝ Լաքհաուզըն համայնքին եւ Վեզել (Տիւսելտորֆի շրջան) քաղաքին միջեւ «Տուտընեան վճարանութենէ» վերջ համաձայնութիւն գոյացաւ յիշատակարան մը կանգնելու համայնքին եւ քաղաքին սահմանին վրայ Սեպտեմբեր 15ին: Տուտըն ծնած էր (1829) Բոսիգոր ագարակ-կալուածին մէջ: Վեզելի գիմնազիոնը աւարտելէ ետք յաճախած եւ աւարտած էր Բոնի համալսարանը: Իր երկար կեանքին ամբողջ տեւողութեան, եղած է գիմնազիոնի ուսուցիչ եւ տնօրէն: Իր առաջին «Ուղղագրական Բառարան»ը 1880ին հրատարակած էր եւ անուն հանած այնքան, որ 1902 Օգոստ. 25ին աւստրիական, զուիցերական եւ գերմանական տպարանատէրներու եւ հրատարակչական կազմակերպութիւններու խմբակցութիւնները իրեն դիմեցին Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ միասնական գերման գրական լեզուի ուղղագրութեան համար ամէնէն ընդունելի բառարան մը աշխատասիրել:

Լայփցիկի մէջ կայացած այս որոշումը գործադրեց Տուտըն 1903ի առաջին տպագրութեամբ: Այս գրքին միջոցով վերջնապէս լեզուի միաձեւութեան սկզբունքը կ'ընդունուէր եւ հետզհետէ գրական լեզուի եւ խօսակցական լեզուի մերձեցումը առաջ կը տարուէր, առաջնութեան իրաւունք տալով հնչիւնի հաւատարմութեամբ գրելուն:

1908ին հրատարակած ութերորդ տպագրութեան նախաբանին մէջ, որ Տուտընի կողմէ գրուած է դեռ 1905ին, կը գտնուին բացատրութիւններ թէ 1901ի ուղղագրական համաժողովը փոխադարձ ընդառաջումներ ընդունած էր, որով շարք մը օտար բառեր կրկնաձեւ կարելի էր գրել, բանաստեղծներ եւ գիտնականներ իրենց իրաւունք վերապահած էին աքսան (ֆրանսերէն) գրելու, մինչդեռ աքցենթը (գերմաներէն) ուղղագրապէս ճիշդ գտնուած էր: Բայց տպագրողներու միութիւնները եւ «Մատենագրական Կաճառ»ը չյոհացան ասով եւ հետապնդեցին գործնական միաձեւութիւնը, հեռանալով ըստուգաբանական սկզբունքէն: Ընդհանրապէս Տուտընի սկզբնական փոփոխութեան առաջադրութիւնները «յեղափոխական» կը համարուէին:

Այս յեղաշրջումը, ուղղագրական տեսակէտով, ցոյց կուտար Տուտընի նպատակը միանգամայն գերմանականացում օտար բառերու, առկէ՝ ճոխացում գերմաներէն լեզուի: Նաեւ այս մարզին մէջ Տուտընի յաջողութիւնը մեծապէս զգալի է, թէեւ անկարելի է ամբողջական ազգայնացում որեւէ լեզուի, որքան ատեն որ մարդկային ընկերութիւնը հաղորդակցութեան մէջ է դրացի կամ ոչ-դրացի ուրիշ լեզու խօսող ազգերու հետ:

Անշուշտ Տուտընէ առաջ եւ ետքը տեսակ-տեսակ փորձեր եղած են ուղղագրութեան եւ լեզուի կանոնաւորութեան համար, մանաւանդ քաղաքային վարչութեանց գործածութեան եւ դպրոցականներու համար Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ ալ զանազան երկիրներուն մէջ առանձնապէս Պավիերա, Սաքսոնիա, եւայլն, բայց պէտք է ընդգծել որ ամէնէն ընդունուածն ու տեւականապէս բարեփոխուածը Տուտընի գործն է:

Գերմաներէնէ հայերէն Հ. Աւետիք վրդ. Կոյլաւի բառարանին մէջ կը գտնուին, օրինակի համար, Սէի տեղ Քաւ գործածութեան սկզբունքով ուղղագրուած բառեր: Բայց նոյն սկզբունքը դեռ չէ գործադրուած այլ բառերու վրայ:

Կոյլաւի բառարանը 1889ին տպուած է Վիէննայի մէջ. ուրեմն այն ատենուան Աւստրիոյ մէջ ընդունուած ուղղագրութիւնը հիմ ծառայած է: Տոքթ. Տիրայր Ֆրունձեանի հայերէնէ գերմաներէն բառարանի գերմանական բառերու ուղղագրութիւնը Տուտընի նորագոյն ուղղագրութիւնը նկատի ունեցած է, որովհետեւ 1952ին տպուած է Միւնիխի մէջ:

Ներկայիս Տուտընի անունը կրող ուղղագրական բառարանը ունի կրկին ծաւալ 350 էջի տեղ 704 էջ 1960ին, եւ կան այս անունով մասնական հատորներ ալ գրեթէ նոյն ծաւալով եւ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններով ճոխացած, ինչպէս Ոճաբանական – Տուտըն, Քերականական – Տուտըն, Օտարաբառարան – Տուտըն եւ Պատկերազարդ – Տուտըն:

Գերմանիոյ երկու մասի բաժնուած ըլլալուն պատճառով նոյն անունով թէ՛ Լայփցիկի եւ թէ Մանհայմի մէջ կը հրատարակուին այս գիրքերը: Կարգ մը բառեր տարբեր բացատրութիւններ կը ստանան այս երկու կողմին մէջ, ըստ քաղաքական հայեցողութեանց, բայց կայ նաեւ հրատարակիչ երկու կողմերուն առաջնութեան իրաւունքի պայքար մը, որովհետեւ 1953ին Լայփցիկ 800.000 տպաքանակ հրատարակած է եւ տեղի տուած տնտեսական մրցակցութեան: Լա՛ւ որ Տոքթ. Քոնրատ Տուտըն չի տեսներ այս անողորմ հակամարտութիւնները լեզուական եւ շահադիտական երեւոյթներով:

ՏՈՔԹ. Գ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՌՈՊԵՆՍՈՆՆԵՐ

Տառապանքներով, դառնութիւններով եւ հիւծումներով լեցուն այս աշխարհէն հեռանալու փափաքը, անտարակոյս, մէկն է այն երեւոյթներէն, որ մասնաւորաբար պատերազմէն ետք համակած է մեր չարչարուած մոլորակի բնակիչներէն շատերը: Բայց եթէ անոնց մեծագոյն մասը այս կամ այն պատճառով ցարդ չկըրցաւ իրագործել իր այդ փափաքը, կան սակայն ուրիշներ, որոնք լքելով քաղաքակիրթ ընկերութեան «դժոխքը», գացած եւ «դրախտը» գտած են Խաղաղականի հեռաւոր կղզիներուն մէջ:

Քաղաքակրթութեան տաղտուկներէն հեռու հոգեկան ու մտային անդորրութիւն փնտռող ժամանակակից այդ Ռոպենսոններէն մէկը՝ նոր զելանտացի Թոմ Նիլն է, զոր վերջերս ամերիկեան «Հլէ-սիըր» ստուգարեկ նաւը գտած է Սուվարով ամայի կղզին մէջ: Թոմ Նիլ յաղթահարած է թէ երկու անգամ իրապէս ազատած է մահուան ճիրաններէն: Առաջին անգամ ազատած է 1956ին, երբ վար իյնալով՝ ողնայարը խախտած է եւ օրերով առանց սնունդի եւ ջուրի մնացած է, ջերմէ տառապելով մինչեւ որ իր գտնուելու հոն հասած է Ճէյմս Ռոքֆելլեր անունով մարդ մը: Ան զինք խնամած է երեք շաբաթ, մինչեւ որ բոլորովին առողջացած է: Երկրորդ անգամ Թոմ Նիլ մահուան դուռը հասած է անցեալ տարի, երբ Զիլլի ալեկոծ երկրաշարժէն առաջ եկած մակընթացութեան հետեւանքով ջուրերուն մէջ թաղուած է կղզին: Այն ատեն Նիլ փրկուած է՝ մագլցելով բարձրաճաշ արմաւենիի մը կատարը, ուր մնացած է շաբաթ մը, սնանելով ծառին պտուղներով:

Սուվարով կղզին ալ իր պատմութիւնը ունի, ինչպէս անծայրածիր Խաղաղականի մանրանկար բոլոր կղզիները, որոնց բնակիչները — եթէ երբեք գոյութիւն ունեցած են — մեկնած են անկէ, չկարենալով հոն ապրիլ: Սուվարովի մէջ ատենօք գտնուած է հաւանաբար սպանեացի ծովահէններու կողմէ պահուած գանձ մը: Գրապէտ Տին Ֆրիսպոք եւ իր չորս զաւակները ամբողջ ամառ մը հոն ապրած են եւ այդ շրջանին կղզիին մէջ ծաղկած է հարիւր տարիէ ի վեր նմանը չտեսնուած փոթորիկ մը: Այդ օրէն ի վեր կղզիին մէջ չէ մնացած որեւէ բան որ մարդիկը հրապուրէ եւ իրեն քաշէ: Բուսականութիւնը փճացած է բոլորովին եւ շրջանէն անհետացած են մարգարտակիր ոստրէները: Կղզիին հողն ալ որեւէ ապահովութիւն չի ներշնչեր, որովհետեւ ծովէն վեր ամէնէն բարձր կէտը 12 մեթր չանցնիր:

Սուվարովի նման 409 կղզի կար կամ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ զարմանալին այն է, որ այս կղզեակներէն շատ քիչեր անմարդաբնակ են:

Բնիկները պաշտպանող օրէնքներուն շնորհիւ, ներկայիս Եւրոպացիները չեն կրնար տէր ըլլալ այդ կղզեակներուն: Բայց, Երկրորդ Աշխարհամարտէն առաջ, ոմանք յաջողած էին կարգ մը կղզեակներու սեփականութեան պաշտօնաթուղթեր ձեռք ձգել, անոնց բացարձակ տէրը դառնալ եւ իրենց ուզածը ընել հոն:

Օրինակ, այդ կղզիներէն մէկը հանգուցեալ Հարոլտ Կաթթի կը պատկանէր, որ Ֆիճի կղզեխումբէն Գաթափանկա կղզեակը գնած էր, կէսը վերածած էր կենդանաբանական պարտէզի եւ միւս կէսը՝ տնկարանի, հոն հաւաքելով ամէն տեսակ կենդանի եւ տնկելով աշխարհի վրայ գտնուող բոլոր բոյսերը: Իրեն համար հոն շինած էր նաեւ բոլոր յարմարութիւններով օժտուած բնակարան մը

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

1877 Մարտ 11ի նիստին կ'ողբար Ազգային միութեան կորուստը: «Եկեղեցին ազգային միութեան կեդրոն մըն է, այդ միութիւնը կորուսինք, եկեղեցին ընտանեկան բարոյականութեան կեդրոնն է, այդ բարոյականութիւնը կորուսինք, եկեղեցին քաջութեան, մարտիրոսութեան, անվեհերութեան դատարանն է, քաջութիւննիս կորուսինք, մարտիրոսութենէն լքանք, անվեհերութիւննիս անհետացաւ»:

Զօհրապ կը հրաւիրէր իւրաքանչիւր հայ ազգային պարտականութիւնը կատարել, յիշատակ մը թողուլ, եսամոլ չըլլալ: Խօճասարեան նոյնը շեշտած էր նոյն նիստին մէջ: «Մեր պանդուխտ եղբայրները խումբ մը տեսած չեն ազգին բարձրագոյն դասէն, իրենց ցաւերուն տակ կը հեծեն պանդխտութեան մէջ, երես վրայ թողած ընտանիք, ստացուածք, հայրենիք: Բարձրաստիճան տիփլոմաթներ ունինք, բարձրաստիճան հարուստներ ունինք, բայց փնտռուած բանը անոնց անձնապէս ունեցած վիճակը չէ, այլ անոնց ազգային գործն ու հանգամանքը:

×

Ի՞նչ է այս ուծացման պատճառը:

Խօճասարեանի համաձայն, ինչպէս Զօհրապի, օտար կրթութիւնն է, օտար վարժարան յաճախող տղան դպրոցէն վերջ պիտի մերկանայ իր Հայութենէն, պիտի մոռնայ հայ լեզուն, ինչպէս եւ հայրն ու մայրը: Ասիկա բաւարար բացատրութիւն մը չէ: Նախակրթարաններ են հայ դպրոցները, տղան ստիպուած է երկրորդական ուսման համար օտար վարժարան երթալ: Եթէ նախակրթութիւնը ուժեղ է, ընտանեկան միջավայրը ազգային, տղան պիտի մնայ հաւատարիմ տոհմային կրթութեան: Առաջին Ուսումնական Խորհուրդի անդամ Աբրահամ Երամեան, ապազգային փաշա, մտերիմ Սուլթան Ազիզի, պետական շրջանակներու համակրութիւնը վայելող, ազգային շրջանակներէ բոլորովին հեռու ապրած է:

Սերվիչէն կ'ըսէր. «Մենք ամիրաները ճամբեցինք, դուք ալ էֆէնտիները ճամբեցէք»:

×

Հայ պատմութիւնը առասպելական նըկատող պատուելի Պօյաճեանի եւ Անգլուհիի մը աղջիկը, Զապէլ, խակական Հայուհի մըն էր: Աստրական ծագումով պատուելի Գիւսակ հայ եկեղեցիի եպիսկոպոս ըլլալու արժանի Հայ մըն էր Խրիմեանի գաղափարով: Կործանեցան ամիրաները, որովհետեւ կորսուին իրենց տնտեսական դիրքը, էֆէնտիներն ալ ինքնաբերաբար հեռացան ազգային կեանքէն, այժմ կը փափաքին որ ազգային կեանքի դառնան:

Ազգային դպրոցներէն ալ հեռացան ձեռնհաս ուսուցիչներ եւ Խորհուրդը, Թաղականները դէզդինէսեան լաթերով մարդ կը փնտռէին: Անցեալի յաջողագոյն աշակերտներուն կը յաջորդէին տկարամիտ տղաք, թէեւ նոյն ծրագիրը կը գործադրուէր: Վկայուած աշակերտներէն շատերը չեն կրնար անսխալ հայերէն գրութիւն մը ներկայացնել, ուսմանց ծրագիրը յանցաւոր չէ, չկայ ձեռնհաս, պարտաճանաչ ուսուցիչ, մեր նախակրթարաններուն կը պակսի լաւ գործավարը: 8–10 տարի առաջ կարող ճանչցուած մեր դաստիարակներուն ստուար մասը հեռացած է Պոլսոյ դպրոցներէն, յաջորդողները խակ են»: (Բիւզանդիոն, 8 Նոյ. 1902):

×

Շատ բնական է որ ձեռնհաս, որոշ պատրաստութիւն ունեցող անձ մը մնայուն եւ պատշաճ պաշտօն մը գտնէ, շատ բնական է որ արժանապատուութեան տէր անձ մը չենթարկուի հոգաբարձուներու կամայականութեանց եւ սակարկութեան չնստի իր աշխատանքին համար: Անկայուն է ասպարէզը, անստոյգ է ուսուցչի ապագան:

Դպրոցներու տկարացումով, պիւտճէով եւ ուսուցչական կազմով, աշակերտութիւնը կը դիմէ օտար վարժարան: Ազգային դպրոցները կը մնան աղքատ դասակարգին, միջակ եւ բարձր դասակարգի ընտանիքներ կը նախընտրեն օտար վարժարաններ, համեմատաբար աւելի վճարումով:

Հայ ընկերութեան զաւակները կը ստանան դասակարգային դաստիարակութիւն, կեանքի մէջ երեւան պիտի գան դասակարգային, մտայնութեան, կրթութեան տարբերութիւններ:

Օտար դպրոցներէն վկայուածները անծանօթ հայ պատմութեան եւ կեանքին, գրականութեամբ չեն զբաղիր, ազգային դպրոցներէ եկողները օրապահիկի մը ետեւէն պիտի վազեն, գրականութիւնը հաց չի տար, լատին քերթողը կ'երգէ: «Երգերը հաց չեն»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 16)

եւ օդանաւակայան մը, ապա հոն քաշ-ուած էր Խաղաղականի մէջ նաւարկու-թեան շուրջ գիրքեր գրելու համար:

Ժամանակակից ուրիշ Ռոպենսոն մըն ալ օդանաւորդութեան նախկին պետ և Զանկ քայ Շէքի օդուժի գործերու խորհրդա-կան կարնէյ Մալէյն է, որ իր կնոջ հետ կը բնակի Խաղաղականի էքսփլորինկ կղզեխումբի Վանուա Պալաւու կղզեակին մէջ: Վանուա Պալաւուն քսան քառակու-սի մղոն տարածութիւն ունի, իսկ իր նաւահանգիստը՝ Թիրքուաղ Հարպըր չըր-ջապատուած է 1200 ոտք բարձրութեամբ ապ ժայռերով, որոնց շուրջ կը գտնուի քուփերով եւ ծառերով հարուստ գօտի մը, ուր արեւադարձային շրջանի յա-տուկ զանազան գոյնզգոյն թռչուններ կ'ապրին: Քանի մը տարի առաջ, Աւըս-տրալիոյ Սիտնէյ քաղաքին մէջ տեղի ու-նեցած աճուրդի մը ընթացքին, աւելի քան քառասուն հազար ոսկի առաջարկ-ուեցաւ Մալէյին: Բայց ան մերժեց հրա-ժարիլ իր սեփականութենէն, ուր շինած էր սքանչելի ապարանք մը եւ ուր կը հիւրընկալէ իրեն այցի գացող բարեկամ-ները:

Ժամանակակից Ռոպենսոններու գա-սուն կը պատկանի ուրիշ Ամերիկացի մըն ալ՝ հաղարապետ Ճոն Հարրինկթըն: Ան իր «գրախտը» գտած է Քուք կղզիներուն մէջ: Որոշած է երբեք չվերադառնալ իր հայրենիքը: Ամուսնացած է իր կրթու-թիւնը Քալիֆորնիոյ Սան Ռաֆայէլի մէջ ստացած տեղացի աղջկան մը հետ, որմէ ունեցած է երեք զաւակներ: Քանի մը տարի առաջ, կինը մեռած է: Ինք սակայն, շարունակած է մնալ իր ամայի կղզիին մէջ եւ զբաղիլ իր զաւակներուն կրթու-թեամբ:

Ինչպէս կը տեսնէք, ժամանակակից Ռոպենսոնները իրենց ապրելակերպէն եւ կամաւոր կերպով ամայի կղզի մը քաշ-ուած ըլլալէն զատ՝ ուրիշ ոչ մէկ նմա-նութիւն ունին Տիֆոյի վէպի հերոսին հետ:

Սակայն կան ուրիշներ ալ, որոնք բուն Ռոպենսոնէն աւելի չարչարուած են, ինչ-պէս՝ Տոն Հաոսի քառասուն երագա-պաշտները, որոնք ուզած էին «Ունայ-նապաշտներու Հաւաքականութիւն»ը հիմնել, բայց որոնց երազը մղձաւանջ դարձաւ:

Նախկին Տոն Հաոս, անցեալ տարի, քառասուն այրերու, կիներու եւ տղոց գլուխը անցած՝ ճամբայ ելած էր դէպի Սան Քրիստոպալ, էքուատորէն 650 մղոն դէպի արեւմուտք, Ութոփիան հիմնելու համար: Հաւաքականութիւն մը հիմնելու այս երազահարներու ծրագիրը կը նա-խատեսէր աշխատանքի եւ արդիւնքի հա-ւասար բաժանում եւ պաշտօնականութե-նէ ու ներքին վէճերէ զգուշացում: Ձեռ-նարկին մասնակցողները անձ-գլուխ 480-ական ոսկի վճարած էին: Սիթլէն չորս հազար մղոն ճամբորդելէ ետք, երբ հա-սած են կղզի, նաւապետը նախ մերժած է թոյլատրել որ ցամաք ելլեն, բայց յետոյ թոյլատրած է: Սակայն խեղճերը հաս-տատած են, որ իրենց գնած սատած ձու-կի գործատունը եւ 64 հազար հեկտար ուրձի արտերը գոյութիւն չունին իրա-կանութեան մէջ:

Ասոր վրայ, պաշտօնանկ ըրած են ի-րենց պետը՝ Հաոսը եւ անոր տեղ ընտրած են նոր մը՝ Ալեքս Ռոյսը, տեսնելու հա-մար թէ պիտի կրնա՞յ բան մը փրկել ի-րենց հաւաքական դրամագլուխէն:

Երկու տարի առաջ ալ երեք մարդիկ, իբրեւ իրենց միակ ընկեր շուն մը առ-նելով, գացին Քերընսէն 325 մղոն դէպի հիւսիս գտնուող Ֆորպէս կղզին, իրենց Երազներու Աշխարհը հիմնելու համար: Սակայն շուտով վերադարձան իրենց տուները յայտարարելով, թէ իրենց ու-զածը չէին գտած:

Թարգմ. Վէն

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Գերմանիոյ Կէօթինկըն համալսարանական քաղաքին մէջ Օգոստոսի սկիզբը տեղի ունեցաւ արեւելագիտական համագումարը, որուն ներկայ եղան 400 գերման եւ 130 օտար հրաւիրեալ մասնագէտներ: Մօտ 200 մասնագիտական տեղեկագրութիւններով բանախօսութիւններ կատարուած են եւ շատ կարեւոր կը համարուի Ուպսալայէն շուէտացի իրաւագէտ Փրոֆ. Նիւպերկի հետախուզական բացատրութիւնները Սասանեան Հարստութեան ժամանակի սեպագիր արձանագրութեանց ընթերցման հիմունքով, ի խնդիր մշակոյթի եւ պատմութեան, քանի որ ցարդ գիտութեան ծանօթ էին Սասանեան Կայսրութեան թշնամի Հռոմայեցիներու եւ Արաբներու կողմէ տրուած տեղեկութիւններ:

Հետախուզուած եւ հրապարակ բերուած են Պարսկաստանի հարաւային շըրջանէն հնութիւններ եւ պեղումներու արդիւնքներ, որոնք մինչեւ հիմա Եւրոպացիներու եւ Ամերիկացիներու կողմէ պըրպտուած չէին: Փրոֆ. Նիւպերկ կը բերէ արժէքաւոր նիւթեր լուսանկարներով, շարժանկարներով եւ յատակագիծերով:

Համագումարին ընթացքին անմասն չեն անցած նաեւ եգիպտագիտութիւն, սեպագրութիւն, Հին Կտակարան, արեւելեան քրիստոնէութիւն, Բիւզանդիոն, սեմականութիւն եւ մահմետականութիւն, հնդկաբանութիւն, ինչպէս ուսումնասիրութիւններ Ալթայի, Միջին Ասիոյ, Չինաստանի, Ճափոնի եւ Ափրիկէի վերաբերմամբ:

Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ Նոր Տելհի, մինչդեռ նախորդը տեղի ունեցած էր Մոսկուայի մէջ: Ուշադրաւ է արեւելեան երկիրներու գիտ. կաճառներուն բուռն հետաքրքրութիւնը Ափրիկէի եւ Միջաւոր Արեւելքի շուրջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՄԱՀ՝ ՓՐՈՖ. Ղ. ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ

Փրոֆ. Շաքարեան հիմնադիրն ու վարիչն էր Երեւանի համալսարանի տնտեսական եւ վարկի ամպիոնին: Ծնած էր Շուշի, 1900ին: Նախ կ'աշակերտէ տեղւոյն ռէալական դպրոցը, իսկ 1919ին, կը մտնէ Թիֆլիզի Գեղարուեստից վարժարանը, որմէ ետք, 1924ին, պատասխանատու պաշտօնի անցած է Հայաստան:

1947ին Ղ. Շաքարեան արժանացաւ տնտեսական գիտութիւններու տոքթորի գիտական աստիճանին եւ փրոֆեսէօրի տիտղոսին:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Օգոստոս 20ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ Երանուհի եւ Մարիամ Ասլամազեան քոյրերու նկարահանդէսը, ի ներկայութեան գեղարուեստասէր հոծ հասարակութեան:

Քանդակագործ ակադեմական Արա Սարգսեան հետեւեալ ձեւով բնորոշած է Ասլամազեան քոյրերու արուեստը, իր բացման խօսքին մէջ:

— Ասլամազեան քոյրերի գրաւիչ եւ ներդործուն արուեստը մեր հասարակութեան վաղուց է ծանօթ: Երկու քոյրեր, երկու ստեղծագործական խառնուածքներ. Երանուհի Ասլամազեանի գործերը համակուած են վիպապաշտական շունչով, գունային մեղմ փոխանցումներով, բանաստեղծական որոշակի տրամադրութեամբ: Մարիամ Ասլամազեանի գործերում առկայ են յախուռն թափ, գունագեղ հակոտնեայ լուծումներ, անհանգիստ խառնուածք:

Այնուհետեւ խօսք առած են ուրիշներ եւ իրենք՝ արուեստագէտ քոյրերը, որմէ ետք կտրուած է ժապաւէնը եւ այցելուները սկսած են դիտել Երանուհի Ասլամազեանի 25 ամեայ եւ Մարիամ Ասլամազեանի 30 ամեայ ստեղծագործութեան արդասիքը 874 գործեր:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 21ին հրապարակուած Հրամանագրով մը Իջեւան շրջանի Իջեւան քաղաքատիպ աւանը այսուհետեւ պիտի դասուի Հայաստանի ենթակայութեան տակ գտնուող քաղաքներու շարքին: Հրամանագիրը ստորագրած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը:

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՆԵՐ

Ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել եւ ձերբակալել գողերու խմբակցութիւն մը, որ ժամանակէ մը ի վեր կը կողոպտէր խանութներ, բնակարաններ եւ երբեմն ալ աւազակային յարձակումներ կը կատարէր վարձակառքերու (թաք-սի) շարժավարներուն վրայ: Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին զանազան դրասենեակներու շարժավարներ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ գտնուած ինքնաշարժներով կը փոխադրէին գողցուած գոյքերը:

ՍԵՒՐԻ ԱՌՋԵՒ

Ցիվիլիզական հանգիստի պահն է հիմա, դադարումը բազուկի մեքենական շարժումներուն, անդուլ օրն ի բուն, ի խընդիր ապրուստի անվերջ պայքարին, որ դրուեր է մարդուս ճակտին, ըստ Եհովայի անէծքին:

Բայց թողունք կեանքի խորախոր-հուրդ գաղտնիքը լուծելու կամ թափանցելու յոգնութիւնը մէկ կողմ, կամ աստուածային կատարելութեան հէքեաթային վարագոյրին բազմազան ծալքերը բանալու հետաքրքրութիւնը: Չէ՞ որ Օմար Խայեամ իր քառեակներուն մէջ գեղեցկօրէն գիտել կուտայ. «Վարագոյրը երբոր վերնայ, ալ ոչ դուն կաս եւ ոչ ալ ես...»:

Դառնանք ի լոյս իրականութեան, այսինքն աշխարհի բաներուն, որոնք կը ցըցուին մեր առջեւ:

Այս մտածումներով դուրս ելեր եմ երեկոյ, շնչելու համար մաքուր օդ եւ փարատելու մղձաւանջը որ յաճախ կը նեղէ զիս:

Կ'ուզզուիմ այս անգամ դէպի Սէն Քլուի անտառը, բայց հոն չմտած՝ կանգ կ'առնեմ պահ մը, դիտելու համար անգամ մը եւս Սեւրի պալատը, իր շքեղ երեւոյթովն ու մեծութեամբը, բայց իր փոքրութեամբը մեզի համար:

Ներս մտած էի անգամ մը: Ալ չեմ մտներ, այնքան զառնացած ու զզուած եմ մինչեւ իսկ իր քարերէն...:

Որովհետեւ ի՛նչ օրեր կը յիշեցնէ մեզի Հայերուս: Ի՛նչ օրեր պատմական, օրեր յոյսի եւ ցնծութեան: Իսկ հիմա աչքիս դժոխք կ'երեւի կարծես, հակառակ իր ներքին ճարտարապետական յախճապակի նշանաւոր նուրբ արուեստի առարկաներուն ու գլուխ գործոցներուն, հակառակ իր ապակեփեղկերուն միոյն մէջ պահած հայկական արուեստի մի քանի նմոյշներուն:

Այստեղ չէ՞ր որ այնքան հանդիսաւոր կերպով ստորագրուեցաւ վէճի մեծ երկիշխն՝ Ա. Ահարոնեանի գրիչով, իր երկրի Անկախութեան դաշնագիրը, բայց շուտով նետուեցաւ զարակը:

Եւ անկէ ի վեր ո՞վ գիտէ: Դարձեր է պատմութեան անիւը ու քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան առաջնորդները փոխանակ դէպի մարդոց բարօրութեան դիմելու, բիրտ ուժին պաշտամունք ունին:

Սեւր ու Լօզան կենդանի օրինակներ են հասկնալու համար թէ ժպիտը նշան չէ միշտ բարեկամութեան, եւ ոչ ալ համբոյրը սիրոյ...:

Փնտռենք նախ բարեկամներ մեր մէջ, մեր շուրջը, ցեղակից, արիւնակից ի մի գալու եւ պօռալու համար այս ապերախտ աշխարհի մեծ մարդոց մեծ ականջներուն թէ ապրիլ ենք, պատմութիւն ունինք, ու կ'ապրինք շարունակելու համար այդ պատմութիւնը:

ՄԷՆ-ՍԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Լուսիա թողուց պարտէզը ու սենեակը վերադառնալու պատրաստուեցաւ, երբ մարդկային ստուեր մը նշմարեց՝ իրմէն քանի մը քայլ հեռու, որ դէպի իր կեցած տեղը կը յառաջանար:

Մանկամարդ աղջիկը կեցաւ. այդ բարձրահասակ մարդը նայեցաւ ստուերին մը կեցած:

Մարդկային ստուերը մօտեցաւ. փայլուն երիտասարդ մըն էր:

— Ներողութիւն... մրմնջեց երիտասարդը դողդղալով:

Լուսիա անոր երեսը նայեցաւ, տեսաւ որ անծանօթ մըն էր, բայց սարսափելի կասկած մը ունեցաւ...:

— Երկու խօսք ընելու թոյլ կուտա՞ք ինծի օրիորդ, շշնջեց երիտասարդը նըւաղկոտ ձայնով մը:

— Խօսեցէք, պարոն, ի՞նչ կ'ուզէք ըսել:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ... այո, ըսել կ'ուզեմ թէ քիչ մը առաջ պառաւ կին մը եկաւ ձեզի, այնպէս չէ՞:

— Այո:

— Ի՞նչ յայտնեց...:

— Ձեզ գիտեր:

— Ի՞նչպէս չէք գիտեր... նամակ մը չտուա՞ւ ձեզի:

— Ամենեւին:

— Ամենեւի՞ն. ուրեմն չըսա՞ւ թէ նամակ մը ունէր:

— ըսաւ:

— Կարդացի՞ք:

— Ոչ:

— Պատճա՞ռը....:

— Որովհետեւ չընդունեցայ:

— Դո՞ւք:

— Այո, ես:

— Շատ լաւ, ինչո՞ւ չուզեցիր ընդունիլ երիտասարդի մը ձեռքը, որ կը սիրէ ձեզ, օրիորդ:

— Ես չեմ կրնար ձեռքս տալ երիտասարդի մը, որ անծանօթ է ինծի. հին ժամանակներու մէջ չենք, պարոն:

— Այդ երիտասարդը ծանօթ է ձեզի, ու դուք անոր դէմը կը գտնուիք, ընդհատեց երիտասարդը դերագոյն ճիգով մը:

— Դո՞ւք էք... հարցուց Լուսիա արհամարհական ձայնով մը:

— Ես եմ, օրիորդ:

— Կը ցաւիմ ձեր վրայ, պարոն եւ կը խնդրեմ որ առանց առարկելու դուրս ելլէք այս տունէն, որուն սեմերը կոխեցիք այդքան անքաղաքավար ու անպատկառ համարձակութեամբ մը:

— Ուրեմն բացարձակապէս կը մերժէք:

— Բացարձակապէս...: Եւ կը կրկնեմ թէ պէտք է դուրս ելլէք:

— Մտածեցէք, գիտցէ՛ք ըսելիքնիդ, բացագանչեց երիտասարդը. միեւնոյն ատեն չատ մի յառաջանաք նախատինքներնուդ մէջ...:

— Դո՛ւրս, դուրս ելէք, պարոն, չեմ ուզեր ձեզի հետ խօսիլ, գոչեց Լուսիա քայլ մը առնելով:

— Դո՞ւք չէք ուզեր:

— Այո, ես չեմ ուզեր:

— Չլթի՛կ... դուք ո՞րու աղջիկն էք... չէ՞ որ մարդասպան, գող ու աւազակ մարդու մը աղջիկն էք:

— Ե՞ս:

— Այո, դուք:

— Իմ հայրս մարդասպա՞ն է, գո՞ղ է, աւազա՞կ է:

— Այո, ձեր հայրը մարդասպան է, գող է, աւազակ է... սակայն եթէ չէք իմացեր, գիտցէք որ լեզունիդ չափ ունենայ:

— Ստախօ՛ս, դուք վատ մըն էք... դուք կը զրպարտէք խեղճ հայրս, որ պանդուխտ մըն էր:

— Լռէ՛, անզգամ ու գողի աղջիկ, պոռաց երիտասարդը կատաղութեամբ մը ու յարձակեցաւ մանկամարդ Լուսիայի վրայ:

Լուսիա իր բոլոր ուժովը անոր օձիքը բռնեց ու գերագոյն ճիգով մը ինքզինքը պաշտպանելու ջանաց:

Կռիւը կատաղի էր... երիտասարդը մազերէն բռնած էր ու անգթաբար կը շարշրկէր զանի որ գետին տապալէր...:

Վերջապէս ուժը սպառեցաւ մանկամարդ աղջկան մէջ... ու ճչել ուզեց: Բայց երիտասարդը կցաւ անոր բերանը գոցել ու հարուածով մը գետին տապալել զինքը:

Ծիւա՛ղ... երբ իր վրէժը լուծելու կիրքով անշունչ մարմնոյ մը վրայ նետուելու կը պատրաստուէր, ահա դուռը բացուեցաւ ու երիտասարդ մը ներս մտաւ..:

Եկողը Վանականն էր, որ մօտենալն ու ձեռքին մէջ բռնած դաշոյնով այդ հրէշը սատկեցնելը մէկ ըրաւ:

Եւ ասիկա այնքան անձայն կերպով մը կատարուեցաւ որ միայն Աստուած տեսաւ...:

(Շար.)

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ. չտալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ ՀՐԱՒԷՐ

Այս Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները, ի մասնաւորի Հարուարտ Գարակէօզեան Հոմի նախկին սաները:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբ. Այրի Տիկին Վարդուհի Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի եկեղեցւոյն մէջ:

Կը հրաւիրուին՝ իր յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 48րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 18 Նոյեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդրոնական Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթ էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն.Ե.

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհանուր Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 2 եւ 3 Դեկտեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Հօթէլ Ռուզվելթի մէջ, Մէտիսըն էվընիւ եւ 45րդ Փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.: Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1960 Տարեշրջանի:
2) Ընդհանուր Հաշուետուութիւն 1960 Տարեշրջանի:
3) Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:
4) Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
5) Ուղերձներ:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ատենադպիր Ատենապետ

Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւ Եորք, 21 Օգոստ. 1961

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն եկած տարիքոտ զոյգի մը համար կահաւորուած սենեակ մը խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզի մէջ:

Դիմել Յառաջի վարչութեան:

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ԺՈՂՈՎ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ երկսեռ հասարակութիւնը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ:

Կը խնդրուի մայրենի լեզուի նախանձախնդիր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Գինոս Տերոյեան կը փնտռէ իր որդին՝ Արսէն Տերոյեան զինուոր 1939–45ին կորսուած: Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կամ Ամերիկա է:

×

Բաղալեան Կիւրեղ, մօր անունը՝ Գիւզէլ, Թերջանցի. կորսուած 1943ին: Հօր անունը՝ Յարութիւն:

Իմացնել Գէորգ Մարգարեանի՝

33, Cité de la Lunette, Lancey (Isère-France)

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոսոբէ կերէք (Տոքթ. Ասֆազեան). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պիստակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կէտոքը (Տոքթ. Աշճեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Բարի աշխարհ (Ակադեմական Մազաֆեան). — Հոգի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի շաղանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեթոբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱԻԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՁԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ, 12 Սեպտ. Երեքշաբթի, երեկոյ ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE - MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.
ՇԱԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 9 SEPTEMBRE 1961
37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9199 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5000

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կ՚ուզէ ի վերջոյ Խրուշչեւ.— Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն:

Այս հարցումը կ՚ուղղեն խաղաղատենչ մարդիկ աշխարհի ամէն կողմը:

Բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը տասնեակ տարիներէ ի վեր «խաղաղութիւնը» դարձուցած է շահագործման նիւթ, խաբելու համար բարեմիտները եւ ծածկելու՝ խորամանկօրէն՝ Խորհրդային Միութեան ռազմական թաքուն նպատակները:

Մասնաւորապէս երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնէն սկսեալ Կրեմլին մարդկութեան առջեւ կը ներկայանայ իբրեւ ախոյեան «խաղաղութեան»:

Չէ մոռցուած Սթոքհոլմի շռնդալից համագումարը, որուն օրակարգն էր «խաղաղութիւն»ը, իր նշանաւոր բանաձեւով, որուն համար միլիոնաւոր մարդոց ստորագրութիւնը հաւաքեցին Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա:

Թարմ է տակաւին յիշատակը Փիքասոյի խաղաղութեան սպիտակ աղաւնիին՝ ...ուցին ձիթենիի ճիւղով՝ որ երկար ատեն կը զարդարէր Ֆրանսայի քաղաքներուն ու գիւղերուն պատերը:

Դեռ աւելորդ է յիշեցնել յանուն «խաղաղութեան» բոլշեւիկներու կողմէ կազմակերպուած հազարաւոր հրապարակային հաւաքոյթները:

Մարդիկ հիմա նոր կը հասկնան, որ Մոսկուայի գործակալները այս բոլորը ...ինքին մոլորեցնելու համար միամիտները ազատ աշխարհի մէջ:

Բոլշեւիկեան քարոզչութեան երկրորդ ...ժան շահագործման նիւթն է իբրեւ «աշխարհակալ» ու «գաղթատէր» ամբաստանել արեւմտեան պետութիւնները:

Կրեմլինի վարիչները չեն ուզեր տեսնել իրենց աչքին գերանը եւ կը մատնանշեն դրացիին աչքին շիւղը:

Այժմ արդէն ո՛չ ոք կը խաբուի:

Այլեւս հաստատուած իրողութիւն է, որ իսկական աշխարհակալն ու գաղթատէրը Խորհրդային Միութիւն է:

Մինչ Եւրոպայի «դրամատիրական» երկիրները տասնեւհինգ տարիէ ի վեր աստիճանաբար կ՚ազատագրեն Ասիոյ եւ Ափրիկէի իրենց գաղթավայրերու գոյնզգոյն ժողովուրդները եւ անկախութիւն կը շնորհեն անոնց, Մոսկուա կը յամառի իր բռնակալ մականին տակ պահել դարաւոր մշակոյթի եւ փառաւոր անցեալի տէր հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ, Եւրոպայի սրտին վրայ:

Մինչ Խրուշչեւ ճառեր կը խօսէր ապազինման եւ հիւլէական փորձերու դադարումին մասին, յանկարծ, մէկ օրէն միւսը սպառնական դիրք կը բռնէ արեւմտեան ճակատին դէմ: Կ՚ամբաստանէ զայն թէ պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդային Միութեան դէմ: Ու յանուն «ինքնապաշտպանութեան» կը յայտարարէ, թէ որոշած է վերսկսիլ հիւլէական փորձերը:

Իր յայտարարութեան արձագանգը չմարած՝ իրարու ետեւէ կը պայթեցնէ հիւլէական ռումբեր:

Մէկ շաբթուան մէջ չշինուեցան այս ռումբերը: Անոնք գաղտնօրէն պատրաստուած էին ամիսներ առաջ, այն օրերուն՝ երբ Կրեմլինի մենատէրը երդումնառ կ՚ընէր Խորհրդային Միութեան խաղաղասիրական նպատակներուն մասին:

Ազատ աշխարհը իբրեւ պատերազմատէր ամբաստանելով՝ Խրուշչեւ կը յիշեցնէր առակին գայլն ու գառնուկի ծանօթ պատմութիւնը:

Ի՞նչ է ի վերջոյ իր բուն նպատակը: Պատերա՞զմ կ՚ուզէ թէ խաղաղութիւն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐ

—o—

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԱՒԵԼԻ ՄԵՂՄ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

—o—

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ «ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ» ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՅ

—o—

Ուրբաթ օր Պուրկիպա մամուլի ասուլիս մը պիտի տար, որուն ընթացքին պիտի անդրադառնար գլխաւորաբար Պիզերթի հարցին: Մինչ այդ նախագահը կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրած էր, Պելկրատի մէջ, Թունուզի ձայնասփիւռի թղթակիցին: Երբ այս վերջինը կը հարցնէր թէ ի՞նչ կը մտածէ Պուրկիպա տը Կոլի վերջին յայտարարութեանց մասին, ուր Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը հաստատեց թէ միտք չունի Պիզերթէն ֆրանսական զօրքը քաշելու, Պուրկիպա պատասխանեց թէ լրագրողին հետ համաձայն չէ այդ մասին: Արդարեւ Պուրկիպա այն տպաւորութիւնն ունի թէ որոշ հաստատումը կողքին Ռամպույէի իր յայտարարութեանց շուրջ, զորս վիճելի կը նկատէ, տը Կոլ, առաջին անգամ ըլլալով, կը նախատեսէ ֆրանսական զօրքին մեկնումը Պիզերթէն, այլ խօսքով՝ պարպումի մը սկզբունքը կ՚ընդունի, եւ նախագահ Պուրկիպա աւելցուց.— «Բոլորովին նոր դիրք մըն է: Անշուշտ, կը մտածէ թէ ատենը չէ այդ պարպումը կատարելու, որոշ ժամանակ մը, ինչ որ վտանգաւոր շրջան կը կոչէ, ֆրանսական իշխանութիւնները տէր պէտք է մընան Պիզերթի կայանին: Անշուշտ Պերլինի կացութեան կ՚ակնարկէ, որ յաւիտենական պիտի չըլլայ: Մենք, միշտ պարպումի սկզբունքին ընդունումը պահանջած ենք, մնացեալը թուականի խնդիր է: Ուրեմն նոր կացութիւն մըն է, բոլորովին անելի մէջ չենք, ի հարկէ այնչափով որ չեմ սխալած իմ տուած մեկնութեանս մէջ»: Եւ Պուրկիպա ծանրանալէ ետք Պիզերթի վերջին միջադէպերուն վրայ, եզրակացուցած է «տը Կոլի հետ, ամէն բան կարելի է»:

Միջազգային կացութեան ուրիշ մէկ հետեւանքն է Ֆրանքեւամերիկեան որոշումը ըստ որուն ֆրանսական զօրքը հիւլէական «դաստիարակութիւն» պիտի ստանայ Գերմանիոյ մէջ:

Այս չի նշանակեր թէ Ամերիկացիք հիւլէական իրենց գաղտնիքները որոշած են հաղորդել իրենց դաշնակիցներուն կամ Ֆրանսայի, այլ պարզապէս Ֆրանսացիները պիտի վարժուին ամերիկեան հիւլէական զէնքերու գործածութեան: Այս համաձայնութիւնը հրապարակուեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, ստորագրուած էր՝ Յուլիս 27ին:

Նախագահ Քենըտի կ՚ուզէ որ ամերիկեան խորհրդարանին (Քոնկրէս) վաւերացումը չուշանայ:

Տը Կոլ դիրքը Պերլինի առթիւ մեծ տպաւորութիւն ըրած է նախագահ Քենըտիի վրայ որ կը գտնէ թէ Զօր. տը Կոլի քաջ եւ վճռական ոգին մեծ նպաստ մը բերած է Արեւմուտքի զօրացման:

Քենըտի կը շեշտէ թէ միջազգային կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքը եւ խորհրդային սպառնալիքը Պերլինի վրայ աւելի քան երբեք կարեւոր կը դարձնեն Ատլանտեան պետութեանց միասնականութիւնը:

Միւս կողմէ պատերազմական նախարարութիւնը յայտնեց թէ քսան հազար հոգի պիտի կանչէ զինուորական ծառայութեան, յառաջիկայ Հոկտեմբերին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ստորագրուեցաւ հինգ կուսակցութիւններու «կլոր սեղանի» համաձայնութիւնը, ըստ որուն, կուսակցութիւնները իրաւունք չունին, ընտրապայքարի ընթացքին, այս նիւթերով զբաղելու կամ այս հարցերը օգտագործելու.— Յեղափոխութեան հաստատում, Աթաթիւրքի բարեփոխումներ, կրօնական զգացումներու շահագործում, Եասը Ատայի վճիռներու վիճաբանութիւն: Կուսակցութիւնները համաձայն են նաեւ համայնավարութեան եւ ֆաշիզմի դէմ պայքարելու:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ «Ռապոթնիչեսքո Տելօ» որ պաշտօնաթերթն է համայնավար կուսակցութեան, կը յայտարարէ թէ Պուլկարիա եւ Մարոք դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի հաստատեն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ համայնավար պարագլուխ Ուիլեըմ Ֆոսթըրի հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մոսկուայի Կարմիր հրապարակին վրայ: Աճիւնները Ամերիկա պիտի փոխադրուին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանգստեան կոչուած սպաներու Էմինշու ընկերակցութիւնը լուծուեցաւ, իր գործունէութիւնը արգիլուեցաւ: Ընկերակցութեան մաս կը կազմէին 1960 Օգոստոսին հանգստեան կոչուած սպաները, կը համախմբէր 4000 սպայ, որոնց մէջ 45 զօրավարներ: Անոնք յայտարարութիւն մը ըրած էին ժողովուրդին որպէսզի Օգոստոս 25ը (իրենց «արձակման» տարեդարձը) «սուգի օր» նկատեն:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը կը զօրացնէ իր ընդդիմութիւնը եւ Ազգային Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը կը նըշանակէ Սեպտեմբեր 27ի եւ 28ի համար, Փիւթօ:

ԻՍՐԱՅԷԼՑԻՆԵՐԸ կը գտնեն թէ Պելկրատի ժողովին մէջ, Նասըր չէ կրցած իր տեսակէտը պարտադրել պաղեստինեան հարցին մէջ:

ԵՈԱՆ ԿՈՒԼԱՐ ի վերջոյ կրցաւ ինքզինքը Պրազիլի նախագահ ընդունիլ տալ: Խորհրդարանին առջեւ երդման արարողութիւնը կատարեց եւ յուզիչ ճառ մը խօսեցաւ: Այս ձեւով կը հաստատուի թէ ինչ որ անկարելի կը նկատուէր քանի մը օր առաջ, կարելի դարձաւ եւ թերթերուն գրել տուաւ թէ «Աստուած Պրազիլցի է»: Կուլար կ՚ուզէ հանրաքուէի դնել բարեփոխուած սահմանադրութիւնը: Զինուորականները սակայն բնաւ համաձայն չեն նման հանրաքուէի մը եւ Կուլար կրնայ նոր դժուարութիւններ ունենալ: Տագնապը 140 միլիառ հին ֆրանք արժած է:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանացիները 10·000 մարք կը խոստանան անոր որ յաջողի Վիլլի Պրանտը (Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ) ձեռք ձգել եւ իշխանութեանց յանձնել:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ օտար մամուլին առջեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ.— ուր շեշտեց.— «Պատերազմ պիտի չըլլայ, այս լուրերը Մոսկուան չէ որ ինծի կը թելադրէ այլ՝ տրամաբանութիւնը: Հիւլէական պատերազմը պիտի կործանէ երկու կողմերը: Խրուշչեւ գիտէ ատիկա եւ խելացի մարդ մըն է որ իր երկրին բարիքը կ՚ուզէ միայն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Պեն Կուրիոն որուն յանձնուած էր նոր դահլիճը կազմելու պարտականութիւնը, հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն եւ յայտնեց թէ կը քաշուի քաղաքական կեանքէ: Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ պէն Կուրիոն առաջին անգամը չէ որ այս սպառնալիքը կ՚ընէ:

ՊԵԼԺԻՈՅ արտաքին նախարարը որ Ատլանտեան Ուխտի նախկին ընդհ. քարտուղարն է յայտարարեց թէ Պերլինի մէջ ժամանակը ի վնաս արեւմուտքի կը բանի: Ցարմար կը տեսնէ որ բանակցութիւններ սկսին եւ նախաձեռնարկ ըլլան

"ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ" ԵՒ ՄԵԾԵՐԸ

—o—

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԻՇՏ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

—o—

Նեհրու եւ Ն՚Քրումա Խրուշչեւի յանձնեցին Պելկրատի ոչ-դաշնակիցներուն խաղաղութեան պատգամը, որուն մէկ ուրիշ պատճէնը Քենըտիի պիտի յանձնեն Մոտիպօ Քայթա եւ Սուքարնօ:

Այս յայտարարութեան մէջ, Պելկրատի «մեծերը» կը դիմեն երկու ղեկավարներուն «կենսական կարեւորութիւն ունեցող հարցի մը առթիւ»: Ստորագրեալները շատ իրար անցած են. միջազգային կացութեան ստացած ծանր բնոյթէն եւ մարդկութեան սպառնացող պատերազմէն: Եւ նկատի առնելով այս կացութիւնը կը շեշտեն.— «Համարձակութիւնը կ՚առնենք հրաւիրելու մեծ պետութիւնները որ վերսկսին եւ շարունակեն բանակցութիւնները, որպէսզի հեռանայ համաշխարհային պատերազմի մը վտանգը եւ մարդկութիւնը խաղաղութեան ճամբան բռնէ:

«Մասնաւորաբար կը խնդրենք որ ուղղակի բանակցութիւններ բացուին ձեր եւ Միաց. Նահանգներու նախագահին միջեւ (կամ՝ ձեր եւ Խորհր. Միութեան վարչապետին միջեւ Քենըտիի տրուելիք նամակին մէջ) իբրեւ ներկայացուցիչները երկու ազգերու որոնք ներկայիս ամէնէն զօրաւորն են, եւ որոնց ձեռքերուն մէջ կը գտնուին խաղաղութեան եւ պատերազմի բանալիները»:

Այս նամակին յանձնումէն ետք Նեհրու, Ն՚Քրումա եւ Խրուշչեւ խօսակցութիւններ ունեցան: Ի պատիւ Նեհրուի տրուած ճաշի մը ընթացքին, Խրուշչեւ կրկին խօսեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ստորագրելիք հաշտութեան դաշնագրին մասին եւ կոչըրաւ որպէսզի բոլոր այն պետութիւնները որոնք մասնակցած են հիթլերական Գերմանիոյ դէմ մղուած պատերազմին, հաւաքուին միջազգային ժողովի մը մէջ եւ պատրաստեն հաշտութեան դաշնագիրը: Խրուշչեւ չմոռցաւ աւելցնելու թէ «եթէ խաղաղութիւնը եւ միջազգային կացութիւնը Խորհրդային Միութենէն եւ խաղաղասէր միւս երկիրներէն կախում ունենային, պատերազմի ոչ մէկ վախ կ՚ըլլար»...:

«անոնք որոնք գիտեն թէ ի՛նչ կ՚ուզեն»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ քանի մը ժամուան տարբերութեամբ ձախողեցաւ Սալանը ձերբակալելու գործողութիւնը: Արդարեւ Սալանի գտնուած տեղը պաշարուած էր ցամաքէն եւ օդէն, բայց Սալան քանի մը ժամ առաջ հեռացած էր

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ յայտարարեց թէ Արեւելք – Արեւմուտք խօսակցութիւնները ստիպողական են, մամուլի «Իթալիա» գործակալութեան: Պրանտի համար հաւանական չէ որ Ռուսերը իրենց սպառնալիքները գործադրեն:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբերու պայթումները կը շարունակուին Փարիզի մէջ: Առջի գիշեր ռումբ մը պայթեցաւ Ռիւ տը Փըրովանս, յայտնի չէ սակայն թէ որո՞ւ համար էր այդ «ազդարարութիւնը»:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ Ապահովութեան Գունտերումէջ մաքրագործումներ կատարուեցան, որոնց հետեւանքով 157 հոգի պաշտօնանկ եղան:

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ Թունուզ հասաւ, ուր յայտարարեց թէ ալժերական հարցը կը յառաջդիմէ շնորհիւ ալժերացի ժողովուրդին տարած պայքարին: Քանի մը օրէն «ԱՀԱԿ»ի նոր «վարչապետը» կոչ մը պիտի ընէ ալժերացի ժողովուրդին:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԿՐԿՆԱԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

1. 150ԱՄԵԱԿ ՎԻԷՆՆԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԻԷՆՆԱ.— Նափոլէոնեան պատերազմի շրջաններուն էր։ Միաբանութիւնը, որ 1773ին Թրիէսթ հաստատուելէ վերջ հոն սեփական գետնի տէր եղած, տպարան հիմնած (1774), գիշերօթիկ վարժարան բացած (1775) եւ մօտ 30 տարիներ հեւ ի հեւ աշխատանքով արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցած էր Աւստրիոյ Մարիա-Թերեզիա մեծազօր եւ լուսամիտ կայսրուհիին բացառիկ արտօնութիւնները վայելելով՝ Նափոլէոնեան պատերազմնեւ րուն Ֆրանսացիներէն կը գրաւուի Թրիէստը (1797) եւ 1809ի Վիէննայի խաղաղութեան ժողովով Թրիէսթ Ֆրանսայի կը տրուի յորով Միաբանութիւնը կը կորսնցնէ ամէն բան եւ իր անձերը կը ստիպուին լքել տուն ու տեղ ու ցուպ ի ձեռին դիմել դէպի Վիէննա, հիւրընկալ մայրաքաղաքը Աւստրիական Կայսրութեան։ Ֆրանց Ա. Աւստրիոյ կայսրը սիրով կը հիւրասիրէ Մխիթարեանները եւ անոնց կը տրամադրէ Կապուչինեան լքուած վանք մը իբրեւ ժամանակեայ բնակարան, ուր կը մտնեն Միաբանութեան անդամները 1811 Փետրուար 16ին։ Ահա սիկա այն յիշատակելի թուականն է, որմէ 150 տարի անցած է մինչեւ այսօր եւ Միաբանութեան գոյութեան 150-ամեայ յոբելեանը կը կազմէ Վիէննայի մէջ։

Միաբանութիւնը Թրիէսթի իր տպարանի կազմածները Վիէննա փոխադրելով՝ շուտով տպարան կը բանայ և աշխոյժ գործունէութեան մը կը լծուի, որ քիչ ետք կարող կ'ըլլայ գնելով տէր դառնալու Կապուչին գետնին և 1837ին հիմ դնել 5 յարկանի շէնքի մը, որուն հիմնադրութեան ներկայ կ'ըլլան Աւստրիոյ Ֆերտինանտ Ա. կայսրը եւ կայսրուհին։

2. 50ԱՄԵԱՅ ՈՍԿԵՂԷՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

1961 տարին կը լրանայ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ Հ. Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեանի 50-ամեայ քահանայութեան ոսկեայ Յոբելեանը։

Արհիապատիւ Յոբելեարը ծնած է Խոտորջուր (Կարնոյ նահանգ) 1887 Հոկտ. 18ին՝ Եփրեմ աւազանի անունով։ Իբրեւ 11 ամեայ մանուկ կը դիմէ Վիէննա 1898 Յուլիս 15ին եւ 1906 Յունիս 10ին Միաբանութեան կ'անդամակցի։ 1912 Փետր. 12ին աւարտած ըլլալով ուսման շրջանը՝ Գովրիկեան Հ. Գրիգոր Արքեպ. Աբբահօրմէ կը ձեռնադրուի քահանայ՝ ունենալով 7 դասընկեր–օծակիցներ, որոնցմէ ներկայիս միայն երկուքը մնացած են ողջ։ 1931ին, երբ կը վախճանի Գովրիկեան Աբբահայրը՝ Միաբանութեան ընդհ. ժողովի ձայներու մեծամասնութիւնը կը միանայ ընտրելու համար Գեր. Հ. Մեսրոպ Հապոզեանը Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան։ Երկրորդ աշխարհամարտին — 1942 Սեպտ. 13ին — կը ձեռնադրուի Արքեպիսկոպոս տիտղոսով Կամախու։

Արհ. Յոբելեարը ունեցած է գրական, ուսուցչական եւ վարչական բեղուն գործունէութիւն Միաբանութենէն ներս։ Իբրեւ արդիւնք՝ բացումը կրթական յարկի մը Գահիրէի մէջ 1935ին, որ կը տեւէ մինչեւ օրս՝ փոխադրուելով յետոյ Հելիոպոլիս, ուր 1959ին կը բարձրացուի ամէնէն արդիական շէնք մը վարժարանի համար։ Իրեն կը պարտի Միաբանութիւնը հիմնումը երկրորդ վարժարանի մը Պէյրութի մէջ՝ 1937ին, որ ներկայիս ունի բարձրագոյն միջնակարգի աստիճան եւ 1956էն սկսած կը վայելէ երեք յարկանի սքանչելի սեփական շէնքի մը առաւելութիւնները։ Յոբելեարին ջանքերուն պտուղն է նաեւ Միաբանութեան տպարանը, հռչակաւոր ամբողջ Աւստրիոյ մէջ իր եօթը տպաչարով եւ 9 տպագրող մեծ մեքենաներովը, ուր տպուած են, երբեմն, նոյնիսկ Աւստրիոյ – Հունգարիոյ պետական դրամանիշերը։

3. ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կազմուեցաւ Յոբելենական Յանձնախումբ, յօրինուեցաւ ծրագիր տեղի ունենալիք հանդիսութիւններու համար։ Ծանուցումներ եւ հրաւէրներ եղած ըլլալով՝ Ֆրանսայէն հասաւ նախ 32 հոգինոց հայկական խումբ մը, առաջնորդութեամբ Վենետիկի Մխիթարեան Հ. Սամուէլ վ. Արամեանի. հիւրեր հասան Պոլսէն, Պէյրութէն, Հելիոպոլիսէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն, Թեհրանէն, Ամերիկայէն, եւայլն։ Յատկապէս հրաւիրուած ըլլալով, Վիէննա եկան Վենետիկի Մխիթարեան քոյր Միաբանութեան ընդհանուր Աբբայ Արհ. Հ. Սրապիոն Արքեպ. Ուլուհոճեան եւ Արհ. Հ. Կարապետ Եպ. Ամատունի՝ Ֆրանսահայ Կաթող. Առաջնորդը։ Եկեղեցական հիւրերէն յիշենք նաեւ հետեւեալները.— Գեր. Մեսրոպ Վ. Թէրզեան, Գեր. Վարդան Վ. Թէքէեան, Գեր. Կղեմէս Վ. Զանթայեան, Գեր. Միքայէլ Վ. Մոմճեան, Գեր. Լեւոնեան Վարդապետ, Հ. Եղիա Վ. Փէչիկեան, Հ. Աթանաս Վ. Քէպէճեան, Հ. Բարսեղ Վ. Ջեփիճեան։

Հանդիսութիւններու բացումը կատարուեցաւ Վիէննայի Կրթական Նախարարութեան դահլիճին մէջ, ուր ամսոյս 2ին, Շաբաթ օր, Աւստրիոյ Կրթական նախարար Տոքթ. Տրիմմէլ Աւստրիոյ պետութեան կողմէ ամէնէն բարձր շքանշանը յանձնեց Աբբահայր Արհ. Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեանի՝ գնահատելով Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան գործունէութիւնը կրթական, մշակութային եւ կրօնական մարզերուն մէջ եւ յատկապէս շեշտելով Արհիապատիւ Յոբելեարին անձնական բարձր արժանիքները։ Հանդիսութեան ներկայ էին Աւստրիական Պետութեան կողմէ բարձրաստիճան անձեր, Վիէննայի Ծիրանաւոր Կարդինալին ներկայացուցիչ Արքեպիսկոպոսներ եւ կղերականներ եւ մեծ թիւով հրաւիրեալներ, որոնք յետոյ շնորհաւորութիւններ ըրին գինիով յետոյ քաղցրաւենիքով։

Հանդիսութիւններու կեդրոնական տեղը կը գրաւէր երաժշտական ձայնաւոր պատարագը։ Կիրակի, Սեպտ. 3ի առտուն աչքի կը զարնէին բարեպաշտներու խումբեր, որոնք Վիէննայի զանազան թաղամասերէն դէպի Ռօթթէնքիւխէ, Բենետիկեաններու եկեղեցին կը դիմէին, ուր տեղի պիտի ունենար Զայնաւորը։ Ժամը ճիշդ 9·30ին խռնուած լեցուած էր հսկայ եկեղեցին, երբ խոր լռութեան մէջ՝ վերնատունէն սկսաւ Այտընեան պատարագի հրաշալի խորհուրդ խորհինը, մինչ եկեղեցւոյ մեծ դռնէն հանդիսական մուտք կը գործէր օրուան հանդիսադիր Յոբելեար Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեան՝ շրջապատուած ոսկեճամուկ թանկարժէք զգեստներով պճնուած սարկաւագներէ եւ դպիրներէ, որոնք կ'առաջնորդէին Յոբելեարը դէպի աւագ խորան։ Այս միջոցին հետատեսիլի եւ ձայնասփիւռի գործիքները ամբողջ աշխարհի հետ հաղորդակցութեան մէջ կը դնէին հայկական ծէսով շնաշխարհիկ երաժշտական պատարագը՝ կատարեալ օրքեսթրով եւ օփերայի երգիչներով ներկայացուած։

Հանդիսադիր Յոբելեարը հագուածսքուած էր արդէն, երբ եկեղեցւոյ մեծ դռնէն հրաշափառ Բ. Թափօր մը ներս կ'առաջնորդէր Աւստրիոյ Ծիրանաւոր Հայրապետը՝ Կարդինալ Ֆրանց Քէօնիկ, որ կուգար եւ կը բազմէր պատուոյ գահին վրայ՝ իր աջն ու ձախը ունենալով Ուլուհոճեան եւ Ամատունի Հայրապետները։

Պատարագին ներկայ էին պետական նախարարներ, Վիէննայի Համալսարանի տեսուչը իր պաշտօնեաներով, օտար դեսպաններ եւ պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ ու կղերականներ, որոնց շատերուն համար հետաքրքրական նորութիւն մըն էր հայածէս երաժշտական պատարագը։

Աւետարանէն վերջ ամպիոն բարձրացաւ Կարդինալ–Ծիրանաւորի տեղապահ Եախիմ Արքեպիսկոպոս, որ խօսեցաւ մին իր ամէնէն գեղեցիկ քարոզներէն, հիացում յայտնելով հայ ծէսի այսքան գեղեցիկ նմոյշին վրայ քրիստոնէական Եկեղեցիի ընդհանրութեան մէջ եւ գրուատելու բաւական բառեր չգտնելով ի գովեստ Մխիթարեան Միանութեան, որ 150 տարիէ ի վեր Վիէննայի մէջ ծանօթացուցած ու սիրցուցած է այն՝ ինչ որ Արեւելքի հնագոյն, բարեպաշտ եւ առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդին՝ հայ ցեղին, յատուկ բանն է։ Գոհար մը համարեցաւ հայ ծէսը՝ ընդհանուր ծէսերու թագին վրայ։

Յաւարտ Զայնաւորի, Քահանայապետական օրհնութիւն սփռեց Յոբելեար Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, որ Հռոմի Ա. Աթոռէն եւ Պապ Յովհաննէս ԻԳ.էն շնորհաւորականի հետ ընդունած էր առանձնաշնորհեալ լիազօր իշխանութիւն։

Պատարագէն վերջ մեծամեծ հիւրերը, որոնց մէջ կը նշմարուէին նախկին վարչապետ Տոքթ. Ռաապ եւ Նախարարապետ Տոքթ. Ֆիկլ՝ առաջնորդուեցան վանքի մեծ սրահին մէջ եւ յետոյ լուսանկարուեցան վանքի պարտէզին մէջ։

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Շարունակելով համախմբել այս հարցին շուրջ կատարուած պրպտումներն ու տեսակէտները, այսօր կու տանք Հայաստանի ակնաբոյժներուն եւ գրաշարներուն խորհրդակցութեան արդիւնքը.—

Ա.

1927 Մարտ 17ին, Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով՝ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Երեւանի բժիշկները։ Այս խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Տոքթ. Կանայեան (նախագահ), Տոքթ. Ա. Նաւասարդեան (քարտուղար), Տոքթ. Մ. Սարգսեան, Տոքթ. Եոլեան։

Անհատական խորհրդակցութեան հարցերը եւ պատասխանները.—

Հ.— Տեսողութեան եւ աչքերի առողջապահութեան տեսակէտից՝ ի՞նչ տարբերութիւն ունին ուղղահայեաց եւ շեղ գրութիւնները, եւ եթէ ունին տարբերութիւն՝ առաւելութիւնը որի՞ կողմն է։ Շեղագիրն ընդունելու դէպքում թեքութիւնը քանի՞ աստիճանի կարելի է հասցնել։

Պ.— Խորհրդակցութիւնը գտնում է, որ առողջապահական տեսակէտից գերադասելի է տպագրական տառերի ուղղահայեաց լինելը։

Հ.— Ի՞նչ դիւրութիւն կամ դժուարութիւն ունի ընթերցման եւ աչքերի առողջապահութեան տեսակէտներից տպագրական տառերի անկիւնաւոր կամ կոր լինելը։

Պ. — Խորհրդակցութեան անդամների բազմամեայ փորձը ցոյց է տալիս, որ տեսողութեան համար առողջապահական տեսակէտից աւելի գերադասելի են անկիւնաւոր տառերը։

Հ.— Նոյն այդ տեսակէտներից, կա՞յ տարբերութիւն՝ եթէ տառերը Ա) հաստ եւ մազային գծեր ունին, կամ Բ) միատեսակ հաստ գծերից են կազմուած։

Պ.— Նոյն տեսակէտից՝ խորհրդակ-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Քաղքենի դասակարգը եկեղեցական չի տար, ուսուցչութեան թեկնածուներ չունի, ատպարէզները կը մնան համեստ դասակարգին, որուն զաւակները կ'աշխատին չարժել ազգային մեքենան, որպէս ընտրանի եւ վարիչ եւ կը յոգնին շուտով։ Եկեղեցականութիւն եւ ուսուցչութիւն կը նուազի թիւով, այն առեն թիւը պիտի փնտռեն զանց առնելով որակը։

Հարցը կենսական էր, բարդ էր, լուծումը անկարելի, քննութիւններն ալ մակերեսային են։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Հայ աղքատիկ, ընդունակ պատանիներու երկրորդական կրթութիւն մը տալու եւ ազգին օգտական անհատներ պատրաստելու մտահոգութեամբ՝ Զօհրապ կ'անդրադառնայ բարերար Սամուէլ Մուրատի կտակին։

Բնիկ Թոդաթցի Սամուէլ, ծնած 1760ին, հօրը հետ կուգայ Եւրոպա, Հունգարիոյ մէջ կը յաճախէ Մխիթարեան վարժարան, կը հանդիպի Ս. Ղազար, կը մեկնի Հնդկաստան, ուր հարուստ հայ առեւտրականներ ընդարձակ գործունէութիւն ունէին Անգլիոյ հետ։

Սամուէլ Մատրասի մէջ կ'ամուսնանայ Ռափայէլ Ղարամեանի աղջկան հետ։ Ռափայէլ կտակ մը կը ձգէ Ս. Ղազարի, Սամուէլ կը բազմապատկէ կտակը։ Միաբանութեան անդամներէն Հայր Թէոդորեան կը մեկնի Հնդկաստան, կ'աշխատի կտակը ձեռք բերել, ժառանգորդները կ'ընդդիմանան։ Ժառանգական խնդրին դատավարութիւնը կը տեւէ 1816էն 32։

Կտակին տրամադրութեանց համաձայն՝

Մխիթարեան Միաբանութիւնը պիտի մնայ մշտնջենական կտակարար,

Որբ եւ աղքատ տղաք ձրի կրթութիւն պիտի ստանան,

Պարտաւորութիւն պիտի չըլլայ քահանայութեան,

Ուսում ստացող պատանիները պիտի վերադառնան հայրենիք, օգտակար ըլլան հայ ժողովուրդին,

Ուսանողներու թիւը պիտի ըլլայ եկամուտին չափ,

Եթէ հարուստ տղաք ալ ուզեն այդ դպրոցը յաճախել՝ թոշակ պիտի վճարեն։

Բարերարը կը փափաքի որ ուրիշներ ալ իր օրինակին հետեւելով դպրոցներ բանան որպէսզի աղքատիկ տղաք ուսումէ չզրկուին նիւթական պատճառով։

Միաբանութեան գործակալ Հ. Թէոդորեան Միաբանութեան անունով ժառանգորդներէն կը ստանայ գումարը 26 Մարտ 1827ին։

1834ին Փատովայի մէջ կը բացուի Ռափայէլեան վարժարանը, 1846ին Փարիզի մէջ Մուրատեանը։

Ֆրանսական կայսրութեան անկումին, երբ հակակրօնական հոսանք մը կը սկսի, Փարիզի դպրոցը կը փոխադրուի Իտալիա եւ շէնքը կը վաճառուի։ Ազմուկը կը փրթի հայ մամուլին մէջ։ Իզմիրի «Արշալոյս Արարատեան» կը քննադատէ վաճառումը, որովհետեւ «երեւելի հայկազնոյ մը արդիւնքն է։ Կը պատկանի ընդհանուր ազգին ընդ տեսչութեամբ Մխիթարեան Միաբանութեան։ Ազգ. Վարչութիւնը բողոքագիր տալու է Գաղղիոյ կառավարութեան Բարձրագոյն Դրան միջնորդութեամբ։ (1873, Թիւ 973, Հոկտեմբեր 20)։

«Արարատ» կ'արտատպէ յօդուածը (1873 էջ 430) կը մերժէ բողոքելու իրաւունքը Ազգ. Վարչութեան ձգելը, որովհետեւ պատրիարքութիւնը Ամենայն Հայոց չէ, այդ իրաւունքը կը պատկանի Էջմիածնի Վեհ. Հայրապետին։

Քաջալերուած քննադատութիւններէն եւ լրագրական աղմուկէն։ Միաբանութենէն հրաժարած Թէոդորեան կը հրատարակէ 23 էջնոց գրքոյկ մը «Վասն իրաւանց որբ եւ աղքատ մանկանց ազգին Հայոց հասարակաց, որ ի Մուրատեան վարժարանի»։ Հանդուցեալ Սամուէլ Մուրատի կտակը երկու միլիոն ֆրանք էր։ Այս գումարը 40 տարուան մէջ չորս միլիոն շահ բերած է, որով վեց միլիոն կ'ընէ, բայց Միաբանութիւնը կը զլանայ գումարը յօգուտ որբ եւ աղքատ մանկանց ազգիս Հայոց հասարակաց ըստ կամաց եւ ազգասէր դիտաւորութեան կտակողին»։ (1874)։

Արփիարեան կը յայտնէ թէ քառասուն ուսանողներ կային իր աշակերտութեան շրջանին, բայց միայն ինք լուսաւորչական էր եւ կ'առաջարկէ դաւանական խտրութիւն չդնել, հայադաւանները ընդունիլ եւ որպէսզի այս վերջինները կրօնական պարտականութիւններէն չզրկուին Միաբանութիւնը քահանայ մը պահէ Մուրատեան վարժարանին մէջ։ (Մասիս, 1877, Թիւ 2007)։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. 17)

ցութեան անդամները գտնում են որ (գրութիւնները) տառերը պէտք է լինեն մանց մազային գծերի, այսինքն միա - տեսակ հաստ գծերից կազմուած, (ա - ռանձին կարծիքի է Տոքթ. Նաւասարդ - եանը, նա գտնում է որ մազային գծերը դիւրացնում են ընթերցումը, տառերին տալով արոչութիւն):

Հ.— Տպագրական տառերի լիշաւքը երթ աւելի լայն է լինում (կամ բարձր) քան երքեւ ու վերեւ տարածուող պոչերը, աւելի հե՞շտ է ընթերցման տեսակէտից, թէ երբ լիշաւքը աւելի փոքր եւ պոչերը աւելի երկար են: Ինչպիսի՞ յարաբերու- թիւն լաւագոյն կը համարուի տառերի չորս զուգահեռ գծերի տարածութեան համար:

Պ.— Խորհրդակցութիւնը գտնում է, որ տեսողութեան առողջապահութեան տեսակէտից անկասկած պէտք է հայերէն տառերի լիշաւքը մեծացնել, եւ իբրեւ փորձ առաջարկում է երկար տառը, օրի- նակ (ի) ընդունել իբրեւ միաւոր եւ տա- ռերի լիշաւքը հաւասարեցնել նրա չորս տասներորդականին (0·4), իսկ պոչերը ամէն մէկը՝ երեք տասներորդականին (0·3):

Հ.— Վերոյիշեալ տեսակէտներով՝ բը- ժշկական խորհուրդն ի՞նչ կարծիք ունի հայերէն տպագրական տառերի մասին համեմատաբար ռուս եւ եւրոպական տառերի, եւ ի՞նչպիսի փոփոխութիւններ ցանկալի է համարում:

Պ.— Խորհրդակցութիւնը գտնում է, որ եթէ վերոյիշեալ փոփոխութիւնները կատարուեն, առողջապահական տեսակէ- տից հայկական տպագրական տառերը, եթէ չգերազանցեն, յամենայն դէպս ռուս- սական եւ լատինական տառերից յետ չեն մնայ:

Բ.

Նոյն թուականին, Հայաստանի կառա- վարութեան հրաւէրով՝ խորհրդակցու - թիւն մը կատարեցին Երեւանի գրաշար -ները: Այս խորհրդակցութեան կը մաս - նակցէին Ս. Փարսադանեան, Կ. Եղիկ - եան, Լ. Աստուածատրեան (Պոլիգրաֆի տպարաններէն), Մ. Էփրիկեան (Հերմէս տպարանէն),— Պետհրատի տպարաննե - րէն հրաւիրուածները կը բացակայէին:

Ահաւասիկ խորհրդակցութեան հարցե- րը եւ պատասխանները.—

Հ.— Շարելու ժամանակ, գործի արա- գութեան եւ շարուածքը սրբագրելու տե- սակէտից՝ նշանակութիւն ունի՞ տառին ուղիղ կամ շեղ լինելը, եւ եթէ ունի՝ ա - ռաւելութիւնը որի՞ կողմն է:

Պ.— Նշանակութիւն չունի (ԽՄԲ.— Այժմ, տողաշար մեքենայի գործածու - թենէն ետքը, բոլորովին նշանակութիւն չունի):

Հ.— Տառերի պոչերը չե՞ն խանգարում շարուածքի ժամանակ, եւ եթէ անկիւն -ները եւ պոչերը կլորացուեն՝ կարելի՞ է աւելի արագ շարել:

Պ.— Նշանակութիւն չունի:

Հ.— Հայերէնի եւ ռուսերէնի մէջ մի- ատեսակ վարժութիւն ունեցող գրաշարը ո՞ր լեզուի տառերով աւելի արագ է շա- րում եւ ինչո՞ւ:

Պ.— Հայերէնը, եթէ աւելի դանդաղ է շարւում, պատճառը տառերը չեն, այլ ուղղագրութեան անկայունութիւնը: Ի- րաքանչիւր հեղինակ իր ուղագրութիւնն ունի, ինչպէս կենտրոն, բալստ, գեղչ եւ շատ ուրիշ բառերի մէջ(*), մանաւանդ կետադրութեան եւ տողադարձի մէջ:

Հ.— Կողմնակի՞ց էք որ նորից միա - ձոյլ երկտառեր պատրաստուեն, ինչ - պէս վն, մն, եւայլն:

Է.— Ոչ:

Հ.— Կողմնակի՞ց էք, որ ու, իւ, եա երկբարբառների համար՝ միացած նոր տառեր եւս հնարուեն, ինչպէս եւը:

Պ.— (Երեք ձայն կողմնակից ընդդէմ մէկի):

Հ.— Ո՞ր տառերն են, կամ տառերի ո՞ր մասերն են որ շուտ են փչանում, կոտրւում: Ի՞նչ միջոց կարող էք առա- ջարկել դրա դէմ:

Պ.— Ամէնից շատ կոտրւում են ու փչանում մ, յ, ն եւ ռ տառերի ծայրե - րը, ինչպէս ը եւ ք տառերի մազագծերը: Տողաշար մեքենայի մէջ այդ պարագան վերացուած է:

Հ.— Ի՞նչ գանգատ ունէք հայերէն տառերից առհասարակ եւ ի՞նչ բարեփո - խումներ համարում էք ցանկալի:

Պ.— Առանձնապէս գանգատ չունենք: Միայն ցրելու ժամանակ շփոթութիւն է առաջ գալիս ա եւ տ, ս եւ ռ, զ եւ ղ, ը եւ ք եւ ը տառերի միջեւ,— պէտք է այդ մասին մտածել, (ԽՄԲ.— Տողաշար մեքենան չունի այդ գանգատը):

Հ.— Շարուածքը սրբագրելիս՝ ի՞նչ դժուարութիւնների էք հանդիպում, երբ ստիպուած էք լինում փոփոխելու այն - պիսի տառեր, որ տարբեր են իրենց հաստութեամբ:

Պ.— Մեր սովորական այբուբենի տա- ռերից միայն երեքը (ժ, ծ, ռ) տպագրա- կան փունթօների հաշուով կոտորակային հաստութիւն ունին (5ուկէս փունթօ) եւ սրբագրութեան ժամանակ դժուարու - թիւն են առաջ բերում,— ցանկալի է նրանց վերածել 5 փունթոյի:

Հ.— Ցանկալի կը համարէ՞ք շար - ուածքի տեսակէտից, որ մեր բոլոր տա - ռերը մի թանձրութիւն, մի հաստութիւն ունենային:

Պ.— Այդպիսի բան չկայ ոչ մի լեզուի տառերի մէջ: Գրաշարներն աւելի հաճոյ- քով են շարում տարբեր հաստութիւն ու- նեցող տառերը: Մեր մատներն այնքան են վարժուել որ առանց նայելու, տառի հաստութիւնից կարողանում ենք տար - բերել տառերը միմեանցից:

Հ.— Ճի՞շդ է որ հայերէն տառերն, աւելի սեւ լինելու պատճառով, տպարա- նական ներկ (մուր, մելան) աւելի են սպառում քան ռուսերէն կամ եւրոպական տառերը, կամ թէ մեր տառերը իրենց պոչերով եւ անկիւններով փչացնում են թուղթն ու մեքենայի գլանները:

Պ.— Այդպիսի բան նկատուած չէ: Գուցէ մի տպարան, որ տարեկան 180 փութ ներկ է գործածում, հայերէնի հա- մար մի փութ աւելի բանեցնի: Ինչ վե - րաբերում է վերջին հարցին, այդ ճիշդ չէ:

(*) Սկզբնաբար առաջին բառը, յու - նարէնէ փոխառեալ, կը գրուէր կենտրո- վոն, սխալ գրչութեամբ՝ կենդրոն: Ա - րեւալահայերը կը գրեն կենտրոն՝ որ ճիշդ է, արեւմտահայերը՝ կեդրոն որ սխալ է: Գալով բալստ եւ բալղ բառե - րուն՝ նմանահնչուն բառեր են, իմաս- տով եւ ուղղագրութեամբ տարբեր, շփո- թութիւնը դատապարտելի: Իսկ գեղչ (գեղչել) բառը կը գրուի միշտ չայով, բոլորովին տարբեր գիղջ (գղջալ) բա - ռէն, որ կը գրուի ջէով (ԽՄԲ.):

ԼԻՈՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑԱԾ ՍԱԼՈՆՆԵՐ

Իբրեւ հետեւանք վերջերս տրուած ո- րոշումներու, սոորեւ կը տրուի Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին Ընկերու - թեան կազմակերպած հանդիպումներու յայտագիրը.—

1961

Սեպտեմբեր 30էն Հոկտեմբեր 9

Ցուցահանդէս՝ «Տան ուրախութիւն - ները» (ատաղձ, հեռատեսիլ, խօսուն գործիքներ, եւայլն.):

Հոկտեմբեր 7էն 10

Կարասիներու Եւրոպական Շուկայ «Մէջը օփամ» (վերապահուած է արհես- տաւորներուն):

Նոյեմբեր 5էն 13

Հագուստի Միջազգային Շուկայ «Է.Մ. Ի. Ա.Շ» (վերապահուած արհես - տաւորներուն):

1962

Փետրուար 18էն 24

Խաղալիքի Միջազգային Սալոն:

Մարտ 25էն Ապրիլ 2

Լիոնի Միջազգային տօնավաճառ, մի - ջազգային սալոն երկաթեղէնի եւ այլ գործիքներու, սիֆէմ ջերմութիւն (երեք օր՝ Մարտ 26, 27 եւ 28 վերապահուած արհեստաւորներու):

Մայիսին

Հագուստի միջազգային շուկայ (ար- հեստաւորներուն վերապահուած):

Բոլոր մանրամասնութեանց համար դի- մել.—

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
Palais des Congrès. Lyon 6e
Tél.. 24-29-61

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՐՊԻԿ «ԳՐԱԳԷՏԸ»

Երեւանի «Գրական Թերթ»ը (Յուլիս 21) յաջողած է ճարպիկ բանագողի մը օ- ձիքը բռնել, այս անգամ ոմն Գասպար - եան: Այս չակերտաւոր գրագէտը յիշեալ շաբաթաթերթին խմբագրութեան ղրկած է պատմուածք մը, որ գրեթէ բառ առ բառ ընդօրինակութիւնն է մէկ տարի ա - ռաջ նոյն թերթին մէջ լոյս տեսած ուրիշ պատմուածքի մը, Անահիտ Սիկոյեանի «Բարի լոյս, Երեւան»:

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Այս մակդիրը կուտան Հայաստանի պարի պետական խումբին՝ մէկ կողմէ պարողներուն եւ պարուհիներուն երի - տասարդ տարիքին, միւս կողմէ իրենց ցոյց տուած խանդ ու եռանդին համար:

Երկու տարուան կարճ կեանք ունեցող պարախումբին վիճակուած է մօտերս այ- ցելել Միջին Արեւելեան կարգ մը երկիր- ներ՝ Սուրիա, Կիպրոս, Իրաք, Լիբա - նան եւ Եգիպտոս, ներկայացնելու հա - մար դարերու խորքէն եկող, սակայն միշտ թարմ ու երիտասարդ հայկական պարերը:

ԲԱՄՊԱԿԱՅԱՆ ՆՈՐ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ

Գիւղատնտեսութեան մէջ ներկայիս օգտագործուող բոլոր բամպակայան մե- քենաներն ալ ունին հիմնական թերու - թիւն մը՝ ակօսներուն մէջ կը թափեն անորոշ քանակութեամբ սերմ: Ծիլերը ծլելէն ետք պէտք է նօսրացնել եւ ակօս- ներուն մէջ ձգել անհրաժեշտ քանակու - թեամբ ծիլեր միայն: Այս անպատեհու - թեան առաջքը կ'առնէ Կ. Ղուկասեանի մշակած բամպակայան նոր մեքենան, ո- րուն փորձերը ցոյց տուին, որ նոր մեքե- նային օգնութեամբ ակօսներուն մէջ կա- րելի է ցանել փափաքուած քանակու - թեամբ սերմ, մեծ ճշգրտութեամբ: Մե - քենան ելեկտրականութեամբ կը գործէ եւ ծանրութիւնը 120 քիլոկրամ է:

ՆԵՐԿ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՂՈՂԷՆ

Հրուշակեղէնը, քարամելը եւասոնց նման անուշեղէնները գունաւորելու հա- մար ցարդ կը գործածուէր քիմիական բաղադրութիւն մը՝ «ամարանդ»: Այ - ժըմ, շնորհիւ նոր մշակուած եղանակի մը, կարմիր ներկ կարելի է ստանալ կարմիր խաղողի տեսակներէն:

Նոր ներկին այս տարուան արտադրու- թիւնը պիտի ըլլայ 30 թոն, որ պիտի պատրաստուի Արտաշատի, Դալարի, Գետափի, եւ Վերին Արտաշատի գինիի գործարաններուն մէջ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ ստեղծուեցաւ մետաղա - հատ հաստոցներու փորձառական գիտա- հետազօտական հիմնարկութեան անդր - կովկասեան ճիւղը: Գիտական այս նոր հիմնարկութիւնը գլխաւորաբար պիտի զբաղի տարբեր կազմ ունեցող դեր-ձայ- նային եւ մանրաճշգրիտ հաստոցներ ըս- տեղծելու գործով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

●

Հրէշին գլխակը մէկդի քաշկռտելէն ետ- քը, Լուսիկային ձեռքերը բռնեց, անոր կուրծքը շփեց ու սիրտ տուաւ որ չվախ- նայ: Լուսիկ բացաւ աչքերը, սենեակին շուրջ նայեցաւ... ու տեսաւ այն գլխակը որ անկիւնը ծածկած էր ամբողջովին:

— ...ա՛յ... Լուսիկ, մի՛ վախ - նար... Նայէ ես եմ, Վանականն եմ, մրմնջեց Վանական:

Լուսիկ ճիչ մը ըրաւ ու նստեցաւ: Իսկ Վանականը շուտով մը պարտէզին խճաւ- փոս մը փորեց ու գլխակը տարաւ անոր- ժարելի կերպով ծածկեց հողին մէջ:

Ուշ ատեն Վարդան աղան եկաւ: Բայց այնքան զգուշութեամբ ամէն բան կար- գադրուեր էր որ ծերունին բան մը չկըր- ցաւ հասկնալ:

Այսպէս, նուիրական դաշոյնը ոչ մի - այն ուրիշներու կեանքը փրկած էր բըռ- նաբարուելու վտանգէն, այլեւ նոյնիսկ մանկամարդ ու գեղանի Լուսիկային, որ դայն Վանականին յանձնած ժամանակ ը- սած էր. «Առէ՛ք դայն... եւ յիշեցէք զիս, երբ բռնաբարուած աղջկան մը վրէժը կը լուծէք անով»:

Ու ամենաբարին Աստուած, որ մար - դուս գերագոյն թշուառութեան վրայ իր աչքը կը յառէ իր բարութեամբ այդ պա- հուն իր հրեշտակը հասցուց ու փրկեց անմեղ Լուսիկան անպատուութեան ու ան- կումի մը վտանգէն:

Ըսել կ'ուզենք թէ Վանական, որ այդ օրը վերադարձած էր իր ընկերներուն քով, ուզած էր ծերունին ու Լուսիկան տեսնել ու այնպէս մեկնիլ: Ուստի պար- տէզին պատէն վար իջնելով, ներս մտած էր եւ վայրկեան մը ականջ դրած էր երիտասարդին ու Լուսիկային միջեւ եղած խօսակցութեան: Յետոյ չկրնալով համ - բերել, սենեակը մտած էր...:

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

Պաթումի ամէնէն աննշան ու գրեթէ աչքէ հեռու եղած թաղերէն մէկուն մէջ մարդ մը եւ երկու աղջիկներ կանգ կ'առ- նէին եւ ցածուկ տունի մը դուռը կը զար- նէին՝ արեւը մարը մտնելու ժամանակ:

Խարխուլ ու կիսովին փլփլած տունին դուռը բացուելով, մարդն ու երկու աղ - ջիկները ներս ուղղուեցան:

Երբ սենեակներէն մէկուն մէջ մտան, հոն գետնին վրայ անկողին մը կար, ուր կը պառկէր լերան պէս հսկայ մարդ մը, գրեթէ ողորմելի դրութեան մէջ: Այդ մարդը մեր ծանօթ Ռէս Մելիքն էր, իսկ երիտասարդը Վանականն ու աղջիկները՝ Լալէզար ու Տիլպար:

Ռէս Մելիք խորունկ ու զառն քունի մը մէջ թաղուած էր. հայրենակից մը կար, որ գործը վերջացնելուն պէս փոխանակ սրճարանը նստելու, կուգար Մելիքին քով: Երկու ամիսներէ ի վեր հիւանդ էր ան եւ ապրուստի որեւէ միջոց չունէր: Ինչ որ այդ բարի հայրենակիցը շահէր, կը բերէր իրեն, որպէսզի անոնք երկուքն ալ ապրէին:

— Աստուած իմ, այս ի՞նչ դժբախտու- թիւն է... մրմնջեց գեղանի Տիլպար, որ ծունկի չոքեցաւ հօրը անարին քով եւ չկրցաւ զսպել իր արցունքները:

— Մի՛ լար, Աստուած ողորմած է, ը- սաւ Վանական:

Այդ պահուն սարսափելի երազէ մը աչքը բացող մարդու մը պէս, Ռէս Մելիք գը- լուխը վեր առաւ անհանդարտ շարժումով մը եւ սթափեցաւ: Մէկէն ի մէկ չհաւա- տաց իր աչքին... չճանչցաւ, հետեւաբար ապուշ ապուշ իր շուրջը նայեցաւ. իր աչքին երեւցածներուն նայեցաւ...:

— Հա՛յր իմ... միթէ չկրցա՞ր ճանչ - նալ... բացագանչեց Տիլպար արտաս - ւելով:

— Ո՛հ, Տիլպարս... ի՞նչ է այս, բա- ցագանչեց Մելիք ու վերմակին տակէն թեւը հանելով իր պաշտելի աղջկան ձեռ- քը բռնեց ու կուրծքին վրայ սեղմեց կա- րօտով մը, որ չի բացատրուիր եւ զոր մարդուս հոգին կը զգայ սասանկ վայր - կեաններու մէջ:

— Հա՛յր իմ, սիրելի հայր իմ, մրմըն- ջեց Տիլպար, խօսէ մեզի հետ, ի՞նչ մեր երեսը կը նայիս, ինչո՞ւ կը մտածես: Ո՛հ, ըսէ ի՞նչ ունիս...:

— Բան մը չկայ... բան մը չունիմ աղ- ջիկս: Աղէկ եմ, շատ աղէկ եմ...: Ա՛խ, ինչո՞ւ կեցեր էք... նստեցէք:

— Հանդարտ եղէք, Մելիք, մենք կը նստինք, ընդհատեց Վանական սրտաբեկ ձայնով մը:

— Կարօտցայ, չափազանց կարօտցայ ձեզ, մրմնջեց Մելիք: Եկէք, քովս եկէք որ ձեր կարօտն առնեմ:

Ու արցունքէն խեղդուած վիճակի մը մէջ եղող Լալէզարին դառնալով ըսաւ.

— Ի՞նչպէս ես, աղջիկս, աղէ՞կ ես...:

— Երախտապարտ եմ, Հայր, հեծկլը- տաց թշուառ աղջիկը:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բ. Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Տամլամեան եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները՝ Օննիկ, Ժիրայր, Զարուհի եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱԿՈՒՄԲ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ակումբը, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կը վերաբացուի այսօր Շաբաթ (9 Սեպտ.) ժամը 16-ին: Բաց է մինչեւ ժամը 20:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականներն ու համակիր երիտասարդները:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոստրէ կերէք (Տոքթ. Ասֆազեան). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պիստակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարի աշխարհ (Ակադեմական Մաղաքեան). — Հողի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի շաղանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեբոբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տանին Բժիշկը: Մէկ թաժնեգինը տասը այցեգին կ՚արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Արցուեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ.Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ, 12 Սեպտ. Երեքշաբթի, երեկոյ ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ-ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ՚ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր կ՚ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ չտալ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք-Փոստալի թիւն է.— C. C. P. PARIS 5460-11

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ - ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

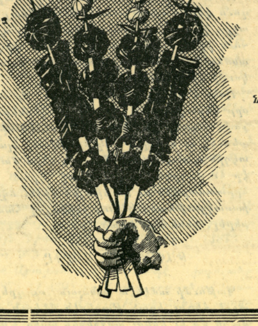

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԷԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 10 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9200 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5001

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Վերջացան արձակուրդի ամիսները : Վերադարձած են արդէն ծովագնաց–ներն ու լեռնագնացները : Շուտով տուն կը դառնան նաեւ յետամնացները :

Փոքրիկներու օդափոխութեան հայկական կայաններն ու երիտասարդներու ճամբարներն ալ փակեցին իրենց դուռ–ները :

Աւանդութիւնը կը շարունակուի հաւատարմօրէն :

Այս տարի եւս հարիւրաւոր պզտիկներ օգտուեցան Կապոյտ Կարմիր Խաչերու ձեռնարկներէն :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն աւելի քան երկու հարիւր երկսեռ հայորդիներ իր հոգա–ծութեան տարկայ դարձուց Պէլֆոնթէ–ի գեղատեսիլ ամարանոցին մէջ :

Շուրջ երեք տասնեակ տարիներու փորձառութեան շնորհիւ, մեր այս կա–նացի կազմակերպութիւնը լաւագոյն պայմաններուտակ հոդ կը տանի իր խը–նամքին յանձնուած փոքրիկներուն, ո–րոնք ամբողջ ամիս մը կ՚ապրին բնու–թեան ծոցին մէջ, մաքուր օդ կը շնչեն եւ տաքուկ արեւ կը վայելեն : Կը բարբա–ռին մայրենի լեզուով, կ՚երգեն հայրե–նաշունչ երգեր : Կայանը կը դառնայ փոքրիկ Հայաստան մը, մեր աղջնակնե–րուն եւ մանչուկներուն յիշեցնելով թէ շառաւիղներն են փառահեղ քաղաքակր–թութեան եւ մշակոյթի տէր ազգի մը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի աւանդական բանակումն ալ տեղի ունեցաւ Օգոստո–սին Ակոի մէջ, մասնակցութեամբ շուրջ 150 երկսեռ Նոր Սերնդականներու :

Հիմա արդէն կը գտնուինք վերամուտի նախօրեակին :

Կազդուրուած ու աշխուժացած՝ մեր կազմակերպութիւնները այժմ նոր եռան–դով պիտի լծուին գործի :

Ամէնէն կարեւորն է հայերէնի դասըն–թացքներու բացումը՝ Ֆրանսայի հայա–շատ կեդրոններուն մէջ, Փարիզէն դա–տա :

Կը յուսանք որ Կապոյտ Խաչ, Նոր Սերունդ, եկեղեցի, յարանուանութիւն–ներ եւ այլ կազմակերպութիւններ այս տարի աստիճան մը աւելի զարկ կուտան այս կենսական գործին, յանուն ազգա–պահպանման :

Հայաստանի մէջ ալ պատրաստութիւն–ներ տեսնուած են ուսումնական նոր տարեշրջանի բացման առթիւ :

Սով. Հայաստանի Օգոստոս 26ի թի–ւին մէջ կը կարդանք, որ «գրախանութ–ները, գրքի վաճառքի կրպակները աւելի բազմամարդ են դարձել » :

Թերթը կը գանգատի սակայն, որ ա–շակերտ – աշակերտուհիները չեն գտներ այնտեղ իրենց անհրաժեշտ դասագրք–երը :

« Ցուցէ միայն Երեւանո՞ւմ է դասա–գրքերի պակաս զգացւում : Ո՛չ : Ռես–պուբլիկայի քաղաքներում, շրջկենտ–րոններում ու գիւղերում հազարաւոր դպրոցականներ մինչեւ օրս էլ չեն կա–րողացել ձեռք բերել շատ դասագրքեր », գրել կուտայ Հայ Կոմկուսի Կենտկոմի պաշտօնաթերթը :

Դասագրքերը պէտք է վաճառքի հան–ուէին Օգոստոս մէկին, սակայն անոնք Օգոստոս 26ին տակաւին նոյնիսկ լոյս չէին տեսած :

Ո՞վ է մեղաւորը : Ամէնէն առաջ «Հայ–կական ՍՍՌ կուլտուրայի մինիստրու–թեան հրատարակչութիւններէ եւ պոլի–գրաֆարդիւնաբերութեան վարչութեան ձեռնարկութիւնը : Որոշ դասագրքեր լոյս չեն տեսել լուսաւորութեան մինիստրու–թեան մեղքով : Կարգ մը գրքեր նախա–տեսուածէն պակաս են տպուած, ուրիշ–ներ՝ աւելի» :

Մէկ խօսքով՝ անտիրութիւն :

Դպրոցական նոր տարեշրջանի սեմին անհրաժեշտ է կրկնապատկել ճիգերը՝ հասնելու համար լաւագոյն արդիւնքնե–րու :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

''ԷՋԸ ԴԱՐՁՆԵՆՔ'' Կ'ԸՍԷ ՊՈՒՐԿԻՊԱ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒ–ԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

Երկու ամսուան լքէներէ եւ հակամար–տութենէ ետք, Թունուզ եւ Փարիզ կրցան իրար հասկնալ եւ որոշեցին գլուխ գըլ–խի խօսիլ Պիզերթի մասին : «Էջը դար–ձնենք» ըսաւ Պուրկիպա, Ֆրանսերէն, եւ վերադարձաւ իր հին եւ խոհեմ քա–ղաքականութեան որ ծանօթ է իր իսկ ա–նունով : Մէջտեղ մնացին Ափրեւասիացի–ները որոնք կը գտնեն թէ Թունուզխայի նախագահը դաւաճանեց իրենց :

Ի՞նչ ըսաւ Պուրկիպա : Դրական տըր–եալներ գտած է տը Կոլի ճառին մէջ եւ առոր իբրեւ հետեւանք կը խորհի թէ կը–նայ ելք մը գտնել Ֆրանսացիներուն հետ :

Պուրկիպա ըսաւ որ տը Կոլ համաձայն գտնուած է Պիզերթի պարպումին բայց կանխահաս նկատած է այդ պարպումը, այսօր երբ միջազգային կացութիւնը աւելի քան երբեք լարուած է : Պուրկիպա համաձայն է, «գրաւի կուզամ » ըսաւ եւ կ՚ընդունիմ որ ֆրանսական զօրքը քաշ–ուի այն ատեն միայն երբ Պերլինի տագ–նապը կորսնցնէ իր սուր հանգամանքը : Պուրկիպա աւելցուց սակայն թէ միայն Ֆրանսայի չի թողուր այդ թուականը ո–րոշելը : Ֆրանսայի հետ խաղաղութիւն կ՚ըլլայ այն ատեն միայն երբ գաղթա–տիրութեան վերջին հետքերը սրբուին : Մինչ այդ պէտք է մոտուս վիվէնտի մը գտնել Ֆրանսայի հետ, ապա բանակցիլ կայանին օգտագործման մասին «վտան–գաւոր շրջանին » եւ վերջապէս բանակ–ցիլ բուն պարպումին համար :

Արդէն շփումներ ստեղծուեցան Թու–նուզի ֆրանսական հիւպատոսարանին հետ եւ Շաբաթ օր Թունուզցի գերիները եւ Ֆրանսացի գերիները փոխանակուե–ցան, Կարմիր Խաչի հսկողութեան տակ : Պուրկիպա իր ճառին մէջ անդրադարձաւ նաեւ տը Կոլի յայտարարութեանց Թամ–պուլէի խօսակցութեանց առթիւ : Համա–ձայն չէ տը Կոլի բոլոր յիշած խօսքերուն եւ այս առթիւ շեշտեց.— «Երբ ցոյց կու–տան իմ դիրքս ինչպէս դիրքը մարդու մը որ ընդունած է Ծռազատկին յետա–ձգել Պիզերթի հարցին կարգադրութիւ–նը : Զենք կրնար յաւիտենապէս ընդունիլ Պիզերթի գրաւումը : Ես չհամակերպեցայ ֆրանսական տեսակէտին որ կ՚ուզէ եր–կարաձգել ֆրանսական զօրքի մնալը » եւ եզրակացնելով Պուրկիպա փափաք յայտ–նեց որ հարցը կարգադրուի պահպանելով երկու կողմերուն վարկը :

Այս ամբողջը ցոյց կուտան թէ կարելի էր հասկցուիլ եւ միայն աւելորդ մեռ–եալներ կը մնան աւելորդ տագնապէ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մօտ քսան հոգի ձերբա–կալուած են վարչաձեւին դէմ իրենց տա–րած գաղտնի գործունէութեան համար : Ըստ կարգ մը աղբիւրներու «արդարու–թեան կուսակցութեան » անդամներ են մէկ մասը, միւսներն ալ «հանրապե–տական գիւղացիական ազգային» կու–սակցութեան :

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Մակարիոս Արք. Պելկրատէն Աթէնք անցած է, կարճ այ–ցելութեան մը համար : Այս առթիւ յայ–տարարած է թէ Պելկրատի ժողովին նը–պատակն էր արդելք հանդիսանալ պա–տերազմի մը, որուն պիտի յանգի արե–ւելք –արեւմուտք հակամարտութիւնը :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ շնորհակալութեան գիր մը ղրկած է Խրուշչեւի այն օժանդակու–թեան համար զոր Խորհրդ. Միութիւնը բերած է Թունուզցիներուն ՄԱԿի մէջ, Պիզերթի առթիւ :

ԿԸ ՄՈԼԷ շատ խիստ բառերով տը Կոլի վրայ կը յարձակի Փօփիւլէրի մէջ : Ըն–կերվարականներու ընդհ. քարտուղարը կը գրէ . «Այս ամէնը շատ ցաւալի է եւ օրէ օր աւելի վտանգաւոր : Պետութիւնը ինքզինքը կը վարկաբեկէ, հեղինակու–թիւնը կը կորսուի, ամէնուն կը թուի թէ գերագոյն ելքը բռնութեան դիմելուն մէջն է» : Միւս կողմէ ընկերվարական–ներու երեսփոխանական խմբակցութիւնը կը պատրաստուի արդելքի բանաձեւ մը յանձնել Ազգ. Ժողովի դիւանին, յառա–ջիկայ երեքշաբթի : Այս բանաձեւը պիտի առաջարկուի եթէ Տըպրէ ընդդիմանայ երկրագործական օրինագիծերու վիճա–բանութեանց : Արգելքի բանաձեւը եթէ քուէարկուի, կառավարութիւնը կ՚իյնայ : Հոն ըսուած է ի մէջ այլոց, թէ վարչա–պետը շատ իրաւունք չունի դասեր տալու Սահմանադրութեան մասին : Կի Մոլէ կ՚ուզէ նաեւ որ այլեւս ջնջուի 16րդ յօդ–ուածը : Սահմանադրական Կոմիտէն ի–րաւունք տուաւ Տըպրէի եւ դատեց թէ Ազգ. Ժողովը չի կրնար օրէնք քուէար–կել, յառաջիկայ Երեքշաբթի : Կը մնայ ընկերվարականներուն 12 ձայն ալ գտնել (իրենք 15 են) արգելքի բանաձեւը ներ–կայացնելու համար :

ԵՐԵՔ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ իրենց հրաժա–րականը տուին եւ հեռացան բանակէն : Անոնք են՝ Զօր. Պօֆր, Սուար եւ Հիւրէ : Կ՚ըսուի նաեւ թէ Զօր. Ալլար կ՚ուզէ քաշուիլ, բայց Բանակներու նախարա–րութիւնը կը հերքէ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ շատ խիստ ազդա–րարութեամբ մը պատասխանեցին խոր–հրդային յուշագրին, օդանաւային «նը–րանցքներու » մասին : Երեք կառավա–րութիւնները անգամ մը եւս կը յիշեն ցարդ կնքուած համաձայնութիւնները (1945էն սկսեալ) եւ կը զգուշացնեն Ռու–սերը որեւէ սխալ քայլ առնելէ :

ՈՒԼՊՐԻԽԹ մէկ տարուան մէջ երկ–րորդ անգամն ըլլալով աշխատանքի մեծ զոհողութիւններ պահանջեց Արեւելեան Գերմանացիներէն : Բանուորները եւ պաշտօնեաները այսուհետեւ աւելի շատ պէտք է աշխատին, առանց յաւելեալ վը–ճարումի : 1953 Յունիս 17ի ըմբոստու–թեան գլխաւոր պատճառը այս ձեւի կարգադրութիւն մըն էր :

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովի Ամերի–կայի ներկայացուցիչը՝ Արթըր Տին հը–րապարակաւ դիտել տուաւ, թէ անհա–ւանական է որ Խ. Միութիւնը ընդունի անգլեւամերիկեան առաջարկը՝ դադրե–ցնել հիւլէական փորձերը : Իր կարծի–քով Ռուսերը ի մօտոյ շատ մեծ ռումբ մը պիտի փորձեն :

ՓԱՐԻ – ԱԼԺԷ օդանաւին մէջ ձերբա–կալուեցաւ Պ. Ժենժանպը որ «կազմա–կերպութիւն գաղտնի բանակին» գան–ձապահը կը կարծուի : Զաւակն է Ֆրան–սացի հանքային ճարտարարուեստի մէջ գործատէրերէն մէկուն :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ԿԱՐՍԻ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Սխալէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթե–րուն թէ Թուրք գիւղացիները, որոնք կը բնակին Կարսի, Արտահանի եւ Աղրըի շրջանին մէջ եւ անասնաբուծութեամբ կը զբաղէին, երկարատեւ երաշտին պատ–ճառով՝ սկսած են գաղթել եւ երթալ հաստատուիլ Կեդր. եւ Արեւմտեան Ա–նատոլու : Գիւղացիները կը յայտարարեն թէ մնալով արեւելեան նահանգներուն մէջ, դատապարտուած են փճանալու՝ ա–նօթութեան պատճառով, իրենց հողերը բերք չեն տուած այս տարի երաշտին հե–տեւանքով : Ուստի կը նախընտրեն գործ ու բնակութիւն փնտռել դէպի արեւ–մուտք :

Նոյն աղբիւրէն կը հաղորդուի թէ էր–զրումի եւ Երզնկայի շրջաններուն մէջ եւս մեծ վնաս պատճառած է երաշտը :

ԽՄԲ.— Արեւելքէն արեւմուտք գաղթի առաջին շարժումը չէ ասիկա : Վերջին պատերազմէն առաջ ալ Թուրքերը, ո–րոնք Թրակիայէն եւ Պալքանեան երկիր–ներէն փոխադրուած էին արեւելեան նա–հանգները, չէին ուզեր մնալ այնտեղ եւ գաղտնօրէն կը գաղթէին դէպի Արեւ–մուտք : Երբ կը հարցուէր պատճառը, կը պատասխանէին տխրօրէն, «Սիւնը տեղէն շարժեցաւ անգամ մը » :

Իրականին մէջ, երաշտը չէ պատճառը : Պատերազմի վախերուն ժամանակ՝ «հա–րամ» հողը կ՚այրէ այս եկուորներուն ոտքերը :

ՏԱՐՈՒՈՅՆ ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Թրքական թերթերը կը գրեն թէ Օ–գոստոսի սկիզբը ձիւն տեղաց Արարատ լերան վրայ : Այս ձիւնը մեծ շահագրգ–ռութիւն պատճառեց այն զբօսաշրջիկ–ներուն, որոնք ճամբայ ելած էին Իրան մեկնելու համար :

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՀՌՈԴՈՍԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթը կը գրէ թէ Սեպտեմբեր 24էն մինչեւ Հոկտեմբեր, Հռոդոսի մէջ, Ֆեների Տիեզերական Օր–թոտոքս Պատրիարքարանի նախաձեռնու–թեամբ, տեղի պիտի ունենայ Օրթոտոքս Եկեղեցիներու համագումարը :

Մօտ երկու հարիւր տարիէ ի վեր տե–ղի չէ ունեցած եկեղեցական նման հա–մագումար մը :

Աթէնակորաս Պատրիարք անձամբ ղը–կած է հրաւիրագրերը եւ արդէն ստա–ցած կարգ մը պատասխաններ :

Օրթոտոքս Եկեղեցիներու այս համա–ժողովին պիտի մասնակցին Իսքէնտէրու–նի, Անթաքիոյ, Երուսաղէմի, Ռուսիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկար Պատրիարքարաններու ներկայացուցիչ–ները, ինչպէս նաեւ Կիպրոսի, Յունաս–տանի, Լեհաստանի ինքնավար Եկեղեցի–ները եւ Օրթոտոքս թեմեր :

Այս համաժողովին մասնակցելու հրա–ւէր ուղղուած է նաեւ Արեւելեան քրիս–տոնեայ Եկեղեցիներուն, որոնց կարգին նաեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կեդ–րոն՝ Էջմիածինին :

Մարմարա.— Ֆեների Յունաց Տիեզե–րական Պատրիարքարանի Սինոդին առ–ջեւ կարդացուած է Էջմիածնի Կաթողի–կոս Վազգէն Ա. Հայրապետի հեռագիրը, որ կը յայտնէ թէ միջօրթոտոքս եկեղեց–ւոյ համագումար ժողովին համար կա–տարուած հրաւէրին ընդառաջելով՝ ո–րոշած են երկու կղերական ներկայացու–ցիչներով, իբրեւ դիտող, ներկայ ըլլալ Հռոդոսի այդ ժողովին :

Նոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան նա–եւ Անկլիքան Եկեղեցւոյ եւ Ամերիկեան Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ ներկայա–ցուցիչները, նոյնպէս եւ Ժընեւի Եկեղե–ցիներու միութենէն դիտող մը :

ԲԱՌԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Պատմութեան վիրքի կը նմանին բառերը ,— ի՛նչ բաներ կը պատմեն՝ եթէ բանաս իրենց սիրտը :

Հին բառախօսք մը (1723) *կը վկայէ թէ երկու ձեւի տակ կը ներկայանայ այս բառը ,* — սիկար *եւ* սիկալ : *Ահա թէ ինչո՛ւ ստուգաբանական առաջին փորձերուն մէջ* սիկար *բառը կը համարուէր փոխաբերական արտադրութիւն մը ,* սիկար*ին ձեւին ու* սիկալ*ին մարմնոյն համգիտութեամբ կազմուած : Սիկարը ո՛ւր , սիկալը ո՛ւր , պիտի ըսէք : Մի զարմանաք , վերջին բառը , որ մեր գիտցած ճպուռն է , (հայերէն կը կոչուի նաեւ ժիժի ու զարեխազ) , կը ներկայացնէ բնութեան ամէնէն «ախորժալուր երգիչը» , ինչպէս ճանչցուած է Հոմերոսի մէջ (Իլ. Գ. 152) , ուր գործածուած ածականը , ճպուռին ձայնին մասին , «չուշանայի՞ն» կոչեն Թարգմանիչները թէ « ծաղկաւէտ »՝ կը վիճին տակաւին : Ի՛նչ փոյթ թէ Հելլէնները ճպուռը կը համարէին անտաղանդ քերթող , Անակրէոն գովական տաղ մը նուիրած է ճպուռին , իսկ Պղատոնի քնարական եւ պերճ բարբառը նմանցուած է Ակադեմոսի անտառին ճպուռներուն երաժշտութեան :*

*Զգենք այս չեղած հանգիտութիւնները , բայց , չեմ գիտեր ինչո՛ւ , ֆրանսական ժողովրդական բարբառը սիկարի կը նմանցնէ խելացի մարդոց գլուխը , — արդարեւ , սիկար , փոխաբերաբար կամ զաւթնաբարբառ , կը նշանակէ նաեւ իմացականութիւն , իմաստութիւն : Այստեղ , չփոթութիւն մը կայ , ապահովաբար : Սիկարը կը յիշեցնէ , ինչպէս ցոյց կուտայ ծաղրանկարիչ մը , ծխան մը (*պաճա*) որ ծուխ միայն կ՚արձակէ եւ ոչ երբեք բոց , — ի՛նչ հարկ վատաբանելու գլուխը , բոցավառ հնոց գաղափարի , ոչ թէ խողովակ մուրի եւ կուպրի , որ կը նուաղեցնէ մարդկային արժանաւորութիւնը սիկարի գործածութեամբ :*

Կը թուի ճակատագրուած է որ սիկարը նմանցուի իրեն բոլորովին անհամապատասխան բանի մը (ճպուռ) , կամ խոր-հրդանշան դրուի չնմանելիք բանի մը (գլուխ) : Ահա թէ ինչո՛ւ չփոթ է նոյնիսկ իր ... սեռը , — իգական է Շաթօպրիանի լեզուին մէջ եւ Իտալիոյ սահմաններուն վրայ , իսկ արական՝ դէպի հիւսիս , դէպ ի արեւմուտք :

Առհաւական աւանդութի՞ւն մը արդեօք : Վաւերի , իրականին մէջ , բառը կուգայ Արեւմուտքէն , ովկիանոս ցատկելով :

Յարգի բա՛ն մըն ալ ըլլար այս կապիկը : Իւրացուցած է բազմաթիւ անուններ , բնաբարած ամէն բառարան : Սիկար կը կոչուի՝ երբ ոլորուած ու փաթթուած է ինքն իր մէջ , առանց թուղթի , գլանաձեւ , — այս ձեւին թելադրութեամբ՝ Հայերը զայն կոչած են գլանիկ , Քաջունի՝ ոլոր , իսկ Լուսինեան՝ ծխեա (ծուխ տուող) : Թուղթի մէջ փաթթուածը , նիհար ու մատնաչափ , ֆրանսերէն՝ սիկարէթ *, ժողովրդական բարբառով՝* սիպիշ *(իբր թէ* փիփի սէշ*) ,— Հայերը՝ ծխիկ , Քաջունի՝ ոլորակ , (Զեխերը եւս ըրած են մեզի պէս ,—* դուտնիկ*) : Զատորոշելու համար գլանիկը ծխիկէն՝* սիկառօ փուռօ *(այսինքն զուտ ծխախոտ , առանց թուղթի ոլորեալ) , ասկէ՝* փուռօ : *Ծխիկին նետուած գլուխը՝* մեկօ(*) , *կամ* ֆլոփ , *կամ* օռփըլէն ,— *հայերէն կճառ (**) կամ քիթ :*

Արդ , սիկար *բառը կուգայ , (ինչպէս* թոպաքօ *բառը , որու պատմութիւնը շատ աւելի երկար է) , մայա լեզուէն , Կեդր. Ամերիկայէն : Բնիկ տարազով՝* սիկ , չիք *, որ կը գտնուի* սի կա–մ *(ծխել ,* սի՛կ –պ – ալ *(ծխամորճ) ,* սի՛ կ.լ–ինէլ *(ծխող) բառերուն մէջ : Մայա լեզուին մէջ* սիկար *կամ* ժիկար *բայ մըն է (ծխել) , որ վերածուած է գոյականի՝ Սպանացիներուն լեզուին վրայ :*

Գանք մեր վէճին : Եթէ որեւէ ծանօթութիւն չունենայինք սիկար բառին պատմութեան մասին , «ըծորդ տառերու» տեսութիւնը մեզ պիտի նետէր սիկարեան բառին վրայ կամ Ծ տառը «կապէր» Ս տառին եւ այլ օյինպազութեանց : *Նոյն բանը կրնանք ըսել* չիրուբ *բառին համար , սիկարի պատրաստութեան տարբեր ձեւ մը , որ ովկիանոս ցատկած է դարձեալ ու ժուռ կուգայ Փորթուկալ , Անգլիա եւ Դանիա , ծագումով Թամուլեան բառ մը , արմատական նշանակութիւնը՝ խողովակ :*

×

Լաւ բացատրելու համար իմ տեսակէտս , այս անգամ կ՚առնեմ ֆրանսերէն փոլի *բառը :*

Դպրոցական աշակերտն ու փողոցի մարդը գիտեն , ամէն մարդ գիտէ , թէ փոլի *կը նշանակէ խենթութիւն : Ազատ ձգենք այս նշանակութիւնը , չպրպտենք , չմերկացնենք եւ չհարցնենք թէ ուրկէ՞ կուգայ : Ազատ ձգենք նաեւ անոնք որ , յամառօրէ՛ն , խենդ կը գրեն՝ փոխանակ գրելու* խենթ *:*

Վերադառնալով ֆրանսերէնին , փոլի *կը նշանակէ նաեւ ... ամարանոց ,— մէկը կը գրէ բերկրանոց : Ի՞նչ բան է այս* փոլին *,— գիւղական բնակարան մը , ուր կ՚երթային մարդիկ , Կիրակի օրերը , ոչ միայն հանգստանալու , այլ եւ զուարճանալու : Այս իմաստով եւ սովորութեամբ՝* փոլիները *շուտով դարձան մեզոն տը փլեզանս , ուր կ՚երթային մարդիկ գտնելու համար ամէն հաճոյք , ամէն ... խենթութիւն , հեռու՝ դրացիներու հետաքրքրութենէն :*

Այսքան բացատրութիւն բաւական է յայտարարելու համար թէ երկու տարբեր իմաստով ներկայացող այս բառերուն մայրը մէկ է եւ վիճիլը աւելորդ :

Ու «ըծորդ տառերու» տեսութեամբ՝ անուշիկ այս բառը , որ նոյն մօրմէն ծընած չէ եւ զերծ է ժառանգական մեղքերէ , կը մտնէ յիմարանոց :

Առաջին անգամ Լիթրէն էր որ նշմարեց թէ նոյն բառերը չեն փոլի *եւ* փոլի :

Արմատական իմաստով՝ փոլի *որեւէ կապ չունի յիմարանոցներու հետ , որեւէ կապ չունի* մեզոն տը թոլերանսներու *հետ , — սա անմեղ տերեւ (*ֆէօյլ*) բառն է որ տուած է* փոլին :

Սովորութիւն է կանանչ ճիւղերով հիւղակներ շինել բնակավայրերէն դուրս , սեխի եւ ձմերուկի արտերուն մէջ՝ պահապաններու յատուկ , — Աստուածաշունչ Մատեանը կ՚անուանէ «հովանի մրգապահաց» (Ես, Ա. 8) , «տաղաւար» (Միք. Ա. 6) «հիւղ» (Սաղ. ՀԸ. 1) :

Սովորութիւն է կանանչ ճիւղերով հովոցներ շինել սաղարթախիտ ծառերու վրայ , բլուրներն ի վեր , զովանալու համար (տես Ստեփանոս Սիւնեցիի կենսագրութիւնը) :

Սովորութիւն է կանանչ ճիւղերով հովանոցներ շինել կալերու եզերքը՝ ճաշելու համար կէսօրին , արեւէն պատսպարուած :

Հարուստները ամառնային բնակարաններ կը շինէին բլուրներու վրայ , պարմանունով ծանօթ :

Բոլոր ասոնք կը կոչուէին փոլի *, այսինքն սաղարթուտքով շինուած : Թուրքերը* սալաշ *կը կոչեն այդ հիւղակները , տերեւախիտ ճիւղերով հիւսուած , ժամանակաւոր գործածութեան յատուկ , ընդհանրապէս կրպակներ՝ ճամբաներու եզերքը , սեխ ու ձմերուկ ծախելու համար անցորդներուն :*

Այս նախնական փոլիները *հետզհետէ ստացան այնպիսի ճոխ ու փարթամ ձեւեր , անոնց մէջ կատարուեցան սարդանապալեան այնպիսի խրախճանքներ , պարզ բացատրութեամբ՝ խենթութեան հասնող զուարճութիւններ ու հարստութեան մսխումներ , որ մոռցուեցաւ բառին սկզբնական իմաստը , շփոթուեցաւ* փոլին ... փոլիին *հետ :*

Լեզուաբանը պիտի չշփոթէ՞ր միթէ , եթէ չգիտնար թէ փոլին *տարբեր է* փոլիէն *եւ իր «ըծորդ տառերով» կապէր ... խենթութեան :*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեկօ անձնանուն է : Այսպէս կը կոչուէր Ճոն Մեկօ , որ ծնած է Լոնտոն , 1714ին : Հայրն ու մայրը , ազահ եւ կըծծի , իրար գերազանցելու աստիճան : Ճոն , միամօր զաւակ , կը մեծնայ գրեթէ անօթի : Թշուա՛ռ մանկութիւն : Կը մեռնի ծնողքը ,— հայրը ժառանգ կը թողու վեց միլիոն , հօրեղբայրը իր կարգին՝ տասը միլիոն : Ճոն Մեկօ նախ սկսաւ ծախսել շռայլօրէն , բայց քանի մեծցաւ , ծնողքին նկարագիրը շեշտուեցաւ իր մէջ , այն աստիճան որ պահեց հարստութիւնը եւ ապրեցաւ չոր հաց ուտելով , իր ծխիկները երկուքի կիսելով ... խնայողութեան համար :

(**) Նոր բառ է կճառ : Ո՞վ գործածած է առաջին անգամ՝ չեմ գիտեր : Նախապէս կը նշանակէր «մոմպատ ոլորած բարակ մոմ» , կամ մոմի ծայր : Կրճայ կորսնցուցած ըլլալ ր տառը (կրճատ) ,— քննութեան կարօտ :

1960-Ի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Խորհրդային Հայաստանը ամէն տարի իր բանաստեղծական հունձքը կու տայ . հիները կը շարունակեն նոր երկեր հրապարակ հանել . նորեր կուգան շարքերը խտացնելու համար : Իրենց մտածելակերպով , բառերով , ոճերով եւ ասութիւններով կը տարբերին արեւմտահայ գրողներէն : Իրենց ներշնչումի ենթահողը դարձեալ հայ ժողովուրդն է , հայ գիւղացին իր միամիտ պատկերներով մակերեւութային մտածութեամբ եւ պարզութեամբ :

Ընդհանրապէս աշխատանք չեն տանիր ճոխացնելու իրենց արուեստն ու բառամթերքը , կը սիրեն աշուղական քնարը եւ անոնց յատուկ բառերը , եար , ջան , հոգիս *են . ամէն քերթուածի մէջ գրեթէ կը հանդիպինք :*

Բայց իրենց շունչը տաք է , մեր հողէն կուգայ , մեր արեւուն գոյնն ունի , առանց արուեստի՝ սրտէդ կը խօսին գեղջուկի մը պարզութեամբ :

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

Բոլորովին նոր գրող մըն է , երիտասարդ աւիւնով եւ օժտուած շնորհքով : Նա 1959ի վերջերը հրապարակ հանեց իր անլռելի զանգակատունը *, երկարաշունչ եղերերգութիւն մը , նուիրուած անմահ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 90ամեակին (1869 – 1959) : Բանաստեղծական կենսագրութիւնն է մեծ վարդապետին . բաժնուած վեց ընդհանուր գլուխներու .—* Ցայգալոյսի համազանգ , Արեւագալի համազանգ , Միջօրէի համազանգ , Ծաւալուող համազանգ , Եղեռնի համազանգ , Ահազնացնող համազանգ : *Այս ընդհանուր բաժանումները պիտի ունենան իրենց ենթաբաժանումները բազմաթիւ* Ղօղանջներու *անլռելի հնչումով :*

Պարոյր Սեւակի գիրքը առաջին օրերուն տաքտամոտ ընդունելութիւն մը գտաւ , սակայն քանի մը շաբաթ յետոյ 5000 օրինակները արդէն սպառած՝ անգտանելի դարձած էին :

Ինչո՞ւ Անլռելի զանգակատուն *գրած է վերնագիրը եւ ոչ զանգակ . զանգակատունը չէնքն է եւ ոչ զօղանջողը . թերեւս Կոմիտասի անձը զանգակատուն պատկերացուցած է եւ անոր ձայնն ու արուեստը՝ զօղանջ :*

Հանդարտ երեւակայութեամբ , առանց

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Յօդուածագիր մը , ազգային երեսփոխան , կ՚առաջարկէ որ Պատրիարքարանը զբաղի այդ հարցով , որովհետեւ իր իրաւասութեան տակ կ՚իյնայ , կտակը կատարուած ատեն (հայ – հռոմէական-ները բաժնուած չէին Պատրիարքարանէն) : Յօդուածագիրը կը մոռնայ որ Օսմ . կայսրութեան մէջ է միայն Պատրիարքարանի իրաւասութիւնը , Հնդկաստան պատրիարքական թեմ չէ , եւ արտասահմանի օսմ . հպատակ Հայերը ենթակայ չէին Պատրիարքարանի :

Տարիներ վերջ Գրիգոր Զօհրապ անգամ մըն ալ կ՚արծարծէ հարցը՝ լուծումին համար իրաւաբանական հիմեր փնտռելով : (Մասիս, 1892, *թիւ* 3956, *էջ* 2 – 9) :

« Մուրատեան վարժարանին խնդիրը սերունդէ սերունդ պիտի կտակէ ամէն խղճի տէր մարդոց » :

Զօհրապ կը հիմնայ բարերարին կրօնական ամէն խտրութենէ վեր ազգասիրութեան վրայ : Այս գնահատումը արժէք ունի , որովհետեւ չի գրեր թէ «հարուստները իրենց կուտակած գումարը վերջին պահուն ազգին կը ձգեն , ազգականներ ժառանգութենէ զրկելու համար » :

Կ՚ընդունի որ « Վենետիկի վանքը մեր լուսաւորութեան գլխաւոր վառարանը եղած է» : Բայց կ՚աւելցնէ . «Մխիթարնութիւնը չի յարգեր կտակին տրամադրութիւնները , աշակերտներու թիւը եկամուտին համաձայն չէ , դպրոցին ուսումնական մակարդակը ողբալի է» :

Յարգել տալու համար կտակին տրամադրութիւնները Զօհրապ կը խորհի դատի դիմել : Կ՚ըմբռնէ սակայն բարոյական հետեւանքները . « Դժնդակ տեսարան մը պիտի ըլլայ երբ հայ հասարակութիւնը ամբաստանեալ ներկայանան դատարանի մը առջեւ : Աշխարհի ծանօթացուցած չե՞նք ըլլար արդեօք մեր ազգին յատկանիշ եղող դժբախտութիւնները » :

Կը փնտռէ ձեռնհաս դատարանը եւ կը հարցնէ թէ ով դատախազ պիտի ներկայանայ :

Կտակարարը անգլիահպատակ էր , անգլիական դատարանը որոշած է կտակին գործադրութիւնը , ուրեմն ենթակայ է անգլիական օրէնքներու : Կարելի չէ որովհետեւ Մխիթարնութիւնը Իտալիոյ մէջ է եւ կրնայ անձեռնհաս հռչակել զայն եւ անգլիական դատարան դիմել :

Մխիթարնութիւնը օսմ . հպատակ է , ուրեմն ենթակայ է օսմ . դատարաններու իրաւասութեան : Հոս ալ դժուարութիւններ կան , դատը կրնայ բացուիլ միայն Թուրքիոյ կալուածներուն վրայ , այն ատեն Մխիթարնութիւնը կրնայ վաճառել զանոնք եւ Թուրքիայէն հեռանալ :

Մխիթարնութիւնը ենթակայ է իտալական արդարութեան վճիռներուն :

Ուրեմն ճշդուեցաւ ձեռնհաս դատարանը , որուն պիտի դիմէ դատախազը , անհատ կամ պաշտօնական մարմին :

« Ո՞վ դատախազ պիտի կանգնի , հայ անհատ մը» : Շերիի առջեւ օրինաւոր դատախազը դատաւորին որոշած անձն է : Իտալական դատարանները կը ճանչնան պարզ անհատի մը դատավարելու իրաւունքը : Զաւակի տէր մէկը կրնայ դատարան դիմել : Թուրքիոյ հայ հասարակութիւնն ալ իր պատրիարքով դատարան դիմելու իրաւունք ունի : Այն ատեն «Թուրք կառավարութիւնն ալ պիտի չզլանայ հաւատարիմ հայ հպատակաց իրաւունքները պաշտպանելու համար իր հզօր ազդեցութիւնը ու հովանաւորութիւնը շնորհել » :

Զօհրապ կ՚ենթադրէ թէ դատախազները գտած է : Հարուստ անհատ մը պէտք չունի դատ բանալու , իրաւունք ալ չունի զաւակը ձրի կարդացնելու : Կրնայ քանի մը տարի թոշակ վճարել , յետոյ դադրեցնել վճարումը առարկելով թէ անկարող է վճարելու : Այդ պարագային վարժարանին տեսչութիւնը եւ չի դարձներ աշակերտը : Աղքատ անհատն ալ չի կրնար Իտալիա երթալ , փաստաբան գտնել եւ դատ բանալ :

Եթէ տնտեսական տագնապի հետեւանքով եկամուտը նուազած ըլլայ , քանի որ եկամուտին համաձայն սաներ պիտի ընդունուին , սաներու թիւը լրացած ըլլայ , անհատը կը կորսնցնէ դատը :

Օսմանեան կառավարութիւնը դիւանագիտական խողովակով պիտի օժանդակէր պատրիարքարանին , բայց դիւանագիտութիւնը իր հաշիւներն ունի : Յօդուածին գրութեան ատեն Աշըգեան Պատրիարք տարբեր մտահոգութիւններ ունէր եւ Զօհրապի հաւաստիքը թէ «Հայերը հաւատարիմ հպատակներ են» վստահութիւն չէր ներշնչեր պետական շրջաններուն :

Զօհրապ կ՚եզրակացնէ . «Վանքէն պէտք է պահանջուի այնքան աշակերտ ընդունիլ ձրի , որքան Մուրատեան կտակի եկամուտը կը թոյլատրէ : Հայկական պարագային ուրիշ խնամակալներու անուանումը պահանջել : Վստահ եմ թէ իտալական ատեանները պիտի հռչակեն անուրանալի իրաւանց հռչակումը » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. 18)

ծիլի եւ արուեստի մարմաջի, կը սկսի իր տաք շունչով հիւսել կենսագրականը․ նախ կոչում մը Ց․ Թումանեանի (ծնած 1869ին) եւ ապա Թուխք․
Անատոլուի մթին խորքերում
Մէկ ուրիշ մանուկ լոյս աշխարհ եկաւ։

Մեկամաղձոտ չէշտով պիտի երգէ այդ մանուկին աղքատ ծնունդը․ անոր մօրմէն անմիջական որբութիւնը յուզում կը պատճառէ հեղինակին․ առանց ճիչերու, մեղեդիական շունչով, ինչպէս Կոմիտաս պիտի երգէր հայ ժողովուրդին լուռ ցաւերը, կը վերակոչէ անոր մօր յիշատակը․

Բայց ինչո՞ւ գնաց Հայոց Թագուհին,
Մնար
Ու ծիծ տար
Իր Սողոմոնին, մեր Կոմիտասին
Նրա ճակատի
Ամպերը վանէր․
Նախ նրա ոտին,
Եւ յետոյ սրտին
Փշերը հանէր
Մնար ու նրան մի ողջ ժողովուրդ
«Մեծ մայր» անուանէր
«վեհամայր» կոչէր
Մի ողջ ժողովուրդ սուրբ ձեռքը նրա
Իր բերնին տանէր
Փէշերը պաչէր
Մնար… չմնաց։

Ի՞նչ ժառանգութիւն պիտի տային խեղճ Սողոմոնին այդ աղքատ ընտանիքը – լոկ ձայն կկըլան եւ էջմիածնի ճեմարանին մէջ Թրքախօս պատանին պար – ձաւ Լուսատող մի նոր։

Գարոյր Սեւակ կ'առաջնորդէ իր ընթերցողը էջմիածնի ճեմարանը, ուր խոյտաբղէտ հաւաքածուն, Լոյս է ու – զում․ ուսու՛մ ուսում։ Կոմիտաս պիտի սորվէր հայերէն, պիտի ճանչնար Շարականները, մանրուսումը, խազերը։ Իր ձայնը հրաշալի էր, գիւթիչ, միակ հայրենի ժառանգութիւնը։ Եւ ահա Ա․ քարատեան գաշտերուն մէջ պիտի գտնէր Սանա Եարը․ գեղջուկ երգերը իր սիրտը պիտի բանային նոր արեւու կեանքի։ Գարոյր Սեւակ ընդարձակ էջերով պիտի թափառի Կոմիտասի հետ հայ ժողովուրդին մէջ

Եւ ուրտեղ երգը
Այնտեղ էր հիմա եւ Կոմիտասը։

Հայկական կեանքը, պարերը, երգերը գարնան Արեւագալի օրերուն, ամեն մարդ, ոսկեայ աչուռին պիտի ներշնչեն հեղինակին ձուխանալ հայ երգի եւ ազատութեան գեղեցկութեան գովերգով։ Կոմիտասի կեանքին ամէնէն բանաստեղծական տարիներն են եւ հեղինակը իրաւունք ունի ծաւալուն էջեր տալու․ խառնելով բոյր եւ գոյն իր աշուղատիպ տողերուն։

Եղեռնի համազանգը պատմականն է կտորածներուն։ Հեղինակը կը փոխէ իր խանդավառ ոճը եւ կը դառնայ տխուր բաներ պատմող, մուր քսելով խարդախ Եւրոպային երեսին, Ջարդարար Թուրքը ներկայացնելով անասնական մի ժողովուրդ։ Սակայն շատ մանրամասնելով Ջարդերու պատմականը, կը տաժէ իր քնարական շունչը։ Երկար Ջատագովական մ'է հայ ստեղծագործ հոգիին եւ կործանարար Թուրքին մէջ։

Հաշիշ չեն ծխում,
Խմում են գինի։

Եւ ապարանք ու վանքեր կը կերտեն ժայռերէն
Պիտի յիշատակէ տրտմօրէն Ապրիլեան Եղեռն ու Կոմիտասի եղերական աքսորը։ Բուռն չէշտ կուտայ իր տողերուն, երբ կ'երգէ պոլսական Թաղերէն աքսոր գնացող մեր մտաւորականները․ երբ կը խնդրէին վարդապետէն Երգել Կռունկ կամ Խնկի ծառ։ Սրտալին էջեր պիտի տար հեղինակին, եթէ․

Ախ, Վարդապետ, գութ է հայցում
Տխրալալուկ ամբողջ մի ազգ
Քո սեւասուգ սուրբ բերանով
Տէր ողորմեա

Խնդրանքին մէջ չի խառնէր անյոյս հայհոյանք Աստուծոյ դէմ, երբ ամբողջ ազգը եւ Կոմիտաս ինքնին յանուն քրիստոնէութեան եւ Հայութեան կ'երթային գէպի կառափնատ։

Նոյն չէշտով եւ ալեխառն տողերով հեղինակը կը պատկերացնէ Կոմիտասին խելագարութեան երկար տարիները։ Հաճելի դեղերումներ կը կատարէ Հայաստանի ամայի վայրերը, որոնց ցաւով կարծես պժուած ու խենթեցած էր Վարդապետը։ Լաւագոյն էջերէն մէկը կը կազմէ Ղօղանչ մթագնումի բաժանումները։

Անազնացնող արձագանգը պիտի ընդգրկէ Կոմիտասի մահուան եւ թաղման տխուր էջերը։ Հուսկ բոլորանուէր ձօն մը իր քերթուածին․

Եւ մեզանից արդ ընդունիր
Երախտիքի այս խաչբուռը
Այս խաչբուռը քո խսկ հերկի։

Կարելի չէ փակել այս 267 էջնոց քերթողական մատեանը, առանց սրտով միանալու հեղինակին հետ Թունդ հայրենասիրութեան զգացումներով։

Հեղինակը հակառակ անոր որ հեռաւոր Մոսկուայի մէջ գրած է իր «Անլռելի զանգակատունը», սակայն եւ րեւակայութեամբ, հոգիով ու սրտով աշխարհէ աշխարհ Կոմիտասի հետքերուն վրայէն եւ Կոմիտասի հետ «Անլռելի զանգակատուն» բարձր պարախէն եր – գած է նաեւ իր մարտիրոս ցեղին նահատակութիւնն ու յարութիւնը։

Հ․ ՎԱՀԱՆ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար․)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՋԵՐՄԱՏՈՒՆ

Երեւանցիները թարմ բանջարեղէնով ապահովելու համար քաղաքին հարաւային ծայրամասին մէջ շինուելու վրայ է նոր խոշոր ջերմատուն մը։

Ջերմանոցներուն համար յատկացուած հողամասը ունի հողային եւ կլիմայական բարենպաստ պայմաններ։ Հողը պիտի մշակուի նորագոյն թէքնիքի բարձր մի – ջոցներով ու լայնօրէն պիտի օգտագործուի կլիմայի պայմանները, յատկապէս արեւին ճառագայթները։

Մշակելի հողերը տաքցնելու համար պիտի օգտագործուին ՆաւԵրեւանի ջերմաելեկտրակայանը, բնական կազը եւ գործարաններէն հոսող տաք ջուրերը։

Այս տարի արդէն ջերմատունը Երեւանցիներուն պիտի հայթայթէ երկու հարիւր թոն բանջարեղէն։ Գալ տարի արտադրութիւնը պիտի ըլլայ աւելի շատ՝ վեց հարիւր թոն, որ պիտի քառապատկուի եօթնամեակի վերջաւորութեան։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Երեւանի «Սպարտակ»ը 4րդ դիրքի վրայ։

Խ․ Միութեան «Ա․» խումբի առաջնութեան նախնական խաղերը գրեթէ աւարտած են։ Չորս ամիս տեւող այս մրցումներու ընթացքին, որոնց արդիւնքները հաղորդեցինք պարբերաբար, առաջին եւ երկրորդ ենթախումբերու մրցումներուն մասնակցողներուն տեղերը գրեթէ ճշդուած են։ Մրցումները առանձնապէս սուր բնոյթ ստացան երկրորդ ենթախումբի մրցաշարքին մէջ։ Վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն չորրորդ եւ հինգերորդ դիրքերուն համար կը մրցին Դաշքենտի «Պախտակոր», Երեւանի «Սպարտակ» եւ Մոսկուայի «Տինամօ» եւ «Սպարտակ» խումբերը։

Վերջերս, Երեւանի մէջ իրարու դէմ մրցած են Երեւանի «Սպարտակ» եւ Քիշնեւի «Մոլտովա» խումբերը։ Արդիւնքը ի նպաստ Երեւանցիներուն եղած է, որուն շնորհիւ «Սպարտակ»ը կը գրաւէ չորրորդ տեղը երկրորդ ենթախումբին մէջ։

Մրցումները կը շարունակուին։

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔ

Հայաստանի քաղաքները, գիւղերը եւ աւանները արդիական ոճով եւ յարմարութիւններով վերակառուցանելու ու միեւնոյն ատեն նոր աւաններ եւ քաղաքներ շինելու աշխատանքները կեդրոնացած են «Հայպետնախագիծ» հիմնարկութեան մօտ, որուն ճարտարապետները վերջերս աւարտեցին Լենինականի, Կիրովականի, Գորիսի, Ստեփանաւանի եւ Աշտարակ քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Ջաւարթնոցի վերաշինութեան նախագծերը։

Հիմնարկութեան նոր, ուշագրաւ աշխատանքներէն է Ալավերդի շրջանի Սանահին քաղաքին նախագիծը, որուն հեղինակն է երիտասարդ ճարտարապետ Լեւոն Չէքէջեան։ Ըստ այդ նախագծին Ալավերդիի քաղաքին յարող Սանահին սարահարթին վրայ պիտի շինուի 10·000 բնակիչ առնող բարեկարգ քաղաք մը՝ գեղեցիկ շէնքերով, փողոցներով, մշակութային հաստատութիւններով եւ մարզարաններով։

Սանահին եւ Ալավերդի միացած պիտի ըլլան մայրուղիով մը։

ՀԱՅՐԵՆԻ ՍԵԽԸ

Հակառակ կլիմայական յարմարութեան, Հայաստան ցարդ զուրկ եղած է սեխի արտադրութենէն։ Արարատեան դաշտին մէջ այժմ կը մշակուի «Շալախ» կոչուած սեխի տեսակ մը, որ ուշ հասունէն զատ, նաեւ անհամ է։ Ահա թէ ինչու Երկրագործութեան հիմնարկութիւնը տարիներէ ի վեր փորձեր եւ աշխատանքներ կը կատարէ վաղահաս եւ քաղցր սեխ հասցնելու ուղղութեամբ։ Փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են, քանի որ էջմիածնի Հայթաղ գիւղին մէջ կարելի եղած է հասցնել սեխի տեսակ մը (թիւ 15), որ ոչ միայն շուտ կը հասուննայ, այլ եւ անուշ հոտ եւ համ ունի։

ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ միլանաբնակ ծանօթ մասնագէտ Գ. Խանկելտեանի Թափփեթի տ'Օրիէնթէ (Արեւելեան Գորգեր) գրքին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը (1)

Իճ Քուարթօ հատոր մըն է, (Յառաջ արձագանգ հանդիսացած էր առաջին հրատարակութեան ժամանակ), 338 էջ, որ 290 սեւ արտատպուած պատկերներ ունի եւ քառասուն օռ – թէքսթ նկարներ, գունաւոր։ Սեպտեմբեր 15էն սկսեալ ծախու է։ Գին՝ 79·50 Ն․ Ֆ․։ Այդ թուականէն առաջ արձանագրուողները կրնան հինգ Ն․ Ֆ․ի զեղչ մը ունենալ։

Այս հատորը իտալերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանած է մանկական գրականութեան մասնագէտ՝ Տիկին Ժան տը Ռեքվիլ, որ հեղինակն է բազմաթիւ յաջող գործերու (գլխաւորը՝ Քափիթան – փաշա) եւ աշխատակիցը Վենետիկի Մխիթարեան «Ընտանիքին»։

1) Les Tapis d'Orient, A, HANGELDIAN,
Traduction Jeanne de Recqueville,
Édit .Le Prat, 5 Rue des Grands Augustins.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իւէն Ֆարշեան որուն երաժշտական յաջողութիւններուն արձագանգը եղած ենք յաճախ, արժանացաւ Ռուսիոյ Արծաթեայ չքանշանին, զոր ստացաւ տեղւոյն քաղկոնսուլին մէջ։ Տեղական մամուլը այս առթիւ հրատարակած է երիտասարդ դաշնակահարուհիին նկարը եւ գնահատական տողեր նուիրած իր տաղանդին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎէՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Վանականը նկատելով որ այդ պառկած վայրը չափազանց ապականած տեղ մըն էր, անմիջապէս դուրս ելաւ, շնորհքով սենեակ մը վարձեց եւ հիւանդը հոն փոխադրեց։

Շաբաթէ մը Ռէս Մելիք ապաքինելու սկսաւ։

— Ինծի նայէ, Վանական, ըսաւ օր մը Ռէս Մելիք։ Քանի որ իմ մէկ հատիկ աղջիկս ու Լալէզար քոյրս պիտի մնան եւ դուն կ'ուզես վերադառնալ․ չմոռնաս թէ տանին մէջ մեծ գերանին տակը գանձուած ոսկին քով գրեթէ երկու քայլ հեռաւորութեամբ դրամներս թաղած եմ։ Եթէ կրնաս առանց ինքզինքդ վտանգելու, այդ դրամները ձեռք անցուր։ Գոնէ թշուառ ապրեցայ ես․ բայց այս անմեղ արարածները չըլլան ինծի պէս։

Վանականը խոստացաւ եւ որովհետեւ բաւական մեծկակ գումար մը ունէր քովը, յանձնեց Ռէս Մելիքին ու մեկնեցաւ դէպ ի Պոլիս, զոր տեսնել շատ կը փափաքէր։

Երբ ռուսական խոշոր շոգենաւը՝ Վոսփորի գեղածիծաղ ափերը ճեղքելով կանգ առաւ Մարմարայի ջուրերուն խառնուած տեղը, Վանականը Սուլթաններու մայրաքաղաքը պարզապէս բնութեան հրաշալիք մը կարծեց՝ իր բոլորանուակ հմայքովը։

Շոգենաւէն ելլելով Միջավիզ գնաց, ուր կը գտնուէին Թիմարայ գեղացինե – րը։ Հոն գաւառացիները սրճարան մը ունէին, որուն ողորմելի շէնքը պարզապէս նկուղի մը կը նմանէր։ Վանականը սրճարանին մէկ անկիւնը նստեցաւ։

Սրճարանին մէջ եղողները տուներու ծառաներ էին ամէնքն ալ, որոնք խոհարարութիւն, սեղանայարդարութիւն ու պարտիզպանութիւն կ'ընէին։ Շատեր պարապ էին, հետեւաբար թուղթ, նարտ եւ տօմինօ կը խաղային, ժամանակ անցընելու համար։

Վանականը խորին ուշադրութեամբ դիտեց այդ խեղճ մարդերուն վիճակը, դիտեց անոնց կերպարանքին վրայ արտայայտուած թշուառութիւնը դիտեց, այո, եւ տեսաւ թէ մեռած էին անոնք, անհետացած էին բարին բովանդակ նշանակութեամբը։ Ու աչքերը դառն արցունքով մը լեցուած՝ զոր չկրցաւ ծածկել, դուրս ելաւ սրճարանէն ու Պէշիկթաշի ճամբան բռնելով մինչեւ Ղալաթիա հասաւ։

Ո՞ւր երթար… ահա իր մտածումը։ Հանրակառքին կեցած տեղը․ մարդերու ալեկային ժխորին մէջ պահ մը կեցաւ եւ երթալիք կողմը որոշել ուզեց։ Աչքը չորս դին դարձուց ու տեսաւ Վանեցիներու արախչին դրած ծերունի մը, որ դէպ ի կամուրջը կը յառաջանար։ Վանականը անոր քովը գնաց եւ հարցուց թէ՝ քնանալու համար պանդոկ մը գիտէ՞ր։

— Գիտեմ… մըմնջեց ծերունին։
— Աղէկ, տարէք զիս պանդոկ մը։
— Դուն նո՞ր եկած ես։
— Այո։
— Ո՞ւր տեղացի ես։
— Վանեցի եմ։
— Վանայ ո՞ր կողմերէն։
— Թիմարայ կողմերէն։
— Վայ… անանկ է ինչո՞ւ պանդոկ մը կ'ուզես երթալ։ —
— Հապա ի՞նչ ընեմ եղբայր։
— Կուգա՞ս ինծի հետ խանը կ'երթանք։
— Շատ աղէկ կ'ընդունիմ։

Ծերունին առաջնորդեց զինքը։ Կամուրջէն անցնելով ուղղակի Վալիտէ խանը մտան, ուր կը գտնուէին Վանեցի բեռնակիրներէն քանի մը անձեր։

Պանդուխտ ու ընտանեկան անուշ յարկերէ զրկուած այդ մարդիկը երբ իմացան որ հայրենակից մըն էր ան, չափազանց ուրախացան ու հարկ եղած աջակցութիւնները ընել խոստացան անոր մինչեւ որ գործ մը գտնէ։

Բայց Վանականը միայն երկու օր մընաց անոնց քով։ Վալիտէ խանէն ելլելով Եէնի Գափուի թաղերէն մէկուն մէջ բաւական կոկիկ սենեակ մը վարձեց ու սկսաւ նորազարթ երիտասարդներու շարժումները քննել, Ազգային պաշտօնեաներու ընթացքը ուսումնասիրել եւ վերածնութեան գաղափարակիցներու ծրագիրները, սկզբունքներն ու ոգին իրենց բովանդակ երեւոյթներով գննել…։

Աւա՜ղ… այդ բոլորը շատ ողորմելի գտաւ։ Եթէ երբեք վարժարաններու մէջ զարթնումի նշաններ ալ կային, ատոնք այնքան երեւութապէս փայլելու եւ սեթեւեթ մը ըլլալու տեսարաններ կ'ընծայէին, որոնց հետեւանքը Վանականին ոչ վստահութիւն կը ներշնչէր եւ ոչ ապագայ մը։

Ու համոզուեցաւ թէ ազգային անկախութեան Ս․ Գործը շատ հաստատ հիմերու վրայ հաստատուած էր Վանի մէջ, քան երբեք Հայութեան համար զարգացման ու յառաջդիմութեան կեդրոն մը եղող այդ մայրաքաղաքը…

(Շար․)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր *կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռա-ձայնով ազդ չտալ :*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնու-թեան :*

Վարժարանին նպատակն է պատրաս-տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ Հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդ-գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա) Ֆրանսականը, *որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիա-կան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պրըվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհի-ները հայագիտական ծանօթութիւննե-րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 *տարե-կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա-մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու-թեան .—*

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱԽԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայե-րուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները .— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրա-կի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 *եւ* 25 *մեթր կարճ ալիքներով) :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 *երգերով .—* Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (*Գ. Մ. Ալէմշահ*) *եւ* Ծիրանի ծառ (*Կոմիտաս*) :

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն .—

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Խայիկեան
75, La Canebière

եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ .— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ :

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է .—
C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 *թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ .—*

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոստրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆա-նազ). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազ-եան). — *Պիստակ* (Տոքթ. Յովհ. Մա-նուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշճեան) : *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստ-եան). — *Բարի աշխարհ* (Ակադեմա-մական Մաղաքեան). — *Հողի եւ ստա-մոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբել-եան). — *Վայրի չագանակենի* (Յ. Իշ-խանեան). — *Այրերու ամլութեան պատ-ճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սե-րոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիք-ները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորըն-ծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոս-եան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան) :

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժա-նորդներուն :

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ .— Տարեկան 15 նոր փրանք (1500 փրանք) : Արտասահման 20 նոր փրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը : Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03–94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ-ՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (ֆօ-փրոփրիէ-թէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐ-ԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱ-ՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փա-փաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժա-րան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայա-կանները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին : Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները :*

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին :

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկա-յացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե-րը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ .— Հ.Յ.Դ. Արդութեան խում-բի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շա-բաթ իրիկուն, սովորական հաւաքա-տեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրա-ւիրուած ընկերական ժողովները .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկե-րուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շա-ւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կի-րակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՁԱԽԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ, 12 Սեպտ. Երեքշաբթի, երեկոյ ժամը ճիշդ 21ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկ-տեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շա-բաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրա-կի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շա-բաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Եր-կուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրա-կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհինե-րուն տեղեկացնեն ժողովներու թուակա-նի և վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ : Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազա-գոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար .—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 12 SEPTEMBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9201 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5002

ՁԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԴԷՄ

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հանրապետութեան Նախագահութեան ...անը Շաբաթ ցերեկ միայն զեկոյցով մը, հրապարակեց տը Կոլի դէմ եղած մահափորձին լուրը, մինչ դէպքը պատահած էր Ուրբաթ իրիկուն, երբ Նախագահը կ'երթար իր շաբաթավերջը անցնելու Քոլոմպէ Լէ Տէօ զ'Էկլիզի իր բնակավայրը։

Հրապարակուած այս առաջին զեկոյցին մէջ կ'ըսուէր «Կրակ առնող խառնուրդ մը, որուն հետ դրուած էր նաեւ պայթուցիք նիւթ մը, այս գիշեր դրուած էր Նոժանի եւ Ռոմիյիի մէջտեղ, այն ճամբուն վրայ, զոր Պետութեան ղեկավարը պիտի օգտագործէր Քոլոմպէ երթալու համար։ Դիւրավառ այս խառնուրդը կրակ առաւ, ժամը 22ին, առանց պայթում պատճառելու, այն ատեն երբ նախագահական կառքերը կ'անցնէին, առանց սակայն դանդաղեցնելու անոնց ընթացքը։ Զօր. տը Կոլ Քոլոմպէ հասաւ նախատեսուած ժամուն»։

Տը Կոլ չէ յուզուած դէպքէն եւ պար...պէս ըսած է թէ «անհամ կատակ մըն է»։

Շաբաթ եւ Կիրակի ներքին նախարարը ...օրրդական մամուլի ասուլիսներով մանրամասնութիւններ կուտար եւ մասնաւորապէս կը յայտարարէր թէ մահափորձին հեղինակը ձերբակալուած է եւ բազմաթիւ ուրիշ ձերբակալութիւններ կատարուած են, իբրեւ հետեւանք Ուրբաթ գիշերուան մահափորձին։

Յատկանշական է նաեւ նկատի առնել թէ ինչ պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է այս մահափորձը։ Լը Մոնտ դիտել կու տայ թէ նման մահափորձի մը պատրաստութիւնը, մանրակրկիտ ինչպէս ցոյց կու տան քննութեան առաջին արդիւնքները, անհրաժեշտ կը դարձնէ շատ լուրջ կազմակերպութիւն մը։ Արդ, այս դաւին հեղինակները, ի՞նչպէս գիտէին նախագահական թափօրին անցքին ուղղութիւնը եւ ժամը։ Ծանօթ է որ Ապրիլ 22ի դէպքէն ասդին Նախագահին առօրեայ ճամբան կ'որոշուի վերջին պահուն, կարելի չորս ուղեգիծերու մէջէն։ Պէտք չէ նաեւ անտեսել թէ մարդիկը ...ունէին նաեւ թէ տը Կոլ Քոլոմպէ կ'երթայ Ուրբաթ իրիկուն, ինչ որ շատ ...ծանօթ է։ Նախագահը սովորաբար Շաբաթ ճաշէն ետք կը մեկնի Էլիզէէն։ Քննութեան առաջին արդիւնքները այն տպաւորութիւնը կուտային թէ պատրաստուածը շատ լուրջ բան մը չէր եւ ըստ ...գէտներու, որեւէ պարագայի մէջ, չէր կրնար մարդկային զոհերու պատճառ դառնալ։ Ասոնցմէ մէկը յայտարարած է թէ անճարակ մարդու գործ է եւ ... հեռու գաղտնի կազմակերպութե... որ կը զարնէ ո՛ւր որ ուզէ եւ ե՛րբ որ ...։

Կ'ըսուի թէ Նախագահը չէ ուզած իսկ խօսուի այս «ցոյցին» մասին բայց նախարարները ի վերջոյ կրցած են ...համոզել, նկատի առնելով որ օր պիտի լսուի եւ աւելի լաւ է անմիջա... խօսիլ որպէսզի պաշտօնական ...թիւնը սխալ մեկնութիւններու դուռ ...։

Մամուլի առաջին ասուլիսով մը, Ներքին նախարար Ֆրէ հաղորդեց զօրավար... Վանիւքսէմի եւ Քրեվքէօրի ձերբակալութիւնները։ Ասոնք «կազմակերպութիւն գաղտնի – բանակի» Մայր ...ի պատասխանատուները նկատուած են։ Ձերբակալուած են նաեւ Պառոնն ...թէին, լրագրող՝ Ժորժ Պուաքէ (Ռիվարոլի աշխատակից) եւ Լօզիէ — Սավէն։ Այս վերջինը պատասխանատու կը նկատուի փլասթիքի գործողութեանց։

Կիրակի օր, նախարար Ֆրէ երկրորդ ասուլիս մը կուտար, որուն ընթացքին կը յայտնէր գնդ. Պլինէէի ձերբակալութիւնը։ Ասոր վրայ գտնուած փաստաթուղթերը եւ իր իսկ խոստովանութիւնները կ'ապացուցանեն թէ Մայր Հայրենիքի «կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» սպայակոյտին պետն էր։

Ձերբակալուած են նաեւ .— Էնսթիթիւ տը Ֆրանսի վարչական պաշտօնեայ՝ Պրիսօ, Փարիզի Առեւտրական Սենեակին պաշտօնեայ՝ Տիկին Էտիթ Էմոնէ, Էնսթիթիւ տը Ֆրանսի փրոֆէսէօր գրականութեան ակրեժէ՝ Ռաուլ Ժիրարտէ։

Եւ վերջապէս ձերբակալուած է մահափորձին հեղինակը՝ Մարսիալ Տըվիլըմանտ։ Այս առթիւ նախարար Ֆրէ կարգ մը ուրիշ մանրամասնութիւններ տուաւ մահափորձին մեքենային վրայ եւ եզրակացուց թէ թեքնիք գետնի վրայ մահափորձը շատ մանրամասնօրէն պատրաստուած էր, միայն փոքր թերացումներ պատճառեցին որ մեքենան չըպայթի։ 10 քիլօ փլասթիք կը կրէր, եւ կրնար կառքին վնասել։ Մահափորձին հեղինակներէն մէկը, չարունակեց նախարարը, Տըվիլմանտի ձերբակալուեցաւ երբ մահափորձին վայրը կը պտտէր։ Նախարարը պատմեց նաեւ թէ չորս ուրիշ գործողութիւններ կան զորս 15 օր է ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ Ֆրանսայի զանազան շրջաններուն մէջ։

Այս ձախողած մահափորձին հետեւանքները նպաստաւոր են Նախագահին արտաքին թէ ներքին ճակատներու վրայ։ Արտաքին ճակատի վրայ, տը Կոլ առիթ տուաւ համակրական բազմաթիւ արտայայտութեանց՝ Էլիզապէթ Թագուհի, նախագահ Լիւպքէ (Գերմանիա), Ծիովաննի Կրոնքի (Իտալիա), Զօր. Ֆրանքօ (Սպանիա), նախագահ Քենըտի, Սենկօր (Սենեկալ), Իսահակ Պէն Զվի (Իսրայէլ), մարէշալ Թիթօ (Եուկոսլաւիա), Մաքմիլըն, Ատընաուըր եւն. եւն.։ Այս ցանկին մէջ չէ անշուշտ վարչապետ Խրուշչեւ որ «անցած ըլլայի» գիր մը չէ ղրկած։ Մոսկուայի ձայնասփիւռը սակայն Կիրակի օր ըսած է թէ հետապնդուած նպատակն էր ֆաշական վարչակարգի մը հաստատումը։

Ներքին ճակատի վրայ, այս մահափորձը զգալապէս կը տկարացնէ ընդդիմադիրներու դիրքը մանաւանդ առաջքը կ'առնէ 16րդ յօդուածին դէմ եղած բողոքներուն։ Արդարեւ երեսփոխանները, գլխաւորութեամբ ընկերվարականներուն շատ դժգոհ են որ Ապրիլ 22էն ի վեր տը Կոլ կը պահէ 16րդ յօդուածին արտակարգ իրաւասութիւնները, մինչ Հայրենիքը վտանգի մէջ չէ եւ հանրային իշխանութիւններն ալ կանոնաւորապէս կը բանին։

Այս առթիւ ընդդիմութիւնը կը պատրաստէր ծանր յարձակումներ ընելու այսօր Երեքշաբթի Ազգ. Ժողովին մէջ, բայց դէպքը որ պատահեցաւ աւելի քան երբեք եկաւ, ճիշդ ատենին, ցոյց տալ թէ տը Կոլ պէտք է պահէ 16րդ յօդուածին իրաւասութիւնները։

Ֆրանսական մամուլը մեծ խորագիրներով իբրեւ կարեւորագոյն լուրը կը հաղորդէ տը Կոլի մահափորձը բացի Իւմանիթէէն որ ամբողջ էջին լայնքին, հսկայ տառերով կը հաղորդէ Կիրակի օրուան Քուրնէօվի իրենց դաշտահանդէսին յաջողութեան լուրը…։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական երկու նոր ռումբեր պայթեցուց։ Ասոնք նախորդներէն աւելի ուժեղ էին եւ քանի մը մեկաթոն (միլիոն թոն) զօրութիւն ունէին։ Խրուշչեւ այս ձեւով մերժած եղաւ անգլեւամերիկեան առաջարկը որուն պայմանաժամը վերջացաւ Սեպտ. 9ին։ Արդէն թերթի մը տուած տեսակցութեան մը ընթացքին Խրուշչեւ ըսած էր թէ անգլեւամերիկեան առաջարկը գործնական չէ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԻ – ՍԻ 6 ճամբորդատար օդանաւ մը վար ինկաւ Շանոնի (Իրլանտա) օդակայանին մօտերը։ Բոլոր ճամբորդներն ալ՝ 82 հոգի, մեռած են։

ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԻ մէջ ճառ մը խօսելով, Խրուշչեւ յայտնեց թէ համաձայն է տը Կոլի յայտարարութեան այն մասին որ բանակցութեան կը վերաբերի։ Բայց յարձակումներ ըրաւ Ֆրանսայի վրայ որ հիւլէական պետութիւն մը դարձած է։

ՄՈՆԾԱՅԻ (Իտալիա) կառքերու տարեկան վազքի մեծ մրցանակին ծանր արկած մը պատահեցաւ։ Ֆեռառի վարող գերման ախոյեանը՝ Ֆոն Թրիփս փորձեց փրկել իր առջեւէն գացող կառքը որ կը սահէր եւ նետուեցաւ հանդիսականներուն վրայ։ Իրմէ զատ 13 մեռեալներ կան։ Մրցումը, որ շարունակուեցաւ, շահեցաւ Ֆիլ Հիլ (Ամերիկա)։

ՊԱՊԸ Քասթել Կանտոլֆոյէն կոչ մը ըրաւ խաղաղութեան համար։ «Սրտագին եւ հայրական» յորդորներով, Յովհաննէս ԻԳ. շեշտեց թէ բանակցութեամբ պէտք է մարդիկ իրար հասկնան եւ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը վերահաստատուին։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ 40.000 ամերիկացի զինուորներ Եւրոպա պիտի ղրկուին։ Որոշումը, որ պիտի գործադրուի ի մօտոյ, տրուած է պաշտպանութեան նախարարին կողմէ։

ՊՐԱԶԻԼԻ նոր վարչապետ՝ Նեվէս կազմեց իր դահլիճը, որ վաւերացուեցաւ խորհրդարանէն 22ի դէմ 59 ձայնով։ Նոր դահլիճին մաս չեն կազմեր մարէշալ Տենիս եւ զինուորական նախարարները, որոնք դէմ էին Կուլարի նախագահութեան։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – Նեհրու քաղաքական խօսակցութիւնները վերջացան։ Հրատարակուած զեկոյցով մը, Խրուշչեւ կը յայտնէ թէ հիւլէական խորհրդային փորձերը «օրինաւոր պաշտպանութեան» միջոցներ են։ Խորհրդային վարչապետը հոս ալ շեշտած է բանակցութեանց անհրաժեշտութիւնը մինչ Նեհրու ընդունելով հանդերձ երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը, կը յայտնէր թէ լուծում մը պէտք է գտնել բանակցութիւններով։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ եւ Ֆրանսայի գերիները փոխանակուեցան առջի օր։ Կը ճշդուի սակայն թէ արձակուած Ֆրանսացիները Թունուզ մնալու իրաւունք չունին։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Կոմուլքա յայտարարեց թէ զինուորական շարժումներ կը կատարուին Լեհաստանի մէջ։ Համայնավար պարագլուխը յայտնեց նաեւ թէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշինքը պիտի ստորագրուի Դեկտեմբերին եւ «Պերլինի համար պատերազմ պիտի չըլլայ»։

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ հինգ հոգի գնդակահարուեցան իբրեւ հակառակորդներ՝ Քասթրոյի։

ՈՒԼՊՐԻԽԹ յայտարարեց թէ արեւմտեան Պերլինը յատուկ հողամաս մըն է ժողովրդավար Գերմանիոյ ծոցին մէջ։

ՓԼԱՍԹԻՔ պայթումները կը շարունակուին Ալժերիոյ մէջ ուր «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» դրօշակները կը ծածանին ամէն կողմ։ Ցոյցեր տեղի ունեցան Պոնի մէջ ուր «Ֆրանսական Ալժերիա» եւ «Սալան իշխանութեան գլուխ» կը պոռար ժողովուրդը։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանատունը կրակի տալու փորձեր կատարած են «անծանօթներ», յայտարարեց դեսպանատան մէկ բանբերը։

Օրէ Օր

ՀԱՐՍ ՈՒ ԿԵՍՈՒՐ

—օ—

Կեսուր մը կ'ըսէր վերջերս. «Օրուան հարսներուն լեզուն՝ մէկ կանգուն»։

Էր երբեմն, լեզու անգամ չունէին հարսները ընտանիքին մէջ, եւ կեսրարին կամ տագրոջ հետ խօսելու համար՝ շշնջալով տանը երախային ականջին մէջ՝ կ'ըսէին ինչ որ կը փափաքէին։

Հիմա այրերը հարս դարձած են, իսկ հարսները՝ այր, տեսէք թէ ի՛նչպէս էին հարսները երէկ .—

« Հարս ու կեսուր » պատկերէն (տես Զաւախքի Բուրմունք) կը քաղենք հետեւեալ տողերը, ուր հարսը կը նկարագրէ զինք շրջապատողները եւ կ'ըսէ .

Կերսար, կերսար,
Էրկթէ մսմար։
Կեսուր, կեսուր,
Քարէ մսուր։
Տագեր կնիկ,
Օձի բնիկ։
Տալիկ, տալիկ,
Սեւ սեւ սալիկ։
Տագրիկ, տագրիկ,
Պաղ աղբրիկ։

Այսպէս, ուրեմն, ամբողջ գերդաստանին մէջ՝ հարսին համար ամենասիրելին, ամուսինէն ետքը, տագրն է։ Կեսրարը երկաթէ մամարի (մեխ) նման ամուր է իր իշխանութեան մէջ։ Կեսուրը՝ քարէ մսուրի պէս անգութ, ինչքան կ'ուզես լիզէ, բան չես կրնար առնել։ Տագերկնիկը՝ օձի բնի պէս է բնակարանին մէջ, որովհետեւ «տագերկնիկը տագերկնկան ամէն գիշութիւնը կ'ուզէ, մէկ գէշ խաթա հանելը չի ուզէ, չինքի հետը հաց կ'ուտէ»։

Սակայն հարսը դատապարտուած է լռութեան։ Հարսնութիւն կ'ընէ — չի խօսիր — կեսուրին հետ՝ 3 տարի, կեսրարի հետ՝ 10–12, տագերկնիկներուն հետ՝ մինչեւ մէկ տարի, տալոջ հետ՝ 5, կնքահօր հետ 25 – 30 տարի, մինչեւ անգամ ցմահ։ Անոր դռնէն անգամ չ'անցնիր, սստիկ մեղք համարելով։ Աւանդութիւն կ'ըսէ թէ հարս մը անցեր է քաւորին երդիքէն եւ հետքը մնացեր է երկնքին մէջ։ Այժմ այդ հետքը կը կոչուի «սանամօր քաշ» — յարդգողի ճանապարհ։

Այս տողերուն վրայ, զորս կը քաղենք «Հայ – Բոյժ»ի նոր թիւէն՝ մամուլի տակ, կ'աւելցնենք նաեւ կարգ մը եղերական դրուագներու յիշատակութիւնը, — ողբերգութիւններ, որոնք զինակցան բախումներու յանգած են՝ ուսումնասիրութեան նիւթ հայթայթելով փրոյտիստ մասնագէտ բժիշկներու։

Զգենք այդ դրուագներուն վերլուծումը, նման դէպքերու հոգեբանական իմաստը։ Ձեր աչքին առջեւ չի՞ կրկնուիր միթէ հարս ու կեսուրի կռիւը, — երէկուան խելօքիկ, խօս – մռուկ (հնազանդ) հարսնե՞րը չեն սա … փոքր ազգերը, որ հիմա, սպառնացայտ, լռութեան կը դատապարտեն մեծ ազգերը, իրենց երբեմնի կեսուրները։

— Մեր հարսն է միայն որ ձայն չի հաներ դեռ։

ԱՐԱՋ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՏԱՃԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հայաստանէն Հնդկաստան ճամբորդութեան մեկնած զբօսաշրջիկներէն մէկը՝ Ս. Ղազարեան «Գրական Թերթ»ին յանձնած է իր տպաւորութիւնները: Ստորեւ արեւմտահայերէնով :

Ա.

Աշխարհի վրայ գոյութիւն չունի երկիր մը, որ հակադրութիւններով այնքան հարուստ ըլլայ, որքան Հնդկաստանը: Հարաւային շրջանին մէջ Հնդիկը ձմեռուան կիսուն, առանց որեւէ ծածկոցի, բացօթեայ կրնայ հանգիստ պառկիլ Պամպուէ (եղէգ մը) մահճակալին վրայ, իսկ հիւսիսային շրջանին մէջ ամառուան կիսուն ստիպուած է վրայէն չհանել քաշմիրի առաջնակարգ բուրդէ հիւսուած տաք բաճկոնը : Հոս, այս շրջանին մէջ, ամբողջ տարին Հնդիկը կը հիանայ Հիմալայաններէն հոսող առուակներուն վրայ, որոնք կը կորսուին այդ լեռներուն ստորոտներուն փարթամօրէն աճած հաստաբուն ծառերու տարիներու ընթացքին իրարու վրայ նստած եւ մգլոտած սաղարթներուն անսահմանութեանը մէջ: Երկիրը ունի անապատներ, որոնցմէ մէկը՝ Թար անապատը, ուր խորխոլած հողը կը խանձի՝ կենարար ջուրի կաթիլ չստանալով, մինչ անդին, Չերապունջի շրջանը, ուր տարեկան կը թափի աւելի քան 12.000 միլիմեթր անձրեւ, որոնք, եթէ հաւաքուին, հսկայ ծովեր կը կազմեն : Երկրին հարաւային շրջաններուն մէջ տարածուած են ովկիանոսին առատ գոլորշին ծծող անծայրածիր դաշտերը, իսկ հիւսիսը՝ երկնակամարին մէջ խրած են Հիմալայանները, որոնց ստորոտներուն կ՚աճին բազմատեսակ ծառերու մշտադալար անտառներ, լանջերուն, մինչեւ երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ՝ արմաւենիներ, ճարխոտի պտոյտներով հիւսուած անանցանելի թփուտներ, մշտադալար կաղնիներ, ամբողջ տարին ծաղկող մակնոլիաներ, պամպուի երկնահերձ պուրակներ, երեքէն - չորս հազար մեթր բարձրութեան վրայ սպիտակ եղեւնիի անտառներ, ապա՝ անսահման մարգագետիններ, որոնց վրայ կ՚իշխեն սպիտակափառ լեռնագագաթները՝ թաղուած նոյնքան սպիտակ եւ փառահեղ ամպերու անյատակ ծովերու մէջ :

Անջրդի եւ հնադարեան միջոցներով ջրհորներէն հանուած ջուրով ոռոգուող բերրի արտերը, բազմապիսի ծանօթ եւ անծանօթ պտուղներու այգիները, սուրճի եւ թէյի, շաքարեղէգի եւ բամպակի, ծխախոտի եւ բրինձի դաշտերը, անտառներուն մէջ մինչեւ այսօր ալ առանց վախի թափառող առիւծները եւ վագրերը, ռնգեղջիւրները եւ ընձառիւծները, անտառներուն, դաշտերուն եւ բնակուած շրջաններուն մէջ ազատ վխտացող կապիկները, առանց դժուարութեան նապաստակներ կլլող լայնիրան օձերը, նրբամորթ եւ հսկայատիպ մողէզները, բլուրի կերպարանք ունեցող կրիաները, լազուարթ երկնակամարը յաճախծածկող բազմերամ թռչունները կը խտացնեն այն հակադրութիւնը, որ այնքան բնական է ծովերու, ծոցերու եւ ովկիանոսներու մէջ խրած այդ ցամաքամասին համար :

Ցափշտակուած բուսական եւ կենդանական աշխարհով՝ մարդ կրնայ անցնիլ մեծ քաղաքին կամ հեռաւոր գիւղին փողոցներէն եւ չնկատել, որ իրեն ուղեկցող կամ իր հետ սիրալիր խօսակցութեան բռնուած հնդիկը ի վիճակի է դիւթելու քոփրա օձը, կամ ջուրի սափորը գլուխին արտ չտապող պեղջկուհին կըրնայ հմայել անցորդը իր սրտահար երգին մեղեդիով, ու վերջապէս, բարկ արեւէն պաշպանուելու համար պամպուի ճիւղերէն հիւսուած հովանոցին տակ կծկուած պենգալցին կամ փենջապցին փիղերու ոսկորներուն վրայ կրնայ փորագրել ամենակարող Պուտտային, սիրոյ աստուածուհիին, վեհանձն փիղերուն կամ հազարերանգ թռչուններուն անդեբաղանցելի պատկերները :

Երբ կը դիտես հնդիկ ոսկերիչին կամ մանրանկարիչին գործերը՝ ակամայ կը յիշես պրահմանական մեծ եւ ժողովրդականութիւն վայելող «Վետայի» երգերը ու պատմութիւնները, որոնց մէջ մեծ վարպետութեամբ միահիւսուած են դիցաբանականը եւ իրականը : Երբ կը կարդաս այդ գործերը կը կարծես, թէ այդ հին ժամանակներուն մարդիկ իրօք օժտուած էին գերբնական ուժով, հաղորդակից էին բնութեան, աստուածները ընկերակցած էին մարդոց եւ հսկած անոնց ամէնուրեք, որ վերջապէս անտառներու թզուկները աշխարհը խորտակելու չափ ուժ ունեցած են, իսկ կիներէն ծընած հրաշք հաւերը կրցեր են յօրինել խնճոյքն անգամ իննսուն բերան, խմել անընդհատ հոսող գետին ջուրերը եւ մարել ամէն ինչ լափող կրակը :

Ամէնէն պարզին եւ խոհուն մարդն անգամ ծանօթանալով հնդկական ճարտարապետութեան, արուեստին եւ գրականութեան գլուխ - գործոցներուն՝ չի կրնար չհիանալ եւ չզարմանալ անոնց միջեւ եղած տրամաբանական սերտ կապին, միեւնոյն մօթիֆներուն տեւականութեան, վառ գոյներու եւ բազմաձեւութեան վրայ : Հաւասար չափով հիացում կը պատճառեն ինչպէս հին, մեր թուականէն հազարաւոր տարիներ առաջ կերտուած քանդակները, ճարտարապետական ինքնատիպ ոճը եւ կառուցումները, քարակոթողները եւ քարայրները, նոյնպէս եւ մեր թուականութեան ըսկիզբներուն ձուլուածպուտտայի արձանները, միջին դարերուն կերտուած պուտտայի տաճարները՝ իրենց հազարակերպ արձաններով, եւ համեմատաբար աւելի ուշ, 17րդ դարուն շինուած աշխարհահռչակ Թաճմահալը ու արդի նկարիչներու պարզ, բայց արտայայտիչ, ազգային սովորութիւնները եւ աւանդութիւնները պատկերացնող նկարները: Դժուար թէ ճամբորդը կարենայ նոյնիսկ համառօտակի թուել այն բոլորը եւ ընդհանուր գիծերով յիշել այն ամէնը, զոր տեսած եւ որո՜ց վրայ հիացած է Հնդկաստանի մէջ:

Բայց եթէ ան բախտը ունենայ տեսնելու Աճանտան, կամ Կալկաթայի բուսաբանական պարտէզը, երբեք պիտի չմոռնայ ո՛չ Աճանտայի սիրոյ եւ աստուածներու տաճարները՝ ճարտարութեան եւ հնարամտութեան այդ եզակի յուշարձանները, ո՛չ բուսաբանական պարտէզը եւ ո՛չ ալ հազարաւոր օդային արմատները հողին մէջ խրած հսկայակերպ պանիան :

Բ.

Պոմպէի մօտերը, Սուրանդապատէն ոչ շատ հեռու, Վակհարա գետին բարձր ափերու ժայռակոյտերուն մէջ փորուած պուտտայի 29 տաճարներէն առաջինը աւարտած է մեր թուականութենէն երկու դար առաջ, իսկ վերջինը՝ մեր թուականութեան 642 թուին:

Հնդիկ եւ օտարազգի շատ մը պատմաբաններ ու աշխարհագրագէտներ, ճամբորդներ եւ ճարտարապետներ բազմաթիւ էջեր նուիրած են այդ հրաշալի տաճարներուն ճարտարապետութեան նըկարագրութեան համար : Ժողովուրդը գեղեցիկ պատմութիւններ հիւսած է այդ հոյակապ կամարներուն տակ ապաստանած իմաստուն պրահմաններուն եւ անոնց աշակերտներուն մասին : Բայց հակառակ ասոր, փարթամօրէն աճած կանաչն ու վարարած գետին ջուրը փակած են այն ուղին, որ մարդոց դէպի աստուածներու այդ հանդըրուանը տարած է : Նոյնիսկ ժողովուրդին աստուածացուցած հզօր Պուտտան, որ դարերունհետ եւ դարերու ընթացքին բազմաթիւ անգամ կերպարանափոխուած եւ նոր յատկանիշեր ստացած է, չէ կրցած խոյս տալ տարերքին ներգործութենէն ու ենթարկուած է բնութեան արհաւիրքներու կամքին եւ հեռացած, պահուըտած է իր արարիչէն՝ զինքը այնքան սիրող եւ իրմով ոգեշնչուող մարդուն զթահայց հայեացքէն: : Ո՛չ ոք, նոյնիսկ հնդիկ իմաստուն պատմիչները եւ օձերու լեզուն հասկցող պրահմանները չեն կրցած հաստատ ըսել, թէ ե՞րբ մարած են Աճանտայի խորհրդաւոր կամարներուն տակ վառող կանթեղները, ե՞րբ դադրած են վարդապետի եւ աշակերտի հարց եւ պատասխանները, ե՞րբ լռած է տարիներու բեռան տակ կքած Պրահմանին կեանքի կոչող կենսախինդ հնդկուհիին սիրայօրյ երգը ···

Աճանտայի քարակուռ տաճարները շինուած են դարերու ընթացքին, գործած են դարեր շարունակ եւ յանկարծ չքացած են կրօնասէր մարդոց աչքերէն կրօնքներով հարուստ այդ աշխարհին մէջ:

Եւ միայն 19րդ դարու սկիզբներուն, 1829ին պատահաբար, թերեւս Պուտտայի գերբնական կամքին թելադրանքով՝ անգլիացի զինուորներ հետապնդելով որս մը՝ մխրճուած են անանցանելի թուփերով ծածկուած եւ բազմատեսակ կենդանիներու պատսպարանը դարձած այդ քարայրներուն մէջ եւ երեւան հանած են մարդոց հիացած եւ բազմաթիւ անգամ փառաբանած, բայց մարդոց աչքէն որոշ ժամանակ պահուըտած հոյակապ տաճարներուն խմբաշարը :

Ս. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

1960-Ի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

Անտարակոյս բոլոր արեւելահայ ներկայ գրողներուն մէջ Յովհաննէս Շիրազ ամէնէն աւելի օժտուած քնարերգակ բանաստեղծն է: Նուրբ, զգայուն եւ գիտակից է իր քերթուածներուն մէջ: Ոչինչ նիւթ մը գիտէ ձեւաւորել, մարմին եւ հոգի տալ ու ներկայացնել, ինչպէս ծաղկավաճառ մը որ արուեստ ունի փունջեր կազմելու մէջ :

Շիրազ իր սիրած նիւթերն ունի, հեռու ազմկալից գործատուներէ, հեռու քաղաքներու ժխորներէ, հեռու քաղաքական բնոյթ ունեցող ներբողական ճառերէ, կը մտնէ իր ներաշխարհը եւ հոն իր սրտին մէջ կը փնտռէ քնութիւնը, իր մայրը, իր անծերանալի հայրենիքը, սէրը: Սիրոյ երգիչ է ամէնէն առաջ եւ իր սէրը գոյն ու թովչութիւն կուտայ քերթուածներուն: Իր Եսը ներկայ է ամէն ոտանաւորի մէջ եւ բանաստեղծը առանց իր սրտի բովէն անցնելու եւ իր զգացումները զարդարելու, նիւթ մը չի ներկայացներ ընթերցողին :

Ինքն այդպէս շինուած է, արդարօրէն ըմբոստ պարտադրուած ուղղութեան մը: Բանաստեղծին մէջ մտքի ազատութեան տենչը անդիմադրելի է, բնածին է, կը յղանայ, կ՚արտադրէ այնպէս՝ ինչպէս մայր մը ենթակայ է բնութեան մանչ կամ աղջիկ ծնանելու իր կամքէն անկախ :

Չեմ ուզեր ըսել թէ անվիճակից արտադրող մ՚է, սակայն իր սիրտը աւելի ուժով է քան արտաքին ազդակները : Ա-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Եղբակացութիւնը նախարան ըլլալու էր, մեկնակէտը պատճառաբանութեան, հաստատել կտակին եկամուտը, աշակերտներուն թիւը, այնուհետեւ թիւը անբաւական գտնելով հրաւիրել խնամակալ - կտակարար միաբանութիւնը յարգելու բարերարին կամքը :

Օտար կրթութեան հակառակորդ Զօհրապ հակառակ չէ Մխիթարեան կրթութեան, քանի որ կը փափաքի աւելի թիւով աշակերտներ ղրկել Վենետիկ :

Դրացի թերթը կը գնահատէ Զօհրապի գաղափարները, համամիտ է բողոքելուն: «Զօհրապ այդ յօդուածը գրած է օրէնսգէտի հմտութեամբ: Միջազգային օրէնքներու ուսումնասիրութեամբ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ Օսմ. եւ իտալական դատարանաց դիմելով կարելի է ձեռք բերել Մուրատեան կտակի գործադրութիւնը: Զօհրապ կ՚ըսէ. «Մեծ ծախքերու հարկ չկայ, բարի կամեցողութենէ զատ բանի մը կարօտ չենք եւ համոզուած ենք որ ամէն կրօնական խտրութիւնները թողլով Հայերը միահոգոյն իրենց համակրութեան ծափերովը պիտի ողջունեն դատավարութեան սկսելուն լուրը : Մխիթարեանները պիտի ստիպուին թէ ծրագիրը փոփոխութեան ենթարկել եւ թէ կտակը ճիշդ գործադրել»: (Հայրենիք, 1892, թիւ 108) :

Զօհրապ եւ համախոհները կ՚անտեսեն Մուրատեանի աշակերտներ Աղաբեկեան եւ Մամուրեան, ինչպէս նաեւ Ստեփան Պալասանեան, որ այնքան օգտակար դեր ունեցաւ որպէս ուսուցիչ եւ գրագէտ, պաշտօնավարելով Ներսէսեան եւ Գէորգեան Ճեմարաններու մէջ: Ան տեսած է աշխարհահռչակ վարպետ Սրապիոն Թըղըլեան, որուն կը պարտի իր մաքուր աշխարհաբարը Զօպանեան : Տփղիսեան մը կը գրէր թէ ազգային դաստիարակութեան յառաջդիմութիւնը կարելի է միայն աշխարհաբար դասաւանդութեամբ : Ուսումնական Խորհուրդը հակառակ էր հեղինակին գաղափարին, 1877ին դիտողիր կը ղրկէր Իզմիրի առաջնորդ Մելքիսեդեկ վրդ.ի աշխարհաբար դասեր գրած ըլլալուն Մեսրոպեան վարժարանի մէջ: (Արշալոյս Արարատեան, թիւ 1080) :

Հետաքրքրուելու էին թէ ինչու փակուեցաւ Նուպար Շահնազարեան վարժարանը, որուն փակումը վիշտ պատճառեց բարերարին եւ չուզեց նոր գումար մը տրամադրել վերաբացման համար: Սանասարեան վարժարանը եկամուտին համաձայն աշակերտ ունէ՞ր: Մուշի Ս. Առաքելոց վանքին մէջ կը հիմնուի երկրագործական վարժարան մը 15 Հոկտեմբեր 1880ին, վարչութեամբ Ամերիկայէն եկած մասնագէտ Գրիգոր Գաբրիէլեանի, աղգօգուտ հաստատութիւն մը, որ տեւականութիւն չունենար : Ամբրոսիոս վրդ. չյոգնէր կտակը ստանալու համար հաստատէ Բուբենեան երկրորդական վարժարան մը 1880ին, վարժարանը օժանդակութիւն չի գտներ :

Մուրատեան կտակի առաւելութիւնն է տեւականութիւնը : Եթէ Թէոդորեան վրդ. չյոգնէր կտակը ստանալու համար, կորսուած էր ժառանգութիւնը, ինչպէս որ անհետացած են հարիւրաւոր կտակներ, հսկայական գումարներ :

Զօհրապ կը չափազանցէ երբ կը գրէ թէ «Մխիթարեանները դադրած են գըլուխ ըլլալէ, ստամոքս դառնալու համար» երբ կ՚ապրէր Ալիշան, գլուխ եւ սրտի տէր խակական վանական մը, որուն քահանայութեան յոբելեանը տօնուած էր երկու տարի առաջ համազգային խըն-դակցութեամբ :

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԴԱՏԸ

Տասներկու տարիներ պատրիարքական պաշտօն վարելէ ետք Օրմանեան կը հրաժարէր սահմանադրութեան հռչակումէն հինդ օր վերջ 29 Յուլիս 1908ին : Կը սպասէր որ Ազգ. Ժողով գումարուի պաշտօնապէս հրաժարական ներկայացնէ եւ յաջորդին ընտրութեան ձեռնարկէ :

Ջանազան հոսանքներու պատկանող անհատներ տարիներէ ի վեր կուտակուած ատելութիւնը կը ցուցաբերէին Օրմանեանը բնակարանէն Պատրիարքարան կարծետանելով բանտարկելու համար, կարծելով թէ կարեւոր գումար մը իւրացուցած՝ արտասահման պիտի անցնէր : Ճամբան նախատինքներու, լուտանքներու տարափ մը կը տեղացնէին նախկին պատրիարքին գլխուն :

×

Երիտասարդ Թուրք ղեկավարներ կը փութային Պատրիարքարան եւ յայտնելով թէ «սխալ հասկցած են սահմանադրութիւնը» Օրմանեանը կը դարձնէին իր բնակարանը :

Աշըգեան եւ Օրմանեան հալածանքի ենթարկուեցան :

Արփիարեան կը գրէր. «Խրիմեան, Օտեան, Նարպէյ Թուրք կառավարութեան հրահանգներու համաձայն շարժեցան, բայց չկորսուին իրենց վարկը, համբաւի տիրացան, որովհետեւ շարժեցան նաեւ ժողովուրդին զգացումներուն համաձայն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(19 Շար.)

ջին մարդ իր սիրած ծաղիկներով փունջեր կը կազմէ .

Թողէք, Թողէք երգեմ
Ծաղիկները երգեմ
Երկրում կեանքն է ծաղկել
Թողէք սէրը երգեմ
Թէ իմ սիրածն է չար
Թողէք սէրը երգեմ
Ձեր լացով էլ լցուած
Ձեր աչքերը երգեմ ...:

Այս տողերը արդէն իր սրտին աղաւղակներն են. աղաչանքն է առանց արուեստին կաշկանդումի, հրամանագիրներու, քննադատներու բրածոյ սկզբունքներու, երգել սէրը. ծաղիկը եւ իր ներքին յոյզերը :

Երթալով Զարենցի եւ Իսահակեանի յուսաւոր ուղիէն, Յովհ. Շիրազ ինքն ալ պիտի սիրէ մեր ժողովուրդի քնարը. անոր ցաւի եւ ուրախութեան կոչականները. անոր պարզ եւ անկեղծ հոգին. պիտի աշխատի այդ թանկագին հում նիւթը գեղազարդել, ձուլել եւ պատկերներու լեզուով բացատրել ընթերցողին : Այնպէս որ անուղղակի հաղորդ կ'ըլլանք ամբողջ ազգի մը հոգեկան բովանդակութեան :

Հարազատ զաւակ չէ այն որ իր ծնողքէն չէ ժառանգած հոգեկան եւ մարմնական մասնայատկութիւնները : Կոմիտաս վարդապետ մեծ պիտի չըլլար անջատուած հայ երգէն. Գրիկ միջազգային համբաւ շահած պիտի չըլլար եթէ նորվեկեան ժողովրդական երգերը շահագործած չըլլար. ոչ մէկ ռուս քերթող կամ երգահան այնքան համակրելի պիտի ըլլային եթէ թարգմանած չըլլային սլաւ ժողովուրդներու խորհրդապաշտ հոգին :

Անշուշտ ստրուկ հետեւողութիւն մը ժողովրդական երգերու մարդը բանաստեղծ չըներ. պէտք է գիտնալ համեմել իր ստեղծագործութիւնը մեր երկրին բուրեան ծաղիկներով : Նոյն ազդեցութեան ենթակայ է նաեւ երաժշտութիւնը, ըլլայ միանուագ կամ բազմանուագ. Արամ Խաչատուրեան մը կամ Առնօ Բաբաջանեան մը շատ աւելի յաջողութեամբ վերարտադրեցին հայ հոգին քան այն երգահանները, որոնք խաղերու տեղափոխութեամբ հայ երգեր շինեցին :

Շիրազ գիւղէ քայլերով մտաւ հայ անդաստանին մէջ : Արդէն այն Շիրակը ուր ծներ է (Կիւմրի – Լենինական) ինքնին հարուստ է երգի եւ բանաստեղծութեան աւանդներով, հետեւաբար իր մէջ բնածին զգացում է, իր ծննդավայրի ճամբով երթալ .

Այ աղբիւր, սարի աղբիւր
Այ անոյշ, բարի աղբիւր —
Ախ, դու էլ լալով կ'երթաս
Իմ կորած եարի աղբիւր :

Շիրազ սիրահար է նաեւ պատկերներու եւ փոխաբերութիւններու. իր միտքը շատ անգամ նմանութիւններով կը պատկերացնէ, փոխանակ տրամաբանելու : Չափաւոր պատկերներ ըստ տեղին գեղեցիկ զարդեր են, սակայն անոնց խճողումը կը վնասէ քերթուածին մտքին եւ ամբողջականութեան :

Վերջերս հրատարակած իր Քնար Հայաստանի ստուար հատորը երբ ձեռքս առի, կարծեցի թէ տաղանդաւոր Շիրազը նոր քերթուածներով կուգայ կրկին մեր գրականութիւնը ճոխացնելու : Տրտում յուսախաբութիւն մը ամպի պէս վրաս իջաւ : Գրեթէ ոչ մէկ նորութիւն կար իր նախորդ հատորներէն. Լիրիկա եւ Քնար Հայաստանի նոյն բովանդակութիւնն ունին, բացի հեղինակին առջեւի նկարներէն, որոնցմէ մին գարնանային Շիրազն է, միւսը աշնանամուտի Շիրազ :

Ինչո՞ւ այս տարբեր անունով կրկին մկրտութիւնը. լաւագոյն չէ՞ր երկրորդ տպագրութիւն դնել : Ծերացած մարդիկ հին յուշերով կ'ապրին. Շիրազ ծերացած չէ եւ պէտք չունի ինքզինքը կրկնելու : Մեզի ծանօթ են իր մօր հանդէպ ունեցած պաշտամունքը : Մենք կարեկից սրտով կարդացեր ենք իր ընտանեկան յարկին քայքայումը, իր բալիկին հանդէպ հայրական գուրգուրանքը : Ընթերցողը վիշտերով համակուեր է կարդալով այն անկեղծօրէն զգայուն եւ ջերմ էջերը, ուր կը փնտռէ Արայիկին մայրը, եւ կին մը քարսիրտ ըլլալու է դիմադրելու համար բանաստեղծին կոչերուն :

Շիրազի լեզուն շատ պարզ է. համեստ եւ ժողովրդական. ճոխ բառեր, դասական ոճեր չունի. կարծես թէ ինքնաբոյս մեծցած է, դպրոց չէ տեսած, կամ հիները չէ կարդացած : Լեզուական գեղեցկութիւններ շատ կան մեր հին գրականութեան մէջն ալ եւ զանոնք օգտագործելը շնորհք եւ գեղեցկութիւն պիտի տան իր գաղափարներուն : Պիտի արգիլեն որ եարը, ջանը ամէն տեղ մտնեն . որ էլերը կամ յանկերգները քերթուած մը ծայրէ ծայր չրաննեն հարիւր տէր ողորմեայի նման :

Շիրազի քով թերութիւնները չնչին են, իր տաղանդը ամէն քերթուածի մէջ կը փայլի : Իր Սիամանթօ եւ Խաչէզարէ երկարաշունչ սիրային դիւցազներգութիւնը մեզ կ'ապահովցնէ թէ նման գեղարուեստական բարձրօրակ նորութիւններ պիտի կարդանք մօտ ապագային :

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Բազմավէպ)

Կարմիր երգիծանք

Մոսկուայի մէջ ոչ – կուսակցական երկու քաղաքացիներ կը զրուցեն :

Առաջինը կ'ըսէ .

— Ատենօք խելացի եւ պատուաւոր համայնավար բարեկամ մը ունէի :

— Այդ անկարելի է, կը յարէ երկրորդը .

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ եթէ խելացի էր եւ համայնավար, պատուաւոր չէր : Եթէ պատուաւոր էր եւ համայնավար՝ խելացի չէր : Իսկ եթէ պատուաւոր էր եւ խելացի, համայնավար չէր :

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՀԱՐՑ ՄԸ

Մանկութիւնը ոչ մէկ ժամանակ այնքան երկիւղալի դարձած է, եւ զբաղեցուցած է չափահասները որքան մեր դարուն : Բազմաթիւ եւ յայտնի են պատճառները . յորձանուտ աճում մը կայ որուն համապատասխան չեն կրթարաններու թիւը եւ որակը, այսօր իրականութիւն մըն է նաեւ երկարակեցութիւնը, որուն համապատասխան սերունդներու ուսման շրջանն ալ կ'երկարի՝ գիւտերու այս դարուն : Ձայնասփիւռը, պատկերասփիւռը, շարժանկարը, ծովածաւալ մամուլը, մեքենայացումը, ելեկտրական եւ հիւլէական ուժերու բացած անծայր հորիզոնները՝ դաստիարակութեան աւանդական եղանակը եւ սովորութիւնները կերպարանափոխ կ'ընեն :

Ուզենք չուզենք, ներկայ քաղաքակրթութեան ստեղծած մթնոլորտը շնչելու համար պիտի ստեղծենք թոքեր եւ վարժութիւններ, մանկութիւնը պիտի պատրաստենք անոր մէջ ապրելու :

Վերոյիշեալ գիւտերու ուրիշ անտեղութիւնն ալ, առ այժմ գէթ, այն է որ շատ կանուխէն մանուկներու եւ երիտասարդներու աչքերուն առջեւ կը դնեն մեծերու աշխարհը, ապրելակերպը, գործելակերպը, «չիք ինչ ծածուկ» մէկ խօսքով :

Հետեւաբար անհրաժեշտ կը դառնայ անոնց պատրաստութիւնը կեանքի, այս ուղղութեամբ, աւելի կանուխէն կարեւորութիւն տալով, եւ լուրջ ուշադրութեան առարկայ ընելով՝ անոնց կրթութիւնը, որ նոր մթնոլորտին համապատասխանելով հանդերձ, տոկուն եւ առողջ սկզբունքներու վրայ հիմնուած պէտք է ըլլայ միշտ :

Ահա այս պայմաններուն մէջ դաստիարակութեան ամենափափուկ արուեստին կարեւորութիւնը անհրաժեշտ է քան երբեք : Ծնողքներ եւ դաստիարակներ պէտք ունին օր աւուր իրենց ծանօթութիւնը ընդարձակելու, ճիւղային արագութեան դարուն յարմար առողջ դաստիարակելու ոճ մը, Օրուան դպրոց մը, գտնելու, որ պատրաստէ ինչպէս անցեալին, կայտառ սերունդներ, եւ անոնցմով կերտէ քաղաքակրթութիւն մը որ հիմնուած ըլլայ առաքինութեան եւ գիտութեան վրայ :

Այս մասին Մխիթարեան դպրոցը, հայ մանուկներու դաստիարակութեան համար կը մնայ միշտ արդին եւ կենսունակը : Երկուքուկէս դարէ ի վեր կրթութեան եւ մշակոյթի հոմանիշ դարձած է ան մեր ժողովուրդին քով :

Շատ անգամներ կը հանդիպինք հայ ծնողքներու, որոնք իրենց զաւակները ներկայացուցած ժամանակ, կամ անոնց վրայ խօսքի առթիւ խոր գոհունակութեամբ, եւ տեսակ մըն ալ պարծանքով, կ'ըսեն թէ «Մխիթարեան աւարտած է», «Մխիթարեան գացած է», կամ թէ «Մխիթարեան կ'երթայ», եւ կը նշմարէք մանուկին կամ երիտասարդին վրայ՝ յատուկ դրոշմ եւ ազնուականութիւն : Այս թովիչ անուան մէջ յայտնի է որ կայ մեծ գաղտնիք եւ ուժ :

Մխիթարեանը կրօնասիրութիւն, հայրենասիրութիւն, աշխատասիրութիւն, բարեկրթութիւն, սրտի եւ հոգւոյ ազնուութիւն կը ներշնչէ, այս է հիմը այդ դաստիարակութեան՝ որ յաւիտենապէս անյողդողդ եւ անփոփոխ՝ ամէն ժամանակներուն կը յարմարի. հոս է իր մեծ գաղտնիքը, զօրութիւնը եւ արդիականութիւնը :

Հայ ծնողքը՝ զաւակը Մխիթարեան Հայրերուն յանձնած ժամանակ վստահ է որ հայրական խանդակաթ սրտի եւ խնամոտ ձեռքերու կը յանձնէ, ուր իր սիրասունը մանկական փոքրիկ աշխարհին լքումներուն և դժուարութիւններուն մէջ կը գտնէ քաջալեր. անձկութեան եւ կարօտի ժամերուն կը գտնէ ընտանեկան յարկին ջերմութիւնը եւ մխիթարութիւնը. դպրոցը իր երկրորդ տունը կ'ըլլայ եւ ընտանիքին երկարաձգումը, որուն մէջ կ'աճի հասակով, քրիստոնէական առողջ բարոյականով, ծնողքներու հանդէպ յարգալիր եւ հնազանդ սիրով, եւ դարուն պահանջած հայ եւ օտար ուսումով :

Մեղք որ Մխիթարեանի տեղերը քիչ են, սահմանափակ է անոր կարողութիւնը : Յանուն կորուստի դատապարտուած Նոր սերունդի, ամէն Հայ, անհատ կամ կազմակերպութիւն, պէտք է անպայման աջակցի որ Մխիթարեանը ընդարձակուի, տեղերը եռապատկուին : Ազգային է օգուտը :

Ն. Կ. ԿԵԴՐՈՆԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մը Պըզանսոն կ'այցելէ բնակիչի մը առաջնորդութեամբ : Ամէն շէնքի կամ յուշարձանի առջեւ կ'ըսէ «Մենք, Ամերիկայի մէջ, տասը անգամ աւելի մեծ, տասն անգամ աւելի գեղեցիկ յուշարձաններ ունինք» : Պըզանսոնցին կը ձանձրանայ եւ հին տնակի մը առջեւ կը տանի ու կ'ըսէ «ամէն պարագայի մէջ, այս տունը չունիք, Վիքթոր Հիւկոյի ծնած տունն է» : Եւ ամերիկացին կը պատասխանէ . «չէ՞ք ամչնա՞ր, մենք, եթէ Վիքթոր Հիւկօն մեզ մօտ ծնած ըլլար, պալատ մը տուած կ'ըլլայինք իրեն եւ ոչ թէ այսպէս խարխուլ տնակ մը» :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Վանականը, ճշմարիտ դատողութենէ մը ետքը, վճռեց Կ. Պոլսէն մեկնիլ : Ուստի առանց ընկերներ գտնելու, ինչպէս կ'ընէին սովորաբար հայրենիք վերադարձողներ, շոգենաւը նետուեցաւ ու Տրապիզոն մեկնեցաւ կանոնաւոր անցագրով մը :

Սեւ ծովի փրփրալից ալիքները դիտող այդ բարձրադիր քաղաքը, ուր հին դարերու փառքը վայլած էր ժամանակ մը, Վանականին համար անշուք գերեզմանային քաղաք մը երեւցան : Երկու օր ալ հոն սպասելէ ետքը, կարաւանին հետ ճամբայ ելաւ : Տրապիզոնէն ինչուան Քօք – Տաղ կոչուած լեռը շատ ապահովութեամբ կարաւանը ճամբան շարունակեց : Քօփ Տաղի ստորոտը հասնելով, գիշեր մըն ալ պարտաւորուեցաւ հոն անցընելու :

Խաւարչուտ ու ամպամած գիշեր մըն էր այդ գիշերը, կարաւանը ժայռերու տակ, կանանչ խոտերու վրայ, ցան ու ցիր բեռները դրաւ ու առաւօտ ըլլալու սպասեց :

Վանականը մինակ էր : Կարաւանին մէջ չկար հայրենակից մը, որուն հետ ընկերանար : Ուստի ճերմակ տոպրակէն հաց ու պանիր հանելով սկսաւ ճաշել :

— Կէս գիշերուան մօտ, երբ փոքրիկ բեռան վրայ իր գլուխը հանգչեցուցած կը քնանար Վանականը, ահա աղմուկ մը լսեց ու արթնցաւ ... :

Օհ, կարաւանը պաշարուած էր ... : Զինուած աւազակները չորս դին կորած իր ընկերները մէկիկ մէկիկ կը կողոպտէին, առանց որեւէ առարկութիւն ընել տալու :

Ի՞նչ ընէր Վանական ... ո՞ւր փախչէր այս պահուն : Յանկարծ սարսուռ մը զգաց, երբ տեսաւ որ իր ընկերներու վրայէն շապիկն անգամ կը հանէին :

— Կեցիր մրմնջեց Վանականը ինքնիրենը : Կեանքս թող վտանգի տակ ըլլայ, հոգ չեմ ըներ, բայց Լուսիայի նուիրական դաշոյնը թող չիյնայ այս վատերու ձեռքը ... :

Ու ապահով տեղ մը փնտռեց մութին մէջ որ պահէր զայն : Քայլ մը առաւ ... իր չորս դին նայեցաւ ... դիտեց թէ՝ ձիաւոր աւազակները զբաղած էին թէ ճամբանին կտրելու եւ թէ կողոպտելու . Հետեւաբար կամացուկ մը ժեռուտ քարի մը տակ նետեց :

Բայց չկրցաւ հեռանալ ... չկրցաւ բաժնուիլ անկէց : Իր սիրտը, իր հոգին ու իր բովանդակ կեանքն էր ան՝ զոր կը թողուր քարին տակ ...:

— Ոչ ... անկարելի է այս ... վատութիւն, կատարեալ վատութիւն է այս ... մրմնջեց Վանական ինքնիրենը, Մեռնիլ ... այո, մեռնիլ, բայց այս նուիրական սուրիս հետ, այս պաշտելի դաշոյնիս հետ մեռնիլ, ոչ թէ ստրկաբար զայն հոս թողուլ ու այնպէս մեռնիլ պէտք է :

Ու նորէն ծռեցաւ ... դողդղալով ձեռքին մէջ առաւ զայն ու համբուրեց :

Դաշոյնը մերկացնելու վրայ էր, երբ աւազակ մը տնկուեցաւ իր դէմը :

— Ունեցածներդ ... պոռաց աւազակը :

Վանականը թողուց զանի ու ապառաժին ետեւը քաշուելու պատրաստուեցաւ. ուսկից կրնար փախչիլ . սակայն չյաջողեցաւ, որովհետեւ երկու աւազակները մեքենաբար իր թեւերը կաշկանդեցին մութին մէջ :

— Ո՞ւր կը փախչէիր ... գոչեցին աւազակները :

Վանականը չկրցաւ ձեռքին դաշոյնը պահել. հետեւաբար աւազակները զայն խլեցին իրմէն :

— Արիւնոտ է այս դաշոյնը ... բացագանչեց աւազակներէն մին : Ըսէ ի՞նչ ըրիր ... ի՞նչ է այս :

— Բան մը չըրի, պատասխանեց Վանականը :

— Հապա ի՞նչ արիւն է այս, պոռաց աւազակը :

— Չեմ գիտեր, շեշտեց Վանականը :

Երկու աւազակները քաշկռտելով մէկ կողմը տարին թշուառ Վանականն ու զայն յանձնեցին ձիաւոր պահակներուն, որոնց պաշտօն էր հսկել, որպէսզի մէկը չկարենար փախչիլ :

Աւազակներէն մին, որուն ձեռքը ինկած էր Վանականին դաշոյնը, պահ մը ուշադրութեամբ անոր ոսկեձոյլ կոթին վրայ նայեցաւ ու խնդութեամբ մը լեցուած մրմնջեց :

— Ինչ գեղեցիկ բան է այս ... հաւատայ որ մեծխս կուտամ :

Ու ծոցը դրաւ զայն ... :

Երկու աւազակները ժայռերու տակ թափառելէ ետքը յանկարծ իրենց ընկերոջ դիակը նշմարեցին որ անյուշ վիհակի մը մէջ կը մնար :

— Վա՛տ ... բացագանչեցին աւազակները : Մեր սիրելի ընկերը սպաններ է :

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Վազգէն Եղեկէլեան (Մէն Ժերմէն Ան Լէ), Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ 20ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի ծանուցանել

ՀՄԱՅԵԱԿ Ծ. Վ. ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ

վախճանումը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 8ին, 82 տարեկանին, (պաշտօնավարած է Պոլիս):

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Այս Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Փարիզի Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Դասը, վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ Ծ. Վ. ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ

վախճանումը:

Թաղման կարգը եւ վերջին օծումը տեղի կ'ունենան այս Չորեքշաբթի ժամը 9-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, մատուցմամբ Ս. պատարագի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Պ. Մանուկ Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ իր այրիին, զաւակներուն, մօր, զոքանչմօր, եղբօր, քրոջ (Փարիզ), եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս Բարսեղեան, ուսուցիչ Դիլիջանէն կը փնտռէ իր ազգականը՝ Լեւոն Սարգիսեան: Տեղեկացնել.—

17, Rue de l'Arrivée
Enghien-les-Bains (S. et O.)

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'application universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

ՅԱՌԱՋԻ վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր *կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ չտալ:*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք - Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 *թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—*

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոստրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆազեան). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Պիտակ* (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշնեան): *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — *Բարի աշխարհ* (Ակադեմական Մաղաքեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի չաղանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք սնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սեբոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորընծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

—o—

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:*

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ օրիորդ մը (14 – 16 տարեկան), իբրեւ սկսնակ կանանց բոնֆէքսիոնի *ճիւղին մէջ աշխատելու համար:*

Դիմել՝

MAISON ANNY
43, Rue Thubaneau, Marseille
(Գ. յարկ):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի (14 ՍԵՊՏ.), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող եւ ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլիք *պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք*:*

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.–COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 13 SEPTEMBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9202 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5003

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 15ի խորհրդարանական ընտրութեանց առթիւ տենդոտ գործունէութեան լծուած են Թուրք կուսակցութիւններն ու զինուորական – յեղափոխական կառավարութիւնը :

Այս վերջինը 1960 Մայիս 27ին առանց արիւնահեղութեան դիւրին յաղթանակ մը ապահովելով, հանդիսաւորապէս խոստացած էր շուտով ժողովրդավարական կարգեր հաստատել եւ իշխանութիւնը յանձնել օրինաւորապէս ընտրուած խորհրդարանին եւ անկէ բխելիք կառավարութեան :

Հանրապետութեան նախագահ եւ վարչապետ Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլ առաջին օրէն իսկ մասնաւոր համակրանք ցոյց տուաւ Հալքի նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի հանդէպ, անոր խորհուրդին դիմելով, ամէն անգամ որ նեղն ինկաւ :

Ծեր աղուէսը այս պարագան շահագործեց առաւելագոյն չափով՝ ողջնցնելու համար իր կուսակցութիւնը, որ 1950ի Դեմոկրատներու յաղթանակէն ի վեր բոլորովին վարկաբեկուած էր երկրին առջեւ եւ հող կորսնցուցած :

Հալք կուսակցութիւնը առաջին կարեւոր յաղթանակը տարաւ, Կիւրսէլի բարեացակամութեան շնորհիւ, անցեալ տարի, Սահմանադիր ժողովի ընտրութեանց առթիւ, շահելով 275 աթոռներէն 225ը :

Այս պարագան մտահոգիչ էր : Սահմանադիր ժողովը հանգրուան մըն էր՝ երթալու վաղուան խորհրդարանին (Ազգային ժողով եւ Ծերակոյտ) եւ վերահաստատելու Ինէօնիւի բռնապետական վարչաձեւը :

Եասը Ատայի դատավարութիւնը որոշ չափով օգնեց կազմալուծելու Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, առանց բոլորովին արմատախիլ ընելու զայն, ինչպէս ծրագրած էր զինուորական – յեղափոխակա՞ն կառավարութիւնը :

Հալքի հակառակորդները ամիսներէ ի վեր կը ջանան միացեալ ճակատ կազմել՝ Ինէօնիւի իշխանատենչ կուսակցութեան ախորժակները սանձելու եւ Հոկտ. 15ի ընտրութեանց մէջ մեծամասնութեան քուէները շահելու համար :

Քանի մը շաբաթ առաջ Հալքը ագմկալից համագումար մը վերջ ընդհ. նախագահ վերընտրեց Իսմէթ Ինէօնիւն եւ քարտուղար՝ Աքսալը : Բուռն պայքար մղեցին նախկին քարտուղար Գասըմ Կիւլէք եւ իր կողմնակիցները : Աքսալ ըստացաւ 957 քուէ, Կիւլէք՝ 335 միայն : Յաղթանակը տարաւ Ինէօնիւ :

Համագումար ունեցաւ նաեւ Միլլէթ կուսակցութիւնը, որ մեծ ուժ մը չէր ներկայացներ Դեմոկրատներու օրով :

Միլլէթի նախագահն է Օսման Պէօլիւքպաշը, որ շատ խօսեցնել կուտայ իր վրայ եւ կ'ուզէ դիրք գրաւել :

Հալքի հակառակորդ միւս կուսակցութիւններն են՝ Ատալէթ, որուն նախագահն է հանգստեան կոչուած զօրավար Ռագըպ Կիւմիւշ փաշա եւ Եէնի Թիւրքիյէ Փարթիսի, նախագահը՝ Էքրէմ Ալի Ճան :

Այս երեք կուսակցութիւնները համակարծիք չեն ամէն կէտի շուրջ : Զիրենք միացնող ընդհանուր կապն է ատելութիւնը Հալքի դէմ : Պիտի յաջողի՞ն անձահարել զայն :

Ընտրութեանց նախօրեակին կառավարութիւնը բազմաթիւ սեղմումներու ենթարկած է ընտրական քարոզչութիւնը : Մանաւանդ պայման դրած է որ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան «պաշարման վիճակ»ի տակ :

Ահա՛ «տիպար ժողովրդավարական» երկիրը, որ ընտրութիւններ կը կատարէ սուիններու հսկողութեան տակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ օրուան ձախողած մահափորձէն ետք, ոստիկանութիւնը կը շարունակէ երեւան հանել Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. Էս) Մայր երկրի կազմակերպութեան ցանցը : Մահափորձին հեղինակներէն մէկը որ բռնուեցաւ, սիրով կը պատասխանէ բոլոր հարցաքննութեանց եւ ուզածէն ալ աւելի տեղեկութիւններ կուտայ, կը խօսի ու կը խօսի եւ իր խօսելուն շնորհիւ ճշդուած է մահափորձին ղեկավարին բուն ինքնութիւնը : Այս վերջինը Ապահովագրութեան գրասենեակ մը կ'աշխատի, Անրի Մանուրի է անունը, Սեւր կ'ապրի եւ իբրեւ մեղսակից ունի Տոմինիք Քապանն տը լա Փրատ եւ Արման Պելվիզի, այս երեքն ալ փախստական են : Ներկայիս ծանօթ դէմքը Վիլմանտին է : 34 տարեկան, զինուորական անցեալ ունի դիմադրութեան մէջ, ապա 1947ին կրկին ծառայութեան մտած է, բայց շուտով դասալիք եղած է եւ Զինուորական Ատեանի քաշուած : Ամուսնացած է Սայկոնի մէջ, վերջերս Լիվրի-Կարկան կ'ապրէր :

Մահափորձին առթիւ բացուած քննութեան արդիւնքներուն համաձայն եւ ձեռք անցուած փաստաթուղթերուն, կը թուի թէ եթէ մահափորձը յաջողած ըլլար նոր փուչ մը տեղի պիտի ունենար Սեպտեմբեր 15ին : Կարեւոր թուղթեր գտնուած են գլխաւորաբար Ժէնտամպրի մօտ, որոնցմէ կը յայտնուի թէ նախկին գնդ. Կոտար հրամանը տուած էր տը Կոլի դէմ կատարուելիք մահափորձին : Երկրորդ յայտնութիւնը այն է թէ Կ. Գ. Բ.ի պետը Սալանն է որ կ'ուզէ իր հեղինակութեան ենթարկել նաեւ Մայր Երկրի բոլոր աքթիվիսթ շարժումները, երրորդ կէտը այն է որ Ժէնտամպրի թղթակցութենէն երեւան կ'ելլէ որ գործողութիւն մը տեղի պիտի ունենար Սեպտ. 15ին : Կայ նաեւ այն տպաւորութիւնը թէ այս բոլորը ղեկավարուած էր Ալժէէն, ուր եւս սկսած են խուզարկութիւնները եւ հետապնդումները :

Ինչպէս ըսինք երէկ, այս բոլորին առաջին արդիւնքն այն է թէ այլեւս ոչ ոք պիտի համարձակի 16րդ յօդուածին դէմ բողոքել, հաւանական էր նաեւ, երեքշաբթի առտու, որ ընկերվարականները ետ առնէին իրենց արգելքի բանաձեւը որ նոյն օրը պիտի ներկայացուէր : Ազգ. Ժողովի երեքշաբթի օրուան նիստը նախատեսուածէն բոլորովին տարբեր պատկեր պիտի ստանար : Բողոքի եւ դժգոհութեան ցոյցը հաւանաբար խեղդուէր համակրութեան մէջ : Տը Կոլ եւ կառավարութիւնը, այս ձեւով, ժամանակ կը շահին :

Թերնուար որուն յանձնուած է կառավարութեան եւ խորհրդարանին միջեւ յարաբերութիւններուն պատասխանատուութիւնը ճառ մը արտասանեց Ֆոր-պախ, շեշտելով թէ բոլոր վտանգները անցած չեն :

Ֆրանսական մամուլը իր ամբողջութեան մէջ (բացի Իւմանիթէէն որ տարբեր ձեւով կ'արտայայտուի), կը դատապարտէ մահափորձը : Լը Մոնտի մէջ Սիրիուս կը գրէ «Մարդասպաններուժամանակը» խորագրին տակ.— «Ինչ որ զարմանալի է, այն խստութիւնն է որով Զօր. տը Կոլ կը պահէ դիրքեր, աղետալի իրեն եւ երկրին համար : Ինչ կը վերաբերի իրեն, միայն չի մտածուիր մահուան մասին որուն հետ հաւանաբար հաշտըւած է, եւ որ, որոշ պարագաներու մէջ, կրնայ նուազագոյն դէշ ելքը նկատել : Բայց մեռնիլը չի բաւեր, նոյնիսկ պատմական խօսք մը ձգելով գալոց սերունդներուն : Անողոք, Պատմութիւնը պիտի մեղադրէ զինքը ոչ թէ, միշտ կարելի եթէ ոչ հաւանական ձախողութեան մը համար այլ՝ այդ ձախողութեան ամէնէն յայտուն անհատական պատճառներուն համար» : Եւ Լը Մոնտի տնօրէնը շահեկան վերլուծումով մը կը քննէ քաղաքականութիւն մը եւ իր արդիւնքները :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզ, Փորթ տը Վերսայլի ընդարձակ հրապարակին վրայ, Սեպտեմբեր 4էն ի վեր բացուած է Խորհրդ. Միութեան ցուցահանդէսը, որ կը տարածուի 22.000 ք. մ.ի վրայ :

Այս ցուցահանդէսը Խ. Միութեան օտար երկիրներու մէջ կազմակերպած ցուցահանդէսներէն ամէնէն մեծն ու կարեւորը կարելի է համարել, առանց հաշուի առնելու 1937ին Փարիզի մէջ միջազգային ցուցահանդէսին ռուսական բաժինը :

Խ. Միութեան այս վերջին ցուցահանդէսին մէջ ներկայացուած են 10.000է աւելի առարկաներ, որոնք կը ցուցադրեն Խ. Միութեան արտադրութիւնները գիտական, ճարտարարուեստական, արուեստագիտական, հողագործական, մեքենագիտական եւ հիւլէական մարզերուն մէջ :

Գիրն ու գրականութիւնը, գեղարուեստը՝ թատրոն, երաժշտութիւն, կերպարուեստ եւայլն, լայն կերպով ցուցադրուած են ցուցահանդէսին մէջ :

Խ. Միութեան 15 հանրապետութիւններու առօրեայ կեանքը յարաշարժ սինեմայի պաստառներու վրայ կը ցուցադրուի այցելուներուն :

Ցուցահանդէսին, հետաքրքրութեան կեդրոնը, աւելորդ է ըսել որ կը կազմէ այն մասը ուր ցուցադրուած են Խ. Միութեան անջրպետին մէջ կատարած արշաւանքներուն յաջողութիւնները ներկայացնող նմոյշները : Ընդարձակ սրահի մը մէջ ցուցադրուած են մաքէթները սփութնիքներու (Ա. Բ. Գ.), Լունիք Ա.ի եւ Բ.ի, ինչպէս նաեւ առաջին տիեզերագնացներ Եուրի Կակարինի եւ Հերման Թիթովի «Վոստոք»ներուն մանրատիպ շինուածքները :

Մասնաւոր սրահի մը մէջ, որ կը կոչուի «Հիւլէն՝ խաղաղութեան համար» ցուցադրուած են հիւլէական զօրութեան վրայ շինուած այն բոլոր սարքաւորումներուն մանրատիպ շինուածքները, որոնք կը ծառայեն խորհրդային ազգային տնտեսութեան աճումին ու զարգացման : Այս սրահին մէջ է նոյնպէս մանրաչէն մէկ նմոյշը հիւլէական սառցահատ նաւուն՝ «Լենին»ի :

Թատրոնի եւ Օփերայի բաժնին մէջ ցուցադրուած են մաքէթները զանազան նշանաւոր թատերախաղերու եւ օփերաներու տեսարաններուն, ընկերացած այդ խաղերուն մէջ կարեւոր դերեր ստանձնած դերասան – դերասանուհիներու նկարներուն :

Ցուցահանդէսին հայ այցելուներուն համար անկասկած հաճելի անակնկալ մըն է այն պարագան, որ երբ երաժշտութեան յատկացուած բաժինէն ներս կը մտնեն անոնք, կը հանդիպին սիրելի վարպետին՝ Արամ Խաչատուրեանի մեծադիր նկարին, կողք կողքի համբաւաւոր խորհրդային երաժիշտ Տիմիթրի Շոսթաքովիչի :

Անսահման է խորհրդային գրականութեան ցուցադրութեան սրահը : Հոն փռուած են բազմաթիւ ռուսերէն հատորներ, Թոլսթոյ, Կորքի, Պուշկին, Թուրկենեւ եւ նոր ռուս հեղինակներ, եւ սակայն, ասոնցմէ զատ միւս հանրապետութիւններու հրատարակութիւնները չեն երեւիր հոն :

Ընդհակառակն, նկարներու սրահին մէջ, բազմաթիւ հին եւ նոր ռուս նկարիչներու գործերու կարգին, ցուցադրուած են երկու հոյակապ պաստառներ Մարտիրոս Սարեանէն : Առաջինը՝ վարպետին մեծածաւալ իւղաներկ մէկ գործը՝ «Արագածի պտուղները», նկարուած 1958ին, իսկ երկրորդը, աւելի փոքր ծաւալով՝ «Արարատը առաւօտուն», զմայլելի ու գողտրիկ գործ մը, նկարուած 1957ին :

Ցուցահանդէսը համամիութենական է : Իւրաքանչիւր հանրապետութեան արտադրութիւնները ցուցադրուած են հոն, առանց մասնաւոր յիշատակութեան : Այսպէս, Թուրքմենիստանի կամ Ղազախըստանի արտադրութիւններուն քով, ցուցադրուած են նոյնպէս Հայաստանեան արտադրութիւնները, ինչպէս վրացական արտադրութիւններու կողքին կ'երեւին ազրպէյճանեան եւ արդագական արտադրութիւններ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՖՕՐ որ առջի օր կը ներկայանար Զինուորական այն Ատեանին առջեւ, որ կազմուեցաւ Ապրիլ 22ի ամբաստանեալները դատելու համար, յայտարարեց թէ դատարանը իրաւասու չէ զինքը դատելու : Արդարեւ զինուորական արդարութեան պատժական կանոնագրին 10րդ յօդուածը կը նախատեսէ թէ սպայ մը կրնայ դատուիլ միայն իրեն հաւասար կամ աւելի բարձր աստիճան ունեցող ըսպաներու կողմէ : Արդ դատող երեք զինուորականները՝ գնդապետ են միայն եւ Զօր. Ֆօր յայտարարեց թէ ինք կ'ուզէ բացատրուիլ որովհետեւ անմեղ է բայց «դժբախտաբար դատարանին կազմը թոյլ չի տար որ ընեմ : Սկզբունքի հարց է» : Եւ Ֆօր մերժեց պատասխանել :

ՕՌԱՆԻ մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են Հրեաներու եւ Մահմետականներու միջեւ, հրէական նոր տարուան առթիւ :

« ԱՀԱԿ »ի «արտաքին նախարարը» Սաատ Տահլապ Թունուզ վերադարձաւ, չորս օր Հռոմ անցընելէ ետք : Կ'ըսուի թէ շփումներ տեղի ունեցած են Ֆրանսացիներուն հետ :

ՍԱԼԱՆ Թռուցիկ – կոչ մը ղրկած է երեսփոխաններուն ուր կ'ըսէ թէ Իշխանութիւնը պէտք է Ալժերիոյ մէջ զօրակոչի ենթարկէ ութ դասեր : «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակը » դրական գործեր կը սպասէ ձեզմէ» կ'աւելցնէ Սալան որ վճռած է շարունակել պայքարը պահպանելու համար ազգային հողամասին ամբողջականութիւնը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատասխանելով Օգոստոս 26ին արեւմտեան բողոքին կ'ըսէ թէ այդ հարցը Փանքովի կառավարութեան իրաւասութեան սահմաններուն մէջ է, ժողովրդավար Գերմանիան «ազատ եւ անկախ է» եւ Արեւմուտքը հոն պէտք է դիմէ ոչ թէ՝ Մոսկուա :

ՄԵՍՍԱԼԻ ՀԱՃ համամիտ է որ մերձեցում մը կատարուի Ալժ. Ազատ Ճակատին հետ : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ «ԱՀԱԿ»ը պաշտօն մը պիտի առաջարկէ Մեսալի Հաճի «ԱՀԱԿ»ի մէջ :

«ՔՈՒՊԱ ՍԻ՛ : Ռուսիա Նօ» կը պոռային ցուցարարներ, Հաւանայի մէջ, հակկառավարական ցոյցերու ընթացքին, զորս Քասթրօ արգիլած էր :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Սուրբ Մարկոսի հրապարակէն քիչ հեռու, արեւմտեան կողմը, Սան Ճուլիա թաղին մէջ կը գտնուի հայ եկեղեցի մը: Հայերս միշտ աւանդապահ եղած ենք՝ թէ մեր լեզուին եւ թէ մեր սովորութիւններուն համար: Քրիստոնէութիւնը ընդունելէ ի վեր, շարադրած ենք իմաստալից շարականներ ու մեղեդիներ, կազմած ենք մասնաւոր ծիսակատարութիւն եւ յօրինած ենք զմայլելի երգեցողութիւններ մեր պատարագին համար: Այս պատարագամատոյցը (Լիթիւրժի) յատկանշական է Հայուն համար եւ ջերմապէս բաղձալի ու ախորժելի հայ ականջներուն: Այն Հայերը որոնք վարժուած են այս ծէսերուն եւ շարականներուն միշտ պիտի փնտռեն տեսնել եւ ջանան լսել ուր որ ալ ըլլան, Ամերիկայի մէջ թէ Ֆրանսայի, Միլանոյի մէջ թէ Վենետիկի: Ահա այս տենչով է որ՝ ըստ պատմական տուեալներու, 1510 – 1515ի տարիները Վենետիկի մէջ առեւտրական գործեր ունեցող Հայերը փափաք կ'ունենան հայ ծէսով մատուռ մը ունենալ: Կ'ըսուի որ՝ Ծեանի ընտանիքը որ առեւտրական կապեր ունէր Հայերուն հետ, Սան Ճուլիա թաղոցին մէջի այս պզտիկ հողը Հայերուն նուիրեց եկեղեցի շինելու համար: Հայերը փոքրիկ մատուռ մը շինեցին, «Երեւման Սուրբ Խաչի» ի յիշատակ: Ժամանակ մը ետքը, եկեղեցին երեսի վրայ կը մնայ, յարմար քահանայ չգտնուելուն համար:

1579ին շնորհիւ ազգասէր եւ եկեղեցասէր Հայերու մատուռը կը նորոգուի: Էջմիածնի Կաթողիկոսի օգնութեամբ մընայուն քահանայ մըն ալ կ'ապահովուի եւ կանոնաւոր պաշտամունք կ'ունենան: Մատուռին քով կը շինեն նաեւ տուն մը իբր «Հայոց Տուն» կամ Երիցատուն, որ կը գործածուէր նաեւ իբր հիւրանոց անցորդներու եւ իբր առժամեայ ապաստան աղքատ Հայերուն:

1606ին Ամթեցի Տէր Յակոբ քհնյ. Մարկոսեան նուիրակի պաշտօնով Վենետիկ կուգայ, տեղացիներու թախանձանքին վրայ, առաջնորդ կ'ընտրուի: Հինգ տարի եռանդուն գործունէութիւն կ'ունենայ եւ կը վախճանի 1611ին: Այդ տարիները Վենետիկը վաճառաշահ կեդրոն մը ըլլալուն համար՝ հայ վաճառականներն ալ կը շատնան: Նկատելով որ իրենց մատուռը փոքր կուգայ, կ'ուզեն մեծցնել: Փոխան մեծցնելու, շնորհիւ մեծահարուստ Գրիգոր Մերմեր Կիրաքի ջանքերուն եւ աջակցութեամբ վաճառականներ Շէհրիման Գերդաստանի եւ Ջուղայեցի Զամալենց Պօղոսին ու հայ գաղութին, մատուռը կը քակեն եւ այժմու եկեղեցին կը շինեն, քովի Ազգային Տան հետ մէկտեղ 1688ին: Եկեղեցին մեծ չէ (կրնայ հարիւր հաւատացեալ ընդունիլ առանց աթոռի) սակայն իր փոքրութեան մէջ կրնայ ըսուիլ նաեւ որ գեղեցիկ է եւ լաւ ճարտարապետութեամբ շինուած: Գմբէթաւոր է, ունի երեք խորաններ: Աւագ խորանը նուիրուած է Երեւման Սուրբ Խաչի, աջակողմեանը՝ Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխման, իսկ ձախակողմեանը՝ Ս. Լուսաւորիչին: Խորաններու պատկերները նոյն ժամանակի, Վենետիկի նկարիչ Ալպերթօ Կալվերայի գործերն են: Եկեղեցին ունի նաեւ աւանդատուն մը՝ մէկ կուշտին վրայ, իսկ առջեւը կայ պզտիկ գաւիթ մը, ուր կը գտնուին մէկ քանի նշանաւոր հայ վաճառականներու տապանաքարերը, որոնցմէ ոմանք դուրս փոխադրուեցան 1812ին եկեղեցւոյ նորոգութեան առթիւ: Այս տապանաքարերուն վրայի արձանագրութիւնները գրեթէ անընթեռնլի են, սալայատակին հաւասար ըլլալով, երթեւեկի առեն գրերը մաշած են:

1708ին Էջմիածնի Նահապետ Կաթողիկոսի լիազօր իշխանութեամբ՝ Վենետիկի Հայերուն առաջնորդ կ'ընտրուի Խաչատուր վարդապետ: Մէկ քանի տարի վերջն ալ Ս. Խաչի ժամապահութիւնը կը յանձնեն Մխիթարեաններուն: 1746ի տարիները Տէր Եղիա քհնյ. պատահմամբ Վենետիկ կուգայ եւ եկեղեցւոյ հովիւ կը կարգուի: Ան ալ, ժամանակ մը հովուելէ ետք, Կ. Պոլիս կը մեկնի: Ի վերջոյ երբ ոչ մէկ ազգային քահանայ չի գտնուիր գաղութը հովուելու, Մխիթարեան Միաբանութեան կը յանձնեն թէ եկեղեցին եւ թէ հովուութիւնը:

Այժմ Մխիթարեանները տարին մէկ քանի անգամ հայկական ծէսով պատարագ կ'ընեն Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ազգային Տունը յանձնուած է իտալացի ընտանիքի մը՝ այս կալուածին հոգատարելու համար:

Վենետիկի մէջ Հայերը այս եկեղեցիէն զատ ունին նաեւ գերեզմանոց մը, Սան Ճորճիօ կղզիին վրայ, ուր՝ թաղուած կան աղքատ թէ հարուստ շատ մը մեռեալներ:

Ե. Հ. ԿԱՆՈՆԵԱՆ

ԾԱՆ.— Այս եկեղեցիի պատմութեան հակիրճ տեղեկութիւնները առնուած են Հ. Յովհաննէս Թորոսեանի «Վարք Մխիթարայ Աբբայի» աշխատասիրութենէն, զոր ազնուաբար ինծ համար գտաւ եւ տրամադրեց Ս. Ղազարու վեթերան գրաշար, Իգնատ Աստուածատուրեան:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՏԱՃԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը պատմեն թէ Պուտտան, որ կեանքին իմաստը տեսած է բնութեան անընդհատ յեղափոխութիւններուն, ամէն ինչի անցողականութեան մէջ, հանգիստ տուած է իր մշտաթռիչք միտքին եւ սկսած է հսկել իր տաճարներուն, անոնց սրբանուէր խորաններուն մէջ ապաստանած թունաւոր սողուններուն եւ գիշատիչ գազաններուն, անոնց մէջ տեսնելով կողք-կողքի հաշտ եւ սիրով դեգերող ոգիներ: Հիացած է Պուտտան այդ նոր աշխարհով: Եւ երբ պատահաբար բացուած են ժայռերն ի վեր մագլցած մըշտադալար թփութիւններով փակուած տաճարներուն դուռները, եւ ներս յորդած արեւն ու լոյսը սարսափահար ըրած են տառուածներուն մօտ ապաստանած կենդանիները, խռոված է Պուտտա եւ իր բարկութենէն ուզած է փակել մշտնջենական լոյսին ակունքը, բայց հակառակ իր կամքին տաճարներէն ներս խուժած են մարդկային նոր խումբեր եւ կեցուցած Պուտտային միտքի թռիչքը, որուն պատճառով տարբեր արտայայտութիւններ ստացած է քայլ ժայռէն կերտուած Պուտտան: Ան մերթ կը լըջանայ, ինչպէս Պրահման իր մեծ առաքելութիւնը կատարած միջոցին, մերթ կը ժպտի՝ տարիներ իրարմէ բաժնուած եւ նորէն իրարու հանդիպած սիրատոչոր զոյգերու նըման, մերթ կը գայրանայ՝ իր հարեմի կիներուն անհաւատարմութիւնը մէջտեղ հանած մահարաճայի մը պէս: Անսահման կերպով մարդկային Պուտտան անմարդկային իր կերպարանափոխութիւններով կը զարմացնէ նոյնիսկ ամէնէն բանիմաց այցելուն:

Բայց միայն ինքը չէ որ կըզարմացնէ: Աճանտայի իւրաքանչիւր քանդակն ու զարդանկարը իր արուեստով, նրբակերտութեամբ, այդ տառուան ընկերային բարքերը, ժողովուրդին սովորութիւնները եւ աւանդութիւնները երեւան հանելու կատարելութեամբ հիացում կը պատճառէ եւ կը զարմացնէ արուեստագէտը եւ արուեստը սիրող մարդը: Հնդկական հարուստ բնութեան գեղեցկութիւնը, հնդիկ ժողովուրդին աւանդութիւնները եւ սխրագործութիւնները, թշնամիին դէմ ժողովուրդին մղած պատերազմներուն դրուագները, սէրն ու ատելութիւնը, որոնք դիրկընդխառն պատկերուած են յաւերժ հաստատ այդ սրբատաշ կոթողներուն վրայ, ապացոյցներ են արուեստի այդ բազմահարուստ յուշարձաններուն խոր ժողովըրդականութեան մասին: Զարմանալին այն է, որ այդ տաճարները եւ անոնց որմանկարները, որոնք ստեղծուած են տարբեր ժամանակներու եւ տարբեր արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, ընդգծուած ներդաշնակութեամբ կապուած են իրարու եւ, կարծես մէկը միւսին շարունակութիւնն է:

Այդ քարայրներուն ճարտարապետութիւնը, վարպետօրէն պատկերուած դիմանկարները, պատերազմի, խրախճանքի եւ սուգի, սիրոյ եւ մահուան տեսարանները, կենդանիներու եւ երեւակայական ոգիներու ուրուանկարները, բնապատկերները ու զարդանկարները ամբողջացած են ներքին, առաջին ակնարկով աննկատելի կշռոյթով մը: Ահա քարայրներէն մէկուն ողորկ վիմապատին դրոշմուած թափօրը՝ մահարաճայի երթը քաղաքի դարպասէն դուրս գալու պահուն: Այս նկարը կը բովանդակէ ամբողջ պատմութիւն մը՝ արեւելեան գունագեղութեամբ զարդարուած հսկայամարմին փիղին վրայ՝ խորախորհուրդ հայեացքը գամած անորոշ կէտի մը: Իր առջեւէն կը շարժի խայտաբղէտ ամբոխ մը՝ զմայլած իրենց մարմնին գեղեցկութիւնը ցուցադրած պարուհիներու արուեստով: Այդ շքերթին ամէն մէկ մասնակցողը թէ՛ մերկ սուրը ձեռքին ամբարձած զինուորը, թէ՛ իրենց հոլանի թեւերն ու փարթամ կուրծքը մարգարիտներով զարդարած դեռատի կիները եւ աղջիկները, թէ՛ սանոնց ակնապիշ նայող մերկատիտ երիտասարդները, թէ հեզանազ պարուհիներն ու կախարդիչ երաժիշտները, կարծես, սեփական միտքերն ու ապրումները մոռցած՝ կ'ընկերանան մահարաճային դէպի սրբավայրը, որուն զօրութեանը անոնցմէ ոչ մէկ ներքուստ կը հաւատայ, թէեւ տարիներու սովորութեան ուժով իւրաքանչիւրն ալ բախտ եւ յաջողութիւն հայցելու հաստատ կամքով տողորուած է:

Երկրորդ քարայրի պարուհիին որմանկարը, որ պատկերացած է մահարաճային ներում խնդրող կնոջ մը պէս, այնքան կենդանի է, որ դիտողը ոչ միայն կը պատկերացնէ չնաշխարհիկ պարուհիին հեզանազ շարժումները, այլեւ անոր լուռ խնդրանքն ու յուսահատութիւնը: Այս ձեւի կատարելութեամբ կերտուած են նաեւ աթոռին վրայ նստած կնոջ եւ օղերով զարդարուած մերկ ոտքերէն մէկը պատին յենած գեղեցիկ կնոջ քանդակապատկերները: Անոնց երկուքն ալ մտազբաղ, իրենց հարուստ գեղեցկութեան եւ կանացիութեան նկատմամբ անտարբեր՝ չես գիտեր ինչի վրայ կը խորհին, ներկայի՞ն, մոռնալու, թէ ապագայի մասին:

Այդ հրաշապատում որմանկարները կը մոռցուին, երբ յանկարծ հայեացքդ կ'իյնայ բաց դռներէն ներս թափած լոյսի շիթերուն մէջ դրկախառնուած զոյգերուն կամ երկնային պարուհիներով եւ երգիչներով շրջապատուած Ինդրայի պատկերներուն վրայ: Նայելով սիրահար զոյգերին՝ այն տպաւորութիւնը կը ստանաս, թէ ահա իրենք ալ կը միանան երգին ու երաժշտութիւնը չորս կողմ տարածող երաժիշտներու ուրախ խումբին, որոնց թուխ մարմիններուն եւ հագուստի գոյներուն, տարբեր շարժումներուն եւ դէմքերու վարպետ զուգակցութիւնը եւ ընդհանրապէս որմանկարին ամբողջ շարահիւսութիւնը բացառիկ ներգործութիւն կ'ունենայ:

Մեռնող արքայադուստրին տեսարանը

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Աշըգեան եւ Օրմանեան պատրիարքներ ժողովրդականութիւն չունեցան, որովհետեւ մեր զգացումներուն հակառակ գործունէութիւն ունեցան»:

Ինչո՞ւ Աշըգեան հոսանքին դէմ թիավարեց, ժողովրդականութիւն չունեցաւ, մահափորձի ենթարկուեցաւ, որովհետեւ կը վախնար որ բարենորոգումներու համար բողոքելով պատճառ կրնար ըլլալ կոտորածի մը: «Տարիներ ետք մեր աղէտները հաստատեցին անոր զգացումներու ճշգրտութիւնը: Մէկ կողմէ կոտորածի վախը, միւս կողմէն համոզուած էր թէ Երրեակ Զինակցութիւնը որքան ատեն որ տեւէ Համիտ քաղաքականապէս անպարտելի պիտի մնայ: Աշըգեան համոզուած էր թէ Համիտ օր մը Հայերը ջարդել պիտի տայ եւ 1894էն շատ առաջ իր վախերը ոմանց յայտնած էր»: «Արփիարեան, Նոր Կեանք, 1898, էջ 202):

×

Նոյն օրերուն Երուսաղէմէն Պոլիս կը հասնէր աքսորական Իզմիրլեան եւ կը դիմաւորուէր ծովածաւալ բազմութեան մը կողմէ: Նորակազմ ընդհ. Ժողովի կողմէ կը վերընտրուէր պատրիարք: Այդ առթիւ երեսփոխան Զօհրապ կը խօսէր. «Իզմիրլեան Սրբազան ոչ միայն հայ ազգին եւ հայ եկեղեցականութեան, այլ եւ ամբողջ մարդկութեան եւ ամբողջ եկեղեցականութեան պատիւ բերող պատկառելի դէմք մըն է»:

Զօհրապի գնահատումը հիմնուած ըլլալու էր խորունկ համոզումի մը վրայ: Ճառախօսը կը շարունակէր. «Իզմիրլեան Սրբազանի հեռացումէն ի վեր թափուր կը նկատէինք մեր պատրիարքական աթոռը ուրկէ անիրաւութիւնը խլած էր Ազգին Պատրիարքը, ներկայ ընտրութիւնը աւելի ձեւակերպութիւն մըն էր որ կատարուեցաւ, վասն զի մենք զինքը կը ճանչնայինք միշտ պատրիարք: 1894ին ընտրուեցաւ իբրեւ բողոքի մարդ, այսօր կը հրաւիրուի համերաշխութեան եւ սիրալիր յարաբերութեան պահպանման համար, որ Օսմ. ազգին նշանաբանն է: Իզմիրլեան Սրբազան պիտի կրնայ մշակել, ամրապնդել կառավարութեան եւ Ազգին կապերը»:

Զօհրապի խօսքը քաղաքական իմաստ մը եւ թելադրանք մը կը պարունակէր: 94ի ընտրութեան հաւատարմութեան երդումը կատարելէն ետք աւելցուցած էր «Պիտի հետեւիմ Խրիմեանի եւ Վարժապետեանի, չկայ հաւատարմութիւն՝ երբ չկայ կեանքի, ինչքի, պատուի ապահովութիւն»: Բողոքի պատրիարքը կը յայտնուէր: Անըմբռնելի կը մնայ թէ ինչու Սուլթանը թոյլատրեց իր ընտրութիւնը՝ երբ մերժած էր կրօնական ժողովի անդամակցութիւնը: Բիչ ատենէն Բ. Դուռը գրաւորապէս իրեն պիտի դիմէր որպէս զի յորդորէր իր ծուխերը զգուշանալու անխոհեմ շարժումներէ եւ ինք պիտի պատասխանէր թէ ծանօթ չէ շարժումներու եւ անձերու: Տարի մը վերջ երեք դեսպաններ նոյն յանձնարարութիւնը պիտի ընէին, նոյնպէս գրաւոր կերպով:

×

Տարի մը առաջ Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնատար մը Քամպոնի կ'ըսէր. «Հայկական հարց մը գոյութիւն չունի, բայց մենք պիտի ստեղծենք զայն»: Արտաքին Նախարարութեան հաղորդելով Թուրքին խօսքը, որ սպառնալիք մըն էր, Քամպոն կը հաւատար թէ դէպքերու պատասխանատուութիւնը Թուրք կառավարութեան վրայ կ'իյնար: Կառավարութիւնն ալ կը փափաքէր որ բողոքողներ ըլլային, առիթ ներկայացնէին «Հարցը ստեղծելու համար»:

Իզմիրլեանի համակիրները հակառակորդներ էին Օրմանեանի, որովհետեւ բողոքող մը չեղաւ, համակերպող մը եղաւ: Բժիշկ Տաղաւարեան Գահիրէէ մէջ դասախօսութիւն մը տալով՝ Խրիմեանի յաջորդութեան արժանի կը նկատէր «ամէնուն սիրելի Իզմիրլեանը» եւ կը ներկայացնէր ամբաստանութեանց շարք մը Օրմանեանի դէմ, որուն «ընտրութիւնը անարգանք մը պիտի ըլլար» Էջմիածնի Աթոռին:

Տաղաւարեանի համաձայն, Օրմանեան պատրիարք ընտրուեցաւ շնորհիւ Տատեանի, որուն թելադրանքներուն հետեւելու խոստում տուած էր:

×

Օրմանեան սահմանադրութիւնը թաղեց — Համակերպող քաղաքականութեան մը հետեւեցաւ — Ազգին բողոքները խեղդեց — Ազգին սնտուկները շահագործեց— Նսեմացուց Կեդրոնական վարժարանը — Կաշկանդեց մամուլը գրաքննութեան դիմելով — Իր սիրականն աշակերտը Մշոյ առաջնորդ Բարգէն վրդ. Կիւլէսէրեան կարօտեալներու գրկուած 160 ոսկին իւրացուց, Օրմանեան հարցը փակեց գրաքննութեան միջոցով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(20 Շար.)

…ցծող վարպետը տուած է կեանքին եւ …մահուան հակադրութիւնը : Մահամերձ է արքայադուստրը, բայց նոյնիսկ այդ ժամանակ կը ներկայանայ իր կատարելութեան մէջ եւ կը յիշեցնէ կեանքը : Զինքը հրջապատողները, կարծես, կը ցաւին ոչ թէ արքայադուստրը, այլ կատարեալը կորսնցնելուն համար : Վառ եւ արտայայտիչ գոյներով պատկերացուած են նաեւ միւս նկարներն ու պատտայական գրականութեան զանազան դրուագներ արտայայտող տեսարանները :

Յատուկ սիրով եւ խնամքով պատկերացուած են կենդանիները : Այս որմանկարներուն մէջ մարմնաւորուած են Հնդիկներուն ըմբռնումները՝ բնական եւ կենդանական աշխարհի մասին : Հնդիկը շատ կը սիրէ բնութիւնը, եւ հակառակ անոր, որ ամենուրեք փարթամօրէն աճած հազար տեսակ ծառերը, ամբողջ տարին իրենց երփներանգ թերթիկները բացած ծաղիկները եւ ամէն տեղ վխտացող սողուններն ու կենդանիները կը ճնշեն մարդուն, այսուհանդերձ, ան մեծ ակնածութեամբ կ՚անցնի ամէն մէկ ծառին ու ծաղիկին քովէն, կը խնամէ եւ կը պաշտպանէ զանոնք, խանդաղատանքով կը վարուի կենդանիներուն հետ : Երեւի այդ է պատճառը, որ կապիկները յաճախ անպատիժ կ՚ոչնչացնեն գիւղացիին ցանքը, կը տորին բանջարանոցը, կը կոտրեն շաքարեղէգը, խումբերով կը մտնեն գիւղերը ու մինչեւ իսկ մեծ քաղաքներուն փողոցները, կը յափշտակեն բաց դրան առջեւ կամ պատուհանին վրայ դրուած պտուղները, անցորդներուն փէշերէն կախուելով՝ կարկանդակ, կաղին կամ շաքարեղէն ստանալու ակնկալութեամբ, կը պարզեն իրենց թաթերը : Անոնք չեն մտահոգեր ոչ գիւղացին եւ ոչ ալ նպարավաճառը, թէեւ մեծ վնաս կը հասցնեն երկուքին ալ : Բայց ոչ միայն անվնաս կապիկը, այլեւ կովը ազատ համարձակ կրնայ խառնուիլ շուկային մէջ խռնուած զանազան տարազի մարդոց, նստիլ առօք փառօք երկաթուղիի գիծերուն վրայ, կենալ առաջնակարգ պանդոկի գլխաւոր մուտքին առջեւ եւ չհալածուիլ, օձը՝ խայթել երախան եւ անպատիժ պահուըտիլ կամ հանդարտ սահիլ երախային ծնողքներուն առջեւէն՝ առանց ենթարկուելու անոնց զայրոյթին : Կենդանիին եւ ընդհանրապէս բնութեան նկատմամբ տարիներով մշակուած ըմբռնումները իրենց խոր արտացոլումները գտած են հնդկական արուեստին, գրականութեան, մշակոյթին եւ սովորութիւններուն մէջ :

Գ.

Աճանտայի որմանկարները եւ պատկերաքանդակները հնդկական մշակոյթի ուշագրաւ էջերը կը կազմեն : Բնութիւնը, անոր գեղեցկութիւնը եւ բազմազանութիւնը պատկերացուած են այն ատենուան իշխող գաղափարախօսութեան համապատասխան : Բայց զարմանալի կերպով հմայիչ են եւ այնպէս բնական, որ երբ կը դիտես որեւէ ժայռասալի գամուած շուշանը, կը թուի թէ լճակին վետվետացող կոհակներուն վրայ լայն բացած է իր սպիտակ թերթիկները եւ կը հաւաքէ արեւին վառ ճառագայթները : Երբ կը նայիս արեւելեան շռայլութեամբ պճնազարդուած Հնդկուհիին պատկերաքանդակին, կը թուի թէ ահա ան վար կը սահի գահաւորակէն եւ կը բանայ իր զարդարանքները քու առջեւդ : Երբ հայեացքդ կը դարձնես նետահարուած եղնիկի պատկերին, կը թուի թէ խօսուն բերանով կը նզովէ բոլոր այն մարդոց, որոնք կը յանդգնին ձեռք վերցնել կենդանի արարածներուն վրայ : Եւ այդ բոլորը կը ներկայացնեն կեանքը իր մանրամասնութիւններով՝ փոթորիկներու եւ անդորրութեան պահերուն : Սակայն անոնց մէջ ամէնէն էականը մարդն է, որուն մարմնացումը՝ Պուտտան, կարծես ակնթարթի համար մոռցած երկրային թովչանքն ու հրապոյրները՝ իր մշտախոյզ հայեացքը դարձուցած է դէպի յաւերժութիւն եւ կը սահի դէպի անհասանելի Նիրվանան :

Ս. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ո՞Վ Է ՄԱՐԵՇԱԼ Ի. ԿՈՆԻԵՒ

Մարեշալ Կոնիեւի Արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդային ուժերու հրամանատար նշանակումով՝ պաշտօնի կոչած կ՚ըլլան Կարմիր բանակի ամէնէն համբաւաւոր մարեշալը :

Կոնիեւ իր համբաւը սկսած է կերտել 1939 – 1945ի պատերազմէն առաջ : Ան մասնագէտն էր շանթային յարձակումներուն եւ կարճատեւ պատերազմներուն : Միւս կողմէ՝ պատերազմի վախճանին իր համբաւը աւելի մեծցաւ, որովհետեւ իր զինուորներն էին, որ Էլպայի վրայ կապ հաստատեցին ամերիկացի զինուորներուն հետ, Պերլինի անկումէն անմիջապէս ետք :

Զինուորականի ու ռազմագէտի իր անառարկելի յատկութեանց Կոնիեւ կը միացնէ նաեւ քաղաքական առաջնակարգ ռազմավարի մը ձիրքը :

Փոքրակազմ այս գիւղացին, որ ծնած է 1897ին, Արխանկելսկի մէջ, 1918ին քաղաքական կոմիսար էր Կարմիր բանակին մէջ :

Անվնաս անցնելէ ետք ռուսական յեղափոխութեան բոլոր հանգրուաններէն, իր ճակատագիրը կապեց Սթալինի ճակատագրին եւ ամէնէն խանդավառներէն էր զայն ծափահարողներուն մէջ, երբ Մոսկուայի մէջ կը սկսէին համբաւաւոր դատավարութիւնները եւ անոնց յաջորդող արիւնալի մաքրագործումները :

Ճիշդ է, որ իբրեւ վարձատրութիւն իր լրբնաշուրթն փառաբանութեանց՝ ըՍթալին զինք նշանակեց Պլուխերի յաջորդը, երբ Ծայրագոյն Արեւելքի սպարապետը շնորհազրկուեցաւ Կրեմլինի մենատէրին կողմէ :

Այդ ատեն ապագայ մարեշալը հազիւ 41 տարեկան էր :

Համաշխարհային Բ. պատերազմին իր կատարած քաջագործութեանց իբրեւ վարձատրութիւն, 1946ին Կոնիեւ կոչուեցաւ Կարմիր բանակի գերագոյն հրամանատարի պաշտօնին, երբ Սթալին շընորհազրկեց մարեշալ Ժուկովը, որուն վարկը կը նսեմացնէր իր սեփական հըռչակը :

1950ին ունեցաւ նոր բարձրացում մը, որովհետեւ եթէ ճիշդ է, որ վրայ առաւ սպարապետութիւնը, նոյնքան ճիշդ է նաեւ, որ կոչուեցաւ բանակի ընդհանուր քննիչի եւ ազգային պաշտպանութեան փոխ նախարարի զոյգ պաշտօններուն :

Երեք տարի ետք, 1953ին, ինք նախագահեց այն զինուորական ատեանին, որ դատեց ու մահուան դատապարտեց չարաբախտ Բերիան, «հօրեղբայր Ժօզէֆ»ը, որ բոլոր ատորին արարքներուն գործադրիչը եւ հայ մտաւորականութեան անողոք դահիճը եղաւ :

Ըսողներ կան նոյնիսկ, թէ այս դատապարտութեամբ չգոհանալով՝ մարեշալ Կոնիեւ իր սեփական ատրճանակով գնդակահարեց Բերիան, Կրեմլինի նըրբանցքներէն մէկուն մէջ, պնդակը պարպելով ճիւաղին ճակատին :

1955ին, երբ ստեղծուեցաւ Վարշաւայի ուխտը՝ հակակշռելու համար Ատլանտեանի Պաշտպանութեան ուխտը, մարեշալ Կոնիեւ կոչուեցաւ ուխտի զինեալ ուժերուն ընդհանուր հրամանատար :

Իր այս նոր պաշտօնին մէջ մնաց մինչեւ անցեալ տարի, երբ հանգստեան կոչուեցաւ, իր խնդրանքին վրայ, առողջական պատճառներով :

Այսօր, անգամ մը եւս պաշտօնի կը կոչուի՝ մարդկութեան պատմութեան խիստ բարդ մէկ շրջանին :

Խորհրդային բոլոր մարեշալներուն մէջ, Կոնիեւ ամէնէն խիստն է, ամէնէն կարծրասիրտը եւ ամէնէն անողոքը :

Թերեւս ճիշդ իր այս յատկութեանց համար է, որ վարչապետ Խրուշչեւ անոր մասին մտածեց, երբ ուզեց ցնցել համայնավար զանգուածները եւ սարսափի մատնել արեւմտեան պետութիւնները :

Պէտք չէ շատ հաւատք ընծայել այն տարաձայնութեանց, թէ Իվան Կոնիեւ Արեւելեան Գերմանիա ղրկուեցաւ՝ արեան ճապաղիքներու մէջ խեղդելու համար Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդին հաւանական ապստամբութիւնը :

Կարմիր բանակը բաւական է այս նպատակին համար :

Կոնիեւի ներկայութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ՝ բացատրելի է այլ «մըտահղութիւններով» :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՍՆՈՂ ՆՈՐԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԳՈՐԻՆԹԷՍԻ մէջ (Արժանթին) Պէտրոս Քէօսէեան չորս տարիէն աւարտելէ ետք տեղւոյն պետական երկրորդական առեւտրական վարժարանը, յետագային շարունակած է իր ուսման կատարելագործումը առեւտրական գիտութեանց համալսարանը եւ ստացած է Քոնթատոր Փուպլիքի վկայականը : Ծընած Պուէնոս – Այրէս, Զենկիլէրցի ծընողքէ, Օր. Պէտրոս Քէօսէեան ՀՕՄի յիսնամեակին առթիւ պատուոյ անդամ արձանագրուեցաւ այդ մեծ կազմակերպութեան Լանուսի մասնաճիւղին : Իր եղբայրը՝ Համբարձում Քէօսէեան փրոֆէսօր է արդէն նոյն քաղաքին մէջ (Գորինթէս) փայլուն կերպով աւարտելէ ետք իր ուսումնական շրջանը :

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հարուըրտի համալսարանին Միջին Արեւելքի Ուսմանց ճիւղը եւ Միջազգային Ուսմանց կեդրոնը միասնաբար կրթաթոշակ յատկացուցած են Տոքթ. Վահագն Տատրեանի, որպէսզի լրացնէ իր աշխատանքները Խորհրդային Հայաստանի մասին : Տատրեան վերջերս երկու անգամ Խորհ. Միութիւնը այցելած է մէջն ըլլալով Հայաստան : Նիւթեր հաւաքած է Հայերու մասին : Ծնած է Պոլիս եւ յաճախած Սկիւտարի Ներսէսեան – Երմոնեան նախակրթարանը, ապա՝ Վիէննական Մխիթարեաններու լիսէն, զոր յաջողութեամբ աւարտած է : Աւելի ետք երեք տարի ուսումը կատարելագործած է Պերլինի եւ Վիէննայի համալսարանները, ապա ընկերաբանութեան տոքթորի տիտղոս ըստացած է Չիքակոյի համալսարանը :

×

ԼՈՆՏՈՆԻ իրաւաբանական վարժարանը աւարտած է Սարգիս Գրիգորեան որ յաջողելով միջազգային իրաւագիտութեան համալսարանական քննութիւնները, յաջողած է ստանալ համապատասխան վըկայականը : Ընկ. Ս. Գրիգորեան քրոջ որդին է ընկեր Ն. Դարայեան :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Տիկին Պայծառ Խանջեան, քոյրը՝ Նշան Փալանճեանի, որ ասկէ 12 տարի առաջ քրոջը հետ կարեւոր նուիրատուութեամբ մը կարելի դարձուցած էր Պէյրութի ճեմարանին կալուածին գնումը, ի յիշատակ իրենց եղբօր : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Պուրճ–Համուտի գերեզմանատան մատրան մէջ : Դամբանականներ խօսեցան՝ Տոքթ. Ասատուր Գապաքեան յանուն Համազգայինի Կեդր. վարչութեան, Մ. Իշխան յանուն Նշան Փալանճեան Ճեմարանին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

…զգուշութեամբ լեցուած եկան իմացուցին մեծաւորին, որ կարաւանէն բաւական հեռու բլուրի մը վրայ նստած էր եւ կողոպուտներուն կը սպասէր :

— Շուտով թող տուէք որ կարաւանը հեռանայ, գոչեց աւազակապետը, բայց մարդասպանը հոս տեղ բերէք :

Աւազակները վերադարձան ու մեծաւորին հրամանը կատարեցին :

Արդարեւ կէս ժամուան մէջ կարաւանը բոլորովին կողոպտուած ճամբայ ինկաւ. իսկ Վանականը քաշկռտելով աւազակապետին առջեւ տարուեցաւ :

Աւազակապետը խորին ուշադրութեամբ դիտեց Վանականին կերպարանքը, որ գիշերուան մութին մէջ հազիւ կը նշմարուէր, դիտեց այդ անվեհեր մարդուն կեցուածքը ու հարցուց.

— Դո՞ւն սպաննեցիր մեր ընկերը :

— Այո, ես սպաննեցի… պատասխանեց Վանականը աներկիւղ ձայնով մը :

— Պատճա՞ռը …

— Ինչո՞ւ պատճառը կը հարցնէք, եթէ չսպաննէի զինքը, անիկա պիտի ըսպաննէր զիս :

— Ոչ, պիտի չսպաննէր եթէ դիմադրութիւն մը չընէիք :

— Ձեմ հասկնար… միթէ չպիտի՞ս վըրայէս հանող մարդը սպաննած չըլլա՞ր զիս :

— Հը՛րմ… ժպտաց աւազակապետը՝ շարժելով իր գեղեցիկ ու պատկառելի գլուխը : Շատ աղէկ, ի՞նչ ունէիր որ չէիր ուզեր յանձնել …:

— Ե՞ս :

— Այո, դուն :

— Բան մը չունէի… միայն թէ դաշոյն մը ունէի :

— Ո՞ւր է այդ դաշոյնը :

— Սա աւազակը ձեռքէս առաւ :

Վանականը մատնանիշ ըրած մարդուն երեսը նայեցաւ : Աւազակը դողդղալով մօտեցաւ ու ծոցին պահած դաշոյնը յանձնեց :

Հսկայ մարդը — լեռներու տէրն եղող այդ հռչակաւոր աւազակապետը — յանկարծ բոլոր հոգիով այլայլեցաւ, երբ որ դաշոյնին վրայ նայեցաւ … կարծես թէ կայծակ մը ինկաւ գլխին ու իր ուղեղը տարագնեց գանկին տակ :

Մէկէն ի մէկ չկրցաւ խօսիլ : Նայեցաւ, քննեց, պատեանին մէջ դրաւ ու նորէն մերկացուց … վերջապէս կրկնեց բոլոր ըրածները : Յետոյ ճիգ մը ըրաւ ինք իր վրայ, ջանալով զսպել զինքը խռովեցնող պատճառը, ջանալով զսպել զինքը խըռովեցնող հետաքրքրութիւնը :

— Քո՞ւկդ է այս դաշոյնը, հարցուց աւազակապետը :

— Իմս է պատասխանեց Վանականը :

— Ի՞նչ ազգէ ես դուն :

— Հայ եմ :

— Ֆլայ …

— Այո :

— Անկարելի է, Ֆլայ մը չունենար ասանկ դաշոյն :

Վանական լռեց :

— Եթէ Ֆլայ մըն ես, շարունակեց աւազակապետը, ըսէ նայիմ ո՞ր կողմերէն ես :

— Վանեցի եմ :

— Վանայ քաղաքէ՞ն :

— Ոչ … գիւղերէն եմ :

— Բաւական է : Հիմա գիտե՞ս թէ ինչ պիտի ըլլայ քու պատիժդ :

— Ձեմ գիտեր … ինչ որ կ՚ուզէք կրնաք ընել :

Աւազակապետը ձեռքը ճակտին տարաւ ու վայրկեան մը մտածեց : Յետոյ ծանր ու արհամարհական եղանակով մը ըսաւ.

— Հէյ կիտի Ֆլայ, քու արիւնդ անարդ արիւն մըն է … բայց դուն քաջ մարդ մը կ՚երեւաս : Փոխանակ սպաննելու քեզ, կը հրամայեմ որ մեր ընկերներուն ծառան ըլլաս ու մեզի հետ այս լեռներուն մէջ թափառիս . Ասկէ աւելին մի սպասեր : Ազնուական քուրտի համար նախատինք մըն է անարգ արեան մը մէջ իր ձեռքը թաթխել :

Այս հրամայական խօսքերէն ետքը, շըւանով մը կապել տուաւ Վանականին ձեռքերը, ձիու մը վրայ նստեցուց աւազակի մը պահպանութեան տակ ու հեռանալու նշան տուաւ ամբողջ խումբին, որ 22 հոգիէ կը բաղկանար :

— Լուսուն դէմ աւազակապետը Լագիստանի ամէնէն ամայի ու ամէնէն ապահով լեռներուն մէջ կը գտնուէր :

— Տղերք, հրամայեց աւազակապետը, պէտք է պաշար առնելու երթաք : Դուն, Ճազօ, առ հետդ երկու հոգի ու Համշէն գնա . իսկ Շէրօն ալ թող տասը հոգիով Զիւան Տաղի կողմերը յառաջանայ . դիտելու համար թէ կարաւանը Կարինէն ո՞ւր հասած է …:

Ճէզօն ու Շէրօն առանց սպասելու մեկնեցան :

— Դուք ալ լեռներու մէջ պահպանութեան գացէք, շարունակեց աւազակապետը մնացեալ ընկերներուն, որոնք անմիջապէս հրամանը կատարեցին :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գ. Լորճնեան եւ զաւակները անկարելութեան մէջն ըլլալով շնորհակալութիւն յայտնելու անհատապէս բոլորին, կը խնդրեն որ բոլոր անոնք եւ մասնաւորաբար Տրակինեանի հայ գաղութը, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՐՃՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, հոս գտնեն իրենց ե: րախտագիտական զգացումները:

Շնորհակալութիւն Հաւէ Տրակինեանի գաղութին գեղեցիկ ծաղկեպսակին համար:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ:

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր և Տիկ. Բժ. Ա. Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան իրենց սիրելի հօրեղբօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն միասնաբար.— Կարմիր Խաչ՝ 200 Ն. Ֆ., Կապոյտ Խաչ՝ 200 Ն. Ֆ., Եկեղեցւոյ դպրոցներուն՝ 200 Ն. Ֆ., Ս. Մուրատ վարժարանին՝ 150 Ն. Ֆ., Դպրոցասէր՝ 150 Ն. Ֆ., Յառաջ՝ 50 Ն. Ֆ., Հայ-Բոյժ՝ 50 Ն. Ֆ. (Ստանալ Յառաջէն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արմենակ Գասապեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԿՈՉ
ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(Սէնթ Մարկարիթ, Լա Փոմ, Վալպարէլ)

Սիրելի հայրենակիցներ.— Ձեզի յայտնի է թէ ներկայ թաղականութիւնը ընտրուեցաւ համաժողովրդային աղատ քուէարկութեամբ: Նորընտիր թաղականութիւնը պարտականութիւն ստանձնած էր մեր գաղութին մէջ համերաշխութիւն ստեղծել, վերարծարծել ազգային խանդավառութիւնը եւ եկեղեցին օժտել մը - նայուն քահանայով:

Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին խնայած չենք մեր ջանքերը այդ ուղղութեամբ: Մասնաւորապէս քահանայի հարցին շուրջ ուրախ ենք յայտարարելու թէ երկար դիմումներէ ետք, վերջապէս մեր շրջանի հոգեւոր հովիւ նշանակուած է երիտասարդ եւ հմուտ քահանայ մը, որ Մարսէյլ կը հասնի յառաջիկայ Հոկտեմբերին: Տէր հօր բնակութեան համար՝ ներկայիս գնելու ձեռնարկած ենք Սէն Լուի մէջ՝ յարմար բնակարան մը 2 միլիոն հին ֆրանք արժողութեամբ: Այս ուղղութեամբ կատարած ենք 500.000 ֆրանք կանխավճար: Մնացեալ գումարը պէտք է վճարենք մինչեւ ներկայ Սեպտ. 25: Հետեւաբար կոչ կ՚ուղղենք մեր շրջանի Հայութեան որ խրախուսիչը ըլլայ - ւիրական պարտականութեան համարի սիրայօժար մասնակցիլ սոյն կարեւոր ձեռնարկին:

Յանձնախումբի անդամները պիտի դիմեն մեր շրջանի բոլոր ազգայիններուն ժապաւինեալ տոմարով, կնքուած Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ: Վստահ ենք որ ձեռնարկը մօտիկ ըլլալով բոլորի սրտին, ամէն մէկը պիտի ուզէ իր բաժինը բերել ու սատարել անոր յաջողութեան:

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԱԶԳ. ՏՈՒՐՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

ՅԱՌԱՋԻ վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր կ՚ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ չտալ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խըտըշեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Եկեղեցւոյ դպրոցներուն, Բարսեղ Տամլամեանի մահուան քառասունքին առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք-Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս Բարայեան, ուսուցիչ Դիլիջանէն կը փնտռէ իր ազգականը՝ Լեւոն Սարգիսեան: Տեղեկացնել.—

17, Rue de l'Arrivée
Enghien-les-Bains (S. et O.)

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Հայ օրիորդ մը (14 – 16 տարեկան), իբրեւ սկսնակ կանանց fոնֆէfսիոնի ճիւղին մէջ աշխատելու համար:

Դիմել՝

MAISON ANNY
43, Rue Thubaneau, Marseille

(Գ. յարկ):

Jacques Toranian

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, *Bld. Arago — Tél. : POR.* 03-94

կամ ձեզի կ՚այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

—o—

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961-1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոտրէ կերէք (Տոքթ. Ասֆաճագ). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պիտակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարի աշխարհ (Ակադեմական Մաղաքեան). — Հողի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուածէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի շաղանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեբոքեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքճեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ՚արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս Հինգշաբթի (14 ՍԵՊՏ.), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ՚ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 14 SEPTEMBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9203 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17Ր ԴՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5004

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ"ԷՆ ՎԵՐՋ

«Ժողովրդավարութեան տիպար» Թուրքիոյ մէջ պա՛տ ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան ամիս մը ... բանակի աչալուրջ հսկողութեան տակ:

Ամիսներէ ի վեր սակարկութիւններ տեղի կ'ունենան զինուորական — յեղափոխակա՛ն կառավարութեան եւ զոյգ — գոյն կուսակցութեանց միջեւ:

Այս վերջինները կ'ուզեն լուրջի առնել Զօր. Կիւրսէլի անդադար կրկնած այն յայտարարութիւնը թէ Թուրք քաղաքացիները լայն ազատութիւններ պիտի վայելեն ընտրելու համար իրենց ուզած խորհրդարանը:

Սակայն կառավարութիւնը, այսինքն Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն — յարատեւ սանձ կը դնէ այդ ազատութեանց վրայ, բոլորովին պլաքուրճա կաղապարի մը մէջ սեղմելով «ժողովրդավարութիւն»ը:

Կոմիտէն երկու շաբաթ առաջ Անգարայի մէջ Կլոր Սեղանի մը շուրջ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց գլխաւոր հինգ կուսակցութեանց պատասխանատու ներկայացուցիչները, ճշդելու համար թէ ընտրական պայքարի առթիւ ո՛ր նիւթերու մասին պէտք չէ խօսուի:

Ըստ առաջ երթալով Ազգ. Միասն. Կոմիտէի առաջարկներուն, կուսակցութիւնները համաձայնած են հետեւեալ կէտերուն շուրջ.

Խնդրոյ առարկայ չդարձնել՝ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը, Աթաթիւրքի բարեկարգումները, Եասը Ատայի դատավարութիւնն ու տրուելիք վճիռները եւ արտաքին քաղաքականութիւնը:

Այս բացասական կէտերէն վերջ, իբրեւ դրակա՛ն գործ՝ որոշեր են պայքարիլ համայնավարութեան եւ ֆաշականութեան դէմ:

Հազիւ վերջացած էր այս խորհրդաժողովը, երբ Սեպտեմբեր 4ին իր մահկանացուն կնքեց Ազգային Սահմանադիր Ժողովը, ապրելէ վերջ ութ ամիս: Իր գլխաւոր գործն եղաւ մշակումը Նոր Սահմանադրութեան, որ հանրաքուէի ենթարկուելով վաւերացուեցաւ շատ տըկար մեծամասնութեամբ մը:

Սահմանադիր ժողովը շատ մը կէտերու մէջ հլու կամակատարը դարձաւ Ազգ. Միասն. Կոմիտէին, քուէարկելով զանազան օրէնքներ, յաճախ հակառակ ժողովրդավարական սկզբունքներու, սակայն վերջին օրերուն մերժեց օրակարգի նիւթ դարձնել զանազան խնդիրներ, որոնց գլխաւորներն էին՝ անտառային եւ հողային բարենորոգումներու օրէնքը, սահմանափակ գործադուլի իրաւունքը, եւայլն:

Այս խնդիրներու քննութիւնը օրինաւորապէս ընտրուած խորհրդարանին կը պատկանի:

Միջազգային մամուլը Կիւրսէլի կառավարութեան համար նուաստացում մը կը նկատէ Սահմանադիր ժողովի այս մերժումը:

Ընտրական պայքարը չսկսած՝ զինուորական իշխանութիւնը Պոլսոյ մէջ ձերբակալեր է կիսմիւշփալայի Ատալէթ եւ Օսման Պէօլիւքպաշըի Միլլէթ կուսակցութեան անդամներէն քսան հոգի՝ վարչակեւին դէմ գործելու ամբաստանութեամբ ինչ եղան հապա «Կլոր Սեղանի» որոշումները:

Անկէ զատ յեղափոխական կառավարութիւնը լուծած է էմինսաւ ընկերակցութիւնը, որուն կ'անդամակցին 1960 Օգոստոսին հանգստեան կոչուած չորս հազար սպաներ, որոնց քառասունեւհինգը զօրավարներ: Ընկերակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով կոչ ուղղած էր ժողովուրդին «Սուգի օր» հաչակել Օգոստոս 20ը, իրենց պաշտօնազրկման տարեդարձը:

Ահա՛ թէ ինչ պայմաններու տակ կը սկսի ընտրապայքարը «ժողովրդավարութեան տիպար» երկրին մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏԸ

—o—

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԶԳԵՑԻՆ ԳԱՑԻՆ, ՄԻՒՍՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵՑԱՆ

Ինչ որ բնականօրէն կը նախատեսուէր տը Կոլի մահափորձին իբրեւ հետեւանք տեղի չունեցաւ: Երեսփոխանները եւ չկեցան եւ ընկերվարականները դիւանին յանձնեցին իրենց արդելքի բանաձեւը, քանի որ Տըպրէ, Սահմանադրական Կոմիտէին համաձայնութեամբ թոյլ չի տար որ այս արտակարգ նիստը օրէնսդրական հանգամանք ստանայ, այլ խօսքով՝ նիստին վէճերուն իբրեւ արդիւնք օրինագիծ կամ բանաձեւ քուէարկէ երկրագործական հարցերուն շուրջ:

Ցանուն ընկերվարականներուն Ֆրանսիս Լէնհարտ, յանձնելով արգելքի բանաձեւը յայտարարեց.— «Խորհրդարանականներու բնական դերն է միջամըտողներ ըլլալ Իշխանութեան եւ հանրային կարծիքին միջեւ: Բնական չէ որ կառավարութիւնը մերժէ մեզի հետ քննել հարցերը: Պ. վարչապետ, կրկին կ'ըսեմ, պէտք չէ, ինչպէս կ'ընէք որ դուք ձեզի ձգէք անժողովրդականութեան մշակման: Եթէ կառավարութիւնը կ'ուզէ նսեմացնել իր իրաւասութիւնները, այդ իր գործն է: Մենք չենք ուզեր որ Խորհրդարանը երեսփոխանական իրաւունքներուն վարկաբեկման մեղսակիցը ըլլայ: Մեզ կրնաք լուծել բայց ոչ՝ անարգել»:

Ուրիշ երեսփոխաններ կը հետեւին եւ կը յայտարարեն թէ պօյքոթի պիտի ենթարկեն այս նիստը քանի որ օրէնսդրական եղրկացութեան պիտի չյանգի ինչ որ կը նշանակէ թէ իմաստ չունի: Այս իմաստով կ'արտայայտուին Ժողովրդական Շարժումի, Անկախներու, Արմատականներու ներկայացուցիչները կ'ամբաստանեն եւ կը զգուշացնեն կառավարութիւնը: Վալտէք — Ռոշէ (համայնավար) կոչ մը կ'ընէ հանրապետականներու միութեան համար:

Տըպրէ, որ խօսք կ'առնէ, կը կրկնէ իր ընդդիմութիւնը: Ազգ. Ժողովը չի կրնար օրէնք քուէարկել, աւելորդ ծախքեր ըստեղծելով: Կը ծափահարուի իր կուսակցութեան անդամներուն կողմէ:

Նախագահը, Շապան — Տելմաս կը քաշուի խորհրդակցելու համար, Ազգ. Ժողովի դիւանին հետ, որ կ'որոշէ Սահմանադրական Կոմիտէին յանձնել հարցը:

Երբ նիստը կը վերաբացուի եւ Շապան-Տելմաս այդ որոշումը կը հաղորդէ ժողովին, Ժորժ Պիտօ կը պոռայ.—

«Խօսքը՝ գերիներուն է»: Ընկերվարական Շանտերնակոր հրնդունիր որ Սահմանադրական կոմիտէն այդ իրաւասութիւնը ունենայ: Կը շեշտէ «ոչ մէկ յօդուած կ'արտօնէ իրեն (իմա՛ Սահմանադրական Կոմիտէ) որ դատէ թէ արգելքի բանաձեւ մը ընդունելի է թէ ոչ»: Եւ Շանտերնակոր անսպասելի ելոյթ մը կ'ունենայ: Կը յայտարարէ որ ընկերվարականները ներկայ պիտի չըլլան բերանացի հարցումներու հարց - պատասխանին, կը հեռանան ժողովէն, կը հրաւիրեն բոլոր ժողովրդավարները որ իրենց հետեւին «այդ ձեւով Տըպրէ պիտի կարենայ համրել իր կողմնակիցներուն թիւը»:

Ընկերվարականները կ'երթան, Արմատական, Անկախ, Ժողովրդական Շարժում կը հետեւին:

Շապան — Տելմաս չուարած է, կ'որոշէ ընդհատել նիստը եւ քիչ ետք կը վերսկըսի, 90 Իւ. Էն. Էռ (կոլեան) կամ միայն երեսփոխաններու նստարաններուն վրայ, իրենք իրենց կը զբաղին բերանացի հարցումներով:

× Նախագահ տը Կոլ շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Սեպտեմբեր 21էն 24 հարաւ — Արեւելեան Ֆրանսա, այցելելով Ավէրոնի, Լոզէրի եւ Արտէշի նահանգները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ Ճէնըրըլ Մոթորզի 250.000 բանուորները գործադուլ կ'ընեն: Կառքերու պատմութեան մէջ մեծագոյն գործադուլն է որ տեղի կ'ունենայ: Բանթողները հինգ պահանջներ ունին որոնցմէ մէկուն միայն գոհացում տրուած է, ցարդ:

ՔԱՐԼԱ «Թայֆունը» որ Թէքսասը եւ Լուիզիանան տակնուվրայ ըրած է, հսկայ վնասներ հասցուց: 500.000 անապաստաններ կան եւ յիսուն միլիառի նիւթական վնաս, ինչպէս նաեւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ եւ վայրագ բախումներ տեղի ունեցած են Ալժէի մէջ, ուր Եւրոպացիները կատղած, պատահած սպանութիւններէն հակամահմետական ծայրայեղ ցոյցերու դիմած են: Սպաննած են 12 մահմետականներ, սաստիկ վայրագութեամբ: Պապ Էլ Ուէտը սոսկալի օր մը ապրած է եւ ամէն ոք մտահոգ է ապագային համար: Աւելի քան երբեք ծանր կը դառնայ կացութիւնը երբ համայնական բախումներ սկսին: Օռանի մէջ նոյնն է կացութիւնը Հրեաներու եւ Մահմետականներու միջեւ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը խիստ բողոքագիր մը պիտի ղրկէ Վիէննա, կը գրէ Ճիորնալէ տ'Իթալիա: Ըստ թերթին այս որոշումը տրուած է ժողովի մը ընթացքին որուն մասնակցած են Ֆանֆանի, Շէլպա, Ռուսսօ եւ հեռաձայնով՝ Սէնեի: Այս բողոքագիրը կը վերաբերի Իտալիոյ մէջ կատարուած ահաբեկչական արարքներուն:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ փիլիսոփայ եւ նոպելեան մրցանակ՝ Պերթրընտ Ռըսըլ երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ անգլիական դատարանին կողմէ, որովհետեւ մերժած էր ջնջել այն հանրային ցոյցը զոր կազմակերպած էր Կիրակի, հիւլէական զէնքերու դէմ: Նկատի առնելով իր տարիքը, պատիժը երեք շաբաթուան իջեցուցած են (89տարեկան է):

ՔՆՈՔ ԼԸ ԶՈՒԹԻ (Պելժիա) բանաստեղծութեան Ե. միջազգային փառատօնը վերջացաւ առջի օր: 42 երկիրներու 350 բանաստեղծներ կոչ մը ըրին «աշխարհի խղճին հեռացնելու համար այն վտանգները որ այսօր կը սպառնան, մարդկութեան»:

ՔՈՒՊԱՅԻ հանրապետութեան նախագահը՝ Օ. Տորթիքոս եւ Ռաուլ Ռօա՝ արտաքին նախարարը, Մոսկուա հասան, պաշտօնական այցելութեան: Իրենց ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին նախագահ Պրէժնեւ շեշտեց թէ Քուպայի ձեռք ձգած յաջողութիւնները մեծ գոհացում պատճառած են Խորհ. Միութեան մինչ կը կատղեցնեն Քուպայի թշնամիները:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբ մը պայթեցաւ Ֆըրանս - Սուար օրաթերթի քաղաքական բաժնի խմբագրապետ՝ Ժան Ֆերնիոյի բնակարանին առջեւ: Պայթիւնը տեղի ունեցած է այն յարկաբաժնին առջեւ զոր Ֆերնիօ կը բաժնէ իր աներհօր՝ Էֆոյի տնօրէն Էմիլ Սերվան — Շրէպէրի հետ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ալ, ի վերջոյ, հեռագիր մը քաշեց տը Կոլի, առողջութիւն մաղթելով:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ծանր արկած մը տեղի ունեցաւ Ռապաթի (Մարոք) օդակայանին մօտերը: Փարիզ — Ռապաթ Քարավէլը սաստիկ մշուշին պատճառով զարնուած է օդակայանին մօտիկ բլուրներէն մէկուն, ճիշդ այն պահուն, երբ կը պատրաստուէր վայրէջք կատարել: 72 ճամբորդները եւ վեց պաշտօնեաները մեռած են տեղն ու տեղը: Սրտաճմլիկ պատկեր մը կը ներկայացնեն ածխացած ճամբորդներուն մարմինները:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ որոշեց փոխել իր փառերգը, զոր կը գործածէր մէկ դարէ ի վեր: Որովհետեւ «որոշ անպատեհութիւններ» ունէր: Արդարեւ, եղանակը միջազգային էր եւ բնագիրը հինցած: Եղանակը կը յիշեցնէր անգլիական եւ աւստրիական նախկին կայսրութեան փառերգները:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ հասան եւ նախագահ Քենըտիի հետ տեսակցեցան ոչ - դաշնակից երկիրներու անպաշտօն ներկայացուցիչները՝ Սուքառնօ եւ Մոտիպօ Քայթա, որոնք Միացեալ Նահանգներու նախագահին պիտի յանձնեն այն «կոչը» զոր Նեհրու եւ Ն'Քրումա Խրուշչեւի յանձնեցին անցեալ Շաբաթ:

ԷԼԻԶԱՊԷԹՎԻԼԻ մէջ նոր կռիւներ ըլլալ կըսուած են: Վերջին լուրերու համաձայն վիրաւորներ եւ մեռեալներ կան եւ Չոմպէ փախած է: ՄԱԿը տէրն է կացութեան Քաթանկա այլեւս Քոնկոյի մէկ նահանգն է, միայն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը պաշտօնապէս հաղորդեց իր աղջկան Սոֆի իշխանուհիին նշանտուքը Սպանիոյ գահաժառանգին հետ:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ թերթի մը համաձայն Մաօ Ձէ Թունկ Մոսկուա կը գտնուի այս միջոցին, գաղտնի տեսակցութիւն ունենալու համար Խրուշչեւի հետ: Ըստ նոյն թերթին համայնավար Չինաստանի պետը պատրաստակամութիւն պիտի յայտնէ հետեւելու Մոսկուայի քաղաքական գիծին, պայմանաւ որ, այս վերջինը տնտեսական լայն օգնութիւն մը ընէ իր երկրին եւ զօրավիգ կանգնի Համայնավար Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ խորհրդարանական ընտրութիւններուն կարեւոր պարտութիւն մը արձանագրեց ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ քառորդ դարէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր, խորհրդարանական բացարձակ մեծամասնութեամբ: Այսուհանդերձ, կը պահէ միայն 74 աթոռներ խորհրդարանի 150 աթոռներուն վրայ:

ԱՔՐԱ (Ղանա) հաւաքուած են Անգլիոյ Հասարակապետութեան ելմտական նախարարները: Խորհրդակցութիւններուն առանցքը պիտի կազմէ Անգլիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային եւ անոր հետեւանքները Հասարակապետութեան վրայ:

ՔԵՆԸՏԻ անձնական նամակ մը ղրկած է Պուրկիպայի: Նոյն ժամանակ Արտաքին նախարարութիւնը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Ֆրանքօ-Թունուզեան տագնապին ներկայ լուծումին առթիւ:

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ Ճակատը կոչ մը ըրաւ Հրեաներուն, Օռանի դէպքերուն առթիւ ուր կ'ըսէ.— «Ալժ. Ազատ. Ճակատը, Ալժերիոյ Հրեաները կը նկատէ իբրեւ մասը ալժերացի ազգին եւ ալժերական յեղափոխութիւնը կ'ուզէ որ անոնք մասնակցին ժողովուրդին կեանքին»: «Ալժերիոյ Ձայնը» միւս կողմէ իրենց պատասխանատուութեանց առջեւ կը դնէ Հրեաները եւ կ'ազդարարէ անոնց որ ցեղապաշտական բախումներու չդիմեն:

ԵՐԲ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վերջերս, Սփիւռքէն Խորհրդ. Հայաստան կ'այցելեն նաեւ մտաւորականներ եւ գրողներ:

Տարիներ առաջ, գրողներու համագումարներ տեղի կ'ունենային, Երեւանի մէջ, եւ սփիւռքէն կը հրաւիրուէին գրողներ, որոնք այս կամ այն չափով «յառաջդիմական» կը ճանչցուէին: Այդ գրոշմով, շատ միջակ դէմքեր Երեւան գացին, որպէս թէ Սփիւռքը ներկայացնելու համար:

Շրջանակը ընդլայնուած կը թուի այժմ, եւ շատեր կ'երթան Երեւան, ոչ թէ Գրողներու Միութեան հրաւէրով, այլ Էջմիածնի Կաթողիկոսի հրաւէրով եւ անո՛ր ծախքով: Այդպէս կ'ըսուի, թէեւ յայտնի չէ թէ ինչպէս այդ ծախքերը կը հոգացուին:

Այս հրաւիրեալներէն շատերը իրենց տպաւորութիւնները կը յայտնեն՝ Երեւանի բարեկայանէն, անշուշտ, միշտ ալ խանդավառ խօսքերով: Ոմանք պերճախօսութեան կը հասնին իրենց գովաբանական ուղերձներուն մէջ, զոր իրենց վերադարձին աւելի զարդարելով, աջ ու ձախ կը սրսկեն...

Այս ուղերձները միշտ ալ խանդավառ, հռետորական ու գովաբանական են: Կը պատմեն անոնք Հայաստանի մշակութային վերելքի, շինարարութեան ու յարակից աշխատանքներու մասին, չմոռնալով հին վանքերէն ու «տեսարժան» վայրերէն առնուած տպաւորութիւնները:

Հասկնալի են այս խանդավառ տպաւորութիւնները, որոնց մէջ կայ հայրենիքի կարօտն ալ:

Սակայն, այս տպաւորութիւնները անխառն չեն միշտ. կան այցելու «մտաւորականներ», որոնք կը փորձեն հաճելի ըլլալ Հայաստանի իշխանութիւններուն: Պարզ է որ իբրեւ հիւր, չեն կրնար անոնք իրենց հիւրընկալին դիտողութիւններ ներկայացնել: Մեր խօսքը անոնց մասին չէ:

Մեր խօսքը անոնց մասին է, որոնք առիթը կը չարաշահեն, անտեղի կերպով խօսելու Դաշնակցութեան մասին, յարձակելով անոր վրայ, խեղաթիւրելով անոր դէմքն ու գործը, բաղդատելով այսօրուան Հայաստանը քառասուն տարի առաջ գոյութիւն ունեցող «դժբախտ» Հայաստանի հետ:

Գիտենք թէ մարդիկ «տուրք» կը վճարեն օրուան իշխանութիւններուն, շատ որոշ ակնկալութիւններով: Մուրացիկ այս մտաւորականներէն ոմանք, կը շարունակեն իրենց շաղակրատանքը Սփիւռքի մէջ ալ, վայելելով ամէն կարգի վարձատրութիւն:

Թող շարունակեն իրենց այս պղտոր շաղակրատանքը՝ սկսելով Ֆիլատելֆիոյ տժգոյն բանաստեղծներէն, որոնք դիշեր ցերեկ իրար խոնելով, շարունակ Դաշնակցութեան դէմ կը պայքարին, խեղաթիւրելով ամէն բան:

×

Վերջերս, Հայաստան գացած է նաեւ ծանօթ գրող Կոստան Զարեան, իր քանդակագործ աղջկան՝ Նուարդի հետ, Հռոմէն:

Զարեան բարեկայանէն չէ խօսած, սակայն «տեսակցութիւն» մը տուած է «Սովետ. Հայաստան»ի թղթակիցին, եւ թերթը հրատարակած է այդ տեսակցութիւնը Յուլիս 19ի թիւով:

Զարեան, «հոյակապ եւ աններեւակայելի» գտած է Հայաստանի յառաջդիմութիւնը 1924էն ի վեր, երբ ինք Հայաստանէն մեկնած է արտասահման եւ ալ չէ վերադարձած:

Դպրոցներէն, թատրոններէն, թանգարաններէն, մատենադարաններէն եւ այլ հաստատութիւններէն խոր տպաւորութիւններ ստացած է եւ յայտնած իր հիացումը: Ոչ ոք կրնայ դէմ խօսիլ, քանի որ անձնական բնոյթ ունին անոնք եւ կրնան ճիշդ ըլլալ, նոյնիսկ Զարեաններու համար, որոնք շատ ալ նշանակութիւն չեն տար իրականութեան, եւ չափազանց են, առհասարակ, խօսքի մէջ:

Պատասխանելով թղթակիցի հարցումին, Զարեան բաղդատած է Երեւանը հին Աթէնքի հետ, «Նոր Աթէնք» կոչելով զայն, թելադրելով որ հայ երիտասարդութիւնը համախմբուի անոր շուրջ, «ներշնչուի նրանով, իր նպաստը բերի եւ վերագտնի իր հայ ապրելու կամքը, եւ թափը»: Տարակոյս չկայ, որ լաւ թելադրանք մըն է ասիկա, եթէ մանաւանդ իր ընտանիքին պատկանած երիտասարդներէն սկսի գործադրութիւնը:

Զարեան չի գոհանար ասով եւ կը խօսի արտասահմանի հայ երիտասարդութեան մասին, որ ըստ իրեն «չուարած է» եղեր, «բարոյալքուած եւ փոշիացման վտանգին ենթակայ»: Անհրաժեշտ է կապել զայն մայր հայրենիքին, ծանօթացնելով զայն մեր մշակութային արժէքներուն հետ: Անտարակոյս, լաւ է որ մեր երիտասարդութիւնը ծանօթանայ հայ մշակոյթի արժէքներուն հետ: Արտասահմանի Հայութիւնը երկար ժամանակներէ ի վեր, այդ աշխատանքն է որ կը կատարէ: Սակայն, հետաքրքրական է թէ Զարեան ուրկէ՞ ստացեր է այն տպաւորութիւնը՝ թէ արտասահմանի երիտասարդութիւնը «չուարած է ու բարոյալքուած», երբ ինք փղոսկրեայ աշտարակի մէջ քաշուած, ոչ մէկ շփում ունի երիտասարդութեան հետ: Ամէն պարագայի մէջ, «փրկութեան» գործը Երեւանի համայնավար իշխանութիւնները չէ որ պիտի ընէին, այլ ազատ պայմաններու մէջ ապրող մտաւորականութիւնը, որուն մաս կը կազմէ ինքը, Զարեան:

Սակայն, հետաքրքրականը այս կէտը չէ: Թղթակիցին այն հարցումին պատասխանելով, թէ «մօտիկից ծանօթ էք Դաշնակցական ամբողջ պատմութեանը, ի՞նչ կարող էք ասել առհասարակ Դաշնակցութեան եւ մասնաւորապէս նրանց այսօրուայ գործունէութեան մասին»:

Հակառակ անոր որ «ակտիւ կերպով գործակցել» է Զարեան, Դաշնակցութեան, նոյնիսկ «Դաշնակցական համարել են զայն», ինչպէս թղթակիցը ըսեր է, Զարեան ոչ մէկ բան «մօտիկէն» ճանչցած է. իր խառնուածքով ու կեանքով, միշտ հեռուէն ծանօթացած է ամէն բանի:

Իր «ծանօթ»ութիւնը եղած է միշտ ըստ պարագաներու եւ վերջին տպաւորութեան: Զարեան ուսումնասիրութեան մարդը երբեք եղած չէ:

Ահա թէ ինչու պատասխանած է սխալ ու անհիմն բացատրութիւններով, յայտարարելով, թէ «Այս հարցը թիւրիմացութեան արդիւնք է: Ես Դաշնակցական երբեք չեմ եղել»: Աշխատակցած է միայն «Հայրենիք» Ամսագրին, երբեմն քննադատած է Հայաստանը, ինչ որ իր անունը կապեր է Դաշնակցութեան հետ:

Մինչեւ հոս, ճիշդ է խօսած Զարեան: Սակայն, ինչպէս կը սպասուէր, փորձած է «տուրք» վճարել եւ սայթաքած է, ծանրօրէն:

Յայտարարած է թէ՝ «իր կարծիքով, Դաշնակցութեան հակահայաստանեան պայքարը միանգամայն անմիտ է եւ վնասակար: Եթէ այդ կուսակցութիւնը, որ մեծ մասամբ կազմուած է հին վաճառականներից եւ կէս մտաւորականներից, իրապէս լինէր ներկայ մեր երկրի հսկայական վերաշինութեան գործի հետ եւ, մեր թշնամիների միանալու տեղ, նպաստէր այն մեծ գործին որ տարւում է այստեղ, փրկած կը լինէր նաեւ այն բազմահազար երիտասարդներին, որոնք կորուստի մատնուելու վրայ են»:

Եւ կ'առաջարկէ որ — ի՛նչ երեւակայութիւն — Դաշնակցութիւնը «զուտ մշակութային» կազմակերպութեան վերածուի, «փոխանակ գործիք դառնալու հակասովետական ապետների ձեռքին»:

Ասկէ աւելի անմիտ, ծիծաղելի կարծիք չի կրնար ըլլալ, անվայել ո՛եւէ մէկուն, մանաւանդ Զարեանի մը համար, որ իբր թէ «մօտիկից» ծանօթ է եղեր Դաշնակցութեան:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ոռոգման ուղղութեամբ Հայաստանում աշխատանքներ կատարուել են դեռեւս շատ հին ժամանակներում: Ոռոգման առաջին սիստեմները կառուցուել են 8րդ, 7րդ դարերում:

Ներկայումս Հայաստանում գործում են ոռոգման այնպիսի սիստեմներ, որոնք կառուցուել են Ուրարտացիների եւ նրանց յաջորդող հայկական պետութիւնների կողմից: Այդպիսի սիստեմներին են վերաբերում Դալմայի հին ջրանցքը, Աշտարակի, Էջմիածնի, եւ այլ ջրանցքներ:

1913 թուականին, մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը, Հայաստանի ոռոգելի հողատարածութիւնները կազմում էին 97 հազար հեկտար, որը 1920 թուականին իջաւ մինչեւ 60.000ի:

Երբ երկիրը ազատուեց պատերազմների ու աւերի արհաւիրքից, Հայաստանում աշխատանքներ սկսուեցին քայքայուած ոռոգման սիստեմների վերականգնման եւ նոր սիստեմների կառուցման ուղղութեամբ:

Անցած քառասուն տարիների ընթացքում կառուցուել են հետեւեալ ոռոգման սիստեմները.

1.— Շիրակի ոռոգման սիստեմը, որի իրականացմամբ ապահովուեց Լենինական քաղաքի շրջակայքի եւ Ախուրեանի շրջանի 11 հազար հեկտար հողատարածութեան ոռոգումը:

2.— Հոկտեմբերեանի ոռոգման սիստեմը, որով ապահովուեց Հոկտեմբերեանի շրջանի վեց հազար հեկտար նոր հողերի ոռոգումը եւ մեծացաւ աւելի քան 15 հազար հեկտար հողերի ջուրը:

3.— Սթալինի անուան ջրանցքի սիստեմը: Այս սիստեմի իրականացմամբ հնարաւորութիւն ստեղծուեց մեծացնելու գործող հին ոռոգման սիստեմների ջուրը:

4.— Ներքին Հրազդանի սիստեմը, որով ապահովուեց 7.5 հազար հեկտար նոր հողերի ոռոգումը եւ մեծացաւ Շահումեանի ու Էջմիածնի շրջանների 4.5 հազար հեկտար ոռոգուող հողատարածութիւնների ջուրը:

Բացի վերոյիշեալ սիստեմներից, նոր հողատարածութիւններ ոռոգելու համար կառուցուել են նաեւ մի շարք միջին եւ մանր ջրանցքներ:

Ջրագծերից բարձր ընկած հողատարածութիւնները ոռոգելու համար գրեթէ բոլոր շրջաններում միաժամանակ կառուցուել են ջրհան կայաններ: Դրանցից առաւել խոշորներն են՝ Այգր լճի, Սովետաշէնի, Հոկտեմբերեանի, Կոտայքի ջրհան կայանները, որոնց միջոցով ջրւում են հազարաւոր հեկտար հողեր:

Այսպիսով, կատարուած ջրատնտեսա-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Օրմանեան ազգին գործերը վարեց առանց ժողովականութեան, Մելքոն Կիւրճեանի աքսորը պահանջեց — Ազգականները պաշտօններու վրայ դրաւ — Երուսաղէմը խառնակեց — փորձեց Սսոյ Աթոռը ջնջել եւ կաթողիկոսութիւնը միացնել պատրիարքութեան — Լրտեսութիւնը քաջալերեց — Պատրիարքական դիրքը վայել կենցաղ մը չունեցաւ, թաղէ թաղ շրջեցաւ, փոքր նուիրատուութեան համար շնորհակալութեան գրեր ուղղեց, մեծատուները խնկարկեց և վերջապէս Հէյի Խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդին հեռագրեց թէ «Օսմ. Հայութիւնը ներկայացուցիչ չէ ղրկած» ասոր վրայ մերժուեցաւ Զէրազի դիմումնագիրը: (Կաթողիկոսական Ընտրութիւն, Դահիրէ, 1908, էջ 26 – 45):

Ազգ. Ժողովի մէջ Օրմանեանի հակառակորդները կը յաջողին պաշտօնականացնել ամբաստանութիւնները՝ հակառակ ատենապետ Բժիշկ Թորգոմեանի յայտարարութեան, թէ «Սահմանադրութիւնը նկատի առած է պաշտօնի վրայ եղող պատրիարքին ամբաստանելիութիւնը, ոչ թէ հրաժարողին»:

1908 Դեկտ. 19ին, Ժողովը կ'ընտրէ Յանձնախումբ մը, եկեղեցականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած, քննելու ամբաստանութիւնները եւ տեղեկագիր մը ներկայացնելու ժողովին:

×

Յանձնախումբը կը լսէ ամբաստանողները, կը դասաւորէ ամբաստանութիւնները, ոմանք ոչ-դատապարտելի, ուրիշներ մասամբ դատապարտելի կը գտնէ եւ տեղեկագրով քննութեան արդիւնքը կը հաղորդէ ժողովին, 1910ին:

Տեղեկագիրը համաձայնութեամբ կը ստորագրեն երեք եկեղեցական (եպիսկոպոս մը, վարդապետ մը, քահանայ մը) եւ երեք աշխարհական:

Երկու տարի վերջ Օրմանեանի համակիրները հարցը Ազգ. Ժողովի սեղանին վրայ կը դնեն: Այդ առիթով Գրիգոր Զօհրապ կը խօսի պաշտպանողական մը.

«Մարդ մը մերկանալու է իր կանխակալ կարծիքներէն, իր համակրութիւններէն եւ հակակրութիւններէն, որպէսզի արդար վճիռ մը արտասանելու կարող ըլլայ: Պատմութիւնը երբ օր մը քննէ մեր այսօրուան նիստը, Օրմանեան Սրբազանի հակառակորդները եւ ջատագովները պիտի գտնէ, բայց դատաւորներ պիտի չգտնէ այստեղ: Արդարութիւնը անջատ ամէն բանէ, ամէն խնդրէ, պէտք էր որ բարձր եւ սրբազան ըլլար: Ես շուրջս յուզմունք եւ զայրոյթ կը տեսնեմ միայն: Հոս քաղաքական խնդիր մը քննելու համար ժողովուած չենք, այլ՝ արդարութիւն մը ի գործ դնելու ամբաստանեալի մը դէմ: Ծանրակշիռ ամբաստանութիւններու դէմ պէտք էր որ ամբաստանեալին միջոց տրուէր ինքզինք պաշտպանելու: Ոչ ոք ըսաւ թէ Օրմանեան Սրբազան չարաշահութիւն կամ դրամական զեղծում կատարած է: Ըսուեցաւ թէ սարկամիտ քաղաքականութեան մը կը հետեւէր Օսմ. կառավարութեան դէմ»:

«Այդ ժամանակի պայմաններուն նայելով, պարտադրական քաղաքականութիւն մըն էր: Եթէ մինչեւ այսօր մեր ազգը պահած է իր գոյութիւնը, այդ քաղաքականութեան շնորհիւ է: Կաղնի ըլլալը հեշտ է, բայց կը փշրուի. եղէգը խոնարհելով մէկտեղ դարձեալ կը կանգնի»:

«Կ'ընդունիմ նաեւ որ ժամանակ եղաւ, ուր Օրմանեան կրնար հրաժարիլ՝ բայց չհրաժարեցաւ սակայն ես ասիկա ազգային շահերուն դէմ մատնութիւն չեմ դաւանիր»:

«Յեղափոխականներ երբ իշխանութեան գլուխ անցնին՝ ուրիշներէ աւելի պահպանողական կը դառնան: Միրաբոյի խօսքը, «Երբ յակոբեան մը նախարար ըլլայ, պիտի դադրի յակոբեան նախարար մը ըլլալէ»:

«Օրմանեան իր ուխտը գոհեց, Սահմանադրութեան բոլոր տրամադրութիւնները չգործադրելով»: Հինգ տարիէ ի վեր հոս ենք մենք, ինչ ըրինք՝ երբ Սահմանադրութիւն վայելելու համար կատարեալ ազատութիւն կը վայելենք: Հինգ տարիէ Սահմանադրութիւն կայ եւ դեռ գործադրելու վրայ ենք: Իրեն դէմ խօսուածները արդարութեան հետ կապ չունին, քաղաքական նկատումները իրենց փաստ կը ծառայեն, փափաքելի է, որ հեռու մնային անոնք մեր մտածողութենէն:

«Կ'ընդունիմ որ բռնադատեալ պարագաներու մէջ շատ բարձր նկարագրէ տէր եկեղեցական մը Լա Հէյի հեռագիրը չի քաշեր, սակայն բռնադատութեան պարագաները դատապարտութեան պատճառ չի կրնար համարուիլ: Չենք գիտեր, թէ տակաւին ինչեր վերապահուած են մեզի ու այս պատմական օրերուն պիտի չյաջորդեն օրեր, ուր երբ վերադառնան այդ ճնշումները, այս ժողովները [illegible] նորէն այդ տեսակ հեռագիրներ [illegible] չքաշեն: Եւրոպան քաջ գիտէ արժէքը այդ հեռագիրներուն, որոնք ստորագրողները իբրեւ պատանդ կը ծառայեն կառավարողներու ձեռքին մէջ»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(21 Տար.)

Յ. Գ.— Երէկուան ենթախորագիրն ալ պիտի ըլլար՝ ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ:

կան շինարարութեան հետեւանքով 1960 թուականին ոռոգման ցանց ունեցող հողատարածութիւնների մակերեսը հասաւ 225 հազար հեկտարի :

Պատկերացնելու համար, թէ ինչպիսի դժուարութիւնների հետ է կապուած եղել ոռոգման սխեմաների նման զարգացումը, բաւական է ասել, որ 225 հազար հեկտար հողատարածութիւն ոռոգելու համար կառուցուած գլխաւոր ջրանցքների թիւն անցնում է 1500ից, որոնց ընդհանուր երկարութիւնը կազմում է մօտ 12,000 քիլոմեթր :

Ջրանցքների այսպիսի մեծ թիւը պայմանաւորուած է երկրի մակերեւոյթի խիստ կտրտուածութեամբ եւ գետերի ու ոռոգման ենթակայ հողատարածութիւնների նիշերի միջեւ եղած մեծ տարբերութեամբ : Խոր ձորերի ջուրը վեր բարձրացնելը միջոցների եւ աշխատանքի հսկայական ծախսերի հետ է կապուած, սակայն երկրին կլիմայական պայմանները այնքան բարենպաստ են, որ այդ ծախսերը արագ կերպով հատուցւում են գիւղատնտեսական արժէքաւոր մթերքների առատ բերքով :

Բացի ոռոգելի հողատարածութիւնների վերը նշուած քանակական աճից, տեղի է ունեցել նաեւ ամռան սակաւաջուր ամիսներին ոռոգելի հողատարածութիւնների ջրի քանակութեան յաւելում, որ հնարաւորութիւն է տուել ընդլայնելու արժէքաւոր մշակութիւններով զբաղեցուած հողատարածութիւնների մակերեսը: Այսպէս, օրինակ, 1913 թուականին 97 հազար հեկտար ոռոգելի հողերից միայն քառասուն հազարն է ապահովուած ամառնային ջրով, այն դէպքում, երբ ներկայումս ամառնային ջրով ապահովուած է մօտ 125 հազար հեկտար :

Ոռոգելի հողատարածութիւնների ընդարձակման եւ նախկինում ոռոգուող հողերի ջրի պաշարը մեծացնելու շնորհիւ լայն զարգացում են ստացել արժէքաւոր մշակութիւններ, — խաղողը, բամպակը, շաքարի ճակնդեղը, ծխախոտը, բանջարանոցային բերքերը :

Ներկայումս կառուցւում են մեծ քանակութեամբ նոր ոռոգիչ ջրանցքներ, որոնցից գլխաւորներն են Թալինի, Արզնի-Շամիրամի եւ Կոտայքի ջրանցքները: Թալինի ջրանցքի առաջին հերթի շինարարական աշխատանքների աւարտումը կ'ապահովի Թալինի եւ Հոկտեմբերեանի շրջանների 12 հազար հեկտար հողերի ոռոգումը : Ջրանցքը սնուելու է Ախուրեան գետից, իսկ ամռան սակաւաջուր ամիսներին՝ նաեւ Արփա լճի ջրամբարից: Այդ ջրանցքի ոռոգմանը ենթակայ հողերը գլխաւորապէս նախատեսւում են պտղատու ծառերի եւ խաղողի այգիների համար: Ջրանցքի երկրորդ հերթի շինարարութիւնը կապուած է Ախուրեանի ջրամբարի կառուցման հետ : Վերջինիս իրականացման շնորհիւ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի աւելացնելու Թալինի շրջանի ոռոգելի հողատարածութիւնները:

Կոտայքի ջրանցքը ոռոգելու է 7·5 հազար հեկտար հողատարածութիւն :

Նոր ջրանցքների կառուցման շնորհիւ մինչեւ 1965 թուականը ոռոգելի հողատարածութիւնները կ'աւելանան 38 հազար հեկտարով :

Այսպիսով, նոր ծրագրների իրականացման շնորհիւ, գետերի ամառնային հոսքը գրեթէ ամբողջութեամբ կ'օգտագործուի : Այդ պատճառով էլ, ոռոգման յետագայ զարգացումը ապահովելու համար նախատեսւում է Ախուրեանի, Ապարանի, Աշտարակի, Ղուկասեանի եւ այլ շրջաններում կառուցել խոշոր ջրամբարներ, որոնք հնարաւորութիւն կը տան կուտակելու մեծ քանակութեամբ ջուր եւ դրանով իսկ ընդարձակելու ոռոգելի հողատարածութիւնները:

Այն շրջաններում, որտեղ մեծ գետեր չկան, նախատեսւում է փոքր ջրամբարների միջոցով հաւաքել անձրեւային, ինչպէս նաեւ ձիւնհալքից գոյացած ջուրերը :

Այս բոլորից բացի, զգալի աշխատանքներ են տարւում ոռոգման սխեմաների օգտակար գործողութեան յաւելման ուղղութեամբ : Դա հնարաւորութիւն կուտայ առաւելագոյն չափով օգտագործելու ջրային պաշարներ եւ, ի հաշիւ խնայուած ջրի, մեծացնելու ոռոգելի հողատարածութիւնները:

Յետագայում ոռոգելի հողատարածութիւնները ընդարձակելու համար նախատեսւում է օգտագործել նաեւ Արարատեան հարթավայրի ստորերկրեայ ջրերը, որոնց պաշարները չափազանց մեծ են: Հաշւումները ցոյց են տուել, որ այդ ջրերը օգտագործելու շնորհիւ կարելի է լեռնային գետերի ոռոգումից ազատուած ջրերի զգալի մասը տրամադրել հարթավայրի նախալեռնային շրջանների ոռոգումը զարգացնելու, ինչպէս նաեւ Սեւանայ լճի ջրերի ծախսը կրճատելու համար :

Բացի ոռոգման աշխատանքներից, մեծ աշխատանքներ են տարուել նաեւ ճահիճների չորացման, գետերի թմբաշինութեան հեղեղումներից հողերը պաշտպանելու ուղղութեամբ :

Անասնապահութեան զարգացման համար զգալի աշխատանք է տարուել եւ ներկայումս էլ տարւում է ամառնային բարձրադիր արօտավայրերը ջրելու ուղղութեամբ : Մինչեւ 1965 թուականը նրման ամառնային արօտավայրերի մակերեսը կը հասնի 180 հազար հեկտարի :

Տարիներ առաջ ջրատնտեսական աշխատանքներ կատարելու համար մասնագէտների անձնակազմի մեծ պակաս էր զգացւում : Սակայն այժմ մասնագէտներ են պատրաստւում ցանկացած բնագաւառի համար: Ներկայումս ջրատնտեսական ծրագրերների հետախուզական, նախագծային եւ շինարարական աշխատանքները կատարւում են հայ մասնագէտների միջոցով, որոնք աճել են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում :

Այժմ կայ նախագծային Ինստիտուտ «Հայջրնախագիծ), ինչպէս նաեւ հիդրոտեխնիկայի գիտահետազոտական ինստիտուտ, որոնք կոչուած են միջոցներ գտնել ջրային պաշարները առաւել շահաւէտ եւ օգտագործելի դարձնելու համար :

ԼԻՊԱՐԻՏ ԲՈՒՆԻԱԹԵԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Ամառնային արձակուրդներու աւթիւ երկու ամսուան դադարէ մը ետք, ֆրանսական թատրոնի հսկայ մեքենային կիսով անշարժութեան դատապարտուած անիւները սկսան նորէն դառնալ : Կիսով դադրած ըսինք, անոր համար, որ այս տարի Փարիզեան թատրոնները ամբողջութեամբ չէր որ փակեցին իրենց դուռները: Եղան որ առանց դադարի շարունակեցին ներկայացումները, հրաժարելով արձակուրդի իրենց իրաւունքէն :

1961 – 62ի թատերաշրջանը կը խոստանայ բեղնաւոր ըլլալ:

Քոմէտի – Ֆրանսէզը, միշտ հաւատարիմ իր դարաւոր ծրագրին, կը մնայ ներկայացուցիչը ֆրանսական դասական թատրոնի խաղացանկին՝ Մոլիէր, Ռասին, Քորնէյ, երբեմն պատուաստելով իր մարմինը նորերու նիւթով՝ Քլօտէլ, Մոնթերլան, Քամիւ եւ ուրիշներ :

Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը (Փալէ տը Շայօ) այս տարի աւելի ուշ պիտի կատարէ իր թատերաշրջանին բացումը, տրուած ըլլալով որ թատերական շրջապտոյտով մը մեկնած է արդէն դէպի «երկաթեայ վարագոյր»էն անդին՝ Մոսկուա, Սոֆիա եւ Պուքրէշ :

Թէաթր տը Ֆրանս (Նախկին Օտէոն) իր բացումը կը կատարէ Շէյքսփիրով: Ժան Լուի Պառօ, որ ստանձնած է տնօրէնութիւնը այս կարեւոր հաստատութեան, ֆրանսական հասարակութեան կը ներկայացնէ անգլիացի մեծ հեղինակին «Վենետիկի Վաճառականը », որուն գլխաւոր դերը՝ Շէյլօքը մարմնաւորելու համար հրաւիրուած է Ֆրանսայի մեծանուն դերասան Տանիէլ Սօրանօն: Ֆրանսական թատրոնի հսկաներէն՝ Ժեմիէնի մահէն ի վեր, Շէյքսփիրի «Վենետիկի Վաճառականը » գրեթէ անհետացած էր հրապարակէն եւ ոչ ոք խորհած էր ձեռք զարնել այդ գործին : Ճիշդ այդ պատճառով ալ, ֆրանսական հասարակութիւնը, մամուլը եւ թատերական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն այդ աննախընթաց գործին երեւումին :

Ժան Լուի Պառօ անշուշտ պիտի չրաւականանայ Շէյքսփիրով : Անիկա իր յառաջիկայ թատերաշրջանի ընթացքին պիտի ներկայացնէ Ֆրանսացի եւ օտար անուանի հեղինակներ, ինչպէս՝ Քլօտէլ, Ժան Անույ, Եոնեսքօ, Քաֆքա եւն· :

Այսուհանդերձ, ներկայիս ֆրանսական թատրոնի նոր շրջանի ներկայացումներու շարքին, մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձած են երկու գործեր :

Առաջինը Սառա – Պէրնարի բեմին վրայ ներկայացուող «Արաբիոյ Լորընս»ն է ,

Այս թատերախաղը, որուն հեղինակն է անգլիացի մը՝ Թերենս Ռաթթիկըն, թատերախաղ մը ըլլալէ աւելի, կը ներկայանայ իբրեւ կենսագրութիւնը հէքեաթային դէմք մը դարձած անգլիացի զինուորական ընդդատեա Լորընսի, որ, ինչպէս յայտնի է, Արաբիոյ անապատներուն մէջ երկար տարիներու իր գործունէութեամբ յաջողած է Մեծն Բրիտանիոյ հսկայածաւալ կայսրութեան կցել նոր կայսրութիւն մը՝ արաբականը :

Այս հէքեաթային տիպարին մեկնաբանութիւնը ստանձնած է յայտնի դերասան Փիէր Ֆրենէ, որ մասնագիտութիւնը ունի զարմանալի ճարտարութեամբ մը ընթերքին մէջ մտնելու տարօրինակ ու բարդ դերերու : Յատկանշական երեւոյթ մը եւս .— այս թատերախաղին մէջ գոյութիւն չունի կանացի որեւէ տիպար եւ դերակատարները բոլորն ալ այր մարդիկ են :

Մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձած միւս թատերախաղը՝ «Ութ կիներ», կը ներկայացուի «Էտուար Է·» թատրոնին մէջ :

Ասոր հեղինակն ալ Անգլիացի մըն է՝ Ռոպըրթ Թոմաս: Նիւթը ոստիկանական վէպի մը բնոյթը ունի, մռայլ ու սահմռկեցուցիչ, եւ սակայն, հեղինակը, ճարտար դարձուածքներով, յաջողած է երբեմն այդ մռայլ շրջանակէն ներս սպրդեցնել ծիծաղի ու խինդի շողեր :

Հեռաւոր արուարձանի մը մէջ, կ'ապրին այր ու կին մը՝ առանց զաւկի: Տան մէջ կան նոյնպէս ուրիշ եօթը կիներ՝ բոլորն ալ ազգականները տանտիրուհին: Այրը (որ աներեւոյթ կը մնայ խաղի ընթացքին) սպաննուած է: Ո՞վ է ոճրագործը :

Ութ կիները կը սկսին զիրար ամբաստանել: Կատակի վէճ մըն է որ ծայր կուտայ եւ ութ կիները իրենց զիրար ամբաստանելու մոլուցքին մէջ կը հասնին այնպիսի գրութիւններու որ Քոնէյլեան ողբերգութեան հետ իր մէջ կը պարփակէ նաեւ լապիշեան զաւեշտը :

Ահա այս երկու թատերախաղերը՝ առաջինը առանց կին դերակատարի եւ երկրորդը՝ առանց այր դերակատարի, կը հանդիսանան ֆրանսական թատրոնի 1961 – 62ի թատերաշրջանի հետաքրքրութեան կեդրոնը :

« Արաբիոյ Լորընսը» խաղին բեմադրութիւնը ստանձնած է Միշէլ Վիթօլտ, իսկ «Ութ Կիներ»ու բեմադիրն է երիտասարդ արուեստագէտ Ժան լը Փուլէն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Արդ, աւագակապետը որ ապառաժին տակ փոռուած ընտիր գորգի մը վրան նստած էր, գրեթէ մինակ մնաց Վանականին հետ, որ քանի մը քայլ հեռու կը կենար ձեռքերը կաշկանդուած դիրքի մը մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Արեւը բարձրացած էր կապոյտ ու ջինջ երկինքին երեսը: Գիշերուան թուխ ու թարդ ամպերը փարատած էին ամբողջովին :

Աւազակապետը չորս դին նայեցաւ ու պահ մը իր վարանոտ աչքերը լերան առջին կողմը պտըտցուց, ջանալով հասկնալ թէ գինքը տեսնող մը կա՞ր: Երբ տեսաւ որ առանձին էր ու միայն Աստուած կը նայէր իր վրայ, բարձին տակէն դուրս հանեց ոսկեձոյլ դաշոյնը, կոթը քննեց ու կոթին ծայրը գտնուած փոքրիկ նշանը սեղմելով երկուքի բաժնեց զայն եւ ահա ինչ որ կարդաց·

« Ներսէս Արծրունի ».—

— Աստուած իմ... մրմնջեց աւազակապետն ինքնիրեն : Ո՞ւրկէ ուր անցած է այս դաշոյնը սա երիտասարդին ձեռքը · ո՞ւրկէ ուր մինչեւ այստեղ կը հասնի այն ...: Ես... ես որ այս դաշոյնին տէրն եմ, եւ ես, որ այս նուիրական գործիքէն բաժնուած եմ տասնեւվեց տարիներէ ի վեր, հիմա զայն կը գտնեմ, ի՞նչ խորհելու եմ... ի՞նչ ընելու եմ :

Աւազակապետը բարկութեամբ մէկդի նետեց դաշոյնը ու ոտքի ելաւ :

— Ախ, սոսկալի է այս ... շարունակեց ինքնիրեն : Հոս պատիւս կայ ... պատիւս, որ այս դաշոյնին վրայ դուցէ իր ստուերը թողուցած է: Պատիւս որ անիծեալ ու ահաւոր անցեալ մը ունեցած ...: Եւ ահա այդ մրոտուած ու դուցէ աշխարհին առջեւը անուանարկուած պատիւս սա ժայռին տակ գտնըւող երիտասարդին ձեռքը կը տեսնեմ, որ իմ գերիս է այս պահուս եւ որուն կեանքը մէկ հրամանիս կը սպասէ ...:

Ու լեռներու հսկայ մարդը քայլ մը առաւ: Յետոյ զուսպ զայրոյթով մը ձեռքը ճակտին տարաւ: Յետոյ կեցաւ ... այո կեցաւ, բայց ընկճուած ու այլայլած վիճակով մը կեցաւ ու մրմնջեց :

— Այսպէս, Վարսենիկ, ա՞յս էր քու խոստումդ , ա՞յս էր քու երդումդ՝ իմ սիրոյս փոխարէնը : Ախ ի՞նչ չուտով մոռցար մեր մնաս բարովի ուխտը ...:

Միթէ չըսի՞, քեզի· «պահէ այս դաշոյնը, կուրծքիդ վրայ պահէ զայն, երբ պանդխտութենէս վերադառնամ թող քու պատիւդ անոր պէս մաքուր ըլլայ ...»:

Աւազակապետը, որուն անվեհեր ու մեծ աչքերուն մէջ արցունքը շատ քիչ անգամ երեւցած էր, վիրաւորուած առիւծի մը պէս վիզը ծռեց ու սկսաւ հեծկլտալ:

Ո՞վ էր ուրեմն այս մարդը :

Օհ, այս լեռնային աւազակը նոյն ինքը մեր ծանօթ Լուսխային հայրն էր, որ տասներեք տարիներէ ի վեր աւազակութեամբ կեանք անցուցած էր, բոլորովին զրկուելով ընտանեկան յարկէն: Այդ պատճառաւ թշուառ մարդը չէր գիտեր թէ կինը մեռած էր, չէր գիտեր թէ տասնեւվեց տարեկան աղջիկ մը ունէր: Ինքզինքը քուրդ ձեւացուցած էր, առանց սեւէ կասկածի մը տեղի տալու :

Ու բախտին բերմամբ՝ այսօր որ ամենադառն վէրք մը կ'ունենար սրտին էն խորունկ տեղը, չկրցաւ հանդուրժել ... չկրցաւ համբերել: Ուստի վճռապէս որոշեց երիտասարդէն ամէն բան իմանալ ... ու այնպէս իր վրէժը լուծել :

Կերկերուն ու կթոտած քայլով մը մօտեցաւ ապառաժին, որուն եռեւը կը կենար Վանականը :

Պահ մը նորէն կեցաւ· կարծես թէ հարցումը կը խեղդէր զինքը· ճիգ մը ըրաւ ու պոչեց ·

— Ինծի նայէ, Ֆլայ, ուրկէ՞ ուր այս դաշոյնը ձեռքդ անցած է: Առանց ճշմարտութիւնը ծածկելու եթէ յայտնես ազատ կը թողում քեզ ...

Վանականը տժգունեցաւ : Անհամբեր շարժում մը ըրաւ ու մէկդի դարձուց իր աչքերը :

— Պատասխանը, կրկնեց աւազակապետը :

— Ատիկա ընտանեկան գաղտնիք մըն է... մրմնջեց Վանականը :

— Ընտանեկան գաղտնիք մը... · թոթովեց աւազակապետը սարսռալով :

— Այո... հետեւաբար չեմ կրնար յայտնել, յարեց Վանականը :

— Ի՞նչ պատճառաւ չես ուզեր յայտնել :

— Պատճառն այն է որ դուք ազնուական քուրտ մըն էք ... :

— Էյ ...

— Ու գիտեմ թէ ազնուական քուրտ մը Ֆլայի մը ընտանեկան գաղտնիքները չուզեր իմանալ... նախատինք մըն է այդ իրեն համար :

(Շար·)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տօնիկեան Օր. Ալիս Սամուէլեանի ընդ. Էմիլ Ասլանեանի ամուսնութեան առթիւ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 30 Ն. Ֆ.:

Պ. Համբարձում Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Պէրպէրեան եւ զաւակները, Պ. Ս. Արզումանեան եւ զաւակները, Տիկին Ա. Նաճարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), եւ բոլոր պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սվաճեան, Ռոտոսթոցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 69 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, Ուրբաթ 15 Սեպտեմբեր, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեանէ 250 Ն. Ֆ., իրենց եղբօր, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ իր կրթական ձեռնարկներուն համար: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փամպուքճեան տասը Ն. Ֆ., Ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անդրանիկ Յակոբեան, ինչպէս նաեւ Երամեան, Յարութիւնեան եւ Գըլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, զաւկին եւ ազգականին

ԼԻՒՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Խարբերդի Փէրչէնճ գիւղի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր Միութեան 70ամեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր համայն ննջեցեալներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր Փէրչէնճէքցիները:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառասնօրեայ պատարագ, այս Կիրակի ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երեկոյեան Ժամ Խաչվերացի, ժամը 5ին: Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. յիշատակ Մեռելոց Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆՈՒԷՐ

Տրակինեանէն Ալէն Յովհաննէսեան պաքալորէան ստանալուն առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին: Ստանալ Ալֆորվիլի եկեղեցիէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

MIREX

Կը փնտռէ գործաւորուհիներ եւ ձեռնարկուներ ժիւփի համար:

240, Rue St-Martin TUR. 76-10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 *թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—*

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոստրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆաճազ). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Պիտակ* (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշնեան): *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — *Քարի աշխարհ* (Ակադեմական Մաղաքեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի շաղգամիկենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սեբոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորընծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԷՒՐ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:*

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս Բարսեղեան, ուսուցիչ Դիլիջանէն կը փնտռէ իր ազգականը՝ Լեւոն Սարգիսեան: Տեղեկացնել.—

17, Rue de l'Arrivée
Enghien-les-Bains (S. etO.)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի (14 ՍԵՊՏ.), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ անպայման:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՂՄԱՅԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ վինիլ*իք *պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9204 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5005

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ ԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՄԱԿ-Ը ՅԱՂԹԵՑ

Տարի մը միայն ապրեցայ Քոնկոյի ա-յնչէն հարուստ շրջանը՝ Քաթանկա, իբրեւ անկախ պետութիւն :

1960 Յուլիս 11ին, երբ կեդրոնական Քոնկօ տակաւին զինուորական բախում-ներու ենթակայ էր, Քաթանկա ինքզինքը անկախ պետութիւն կը հռչակէր : Պելժ խայրաչուներ կը «պաշտպանէին» նա-հանգը ուր Չոմպէ կը ստանձնէր իշխա-նութիւնը : Անջատումը կատարուած ի-րողութիւն էր, Արեւմտեանները չէին ուզեր որ բռնի ուժով վերջ դրուէր Քա-թանկայի անջատման :

Պաղ պատերազմը կը տիրէր բովանդակ Քոնկոյի վրայ : Փաթրիս Լումումպա կը ղեկավարէր կեդրոնի կառավարութիւնը : Իսկ ձեռք երկարէր մինչեւ Էլիզապէթ-վիլ (Քաթանկայի մայրաքաղաքը), նախկին պելժիական Քոնկօն բաց դաշտի կը վերածուէր խորհրդային ազդեցու-թեան առջեւ : Անիշխանութիւնը տա-րածուեցաւ, ուրիշ նահանգներ ուզեցին հետեւիլ Քաթանկայի օրինակին եւ պե-տական հարուած մը տապալեց Լումում-պան, որ ի վերջոյ սպաննուեցաւ : Իր «գաղափարական» ժառանգորդները իր նախաձեռնական ոգին եւ ոգեւորութիւնը չունէին : Տեղի տուին եւ ճանչցան Քա-թանկայի իբրեւ պետութեան ղեկավար ... քանի մը օր առաջ, կ՚ուզէին զինքը ... քաշել :

Համաձայնութիւնները խախուտ էին ...: Նոր կառավարութիւնը գիմա-...լու համար, պէտք է որ Քաթանկան ...: Չոմպէ Լէոփոլտվիլ գնաց ուր ... մը ընթացքին մերժեց հրաժարիլ ... անկախութենէն եւ բանտարկուեցաւ : ... եւ համաձայնեցաւ եւ բանտէն ... ելաւ, բայց երբ ժողովասրահ մը-... կրկին դրժեց իր խօսքը : Նորէն ... բանտարկուեցաւ : Վերջապէս արտօնուե-... Էլիզապէթվիլ վերադառնալու երբ ... մնալ Լէոփոլտվիլի կա-...վարութեան :

Էլիզապէթվիլ հասած – չհասած, Մո-... Չոմպէ ըսաւ թէ ... տանիլ բան չէր ... եւ Քաթանկա անկախ պիտի մնար : ... կացութիւն մը պիտի յառաջացը-... Քոնկոյի տեսակ մը «պալքանացու-... որմէ առաջին, եթէ ոչ միակ, օգ-... պիտի ըլլար Խորհ. Միութիւնը : ... իսկ պատճառաւ ՄԱԿը սկսաւ գոր-... մէջ խաղալ եւ կամաց կամաց ան-...րծութեան մատնեց Քաթանկայի զին-... ուժը եւ մանաւանդ օտար «կամա-...րները» :

Ի վերջոյ, Սեպտեմբեր 13ին, կռիւներէ ... օրինակի մէջ ... եւ ՄԱԿը յաղ-...թեան դրօշակը պարզեց : Չոմպէ եւ ...նկօ, առաջինը արիւնլուայ, կը ...ին, կառավարութեան ուրիշ ան-...ներ կը ձերբակալուէին եւ «անկախ» ...Քաթանկան կը դառնար, ինչպէս դրե-... երէկ, պարզ նահանգ մը մեծ Քոն-... մէջ, ենթակայ Լէոփոլտվիլի կա-...վարութեան :

... ՄԱԿը մինչեւ ծայրը սուտ խօսեցաւ ... յայտարարեց Չոմպէ Ցօյբէր գոր-...ութեան Թղթակցին երբ Քաթան-... զօրքեր եկած էին իրեն ըսելու թէ ... ճերմակներ կը պատրաստուին : Եւ ... «այս առաւօտ, ՄԱԿը տեղե-...ց ինծի թէ նախարարներս պիտի ...րակալուին եւ գիս ալ Լէոփոլտվիլ ... տանին : Բայց երէկ իրիկուն ՄԱԿի ...ակայացուցիչները ապահովութիւն տը-... էին ինծի թէ ոչ մէկ միջոց ձեռք պիտի առնեն Քաթանկայի կառավարու-թեան դէմ եւ մեր զօրքին զէնքերն ալ պիտի չառնեն» :

Կռիւները սկսած էին Չորեքշաբթի ա-ռաւօտ ժամը 4ին, Էլիզապէթվիլի փո-ղոցներուն մէջ :

Յարդ յայտնի չէ թէ ո՞ւր են Չոմպէ եւ իր Ներքին նախարարը՝ Կոտըֆրուա Մունոնկօ :

Լէոփոլտվիլի կառավարութեան վար-չապետը՝ Ատուլա, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին բացատրեց թէ Օգոստոսին փորձած էին հաշտութեամբ կարգադրել Քաթանկայի հարցը, բայց Չոմպէ ան-բարեացակամութիւն ցոյց տուած էր :

Բրիտանական մամուլը Հինգշաբթի ա-ռաւօտ խստօրէն կը քննադատէ ՄԱԿը եւ մասնաւորաբար Համըրշոլտ զոր Հիթլե-րի կը նմանցնէ : Նոյն կարծիքն ունին Ամերիկացիները :

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

—o—

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԲԱՑԱԿԱՅԻՆ

—o—

Չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խոր-հուրդէն ետք, լրատուական զեկոյց մը կարդացուեցաւ : Հոն կ՚ըսուէր թէ Զօր. տը Կոլ հաւաքած էր նախարարաց խոր-հուրդը եւ վարչապետը հաղորդած էր այն որոշումները որոնք տրուած են Ա-րեւմուտքի կարգ մը նահանգներու ընկե-րային եւ տնտեսական զարգացման հա-մար : Ալժերական Հարցերու նախարար եւ Ներքին նախարարը զեկուցումներ ը-րած են հանրային կարգապահութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներու շուրջ : Արտաքին նախարարը խօսած է միջազ-գային կացութեան մասին, Ելմտական նախարարը՝ վերլուծած է 1962ի պետ-ճէին ծրագիրը որ վաւերացուած է Խոր-հուրդին կողմէ : Երկրագործութեան վե-րաբերեալ չորս օրինագիծեր վաւերաց-ուած են :

Այս զեկոյցը ոչինչով պիտի տարբերէր շաբաթական սովորական զեկոյցներէն ե-թէ մէկ պարբերութիւն աւելցած չըլլար. — «Զօր. տը Կոլ այն համոզումն յայտ-նեց թէ երկրին եւ աշխարհի ներկայ պայմաններուն մէջ, ազգային համերաշ-խութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է» :

Կը կարծուի անշուշտ թէ տը Կոլի ակ-նարկութիւնը կ՚երթայ երեսփոխաննե-րուն որոնք կը շարունակեն պօյքոթի են-թարկել Ազգ. Ժողովը : Ի պատասխան այս ընթացքին, Տըպրէ «գործադուլ» ը-րաւ եւ մերժեց զեկուցումներ տալ յանձ-նախումբերուն, Չորեքշաբթի առտու : Ինչ որ մեծ դժգոհութիւն պատճառեց :

Կէս օրէ վերջը, հարիւր երեսփոխան-ներ, բոլորն ալ Իւ էն Էռ, ներկայ էին Փալէ Պուրպոն լսելու համար երկրագոր-ծութեան նոր նախարարը՝ Փիզանի : Կը բացակայէին 437 ընկերվարական, ար-մատական, Ժողովրդական Շարժում, համայնավար, անկախ եւ նոյնիսկ .... գիւղացի ընտրեալներ :

Փիզանիի համար գլխաւոր լուծումը արտաքին շուկաներն են : Երկրագոր-ծութեան եղբակացութիւնը՝ առեւտուրն է : Պէտք է ծախել եւ նուաճումներ կա-տարել արտասահման :

Վերջապէս նիստը կը փակուի Միշէլ Տըպրէի յայտարարութեամբ : Վարչա-պետը կը յայտնէ թէ ելմտական, տնտե-սական, վարչական եւ ընկերային օժան-դակութիւնը որ կը տրուի երկրագործու-թեան ներկայս ստացած է իրեն անհրա-ժեշտ բարեփոխութիւնը : Երբ նիստը կը փակուի, Շապան – Տելմաս կը յայտնէ թէ Ժողովը կրկին կը հրաւիրէ սովորա-կան նստաշրջանէն դուրս եթէ Սահմա-նադրական Կոմիտէն յայտարարէ թէ արգելքի բանաձեւը ընդունելի է : Հակա-ռակ պարագային, յաջորդ նիստը՝ Հոկ-տեմբեր 2ին :

× Ընկերվարական կուսակցութեան Բիւրօն զեկոյց մը հրատարակեց ուր իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ ընկերվա-րական խմբակցութիններու դիրքէն Ազգ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ : Շը-նորհակալութիւն կը յայտնէ մանաւանդ իր բանբերներուն որոնք կրցան վճռակա-նութեամբ թարգմանները հանդիսանալ կուսակցութեան եւ երկրին բողոքին ի տես հիմնարկութեանց ներկայ յեղաշր-ջումին :

× Անկախներու Տնօրէն Կոմիտէն ցաւ-կը յայտնէ որ կառավարութիւնը օրէ օր կը ծանրացնէ բաժանումը գործադիր իշ-խանութեան եւ ազգային ներկայացուց-չութեան միջեւ : Կը դատապարտէ բանի ուժի որեւէ միջամտութիւն : Կը յիշեցնէ թէ 16րդ յօդուածին նպատակն է պահ-պանել եւ ոչ թէ անդամալուծել հիմնար-կութիւնները :

× Իւ – էն – Էռը, անշուշտ կը դա-տապարտէ բոլոր երեսփոխանները որոնք չեն վարանած վերադառնալու ամկալա-րութեան ցաւալի սովորութիւնները :

× Երկրագործական հաստատութիւն-ները իրենց հաւանութիւնը կուտան ե-րեսփոխաններու բռնած դիրքին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի Բանա-կը (Օ – Ա. – ԷՍ) Թռուցիկ մը հրատա-րակած է ուր կը շեշտէ թէ մահափորձը իրենց սպայակոյտին կողմէ հրահան-գուած չէր : Այս Թռուցիկը որ կը խօսի յանուն Օ. Ա. ԷՍի Մայր Երկրի քաղա-քային եւ զինուորական կոմիտէին կ՚ըսէ. — «Վանիւքսէմ եւ Քրիվքէօր զօրավար-ները երբեք մաս չեն կազմած Օ. Ա. ԷՍ – Օ. Ա. ԷՌի սպայակոյտին : Պետութեան ղեկավարին դէմ եղած մահափորձը չէ հրահանգուած Օ. Ա. ԷՍի սպայակոյտին կողմէ սա պարզ պատճառով որ մեր կազ-մակերպութիւնը տակաւին ի վիճակի չէ իշխանութիւնը ձեռք ձգելու Մայր-Երկ-րին մէջ : Այս մահափորձը երիտասարդ-ներու ցանցի մը գործն է, հաւանաբար անկեղծ, որոնք գործիք դարձած են Պ.Պ. Ֆոքարի, Քուլէի (Խմբ. Էլիզէի անձնա-կազմին անդամներ, անմիջական գործա-կից Նախագահին) յանուն, անշուշտ, Օ. Ա. ԷՍին : Գալով այն փաստաթուղ-թերուն որոնք ձեռք անցուած են գանա-զան խուզարկութեանց ընթացքին : Շատ լաւ գիտենք, որովհետեւ մենք ալ քիչ չատ պաշտօնավարած ենք Բ. Գրասենեակին մէջ, որ խուզարկութեան մը ընթացքին կամ կառքի մը մէջ գտնուած լաւագոյն փաստաթուղթերը, անոնք են. զորս դուն անձամբ կը տանիս» : Այս Թռուցիկին առթիւ Ներքին նախարարը յայտնեց թէ նոր ըսելիք չունի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եւ Մայր Երկրին մէջ ձեր-բակալութիւնները կը շարունակուին : Ալժէի քաղաքապետարանին վրայ, Օ. Ա. ԷՍի դրօշակը ծածանած է 4 ժամ : Մի-ջադէպերը կը շարունակուին : Ընդհա-նուր Պատուիրակութիւնը կը յայտարա-րէ թէ կարգը պիտի պահպանուի :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ իրաւունքները Պերլինի մէջ եւ Արեւմտեան Պերլինցիները պիտի պաշտպանուին յայտարարեց Քենըտի, նախագահներ Սոքառնոյի եւ Մօտիպօ Քայթայի այցելութեանց առթիւ : Քե-նըտի կը յայտարարէ նաեւ, թէ Մ. Նա-հանգները պատրաստ են բանակցելու Խ. Միութեան հետ : «Եթէ Խ. Միութիւնը ուզէ, արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք լուրջ խօսակցութիւններ կրնայ սկսիլ, յառաջիկայ շաբաթ իսկ, Կրոմիքօյի հետ, Նիւ Եորքի մէջ», կը բանակցինք բայց ոչ սպառնալիքի տակ, շեշտած է նախագահը :

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԷՆ Ամերիկացիք յա-ջողութեամբ արձակեցին «խցիկ» մը, որ մոլորակին շրջանը ընելէ ետք, անվթար ետ դարձաւ : «Խցիկ»ին մէջ զետեղուած էր «մեքենայ – տեղեկագնաց մը» որ «շնչեց, խօսեցաւ եւ քրտնեցաւ» : Յա-ջորդ փորձը հաւանաբար կատարուի Շէնփանզէ կապիկով մը, որմէ ետք, Ա-մերիկացիք մարդ մը պիտի զետեղեն «խցիկ»ին մէջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ ապաստանած Արեւելեան գերմանացի ոստիկաններ յայտարարեցին, թէ Փանքօվ ծրագրած է արուեստական տագնապներ ստեղծել Ա-րեւմտեան Պերլինի օդակայանին մէջ : Գործակալներ օդանաւէն իջնելով «չենք ուզեր Արեւմուտք անցնիլ» «ազատե-ցէք», «բռնի ուժով մեզ կը տանին» պի-տի պոռան :

ԱՏԼԱՆ. հասած են երկու հազար ամե-րիկացի վայրաչուներ, որոնք Ատլան-տեան Ուխտի ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին : Այս փորձերուն մաս կը կազմեն նաեւ բրիտանական, իտալական, Թուրք եւ յունական միաւորներ : Այս երկու հազար վայրաչուները Թրակիոյ ափերուն վրայ պիտի իջնեն, չինծու յա-մաքահանումի մը ընթացքին Թուրքիոյ արեւմտեան կողմը :

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որուն մէջ կ՚ամբաս-տանէ կաթողիկէ կղերը թէ վարչաձեւին դէմ գործունէութիւն կը տանի : Կառա-վարութիւնը կ՚ըսէ նոյնիսկ թէ կրօնա-կան կազմակերպութիւններ զէնքեր եւ պայթուցիկներ ստացած են ըմբոստու-թիւններ պատրաստելու համար :

ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ Մալկաշ Միութեան ժո-ղովը որ տեղի ունեցաւ Թանանարիվի մէջ, վերջացաւ առջի օր : Սկսած էր Սեպտեմբեր վեցին, 10 պետական գե-կավարներ եւ քանի նախարարներ կը ներկայացնէին, 12 պետութիւններ. — Քամըրուն, Քոնկօ (Պրազավիլ), Քոթ տ'Իվուար, Տահոմէ, Կապոն, Բարձր Վոլթա, Մատակասքար, Մաւրիտանիա, Նիժեր, Կեդրոն – Ափրիկեան Հանրապե-տութիւն, Սենեկալ եւ Չատ : Այս եր-կիրները առաջին անգամ հաւաքուած էին 1960 Դեկտեմբերին, Պրազավիլ եւ Մարտ 1961ին Ափրիկեան եւ Մալկաշ Միութիւ-նը կը ծնէր Եաունտէի ժողովին : Տըր-ուած որոշումներէն զատ, Միութիւնը Ուխտ մը պատրաստեց ուր կը յայտնուի թէ Ափրիկէի բոլոր անկախ պետութիւն-ները կրնան անդամակցիլ : Անդամ ըլ-լալու համար պէտք է միաձայնութեամբ ընդունուիլ թեկնածութիւնը : Ժողովը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկեց Պիզեր-թի, Ալժերիոյ, հիւլէական փորձերու, Հարաւ – Ափրիկեան Միութեան, Հաստա-րակաց Շուկայի, Փորթուկալեան գաղ-թավայրերու, Պերլինի եւ Մաւրիտանիոյ մասին :

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ նոր փառերը որ պի-տի գործածուի 1964էն սկսեալ, յօրինած է վանական մը՝ Ալպերիք Զվիսինկ, Ժթ. դարուն : Անունն է՝ Զուիցերական Սաղ-մոս :

ՔԱՌԸՑՈՒՐ շարաթաթերթը դրաւուե-ցաւ, Ալժերիոյ եւ Մայր – Երկրին մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղոր-դեց թէ Ֆրանսա հիւլէական ռումբ մը պիտի պայթեցնէ Սահարա : Փարիզի պաշտօնական շրջանակները անհիմն կը նկատեն այս լուրը որ կը ձգտի արդա-րացնելու խորհրդային պայթումները : Մոսկուա իր եօթներորդ ռումբը պայթե-ցուց առջի օր, քանի մը մեկաթոն (մի-լիոն թոն) ուժով :

ԵՐԲ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս , ուրեմն :

Գրագէտ Կոստան Զարեան, որ « մօտիկից » ծանօթ է եղեր Դաշնակցութեան, « Սովետ. Հայաստան»ի թղթակցին յայտարարեր է՝ թէ « Դաշնակցութեան հակահայաստանեան պայքարը միանգամայն անմիտ է եւ վնասակար » :

Այս պայքա՞րն է որ «անմիտ է եւ վնասակար », թէ Զարեանի այս արտառոց կարծիքը, եթէ իրապէս իրն է ան :

Ամբողջ, հակադաշնակցական թերթեր ու կազմակերպութիւններ հասկնալի է որ « հակահայաստանեան » նկատեն Դաշնակցութեան մղած պայքարը՝ որ ուղղուած է Խորհ. Հայաստանի վարիչներուն եւ անոնց չարագործութիւններուն դէմ միայն :

Երբե՞ն ի վեր, համայնավար վարիչները բուն իսկ Հայաստանը կը ներկայացնեն :

Ինքը, Զարեանը չէ՞ ըսած իր խօսքին մէջ, թէ «ճիշդ է, որոշ դէպքերուն , սխալ պատկերացման պատճառով ես քննադատել եմ որոշ երեւոյթներ». ինչո՛ւ , ինք, անհատ մը, իրաւունք կուտայ իրեն « քննադատել որոշ երեւոյթներ » , եւ կը զլանայ այդ իրաւունքը քաղաքական կազմակերպութեան մը: Եւ ինչու իր քննադատութիւնները « հակահայաստանեան ». չեն ըլլար , մինչ Դաշնակցութեան քննադատութիւնները « հակահայաստանեան» կ'ըլլան :

« Հակահայաստանեա՞ն » կ'ըլլան քննադատութիւնները , երբ Դաշնակցութիւնը կը յիշէ Հայաստանի ազգային Հանրապետութեան խորտակումը. երբ կը դատապարտէ բազմահազար Հայերու աքսորն ու բանտարկութիւնը, սպանութիւնները բազմաթիւ հայ մտաւորականներու եւ գրողներու, որոնց յիշատակը կ'արծարծուի յաճախ, առանց անոնց ճակատագրի մասին խօսք ըսելու :

« Հակահայաստանեա՞ն » կ'ըլլայ պայքարը, երբ կը յիշուին Հայաստանի մէջ կրօնքի կաշկանդումը, եկեղեցականներու սպանութիւնը, կաթողիկոսի խեղդամահ ըլլալը եւ Էջմիածնի կաթողիկոսութեան պարտադրուած ողորմելի կացութիւնը :

Զարեան ինք շատ լաւ գիտէ, կամ գիտնալու է, թէ Դաշնակցութիւնը միակ գաղափարական, հայ ու հայրենասէր կուսակցութիւնն է, որ հայ ժողովուրդի ու անոր հայրենիքին բարօրութիւնը , ազատութիւնը եւ անկախութիւնը կ'ուզէ : Հայրենիքի համար աշխատած է եւ զոհած ու կը շարունակէ պայքարիլ, պարզապէս Հայութիւնը տէր դարձնելու համար իր ճակատագրին ու իրաւունքներուն: Սփիւռքի մէջ, միակ կազմակերպութիւնն է ան, որ կը հետապնդէ հայ դատը, որուն աշխատանքներուն մասնակցած է ինք: Հայաստանի դէ՞մ է հայ դատի հետապնդումը, որուն այս անգամ ինք « մօտիկից » ծանօթ է :

Իր անմիտ վկայութիւնը ի՞նչպէս բացատրենք, ուրացումի՞ արդիւնք է ան , թէ այսօրուան իր խօսակիցին հաճելի դառնալու տխուր ու անվայել ձգտումին:

Զարեան կը համարձակի նոյնիսկ խորհուրդ տալ, որ Դաշնակցութիւնը, «մեր թշնամիներուն միանալու տեղ », նպաստէր Հայաստանի մէջ կատարուող գործին :

Հոս արդէն Զարեան իր այլանդակ նկարագրով երեւան կուգայ: Մենք կ'ամչնանք նման բացատրութիւնները յիշելու իսկ, երբ Զարեան կը յանդգնի « գործիք »ի մասին խօսիլ, երբ գիտենք թէ ինք իսկ «գործիք» դարձեր է եւ ամէն ջանք կը թափէ սիրելի դառնալու իր նոր տէրերուն, որոնք անշուշտ, շատ լաւ կը ճանչնան զինք... 1924էն ի վեր, երբ կերպով մը դուրս եկաւ Հայաստանէն եւ ա՛լ չդարձաւ ...

Իր յայտարարութիւններուն մէջ կայ ուրիշ այլանդակութիւն մը, որ աչք կը ծակէ, երբ Դաշնակցութիւնը կը նկատէ « մեծ մասամբ հին վաճառականներից եւ կէս մտաւորականներից» կազմուած կուսակցութիւն մը :

« Վաճառականներու եւ կէս մտաւորական »ներու վայել գրագէտ մը միայն կրնայ այդպէս ըսել, որովհետեւ ինք, Զարեան, անոնցմէ միայն գնահատուած է, իբրեւ գրող: Այս «վաճառական» կամ « կէս մտաւորական » կոչուածներն են , որ իր գրականութեան պաշտպան կեցած են, անոնք են որ իրենց օրկաններուն մէջ տեղ տուած են իր գրականութեան, արժէք տուած իր խօսքերուն ... դասախօս հրաւիրելով զինք, միշտ նկատի ունենալով իր մէջ գրագէտը, ոչ թէ նկարագրի մարդը, որ միշտ ալ եղած է անկայուն ու յեղյեղուկ :

Իր կարծիքով, միակ ամբողջական, լման գրագէտը ի՛նք եղած է, իսկ ուրիշներ, սկսելով Վարուժանէն ու Սիամանթօյէն մինչեւ Օշական, « կէս մտաւորական»ներ: Զենք խօսիր վաճառականութեան մասին, որովհետեւ կը հաստատուի թէ «մօտիկից» ծանօթ է վաճառականներու բոլոր շնորհներուն :

Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի կուսակցութիւնն է եղած եւ այդպէս ալ կը շարունակէ ըլլալ, որովհետեւ կը ներկայացնէ Հայուն կամքն ու բաղձանքները: Հայութեան լաւագոյն տարրերուն հետ գործակցելով , ան գիտցած է Հայութիւնը արթուն պահել իր իրաւունքներուն հանդէպ, աշխատած է ու կ'աշխատի հայրենիքի զգացումը վառ պահել տարագիր Հայութեան մէջ, Հայոց հայրենիքի ազատութիւնը հետապնդելով միշտ , հայ մշակոյթը զարգացնելով, իր շուրջ հաւաքելով բոլոր հայ մտաւորականները , որոնց մէջ նոյնիսկ Զարեանները :

Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր, որ իր յօբելեանին մասնակցեցանք , բացառիկ թիւեր նուիրելով իր գրականութեան : Մենք միշտ նկատի ունեցած ենք գրական շնորհները, առանց բարոյականական պրպտումներու :

Զենք ցաւիր մեր գնահատութեան համար, բայց խորապէս կը ցաւինք, որ մարդը՝ Զարեան գրագէտին մէջ, շատ պակաս կը յայտնուի, այս օրերս, Խ. Հայաստանի մէջ :

Հայաստա՞նը պիտի պանծացնէր, իր իրաւունքն էր : Ի՛նչ հարկ խօսելու Դաշնակցութեան մասին, եթէ հարկադրուած չըլլային զինք եւ եթէ չըսէր այն, ինչ որ կ'ուզէին որ ըսէր արտասահմանէն այցելու «լման» մտաւորական մը :

Իր կարծիքնե՞րն են «Սով. Հայաստան»ի մէջ տպուած յայտարարութիւնները, ի՛նչ տխուր վկայութիւն: Իրը չէ՞ն եւ այդպէ՞ս արձանագրուած են, կրկնակի տխուր :

Ամէն պարագայի մէջ, կը ցաւինք : Կը հանդուրժենք իր ամբարտաւանութեան ու թատերականութեան, սակայն չենք կրնար հանդուրժել ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու եւ ուրանալու իր ձախաւեր փորձերուն :

Հայ ժողովուրդը ի՞նչպէս պարծենայ իրմով:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ամերիկացի ականաւոր հրապարակագիր Տրիու Փիրսըն, հետեւեալ շահեկան յօդուածը հրատարակած է այն տեսակցութեան առթիւ, զոր Սեւ Ծովու ափերուն, վերջերս ունեցած էր Խորհ. Միութեան վարչապետ Նիքիթա Խրուշչեւի հետ :

Այս տեսակցութեան առթիւ, խորհըրդային վարչապետին ըրած յայտարարութիւնները ատենին հրատրակուեցան միջազգային մամուլին մէջ: Ստորեւ, Փիրսընի յօդուածին թարգմանութիւնը :

×

Անցեալ շաբթու, ես ու կինս չորս ժամ նստած էինք Նիքիթա Խրուշչեւի քով, իր լողալու աւազանին քով եւ կը խօսակցէինք Պերլինի տագնապին ու Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ պատերազմի հաւանականութեան մասին: Արեւը սկսած էր իջնել Սեւ Ծովու վրայ, որուն սովորաբար կապտագոյն ջուրերը, Վրաստանի խորհրդային Հանրապետութեան այս կէտին վրայ իսկապէս սեւցած էին:

Յանկարծ, համայնավար աշխարհի թիւ մէկ ղեկավարը ըսաւ. « Հիմա երթանք լողանք եւ յետոյ կը ճաշենք »: Կրնանք լողալ աւազանին մէջ, ուր լողացինք Մաքլոյի հետ (նախագահ Քենըտիի խորհրդականը՝ զինաթափութեան հարցերու մէջ) կամ կրնանք ծով երթալ :

Նախընտրեցինք ծովը: Ճամբու ընթացքին, Խրուշչեւ մեզի ըսաւ թէ՝ լաւ չէր կրնար լողալ : « Երիտասարդութեանս իմ ճանչցած միակ ջուրս՝ Ուկրանիոյ ածխահանքերու ջուրն էր: Ատոր համար, ազատարար գօտի կը կրեմ» , ըսաւ :

Մեզի ալ ազատարար գօտի տուաւ : Կինս քաջ լողացող է , իսկ ես ալ, գիտնալով՝ թէ խորհրդային վարչապետին չըսի թէ՝ իմ քոլէճիս լողորդական խումբին պետը եղած էր: Առանձին խցիկներ կային այրերուն եւ կիներուն համար: Եւ Խրուշչեւ այրերու յատուկ խցիկին մօտ հեռաձայն մը ցոյց տալով ըսաւ. «Սպիտակ Տան հետ ուղղակի գիծ» , կատակով ակնարկելով ամերիկեան «Փարէյտ» պարբերականի այն թելադրանքին, թէ պէտք է ուղղակի կապ գոյութիւն ունենայ Քենըտիի եւ Խրուշչեւի միջեւ , յանկարծական պատերազմ մը կանխելու համար :

Ջուրը շատ հաճելի էր, բայց ես մնացի մինչեւ որ խկապէս սառեցայ: Չէի կրնար ընդունիլ որ, Նախկին նշանաւոր դրամատէր լուղորդ մը համայնավար ամաբթօռէ մը աւելի երկար չկրնայ մնալ ջուրին մէջ: Ուստի, Խրուշչեւէն յետոյ ելայ: Ան՝ ելլելու ատեն, ազատարար գօտին մէջքէն հանելով ըսաւ. «Տեսէք, առանց ասոր ալ կրնամ լողալ»: Եւ ծովափին մօտ, մէկ երկու վայրկեան լողալու ճարտարութեան ցոյցեր ըրաւ : Այս բոլորը ըրած ատեն, Խրուշչեւ տղայական բան մը ունէր վրան: Եւ ինծի այնպէս թուեցաւ թէ՝ ամէնէն պաղարիւն դիւանագէտ բանակցողն իսկ զինթափ պիտի ըլլար :

Կինս եւ ես, մեր գոյքերը ձգած էինք ինքնաշարժով քառասուն վայրկեան հեռաւորութեան վրայ, հանգստեան տուն մը, Սեւ Ծովու ափերուն, ուր կան բազմաթիւ ու չափազանց գեղատեսիլ ամառնային հանգստարան – բուժարաններ : Բոլորովին անակնկալօրէն, Խրուշչեւ մեզմէ խնդրեց գիշերը իրեն հետ մնալ եւ մէկը ղրկեց, որ մեր գոյքերը բերէ: Եւ ծովափին մօտ, բարեկամի մը տունը բընակող իր մէկ նախարարին հետեւեալը ըսաւ. « Գայլի պէս առանձին կ'ապրիմ հոս: Ահաւասիկ, բարեկամներ բերի քովս» :

Երկու մղոն փակուած ծովեզերքի երկայնքին երեք տուներ կան — երկու հիւրանոցներ, բարձրաստիճան համայնավար պաշտօնատարներու համար եւ կեդրոնը Խրուշչեւի ամառնային բնակարանը, որ իր հոն չեղած ատեն, կը գրաւուի խորհրդային կառավարութեան անդամներու կողմէ :

Խրուշչեւի բնակարանը եռայարկ է, կրազիւսէ շինուած, հրապուրիչ եւ հանգստաւէտ, բայց ոչ նաեւ պատկառազդու: Սրահները բարձրութիւնը վեցուկէս մեթր է եւ շինուած է ամառնա-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

« Ոմանց համար հրեշտակ է, ուրիշներու համար սատանայ, ըստ իս ոչ մէկն է, ոչ միւսը, մահկանացու էակն է, որ իր առաքելութիւններն ու յանցանքներն ունի »:

« Արդարութիւնը համաձայն կ'ըլլայ , որ ազատ արձակենք զինքը այս դատաստանէն :

Պաշտպանողականէն վերջ Զօհրապ կը ներկայացնէ բանաձեւ մը. —

« Նկատելով որ Լա Հէյի հեռագիրը իրապէս որեւէ վնաս չպատճառեց մեր ազգին, մինչդեռ անոր չղրկուիլը շատ հաւանականութեամբ մեզի համար աւելի դժնդակ կացութիւն մը կրնար ստեղծել,

Բազմաթիւ նկատումներով՝

« Ազգին ժողովը կը վճռէ ազատ կացուցանել Օրմանեան Սրբազանը իրեն դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւններէն» :

×

Օրմանեանի հակառակորդները կը մերժեն բանաձեւը, համակիրները գոհունակութիւն կը յայտնեն պաշտպան փաստաբանին եւ կը ներկայացնեն բանաձեւ մը. «Ժողովը խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ եւ իր պատասխանատուութեան բարձրաստիճան գիտակցութեամբ կ'որոշէ մերժել եղած բոլոր ամբաստանութիւնները եւ բոլորովին անպարտ կը նկատէ Պոլսոյ նախկին Պատրիարք Օրմանեան Սրբազանը իր մասին եղած հակասահմանադրական եւ ապօրէն արարքներէն» :

Օրմանեան անպարտ կը հռչակուի 28 քուէներով, հակառակորդներու ձեռնպահութեամբ :

Չորս տարի կրօնական պարտականութիւններէ զրկուած մնալով՝ Օրմանեան առաջին պատարագը կը կատարէ Սան Սթեֆանոյի մէջ, 25 Օգոստոս 1912ին :

×

Սահմանադրականօրէն « եթէ պատրիարքը սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ շարժի ամբաստանութեան տակ կ'իյնայ» (Յօդ. 5):

« Ամբաստանելու իրաւունք ունին Ընդհ. Ժողովը Կրօն. եւ Քաղաքական Ժողովները միայն » (Յօդ. 6):

«Ընդհ. Ժողովը հինգ եկեղեցական եւ հինգ աշխարհական ընտրելով Յանձնաժողով մը կը կարգէ, որ ամբաստանութիւնները քննելէ ետք Ընդհ. Ժողովին կը ներկայացնէ : Եթէ տեղեկագրով հրաժարումը վճռուած է, ժողովը հրաժարականը կը պահանջէ, եթէ մերժէ Բ. Դրան իմաց կը տրուի, որ պաշտօնէն ձգէ Պատրիարքը » (Յօդ. 6):

Օրմանեան անհատներու կողմէ ամբաստանուած է հակասահմանադրական, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները ամբաստանութիւն չեն ներկայացուցած , Ընդհանուր Ժողովը ելրացուցած է ամբաստանութիւնները : Քննութիւնը կը կատարուի, երբ պատրիարքը պաշտօնի վրայ է, որպէս զի հրաժարի: Օրմանեան հրաժարած է արդէն, որեւէ տրամադրութիւն չկայ հրաժարող պատրիարքը կախակայելու կամ պատիժ տնօրինելու : « Հրաժարող պատրիարքը կը մտնէ եպիսկոպոսական դասուն մէջ »:

Տաղաւարեան, որ կ'ամբաստանէր Օրմանեանը հլու խնկարկող բռնակալին , իբրեւ Օրմանեան երեսփոխան ներկայ եղաւ Համիտի տուած ճաշկերոյթին եւ համբուրեց դահիճին ձեռքը: Մուշի երեսփոխան առաջնորդն ալ հերքեց կարեւոր գումար մը ելրացուցած ըլլալու ամբաստանութիւնը եւ այլեւս բնաւ խնդրոյ առարկայ չեղաւ :

Ընդհանուր Ժողովը դարձած էր երեսփոխանական ժողով մը, ամէն Ուրբաթ նիստեր գումարելով՝ Սահմանադրութեան տրամադրած նիւթերէն դուրս ըղձալով : «Ընդհ. Ժողովը կը գումարուի երկու տարին անգամ մը՝ վարչութեան երկամեայ տեղեկագիրը մտիկ ընելու, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները ընտրելու, պիւտճէն քուէարկելու : — Սոյն երկու տարեկան ժողովը երկու ամիսէն կը վերջացնէ իր նիստերը : (Յօդ. 61):

Ժողովին գումարումները դադրեցան Սերվիչէնի դիմումով, 1869ին , արտօնուեցան Խրիմեանը ընտրելու եւ Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը կատարելու : Զկարողացան վերաքննուածը ներկայացնելու վաւերացման : 80էն փոխեցին վարչական դրութիւնը , վերադարձան 63ի վաւերացուած Սահմանադրութեան: Ուրբաթօրեայ նիստերը դադրեցան, որովհետեւ քաղաքական պատճառները փոխուեցան: Յարգելով 61րդ յօդուածը, պետութեան ուշադրութենէն խուսափած պիտի ըլլային մասամբ :

×

Հայագէտ Ֆրետերիկ Մաքլեր կը գրէ « Համիտ դժուարութիւն կը հանէր Սահմանադրութեան դէմ, արգելք նիստերու, խիստ պահանջ վերատեսութեան՝ հիմնուելով Տաճկանի յանձնառութեան վրայ եւ հաստատուած 1896ի ընտրական մարմինէն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(22 Տար.)

...ին տաք կլիմայի համար : Վերի յարկը ...անի լայն պատշգամ մը, որ դէպի ծով ...կը նայի :

Այս տանը մէջ ընթրեցինք, նախաճաշ ...ըրինք, ճաշեցինք եւ գրոյց ըրինք յաջորդ...ըրին, ճաշեցինք ..., ի ներկայութեան իր 36 ժամերուն, ... Վիքթոր Սուքսորեւի, ա–...թարգմանին՝ Վիքթոր Սուքոորեւ, ա–...նոր կնոջը, կրթական նախարար Կէորկի ...Սուքովի եւ իր քարտուղարութեան եր–...կու անդամներուն : Տիկին Խրուշչեւ Մոս...կուա գացած էր, իր մէկ աղջկան այցե–...լու : Սակայն իր ուրիշ մէկ աղջիկը եւ ...հարսը տանտիրուհիի պարտականու–...թիւններ կը կատարէին : Մեզի հետ էին ...նաեւ՝ Խրուշչեւի երկու թոռնիկները, ...երկու եւ ինը տարեկան, որոնք երկուքն ...ալ Նիքիթա կը կոչուէին : Մեծ հայրիկը ...ամբողջ ընտանիքի բժիշկը՝ թէ եր–...կու թոռնիկներէն փոքրագոյնը այլասե–...րած է՝ անոր բաժին գալիք անուշեղէն–...ներ տալով : « Եւ հիմա, ամէն անգամ որ ...գայն կը կանչեմ — գանգատեցաւ մեծ ...հայրիկը — ան կը վազէ բժիշկին եւ ոչ ...իմ մօտ » :

Ճաշի ատեն, Խրուշչեւ ըսաւ. «Բժիշկս ...պիտի չարտօնէր այս կերածներս : Իբր ...թէ սննդականոնի ենթակայ եմ ... » : Ամէն պարագայի մէջ այնպէս կը թուի թէ՝ կը սիրէր հիւր ունենալու պատճա–...ռաբանութիւնը, որ իրեն թոյլ կուտար ...խառնել իր սննդականոնը : Սեղանին վր–...րայ փռուած էր ուտելիքներու ահաւոր ...այլազանութիւն մը : Կը սկսէր ձկնկի–...թով, պաղ միսով, երշիկով, ծուխով ...պատրաստուած ձուկերով, պաղ թրա–...ծուկով — որմէ կը հանուի ձկնկիթը — ...հաւերով, լոլիկով եւ պարնուած հաւկի–...թի ու գիւղական պանիրի խառնուրդով ...մը : Այս «նախաբան»ով կը սկսէին բոլոր ...ճաշերը, նոյնիսկ նախաճաշերը : Ճաշի ...ատեն, երկրորդ պնակը ձուկ էր եւ կը ...յաջորդէին կաղամբով տաք միսը կամ ...թաղը, կամ հաւը եւ ձմերուկ, պաղպա–...ղակ ու շաքար : Նախաճաշի ատեն մե–...զի հրամցուցին՝ ձկնկիթով մածուն, ...պանիր, պաղ ձուկ, կարմրած պաղ միս, ...փիրոշկի եւ պաղ հաւ :

Խրուշչեւի աղջիկը գիտել տուաւ. « Ա–...սոնք կ'ուտենք երբ հիւր ունենանք : Երբ ...մինակ ըլլանք՝ հայրիկը միայն մածուն ...ու գիւղական պանիր կ'ուտէ » :

Ճաշի ատեն, Խրուշչեւ կատակախօսու–...թիւններ կ'ընէր եւ բարեսրտօրէն հետս ...կը զրուցէր համաշխարհային եւ դի–...ւանագիտական յարաբերութեանց ...շուրջ : Միշտ հաճելի էր, եւ գրեթէ միշտ ...առանց նեղանալու կ'արտայայտուէր, ...թէեւ, երբեմն – երբեմն կը լրջանար երբ ...կը խօսէր միջազգային կացութեան ու ...Պերլինի տագնապին մասին : Երկարօրէն ...խօսեցաւ պատերազմի յիշատակներու ...մասին, Սթալինկրատի եւ Քուրսկի իր ...փորձառութեան շուրջ եւ անդրադարձաւ ...Երրորդ Աշխարհամարտի մը ողբերգու–...թեան : Բարեկամաբար արտայայտուե–...ցաւ Այզընհաուըրի մասին, հակառակ «Ու 2 » սաւառնակի միջադէպին, տրա–...մադրական էր ամէն անգամ որ կը խօ–...սէր նախագահ Քենըտիի մասին, ոչ սա–...կայն նաեւ Նիքսընի մասին : Մաքմիլընի, Ֆանֆանիի եւ տը Կոլի համար ըսաւ թէ իր լաւագոյն աթոռներն են՝ խաղաղու–...թեան համար : Ըսաւ թէ՝ «Անոնք Քենը–...տին պիտի հեռացնեն պատերազմէն » :

Ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ Քենըտիի քաղաքական դժուարութեանց մասին ը–...սածներս եւ շատ ուշիմ հարցումներ ը–...րաւ ամերիկեան քաղաքական կեանքի մասին : Նախագահի գուսրթախոհու–...թեան մասին ըսածներէս զարմացաւ եւ երբ մեզմէ հրաժեշտ առաւ յայտարա–...րեց .

«Նախագահ Քենըտիին ըսէք որ, եթէ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Մի–...ութիւնը միասին ըլլան՝ աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր պիտի կրնայ պատերազմ սկսիլ » :

Զգացի թէ՝ այս խօսքերը անկեղծօրէն ըսաւ : Եւ աւելցուց. «Հիմա, որ կ'եր–...թաք, ես ալ Սոչի պիտի երթամ քանի մը Ուկրանացիներու հետ խօսելու : Հոս մի–...այնակ կը զգամ ինքզինքս » :

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

Յ. ՕՐԲԵԼԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակա–դեմիայի գիւանին որոշումով հայ ակա–նաւոր արեւելագէտ, Գիտութիւններու ակադեմիայի առաջին նախագահ՝ Ակադ. Յովսէփ Օրբելիի յիշատակը յաւերժա–ցնելու համար գիտնականին մարմարեայ կիսանդրին պիտի զետեղուի Ակադեմիա–յի գլխաւոր շէնքին շքասրահին մէջ, ինչպէս նաեւ մարմարէ յուշատախտակ մը պիտի զետեղուի հայ գիտնականին 1942 – 1946ին ապրած տան շէնքին վրայ (Երեւան – Սթալին Պողոտայ, թիւ 39) :

Միեւնոյն ատեն յանձնարարուած է հրատարակել Յով. Օրբելիի գիտական աշխատանքներու հաւաքածոն :

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի պետական պատկերասրահին մէջ բացուած է 19րդ դարու եւ ժամա–նակակից Ֆրանսացի նկարիչներու յլուն կտաւներուն արտանկարներու (ռըփրօ–տիւքսիօն) ցուցահանդէսը : Նուրբ, մեծ ճաշակով կատարուած այդ արտանկար–ները մեծ տպաւորութիւն կը թողուն այցելուներուն վրայ : Արդարեւ, Սեզա–նի, Մանէի, Տըկայի, Կօկէնի, Մարքէի, Ռընուարի, Մաթիսի, Մոտիլեանիի, Փի–քասոյ եւ ուրիշ մեծ վարպետներու գե–ղեցիկ արուեստը «պայծառ լոյսով կը լեցնէ գիտողին հոգին » կը գրէ «Գրական Թերթ»ը : Նոյն թերթին համաձայն Ե–րեւանի արուեստասէր հասարակութիւնը ջերմ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ ցուցահանդէսին հանդէպ, որ երեք ամիս պիտի տեւէ :

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ՝ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔ

Ստեփանաւանի եւ շրջականերուն մէջ շինուած են քսան առողջարաններ, ճամ–բարներ եւ մանկապարտէզներ :

Զով եւ առողջարար բնութիւնը հիա–նալի է մանուկներու եւ չափահասներու կազդուրման համար :

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Խ. Միրիմանեան եւ Ծ. Ազարաբեան գիւղատնտեսական գիտութիւններու փր–րոֆէսօրներ են, որոնք, Օգոստոս 18ին հանդիպում ունեցած են «Սով. Հայաս–տանի» կարգ մը խմբագիրներուն հետ եւ տուած շահեկան տեղեկութիւններ : Ա–ռաջինը խօսելով Հայաստանի հողային եւ ջրային հարստութիւններու մասին ըսած է .—

— Սխալ է այն տեսակէտը թէ Հայաս–տան հողային քիչ պաշար ունի, ընդհա–կառակն, մթերքներու առատութիւն ստ–տեղծելու չափ բաւարար հող կայ, որ սակայն, դժբախտաբար, լիովին չէ օգ–տագործուած, Հայաստանի մէջ այժմ կան աւելի քան քառասուն հազար հեկ–տար ապականուած (աղ պարունակող հող), 20 – 25.000 հեկտար ճահճախուտ կամ կիսով ճահճախուտ եւ մօտ 250.000 հեկտար մաշած հողեր : Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել մեծ տարածութեամբ չօգտագործուած բերրի հողերը, որոնք կը գտնուին քիչ մը ամէն տեղ՝ առուներու, ջրանցքներու, ճամբաներու եզեր–քը, երբեմն նոյնիսկ դաշտերու մէջ : Մեր հողագէտները ներկայիս զբաղած են այդ հողերը բուրացնելու, այսինքն շահագոր–ծելու աշխատանքներով եւ կը յուսանք, որ մօտ ապագային օգտագործելի դառ–նան :

Փրոֆ. Ազարաբեան իր կարգին խօսած է անասնաբուծութեան համար անհրա–ժեշտ՝ կերի մասին : Հայ գիւղատնտե–սագէտը հանդամանօրէն բացատրած է գիւղատնտեսական հիմնարկութեան որոշ աշխատանքները, յատկապէս խոտաբոյ–սերը եւ եգիպտացորենը բարելաւելու ու սերմի նոր տեսակներ ստեղծելու կա–պակցութեամբ : Փրոֆ. Ազարաբեան նը–շած է միեւնոյն ատեն, թէ լաւ արդիւնք կուտան խոտի խառնուրդներու ցանքերը, որոնց բերքը, բնական խոտին համեմա–տութեամբ, 8 – 10 անգամ աւելի բար–ձրր է :

Կայ սակայն դժբախտ պարագայ մը, յայտարարած է գիւղատնտեսագէտը, այն է, որ դեռ գոհացուցիչ չեն եւ ցած մակարդակի վրայ կը գտնուին եգիպտա–ցորենի եւ հացահատիկի բերքերը :

ԱԿԱԴ. Կ. ՋԱՒՐԵԱՆ

Հայ թէ օտար այլ եւ այլ ակադեմիա–ներու մէջ անուն եւ համբաւ շինած են բազմաթիւ հայազգի գիտականներ կամ արուեստագէտներ : Հայաստանի թեր–թերէն կ'իմանանք, թէ Թիֆլիզեցի հայ մը, Կիրեակ Զաւրիեւ (Զաւրեան), ան–դամ է Վրաստանի Գիտութիւններու ա–կադեմիային, ուր եւ գնահատուած է իր բեղուն գործունէութեան համար :

Հայազգի գիտնականը ծնած է Թիֆ–լիզ, 70 տարի առաջ : 23 տարեկանին կ'աւարտէ Պետերպուրկի ճամբաներու հաղորդակցութեան ճարտարագէտներու համալսարանը, ուր կ'աշխատի իբրեւ դասախօս, նախ հոն՝ տեղւոյն վրայ, ապա Օտեսայի Բազմարուեստից վար–ժարանին մէջ :

Տարիներ ետք կը վերադառնայ Թիֆ–լիզ ու կարճ ժամանակի մը մէջ, 1923ին, կը ստանայ փրոֆէսէօրի կոչում :

1945էն մինչեւ այսօր Զաւրեան տնօրէ–նըն է Վրաստանի Գիտութիւններու ա–կադեմիայի շինարարական գործերու հիմնարկութեան, միաժամանակ շարու–նակելով իր գիտա – մանկավարժական գործունէութիւնը բազմարուեստից վար–ժարանին մէջ :

1935ին առանց թէզ պաշտպանելու կը ստանայ թէքնիք գիտութիւններու տոք–թէօրի տիտղոս, յետագային նաեւ Վր–րաստանի գիտութեան եւ թէքնիքի վաս–տակաւոր գործիչի պատուաւոր կոչում : 1941ին կ'ընտրուի Վրաստանի Գիտու–թիւններու ակադեմիայի անդամ, իսկ 1956ին՝ Խ. Միութեան շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան ակադեմիայի իսկական անդամ :

Ակադ. Կիրեակ Զաւրեանի գրչին կը պատկանին շուրջ հարիւր գիտական աշ–խատութիւններ՝ նուիրուած շինարարու–թեան տեսական եւ գործնական զանազան հարցերու : Հայ գիտնականը հիմնադիրն է սէյսմակայունութեան տինամիկ տե–սութեան : Իր աշխատութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն յատկապէս կա–մարաւոր կամուրջները հաշուարկելու խնդիրները : Աշխատութիւններուն միւս մասը նուիրուած է շինանիւթերուն եւ նոր տիպի շինարարական կառուցուածք–ներուն : Զաւրեան իր աշխատութիւննե–րով ծանօթ դէմք մը դարձած է այլեւս ոչ միայն խորհրդային, այլեւ արեւմտ–եան երկիրներուն մէջ :

Անոր նախագիծերով շինուած են կարգ մը կամուրջներ Անդրկովկասի երկաթու–ղիի ճամբաներուն վրայ, Ուկրանիոյ մէջ :

Միեւնոյն ատեն Զաւրեան հմուտ ման–կավարժ է, քանի մը տասնեակ տարիներ աշխատելով Թիֆլիզի բարձրագոյն ուսում–նական վարժարաններուն մէջ՝ պատրաս–տած է բարձրորակ գիտնականներու փա–ղանգ մը : Հայ գիտնականին կողմէ դաս–տիարակուած բազմաթիւ ճարտարագէտ–ներ կը գործեն Հայաստանի մէջ ներկա–յիս :

Կ. Զաւրեան հետաքրքրուած եւ իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Հայաս–տանի շինարարութեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Իրաւ է ... բայց հոս այնպիսի գաղտնիք մը կայ որ իմ կեանքիս հետ կապ ունի :

— Ձե՞ր կեանքին :

— Այո իմ կեանքիս :

— Անկարելի է. դուք ինչպէս կ'ըլլայ որ կապ կ'ունենաք ընտանիքի մը հետ որ մէկը չունի, բացի ծերունի մարդէ մը :

— Այդ դաշոյնը ծերունի՞ն յանձնեց քեզի :

— Այո, ծերունին տուաւ ինծի :

— Ի՞նչ ըսելով տուաւ քեզի :

— Ծերունիին բարեկամը եղայ ... ան ալ այդ դաշոյնը նուիրեց :

— Ցլայ ... ճշմարիտը չես խօսիր :

— Ի՞նչպէս գիտէք թէ ճշմարտութիւնը չեմ խօսիր :

— Կեցիր ... ահա դաշոյնը. գիտէ՞ք անոր վրայ գաղտնիք մը կայ :

— Գաղտնի՞ք մը :

— Այո :

— Այդ դաշոյնին վրայ գաղտնիք մը չկայ ... ամենեւին :

— Ուրեմն չե՞ս յայտնած քեզի :

— Երբեք :

— Լաւ ուրեմն, կեցիր քակեմ ձեռքե–րուդ կապը որ կարենաս անձամբ քննել քեզի ցոյց տուած գաղտնիքս :

Ու դողդղալով քակեց հանդոյցը ու մէկդի նետեց կապը :

— Եկուր ... նայէ, շարունակեց ա–ւազակապետը, որ ձեռքը կոթին ծայրին վրայ սեղմելով բացաւ զայն : Ահա գաղտնիքը :

Վանական կարդաց. Ներսէս Արծրու–նի ... :

— Կարդացի՞ր այդ անունը, չեչտեց աւազակապետը :

— Կարդացի, մրմնջեց Վանական :

— Գիտէ՞ք ով է այդ մարդը :

— Գիտեմ :

— Ո՞վ է ...

— Ծերունի բարեկամիս որդին է :

— Տեսա՞ծ ես զինքը :

— Ոչ, դժբախտաբար չեմ տեսած :

— Լաւ ... ծերունին ես ալ կը ճանչ–նամ ... արդեօք մինա՞կ է :

— Մինակ չէ ... մանկամարդ աղջիկ մը ունի Լուսիա անունով :

— Ուրի՞շ :

— Ուրիշ մէկը չունի :

— Ըսել է թէ՝ այդ տունին մէջ ծե–րունի մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը մի–այն կը մնան :

— Այո :

Աւազակապետը չկրցաւ արցունքը զս–պել. հոգին լեցուած էր եւ հանդուրժե–լու ուժ չունէր : Ուստի խորունկ հառա–չանք մը քաշելով ըսաւ .

— Մտիկ ըրէ ինծի. ահա վերը Աստ–ուած, վարը ես եւ դուն ենք այստեղ : Պէտք է երդում ընես որ դաւաճան մը պիտի չըլլաս իմ կեանքիս դէմ եւ եր–դումէդ յետոյ ամէն բան ճշմարտու–թեամբ պիտի յայտնես, կ'ընդունի՞ս :

— Կ'ընդունիմ, պատասխանեց Վանա–կան :

— Պատուո՞յդ վրայ :

— Պատուոյս վրայ :

— Աստուծո՞յդ վրայ :

— Աստուծուս վրայ :

— Խիստ լաւ, գիտցիր որ ես հայ եմ ...

— Հա՞յ էք :

— Այո, հայ եմ, շարունակեց աւազա–կապետը, այս անգամ հայերէն լեզուով :

— Աստուած իմ ... մրմնջեց Վանա–կան, դուք հայ ըլլաք ...

— Միեւնոյն ատեն քու բարեկամիդ որդին ու այդ դաշոյնիդ տէրն եմ թոթո–վեց աւազակապետը՝ խղդուելու մօտ ձայնով մը :

— Դո՞ւք ... դո՞ւք ... գոչեց Վանական խելայեղ :

— Այո ... ես Ներսէս Արծրունին եմ, ու այս դաշոյնը դարաւոր յիշատակնե–րով կապուած է մեր տոհմային պատ–մութեան հետ, զոր պիտի յայտնեմ քե–զի, եթէ ըսես ճշմարտութիւնը ... : Ը–սել կուզեմ որ խոստովանիս ինծի թէ ի–րա՞ւ իմ հայրս նուիրեց այս դաշոյնը :

— Քանի որ բարեկամիս որդին էք, կ'ըսեմ թէ աղջիկը նուիրեց զայն իր սի–րոյն փոխարէնը, մրմնջեց Վանական :

— Ճշմարտութի՞ւն է այդ, հարցուց ա–ւազակապետը :

— Ճշմարտութիւն է :

— Կինս մեռած է, անանկ չէ՞ :

— Այո, վերջերս մեռաւ :

Աւազակապետը խոր հառաչանք մը քաշեց :

— Բայց դուք ի՞նչպէս եղած է որ այս զարհուրելի կեանքին մէջ նետուած էք, հարցուց Վանական :

— Ասոր պատմութիւնը շատ երկար է, տարկեց աւազակապետը ու ծռեցաւ Վա–նականին ճակատը համբուրեց : Միայն թէ յայտնէ ինծի քու անունդ եւ ով ըլ–լալդ :

— Անունս Վանական է .

— Վանակա՞ն .

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կը խնդրուի շնորհակալութիւն յայտնել՝

ՀՄԱՅԵԱԿ Ծ. Վ. ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան առթիւ, Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան, Գեր. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, Տէր Պարգեւ քհյ. Միրճանեանի, Ներսէս վարդապետ Բապուճեանի Դպրաց դասուն, ինչպէս նաեւ Հայ Բարեգործական Ը. Միութեան որ մտաւորականներու դամբարանը տրամադրեց հանգուցեալ վարդապետին թաղման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր - Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ստացած է Աղքատաց գանձին համար, Տիկին Ոսկի Այվազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ: Հաճեան ընտանիք (Կրընոպլը) քսան Ն. Ֆ., Սարգիսեան եւ Երեցեան ընտանիք (Կրընոպլը) քսան, Վարպետեան եղբարք (Սէն Ժերոմ) 80, Վարպետեան (Վալանս) քսան: Պ. Յարութիւն Այվազեան եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ հարիւր Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անդրանիկ Յակոբեան, ինչպէս նաեւ Երամեան, Յարութիւնեան եւ Գըլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, քրոջ, զաւկին եւ ազգականին

ԼԻՒՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Արմենակ Գասապեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, այս Կիրակի ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երեկոյեան Թափոր Խաչվերացի, ժամը 5ին: Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. յիշատակ Մեռելոց Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Խաչվերացի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս իրիկուան Անդաստանի Թափորը:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԸ ՊՕՄՕՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առթիւ, այս Կիրակի Թաղիս Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաջորդ օր, երկուշաբթի՝ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ի յիշատակ ազգիս ընդհ. ննջեցելոց հոգւոց:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ եւ քարոզ օրուան տօնին առթիւ, մասնակցութեամբ երկսեռ երգչախումբին եւ տեղւոյն դպրաց դասուն: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վարազ Ահնյ. Աւագեան:

Նոյն օրը յետ միջօրէի ժամը 5ին Խաչվերացի մեծահանդէս Թափոր, եւ անդաստան եկեղեցւոյ շուրջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի: Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ - ԲՈՅԺի 229 - 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ - Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլիրդ (Քաղհան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշճեան).— Հայերը հնարած են զարեջուրը (Յովհ. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Պարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լողցնել երախան (Մ. Աղաւելեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի).— Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 - 233րդ թիւը:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25,Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961-1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ԾԱԽՈՒ Է

MERCERIE - BONNETERIE

ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով: Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ անպայման:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԶԱԽԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր - ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

MIREX

Կը փնտռէ գործաւորուհիներ եւ ձեռնարկուներ ժիւփի համար:

240, Rue St-Martin TUR. 76-10

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
•
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURES --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9205 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5006

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՋՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՍԽԵՐ ՄԸ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԷ

ԿԸ ԳՐԷ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ, ՈՐ ՎՍՏԱՀ Է ԹԷ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ

—o—

Մալինովսքի անծանօթ մը չէ, Խ. Միութեան պատերազմական նախարարը Խրուշչեւի կ՚ընկերանար Փարիզ եւ տէր ու տիրականի. երեւոյթ մըն էր ամէն տեղ եւ գլխաւորաբար խորհրդային վարչապետին մամուլին ասուլիսին ընթացքին։

Մառեչալ Մալինովսքի, Փրաւտայի մէջ կը գրէ.— «Յաջորդ պատերազմը, եթէ Աշխարհակալները համարձակին զայն պայթեցնել, ընկերային երկու դրութիւններու վճռական բախումը պիտի ըլլայ։ Բոլորովին պարզ պէտք է ըլլայ որ նման պատերազմի մը սուր հանգամանքը պիտի յառաջացնէ ռազմիկներու գերագոյն վճռականութիւնը իրենց քաղաքական եւ զինուորական նպատակներու հետապնդումին մէջ։ Միւս կողմէ, կը շարունակէ նախարարը, ծաւալուն փճացումներու միջոցներու օգտագործումը եւ այն հարուածները, որ պիտի տրուին այս պատերազմին աների աննախընթաց բնոյթ մը պիտի տան։

«Պէտք է պատրաստենք մեր զինեալ ուժերը, մաշեցուցիչ, դժուար եւ բացառիկ կերպով կատաղի պատերազմի մը։ Յաղթանակը պիտի պատկանի երկու բանակներէն անոր որ իր ժողովուրդին բացարձակ օժանդակութիւնը կը վայելէ եւ այդ տեսակէտով, խորհրդային բանակը, որ ժողովրդական բանակ մըն է, բոլոր առաւելութիւնները պիտի ունենայ։

«Աւելին, կը գրէ խորհրդային մարեչալը, խորհրդային զինեալ ուժերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին, ոչ միայն հիւլէական սովորական զէնքերը, այլեւ շատ մեծ զօրութեամբ ռումբեր, համահաւասար քանի մը միլիոն թոն թէն-թէի, (թրինիթրօթոլիւէն)։

«Հաւանական յարձակողները պէտք է լինին թէ զօրաւոր հրթիռներ, նման անոնց որոնք փոխադրեցին Կակարինի եւ Թիթովի այերանաւերը, կրնան այդուամբերը փոխադրել երկրագունդին որեւէ մէկ մասը։ Այս զէնքը պիտի հասնի ոեւէ յարձակողի իր որջին մէջ»։

Մալինովսքի կը գրէ նաեւ թէ հիւլէական փորձերու վերսկսումը Խորհ. Միութեան պաշտպանութիւնը ապահովելու համար եղած է։ Խորհ. Միութեան բոլոր բարեկամները եւ աշխարհի բոլոր խաղաղասէր ուժերը կը հասկնան եւ կը հաստատեն»։

«Ձենք ուզեր, կ՚ըսէ Մալինովսքի, 1941ի կացութեան առջեւ գտնուիլ կրկին եւ անակնկալի գալ։ Ձենք կրնար մեր բեւերը ծալած նստիլ դիտելով արեւմտեան երկիրներու ղեկավարները, որոնք աշխարհ պատերազմի կը տանին»։

Զայնակցելով Մալինովսքիի, խորհրդային ուրիշ մարեչալներ ալ յայտարարութիւններ ըրին։

Մարեչալ Երէմէնքօ յայտարարեց լրագրողներու թէ յաջորդ պատերազմը անպայման հիւլէական զէնքերու գործածութեամբ պիտի վերջանայ, նոյնիսկ եթէ դասական միջոցներով սկսի։ Երէմէնկօ խորհրդային բանակի ընդհանուր քննիչն է։ Նշուած է թէ յաջորդ պատերազմը կարծուածէն շատ աւելի սարսափելի պիտի ըլլայ։

Վերջապէս Կարմիր Աստղին մէջ (բանակին պաշտօնաթերթը) մարեչալ Մոսկալենկօ, հրթիռներով զինուած միաւորներու հրամանատարը, կը գրէ թէ Խորհ.

ՊԵՐԼԻՆ

ԱՐԵՒԵԼՔ - ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՊԻՏԻ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

—o—

Մոսկուա իր հաւանութիւնը տուաւ ոպէսզի «լուրջ խօսակցութիւններ» սկսին Կրոմիքոյի եւ Տին Ռըսքի միջեւ, Ագզաժողովի նստաշրջանին վերաբացման առթիւ։

Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կը շեշտէ.— «Միացեալ Նահանգներու նախագահը յայտարարեց Սեպտեմբեր 13ին թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են լուրջ բանակցութիւններ սկսելու Խորհ. Միութեան հետ գերմանական հարցին առընչութեամբ եթէ Խորհ. Միութիւնը փափաք յայտնէ։ Նախագահ Քէնըտի ճշդեց թէ նման խօսակցութեանց կարելիութիւնը կը ծագի ՄԱԿի 16րդ ընդհ. ժողովին առթիւ, քանի որ այդ առթիւ Նիւ Եորք պիտի գտնուին Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարները։

«Այս փափաքին իբրեւ հետեւանք, եւ նկատի առնելով որ Մեծն Բրիտանիոյ դիրքը բոլորովին տարբեր է այս հարցին շուրջ, Խորհրդային Արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Անտրէյ Կրոմիքօ, արտաքին նախարար, որ կը ղեկավարէ խորհրդային պատուիրակութիւնը, պատրաստ է սկսելու մտքերու փոխանակութիւնը Տին Ռըսքի հետ։

«Խորհ. կառավարութիւնը կը յուսայ թէ, ինչպէս քանիցս շեշտեց իր վարչապետը Նիքիթա Խրուշչեւ, մասնակցողները լուրջ ընթացք մը պիտի բռնեն. այս խօսակցութեանց նկատմամբ եւ միասին պիտի ձեռնարկեն լուծում մը գտնելու հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումին համար եւ անոր հիման վրայ արեւմտեան Պերլինի հարցին կարգադրութիւնը»։

Այս է խորհրդային պատասխանը կ՚ըսէ յայտարարութիւնը, վերջացնելով։

Ամերիկացիները իրենց յայտարարութեան մէջ յոյս կը յայտնեն որ այս խօսակցութիւնները լուրջ պիտի ըլլան։

«Ինչ որ կ՚ուզենք ճշդել Նիւ Եորքի մէջ, կը շեշտէ Ամերիկեան յայտարարութիւնը, բանակցութեանց բացումին թըւականն է, վայրը եւ հիմը»։

Արտաքին Նախարարութեան բանբերը աւելցուցած թէ այս խօսակցութիւնները որոնք երկուստեք պիտի ըլլան, կրնան միայն «հետազօտական» բնոյթ ունենալ։

Մինչ այդ սակայն ծանր միջադէպ մը պատահած է Պերլինի երկնքին մէջ որ իսկապէս իւղ կը քսէ Ուլպրիխթի հացին վրայ։ Արդարեւ Արեւելեան Գերմանիոյ պարագլուխը չէր կրնար երազել իսկ թէ, իրեն ի նպաստ, այսքան «յաջող» միջադէպ մը կրնայ պատահիլ։ Արեւմտեան Գերմանիոյ օդային բանակին (Լուֆթվաֆը) պատկանող երկու օդանաւեր վառելանիւթի պակասէ եւ իրենց ճամբան կորսնցնելէ ետք իջած են արեւմտեան Պերլինի Թեկելի օդակայանը ուր

Միութիւնը ի վիճակի է քանդելու Ատլանտեան պաշտպանութեան կայանները, պարզապէս հիւլէական հրթիռներով եւ թէ խորհրդային հրթիռներու 95 առ հարիւրը արդէն հասած են իրենց նպատակակէտերուն։ Ըստ իրեն այս համեմատութիւնը աւելի բարձր է քան Միացեալ Նահանգներու ձեռք ձգած արդիւնքները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

8 ՄԻԼԻՈՆ աշակերտներ դպրոց մտան, Ուրբաթ առաւօտ Ֆրանսայի մէջ։ 200 հազար դպրոցականներ աւելցած են անցեալ տարեշրջանի վրայ եւ օրէ օր տեղերը կը պակսին։ Այս տարի 15·000 նոր դասարաններ ստեղծուած են, 10·000 յաւելեալ կրթաթոշակներ եւ 18 միլիառ կը տրուի ազատ ուսուցման։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Խորհ. Միութիւնը պայթեցուց իր տասներորդ հիւլէական ռումբը, այս անգամ Նոր Զելանտայի մէջ, սառուցեալ շրջան։ Միեւնոյն ատեն նոր ձեւի եւ բազմայարկ հրթիռ մը արձակեցին Խաղաղականի ուղղութեամբ, մեծ յաջողութեամբ։ Այս վերջին լուրը հաղորդեց «Թաս» գործակալութիւնը։

ՔՐՏԱԿԱՆ խլրտումներու մասին կը գրէ իրաքեան թերթ մը՝ «Ալ Պայան»։ Թերթին համաձայն, հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերը ապստամբած են եւ բախումներ տեղի ունեցած են Քիւրտերու եւ իրաքեան ուժերու միջեւ։ Քէրքիւքի կառավարիչը հրացանի գնդակներով ընդունուած է Պարզանի ցեղախումբին գրաւած շրջանին մէջ։ Թերթը կ՚ամբաստանէ «գաղթատէր» երկիրները, որ կը շահագործեն Քիւրտերու ազգային զգացումները, քանդելու համար Իրաքի միութիւնը։

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է համայնավար Հօյ թերթին տնօրէնին դէմ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Քարամանլիս պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբերի վերջ կամ Նոյեմբերի սկիզբը։ Կառավարութիւնը պիտի հրաժարի, խորհրդարանը լուծուի եւ Փօլ Թագաւորը ընթացիկ գործերով զբաղող դահլիճ մը պիտի նշանակէ։

ՄԱՏՐԻՏԻ շրջանակները եւ սպանական կառավարութիւնը շատ գոհ են Տոն Խուանի եւ իշխանուհի Սոֆիի նշանտուքէն։ Ամուսնութեան թուականը ցարդ որոշ չէ։ Մինչ այդ յունական իշխանուհին պէտք է կաթոլիկէ դառնայ։ Երկու երիտասարդները տարեկից են՝ 23 տարեկան։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կառավարական եւ կուսակցական կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են։ Վարչապետութիւնը կրկին Եանոս Քատարի յանձնուեցաւ։

ՏԸ ԿՈԼԻ դէմ եղած մահափորձին քննութիւնը կը շարունակուի։ Մինչ տը Վիլըմանտին յիմարաբոյժի քննութեան կը յանձնուի, նոր ձերբակալութիւն մը կատարուեցաւ։ Ելեկտրագէտ մըն է որ նիւթերը հայթայթած էր։

ԱԼԺԷՐԻ մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին։

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահը Լէոփոլտ Սենկոր յայտարարեց թէ դրական գործ տեսած են Թանանարիվի ժողովին մէջ։

ՆԻԺԵՐԻ նախագահը Մարսէյլէն ան–

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

հարցափորձի ենթարկուած են ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ։ Հոն իջնելէ առաջ սակայն, երկու Գերմանացիները մօտ 180 քիլոմեթր թռած են արեւելեան Գերմանիոյ երկնքին մէջ եւ խիստ զարմանալի է որ արեւելեան իշխանութիւնները չեն իսկ տեսած։

Պոնի արտաքին նախարարութիւնը ցաւ յայտնեց. այս միջադէպին առթիւ արեւմտեաններուն եւ Խորհ. Միութեան բայց Փանքովի կառավարութիւնը ձայնը ձգած է արդէն եւ այս դէպքը կը նկատէ «զրգռութեան հրէշային արարք մը Պոնի ռազմապաշտներուն կողմէ»։

Երկու օդանաւերը կը մասնակցէին Ատլանտեան ռազմափորձերուն։

ՔԱԹԱՆԿԱ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ՉԷ

—o—

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԴԺԳՈՀ Է ՄԱԿ-ԷՆ

—o—

Կացութիւնը եղերական է Քաթանկայի մէջ։ ՄԱԿի ուժերը եւ Քաթանկայի զինուորները ծանր բախումներ կ՚ունենան։ Ցարդ կը յայտարարուի թէ 150 մեռեալներ կան Քաթանկացիներու մէջ եւ երեսուն ՄԱԿի ուժերուն։

Անգլիական աղբիւրներու համաձայն ՄԱԿի ուժերը սաստիկ վայրագութեամբ կը վարուին եւ նոյնիսկ կրակ բացած են Կարմիր Խաչի կառաշարի մը վրայ։

Էլիզապէթվիլի մէջ, կռիւները կատաղի են եւ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Չոմպէ անձամբ կը ղեկավարէ գործողութիւնները, քաշուած իր պալատին մէջ։

Իտալներու մեծամասնութեան համար ՄԱԿի ուժերը իրենց իրաւասութեանց սահմանէն դուրս ելած են։ Կը յիշուի այս առթիւ թէ ՄԱԿի ուժերը Քոնկօ չեն ղրկուած որեւէ կառավարութեան ծառայելու համար այլ՝ կարգը պահպանելու համար։

Միւս կողմէ Պրազիվիլէն կը հաղորդեն թէ Չոմպէ ձայնասփիւռ յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կ՚ըսէ. «Կը կռուիմ ժողովուրդիս հետ եւ ժողովուրդիս մէջ։» Ասիկա հերքելու համար արտասահմանեան այն լուրերը որոնց համաձայն՝ Չոմպէ փախած է։

Բոլորը համաձայն են, ամէն պարագայի մէջ, յայտնելու համար թէ ՄԱԿի այս ընթացքը վտանգաւոր նախընթաց մը կը ստեղծէ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ցած ատեն յայտարարեց թէ միշտ կողմնակից եղած է Սահարայի հարստութեանց հասարակաց շահագործումին։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ Կոմիտէն յայտնեց թէ ձեռնհաս չէ ճշդելու համար թէ արդելքի բանաձեւը ընդունելի է թէ ոչ։ Շապան - Տելմասի կը մնայ որոշում տալ։

ՊԻԶԵՐԹԻ համար տարուած ֆրանք-թունուզեան բանակցութիւնները դոհացուցիչ փուլի մէջ են։

ՓԼԱՍԹԻՔ երկու ռումբեր պայթեցան Փարիզի մէջ։ Մէկը մահմեդական յաճախորդ ունեցող պանդոկի մը մէջ։

«ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՒԻՆ» դատավարութիւնը կը շարունակուի։ Խնդրոյ առարկայ դարձաւ «Նուվօ Քանտիտ» շաբաթաթերթը որ հրատարակած էր Գնդ. Կոտարի «Յուշերը» զորս թղթատարով ստացած էր, ըստ խմբագրութեան յայտարարութեան։ Խմբագրուհին որ կանչուած էր իբրեւ վկայ յայտնեց թէ իր արհեստի գաղտնապահութիւնը թոյլ չի տար որ յայտնէ իր աղբիւրները։ «Ես կրնամ յայտնել, ընդմիջեց պաշտպան փաստաբան Իզօրնի, ոստիկանութիւնն է»։

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ պիտի չդրուին 1962ին, բայց ծխախոտին գինը պիտի բարձրանայ։ Յաւելումներ պիտի կրեն նաեւ երկաթուղիի, մեթրոյի եւ հանրակառքի գինները։

«ՔԱՐԼԱ» Մըրիկը 31 հոգիի մահուան պատճառ դարձած է։ Համաճարակի ալ վախ կայ տակաւին։

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ Խրուշչեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փօլ Ռէնոյի հետ, Ուրբաթ առաւօտ։ Նոյն օրը պատուոյ գինեձօն մը փակեց Մոսկուայի ֆրանսական ցուցահանդէսը։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Պոտուէն Թագաւորը պաշտօնական բացումը կատարեց միջխորհրդարանական ժողովին որ 61 երկիրներու 500 խորհրդարանականները հաւաքած է, 50րդ անգամ ըլլալով։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԿՐԿՆԱԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ

—o—

(Սեփական թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

4. — ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Սեպտեմբեր 4ը վերապահուած էր տեղւոյս հայ գաղութին ընդունելութեան: Նպատակն էր հայ գաղութը մասնակից ընել յոբելենական հանդիսութեանց՝ մասնաւոր յայտագրով մը:

Առտուան ժամը 9·30ին լեցուած էր Վանքին ընդունելութեան սրահը Վիէննայի հայ գաղութի անդամներով եւ արտասահմանէն եկած հայ հիւրերով: Մինչ Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան եւ Հ. Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի տօնական կարմիր շքեղ զգեստներով մուտք կը գործէին սրահէն ներս, երգչախումբը կը թնդացնէր «Հաճեաց Այսօր»ը՝ ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետի, իսկ ներկաները ոտքի վրայ ծափողջոյններով կ'ընդունէին Հայրապետներուն գալուստը:

Առաջին արտասանութիւնը ուղերձ մըն էր (Յովհաննէս Քէլէշեան), որուն յաջորդեց ողջոյնի խօսք մը վանքի մեծաւոր Տոքթ. Վահան Վ. Ինկլիլիզեանի կողմէ, որ յուշեց մասնաւորապէս վերջին պատերազմի արհաւիրքի օրերէն դրուագներ, թէ ինչպէս Յոբելեար Ընդհ. Աբբայ Հ. Մեսրոպ Հապոզեան գլուխն անցած ամբողջ վանական կազմին՝ զուրգուրոտ ձեռքերով ապահով նկուղներու մէջ կը փոխադրէր վանքին ազգային սրբութիւնները, Մատենադարանի թանկագին մագաղաթները եւ հազարաւոր հատորները, որոնց մեծ վտանգ կը սպառնար ի սպառ փճանալու եւ ոչնչանալու: Յետոյ Միաբանութեան երախտիքը յայտնելով՝ ջերմ մաղթանքներու թարգմանն եղաւ բոլոր Միաբաններու կողմէ Յոբելեարին, որ անձնական ջանքերով վանքին ներքին ու արտաքին նորոգութիւններն ալ գլուխ հանած էր պատերազմէն վերջ:

Յետոյ խմբերգ՝ Օն Սանիկներ եւ արտասանութիւն մը (Յարութիւն Մարաշլեան):

Պոլսոյ Մխիթարեան կայանին կողմէ խօսք առնելով Հ. Գրիգորիս Վ. Մանեան՝ նշանաւոր հեղինակներու արտայայտութիւններով համեմուած գեղեցիկ փունջ մը հիւսեց ի պատիւ Յոբելեարին:

Ոտքի ելաւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ, Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան: Յուզիչ է պահը: Մօտ 190 տարի առաջ պատահած Մխիթարեաններու բաժանումէն ի վեր (1773) առաջին անգամ է որ երկու եղբայրակից Միաբանութեանց ընդհ. Աբբաները քով քով են, Վիէննայի մէջ: Ուլուհոճեան Արք. հրճուանքով կը յայտնէ իր սրտին խայտանքը, որ այսօրուան օրը տեսնելու բարեբաստիկ առիթը կը տրուի: «Չկայ, ըսաւ, որեւէ արգելք, որ բաժնէ մեր երկու Միաբանութիւնները իրարմէ: Ուրախ պիտի ըլլայի որ ասկէ վերջ յաճախակի առիթներ ստեղծուէին փոխադարձ հաղորդակցութեանց»: Ու կ'ընէ սրտագին մաղթանքներ Յոբելեար–եղբայրակցին արեւշատութեան: Բուռն ծափողջոյններով կ'ընդունուին այս սրտաբուխ արտայայտութիւնները:

Լաւ ընտրուած էր երգը, որ կը յաջորդէր — Զարթիր սիրտ իմ: Յետոյ արտասանութիւն մը (Նազարէթ Նալչաճեան):

Ոտքի կը բարձրանայ Ֆրանսայի Հայոց Եքզարքը Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, որ արտասանեց սիրուն ճառ մը, յաճախ ընդմիջուելով ծափողջոյններով: Օժտուած հռետոր, ըսաւ ի մէջ այլոց.

«Իբրեւ Ֆրանսայի Հայոց Առաքելական Եքզարք՝ մեր կղերին, ժողովուրդին ու իմ անձնական անունով, կ'ողջունեմ, Արհիապատիւ Գեր. Աբբահայր, ձեր քահանայութեան յիսնամեակին ու Աբբայութեան երեսնամեակին առիթով, սրտագին շնորհաւորութիւններս ու բարեմաղթութիւններս, կը մաղթեմ երկար տարիներով կարենաք վարել այս աստուածապահ Ուխտին ղեկը, ձեր աշխոյժ ալեւոյթին մշտադալար կենսունակութեամբ ...»: Գերապայծառին վերջին խօսքերը մարեցան որոտընդոստ ծափերու մէջ:

Լիբանանի Հայ Կաթողիկէ Զմմառեան Վանքի մեծաւոր Մեսրոպ Ծ. Վ. Թէրզեան կարդաց սրտագեղ ուղերձ մը մաղթանքներով լի վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան եւ անոր ընդհ. Աբբայ Յոբելեարին ուղղուած:

Վարդի գլխէն անոյշ բոյր մը սփռեց սրահին մէջ Հայաստանեան քնքուշ երգը, Ելնեմ ման գամ, փոխադրելով մեզ բոպէ մը մեր ցանկալի հայրենիքը: Հրաշալի կերպով արտասանուեցաւ նաեւ Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն», (Նշան Գոնտրաճեան):

Յաջորդեցին ուղերձները՝ Պ. Կարապետ Քիւրքճեանի, Տնօրէն Պոլսոյ Վիէնն. Մխիթարեան վարժարանի, Վարդան վրդ. Թէքէեանի, խմբագիր Պէյրութի «Մասիս»ի, յետոյ խմբերգ մը՝ Իմ հեռաւոր հայրենիքը (Գ. Մ. Ալէմշահ)եւ խանդաբորբ արտասանութիւն մը (Վազգէն Երանոսեան):

Հ. Բարսեղ Վ. Ֆէրհաթեան, տնօրէն Հելիոպոլսոյ Վիէնն. Մխիթարեան վարժարանի, որ օրուան խօսնակն ըլլալով անսայթաք վարած էր հանդէսը, արտասանեց շատ տաք ուղերձ մը՝ բնաբան առնելով լատին իմաստալից սա բառերը. — Վիվաթ, ֆրէսքաթ եւ ֆլորէաթ ու մաղթեց որ Վենետիկն ու Վիէննան ապրին ընդերկար, ծլին ու ծաղկին հոգեկան սրբութեամբ, բարձրագոյն գիտութեամբ ու հայ սերունդի լաւագոյն դաստիարակութեամբ:

Սպառած էր յայտագիրը: Փակումի խօսքը Յոբելեարին կողմէ, որ յայտնապէս յուզուած՝ նախ ուրախութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնեց Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի եւ Հ. Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի, որոնք պատասխանելով հրաւէրին՝ հաճած էին անձամբ պատուել եղբայր–միաբանութեան յոբելենական տօնախմբութիւնները: Ասիկա բացառիկ դէպք մըն է, ըսաւ Յոբելեարը, ընդհանուր Մխիթարեան Միաբանութեան պատմութեան մէջ եւ ես ջերմապէս կ'ընդգծեմ այս բարեբաստիկ իրողութիւնը եւ կը մաղթեմ որ ասկէ վերջ աւելի զօրանան մեր փոխադարձ կապերը ի բարգաւաճումն երկու եղբայրական միաբանութեանց կեանքին ու գործունէութեան»:

Յոբելեարին սրտաբուխ անկեղծ խօսքերը արժանացան խանդավառ արտայայտութեանց ու խելայեղ ծափահարութեանց:

Մխիթարեան քայլերգը, զոր նուագեց Հ. Գրիգոր Վ. Հերպոյեան, խորհրդանիշը եղաւ երկու Միաբանութեանց հոգեկան կապին:

×

Վիէնն. Մխիթարեան կրկնակ Յոբելեաններուն առթիւ եղած են Յոբելեարին հետեւեալ նուէրները:—

1. Ոսկի մետալ մը Հովեւոր տիրոջ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան Ծիրանաւորին եւ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս – Պատրիարքին կողմէ:
2. Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ՝ լանջախաչ մը շղթայով:
3. «Նկարիչներ եւ քանդակագործներ» հատորը Փեշտահայոց կողմէ:
4. Ոսկի ժամացոյց մը անծանօթի մը կողմէ:
5. Արծաթէ փառէ՝ Գէորգ Միքայէլեանի կողմէ:
6. «Հայ մանրանկարչութիւն» գիրքը Ամատունի Եպիս.ի կողմէ:
7. Գոհարազարդ սկիհ մը Վիէննահայ գաղութին կողմէ:
8. Սիրուն բաժակաման մը՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ:
9. Ծոցատետր մը անծանօթի մը կողմէ:
10. Տաշեան ցուցակի շարունակութիւնը (անաւարտ) Տոքթ. Տ. Համազասպ Վ. Ոսկեանի կողմէ:

5.— ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Յոբելենական շաբթուն մէջ կազմակերպուեցաւ նաեւ գեղարուեստական երեկոյթ մը Սեպտեմբեր 7ի իրիկունը, Գոինէս Թոռ սրահին մէջ՝ խառն յայտագրով, որպէսզի թէ հայ եւ թէ տեղացի ժողովուրդը կարենան մասնակցիլ:

Յայտագիրը բաղկացած էր երգէ, նուագէ, արտասանութենէ, պարէ եւ ճառախօսութենէ:

Երեկոյթին ամէնէն գրաւիչ բաժինը «Վինէր Զէնկերկնաբէն»ի երգեցողութիւնն էր: Վիէննայի «Մանչ – երգեցիկ խումբը», որ աշխարհահռչակ անուն ունի, երգեց Գալլուէն, Վերտիէն եւ Շուպերթէն: Հանդիսականներու խելայեղ ծափերուն տեղի տալով՝ այդ «Հրաշք տղաքը» գեղգեղեցին յայտագրէն դուրս նաեւ Եոհան Շտրաուսի «Ան տէր Շէօնէն Պլաուէն Տոնաու»ն: Ստուգիւ գմայլելի արուեստ երգեցողութեան:

Հ. Վահան Վ. Ինկլիլիզեան ողջունեց հիւրերը, որոնց մէջ կային երեք հայ Հայրապետներէն զատ՝ ներկայացուցիչներ ներքին եւ կրթական նախարարութիւններէն, բարձր եկեղեցականներ:

Ճառախօսեց Տոքթ. Ռոլանդ Մախօ, գովասանքը հիւսելով Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան: Յաջորդեցին Կոմիտասի «Ով Մեծասքանչ»ը, «Գութանի երգը» եւ «Կալի երգը», ղեկավարութեամբ Հ. Մովսէս Վ. Սրապեանի, եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ ընկերակցութեամբ դաշնակի (Հ. Գրիգոր Հէպոյեան): Կոմիտասի «Կռունկ»ը եւ «Հայաստան» երգեց Եոզէֆ Շմիդինգէր:

Մարեմեան Ակադեմիայի աշակերտուհիները ներկայացուցին խորհրդանշական պարեր՝ ապրումով, խորհրդապաշտ շարժումներով, շնորհալից եւ գեղանոյշ:

Յոբելեար Հապոզեան Աբբահայր փակելով գեղեցիկ հանդէսը՝ յայտնեց երախտագիտական տաք զգացումներ Աստուծոյ, որ Միաբանութիւնը պահպանած էր մեծամեծ վտանգներէ, մանաւանդ Բ. Աշխարհամարտին, ջերմ խօսքեր գտաւ շնորհակալութեան աւստրիական պետութեան եւ Վիէննայի ոսկի սրտով ժողովուրդին հանդէպ:

Աւստրիական փառերը պսակը դրաւ երեկոյթին, որ երեք ժամ տեւած էր:

6. ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՓԱԿՈՒՄԸ ԱՂՕԹՔՈՎ

Շատ տպաւորիչ եղաւ փակումը Մխիթարեանց կրկնակ Յոբելեաններուն: Սեպտեմբեր 8ին ձայնաւոր պատարագ մը մատոյց Ուլուհոճեան Աբբահայր վանքի եկեղեցւոյն մէջ, ուր ասեղ ձգելու տեղ չկար: Սեպտեմբեր 10ին տեղի ունեցաւ աւանդական Ս. Հաղորդութեան թափօրը քաղաքիս փողոցներուն մէջ, հանդիսադրութեամբ Գերապայծառ Ամատունիի եւ մասնակցութեամբ աւելի քան յիսուն զգեստաւորեալ եկեղեցականներու: Աչքի կը զարնէր մեծ մասնակցութիւնը բազմաթիւ երիտասարդական երկսեռ ընկերութիւններու եւ աշակերտութիւններու իրենց խայտաճամուկ տարազներով ու համազգեստներովը:

Հ. Ե. Գ.

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԸ

«Օրմանեան երբեք չուզեց ենթարկուիլ այդ պայմանին եւ տեսնելով որ ամէն բան վտանգի ենթակայ պիտի ըլլայ, եթէ նոյնիսկ մասնակի ծրագիր մը ներկայացուի, մերժեց ներկայացնել վերատեսուած ամէնէն անվնաս ծրագիր մը՝ համաձայնութեամբ ժողովներուն: Ճակատագրական հարուածէ խուսափելու համար ստիպուեցաւ դիմել դարձուածքներու: Օրմանեան, ժողովներու համաձայնութեամբ, գործերը վարեց նոյն ժողովներով: Յարգուեցան Սահմանադրութեան պայմանները, որոնք կառավարութեան միջամտութիւն չէին պայմանագրեր»:

«Օրմանեան բոլոր ջանքերը թափած էր պահելու Սահմանադրութիւնը, լաւ կամ գէշ, քաջութիւնը ունեցած էր պաշտպանելու համայնքին շահերը Համիտի կառավարութեան դէմ»: (Օթուր տը լ'Արմենի, 1917, էջ 153 – 160):

Երիտասարդ Թուրքերն ալ կը պարտադրէին, թէ Օսմ. Սահմանադրութիւնը առանձնաշնորհեալ համայնքներ չի կրնար ընդունիլ: Զբաղած ըլլալով արտաքին խնդիրներով, ժամանակ չունեցան ներքին գործերով զբաղելու: Սուլթանին կողմէ տրուած կանոնադրութիւնը վերաքննութեան ենթարկելով պիտի սահմանափակէին եկեղեցական իրաւասութիւնները զուտ կրօնական մարզին մէջ:

×

Երիտասարդ ցարին առաջարկով, դեսպանախորհուրդ մը կը գումարուէր Լա Հէյի մէջ: Գերմանիա եւ Ֆրանսա դժկամակութեամբ մասնակցեցան դեսպանախորհուրդին: Օսմ. կառավարութիւնը կը յօժարէր մասնակցելու, պայմանով որ պետութեանց ներքին գործերը խնդրոյ առարկայ չըլլան: Պուլկարիոյ Հայերը միամտաբար Մինաս Չերազը ներկայացուցիչ կը նշանակեն, դեսպանախորհուրդին ներկայացնելու բարենորոգումներու հարցը: Դիւանագէտ Չերազ ընդառաջելով Պուլկարիոյ Հայերուն բաղձանքին, կը մեկնի Հոլանտա, կը ներկայանայ Խորհուրդին, բայց կը մերժուի դիմումնագիրը:

×

Թուրք կառավարութիւնը կ'ազդարարէ Օրմանեանի՝ զգուշացնել դիմումներէ (14 Ապրիլ 1899): Վարչութեան հաւանութեամբ, երբ արդէն մերժուած է Չերազի դիմումը, Օրմանեան կը հեռագրէ, թէ «Օսմ. Հայերը ներկայացուցիչ չունին»:

Հեռագիրը վարչութեան ժողովին ներկայացուած ըլլալով 14ի Ուրբաթի նիստին եւ հաւանութիւն տրուած ըլլալով, նոյն ատենուան վարչութիւնը պատասխանատու էր հեռագրին առաքման: Պատրիարքը կը հսկէ Սահմանադրութեան գործադրութեան վրայ, նախագահ մըն է միայն, պարտաւոր էր ժողովին որոշումը գործադրել:

Գերմանիա պիտի ընդդիմանար բարենորոգումներու հարցին վերարծարծումին:

Վիլհելմ կայսր տարի մը առաջ հանդիսաւորապէս այցելած էր Համիտին եւ Դամասկոսի մէջ իր բարեկամութիւնը խոստացած Խալիֆին եւ իսլամական աշխարհին:

Փրոֆ. Թումայեան Պերլին գացած էր հայկական կոտորածներու մասին դասախօսութիւն մը տալու եւ Պերլինի ոստիկանութիւնը հրաւիրած էր զինք անմիջապէս հեռանալու Գերմանիայէն:

×

Դեսպանախորհուրդին նախագահը Լոնտոնի դեսպան Պարոն տը Սթաալն էր, Լոնտոնի քաղաքականութեան կուսակից, մերժած էր Սալըզպըրիի առաջարկը՝ միջամտելու հայկական կոտորածներու առիթով:

Գերմանիոյ ներկայացուցիչ Իշխան Միւնսթեր կ'ըսէր. «Հոս եկած են Հայեր, Երիտասարդ Թուրքեր, Խաղաղասէրներ, Ընկերվարականներ, ամբողջ աշխարհի քաղաքական սինլքորները, ամենայոռի քաղաքական ցեցեր, Սթիտի նման յոռի տեսակէն լրագրողներ, Պլօքի նման մկրտուած Հրեաներ, Տիկին Վան Սութների նման խաղաղասէր կիներ, ամէնքն ալ իրենց երիտասարդ տիրոջ գովաբանութիւնը կ'ընեն, որպէսզի մեր ուշադրութիւնը դառնայ այլուր եւ Ռուսիա շարունակէ հանդարտօրէն ռուսացնել եւ ասիացնել»:

×

Չերազ եւ Հայերը կը ներկայացուին սինլքորներ, Նիքոլան գովաբանողներ: Ռուսացման անուղղակի կողմնակիցներ: Կովկասի մէջ հակահայ քաղաքականութիւնը կը շարունակուէր, Լոնտոնի կաթերթը հրատարակած էր Կովկասի կառավարիչին գաղտնի տեղեկագիրը՝ Հայերու աննպաստ, ռուս կառավարութիւնը սուններով Թուրքիա կը մղէր կոտորածներէն Կովկաս ապաստանող Օսմ. հպատակ Հայերը, Թուրքիա կը մերժէր եւ խեղճերը մատնուած էին դժնդակ կացութեան մը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(23 Շար.)

ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Պուէնոս – Այրէսի «Արմենիա» երիտասարդաց Միութիւնը իր հիմնադրութեան քսանամեակը տօնեց Յուլիս 8ին: Այս առթիւ «Արմենիա» օրաթերթին խմբագրականը՝ երիտասարդութեան մասին ընդհանրապէս.—

Երիտասարդութիւն, — Թռիչք ըսել է: Անհանգիստ է անոր ոգին եւ միտքը պըրպըտող, որ նոր հորիզոններ գտնելու համար միշտ դէպի վեր կը սլանայ:

Երիտասարդութիւնը կեանքի տենչ ունի եւ ապագայի վառ երազներ: Կ'ապրի գեղեցիկ յոյսերով, շուրջը ամէն ինչ վարդագոյն տեսնելով: Անոր երեւակայութիւնը չափ ու սահման չունի:

Ամէն երիտասարդ գեղեցիկ խոճալ մը ունի, որ կը բխի իր մաքուր հոգիէն, անկեղծ սրտէն եւ բիւրեղ նկարագրէն:

Սակայն, որպէսզի երիտասարդութեան վեհ ու վսեմ խոճալները անարատ մնան եւ չուտով չխամրին, պէտք է զանոնք պահել գեղեցիկ եւ կենսարար առողջ մթնոլորտի մը մէջ եւ արժէքաւորել, ուղղութիւն տալ ու օգտագործել բարի նպատակներու համար:

Լաւ ղեկավարութիւնը եւ բարձր դաստիարակութիւնը կը զարգացնեն ու կը կոփեն երիտասարդութեան միտքը, կամքը եւ կորովը՝ պատրաստելու ապագայ պայքարներու համար:

Երիտասարդութիւնը բողոքող է, ըմբոստ ոգի ունի եւ քննադատող միտք: Չի հաւնիր հինին, կը դժգոհի ներկայէն եւ ձգտումը ունի նորութիւն մը մտցնելու կեանքին մէջ: Յեղափոխական խառնուածքի տէր է եւ իր եռանդը սպառելու եւ յղացումները իրականացնելու ասպարէզ կը փնտռէ:

Եթէ մեծերը, որ երբեմն սխալ կը հասկնան երիտասարդը, աւելի փափկանկատ գտնուին եւ զգուշօրէն մօտենան անոր, կրնան չիտակ ճամբու վրայ դնել եւ երիտասարդութիւնը մղել մեծագործութեանց:

Երիտասարդութեան ներքին կրակը եւ ընդվզումները ոչ թէ պէտք է մարել, այլ աւելի բոցավառել եւ հրահրել՝ գաղափարական նպատակի մը ծառայեցնելով սրբազան այդ հուրը եւ յեղափոխական խռովքը:

Անսպառ եռանդ ունի երիտասարդը եւ պայքարի հակամէտ է ան: Կը ձանձրանայ տաղտկալի ճառերէ, խրատներէ եւ կրկնուող յորդորներէ: Ան կարօտ է կենդանի գործի, ստեղծագործ աշխատանքի եւ նոր խօսքի:

Միանգամայն սխալ պիտի ըլլար հրահանգներով եւ կանոնագրի օրէնքներով պարտադրել երիտասարդներուն մեր կամքը եւ ստիպել որ կատարեն աշխատանքներ մեր ուզած ձեւով:

Ընդհակառակն՝ երիտասարդութեան մէջ պէտք է զարգացնել նախաձեռնութեան ոգին, կերտել անոր մէջ զօրաւոր անհատականութիւն, կապել կենդանի գործի եւ լծել ինքնուրոյն աշխատանքներու:

Անհրաժեշտ է քալել ժամանակի ոգիին հետ եւ երիտասարդութեան խօսիլ զինքը հետաքրքրող նիւթերու շուրջ: Նըկատի առնել անոնց կարծիքները եւ քաջութիւնը ունենալ ընդունելու այն ճըշմարտութիւնները, որ յաճախ կ'ելլեն երիտասարդի մը բերնէն:

Միշտ նոյն տեղը դոփելով, նոյն յանկերգը կրկնելով եւ անցեալի մասին խօսելով, դժուար է շահիլ երիտասարդութեան սիրտը եւ անոր մէջ համակրանքի զգացում յառաջ բերել: Միայն անոր արդար պահանջներուն գոհացում տալով, զայն կենդանի գործի մղելով եւ ազատօրէն աշխատելու հնարաւորութիւններ ստեղծելով է որ կարելի պիտի ըլլայ երիտասարդութիւնը կապուած պահել ու օգտակար տարր դարձնել մեր նպատակներուն համար:

Կարգապահութիւն, յարգանք մեծերու հանդէպ, ծանօթութիւն անցեալի մասին, գնահատանք եւ ակնածանք իրենցմէ առաջ տարուած աշխատանքներու վերաբերեալ եւ բարոյական որոշ ըմբռնումներ անպայման անհրաժեշտ են երիտասարդութեան: Սակայն, այդ բոլորը անոնք պէտք է իւրացնեն գիտակցօրէն եւ ինքնաբերաբար, օրինակ առնելով եւ սորվելով մեծերէն:

Լայնախոհութիւնը, մեծահոգի գտնուիլը եւ համբերատար ըլլալը նոյնքան կրթիչ ու դաստիարակիչ են երիտասարդութեան համար, որքան նաեւ երբեմնի խստութիւնը եւ սաստը:

Գիտնանք գործածել երկուքն ալ եւ երիտասարդութիւնը մեզի կապուած կը մնայ:

Երբեք չմոռնանք, որ մեծերը կ'երթան եւ երիտասարդները կը մնան:

ԴԷՊԻ ԱՐՄԱՇ... ՅՈՒՇԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՎ

(Ս. ԽԱՉԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ժամը 12 էր ըստ եւրոպականին, երբ մեր շոգենաւը իր հրաժեշտը կուտար Պոլսոյ քարափին: Նաւելաշուք գնացքով յունական փոքր շոգենաւ մըն էր, ուր ժողովուրդը կողք կողքի, խառն առնէն աղէ, հազիւ տեղ գտած էին իրենց եւ գոյքերուն պահպանութեան:

Արեւը ծովն ինկած էր, ինչ կախարդանք: Մեր շոգենաւը, ողջունելով կըղզիները, կը շարունակէր իր կապոյտ ճամբորդութիւնը:

Տարըճայի նաւամատոյցը հասած ենք արդէն: Յետոյ Գարամուսալ, էրէյլի, ծովեզերեայ փոքր գիւղեր, որոնց մըրգաստանները կ'իջնեն մինչեւ ծով: Յետոյ Թունճա եւ Սէյմէն, այս վերջին նաւամատոյցը կը բանայ Պարտիզակի ճամբան:

Այժմ կ'ուղղուինք դիմացի եզերքը: Արդէն կ'երեւի Նիկոմիդիան իր պայծառ լոյսերով:

Կ'իջնենք քաղաքը եւ կը մտնենք պանդոկ մը, առտուն կանուխ շարունակելու համար ուխտագնացութեան ճամբան: Մեր քաղաքին հնամենի եկեղեցին, դեռ ալ զարդարուած փոխանգերով, որոնք աթոռի եւ նստարանի տեղ կը ծառայէին ըստ աւանդապահ սովորութեան:

Կը գտնենք Վարդան աղբօր կառքը որ մեզ պիտի տանի Արմաշ: Առաւօտ: Ճամբուն երկու կողմը անհուն տարածութիւններ, մէջտեղերը տեղ տեղ լճակներ ու ճահիճներ, անոնց վրայ փայտէ կամուրջներ:

Վեց ժամուան ճամբորդութենէ ետք հեռուէն կ'ողջունենք Չարխափանի նշանաւոր վանքը, հպարտօրէն բարձրացած գիւղին կեդրոնը, բլուրի մը վրայ:

Ժամը 7 էր, իրիկուն: Գիւղացիք քաշուած են իրենց տուները յոգնած ու պարտասած իրենց օրուան աշխատանքէն:

Կառքէն կ'իջնենք ու կ'երթանք ուղղակի վանք ու եկեղեցի, մեր ցաւերուն դարման ու մեղքերուն թողութիւն խնդրելու, ինչպէս կ'ընէին մեր մամիկները:

Գիշեր է: Տաճարին մէջ սկսած է հըսկումը, «Եկեսցէ»: Հանդարտ ու մելամաղձոտ մթնոլորտ մը կը տիրէ: Հառաչանքներ ամէն կողմէ, խեղանդամներ, կոյրեր, անդամալոյծներ բժշկութիւն կ'աղերսեն Չարխափանէն:

Այնտեղ է ծանօթ լուսարարը եղբայր Մինասը, մականուանեալ Աղջիկ Մինաս, որ Սիմէոն ծերունիին տիպարն է դարձած վանքին մէջ:

Կ'այցելենք վանքին Ջրաղացը, «Աղամամարտ» ընթերցարանը, Ներսէսեան վարժարանը դպրեվանքը, տպարանը, Մատենադարանը:

Կատարուած է Ուխտը: Բայց յիսուն տարի է կը սպասենք դեռ որ մուրազատուն բարբառի: Ափսո՜ս, Ուխտատեղին իսկ քանդեցին անօրէնները եւ մուրազատուն իսկ դաղթական դարձաւ:

Ալ ո՞ր ընենք մեր ուխտը, կէս մնաց մեր մուրատը:

ՄԷՆ – ՍԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԵՌ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի գեղարուեստասէր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը շարժած է Ճարտարապետներուն տան մէջ վերջերս տեղի ունեցած չեխ գիրքերու գծագրութեան ցուցահանդէսը, ուր երեք հարիւր աշխատութիւններ ներկայացուցած են չեխ երեսուն գծագրիչներ:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեք օր Երեւան հիւր եղած են Հունգար գրագէտներ, գլխաւորութեամբ Հունգարիոյ գրողներու Միութեան նախագահ՝ Ե. Տարվաշի: Հունգարացիները ծանօթացած են մայրաքաղաքին տեսարժան վայրերուն, հանդիպումներ ունեցած են իրենց հայ գրչակիցներուն հետ, այցելած են Մատենադարան, հայ նկարիչներու յոբելենական ցուցահանդէսը եւայլն:

ՕՏԱՐ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մէկ շաբաթ Երեւան գտնուած են օտար 17 երկիրներու թերթերու եւ հեռագրական գործակալութիւններու հաշուոյն Մոսկուա աշխատող մեծ թիւով լրագրողներ: Հիւրերը ծանօթացած են Հայաստանի տնտեսութեան, մշակոյթին, բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած են մտաւորականներու եւ բանուորներու հետ: Այցելած են գործարաններ, Մատենադարան, Բիւրական եւ Սեւան:

Մեկնելէ առաջ շատեր յայտնած են իրենց տպաւորութիւնները: Ահա մէկերկուքը:

— Հայաստանի մէջ իմ վրաս մեծ տպաւորութիւն ձգեց Մատենադարանը: Հոս ես տեսայ հայ ազգին մեծահարուստ մշակոյթին կենդանի վկաները: Այս տեսակ մշակոյթ եւ գիտութիւն ունեցող ազգի մը կարելի չէ պզտիկ ըսել (Դաշնակցային Գերմանիոյ «Տ. Պ. Ա.» գործակալութեան թղթակիցը):

— Արարատի աչք շոյող պատկերը, Սեւանի կապոյտ ջուրերու մեղմ ծփանքը, Այգր լիճին կապտորակ տեսարանը, քառագագաթ Արագածը եւ Արայի լեռը, ձեր գեղեցիկ մայրաքաղաքը սիրտս անսահման ուրախութեամբ լեցուցին: Ըստ իս, Հայաստան չայցելել պիտի նշանակէր կորսնցնել շատ արժէքաւոր բան մը («Քանատըրն Թրիպիւն»):

ՃԱՏՐԱԿ

Երեւանի 1961ի ախոյենական հանդիպումներուն Կ. Քալանթար եւ Է. Թադեւոսեան հաւասար արդիւնքով բաժնած էին առաջին եւ երկրորդ տեղերը: Որով Երեւանի ճատրակի ախոյեանը ճշդելու համար երկու մրցորդներու միջեւ տեղի ունեցաւ լրացուցիչ մրցում՝ չորս հանդիպումով: Առաջին հանդիպումը աւարտած է հաւասար արդիւնքով, երկրորդը՝ շահած է Է. Թադեւոսեան, իսկ երրորդը՝ Կ. Քալանթար: Եզրափակիչ և վճռական չորրորդ խաղը շահած է Է. Թադեւոսեան:

Այս ձեւով, Երեւանի 1961ի ախոյեան հռչակուեցաւ Է. Թադեւոսեան:

×

Ճատրակի բարեկամական հանդիպումներ տեղի ունեցան Պելկրատի մէջ, Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Իւրաքանչիւր խումբին մաս կը կազմէին 6 այրեր, երկու կին եւ երկու պատանի: Ընկերական մրցումները տեղի ունեցան տասը խաղատախտակի վրայ՝ վեց հանդիպումներով:

Խ. Միութեան խումբին յաղթանակը (31·5 : 28·5) ապահովեց խումբին առաջնորդը՝ Տիգրան Պետրոսեան, 5 հնարաւորէն չորս միաւոր շահելով (3 յաղթանակ, երկու հաւասար):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Այո.

— Աղջիկս գիտէ՞ իմ աւազակ ըլլալս:

— Ոչ:

— Հայրս:

— Ան ալ չի գիտեր:

— Էհ. բաւական է: Հիմակ ասկից քեզ ազատելու ճարը պիտի մտածեմ. որովհետեւ ընկերներս քուրտ են եւ կը հաւատան թէ նշանաւոր պէյի մը զաւակն ես: Այդ պատճառաւ պէտք չէ որ կասկածին: Դուն դարձեալ տեղդ գնա. հանգիստ եղիր վաղը կրնանք ազատօրէն խօսիլ...

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆ

Լաչխտանի ժեռուտ ու սեպաձեւ լեռներուն մէջ Վանական գիշեր մըն ալ անցուց աւազակներուն քով:

— Ամենակալ Աստուած, կը մրմնջէր Վանական ինքնիրեն: Ո՛հ, դուն առաջնորդեցիր զիս այս զարհուրելի լեռներուն մէջ, որպէսզի հոգւոյս հետ կապուած ընտանիքի մը յոյսը, միակ ապաւէնն եղող մարդը գտնեմ...

Այսպէս դառն խոկումներու մէջ թաղուած էր, երբ եռին դարձաւ ու տեսաւ որ աւազակապետը խորին կսկիծով մը կեցած զինքը կը դիտէր ու չէր համարձակեր կարծես բառ մը խօսելու:

Ո՛հ, մէկ օրուան մէջ որչափ փոխուած էր այդ հսկայ մարդը: Բարձր հասակը կքեր էր, արեւէն ժխոյած կերպարանքը աժգուներ էր, պայծառ ու անվեհեր կերպարանքը մթնցեր ու զգալի սուերով մը պատեր էր, աչքը բոլորովին արիւն խըռներ էր, մէկ խօսքով այդ առիւծի կորովին ունեցող աւազակապետը ջախջախուած էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ:

— Վանական... հառաչեց աւազակապետը մրմռքած ձայնով մը: Բոլոր ընկերներս հեռացուցի: Այսօր մինչեւ արեւմտին ազատ ենք եւ կրնանք խօսիլ:

— Ո՞ւր գացին որ... նկատել տուաւ Վանական:

— Շատ հեռուներ... յարեց աւազակապետը, հետեւաբար պիտի կրնամ պատմել քեզի թէ ի՞նչպէս եղած է որ այս զարհուրելի կեանքին մէջ նետուած եմ, տասնեւչորս տարիներէ ի վեր... Պիտի պատմեմ... որ երբոր աղջկանս մօտ երթաս, ըսես անոր թէ հայրդ յանցաւոր մը չէ, հայրդ աւազակ մը չէ, հայրդ գող եւ ոճրագործ մը չէ: Ախ թող իմանայ ծերունի հայրս թող իմանայ:

Ու չկրցաւ իր խօսքերը շարունակել: Աւազակապետը պահ մը դողդղաց մարդու մը պէս որ կախաղանին կը մօտենայ սոսկումով մը, աչքերը դառն արցունքով մի լեցուց եւ ըսաւ.

— Թերեւս իմացած ես որ տասնեւվեց տարիներէ ի վեր հեռացած եմ իմ ընտանեկան յարկէս: Հազիւ թէ մէկ տարուան ամուսնացած էի, երբ ստիպուեցայ պանդխտութեան դիմել: Բաժանման գիշերը կնոջս տուի այդ դաշոյնը, իբրեւ ամենաթանկագին յիշատակ մը: Այդ դաշոյնը որուն վրայ քանդակուած տեսար իմ անունս ու մականունս, մեր տոհմին վերջին յիշատակն է. Երբ առաջին անդրանիկ զաւակը կը ծնի մեր տունին մէջ, հայրը դայն պարտաւոր է մանկան խանձարուրին հետ եկեղեցիլ տանիլ ու կնքուած պահուն դաշոյնը բանալով անոր կուրծքին վրայ դնել: Եւ որովհետեւ գիտէի թէ կինս յղի էր. անոր տուի ու ըսի. «Խոստումդ մի դրժեր... պատիւդ անարատ պահէ, ինչպէս անարատ է այս դաշոյնը»:

Պանդխտութեան մէջ երկու տարի մընացի. գործս այնքան յաջող գնաց որ բաւական դրամ կրցայ շահիլ ու հայրենիք վերադառնալու որոշումս տալ: Բայց սրտակից ու անկեղծ բարեկամ մը ունէի որ իմ հայրենակիցս էր: Ուզեցի սպասել որ ան ալ վերադառնար: Բարեկամս կին մը, մանկամարդ աղջիկ մը ու փոքրիկ մանուկ մը ունէր: Ամիս մը ետքը ճամբայ ելանք: Երբ հասանք այս լեռներուն մէջ, ահա աւազակներու խումբ մը մեր դէմը ելաւ ու սկսան կողոպտել մեզ:

Ասիկա բաւական չէր.. բարեկամիս կինն ու աղջիկն ալ յափշտակեցին: Գիշեր էր. ի՞նչ կրնայինք ընել: Կարաւանն արդէն հեռացած էր: Բարեկամս չկրցաւ բաժնուիլ ... վճռեց աւազակներուն ետեւէն երթալ աչքն առնելով իր մահը: Ի՞նչ ընէի ես... ալ անոր վիճակը տեսնելով չկրցայ առարկել, այլ ըսի իրեն. «միասին կ'երթանք ... եւ եթէ մեռնիլ հարկ ըլլայ, միասին կը մեռնինք»:

Ամբողջ գիշերը թափառեցանք բայց աւազակները բոլորովին անհետացած էին: Երկու օր վերջը չորս հոգի մեր դէմը ելան լերան մը մէջ: Բարեկամս ճանչցաւ ... առոնք իր թշնամիներն էին: Վեցհարուածով մը անոնց երկուքը սպաննեց ...: Ու այդ կռուին մէջ ինքն ալ ինկաւ... մահուան վայրկեանին ըսաւ ինծի. «Ներէ՛ս, բարեկամս, իմ վրէժս դուն լուծէ ... մնաս բարով»:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տիկին Հեղինա Սէֆէրեան (Անիէռէն) վեց ամսուան Յառաջ կը նուիրէ Տիկին Թորոսեանի (Լուարէ) :

Այրի Տիկին Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Էտի Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Մելիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մելիքեան, ինչպէս նաեւ Նիկողոսեան, Բամպուքճեան, Արզումանեան, Մելիքեան, Արշաւիր, Պասմաճեան եւ Մըսըրեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ԺԱԽԵԱՆԻ
(Էրզրումցի, 59 տարեկան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Պրիւսէլ, Սեպտեմբեր 13ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր, Շաբաթ Զըրչ Օֆ Սէնթ-Ճանտի մէջ, ըստ հայկական ծէսի (181 Շոսէ վլէօրկաթ, Իքսէլ) ժամը 10ին : Մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն Ժիլ գերեզմանատունը :

163, Rue de la Victoire 4, Rue Bosquet, Bruxelles

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Էտի Ժախեանի, ինչպէս նաեւ Մելիքեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անդրանիկ Յակոբեան, ինչպէս նաեւ Երամեան, Յարութիւնեան եւ Գըլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, զաւկին եւ ազգականին

ԼԻՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին հոգեհանգիստը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 24ի Կիրակին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՋԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս) :

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ :

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ
Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի : Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, այս Կիրակի ժամը 10ին : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երեկոյեան Թափոր Խաչվերացի, ժամը 5ին : Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. յիշատակ Մեռելոց Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ կամքէ անկախ պատճառներով, այս Կիրակի պատարագ տեղի պիտի չունենայ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Խաչվերացի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս իրիկուան Անդաստանի Թափորը :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առթիւ, այս Կիրակի Թաղիս Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաջորդ օր, երկուշաբթի՝ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ի յիշատակ ազգիս ընդհ. ննջեցելոց հոգւոց :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ եւ քարոզ օրուան տօնին առթիւ, մասնակցութեամբ երկսեռ երգչախումբին եւ տեղւոյն զպրաց դասուն : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վարագ քհնյ. Աւագեան :

Նոյն օրը յետ միջօրէի ժամը 5ին Խաչվերացի մեծահանդէս Թափոր, եւ անդաստան եկեղեցւոյ շուրջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսքի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը : Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին : Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները :

ԾԱԽՈՒ Է
MERCERIE - BONNETERIE
ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով : Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին : Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ անպայման :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne ;
2) Entrepreneurs pour montage tricots, grande série.

Terzian
3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

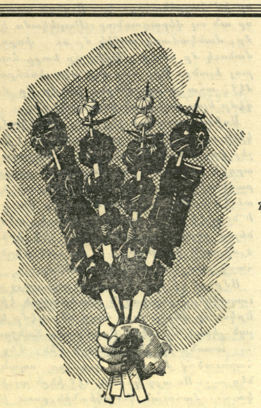

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված - ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ : ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՋՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում :

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ
Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 17 SEPTEMBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9206 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5007

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ

«ՃԻՀԱՏ» ՄԱԿ-Ի ԴԷՄ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԵՑԱՒ

Էլիզապէթվիլի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ եւ ոեւէ քաղաքացին որ զէնքով բռնուի հրացանի պիտի քաշուի :

Կացութիւնը աւելի քան երբեք ծանր է եւ տասնեակներով դիակներ կը գտնուին, քաթանկացի զինուորներու որոնք սպաննուած են, մէկ գնդակ ունենալով կոնակէն, ինչ որ դէմ է պատերազմական տարրական օրէնքներուն :

Էլիզապէթվիլի 8000 Եւրոպացիները իրենց տուները քաշուած են եւ ջուրն ու ուտեստեղէնը սկսած է զգալապէս պակսիլ :

Պայքը ցեղախումբերն պետը՝ որ եղբայրն է նախարար Մունոնկոյի · Ճիհատ (սուրբ պատերազմ) յայտարարած է ՄԱԿի դէմ : 500 իրլանտացի զինուորներ կը գտնուին սոյն շրջանը, Ժատոթվիլ, իւրաքանչիւրը 24 տարեկան եւ որոնք ոչ մէկ փորձառութիւն ունին եւ առաջին անգամն է որ կրակ կը տեսնեն :

Քաթանկայէն եկած բոլոր լուրերը աննպաստ են ՄԱԿին եւ իր ուժերուն բռնած ընթացքը շատ դատապարտելի կը նկատուի : Ըստ ոմանց Էլիզապէթվիլի հիւանդանոցին վրայ կրակ բացած են եւ երբ Կարմիր – Խաչի ներկայացուցիչը՝ Վան Թոյ բողոքած է, հնդիկ հրամանատարը ըսած է թէ հիւանդանոցը ռազմագիտական դիրք մըն է :

Զոհերու պաշտօնական թիւը գիտնալ դժուար է, յստակ է սակայն թէ մեծ է անոնց թիւը, երկու կողմն ալ :

Քաթանկան, գրած ենք ժամանակին ալ, Քոնկոյի ամէնէն հարուստ շրջանն է : Ան է որ չահ կ'ապահովէր Պելժիոյ, մինչ Քոնկոյի մնացեալ մասը դրամ կ'արժէր իրեն :

Քոնկոյի անկախութեան հռչակման ժամանակ երբ Չոմպէ յայտարարեց թէ Քաթանկա անջատ եւ անկախ պետութիւն մըն է, այն տպաւորութիւնը տիրեց թէ Պելժիա «խաղ» մը խաղայ եւ Չոմպէի միջոցով կ'ուզէ պահել Քաթանկան, այդ ձեւով նպաստաւոր կացութիւն մը կը ստեղծէր : Մէկ կողմէ անկախութիւն տալով կ'ազատէր Քոնկոյի աղքատ մասէն, միւս կողմէ գործակցելով Չոմպէի հետ կ'ապահովէր իր շահերը : Հաշիւը ճիշդ էր բայց սխալ ելաւ :

Բարձր-Քաթանկայի Միութեան բաժնետուութիւններու ամբողջութիւնը 500 միլիառ արժեց սակարանի մէջ :

Հանքային Միութեան հարստութիւնը կը կազմեն Ա.) Հանքերը, ուրկէ տարին 300.000 թոն պղինձ կը հանուի, 200.000 թոն զինկ, յետոյ ուրիշ մետաղներ, ինչպէս՝ քոպալթ, ժերմանիում եւ քատմիում :

Բ) Ճարտարարուեստ, երեք հաստատութիւններ Էլիզապէթվիլ, Ժատոթվիլ եւ Քոլվեզի, ուր կոշտ մետաղները կավերամշակուած ապրանքներու կը վերածուին, որոնք կը գործածուին բովանդակ աշխարհի մէջ :

Գ) Կարեւոր մասնակցութիւններ քոնկոլեան 17 ուրիշ ընկերութիւններու մէջ, 9 պելժիական եւ հինգ ոչ – պելժիական (մէկը՝ ֆրանսական) :

Հանքային Միութիւնը (Իւնիոն Մինիէր) 20.000 Աֆրիկեցիներ կ'աշխատցնէր, ինչ է որ ամբողջ Քոնկոյի տուրքերուն 25 առ հարիւրը կը հայթայթէր :

Հանքային Միութեան բաժնետուութիւնը հետեւեալ ձեւով բաշխուած են․— 16 առ հարիւրը Պելժիոյ Սօսիէթէ Ժենէրալին կը պատկանի (երկրին մեծագոյն դրամատունը), 14 առ հարիւրը, 1891ին Թանկանիքա Լիմիթըտին յանձնուած է : 25 առ հարիւրը, իրաւունքով Քոնկոյի պետութեան կ'երթայ (Չոմպէ իր անկախ Քաթանկայով կ'ուզէր իրեն վերապահել այդ բաժինը, նոյնը կ'ուզէր, ժամանակին, Հանդուցեալ Լումումպա) :

45 առ հարիւրը 100.000 հոգիի եւ դրամատունի ձեռքն են, բայց ասոնցմէ ոչ ոք դրամագլուխին 0.5 առ հարիւրէն աւելի ունի :

Քաթանկան անկախ մնալու պարագային, Չոմպէ կրնար համաձայնիլ Բրիւսէլի Սօսիէթէ Ժէնէրալին եւ Թանկանիքա Լիմիթըտին հետ, Քաթանկան, եթէ մէջտեղէն վերնայ, ծրագիրը կը փոխուի եւ նոր դժուարութիւններ կը ծագին :

ԵԱՍԸ ԱՏԱ

15 ՄԱՀԱՎՃԻՌ

ՋՈՐԼՈՒ ԵՒ ՓՈԼԱԹՔԱՆ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ, ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԱՆԶՆԱՄՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՓՈՐՁԵՑ

Եասը Ատայի Բարձրագոյն Ատեանը տուաւ իր վճիռները : 12 մահավճիռներ արտասանուեցան հետեւեալ ամբաստանեալներուն դէմ․—

Հանրապետութեան նախագահ․— Ճէլալ Պայար,

վարչապետ՝ Ատնան Մենտերէս,

Արտաքին նախարար․— Զորլու,

Ելմտական նախարար՝ Փոլաթքան,

Ազգ. ժողովի նախագահ՝ Քօրալթան,

փոխ – նախագահներ՝ Քիրազօղլու եւ Էրօզան,

Քննիչներ՝ Սանթար եւ Քիրիշօղլու,

խորհրդարանի անդամ՝ Պիլկէր,

Դեմոկրատ կուսակցութեան կոմիտէի անդամ՝ Քալաֆաթ եւ նախկին երեսփոխան՝ Պահա Աքշըթ :

Մենտերէս ներկայ չէր վճիռները լսելու համար, բժիշկները կը հաստատէին թէ իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ ներկայ ըլլայ : Երբ վճիռը լսեց, Ատնան Մենտերէս փորձեց ինքզինքը թունաւորել քնաբեր դեղի մեծ քանակ մը կլլելով : Վիճակը շատ ծանր է եւ մահապատիժին գործադրութիւնը քանի մը օր յետաձգուած, այդ պատճառով :

Ասոնցմէ զատ 31 հոգի ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան, 418 հոգի ժամանակաւոր բանտարկութեան, 123 հոգի ազատ արձակուեցան : Թիւերը ցարդ ստոյգ չեն :

Վճիռներուն նախօրեակին Պոլսոյ «մենտերէսեան» նկատուած շրջանակները խիստ խուզարկութեանց ենթարկուած էին եւ կասկածելիներ՝ ձերբակալուած : Ոսկին, Հինգշաբթի օր անակնկալ բարձրացում մը արձանագրած էր, յայտնելով գործի շրջանակներու մտահոգութիւնները :

Զինուորական իշխանութեան կը մնար վաւերացնել վճիռները, կրնայ մահապատիժները ցկեանս բանտարկութեան վերածել : Վաւերացուեցաւ Մենտերէսի, Զորլուի եւ Փոլաթքանի մահավճիռները· եւ երկու վերջինները կախուեցան շաբաթ առտու : Հակասական լուրեր կը տրուին այս մասին կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Մենտերէս ևս կախուած է, ուրիշներ կ'ըսեն թէ ապաքինման կը սպասուի :

Դատավարութիւնը սկսած էր 1960 Հոկտեմբեր 14ին, ունեցած է 203 նիստեր, լսած է 1068 վկաներ, դատախազը 228 մահապատիժ ուզած էր :

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՊԷՆ ԽԵՏՏԱՅԻ ՃԱՌԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՉԷ

« ԱՀԱԿ »ի նոր «վարչապետը» իր առաջին պաշտօնական ճառը խօսեցաւ, բաւական երկար :

Պէն Խետտա մեծ կարեւորութիւն կու տայ զանգուածներու աշխատանքին եւ անոր տարած պայքարին քաղաքներուն մէջ : « Ազատագրման մեր շարժումին մէջ, չեչտեց ալժերացի պարագլուխը, նոր հանգրուան մըն է» :

Միջազգային գետնի վրայ, Պէն Խետտա յիշեցուց թէ «ԱՀԱԿ»ը պիտի շարունակէ «ոչ – դաշնակից»ի իր քաղաքականութիւնը : Պիտի ամրապնդէ կապերը Մաղրէպի, Մերձաւոր–Արեւելքի եւ Աֆրիկէի արաբ եւ ափրիկեցի ժողովուրդներուն հետ : Բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի պահէ Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի երկիրներուն հետ եւ ընկերվարական պետութեանց : Գլխաւորը, Պէն Խետտայի համար հրաժարիլն է, Էվիանի եւ Լիւկրէնի ընդհատումները պատճառող, բացասական քաղաքականութենէն : Բանակցութիւնը կարելի է, Պէն Խետտայի համար, քանի որ տը Կոլ յայտարարեց թէ կարեւորութիւն չի տար Սահարայի գերիշխանութեան հարցին :

Պէն Խետտա կ'ուզէ գիտնալ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը պատրա՞ստ է այդ կարծիքին հետեւանքները կրելու : Ինք վստահ է թէ անկեղծ եւ պարկեշտ բանակցութիւն մը թոյլ կու տայ ալժերացի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունք ունենալու եւ անկախութեան տիրանալու : Ապա Պէն Խետտա կը խօսի նաեւ Եւրոպացիներու ճակատագրին մասին : Կ'ըսէ թէ այն մոլեռանդ Եւրոպացիները « որ գաղթատիրական բանակին եւ ոստիկանութեան մեղսակցութեամբ Լէնշաժի եւ Թալանի կը դիմեն, իրենց ապագան է զոր խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն» :

Առաջին անգամ ըլլալով իրենց նոր « վարչապետը» արաբերէն խօսեցաւ ալժերացի ժողովուրդին, ցարդ իր նախորդը՝ Ֆերհաթ Ապպաս ֆրանսերէն կը խօսէր, արաբերէն չգիտնալով : Իր լեզուն աւելի վճռական է : Կը սպասուէր գլխաւորաբար որ Պէն Խետտա պատասխանէ տը Կոլի, այդ ուղղութեամբ կարելի է ըսել թէ «այո» պատասխանեց եւ պատրաստ է խօսելու :

Ալժերիոյ մահմետականներուն համար, Պէն Խետտան ալ քայլ մը առաջ գնաց եւ համաձայն գտնուեցաւ բանակցելու :

× Թունիզիա տեսակցութիւն մը տըւաւ ձայնասփիւռի ծանօթ Թղթակից Տաւիտ Շէօնպրունի, որուն ընթացքին կրկին լեզուն փոխեց Ֆրանսայի նկատմամբ :

Թունուզիայի նախագահը յայտարարեց թէ ֆրանսական վերջին յուշագիրը անընդունելի է : Պուրկիպա կ'ըսէ թէ Ֆրանսացիները կ'ուզեն պահել ոչ միայն կայանը այլեւ քաղաքին հաղորդակցութեան կէտերը, ինչ որ կը նշանակէ թէ վստահութիւն չունին Թունուզցիներու տուած ապահովութեանց :

Փարիզի շրջանակներուն տպաւորութիւնն այն է թէ Պուրկիպա սխալ մեկնութիւններ տուած է եւ հարցը կարելի է կարգադրել դիւանագիտական ճամբով :

ՈԳԻՆ ԻՄ ԵՐԳԵՐԻ

Յաճախ կ'ասես թէ ես երբեք
Երգեր չունեմ սիրոյ մասին·
Սէրըս կարծես չորցած մի գետ
Էլ չի ձգտում քո ովկիանին :

Բայց սիրելիս, ինչ էլ երգեմ
Պայքարի թէ մարդոց մասին·
Առանց սիրոյ ի՞նչպէս երգեմ,
Որ չըլինի իմ երգը սին :

Դու ես ոգին իմ երգերի ·
Դու ես երգն իմ երգերի մէջ ·
Սիրով միայն երգըս կ'ապրի
Գալիք բոլոր դարերի մէջ :

ՆՇԱՆ ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶը կը գրէ թէ Ամերիկացիք որոշած են այլեւս հետեւանք չտալ Եուկոսլաւիոյ եւ Լեհաստանի օժանդակութեան դիմումներուն, այս երկիրներուն բռնած դիրքին համար, վերջին դէպքերու առթիւ :

ՊԵԼԺԻՈՅ Մայր – Թագուհին՝ Էլիզապէթ 86 տարեկան, յառաջիկայ Չորեքշաբթի համայնավար Չինաստան կ'երթայ, պաշտօնական այցելութեան :

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ութ հարիւր հազար հոգի այցելած են Մոսկուայի ֆրանսական ցուցահանդէսը, մէկ ամսուան ընթացքին :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրը Ապտալլահ Ալ Սալէմ Ալ Սապահ պաշտօնապէս դիմեց Անգլիացիներուն որպէսզի իրենց զօրքը քաշեն : Բրիտանացի զինուորներու տեղը պիտի գրաւեն, հերթհերթ, Արաբ Մ. Հանրապետութիւն, Յորդանանի եւ Սէուտական Արաբիոյ զինուորները :

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը լուծեց խորհրդարանը եւ Հոկտեմբեր 4ին նշանակեց ընտրութեանց թուականը :

ՂԱՆԱՅԻ մէջ լուսարգել հռչակուեցաւ երկու քաղաքներու մէջ, ուր բախումներու վախ կայ :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Արաբական Լիկայի ընդհ. քարտուղարին որ պիտի չմասնակցի այդ կազմակերպութեան ժողովին, որ Հինգշաբթի սկսած է : Այդ ժողովին կը մասնակցի Քուվէյթի իշխանապետութիւնը ինչ որ պատճառ է Իրաքի ձեռնպահութեան :

ՊՐԱԶԻԼԻ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը յայտարարեց թէ Քուատրոս խենթ մըն է իսկ Կուլար՝ դաւաճան մը :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կը կատարուին երեսփոխանական ընտրութիւններ, այսօր Կիրակի : Քուէարկողներու թիւը՝ 37 միլիոն կը հաշուուի : Ամէն քուէարկող երկու ձայն ունի տալիք Ա.) Թեկնածուն, Բ) Կուսակցութիւնը : Երեք գլխաւոր կուսակցութիւններ կան․— ժողովրդավար – քրիստոնեայ (Ատընաուըր), ընկերային – ժողովրդավար (Վիլի Պրանտ), ազատական : Ընտրուելիք երեսփոխաններու թիւն է՝ 494 եւ 22 Պերլինի համար, որոնք սակայն քուէարկութեան իրաւունք չունին : Պատուիրակներ են :

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏԻ թոռը Օռոռ Սանտ մեռաւ, առջի օր 95 տարեկանին, իր մեծ մօր տան մէջ, Նոհան : Յուշեր գրած է Ժորժ Սանտի վրայ :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ դէմ մահափորձ մը ձախողեցաւ : Արդարեւ Գերմանիոյ վարչապետին ղրկուած էր պայթուցիկով ծրար մը, զոր ապահովութեան սպասարկութիւնները վար դրած էին :

ԻՐԱՔԻ մէջ ծագած քրտական շարժումը սուր հանգամանք կը ստանայ եւ կրնայ տապալել Քասըմի վարչակարգը :

ԵՐԲ ԲԱՌԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ ԿԸ ՄՈԼՈՐԵՑՆԷ...

Բառեր կան, ամէ՛ն լեզուի մէջ, ծագումը անյայտ, որոնք ստեղծուած են կարծես խորտակելու համար լեզուաբաններուն ամէնէն տոկուն օրէնքները եւ … յաւակնութիւնները։

Այդ բառերէն մէկը՝ հայերէն հագնի։

Հատոր մը կարելի է գրել հագնի բառին մասին, որու համապատասխան կը տրուի ֆրանսերէն անէօ շաւք, աւելի ճիշդ՝ ակնիւս ֆասքիւս։

Բառին սկզբնական ձեւն է, կ'ըսեն, յունարէն՝ ագնոս։ Յունարէն լեզուն ունի ուրիշ բառ մըն ալ, հագնոս, հնչա-բանական ձեւով բոլորովին նման առաջին բառին (յաճախ Հ տառը կորսուելով)։ Թէ ի՛նչ կը նշանակէ առաջինը՝ վիճող չկայ։ Ծանօթ է միայն երկրորդին իմաստը,— սուրբ, պարկեշտ, ողջախոհ։ Երկու բառերը, իրարու այնքան նման, ի վերջոյ կը շփոթուին ու կը ձուլուին, մէկ բառ կը դառնան եւ մէկ իմաստ կը ստանան։ Յետոյ բառը, ագնոս, հարս կ'երթայ լատիներէն լեզուին, ուր կը ստանայ ագնուս գրչութիւնը։ Այդ ուղղագրութեամբ բառ մը ունէր արդէն լատիներէնը, գառն նշանակութեամբ։ Բառափրներ կան, տխրասէր մարդիկ, որոնք կը գրեն թէ գառնուկը խորհրդանշան ըլլալով սրբութեան, անմեղութեան եւ ողջախոհութեան, լատինացած բառին վրայ կ'աւելցուի ֆասքուս ածականը, հայերէն ողջախոհ, ֆրանսերէն՝ շաւք։

Ո՛չ, լատին մատենագիրները, զանազանելու համար լատինական ագնուսը յունական ագնուսէն, որոնք տարբեր իմաստ ունէին, լատիներէն կցուած ածականով կը հասկցնէին թէ ագնուս – գառը չէ, այլ ագնուս – ողջախոհը որ կը գործածուի։ Այս ագնուսը շարունակաբար իր ածականին հետ գործածուելով՝ ներփրագործուեցաւ, բառը ստացաւ ագնուս – ֆասքուս ձեւը, ոչ մէկ կապ գառնուկին հետ։ Ֆրանսերէնը եւս իրացուց, արտասանական փոքրիկ նրբութեամբ մը, ակնիւս – ֆասքիւս։

Այսպէս, ագնուս, որ կը նշանակէր ողջախոհութիւն (շաստըթէ) իմաստը փոխ առնելով յունարէն հագնոս բառէն, անգամ մը եւս … կ'ողջախոհանայ լատիներէնի մէջ, կը ստանայ ագնուս – ֆասքուս ձեւը, կրկնութիւն բառերու կամ իմաստի։ Խելացիներ ալ կան, որոնք, ֆրանսերէնի թարգմանելով, կը գրեն անէօ շաւք (սուրբ կամ անմեղ գառ)։

Եկուր տես որ ոչ գառ է այդ սուրբ բանը, ոչ ալ գառնուկ։

Բոյսի մը անունն է։

Բուսաբանութեան մէջ՝ առաջին տունկը չէ որ փոխ կ'առնէ գառին անունը։ Բազմաթիւ են տունկերը, որոնք անուն կ'առնեն գառներէն՝ ոտանաւորներով, հէքեաթներով եւ աւանդութիւններով հարուստ մատենագրութիւն մը ընծայելով հետաքրքիրներուն։ Անձելօ տէ Կուպեռնաթիս կը յիշէ տունկեր, որոնք գառան անուն ստացած են, որովհետեւ կը նմանին գառնուկի՝ իրենց ամբողջական պատկերով կամ պտուղներուն ձեւով։ Դեռ աւելին՝ այդ տունկերէն ոմանք … գառնուկ կը ծնին, օրինակ՝ բարամեկը(*), այնքան նման գառնուկի, որ խենթ կ'ըլլան գայլերը ճարակելու համար, կ'ըսեն, եւ կ'աւելցնեն թէ արիւն կը հոսի ոստերէն՝ երբ կտրէք,— կը բուսնի պարարտ մարգագետիններու մէջ։

Բայց մեր ագնոսը, որ գառան անուն է առեր ֆրանսերէնի մէջ, ողջախոհութեան պատիւ է ստացեր յունարէնի եւ լատիներէնի մէջ, իր ինքնութիւնը եւ արժանիքները ծածկած՝ ժուռ կուգայ պատմութեան մէջ սուտ ու սխալ բարեմանութիւններ ծախելու համար հաւատացեալներուն, ուրիշէն փոխ առած։

Արդ, այս ագնոսը տունկ մըն է, ճապուկ ու կակուղ ոստերով, որոնք հին Աթէնքի մէջ կը գործածուէին անկողին շինելու համար ի պէտս քրմուհիներուն, որպէսզի պառկին մեհեաններուն մէջ՝ բղջախոհութեան (լիւքսիւռ) դէմ պաշտպանուած։ Հելլէն պարմանուհիները եւս, Թեսմոփորեան (**) տօներուն ընթացքին, որոնք տեղի կ'ունենային Բակլայակերաց ամսուն (այս եղանակին), սպիտակ հագած՝ կը պճնուէին ագնոսի ծաղիկներով, իբրեւ նշան իրենց կուսութեան։

Յետագայ յին գարգացման ագնոս տունկին վերագրուած յատկութիւնները։ Ժողովրդական երգեր եւ այլ աւանդութիւններ կը վկայեն թէ այս տունկին անուամբ կատարուած անէծքով իրարմէ կը բաժնուէին սիրահարները, թէ այն որ կ'անցնէր ագնոսի թուփին մօտէն՝ առանց կտրելու ոստ մը, կը կորսնցնէր երիտասարդի կարողութիւնը ու կը դառնար … չէզոք։ Վանականներ գօտի կը շինէին ագնոսի ոստերով եւ կը կապէին իրենց մէջքին՝ այն հաւատքով թէ գիշերագնաց սատանան հանգիստ կը թողու զիրենք անկողինին մէջ։ Առնօ տը Վիլանովա (ԺԳ. դար) կը հաստատէ թէ բաւական է կրել դանակ մը, կոթը ագնոսի փայտէ շինուած, ազատելու համար կնաբաղձութեան տառապանքներէն։ Վերջապէս ագնոսին հունտը, զոր «վարդապետի պղպեղ» կը կոչեն Իտալացիք, կ'ըսեն թէ ունի այն զօրութիւնը՝ որ կը ցամքեցնէ արարչական աղբիւրը, նոյնիսկ կը չորցնէ ծանօթ աղբիւրին ծորակը(***)։ Ահա թէ ինչո՛ւ, ժամանակ մը, բժշկ. համալսարաններու մէջ, աւանդութիւն էր ոսկեայ շղթայ մը եւ ագնոսի ոստ մը կապել նորընծայ բժիշկին մէջքին, հասկնալի պատճառներով։ Չէ՞ որ բժշկութեան աստուածը եւս, Ասկլեպիոս, կը ներկայացուէր ագնոսի փայտէ շինուած արձանով մը։

Արդ, այս յիշուած յատկութիւններէն ոչ մէկը ունի ագնոսը։ Այս բուսանունը, իբրեւ բառ՝ ծագումը անյայտ, խուսափելով յունարէն ագնոս (սուրբ, անմեղ, ողջախոհ) բառին իմաստը, ծնունդ տուած է աւանդութեանց այս հարստութեան՝ ագնոս բոյսին կապուած։ Արմատական իր նշանակութիւնը անծանօթ։ Յունարէնի մէջ, այս տունկը ծանօթ է նաեւ լուկոս (Հոմերոսի եւ Հիպոկրատի օրերուն) եւ պրոմոզուլոն, լատիներէն վիթէքս, ֆրանսերէն կաթիլիէ անուններով(****), բառեր՝ որոնք կը նշանակեն հիւսել, կապել, (տունկին ճիւղերը կը գործածուին այդ նպատակով)։

Բառաքննութիւնը, ուրեմն, ոչինչ կը լուծէ այս ուղղութեամբ։

Արաբական մատենագրութեան մէջ այս տունկը ծանօթ է ֆենենեքեսք (պարսկերէն պենենեքեսք) անուամբ։ Իսկ Պայթար կուտայ սերտատ անունը, Բաջունի իմմէր անունը։ Հունտը կը կոչուի հապպ էլ փաքաք, որ կը նշանակէ սերնդագործութիւնը փճացնող։ Տիրադի մէջ՝ տէլաշոպ։ Կոչուած է նաեւ «սկիթական պղպեղ», որովհետեւ Հիպոկրատի վկայութեամբ՝ սեռային անկարողութիւն ունէին Սկիւթացիները մեծ մասամբ։

Այս ուղղութեամբ եւս լոյս չեմ տեսներ, որովհետեւ յունական – լատինական իմաստաբանութիւնն է որ կրկնուած է արաբերէնի մէջ։

Գանք հայերէն համապատասխան բառին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Բարամեկ ռուսական բառ է, կը նշանակէ գառնուկ։ Այս բառը գրուած է եւրոպական մատենագրութեան մէջ բորամեց, բարանեց, բորանեց,— ըստ ոմանց՝ ծագումով թաթարական։

(**) Շատ հետաքրքրական աւանդութիւններ կապուած են այս տօնակատարութեան, խորիմաստ ու խորհրդաւոր։ Հինգ օր կը տեւէր այս տօնը եւ երեք մասի կը բաժնուէր,— պատրաստութիւն՝ երբ իգական սեռըկրիրաժարէր ամէն հաճոյքէ, ժուժկալութեամբ ուտելիքի, խորշանքով այրերէ, երկրորդ՝ թափօրի կազմութիւն, սպիտակ հագուած աղջիկներով, իրենց գլուխին վրայ՝ հագնիի ծաղիկներու պսակը եւ նուիրական սակառը, որու մէջ՝ երախայ մը, ոսկեղէն օձ մը, մաղ մը, կարկանդակներ, ուրիշ աղջիկներ՝ նուիրական գիրքեր ի ձեռին, ուրիշներ՝ բոցավառ ջահեր, այս բազմութիւնը բարձրաղաղակ կանչելով Պրոսերպինի անունը՝ կը բարձրանար դէպի Դեմետրի մեհեանը, երրորդ՝ «հինգնատեսութեան պահը» (օթոփսի), միանալու համար աստուածութեանց հետ՝ մեհեաններու մթութեան կամ նուիրական անտառին մէջ, (աստուածութեանց դերը կը կատարէին քրմապետները),— Հայոց մէջ՝ համեմատել հերատուկներու, իշխանական դասակարգի աղջիկներու նուիրումը մեհեանին։

Այս աւանդութեանց նկարագրութիւնը, ինչպէս նշանակութիւնը կը պահանջէ գրել երկար յօդուածաշարք մը, որ դուրս կ'իյնայ մեր նիւթէն։

(***) Քորսիքայի մէջ, հասկնալի չէ թէ ինչո՛ւ ագնոսի ոստերով կը կապեն մեռելին ձեռքերը։

(****) Ֆուռնիէ մերժելով ստուգաբանութիւնը, որ ագնոսին կը վերագրէ սեռային անկարողութիւն տալու յատկութիւն, կը ներկայացնէ լատիներէն ագնուս բառը իբրեւ արմատ, հասկ նշանակութեամբ, տունկին ծաղկի ձեւին թելադրանքով։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՇԱԼԻՔ ՄԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԽՄԲ.— Զուիցերական օդանաւային ընկերութեան (Սուիսէր) ճամբորդներուն վերապահուած պարբերաթերթը, կէօրկ Կէսթերի ստորագրութեամբ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Վանի մասին։

×

Հինգ ժամուան թռիչք մը եաք, հին Հայաստանի լեռներուն սրտին վրայ կը ցոլան Վանայ լճին կապոյտ ջուրերը։ Մշուշոտ հորիզոնին վրայ, անիրական ինչպէս փաթա մորկանա մը, կը բարձրանայ Թուրքիոյ (??) բարձրագոյն գագաթը՝ Արարատ (5165 մեթր)։

Պոլսէն երկու հազար քիլոմեթր դէպի Արեւելք եւ հարիւր քիլոմեթր Հարաւ-Արեւելք, առասպելական այն կէտէն՝ ուր կը միանան Պարսկաստանի, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանները, Վանայ լիճը կը տարածուի 3600 քառակուսի քլմ.ի վրայ (վեց անգամ մեծ Լեմանի լիճէն), ծովի մակերեսէն 1720 մեթր բարձր։ Հայկական հին առած մը կ'արտայայտէ այդ ափերուն անպատմելի գեղեցկութիւնը. — «Վան՝ այս աշխարհի վրայ եւ դրախտը անդին աշխարհին մէջ»։ Որովհետեւ լեռնային լճի մը կախարդանքը կը միացնէ ծովային բնանկարներու վեհութեան։ Արեւելեան ափը հեշտաւէտ է եւ հիւրընկալ։ Լիճը արդէն ինքնին բնութեան մէկ հրաշալիքն է։ Իր ջուրերը ոչ աղի են, ոչ անուշ, այլ՝ օճառային։ Հակառակ…

Հազարամեակներու ընթացքին աւելցած է լճին պարունակած բորակի քանակութիւնը, հրաբխային ժայռերուն պատճառաւ, զորս կը լուան իր ջուրերը, եւ այնքան խտացած որ լողանք առնելը շատ յանձնարարելի չէ։ Եւ սակայն, հակառակ իր տարօրինակ քիմիական բաղադրութեան, կեանքը բացակայ չէ այս ջուրերէն։ Ճերմակ միսով եւ շատ փշոտ ձուկ մը կը խայտայ։ Եզերաբնակները ալեկոծ կը դրկեն իրենց զաւակներուն՝ արտասահման, անոնց յիշեցնելու համար իրենց …

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Դիւանագէտ Զօհրապ, որուն համբաւը կը գերազանցէր իրական արժանիքը եւ որ մատենագրաններ իր տրամադրութեան տակ ունենալով հատոր մը չհրատարակեց ազգային հարցի մասին, կը հաւատար, թէ Գերմանիա եւ Ռուսիա պիտի ընդունէին իր դիմումը։

1907ին, Խրիմեան Լա Հէյի երկրորդ դեսպանախորհուրդին կը ղրկէր Իւթիւճեան – Ահարոնեան պատուիրակութիւնը, որ աւելի հեղինակաւոր էր կազմութեամբ եւ եկեղեցական վերին իշխանութեան կողմէ առաքուած, բայց կը մերժուէր։ Այդ առեն Օրմանեանի հեռագիր չկար։

Սահմանադրական շրջանին Զօհրապ խիրաքանչիւր տարի ճամբորդած է Եւրոպա եւ այդ առթիւ գրած է իր տպաւորութիւնները, խորհրդածութիւնները։ «Հոն գրած եմ —կը գրէ— կեանքիս ամբողջ իմաստասիրութիւնը»։ (Էջեր Ուղեւորի Օրագրէն. Իզմիր, 1922)։

Իր իմաստասիրութիւնը ընկերային է առաւելապէս, չունի բնազանցութիւն, բայց հոն պիտի գտնենք իր աշխարհայեացքը, կեանքի ըմբռնումը։ Վրձինի հարուածով կը ներկայացնէ մարդիկ եւ իրեր յստակ, յղկուած լեզուով, կը նայի, կը տեսնէ, կը քննէ եւ կը խորհրդածէ. «Խորհրդածութիւնները բարեկամներն են, խօսակիցները, համբերութեամբ ունկնդրող խօսակիցներ առանձնութեան մէջ»։

Կը գնահատէ Արեւմուտքի արդիւնաբերութիւնը, կը քննէ ազգերու մրցակցութիւնը, կը խորհի ընկերային հարցի լուծման մասին, կը տեսնէ դասակարգային պայքարը, կղերականութեան տիրապետութիւնը, ամէն բան դարձած է առեւտուր, Պելճիքայի մէջ տուներն անգամ առեւտուր են։

Իր յառաջդիմական գաղափարները զինք կ'առաջնորդեն հակայեղափոխականութեան։ Պելճիքայի մէջ կրօնականներ միայն կը տեսնէ. «Պելճիքա կրօնքը եւ բարոյականը նիւթապաշտ ու շահախնդիր կղերականութեան մը հետ լծորդելու գաղտնիքը գտած է։ Քրիստոնէութեան քարոզած անձնանուիրութիւններն ու անշահախնդրութիւնները քարոզելու եկող առաքեալ մը 24 ժամէն պիտի վտարուէր կաթոլիկ Պելճիքայէն»։

Հոն կը գտնէ Էօժէն Սիւի նկարագրած տեսարանները, միայն թափառական Հրեան չի տեսներ։ Մարդիկ կեղծած են ուրեմն քրիստոնէութիւնը, անշահախնդրութեան եւ նուիրումի կրօնը բարձրացուցած չէ երկրացիներուն բարոյական մակարդակը։ Եւ սակայն ընկերվարութեան հիացող ուղեւորը չի տեսներ բանուորական կազմակերպութիւնները եւ անշահախնդիր գործիչ մը՝ Վանտերուէլտ եւ Ժորեսը ծափահարող զանգուածները։

Խաղաղութեան դատը քաղաքակրթութեան դատն է եւ այդ դատը պաշտպանողները ընկերվարականներն են։ «Ամէնէն կոյրերն անգամ պէտք է ճանչնան ընկերվարականներու մատուցած ծառայութիւնները խաղաղութեան դատին, բանակի դէմ բանակ, մէկը արիւն թափելու, միւսը՝ թող չտալու համար»։

«Ընկերվարականները ուրիշին ստացուածքը գրաւելու համար պատրաստուած աւերիչ մարդիկը չեն, այլ այդ կարգի մարդոց դէմ ելլողներն են, ընկերութեան, մարդկութեան գերագոյն շահերը եւ էն բարձր վախճանները պաշտպանողները իրենք են»։

Կը պաշտպանէ աշխատութիւնը աշխարհը տիրաբար վարող դրամագլուխին դէմ։ Երկու բանակներէն մէկը կը պատկանի դրամատիրութեան, միւսը՝ աշխատաւորութեան։ Երկրորդ ուժը նկուն եւ ողորմելի է, Դաւիթին եւ Գողիաթին պատմութիւնն է ան գուցէ, թէ ով է վերջնական յաղթողը»։

«Քարլ Մարքսի հոյակապ գործը՝ Դրամագլուխը» կը բացատրէ դասակարգային պայքարը, Դրամագլուխի եւ Աշխատանքի։ Զօհրապ կը փափաքի, որ հաստատութեան արդար բաշխում ըլլայ, մինչդեռ դրամատիրական դրութեան մէջ «հարստութիւնը կը դիզուի անհատներու ձեռքին մէջ, փոխանակ տարածուելու բոլոր մարդոց վրայ»։

×

Յօղուածով մը գերմաներէնի կարեւորութիւնը չեշտած էր, Գերմանիոյ մէջ նոր կը տեսնէ տենդագին աշխատանքի նոր գոյներ, նոր ներդաշնակութիւն ստեղծելու, նոր գաղափարներ յղանալու։ Կը հիանայ կարգապահութեան վրայ եւ ինքն ալ միջավայրէն ազդուելով՝ կը դառնայ կարգապահ, թէեւ վստահ է վերադարձին թուլամորթ մը դառնալուն։ Ժամանակաւոր գործունէութիւն մը կը դադրի, եթէ սովորոյթ մը չէ եղած։ Վիքթոր Քամպոն կը յիշէր Թուրք ուսանողները, որոնք վերադառնալով հայրենիք, կը գտնեն նախկին ունակութիւնները։ Նոյնը կը կրկնէ Զօհրապ. «Տաճիկներով Եւրոպա ապրող ու կապիկի պէս ապրելու կանոնները նմանցնողները Թուրքիա դառնալով ամէնը մոռցեր են»։ Հայերն ալ երկար ատեն դաստիարակութեան պէտք ունին, եւրոպական վարքն ու բարքը ստանալու համար։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(24 Տար.)

...ննդավայրը: Այս խոհարարական տա– ...րքինակութիւնները տեղի կուտան այն ...կական տեսարաններուն առջեւ, զոր կը ...գեն հանդարտ ծովախորշերը: Փի– ...դքին ծառեր, մանուածապատ ճիւ– ...ղեր, ինչպէս բուսաի հսկայ ...սարումներով, կը բարձրանան ենթածովա– ...ղեր, կը բարձրանան ենթածովա– ...ձաներ, կը բարձրանան ենթածովա– ...րմատներէն, առանց երբեք մակե– ...ի հասնելու: Իրենց ծաղումը աղ– ...բիւր են կիրով հարուստ: Անհամար ...ջողութիւններ իրարու յաջորդած են այս ...ին եզերքը, նոր քաղաքակրթութիւն– ...եր կառուցանելով, հիները տապալելով: ...ինչպէս կիմմերեանները, Սկիւթացինե– ...ը, Մարերը, Հայերը, Պարթեւները, ...ը, Թիւրքմանները, Քիւրտե– ...ը, Թուրքերը:

...ել տարօրինակ բան, ամէնէն վերջին ...ակիչները Ասորեստանի Շամիրամ թա– ...ւհին իրենց տեղական դիցուհին ըրած ...։ Կ'ըսուի թէ այս Մեծ Տիկինը ամառ– ...ային բնակավայր մը ունէր Վանի մէջ, ...փոխելու համար Նինուէի սարսափելի ...երէն: Շամիրամի պալատ կը կոչէն ...ին Վանի ամրոցներէն մէկուն մէջ փոր– ...ւած մեծագոյն սրահը, որուն պատե– ...րուն վրայ անհետացած թագաւորներ եւ ...քաղաքակրթութիւններ երեք հազարամ– ...եակներու ընթացքին իրենց անունները ...փորագրած են, ինչպէս ոսկեմատեանի մը ...մէջ: Բայց այս անուանումը հակասու– ...թեան մէջ է պատմութեան հետ: Այն ա– ...տեն Վան Ուրարտացիներու մայրաքա– ...ղաքն էր, հնդեւրոպական քիչ ճանչ– ...ցուած ժողովուրդ մը (հակառակ Աստ– ...ուածաշունչի յիշատակութեանց), ո– ...րոնք միշտ պայքարի մէջ էին Ասորես– ...տանցիներու հետ: Հակառակ ասորական ...կարգ մը նուաճումներու, Ուրարտացի– ...ները տեղի չտուին:

...Վանի հին քաղաքին շրջակայքի սեպա– ...գիր արձանագրութիւնները մեզի կը խօ– ...սին այդ պատմութենէն: Արդարեւ նոր– ...ասորական գիրը որդեգրած էին: Ար– ...գին Վանի ամրոցը մեզի տպաւորիչ օրի– ...նակներ կուտայ տակաւին անոնց քեֆ– ...ելիք ճարտարութեան մասին: Սենեակներ ...փորուած ժայռին մէջ, գերեզմաններ ...կամ տաճարներ, հաւանաբար ապաստա– ...րաններ, արշաւանքներու ժամանակ ի– ...րենց մուտքը ունին խելքի պտոյտ պատ– ...ճառող բարձրութեանց վրայ, այնպիսի ...ձեւով մը որ ժայռին մէջ փորուած սան– ...դուխներէն միայն կարելի է հասնիլ, բո– ...լորն ալ դէպի սրահները իջնող: Այս ...անդունդները, որ կ'իջնեն պարապու– ...թեան վրայ երբեմն ցից պատերու կ'ա– ...ռաջնորդեն, կարծես ծուղակը ձգելու ...համար հաւանական թշնամի մը:

Բայց Վան չէինք եկած միայն հոն գտ– ...նելու համար մեր պատմութեան հնագոյն ...քաղաքակրթութեան մնացորդացը: Գի– ...տէինք որ լճին մէջտեղը, Աղթամարի ...կղզիին վրայ, կանգնած էր սքանչելի ...գոթիկ եկեղեցի մը, Գագիկ Թագաւորին ...եկեղեցին: Սակայն, նախ հրաժարե– ...լու պէտք այն երթալ տեսնելու գաղափարէն: ժամանակին, լճին վրայ բազմաթիւ նաւեր կ'երթեւեկէին: Այսօր, օրը մէկ նաւ միայն կ'անցնի, առանց կենալու, առանց կղզի հանդիպելու: Պայմանները կարծես ամէն ինչ կ'ընէին, որպէսզի չիրագործեմ բուռն փափաքս: Շարժիչ նաւը, զոր կառավարութիւնը իր հիւրերուն կը տրամադրէ, նորոգման մէջ էր: Գիւղի մը մէջ, Վանէն հարիւր քիլոմեթր հեռու նաւ մը կայ, բայց կրնար անգործածելի ըլլալ: Հեռաձայնի ոչ մէկ գիծ մեզ կը կապէր այդ գիւղին: Ի վերջոյ ինծի ներկայացուցին անհատական շարժիչ մակոյկի մը տէրը: Մակոյկը սակայն լճին միւս ծայրն էր եւ միայն երկու օր վերջը կրնար մեկնիլ, իր տէրը միայն չորս հարիւր ֆրանք (զուիցերական) կ'ուզէր, բարեկամական գին (կ'ըսէր՝ իմ թուրք ընկերներս): Երբ հարցուցի որ կրնայի ուրիշ հետաքրքրուողներ ալ հրաւիրել (գերման երկու զոյգեր, ինծի պէս ան– ճրկած), տէրը, զարմացած ըսաւ. «Անշուշտ, բայց ոչ երբեք հարիւր հոգիէն աւելի»:

Գրուած էր սակայն թէ յաջորդ օրը Աղթամարը պիտի տեսնէի, ոչ մակոյկով, ոչ ալ շարժիչ նաւով, ոչ իսկ այն լաստին վրայ՝ զոր տրամադրած էին մեզի եւ որ ոչխարներու փոխադրութեան կը ծառայէ: Երբ պատրաստուեցանք լաստին վրայ բարձրանալ, գլխուածով բեռնատար նաւակ մը հասաւ որ կովեր կը փոխադրէր: Կարճ խորհրդակցութիւններէ ետք, նաւակը առաւ մեզ, մէկ օրուան համար ցամաք հանելով կովերը եւ մեզի տարաւ դէպի Աղթամար:

Գագիկ, հայ իշխանը, Ժ. դարու առաջին կիսուն Վանը մայրաքաղաքը դարձուցած էր այն փոքր թագաւորութիւններէն մէկուն, որոնք իրենք իրենց մէջ կը բաժնէին Բարձր Հայքի հին հողամասը: Այս թագաւորին պատմագիրներէն մէկը զինքը կը նկարագրէ խանդավառութեամբ եւ կը նկարագրէ իր մեծ ականջները, «միշտ բաց՝ լաւ լուրերու համար»: Դժբախտաբար սակայն, իր յաջորդներուն ականջները պատերազմական ձայներով լեցուեցան գլխաւորաբար եւ Գագիկի թագաւորութիւնը ի վերջոյ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան տակ ինկաւ, Սելճուքեան արշաւանքներու վախէն: Այս յուսահատական ելքը չկրցաւ երկիրը ազատել անողոք բարբարոսներու քանդումներէն: Ինչ որ Սելճուքները խնայեցին, Մոնկոլները փճացուցին: Մէկ զանձ միայն խնայուեցաւ, հաւանաբար մոռացումի արդիւնք,— Գագիկի եկեղեցին, Աղթամարի կղզիին վրայ:

Այս եկեղեցին ճարտարապետական հրաշալիք մըն է: Իր փոքր չափերը, համեմատութեանց ներդաշնակութիւնը, քանդակները որ կը զարդարեն, ոսկերչութեան գլուխ գործոցի մը վերածած են:

Արուեստի պատմութեան մէջ իր կարեւորութիւնը չի վրիպեր այն հազուագիւտ զբօսաշրջիկին աչքէն, որ բախտը կ'ունենայ զայն տեսնելու եւ որ կը մխրճուի գեղագիտական մտածումներու մէջ: Գագիկ թագաւորին ժամանակ, ըստ հին բնագիրներու, քանդակները գունաւոր եւ ոսկեզօծ էին, այնքան որ եկեղեցին կը փայլէր հեռուէն, լճին լազուարթ մակերեսին վրայ: Հարուստ կին մը նոյնիսկ մարգարիտներով բանած էր մեծ պատի զարդ մը, որ սահմանուած էր եկեղեցիին դոյները եւ փայլը պաշտպանելու անձրեւին եւ արեւին ճառագայթներուն դէմ:

Դժբախտաբար այսօր ոչ մէկ բան կ'ըլլայ այս եզակի յիշատակարանին համար (ԽՄԲ.— Անո՞ւ է որ Թուրքը գիտնայ յարգել...): Գիւղացիի մը կը ծառայէ իբրեւ խոտի շտեմարան: Անպաշտպան ձգուած է օդին քմահաճոյքին: Հազարաւոր որորներ, եկեղեցիին միակ պահապանները, կը դառնան մեր գլուխներուն վերեւ, իրենց ձայներով պաշտպանելով ճերմակ հաւկիթները, զոր չճզմելու համար մեծ դժուարութիւններ կը կրէինք, այնքան շատ են կղզին վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

•

ՈՐՈՇՈՒՄ ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԻՆ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային Միութեան նախարարներու խորհուրդը քննութեան առած եւ վաւերացուցած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ Հայաստանի նախարարներու խորհուրդին մէկ առաջարկը: «Սեւանայ լճին մակարդակը գրեթէ բնականոն բարձրութեան վրայ պահելու համար՝ Արփա գետին ջուրերուն մէկ մասը հեղել Սեւանայ լիճ»: Շնորհիւ այս որոշումին, որուն գործադրութիւնը պիտի սկսի 1963ին ու պիտի աւարտի 4 – 5 տարիէն, կարելի պիտի ըլլայ ապահովել Հայաստանի ելեկտրականութեան ապագայ պահանջները, ոռոգումի համար անհրաժեշտ ջուրը, միաժամանակ գրեթէ բնականոն բարձրութեան վրայ պահելով Սեւանայ լճին մակարդակը:

Սեւանայ լիճը ամէն տարի Արփա գետէն պիտի ստանայ առնուազն երեք հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր ջուր:

254 ՏԱՍՆԸՄԷԿԱՄԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Նոր ուսումնական տարւոյն ընթացքին բացուած են 254 տասնըմէկամեայ դպրոցներ, քան հազար աշակերտներով: Կայուն գիտելիքներու հետ, ուսումնական այդ հաստատութիւնները աշակերտներուն պիտի օգնեն տիրապետելու համար մասնագիտութիւններու եւ զարգացնելու համար աշխատանքի իրենց վարժութիւնները:

Այս դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդուին քսաւսուն արհեստներ: Ամէն մէկ դպրոցի մէջ նախատեսուած է դասաւանդել երկուքէն չորս մասնագիտութիւն:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՍՊԱՐՏԱԿՈՍ

(SPARTACUS)

Ըսուած է թէ Հռոմի գործած սխալներէն մէկն ալ այն է որ իր փառքի մեծութիւնը չափած է իր կայսրութեան հողային տարածութեան չափովը: Հոլիվուտի արտադրիչներուն հիմնական սխալներէն մէկն ալ այն է, որ կը կարծեն մեծ ժապաւէն պատրաստել երկրաչափական չափերու հիման վրայ: Հռոմ, հակառակ իր սխալներուն, եզակի տեղ մը գրաւած է պատմութեան մէջ հեթանոսական շրջանէն մինչեւ Բիւզանդիոնի սեղծումը տիրական դեր մը ունեցած է քաղաքակրթութեան համար: Ան մեծ եղած է իր ընկերային ըմբռնումներով եւ քաղքենի նուաճումներով, մեծ՝ իր յաղթանակներով եւ նաեւ իր պարտութիւններով: Այս է պատճառը որ ներողամիտ աչքով կը նայինք անոր փառասիրութիւններուն եւ իր յոխորտանքներուն:

Բայց նոյն ներողամտութիւնը չունինք ի տես Հոլիվուտի այս ժապաւէնին, որ աչք շլացնող fարք փոսքալ մըն է միայն: Շքեղ պալատներ, հսկայական ամբոխներ, լեգէոնականներու կռիւներ, կայսերական բարքեր, փառաշուք արարողութիւններ, պալատական դաւադրութիւններ, ահա նիւթեր, որոնք հմայիչ են հանդիսատեսին համար: Հոլիվուտ անկասկած լայն միջոցներ ունի այնպիսի գործեր գլուխ հանելու: Ան կրնայ ամայի դաշտի մը մէջ հին Հռոմը վերաշինել շնորհիւ իր ճարտարապետներուն: Կրնայ Պոմպէոսի եւ Լուկուլլոսի լեգէոնականներուն թիւով բանակներ վերակազմել, շնորհիւ իր փիկիւրանններուն: Բայց ինչ որ չէ կրցած տալ այս ժապաւէնին մէջ, այդ այն մեծութիւնն է, որով կը բնորոշուէր Հռովմէացին իր փառքի եւ նաեւ անկումի շրջանին: Հարկ չկար Տակիտոս կամ Պլուտարքոս կարդալու այդ մեծութեանց ծանօթանալու համար: Այսուհանդերձ, լոկ թերթօններու ընծայած ծանօթութիւններով ալկարելի չէ մերժենալ այսպիսի նիւթերու: Այդպէս ըրած է Հոլիվուտ իր Սպարտակոսին համար եւ պէտք չէ զարմանալ որ Հռոմի պատմութեան այս գեղեցիկ եւ մեծ էջէն, այս ժապաւէնին մէջ մնացած է միայն մէկ մեծութիւն մը, որուն անունը Սիննէմասքոփ է:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Թշուառ բարեկամիս անշունչ մարմնին վրայ ինկայ ու երդում ըրի որ անոր վրէժը լուծած, անոր կինն ու զաւակի ...ը չգտած չհրաժնուիմ այս լեռներէն: Եւ որոշնետեւ աղէկ քիւրտերէն գիտէի, յաջողեցայ Համզա պէկ կոչուած քիւրտ աւազակապետին խումբը գտնել ու անոր մէջ մտնել: Տարիէ մը չափ լեռնե– րու մէջ թափառեցայ: Համզա պէկէն իմացեր էի որ ուրիշ խումբ մըն ալ կար, որուն դէմ խիստ հակառակութիւն մը ունէր եւ եթէ կարենար անոր խմբապետին ուր ըլլալը իմանալ, պիտի չգար– ...էր: Ասիկա մեծ յոյս մըն էր ինծի համար վրէժս լուծելու: Երկրորդ տարին, այս կողմերէն անցանք Պուլանըք կոչուած գաւառը: Հոն քիւրտի գեղէ մը պաշար առնելու ժամանակ, փողոցին մէջ հանդիպեցայ կնոջ մը, աղէկ դիտեցի ու ճանչցայ ... ատիկա բարեկամիս կինն էր: Գաղտնի կերպով մը ընկերներէս բաժնուեցայ ու այդ կնոջը մօտենալով..

— Վերոնիկ ... մրմնջեցի, հայերէն լեզուով:

Կինը տժգունեցաւ ու երեսս նայեցաւ:

— Մի վախնար, Վերոնիկ, ես Ներսէս Արծրունին եմ.. կրկնեցի երկիւղալի զգուշութեամբ մը:

— Ի՞նչպէս ... ըսաւ թշուառ կինը՝ հայերէն արտասանութեամբ մը:

— Բարեկամդ եմ ... թոթովեցի: Ո՞ւր է Վարդանուշ, ո՞ւր է փոքրիկ Սուրէնդ:

— Ախ, Վարդանուշ Քիւրտերուն ձեռքըն է. իսկ Սուրէնս այն օրը ապառաժի մը տակ մնաց: Բայց ո՞ւր է... ըսէ, ո՞ւր է ամուսինս... ի՞նչ եղաւ ...:

— Կեանքը ձեզի տուաւ ... պատասխանեց խղդուելով.

Կինը սկսաւ արտասուել.

— Կը խնդրեմ Վերոնիկ. արտասուելու ժամանակը չէ ... դուն վաղը սա դիմացի լերան տակը պահուըտէ, ես կը տանիմ քեզի հայ գիւղ մը.. յետոյ աղջիկդ ալ կը փնտռեմ:

Տիկին Վերոնիկ խոստացաւ. հետեւեալ օրը գաղտնաբար խումբէն բաժնուելով փախուցի զինքը երկու օրուան հեռաւորութիւն ունեցող հայ գիւղ մը եւ յանձնեցի վստահելի ընտանիքի մը. Անկէ ետքը շուրջ տասներկու տարի անցաւ, սակայն չկրցայ Վարդանուշին հետքը գտնել. Ամէն տեսն խեղճ կնոջը կ'երթամ. Այս խումբը բոլորովին անջատ ըլլալով Համզա պէկի խումբէն, կազմեցի ուղղակի այդ նպատակաւ, սակայն անօգուտ եղաւ: Ահա իմ պատմութիւնս ...»:

Վանական որ խորին ուշադրութեամբ. մտիկ ըրած էր այդ վեհանձն մարդուն պատմութիւնը, մօտեցաւ ու դողդղալով անոր ձեռքը բռնեց եւ ըսաւ.

— Ներսէս Արծրունի, եթէ երբեք մինչեւ այսօր Քիւրտերուն հետ թափառեցաք այս լեռներու մէջ, այսուհետեւ Հայերս պիտի ըլլանք ձեր հրամանին տակ:

— Կ'ընդունիմ, Վանական, չեչտեց աւազակապետը, ամենայն սիրով կ'ընդունիմ: Եւ որպէսզի կասկածներ չունենան մեր վրայ, վաղը միասին կը փախչինք:

— Այո, միասին կը փախչինք ... կրկնեց Վանական:

Ու երկու վեհ հոգիները իրարու գիրկ նետուեցան ու զիրար համբուրեցին:

Երկու օր ետքը, լեռներու ու ամայի անտառներու մէջէն աւազակապետն ու Վանական կ'անցնէին արագ արագ յառաջանալով:

ՎԱՆԱԿԱՆԸ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

Վանական մինչեւ Պուլանըք գաւառին մէջ գտնուած այն գիւղը, ուր Տիկին Վերոնիկ կը բնակէր, աւազակապետին ընկերացաւ. գիւղին մօտ հասնելուն պէս, անկեղծ զօրովանքով մը այդ հսկայ մարդուն ձեռքը բռնեց ու ըսաւ.

— Այժմ ժամանակ է որ բաժնուինք իրարմէ: Դուք գացէք բարեկամիդ թըշուառ կինը մխիթարելու եւ անկից պատրաստուած խումբդ առած Վարագայ լեռը վերադառնալով սպասեցէք ինծի, իսկ ես կ'երթամ Լուսիադ գտնելու:

— Միասին չերթա՞նք, հարցուց աւազակապետը:

— Ամենեւին:

— Ինչո՞ւ համար:

— Գուցէ կը մատնուինք: Ան ատեն վտանգը սոսկալի կ'ըլլայ:

— Իրաւ է ... մեր մէջ այդ տեսակ սեւ օձեր շատ կան:

— Ուրեմն մնաք բարով:

— Երթաս բարով, Աստուած քու հետդ ըլլայ: Ահա դաշոյնդ... մրմնջեց աւազակապետն ու դողդղալով յանձնեց զայն Վանականին:

Վանական բաժնուելով աւազակապետէն ուղղակի լեռնաշղթաներու մէջէն, որոնք Վանի ծովին Հարաւ – Արեւմուտքը կը շրջապատեն, հասաւ Նարեկ ու անկից Անգղ գետէն անցնելով մտաւ Վան:

(Շար.)

Պ. Տիրան Կէօսէյեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Գ. Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սարաֆեան (Մկրտար) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍՏԻՆԷ ԿԷՕՍԷՄԵԱՆԻ

(Ծնեալ Յովհաննէսեան, Էօտէմիշցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Սեպտ. 18) կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռ, Քաթր – Թուլթի գերեզմանատունը: Եկեղեցիէն գերեզման՝ օթոքար:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Անիէռէն Պ. Տիրան Տէվէճեան 30 Ն.Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի յիշատակին (մահուան քառասունքին առթիւ): (Ստանալ Յառաջէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իգձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան 75, La Canebière

եւ Ալֆաք 23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան 6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Թըրքեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Ցարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ԾԱԽՈՒ Է

MERCERIE - BONNETERIE

ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով: Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի:

Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լաֆօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne;

2) Entrepreneurs pour montage tricots grande série.

Terzian

3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Աժան Արագ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ — ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԷ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս

Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր

Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ

Հանդէսի տոմսակ եւ թուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ

HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL.: PRO. 86-60 — PARIS, 9e — MÉTRO: CADET

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նաւազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 19 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9207 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5008

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵԱՍԸ ԱՏԱ

ՄԵՆՏԵՐԷՍՆ ԱԼ ԿԱԽԵՑԻՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՋԿՐՑԱՒ ՓՐԿԵԼ ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

—o—

Զօրլու եւ Փոլաթքան, բոպիկ, ճերմակ երկար շապիկ մը հագած, ձեռքերը կապուած կռնակին վրայ, առաջնորդուեցան դէպի կառափնատ, Շաբաթ առտու կանուխ։ Ինչպէս գրած էինք, զինուորական իշխանութիւնը վաւերացուցած էր երեք մահավճիռներ, ցկեանս տաժանակիր աքսորանքի վերածելով միւս 11ը, մինչ ծերունի Պայար իր տարիքէն (78) կ'օգտուէր չկախուելու համար։

Կը մնար Ատնան Մենտերէս, դեմոկրատ պարագլուխ, նախկին վարչապետ, որուն մահավճիռը, թէեւ վաւերացուած, չէր գործադրուած, որովհետեւ մահամերձի մէջ էր, անձնասպանութեան փորձէ մը ետք։ Կիրակի առտու, Անգարայէն եկած լուրերը կը հաստատէին թէ Մենտերէս գիտակցութիւնը վերագտած է եւ ծխել ու թերթ ուզած է։

Մինչ այդ Արեւմուտք կը շարունակէր «խնդրել» Կիւրսէլէն որ ներողամիտ ըլլայ եւ խնայէ, առնուազն Մենտերէսին։ Արդարեւ, Շաբաթ օր արդէն կը յայտնուէր թէ ամիս մը առաջ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, Հարոլտ Մաքմիլըն, անձնական նամակով մը խնդրած էր Կիւրսէլէն որ մահավճիռներ չտրուին։ Այս դիմումը երկրորդած էին Դաշնակցային Գերմանիա, Իտալիա, Փաքիստան, Հնդկաստան եւ Միացեալ Նահանգներ։

Շեշտենք սակայն թէ Անգլիա, հինէն բարեկամ Թուրքիոյ, իր կրկնակի դաշնակիցն է, նախ Ատլանտեան Ուխտի մէջ, ապա ՍԷՆԹՕյի (նախկին Պաղտատի Ուխտ)։

Հակառակ այս միջազգային իրարանցումին քանի մը Թուրքի գլուխ փրկելու համար, 15 մահավճիռներ կը տրուէին։ Դիմումները կը շարունակուէին Ուրբաթ գիշեր որպէսզի մահապատիժները ցկեանս բերդարգելութեան վերածուին, բայց զինուորական իշխանութիւնը կ'որոշէր «խուլ» մնալ խնդրանքներուն եւ կախել Մենտերէսը, Զօրլուն եւ Փոլաթքան։ Երկուքին կախուելէն ետք, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց դեսպաններուն միջոցով կրկին Կիւրսէլի դուռը կը զարնէին որպէսզի խնայէ Մենտերէսին։

Կ'ըսուէր թէ Պապն իսկ միջամտած է (Յովհաննէս ԻԳ., Առաքելական Պատուիրակ եղած է Թուրքիոյ մէջ երբ միայն Կարտինալ Ռոնքալլին էր), բայց աւելի ուշ կը յայտարարուէր թէ Ատնան Մենտերէս իր կարգին կախուած էր, կիրակի օր։ Կը թուի թէ Կիւրսէլ կողմնակից էր ներողամտութեան, բայց զինքը շրջապատող երիտասարդ սպաները համաձայն չէին եւ կ'ուզէին իրենք զիրենք զօրացնել կախաղաններով։ Մենտերէսի կինը անձամբ խնդրած էր Իսմէթ Ինէօնիւէն որ միջամտէ, բայց այս «հին ազուէսին» միջամտութիւնն իսկ օգուտ չէ ունեցած։

Կը պատմուի թէ Զօրլու շատ քաջաբար մեռած է։ Տեսնելով թէ դահիճը դժուարութիւններ ունի պարանը վիզը անցընելու, ըսած է «մեղք որ ձեռքերս կապուած են թէ ոչ ես կ'անցընէի»։ Ապա խնդրած է դահիճէն որ ինք նետէ այն աթոռը որուն վրայ կեցած է եւ այդպէս ալ ըրած է։ Նոյնն չէ, կ'ըսեն, Փոլաթքանի պարագան որ շատ ջղային վիճակի մէջ եղած է։

Արեւմուտքը գոհ չէ այս դէպքերէն։ Նախ Անգլիան որ երկար տարիներ գործակցած է Մենտերէսի եւ Զօրլուի հետ, եւ Շաբաթ րօ իսկ «շատ ցաւ» յայտնած է որ մահավճիռը անհրաժեշտ տեսնուած է։ Արեւմտեան միւս երկիրներն ալ դժգոհ են։ Մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ արեւմտեան այս յուսախաբութեան եւ Անրի Պենազէ կը գրէ «Օռոր»ի մէջ.— Մենտերէսի վրէժը պիտի՞ լուծուի օր մը։ Հաւանական է։ Ամէն պարագայի մէջ զինուորական խմբակը անդարմանելի սխալը գործեց չեշտելով Թուրք ժողովուրդին բաժանումը։ Մենք Արեւմտեաններս, կ'ուզենք որ համերաշխութիւն տիրէ հոն։ Թուրքիան մեր ընկերը չէ՞ Ատլանտեան եւ ՍԷՆԹՕյի Ուխտերուն մէջ։ Այդ իսկ պատճառով ժամանակը եկած է որ զինուորականները իրենց տեղը պարպեն։ Ի՞նչ ըրին 15 ամիսէ ի վեր։ Ի՞նչ պիտի ձգեն իբրեւ յիշատակ։ Ոչինչ եթէ ոչ Եասը Ատայի երեք կախաղանները»։

ՊՈՆ

ԱՏԸՆԱՈՒԻՐ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ ԻՐ ՍԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԷՐՀԱՐՏ ԿՐՆԱՑ ՎԱՐՁԱՊԵՏ ԸԼԼԱԼ

Կը նախատեսուէր արդէն որ Եւրոպայի Ծերունին, այս անգամ ստիպուի տեղի տալ երիտասարդութեան առջեւ։ Պերլինի վերջին տագնապը մեծ դեր խաղած ընտրութիւններուն մէջ.— Այդ դերը նպաստաւոր չէր Ատընաուըրին։ Յիշենք նաեւ թէ քուէարկողներու մեծամասնութիւնը, այս անգամ, կիներէ կազմուած էր, որոնք նախընտրեցին եռանդուն Վիլլի Պրանտը ծերունազարդ վարչապետէն։ Բուն յաղթականը, սակայն երրորդ ուժմըն էր։ Անոնք որ չկրցան որոշում տալ Ատընաուըրի կամ Պրանտի ի նպաստ, քուէարկեցին երրորդ կուսակցութեան համար՝ ազատական որ բան մը չընելով, այլ պարզապէս երկու մեծ կուսակցութեանց հակամարտութենէն օգտուելով, բաւական աթոռներ գրաւեց։ Երկուշաբթի առաւօտ վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզէին.— ժողովրդավար - Քրիստոնեայ (Ատընաուըր) 236 (նախապէս 277), Ընկերային - ժողովրդավար (Վ. Պրանտ) 190 (նախապէս 181), ազատական 66 (Մենտէ) (43)։ Քուէարկութեան մասնակցած էին արձանագրուածներէն 87 առ հարիւրը։

Առաջին առթիւ կը ծագի վարչապետութեան հարցը։ Յարդ Ատընաուըրի կուսակցութիւնը, բացարձակ մեծամասնութիւնը ունենալով, ինք մինակը կը կազմէր դահլիճը եւ Ատընաուըր վարչապետ կը դառնար։ Ներկայիս Քրիստոնեաները ստիպուած են խառն դահլիճ մը կազմել կամ Վիլլի Պրանտի կուսակցութեան կամ ազատականներուն հետ։ Աւելի հաւանական է այս վերջին պարագան բայց կ'ըսուի թէ ազատականները պիտի թոյլ չտան որ «ծերուկը» իշխանութեան գլուխ մնայ եւ պայման դնեն որ Տոքթ. Լուտվիկ Էրհարտի (Ելմտական նախարար) յանձնուի նոր դահլիճը կազմելու պարտականութիւնը։ Էհրարտ Գերմանացիներուն փինէն կարելի է նկատել, իր դալով Գերմանիա քաղաքականութիւն կրնայ փոխել տնտեսական դետնի վրայ եւ գլխաւորաբար Հասարակաց Շուկայի մէջ։

Եթէ իսկապէս Ատընաուըր քաշուի քաղաքական բեմէն 12 տարուան ներկայութենէ մը ետք, մարդ մը չէ միայն որ կը հեռանայ, այլեւ ամբողջ շրջան մը։ Անդունդին եզերքէն, Ատընաուըր Գերմանիան բերաւ այսօրուան առաջնակարգ դիրքին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ

—o—

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ երկու հազար ամերիկացի վայրաշուներ, կատարելապէս սպառազինուած, Ինճիրլիքի օդանաւային կայանը հասան օդանաւային վիթխարի փոխադրանաւերով։ Այս զինուորները պիտի մասնակցին Չէյք - Մէյթի ռազմափորձերուն, վայրէջք մը կատարելու համար Սարոսի ծոցը։

Օդանաւային վիթխարի փոխադրանաւերը 8000 քիլոմեթր ճամբայ կտրած են եւ երբ հասան Ատանա, երկինքը պատեցին նարնջագոյն եւ ալիւմինիոմի փայլուն գոյներով։ Օդը պայծառ էր, այնպէս որ արագօրէն, 15 վայրկեանը անգամ մը օդանաւ մը կ'իջնէր եւ վայրաշու զինուորները կը խուժէին դուրս։ Օդանաւերը միաժամանակ ճիփ կառքեր կ'իջեցնէին, թնդանօթներով ու սնտուկներով բեռնաւոր, որոնց վրայ կը կարդացուէր հետեւեալ մակագրութիւնը.— «Ուշադրութի՛ւն, պայթուցիկ նիւթ է»։

Վայրաշուները, որոնք շատ յոգնած կ'երեւէին, օդանաւերէն իջնելէ ետք ուղղուեցան իրենց վրանները։ Անոնք ըսին թէ Ատանայի դաշտը կը նմանի Քալիֆորնիոյ դաշտին։

Վայրաշուները հասած պահուն, Ինճիրլիքի օդանաւային կայանին մէջ կատարուեցաւ հիւլէական խորհրդանշանական ռազմափորձ մը։

Մեծ ռազմափորձերու ընթացքին, որոնք սկսան Սեպտեմբեր 15ին, Թրակիոյ թրքական միութեանց ուժ տալու նպատակով, վայրաշուներու գործողութեանց հետ միաժամանակ՝ 1800 ամերիկեան արձակազէններ ցամաքահանում մը պիտի կատարեն։ Ամերիկեան Միջերկրականեան նաւատորմին ալ կը մասնակցի ռազմափորձերուն։ Ամերիկեան կարգ մը մարտանաւեր արդէն խարիսխ նետած են Իզմիրի առջեւ։

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Անգարայի մէջ տենդագին գործունէութեան մը լծուած են Թուրքզպանները, մասնակցելու համար այս ռազմափորձերուն, որոնք կը կատարուին ամէն տարի՝ զարկ տալու համար ՕԹԱՆի պաշտպանողական հնարաւորութեանց։ Թրքական բանակը պիտի ցուցնէ ցերեկ կ'աշխատի ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնատան մէջ, տեւականօրէն հաղորդակցութեան մտած ՕԹԱՆի փարիզեան բանակատեղիին հետ։

× Ատլանտեան ընդհ. քարտուղարը, Սթիքքըր, յայտարարեց. «Եթէ Ռուսերը յարձակում գործեն Պերլինի պատճառով, պիտի պատերազմինք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ պայթեցուց իր 12րդ հիւլէական ռումբը, Ամերիկացիները երկրորդը՝ ստորերկրեայ։

ՄՈՍԿՈՒԱ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ յանձնեց միատեսակ առանձին բողոքագիրներ՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ զինուորական երկու օդանաւերու օդային «բռնաբարումին» համար։ Յայտարարելէ ետք, թէ տրուած պատճառաբանութիւնը բացարձակապէս անհեթեթ է, Մոսկուա կը սպառնայ կրակ բանալ այն բոլոր օդանաւերուն վրայ որոնք կը «բռնաբարեն» Արեւելեան Գերմանիոյ օդային սահմանները, ի հարկին հրթիռներով։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ չորս արտաքին նախարարները միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին Գերմանիոյ շուրջ Ուաշինկթընի մէջ։ Իրենց կարծիքով կարելի է բանակցիլ, եթէ երբեք, երկու կողմերն ալ պատրաստ ըլլան ընդունելու եւ ճանչնալու իւրաքանչիւրին իրաւունքները եւ շահերը։

ԻՐԱՔԵԱՆ երեք զօրաբաժիններ կը փորձեն քրտական շարժումները ճզմել։ Ջոհերու առաջին թիւերն են.— 360 քաղաքային քիւրտ, 40 ալ զինուոր ընդդէմ՝ 780 իրաքցի զինուորներու։

ՌՈՒՍ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

«Ազշամ»ի թղթակից Ալը Ուլթքու Թուրքեւռուսական սահմանէն կը հաղորդէ.—

Ռուսերը վերջին օրերս Թուրքիոյ սահմանին վրայ համախմբումի եւ լայնածաւալ ամրութիւններ կանգնելու գործողութեան ձեռնարկեցին։ Պերլինի տագնապէն ետք, Օգոստոսի առաջին շաբաթը ծայր տուած ռուսական պատրաստութեանց ծանրութեան կեդրոնը սահմանին Սեւ Ծովի մերձակայ շրջանն է։

Ռուսերը այս շրջանին մէջ ամիսէ մը ի վեր ուժանակներ կը պայթեցնեն եւ պէթոնէ ամրութիւն, ստորերկրեայ ճամբաներ եւ ապաստանարաններ կը կառուցանեն։ Սեւ Ծովին ափը, Սարփ գիւղէն 25 քիլ. հեռու, Մարատիթ գաւառակէն՝ Ռուսերուն ամրութեան աշխատութիւնները կ'երեւին եւ պայթող ուժանակները կը լսուին։

Ռուսերը համախմբումի եւ ամրութենէ զատ սահմանային շրջանի վրայ անթելի կայաններ ալ կը շինեն։ Թուրք սահմանային իշխանութեանց եւս դիմելով՝ առաջարկած են ծառերէ մաքրել սահմանային արգիլեալ գօտին։ Պահանջը յարմար տեսնուած ըլլալով՝ սահմանին երկայնքին ծառերը մաքրուիլ սկսած են։ Մաքրագործումին ընթացքին սահմանային ձողերն ալ կը փոխուին։

Մոսկուայէն կը հաղորդուի թէ րոքէթի ուժերուն հրամանատար մառեշալ Մոսքալենքօ յայտարարած է որ Խորհ. Միութիւնը ի վիճակի է ՕԹԱՆի պաշտպանողական խարիսխները բնաջնջելու կարճ հասողութիւնով րոքէթներու միջոցաւ։ Մոսքալենքօ ըսաւ. «Այս խարիսխները քանդելու համար հարկ չկայ երկար հասողութեամբ րոքէթներու»։

ԵԹՈՎՊԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան «Էջմիածին» ամսաթերթը կը գրէ թէ մասնաւոր հրաւէրով Էջմիածին այցելած է եթովպական քոյր եկեղեցիէն պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանար չորս անձերէ։ Պատուիրակութեան կ'ընկերանար Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ պատրիարքութեան ներկայացուցիչ Հ. Ֆիլատէր։ Հիւրերը ջերմ ընդունելութեան արժանացան։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի խմբագրատունը այցելեցին, Պէյրութի «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագրապետը, Թէքէեան վարդապետ, Պէյրութի Ս. Եղիայի ժողովրդապետութեան հովիւ Զանթայեան վարդապետ, որոնք, մասնակցելէ Վիէննայի զոյգ յոբելեաններու հանդիսութեան, շրջապտոյտ մը կը կատարեն արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Պելճիքայէն ետք եկած են Ֆրանսա, եւ պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու այցելութենէն ետք պիտի անցնին Իտալիա։

Շատարեւեան վարդապետ, Հալէպի Հայ Կաթողիկէ թեմէն։

ՆԻՑՉԷ ՄԵՌԱՒ ԽԵՆԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Հայ - Բոյժ »ի նոր թիւէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան յօդուածը.—

Հետաքրքրական է կարդալ Փոտախի դիրքը, Նիցչէի փլուզումը։ Հեղինակը նոր ապրիլներ դրած է, պարզելու համար հզօր այս հանճարին հիւանդութիւնը եւ վախճանը։

Ի՛նչ կսկծալի պատմութիւն այս կեն–սագրութիւնը, որ ամենայն մանրամաս–նութեամբ կը նկարագրէ Այսպէս խօսե–ցաւ Զարաթուստրա գործին հեղինակին վերջին տարիները, երբ խենթութիւնը դուրս կ'ելլէ բանականութենէն, կ'առե–ւանգէ հանճարը եւ կը նետէ ահաւոր ող–բերգութեան մը մէջ։

Կերպարանափոխութիւնը, այստեղ, կը կատարուի աննշմարելի ձեւով եւ դան–դաղ, ըստ ոմանց։ Ըստ այլոց՝ արագ։ Դանդաղ կամ արագ, ուսումնասիրողնե–րը երեք կարճ շրջաններու կը բաժնեն փլուզման պատմութիւնը։

1888ին, իր լրումին ու փառքին մէջ է Նիցչէ։ Սեպտեմբեր 21ին կը հասնի Թո–րինօ,— քարի եւ մարմարի Թագաւորու–թեան այս քաղաքը, մաքուր ու շքեղ ինչպէս պալատ մը, տասը քիլոմեթր եր–կար իր կամարներով ւսելի հրապուրիչ։ Նիցչէ կը ճանչնայ Թորինօն, ուր կը խորհի աշխատիլ խաղաղութեան մէջ, իր ներշնչումներով օրօրուն, վերջ դնե–լով ներքին անանուն խռովքի մը։ Կ'եր–թայ կը հաստատուի այն սենեակին մէջ, ուր բնակած էր ժամանակին,— 6 վիա Քարլօ – Ալպերթօ։ Դէմը պալատը՝ ուր ծնած է Վիթթորէ Էմանուէլէ, հորիզոնին վրայ՝ բլուրներ,— լուռ է Թաղը ինչպէս գիշեր ատեն։

Հրաշալի աշուն մը։ Ծառերը ոսկի քըս–ւած պճնուած էին, պտուղները հասուն ու փարթամ, գետը կապոյտ ինչպէս յա–ւերժահարսի մը գօտին, կապոյտ էր նա–եւ երկինքը ինչպէս երբեք։ Քանի մը քայլ անդին՝ համալսարանները, մատե–նադարանները, մանաւանդ գրատունները՝ նորայոյն հրատարակութիւններով հա–րուստ։

Մեղուի նման, որ կը շրջի ծաղիկնե–րուն մէջ, Նիցչէ չէր բաժնուեր այս գը–րատուներէն։ Հարուստ չէր, ու չէր կր–նար գնել ինչ որ կը հետաքրքրէր զինք, մանաւանդ նորութիւնները, նոր հրատա–րակութիւնները,— ուստի կը յամենար գրատուներուն մէջ, թղթատելով, կար–դալով, յիշողութեամբ քաղելով նեկ–տարը։

Սուղ չէր ապրուստը։ Կը ճաշէր հա–մեստ ճաշարանի մը մէջ, ուր հակառակ սովորութեան՝ ձեռաձիր (փուռպուար) կուտար եւ աւելի լաւ սպասարկութեան կ'արժանանար։ Բնակարանէն հինգ քայլ անդին, հրապարակին վրայ, հնադար–եան դղեակին առջեւ կար Թատրոն մը, — մինչ կ'իջնէր գիշերը, կը նստէր հը–րապարակին վրայ, բացօթեայ, եւ ա–կանջը Մասքոթի եղանակներուն տուած՝ պաղպաղակ մը կը ճաշակէր, հեշտանա–լով գիշերուան եւ երաժշտութեան քաղց–րութեամբ։

Օրուան մէջ կ'աշխատէր տենդագին,— հպարտ իր գործով, իր ներշնչումներով, իր գաղափարներուն ճառագայթումով։ Կը վերջացնէ Անթէքրիսթը, գործ մը վճ–ռական արտայայտութեամբ՝ բայց չա–փազանց մութ,— հեղինակ մը կ'ըսէ. «Երբ կարելի ըլլայ հասկնալ այս գոր–ծը, երկուքի պիտի բաժնուի մարդկու–թեան պատմութիւնը»։ Այսինքն, պիտի սկսի նոր դարագլուխ։ Իմաստը կարելի է համադրել երեք բառով, «շրջել բոլոր արժէքները»։ Վեհափառ զգացումով մը, իր անմահութեան վրայ վստահ, ամէն մէկ բառ կը փորագրէր կարծես պղինձէ սեղանի մը վրայ։

Այս գործը կ'աւարտէ Սեպտեմբեր 30–ին։ Ու կը գրէ. «Սեպտեմբեր 30, մեծ յաղթանակ։ Եօթներորդ օր։ Աստուծոյ մը հանգիստը գետի մը ափերուն վրայ»։ Բայց նոյն օրն իսկ կը գրէ յառաջաբան մը իր մէկ գրքին համար, զոր աւարտած էր Օգոստոսի կիսուն. «Պատերազմի յայտարարութիւն մըն է այս փոքրիկ գիրքը»։ Ժամանակի կուռքերը չեն, այլ յաւիտենական կուռքերը, որ մուրճի հարուած կը ստանան՝ պատգամ տալու համար։ Գիրքին խորագիրը՝ Կուռքերու վերջալոյսը։

Հոկտեմբեր 15,—Նիցչէ 44 տարեկան է արդէն։ Ցանէտ յիշատակելի օր, լրումին հասած, հասունցած։ Արեւի ճառագայթ մը կը լուսաւորէ իր կեանքը։ Կը խոր–հրդածէ,— տարին կ'աւարտի, ինչ որ կենդանի էր իր մէջ՝ տուաւ յաւիտենա–կանութեան։ Արժէքներու տապալում, Զարաթուստրայի երգերը, փիլիսոփայա–կան փորձ՝ մուրճի հարուածներով քան–դակուած,— բեղո՛ւն էր տարւոյն վերջին քառորդը, «ինչպէ՞ս չնորհակալ չըլլամ տոր համար՝ ամբողջ կեանքիս մէջ, կ'ըսէ, եւ ահա սկսայ պատմել կեանքս»։ Այդ պատմութիւնը, Ահա մարդը, անխը–նայ յարձակում մըն է Քրիստոսի վրայ։ Այսպէս կը ներկայանայ իբրեւ քրիստո–նէութեան առաջին հոգեբանական վեր–լուծումը կատարող,— ծանր հրետանին։ Իսկ Դեկտեմբերին կը վերակազմէ Նիցչէ ընդդէմ Վակնէրի գործին տասը գլուխ–ները։ (Նիցչէ Թշնամի Վակնէրի,— մէկը միւսին՝ «հակոտնեայ», ինչպէս կը խոստովանի)։

Այսպէս երեք ամիս, զոր լեցուց երջա–նիկ աշխատասիրութեամբ մը, վերացու–մով, երանութեամբ, ինքնագոհու–թեամբ։ Այս ինքնագոհութիւնը նախա–նշան մըն էր խենթութեան, կ'ըսեն հո–գեբոյժները, բայց կը դժուարանան ցոյց տալ թէ հոգեկան այդ երանութիւնը ե՞րբ կը հասնի ախտաբանական սահմանի։ Իր աշխատանքներուն ժամանակագրու–թիւնը ցոյց կուտայ թէ երիտասարդ օրե–րու մենակեաց երազատեսը, որ Զարա–թուստրան գրեց, կը հեռանայ մեկուսա–ցումի կլիմայէն, վար կ'իջնէ աշտարա–կէն, կը մտնէ գործունէութեան դաշտ։ Իր հրատարակութեանց ոճը եւս կը հաս–տատէ փոփոխութիւնը։ Կը յայտնուի մարգարէն՝ իր բարկութեամբ։ Եւ այս–պէս միսթիքը կը խառնուի մարդոց։

Մարդոց մէջ իր քարոզը կը սկսի քան–դումի խօսքերով, ու կը շարունակուի՝ արժէքներու շրջումի թելադրանքով, մը–ճահարող փիլիսոփայութեամբ, քրիս–տոնէութեան քանդումով։ Յետոյ կ'անցնի սեղծագործ աշխատանքի,— փրկել Եւրոպան։ Այդ նպատակով՝ կը ջանայ գերմանական միտքը ձուլել հելլենական մտքին մէջ։ Ազատագրել Գերմանիան ա–ռեւտրականներէն։ Ջնջել փոքր պետու–թիւնները։ Ստեղծել միացեալ Եւրոպա մը։ Վերակազմել Նափոլէոնի գործը։

Այս հանգրուանէն սկսեալ, Նիցչէ կը հեռանայ իրականութենէն, կը մտնէ ե–րազին դարպասները։ Ինքզինք կը շփոթէ Նափոլէոնի հետ, որու վրայ կը հիմնայ, եւ կայսր կը կարծէ ինքզինք։ Եթէ ողջ ըլլար Նափոլէոն, անպայման պիտի ըս–տանար նամակ մը, այն լեզուով որ կայսրերը կը խօսին իրարու հետ. «Եղ–բայր իմ սիրեցեալ»։

Դեկտեմբեր 28ին գրուած նամակի մը մէջ կը յայտնէ թէ կը պատրաստէ յու–շագիր մը, եւրոպական արքունիքներուն ուղղեալ, հրաւիրելով կազմել հակագեր–մանական դաշնակցութիւն մը։ Երկաթէ շապիկ հագցնելու համար Գերմանիոյ։

Ուրիշ նամակի մը մէջ յոյս կը յայտնէ թէ շուտով կը մտնէ Հռոմի արքունական պալատը, զոր բնակարան ընտրած է իրեն համար։ Սթրինտպէրկի կը գրէ թէ Հռոմ հրաւիրած է իշխանները, որովհետեւ կ'ուզէ հրացանազարկ ընել երիտասարդ կայսրը, եւ կը ստորագրէ.— «Նիցչէ Կե–սար»։ Շուէտ գրագէտը կարծեց թէ կը կատակէ Նիցչէ, ուստի իր պատասխանը ստորագրեց.— «Աստուած, բարի եւ ա–մենակալ»։ Բարեկամութիւնը այսպէս էր որ խզուեցաւ այս երկու մեծանուն գրողներուն միջեւ։

Ի վերջոյ ողբերգութիւնը պայթեցաւ ծանր միջադէպով մը.— 1889 Յունուար 3ին, Քարլօ – Ալպերթօ հրապարակին վրայ, ձիու կառքերու կայանին առջեւ, Նիցչէ տեսաւ որ կառապան մը անխնայ կը ծեծէ իր վտիտ ու վատոյժ ձին։ Եւ այն որ իր փիլիսոփայութեամբ եւ քա–ղաքականութեամբ՝ խորհուրդ կուտար գութը վտարել մարդկային յարաբերու–թեանց մէջէն, կարծրասիրտ ըլլալ եւ ա–նողորմ, յանկարծ զգաց փլուզում մը իր հոգիին մէջ։ Վազեց, լալով հեկեկալով փաթթուեցաւ խոշտանգուող ձիուն վզին, ցաւակից դարձած։ Յետոյ, խորապէս վշտահար ինկաւ գետին, գրեթէ նուա–ղած։ Բարեբախտաբար, հրապարակին անկիւնի լրագրավաճառը նշմարեց որ իր վարձակալն է, Նիցչէն։ Վազեց, գրկեց ու տուն փոխադրեց։

Երբ դտաւ իր գիտակցութիւնը, Նից–չէի այնպէս կը թուէր թէ փոխակեր–պուած էր երկու աստուածութեան,— փոխն ի փոխ ինք զինք կը կարծէր Դիո–նիսոս եւ... Յիսուս։ Աստուած մը եր–կանձն։ Այնուհետեւ իր նամակները կը ստորագրէր երբեմն Դիոնիսոս, երբեմն Յիսուս։ Ուրեմն հաշտուած էր Քրիստո–սի հետ, որու թշնամի կը հռչակէր ե–կեղեցին՝ այն պատճառաբանութեամբ թէ չեն ըմբռնած Նազովրեցիին խօսքե–րը։

Յունուար 8ին, Յիսուս ստորագրած էր նամակ մը, որով Հռոմ կը հրաւիրէր բո–լոր Թագաւորները, բայց ոչ Հոհենցոլեր–ները։ Այս նամակներէն ոմանք գտնուած են ու կը պահուին։ Իտալիոյ Թագաւո–րին ուղղուած նամակը կը սկսէր աւան–դական ոճով եւ տարազով.— «Ումբեր–տօ, որդի իմ սիրեցեալ»։ Յետոյ «խաղա–ղութիւն ընդ քեզ»։ Այս նամակին մէջ յոյս կը յայտնէ թէ Ս. Օծութիւն Պապը պիտի գտնուի Թագաւորին կողքին։ Իսկ Վատիկան ղրկուած նամակը կը կրէր կարտինալ Մարիանիի հասցէն,— այդ նամակով կը խնդրէր որ իր յարգանքին հաւաստիքը ընծայուի Ս. Օծութեան։

Երկրորդ աստուածութիւնը, Դիոնի–սոս, որ կը բնակէր Նիցչէի անձին մէջ, նոր չէր որ կը գրաւեցնէր զինք։ Իր գործերուն մէջ կը վխտան վկայութիւն–ները, զորս երկար պիտի ըլլար թուել,— այլաբանական դարձուածքներու մէջ ցան ու ցրիւ կ'երեւան Վակնէրը, զոր կ'ատէր, Կոսիման, զոր կը սիրէր գաղտ–նօրէն, Դիոնիսոսը, որ ինքն էր։

Հարկ էր այլեւս դնել յիմարանոց մը,— այստեղ կը վերջանայ Թորինոյի մեծ ողբերգութիւնը։

Զինք կը գտնենք, յետոյ, Պազլի եւ Ենայի յիմարանոցներուն մէջ։ Կատա–ղութեան շրջանն է այլեւս, անզսպելի խենթը, որ կը սպառնայ, կը փրփրի, ոսկում կը պատճառէ։

Այս շրջանը եւս տեւեց երկու - երեք ամիս։

Երրորդ շրջանին՝ դառնուկ դարձած է Նիցչէ։ Երախայ մը, վեհերոտ եւ կամա–ցուրկ։ Մայրը կուգար մօտը, ամէն ա–ռաւօտ ժամը 9.30ին, յետոյ կը վերա–դառնէր երեկոյին, ժամը եօթնէն ա–ռաջ։ Երբեմն կը տանէր Կելյէրի մօտ, որ դասախօս էր հին ազգերու պատմու–թեան։ Խեղճ Նիցչէ մինչեւ դուռը կ'ըն–կերանար մօրը, յետոյ կը վարանէր ներս մտնել, կը տատամսէր ու կը կենար թշուառօրէն նայելով մօրը ետեւէն, որ կ'երթար, ընդունելութեան սրահը կը մտնէր, կը մօտենար դաշնակին։ Հազիւ մատնահարած կ'ըլլար, երաժշտական քաղցր ձայնը կը փարատէր վարանումը։ Նիցչէ ներս կը մտնէր, կը մօտենար դաշնակին։ Աթոռակ մը կուտային իրեն, Նիցչէ կը նստէր ու կը սկսէր նուագել,— կը նուագէր՝ կը նշանակէ կ'երազէր։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՈՒՂԵԻՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Կը բաղձայ, որ հայ երիտասարդու–թեան ձգտումն ըլլար եւրոպական համա–լսարաններու մէջ ուսուցիչ ըլլալու, այն ատեն աշխարհի առջեւ պիտի հաստատ–ուէր, թէ Հայաստանը Եւրոպայէն ան–ջատուած մաս մըն է։

Ընկերվարական համոզումը զինք կը մղէ պաշտպան կենալու Թուրքիոյ բան–ւոր դասակարգին։ «Հայերուն չի՞յնա՞ր միթէ իբրեւ ամէնէն զարգացածը, առա–ջընթացը սախական ազգերուն՝ այդ դա–տին պաշտպան կանգնիլը»։ Թէեւ ճար–տարարուեստ չկայ Թուրքիոյ մէջ, բայց կան շուրջ երկու միլիոն բանուորներ գործատուներու մէջ, ագարակներու մէջ։ Աշխատելու է զօհացում տալու գործաւորներուն արդար պահանջներուն, որովհետեւ անոնք երկրին էն մեծ ուժերն են։

Նորերուն պիտի մնար, իբրեւ յառա–ջադէմ ժողովուրդ, արեւմտեան դրամա–տիրական եւ աշխատաւորական պայքարը փոխադրել սատուածպետական երկրին մէջ՝ երբ պետական կազմակերպութեան ամէնէն տարրական աշխատանքը չկար, օրէնքներ կը քուէարկեն, առանց անոնց բնոյթը ըմբռնելու եւ գործադրողներ չկային։

Արեւմուտքի մէջ պայքար կայ անհա–տին եւ պետութեան միջեւ։ Իրական մրցում մը, որ առեւտուր մըն է, քաղա–քացին տարեկան գումար մը կը վճարէ եւ ծախու կ'առնէ «կեանքի, ինչքի եւ պատւի ապահովութիւն»։ Պետութիւնը փոխարէն կուտայ «Արդարութիւն» եւ «ուսում»։ Երբ պետութիւնը վաճառ–քին գինը բարձրացնէ, քաղաքացիները ի–րեն դէմ կ'ելլեն։

Հոս պահ մը ժխտելով նախկին գաղա–փարները, կ'ընդունի որ «անհատները ա–ւելի ապահով կերպով կը կատարեն հը–կողութիւնը քան պետութիւնը եւ շատ ա–ւելի օգտակար կերպով կ'աւանդեն ու–սումը»։ Կը յուսայ, որ «անհատներն ստանձնեն պետութեան գործերը, այն ա–տեն լաւագոյն պայմաններու մէջ պիտի կատարեն»։ Բայց այն ատեն անիշխանու–թիւն առաջ պիտի գայ, ինչ որ սարսափ կ'ազդէ վաճառականներուն։ «Ընկերվա–րութիւնը ներհակն է անիշխանութեան, մէկը ամէն ինչ պետութենէն կ'ակնկալէ, միւսը ամէն բան պետութեան ձեռքէն խը–լելով» կ'ուզէ ինքնին վարել իր գոր–ծերը։ Պուրժուա դասակարգը կը տարու–բերի երկուքին միջեւ, «երկուքին դէմ ալ երկիւղարեկ է»։ Երեք հոսանքներ կան ուրեմն, ընկերվարական, որ պետու–թեան կը յանձնէ ընկերութեան ղեկավա–րութիւնը, քաղքենի հոսանքը, որ կը չափաւորէ պետական ղեկավարութիւնն ու անիշխանականութիւնը, վերաջապէս անհատապաշտութիւնը, որ պետութեան դէմ կը պաշտպանէ անհատին իրաւունք–ները։ Երբեմն համակիր է ընկերվարու–թեան, երբեմն անհատապաշտութեան, քանի որ «անհատը լաւագոյն կերպով» կրնայ վարել ընկերութեան գործերը, պաշտպանել իր իրաւունքները եւ կը նա–խատեսէ յաջողութիւնը։ Կ'անգիտանայ «ընկերվարական դպրոցները», որոնք հակամարտ են, որովհետեւ տարբեր ուղ–ղութիւն ունին, նպատակը հաշտեցնելէ ընկերային ձգտումները իտէալ ընկե–րութեան մը կազմակերպութեան հետ, միջոցներն ալ կը տարբերին վախճանին հասնելու համար։ Կը մոռնայ, թէ կայ նաեւ քրիստոնեայ ընկերվարութիւն մը, որուն հիմնադիրներէն մէկն է Մայնսի եպիսկոպոս Քեթթլեր (1811 – 1877)։

Կ'անդրադառնայ կրկին դասակարգա–յին պայքարին. Թիզ Մարքս, Լասալ, Պաքունին մէկ կողմէն, բոլոր ուղղա–փառ տնտեսագէտները միւս կողմէն ո–րոճան, թող դրամագլուխ եւ աշխատանք շարունակեն իրարու արիւն խմել, մինչեւ որ իրաւախոհութեան մը գան, ինչպէս ուղղափառները կը յուսան կամ մինչեւ որ դրամագլուխը 70 տարուան դահակա–լութենէ մը վերջ՝ ուժասպառ գետին իյ–նայ, ինչպէս ծայրայեղները կ'ակնկալեն, նոր հորիզոններ բանալով քաղաքակր–թութեան առջեւ եւ աւելի արդարութիւն գնելով հարստութիւններու բաշխումին մէջ, աւելի քան Աստուծոյ արդարու–թիւնը, որուն անըրաւականութիւնը վը–ռուած է»։

Դժուարին է իրաւախոհութեան մը յանգիլը, երբ «իրարու արիւն կը խը–մեն»։ Դրամատիրութեան ուժասպառ ան–կումը կ'ենթադրէ Աշխատանքի յաղթա–նակը, բայց դրամատիրութեան ձեւը կը փոխուի, պետութիւնը կը դառնայ դրա–մատէր։ Անգլ եւ սաքսոն երկիրներու մէջ գործակցութիւն կայ քան՝ Լատին ժողո–վուրդներու մէջ։ Հարստութեան հաւա–սար բաշխումը աստուածային արդարու–թենէն վեր կը նկատուի, որովհետեւ ա–նարդարութիւն չի նկատուիր ունեւորնե–րուն թալանումը՝ ի նպաստ ոչ - ունե–ւորներուն։ Կը մնար ճշդել, թէ հա–րուստները աղքատացնելու է արդար բաշխումի մը համար, թէ միջոցներ ալ աղքատին։ որպէս զի հարստանայ։ Ինչ–պէս արդարութիւնհաստատել որակեալ ճարտար գործաւորին եւ անճարակ գոր–ծաւորին վճարումներուն միջեւ, խելա–ցաւորին եւ մսխողին միջեւ, մէկը կը խնայէ եւ կը հարստանայ, միւսը կը շռայլէ եւ կ'աղքատանայ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(25 Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Հարուստ երաժշտական կեանքով անցաւ վերջին մէկ տարին: Ականատես եղանք երաժշտական կարգ մը բարձրարժէք ստեղծագործութիւններու երեւան գալուն, իսկ երաժշտասէր հասարակութիւնը ջերմօրէն ծափահարեց բազմաթիւ սկսնակ երաժիշտներու՝ անոնց նոր յաջողութիւններուն առթիւ:

Երաժշտական ասպարէզին մէջ նկատուող այդ կարեւոր յաջողութեան ամէնէն ուրախալին այն է, որ մեր հայազգի երգահանները օգտագործած են երաժշտութեան բոլոր սեռերն ալ: Օփերայի կողքին մշակուեցաւ օփերէթ, համանուագին առընթեր՝ թաւջութակի կամ դաշնակի քոնչերթօ, բեմապարի սուիթ եւ ձայնաւոր գործեր, սենեակի երաժշտութիւն, ժողովրդական երգեր եւն.:

Համանուագներու մէջ ամէնէն հետաքրքրականը, անկասկած, Գրիգոր Եղիազարեանի «Հրազդան» համանուագն է, որուն հիմը կը կազմեն Յովհաննէս Շիրազի «Հրազդան» քերթուածին կերպարները: Ասիկա ասք մըն է Հնամենի գետի անցեալին եւ ներկային մասին:

Եղիազարեանի համանուագը բաղկացած է չորս մասերէ: Առաջին մասին մէջ պատկերացուած է Հնամենի Հրազդանին կերպարանքը:

Հոս հեղինակը այլաբանական ձեւով պատկերացուցած է Հայաստանի անցեալը, պատկերացուցած է այն, ինչ որ տեսած է հայ ժողովուրդը:

Կը սկսի առաջին մասը վեհ, հերոսական-դիւցազնական շունչով տոգորուած նախանուագով: Այնուհետեւ կը սկսի գլխաւոր բնաբանը (թեմ): Անոր երաժշտական կերպարը անհանգիստ, խռովայոյզ բնոյթ մը կը կրէ, սակայն այդ անհանգստութեան մէջէն կը պոռթկան քնարական, հովուերգական հնչիւններ, որոնք բնական կերպով կը տանին դէպի նոր կերպարը: Այստեղ քնարականութիւնը աւելի կը խորանայ, բնաբանը կառուցուած է «Լուսնակ գիշեր» հանրածանօթ ժողովրդական երգին ձայնի ելեւէջներով, որոնք եղակի, բնորոշ հնչիւններ կը ստեղծեն:

Լարուած տրամատիք մասին մէջ կը ծաւալի բուռն պայքարի տեսարանը, աչքիդ առջեւէն կարծես մէկ առ մէկ կ'անցնին պատմութեան էջերը, քայլերգի նման միջանցքին կը լսուին ձիերուն դոփիւնը: Այդ յուզումնալից, եղերական հատուածին գագաթնակէտը կը հնչէ վեհութեամբ, կը լսուին նախանուագին ելեւէջները:

Այլ պատկեր կը գծէ համանուագին երկրորդ մասը: Գեղեցիկ տեսարան մըն է ան պարի, սքերծօ, որ ամբողջութեամբ կարծես պարուրուած է գարնանային շունչով, նուրբ բուրմունքով:

Այժմ երջանկութիւն կը տիրէ Հրազդանի ափերուն, ամէն ինչ ծաղկած է հոն, հարսանեկան զգեստով զուգուած է գետը: Նուրբ, գրեթէ թափանցիկ ջրանկարի գոյներով երանգաւորուած է այդ մասը: Հիմ առած է «Ջան գիւլիմ»ի ծանօթ մեղեդին ու զարգացուց ճաշակով եւ մեծ հմտութեամբ:

Համանուագին երրորդ մասը թախծոտ քնարական յուշ է Հայաստանի անցեալին, անոր ծանր օրերուն մասին:

Լայնածաւալ, յուզիչ մեղեդին կը հոսի զուսպ եւ դանդաղ, «Մաճկալ» երգին թախծոտ ելեւէջները վշտահար բնոյթ կուտան անոր: Ծանր են անցեալի յուշերը: Սակայն որքան հեռու է այդ անցեալը ներկայէն, որքան խորթ է մեր առօրեային: Հրազդանը ճեղքած է լեռնակոյտերը եւ կ'անցնի լայնահոս, հզօր հեղեղով յորդած դաշտերու, լայնատարած անդաստաններու մէջէն: Ասիկա համանուագին վերջին մասն է, որ կը ծաւալի շարժուն, հաստատ կերպով: Մենք կը լսենք Հրազդանի հանդիսաւոր ցնծութեան երգը:

Համանուագին երաժշտութիւնը վառ մեղեդային է, պատկերաւոր, լի է ներքին ջերմութեամբ եւ կիրքով:

Մ. ՏԷՐ-ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Իր հոգին կ'ընկղմի երաժշտութեան մէջ, կը լողայ ձայներու քաղցրութեան մէջ, պաշտօնաբար մահ կուզար ձայնաւոր յիշատակներու թանգարանի մը մէջ: Կը նուագէր, առանց յոգնելու կը նուագէր, մինչ մայրը զրոյցի կը մտնէր Կեյցէրի հետ: –

Երաժշտութի՛ւն, մարդկային ցեղին առաջին լեզուն, որ կը թուի թէ կը մնայ նաեւ վերջին լեզուն, որ, երբ այլեւս կը խափանուի ամէն միջոց հասկացողութեան, կը բերէ քաղցրութեան եւ խաղաղութեան կլիմայ մը՝ վերահաստատելու համար հաշտութիւնը, ներդաշնակութիւնը, յաւերժութիւնը իրերու եւ մարդոց միջեւ:

Ափսո՜ս, ուշ էր արդէն, եւ Նիցչէ մնաց խենթութեան մէջ խորասոյզ:

Յանուն նոր արժէքներու, մուրճն ի ձեռին՝ քանդումի ձեռնարկող այս հանճարը, ի վերջոյ, կորսուեցաւ փլատակներու մէջ:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՐՁՐ. ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Այս տարեշրջանին բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու (Բուհ) ուսանողութեան թիւը բարձրացած է 5.187ի, որոնք մեծ մասամբ աշխատող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ են: Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկութիւն եւ Պետական համալսարան մտած են 1700, Մանկավարժական հիմնարկութիւնը՝ 400, Բժշկական համալսարանը՝ 344 հոգի, եւայլն:

Մեծ թիւով երիտասարդներ բարձրագոյն կրթութեան պիտի հետեւին առանց քաշուելու իրենց առօրեայ աշխատանքներէն: Այսպէս, բազմարուեստից հիմնարկութեան երեկոյեան եւ թղթակցութեան բաժիններուն մէջ արձանագրուած են 800, Պետական համալսարանի նոյն բաժիններուն՝ 780, երաժշտանոցը՝ մինչ համապատասխան բաժիններուն մէջ՝ 40 հոգի:

Կարգ մը բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ այս տարի կազմակերպուած են նոր ամպիոններ ու բաժիններ: Օրինակ, Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ բացուած են օրգ-մաթիքի եւ հաշուողական թէքնիքի ամպիոն եւ ուղ բաժին: Նոր բաժիններ բացուած են նաեւ Պետական համալսարանին մէջ:

Կաթնարդիւնաբերութեան համար մասնագէտներ պատրաստելու նպատակով Երեւանի Անասնաբուծական-անասնաբուժական հիմնարկութեան մէջ հաստատուած է նոր բաժին մը, ուր ընդունուած են երեսուն պատանիներ եւ աղջիկներ:

×

ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Ընկալեալ սովորութեամբ այս տարի նոյնպէս տեղի ունեցաւ մանկական գիրքի շաբաթը: Այդ օրերուն ինչպէս քաղաքներու, այնպէս ալ Մարտունիի, Արտաշատի, Վեդիի եւ այլ շրջաններու դպրոցականները հանդիպումներ ունեցան գրագէտներու հետ:

Ուրիշ հանդիպում մըն ալ տեղի ունեցաւ Գրողներու տան մէջ, գրագէտներու եւ կոմերիտական կազմակերպութիւններու քարտուղարներուն միջեւ:

Գրագէտներու միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Հ. Յովհաննիսեան ներկայացուցած է հայ գրագէտներու գործերը, յետոյ Ս. Զօրեան կոչ ըրած է երիտասարդներուն հաւատարիմ մնալ ժողովուրդին ձգտումներուն, ինչպէս նաեւ իրենց աշխատանքներուն եւ նպատակներուն:

Ուրիշ գրագէտ մը Ս. Խանզադեան կանգ առած է խորհրդահայ արձակին մէջ բանուորական կեանքը պատկերացնող գործերու պակասին եւ անոնց պատճառներուն վրայ, որմէ ետք խորհուրդ տուած է երիտասարդներուն «պահպանել մեր լեզուի մաքրութիւնը»:

Կարդացուած են գործեր՝ արձակ եւ քերթուած:

ԹՈՒՐՔԻԱ

*

ՋՐՀԵՂԵՂ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 10ին աննախընթաց տեղատարափ ողողեց Պոլսոյ թաղերը: Տեղ-տեղ կայծակ ինկաւ:

Պալթալիմանի առուն յորդելով կքեցաւ բնակարան մը: Պէշիկթաշի մէջ հողմակոծ անձրեւին պատճառով ինկաւ ելեկտրական պարան մը, որուն զոհ գնաց անցորդ մը: Պաքրգիւղի մէջ նման արկածի մը զոհ գացին ձիաքարշ կառքի մը երկու կենդանիները:

Քասըմփաշա, Չէյթինպուրնու, Էմինէօնիւ, Եռիգուլէ, Էյուպ, Սկիւտար, Քարաքէօյ, Օրթագիւղ եւ այլ թաղամասեր ջուրերու խուժումին ենթարկուեցան: Քանտիլլի եւ Պէյքոզ կայծակ ինկաւ: Հեռաձայնի եւ ելեկտրական գիծեր տապալեցան: Տեղատարափը երկու ժամ անընդհատ շարունակուեցաւ եւ խուճապի մատնեց փողոցը գտնուող ժողովուրդը: Վոսփորի ճամբան խցուեցաւ հեղեղներուն բերած հողերով եւ ժայռի կտորուանքներով:

Ջուրերը քշեցին տարին շրջուն մրգավաճառներու ապրանքները: Էմինէօնիւի եւ Քարաքէօյի հրապարակներուն ջուրերուն վրայ պտուղի սնտուկներ, սեխեր եւ ձմերուկներ ծփալ սկսան: Առաւելապէս Գումգափուի եւ Քասըրկայի թաղերուն տուները վնաս կրեցին:

Տեղատարափ անձրեւը շարունակուեցաւ յաջորդ օրն ալ եւ մէկ հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ: Ելեկտրական թելեր ինկան շէնքերու վրայ եւ երեք տուներ այրեցան: Հեռաձայնի գիծերն ալ խանգարուեցան:

Օրթագիւղի մէջ, ելեկտրական թել մը փրթաւ եւ ինկաւ 17 տարու տղու մը վրայ ու մեռցուց զայն: Զէնկելքէօյի մէջ ալ 7ամեայ տղեկ մը, ողողումէն փախչելու համար՝ երբ պատուհանէն դուրս կ'ելլէր, քշուեցաւ հեղեղէն:

Զինուորներ փրկեցին տղան: Սկիւտարի կարգ մը թաղերը մութի մէջ մնացին:

Փոթորիկը թռցուց նաեւ Լեւենտի նորաշէն բնակարաններուն տանիքները, որոնք ինքնաշարժերու վրայ ինկան եւ մեծ վնաս հասցուցին:

Շիլէի մէջ հաւկիթի մեծութեամբ կարկուտ տեղաց եւ քանի վայրկեանի մէջ բոլոր շէնքերուն ապակիները կոտրեցան:

Ծովերուն վրայ եւս հիւսիսային փոթորիկը արգելք հանդիսացաւ երթեւեկին: Քանի շարժանաւեր, որոնք Սեւ Ծով կ'երթային, ստիպուեցան խարսխել Պիւյիւքտէրէի առջեւ: Պրուսայի օդանաւերն ալ չկրցան աշխատիլ կանոնաւորաբար:

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ եղանակին առաջին անձրեւը տեղաց: Անձրեւին յաջորդեց կարկուտը, որ վնասեց բամպակի հունձքը: Անձրեւին հետեւանքով օդանաւային երթեւեկը դադրեցաւ, հեռաձայնի հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Իր հագուստը պարզ գեղացիներու հագուստ մը ըլլալով ազատ համարձակ Միջին դուռներէն քաղաքը գնաց՝ Շուկան մէջէն անցաւ եւ հասաւ նպարավաճառներու գտնուած տեղը: Ծերունի Վարդան աղային խանութին հայեցաւ եւ տեսաւ որ գոց էր այն: Առանց հարցում մը ընելու, ուղղակի Հայկավանք յառաջացաւ որ քաղաքին պարիսպէն հինգ վայրկեան հեռաւորութիւն ունէր:

Իրիկուան մօտ էր: Բոլոր շուկայի մարդիկ կը վերադառնային տուներնին, ոմանք կառքով, ոմանք էշերու կամ ձիերու վրայ նստած եւ մեծ մասն ալ ոտքով:

Վանականը Լուսիկայի դուռը զարկաւ:

— Վանական... բացականչեց դժբախտ ծերունին ու չկրցաւ իր խօսքը շարունակել:

— Ո՛հ, հայր... թոթովեց Վանական ծերունիին թեւէն բռնելով: Ի՞նչ կայ... ի՞նչ պատահած է:

— Կորսուած ենք, որդիս, կորսուած ենք... Շուտ ըրէ, գնա, հեռացիր այս տունէն... եթէ ոչ քու կեանքդ վտանգի տակ է... եթէ ոչ դուն ալ կը կորսուիս մեզի պէս:

— Ինչ ըսել կ'ուզես... չեմ հասկնար հա՛յր:

— Ի՞նչպէս ըսեմ.. այսօր շաբաթ մըն է Լուսիկան ձերբակալած են:

— Լուսիկան ձերբակալա՞ծ են:

— Այո:

— Ինչո՞ւ համար:

— Հայրը նշանաւոր աւազակ մըն է եղեր... գող է եղեր.. մարդասպան է եղեր... հասկցա՞ր:

— Էյ... Լուսիկ ի՞նչ ընէ:

— Կ'ամբաստանեն զինքը, իբրեւ մեղսակից մը հօրը գործած բոլոր եղեռնագործութեանց:

— Ուէ ապացոյց մը ձեռքերնին անցա՞ծ է:

— Ի՞նչ ապացոյց պիտի ըլլայ... միթէ՞ որդիս ոճրագործ մըն է որ...:

— Լաւ ուրեմն, ինչո՞ւ կը վախնաս:

— Ուրիշ է վախս: Մենէ կը պահանջեն Վահան անունով երիտասարդ մը...

— Իբրեւ թէ մեր տունն եկած է գիշեր մը... աղջկան հայրը վրան յարձակելով սպաններ է զինքը... Այդ պատճառաւ ալ տունը եւ թէ ամբողջ պարտէզը տակնուվրայ դարձուցին:

— Ա՞յդ է բոլորը:

— Այո:

— Ուրեմն մի վախնար:

Ծերունիէն ստացած տեղեկութիւնը բաւական համարելով Վանականը տունէն դուրս նետուեցաւ, եւ չնայելով այն բոլոր աղաչանքներուն զոր Վարդան աղան կ'ընէր որ ինքզինքը վտանգի մը չենթարկէր, ուղղակի դէպի քաղաք դիմեց եւ բանտին շուրջը դարձաւ երկու անգամ:

Կամաց կամաց գիշերուան ստուերները կ'իջնէին: Երկինքը պայծառ աստղերով կը զարդարուէր. իսկ օրուան ժխորին կը յաջորդէր խորին ու խուլ լռութիւն մը:

Վանականը լաւ գիտէր թէ բանտարկեալները ամէն գիշեր, ժամը չորսին ատեանները, հարցաքննութեան կը տանէին: Հետեւաբար եթէ բախտին բերմամբ այդ բանտարկեալներուն մէջ Լուսիկն ալ գտնուէր. անպատճառ պիտի կարենար անոր հասկցնել թէ եկած էր ինքը եւ պիտի աշխատէր իրեն համար:

Ժամերը կը սահէին...

Գիշերապահին ճռնչը մէկ, երկու, երեք կը զարնէր.. դեռ ժամ մը կը մնար: Վերջապէս ժամը չորսը զարկաւ:

Ո՜հ, Աստուած իմ... մրմնջեց Վանականը:

Ու բանտին յետնակողմը գտնուող փողոցին մէկ անկիւնը կծկուեցաւ ու սպասեց: Քիչ յետոյ ծանր շշուկ մը լսուեցաւ: Շշուկը մօտեցաւ իրեն: Ուշադրութեամբ մը դիտեց... ու տեսաւ որ երեք հոգի էին միայն: Անկիւնէն քիչ մը դուրս ելլելով նշմարեց որ եկողը մանկամարդ աղջիկ մըն էր, որ երկու ոստիկաններու առաջնորդութեամբ դէպի իր կողմը կուգար: Եւ որովհետեւ գտնուած անկիւնին քով աւերակ մը կար, Վանականը անմիջապէս հոն մտաւ: Սիրտը չափազանց կը զարնէր: Ոստիկանները մօտեցան...: Ձերբակալուած աղջիկը Լուսիկն էր:

Ոչ, չսպասեց... այլ կատաղի ուրուականի մը պէս նետուեցաւ երկու ոստիկաններուն վրայ... մէկուն սրտին ու միւսին ճակտին այնպիսի հարուածներ տուաւ որ երկուքն ալ ճիչ մը չկրցան արձակել տեղերնին ինկած ժամանակ:

— Մի վախնար Լուսիկ, մրմնջեց Վանականը: Եկուր. շուտով եկուր... Աստուած այս վայրը մէկիկ մէկիկ պիտի զարնէ դեւերն ու պիտի առաջնորդէ մեզ:

(Շար.)

ԱԶԳ․ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան ։

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթ. ձեռնարկներուն համար ։ Պ. Մկրտիչ Գաղանճեան քսան Ն. Ֆ. , Գառնիկեան ընտանիք քսան, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Տիկին Վէլէտեանի մահուան առթիւ ։

×

Սէն Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց. Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սոֆիա Մակարեանի Թաղման առթիւ, եկեղեց. բարեզարդման համար ։ Պ. Պ. Ստեփան Մակարեան տասը Ն. Ֆ. Սէն Ժերոմէն, Նշան Մալքասեան տասը Ն. Ֆ. Պօմոնէն, Սուրէն Քէրիմեան տասը Ն. Ֆ. Պօմոնէն, Տիրան Յակոբեան հինգ Ն. Ֆ. Պօմոնէն ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ ։ Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի ։

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը փոխադրուած է 17 րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այս Հինգշաբթի ժամը 2–4 ։

Դասաւանդութիւնը կը սկսի նոյն օրը ։

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Պարոյր Տիգրան Խաչիկեան, որ 1945 թուականին Լիոն կը գտնուէր ։ Ծնած 1912ին, նախկին Նոր Պայազիտ քաղաքը ։ Զինքը փնտռողներն են մայրը Սրբուհի, կինը Մանեակ եւ որդին Սուրէն ։

Հայաստանէն Պ. Մուշեղ Անտոնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Պ. Սահակ Սաղաթելէ Անտոնեան, ծնած 1921 թուականին Կոտայքի Ախտա գիւղը, որ 1940 թուականէն ի վեր կորսուած է ։

Հայաստանէն Տիկին Շուշանիկ Գաղաղեան կը փնտռէ իր եղբայրը, որուն հասցէն կորսնցուցած է եւ որ այժմ Փարիզ կը բնակի Պ. Գառնիկ Աշեան որ Էրզրում ծնած է մօրը անունն է Եսթեր եւ որ 1920ին իր սիրելիներէն բաժնուած է Պաթումէն ։

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մկրտիչ Մուրատեան, Կոնիկ կոչեալ, որ ծնած է 1920ին Արթիկի շրջանի Քեաֆթարլի գիւղը, զինուոր գացած է 1940 թուականին Լեհաստանի Վալինսկ քաղաքի սահմանակից շրջան մը ու այդ թուականէն ի վեր որեւէ տեղեկութիւն չէ տուած իր մասին ։

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մարկոս Համազասպ Սեխլեան այլ անունով Շեղօ ծնած 1920ին, Քեաֆթարլի գիւղը որ իր եղբօր Յովհաննէսի հետ պատերազմի գացած է եւ անյայտ կորսուած ։

Հայաստանէն Տիկին Խարագեան կը փնտռէ իր որդին Գերասիմ Խարագեանը, ծնած 1918 թուականին Ստեփանաւանի Կուրթա գիւղը ։

Հայաստանէն Պ. Խաչատուր Պօղոսեան կը փնտռէ իր որդին Պ. Կարապետ Պօղոսեանը, ծնած 1909ին Աշտարակի շրջանի Կարբի գիւղը ։ Մօրը անունն է Եպրաքսի, եղբօր անունը Մկրտիչ ։

Յիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), *հեռաձայնի թիւ Էլիզէ* 67–03 ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, *վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը ։ Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին ։*

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին ։

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները ։

ԾԱԽՈՒ Է

MERCERIE - BONNETERIE

ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով ։ Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի ,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի ։

Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան ,
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Couverture - Plomberie

TATOULIAN

14, Rue Julien-Lacroix, Paris 20

Կը փնտռէ 17 – 18 տարեկան օգնական երիտասարդ մը, ծնողքին կողմէ ներկայացուած ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ վինիլ*իք *պատրաստութիւններու ։ Նորոյթ* *իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք ։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 | Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. | Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. | Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 20 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9208 | 37EME ANNÉE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5009

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ԶՈՀ ԳՆԱՑ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ

ԿՐՆԱՅ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԸԼԼԱԼ

Մինչ Զոմպէ ժամադրութեան գացած կը սպասէր Համըրշոլտի : Այս վերջինին օդանաւը քանի մը անգամ կը դառնար Ռոտեզիոյ Ն'Տոլա օդակայանին վրայ, ապա կը կորսուէր :

Ամբողջ գիշերը կարելի չէր եղած հետքը գտնել, առաւօտուն միայն Համըրշոլտի ՏԷ · ՍԷ 6· օդանաւին բեկորները կը գտնուէին, ածխացած մարմիններով :

Ցարդ կարելի չէ ըսել թէ պարզ արկած մըն է պատահածը : Շուէտացիներուն համար (Համըրշոլտ Շուետացի է) Քաթանկայի պատկանող հալածիչ օդանաւ մը յարձակում գործած է եւ վար առած Համըրշոլտի օդանաւը, ուրիշներ կ'ըսեն թէ նախքան իջնալը, պայթում մը տեղի ունեցած է օդանաւին մէջ, ինչ որ կարծել կուտայ թէ սաբոթաժ մը կատարուած էր, նախապէս : Ստոյգ ոչ մէկ բան կարելի է ըսել ցորչափ ՄԱԿի բացած քննութիւնը վերջացած չըլլայ : Ամէն պարագայի մէջ խորհրդաւոր պարագաներ կան զորս կարելի չէ անտեսել, մանաւանդ եթէ յիշենք Համըրշոլտի քաղաքականութեան արձագանգները Քաթանկացիներուն վրայ :

Տակ Համըրշոլտի մահը կը պատահի սակայն շատ փափուկ ատեն մը եւ ստեղծած կացութիւնը շատ ծանր է :

Ծանօթ է որ վերջերս Խորհ. Միութիւնը շատ ծանր յարձակումներ ըրած էր ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին վրայ եւ պահանջած նոյնիսկ որ հեռացուի իր պաշտօնէն : Խորհրդային Միութիւնը կ'առաջարկէր որ Համըրշոլտի տեղ նշանակուի երրեակ քարտուղարութիւն մը՝ Թրոյքա, կազմուած մէկ արեւմտեանէ, մէկ արեւելեանէ եւ մէկ չէզոքէ : Պարզ է որ ՄԱԿի հերթական ընդհ. ժողովի բացումին առթիւ, Խորհ. Միութիւնը պիտի նորոգէ իր առաջարկները եւ ստեղծէ դժուարին կացութիւն մը :

Համըրշոլտ մարդ մըն էր որուն մասին կարելի չէ ոչ լաւ, ոչ ալ գէշ խօսիլ : Առածը կ'ըսէ թէ մեռնողին վրայ կամ լաւ կը խօսին կամ չեն խօսիր, բայց այս պարագային կարելի չէ անշուշտ լռել : Ռուսերուն համար Համըրշոլտ աշխարհակալներուն գործակալն էր, ուրիշներու համար համայնավար գործակալ էր : Իրականին մէջ դժուար է ըսել թէ որո՞ւ կողմ էր, եթէ կողմ էր : Իր պաշտօնով իսկ կ'ուզէր միշտ խաղաղութիւնը ապահովել բայց Քոնկոյի վերջին դէպքերը հիշդ հակառակ տպաւորութիւնը թողուցին : Եթէ յիշենք Համըրշոլտի գործունէութիւնը սկիզբէն իսկ, մանաւանդ իր բռնած դիրքը, 1956ի Սուէզի դէպքի ժամանակ, երբ ամէն ինչ ըրաւ որպէսզի Ֆրանսա եւ Անգլիա դատապարտուին ՄԱԿի կողմէ, կարելի չէ ըսել թէ «աշխարհակալներուն» գործակալն է, մանաւանդ երբ նկատի առնենք նաեւ թէ եթէ յաջողեցաւ Ֆրանսան եւ Անգլիան դատապարտել տալ, նոյն ժամանակ չկրցաւ ոտք Հունգարիա դնել, ականատես ըլլալու համար այն վայրագութեանց որ կը կատարուէին հոն ճզմելու համար ժողովրդական ապստամբութիւնը :

Քոնկօն զինքը մաշեցուց, անտարակոյս, տարի մըն է կ'երթայ կուգայ, մէկուն խօսք հասկցնելով, միւսը հանդարտեցնելով : Քաթանկայի դէմ իր վերջին նախաձեռնութիւնը քննադատուեցաւ Անգլիացիներէն եւ Ֆրանսացիներէն, մանաւանդ ՄԱԿի զինուորներուն կատարած վայրագութիւնները ոչ մէկ ձեւով կրնային արդարանալ : Իր այս քիչ մը «ձախակէր» գործին մէջ, Համըրշոլտի զօրավիգ կեցաւ Նեհրու, մինչեւ վերջին վայրկեանը :

Ռուսերը գոհ էին անշուշտ Քաթանկայի խնդրէն, բայց Համըրշոլտի մահուան առթիւ գրուած տողերուն մէջ, Ռուսերը կը շեշտեն մանաւանդ իրենց «բացասական» նկատած կէտերը Համըրշոլտի մօտ :

Այս Շուէտացին որ յաջորդեց Թրիկվի Լիի, իր պաշտօնին նշանակուեցաւ 1953 Ապրիլ 7ին, վերընտրուեցաւ չորս տարի ետքը, 1957ին : 56 տարեկան այս դիւանագէտը փորձած է միշտ միջնորդի դեր կատարել առանց սակայն բոլորովին անտեսելու իր անձնական տեսակէտները, ինչպէս տեսանք, դեռ վերջերս, Պիզերթի առթիւ երբ ամէն ջանք թափեց դատապարտել տալու համար Ֆրանսան : Այդ իսկ պատճառով, Քէ տ'Օրսէն որոշ վերապահութիւն կը դնէ իր հրատարակած զեկոյցին մէջ, այս առթիւ :

Ամէն պարագայի մէջ, այս մահը անսպասելի յոյսեր կուտայ Խորհ. Միութեան :

×

Քաթանկայի մէջ, կացութիւնը միշտ ծանր է : Զոմպէ յայտարարեց թէ հազարէն աւելի է մեռեալներու թիւը : ՄԱԿի զինուորները կը յարձակին Կարմիր Խաչի հաստատութեանց վրայ եւ ոչ ոքի կը խնայեն :

Միւս կողմէ կռիւներ սկսած են Լէոփոլտվիլի մէջ ուր «Ազգային հերոս» Համըրշոլտի «սպանութիւնը» Ֆրանսացիներուն, Անգլիացիներուն եւ Պելժերուն վերագրուած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ընտրութեանց վերջնական թիւերն են.— Քրիստոնեայ–ժողովրդավար (Ատընաուըր)՝ 241, Ընկերային (Պրանտ) 190, Ազատական (Մենտէ)՝ 66 : Պրանտ համաձայն է ազգային միանականութեան դահլիճ մը կազմել : Ատընաուըր սակայն միայն Ազատականներու հետ կ'ուզէ գործակցիլ :

ՓՕԼ ՌԵՆՕ Խրուշչեւի հետ տեսնուելէ վերջ, յայտարարութիւն մը ըրաւ Մոսկուայի ֆրանսացի եւ օտար լրագրողներուն : Նախկին վարչապետը յայտնեց թէ Խրուշչեւ պայման չի դներ որ արեւելեան Գերմանիան ՏԷ Եուրէ ճանչցուի : Խրուշչեւ համաձայնած է նաեւ որ ՄԱԿը արեւմտեան Պերլին հաստատուի : Ըսած է նաեւ թէ իրաւարար մարմին մը կրնայ կազմուիլ լուծելու համար վիճելի հարցերը : Ռենոյի տպաւորութիւնն այն է թէ Խրուշչեւի գլխաւոր մտահոգութիւնն է բաժնուած պահել երկու Գերմանիաները :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Աւագերէցը Կարդինալ Վիշինսկի եւ վաթսուն եպիսկոպոսներ հովուական թուղթ մը ստորագրեցին ուր կրօնական ուսուցման ազատութիւն կը պահանջեն : Այս թուղթը կարդացուած է Լեհաստանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, հակառակ անոր որ իշխանութիւնները դիմած էին տեղւոյն հոգեւոր հովիւներուն որպէսզի չկարդան : Սակայն պատասխան մըն է կառավարութեան Յուլիսի ընթացքին տուած որոշումին, ըստ որուն պետական քննիչներ պիտի հսկեն կրօնական դասաւանդութեանց վրայ :

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ կախուիլը կը շարունակէ մեծ «յուզում» պատճառել Արեւմտեաններուն : Պահպանողական ՏԷյլի ՄԷյլը կը գրէ թէ «վայրագ հաշուեփակ մըն է որ վրդովեց ամբողջ աշխարհ», Լը Մոնտի մէջ Էտուար Սապլիէ կը գտնէ թէ քաղաքական եղեռն մըն էր երիտասարդ սպաներուն ըրածը որոնք կ'ուզեն համոզել բոլորը թէ Աթաթիւրքի նման, ետ չեն կենար եւ օրինակներով կ'ուզեն պարտադրել իրենք զիրենք :

ԿԻ ՄՈԼԷ ճառ մը խօսելով առջի օր, յայտարարեց թէ «կացութիւնը ծանր է, այն մարդոց պատճառաւ որ կը ղեկավարեն աշխարհը եւ այն մարդոց պատճառաւ որ կը ղեկավարեն Ֆրանսան : Ժողովրդավարութիւնը նահանջեց Ֆրանսայի մէջ, որովհետեւ շատեր հրաժարեցան մտածելու եւ գործելու իրաւունքէն » :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ օժանդակ եպիսկոպոսը արտաքսուեցաւ ինչպէս նաեւ 146 կաթոլիկէ եպիսկոպոսներ, որոնց 101ը սպանական ծագում ունին, միւսները՝ Քուպացիներ են :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ պուլկարական զօրքի շարժումներ եղած են Թուրքիոյ սահմանին վրայ, մօտ այն շրջանին, ուր կը կատարուին Ատլանտեան ուժերու ռազմափորձերը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ հիւլէական ռումբեր պայթեցնել : 13րդ պայթումը տեղի ունեցաւ առջի օր, Նոր Զեմպլի մէջ : Ռատիօ Աքթիվիթէի վտանգը երթալով մտահոգիչ եւ վտանգաւոր կը դառնայ, յայտարարեց Մ. Նահանգներու Առողջապահական նախարարը :

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԸ կը շարունակուի Փարիզի մէջ, ուր ջերմութիւնը 32 աստիճանը անցած է եւ կը յայտարարուի թէ պիտի շարունակուի :

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ կը յայտարարուի թէ համայնավար կուսակցութիւնը եօթը երկիրներու հրաւէր ուղղած է որպէսզի ժողով մը գումարուի «ապահովական» գօտի մը ստեղծելու համար Պալքաններու մէջ : Այդ ժողովը պիտի տեւէ Սեպտեմբեր 20էն 27 :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Երէկուան թիւով գրած էինք ամերիկեան ռազմափորձերու պատրաստութեան մասին, արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ : Դաշնակից ուժերու Պոլսոյ կեդրոնը հրատարակած է հետեւեալ յայտարարութիւնը Սեպտ. 15ին.—

« Ամերիկեան միութիւններով եւ ռազմական օդանաւերով ամրապնդուած Նաթօյի հարաւային Եւրոպայի դաշնակից ուժերէն հազարաւոր զինուոր, ծովային, օդաչու եւ ծովային արձակազէն Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ մէջ իրենց դիրքերը գրաւած են եւ հրամանի կը սպասեն «Չէյք – Մէյք 2» ռազմափորձին ձեռնարկելու համար :

Ռազմափորձին էական գործողութիւնները Շաբաթ առաւօտ (16 Սեպտ.) պիտի սկսի Թրակիոյ Թուրքիոյ շրջանին մէջ : Թուրքիոյ հարաւային ափերէն Սարոսի ծոցը տեղի ունենալիք ծովային ու ցամաքային գործողութեան կը մասնակցին Թուրքիոյ Ա. բանակը եւ հելլէն բանակին հետեւակազօրքը : Ամերիկեան նաւատորմին ծովային, հետեւակազօրքի ուժերէն ռազմական խումբ մը առաջին զօրահանումի միութիւնը պիտի կազմէ, երկրորդ զօրահանումի միութիւնն ալ Թուրքեւհելլէն ուժերէն պիտի բաղկանայ » :

× Թուրքիոյ Ազգ. պաշտպանութեան կողմէ կը հերքուի այն լուրը թէ Խորհ. Միութիւնը զին. շարժումներ կը կատարէ Թուրքիոյ սահմանին վրայ :

ԹՐՔ. ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Եասը Ատայի դատավարութեանց վճիռներուն մասին.—

Վճիռները յայտարարելու համար հաւաքուած նիստին ներկայ էին դատական կազմը, դատախազը եւ իր օգնականները ամբողջական կազմով, պաշտպան փաստաբանները, բոլոր ամբաստանեալները, մամլոյ ներկայացուցիչները : Նիստին ներկայ էր ի մէջ այլոց, Կուսակալ Թուլկա :

Ատնան Մենտերէս իր անհանգստութեան բերմամբ ներկայ չէր :

Ատեանը հրապարակեց հետեւեալ վճիռները .—

Հանրապետութեան անկեալ նախագահ Ճ. Պայար հետեւեալ դատապարտութիւնները կրեց .— Չորս տարի եւ երկու ամիս բանտարկութիւն՝ իւրացումի համար, Թոփքափուի, Քայսերիի : Պոլսոյ եւ Անգարայի դէպքերուն համար, (որոնք Սահմանադրութեան բռնաբարման պատճառ եղած էին), կը դատապարտուի մահուան :

Նոյն յանցանքով (Սահմանադրութեան բռնաբարում), մահավճիռ կը կրեն նաեւ Ֆ. Ռ. Զորլու, Հ. Փոլաթքան, Ռ. Քորալթան, Ա. Էրողան, Ի. Քիրազօղլու, Էմին Քալաֆաթ, Պահա Աքչիթ :

Նոյն յանցանքով ցկեանս բանտարկութեան կը դատապարտուին Մեթինփերք, Իզզեթ Աքչալ, Ճելալ Եարտըմճը, Թեվֆիք Իլերի :

Նոյն յանցանքին համար տասը տարի բանտարկութեան կը դատապարտուին Էթհեմ Մենտերէս, Հ. Հիւսման, Ն. Էօքլու, Հ. Էրքմէն, Հ. Հիւսման, Ն. Էօքմէն, Հ. Շաման, Ս. Աթաման :

Հինգ տարի բանտարկութեան՝ Ա. Աքեր, իսկ Շեմի Էրկին՝ չորս տարի եւ երկու ամիս : Իհսան Սիփահիօղլու անպարտ արձակուեցաւ :

Վճռին առաջին մասին ընթերցումը վերջ գտնելէ ետք, Ատեան հասաւ Ատնան Մենտերէսի վերաբերեալ ամբողջական տեղեկագիրը : Նախագահ Պաշոլ ըսաւ թէ այժմ կրնայ յայտնել Ատնան Մենտերէսի մասին տրուած որոշումը, եւ հետեւեալ վճիռը հրապարակեց .—

Անկեալ Վարչապետ Ա. Մենտերէս մահապատիժ կը կրէ. «Տեմոքրաթ Իզմիր»ի, Զանաքքալէի, Պոլսոյ եւ Անգարայի, Թոփքափուի դէպքերուն եւ ռատիոյի դատին համար (Սահմանադրութեան բռնաբարում) : Վեց տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի 6–7 Սեպտեմբերի դէպքերուն համար : 11 տարի եւ ութ ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի դաղտնի յատկացումի դատէն (4·877·780 ոսկի 19 ղրուշ իւրացուցած էր) : Երեք տարի եւ վեց ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի պաշտօնը չարաչար գործածելու յանցանքով : Մէկ տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի Իփարի դատին համար : Ա. Մենտերէս անպարտ կ'արձակուի մանկիկի դատէն :

Սահմանադրութեան բռնաբարման դատէն մահավճիռ կը կրեն նաեւ՝ Ահմետ Համտի Սանճար, Պահատըր Տիւլկէր եւ Քիրիշճիօղլու : Նոյն դատէն անպարտ կ'արձակուին Սըրրը Թուրալ, Արիֆ Տեմիրեր, Քեմալ Էօզշուպան, Քասըմ Քիւֆրեվի, Մեհմետ Աք, Աթթիլա Քորուր, Իպրահիմ Սուպաշը :

Պոլսոյ անկեալ երեսփոխաններ Մ. Շելլեփեան չորս տարի երկու ամիս, Խ. Եուանիտիս հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, Հաճոփուլօ անպարտ արձակուեցաւ :

× 19 դատերու 592 ամբաստանեալներու վճիռները կը կազմեն 1500 էջնոց գիրք մը :

ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ
ԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հակառակ բազմաթիւ յատկութիւններու որ ցոյց տուած է Ե · Դուրեան Սրբազանը իր երկար եւ բեղումնալից կեանքի ընթացքին, մեր գրականութեան մէջ զինքն անմահացնողը իր բանաստեղծական շունչն է :

Իբր ուսուցիչ՝ կրօնական եւ ազգային վարժարաններու մէջ, նա ստիպուեցաւ կամաց կամաց մշակել եւ խորանալ մասնաւորապէս գրաբարի եւ աշխարհաբարի մէջ, ատանդել կրօնական եւ իմաստասիրական նիւթեր, որոնք դասարանի բեմերէն վեր չբարձրացան · եղաւ լաւ ուսուցիչ՝ ոչ միջազգային իմաստասէր մը :

Գիլխաւոր պողոտան ուսկից քալեց՝ դէպի գրաբարի անսահման աշխարհը կը տանէր, եւ ինքը առաջնորդ ընտրեց հին հեղինակներէն աւելի Բաղրատունի մը իբր գրաբարի անհասանելի վարժապետ, Հիւրմիւզ մը իբր շնորհքի եւ նրբութեան ուսուցիչ, եւ Ալիշան մը բանաստեղծութեան անսպառ ներշնչարան :

Սակայն Ե · Դուրեան սնանելով հանդերձ դասական գրականութեամբ, հեռացաւ անկից եւ թօթափեց ինչ որ կար կեղծ պառնասեան պատմուճան եւ վրձռական քայլերով անցաւ արդի գրականութեան սեմէն ներս՝ կրօնականի սքեմը հագած : Այդ սքեմը տարաւ ոչ միայն իբր կղերական եւ Պատրիարք, այլ մինչ հանդերձանքն եղաւ իր քերթուածներուն եւ ապրուած բանաստեղծական կեանքի մը փակեղը :

Իր բանաստեղծական ժառանգութիւնը քանակով շատ չնչին է · երկու փոքրիկ հատորներ · Արդէն Երկաթ մէկ օրուան մէջ պիտի գրէր, ինչ որ Ե · Դուրեան՝ թերեւս տարիներ դրաւ, սերմանելու եւ հնձելու համար իր հոգեկան ծաղիկները :

Յաճախ ընութիւնը խենթ քմահաճոյքներ ունի, հարուստներու բուրաստաններուն կը զլանայ անմահական ծաղիկներ եւ զանոնք կ'աճեցնէ աղքատ ընտանիքի մը փլատակած պատին տակ, կամ առկայծ ճրագը աւելի խոր կը թափանցէ զգայուն հոգիներուն մէջ քան շողշողուն ջահեր՝ ոսկեզօծեալ պալատի մը մէջ : Այսպէս եղաւ նաեւ Դուրեան ընտանիքին համար : Համեստ տան մը օճախէն պիտի բարձրանային երկու բոցեր, մին ալեկոծ եւ խռովալի, միւսը խաղաղ եւ համակամ մարդկային տենչերուն հանդէպ :

Պետրոս իր վիպապաշտ հոգիով, իր երազային սիրով պիտի տառապի կեանքի սեւ ճակատագրին առջեւ ծնրադիր ·

Սիրել կ'ուզեմ դեռ, ապրիլ ու ապրիլ :

Մինչ Եղիշէն վստահ քայլերով կը բարձրանայ Յիսուսի հետ մինչեւ Գողգոթա մինչեւ խաչելութիւն ·

Ա՛հ, միթէ կրնա՞մ գալ Քու ետեւէդ
Երբ խաչը ուսիդ կ'ելլես Գողգոթա ·
Բայց ի՛նչ սերտ հրապոյր, ի՛նչ բուռն
ուժ է դա՝
Որ զիս դէպի հո՛ն ալ կ'տանի Քեզ հետ :

Ծնողական սիրոյ նոյն ծառին վրայ հասած երկու սրտերու մէջ դժուար է զգացումի եւ տենչերու նոյնութիւն գտնել, բայց երեւակայութեան եւ զգացումի այն հասարակաց գիծէն, որ կան աշխարհիս բոլոր բանաստեղծներուն մէջ :

Պետրոս Դուրեան իր եղերաբախտ ճակատագրով մեզ պիտի յուզէ, լացնէ, խուսափող գեղեցկութիւններուն ետեւէն պիտի տանի : Պիտի լսենք իր կանչերը, սիրոյ արձանին դիմաց աղօթող հոգի մը պիտի տեսնենք իր քերթուածներուն մէջ, որ աղերսանքով կը բանայ իր սիրտը, գայն արեւով, կեանքով լեցնելու, սիրով վառելու :

Եղիշէ Դուրեան մինչեւ մեզի խորհրդածել կուտայ : Միտքը կը դառնայ, տիրապետող զգացումները շուքի պէս կը հետեւին իր խոկումներուն : Դուրեան կ'առաջնորդէ ընթերցողը հոգեկան բարձր եւ անծանօթ աշխարհներ · կշռուած եւ չափուած քայլերով · հանդարտ դընայքով : Ցախուռն վերելքներ չունի, ոչ սրտի պոռթկումներ, այլ աչքերը սեւեռած դէպի անափ երկինքեր, պիտի ըսէ ընթերցողին · Եւեւէս եկուր, Սաղիմեան յիսուսադրոշմ սրբավայրերը ապրելու իր հոգեկան արեւուն տակ :

Տաղանդաւոր առաջնորդ մը սուրբ տեղերու եւ աւետարանական աշխարհին, ուր ամէն վայրի եւ ամէն աստուածակերտ դրուագի վրայ պիտի կատարէ իր աւինքնող խորհրդածութիւնները :

Պիտի սիրես երկարօրէն շրջագայիլ իրեն հետ, պիտի զգենուս հոգեկան արեւի մը քաղցր ճառագայթները · պիտի ուզես, մենութեան առեն, աղօթքի պէս կրկնել իր հոգեցնող տողերը :

Եղիշէի մէջ լռած են իր սիրակարօտ եղբօր սիրտն ալեկոծող հովերը · այնտեղ հնչած է Յիսուսի հրաշագործ ձայնը — Դաղարեա՛, կարկեաց — եւ չկան կիրքի եւ երազային տենչերու ծփանքներ :

Եղիշէ Դուրեան կրօնական երկիւղածութեամբ կը վերլուծէ Աւետարանի դրուագներն ու առակները · Թոյլ պիտի չտայ որ իր խոկումները եւ Սաղիմական սրբավայրեր, երանական դէմքերու հետ՝ արատաւորուին զերդ Մագդաղինէն մեղքամոմէ, ափրոդիտեան յաւերժահարսերով · եւ ոչ ալ ցանկութիւնն աստուածանայ խորտակման գիշերներու մէջ · այլ հետեւելով Աւետարանի հոգիին եւ աստուածաշունչ առակներու խոր գեղեցկութեան, պիտի բացատրէ, պիտի զարդարէ անանց ծաղիկներով, լեցնելու համար ընթերցողի հոգին երկնային քաղցրութեամբ :

Ընտրելով հանդերձ ամբողջապէս դրեթէ կրօնական նիւթեր, ձեռքդ չի տար ձանձրանալի եւ անվերջանալի քարոզներ, տափակ եւ անարուեստ · այլ գիտէ ընտրել աւինքնող պատկերներ, հպանցիկ շարժում տալ · կենդանացնել եւ ճաճանչաւորել իր խոկումները : Իր թռիչքը միշտ կապոյտին մէջն է · ոչ մանուածապատ ուղիներ հողին վրայէն : Նման մեծ թիթեռնիկի մը, կը սիրէ անմեղունակ թափահարել բուրաստաններուն վրայ եւ կանգ առնել հոն ուր բուրեան վարդեր կ'աճին, ուր գեղեցկութիւնը չնաշխարհիկ երանգ դրած է : Այդ ընտրեալ վարդերը չունին աշխարհիկ բոյր, այլ հոգեպարար խունկ եւ անոնց վրայ հանգչող ճաճանչները՝ մոմերու քաղցր լոյսեր են :

Ե · Դուրեան Սրբազան իր ընտրած նիւթերուն խորութեան եւ բանաստեղծական արժէքին համեմատ տուաւ նաեւ քերթողական արուեստի կատարելութիւն : Նիւթը առանց ձեւի անտաշ ադամանդ է, ձեւը առանց նիւթի խամաճիկի պաճուճանք : Խուսափելու համար երկու թերութիւններէ՝ ջանաց, գրեց ու սրբագրեց եւ կատարելութեան հասցուց զանոնք : Քիչ գրել՝ լաւ գրել : Իր Պետրոս եղբայրը պիտի նախանձէր Եղիշէի արուեստին վրայ եւ վանեցի ոսկերիչ մը պիտի գտնէր աշխատանքի նրբութիւն եւ ճաշակ : Պիտի տեսնէր զուսպ պարզութիւն եւ զարդարանքի չափ ու սահման :

Անշուշտ ամէն քերթուած նոյն կատարելութիւնը պիտի չունենար, սակայն անպայման միջակէն շատ վեր՝ շնորհք եւ նրբութիւն պիտի ունենային, յայտարար նշան՝ բացառիկ տաղանդի :

Իր բծախնդրութեան համար կարելի է բացատրել թէ ինչո՞ւ այնքան սակաւաթիւ եղան իր քերթուածները · չի բաւեր ուսուցչական կամ վարչական զբաղմունքներու բացատրութիւնը : Պետրոսին լարը մահը կտրեց · Եղիշէին լարը՝ բարձր գեղարուեստի հանդէպ ունեցած երկիւղը :

Հ · ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ · եւ վերջին մաս)

Հետաքրքրական եղաւ Օփերայի եղանակը անցեալ տարի : Բեմադրուեցան կարգ մը յաջող գործեր, որոնցմէ մէկը հարստացուց մեր ազգային օփերան : Ատիկա Գէորգ Արմենեանի «Խաչատուր Աբովեան» օփերան է, որ երգահանին երկարատեւ մտածումներուն, աշխատանքներուն արդիւնքն է :

Օփերան շատ մը կողմերով կ'ուրախացնէ եւ առաջին առթիւ իր երաժշտութեամբ, որ գրուած է վարպետութեամբ, լայն շունչով եւ վառ մեղեդիներով : Այդ գործին մէջ կան յաջող եղանակներ, խմբերգներ, որոնք միեւնոյն ատեն կ'ընթանան տրամատիկ կերպով լարուած համանուագի ճամբով :

Շատ տպաւորիչ են «Աբովեանի» մենագիները : Արդարեւ, պարուրուած են ջերմ եւ կրքոտ հաւատքով դէպի իր գաղափարներուն յաղթանակը : Յատկապէս ուշագրաւ է առաջին գործողութեան երգը, որ երդում մըն է, ուր իրենց պաթօսին կը հասնին Աբովեանի հայրենասիրական բարձր զգացումները :

Երաժշտական վառ բնութագրում ստացած է Վարդումեանի տիպարը : Զարամիտ, խորդախ, նախանձոտ եւ վրէժխնդիր՝ ահա Վարդումեանի դիմագիծը, որ մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ յիշողութիւններուն մէջ : Երգահանը լաւ ըմբռնած է այդ փոքրհոգի մարդուն ներքին էութիւնը եւ գտած է գայն բնութագրող երաժշտական արտայայտութեան զարմանալի կերպով ճիշդ միջոցները :

Ճիշդ ներկայացուած է նաեւ Աբովեանի կնոջ՝ Էմիլիայի տիպարը : Ան կին մըն է, որ կ'ապրի ինքնամփոփ կեանքով մը, անտարբեր թէ շրջապատին, թէ ամուսնոյն հայրենասիրական ձգտումներուն նկատմամբ : Հեղինակը այս պարագային օգտագործած է բոլորովին տարբեր երաժշտական լեզու, որ շատ կը տարբերի Աբովեանի, ժողովուրդի երաժշտական լեզուէն :

Վառ եւ տպաւորիչ են ժողովրդական խաւերու՝ գիւղացի Տիգրանի, անոր աղջկան՝ Աշխէնիկի, պահակ Թաթոսին տիպարները : Ասոնցմէ ամէն մէկուն մէջ ներկայացուցած է ժողովրդական բնաւորութեան այս կամ այն գիծը՝ ազնուութիւն, համեստութիւն, կենսուրախութիւն, սրամտութիւն :

Հետաքրքրական լուծում ստացած են օփերային միւս անձերը, մասնաւորաբար բացասական տիպարները, որոնք կը ներկայացնեն ազնուութիւնը քարացածութեան այն պատը, զոր ստիպուած է ճեղքել Աբովեան :

×

Երաժշտասէր հասարակութեան լաւ ծանօթ է Ստեփան Ջրբաշեանի «Երեւանի մասին » երգը, որ այս տարի նորէն, աւելի գեղեցիկ ձեւով հնչեց Ջրբաշեանի « Երազիկ » օփերեթին մէջ : Գրիգոր Զալիկեանի հետ միասին Ջրբաշեան ըստեղծած է օփերեթ մը, որ մեծ ուրախութիւն պատճառեց բոլորին եւ առաջին առթիւ այդ գեղեցիկ սեռի երկրպագուներուն :

Օփերեթին նիւթը կը դառնայ երիտասարդներու շուրջ : Աւարտելով գիւղատնտեսութեան վարժարանը կը մեկնին գիւղ աշխատելու : Ամբողջ նիւթը կառուցուած է Երազիկի, Գեղամի եւ Սերգէի յարաբերութիւններուն շուրջ : Երազիկն ու Գեղամը տարուած են նոր խաղողի տեսակ մը աճեցնելու հեռանկարով : Բայց

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՈՒՂԵԻՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Զօհրապ հիացող մըն է Ռուսոյի : Այցելութեան ատեն կը գրէ · « Հեռաւոր Աբեւեքէն՝ Արեւմուտքի մեծագոյն հանճարին պաշտում» : Հրաշակերտ մը կը նկատէ Ռուսոյի Նոր էլոիզ գործը, «Դարեր իրարու պիտի յաջորդեն բայց մէկ մըն ալ պիտի չգրուի» նման գլուխ գործոց մը : Ֆրանսացի քննադատ Էմիլ Ֆակէ «հանճարին համընթաց յիմարութիւն մը կը նշմարէ անոր մէջ» :

Բժիշկ Մէօպիուս ուսումնասիրած է հոգեբանական տխուր վիճակը, վերջին տարիներուն հալածախտէ վարակուած էր : Ուրիշ քննադատ մը Բարձրագոյն Վարժապետանոցի գրականութեան ուսուցիչ Պրիւնըթիեր ուսանողներուն կը յայտարարէր · «Պիտի չուզէի որ ֆրանսական մատենագրութիւնը Ռուսոյի նըման հեղինակներ ունենար» : Ռուսոյի Էմիլը վրդովեց իմաստասէր Քանդի ստվորական պտոյտը, մեծ ժողովրդականութիւն գտած Ռուսոյի գործերը : Զօհրապ աննման գործ մը կը նկատէ Նոր Էլոիզը, Ֆրանսացի իմաստասէր – քննադատ Թէն Ֆրանսական գրականութեան գլուխ գործոցը կը նկատէր Ֆլօպերի Տիկին Պովարին, վարպետ մը իրապաշտ դպրոցին : Յայտնի չէ սակայն գնահատութեան դատանիշը · Զօհրապ ո՞ճն է որ հրաշակերտ մը կ'ընդունի, թէ բովանդակութիւնը : Սխալ է թէ Ռուսոյ սիրած չէ կը սիրէր Տիկին Հուտթօն, սերտ բարեկամութիւն ունէր տիկին տ'Էփինէյի հետ, որ «Նոր Էլոիզ»ի երեւումին ինքն ալ գրեց յուշերը, որոնք բանալեճի տեղի տուին, երբ հրատարակուեցան տարիներ վերջ :

Ազնուական ընտանիքի դուստր Յուլիա կը սիրահարի դաստիարակին՝ Սեն Փրէօյի, որ կը պատկանի համեստ դասակարգի : Դաստիարակը կը խուսափի, ոբովհետեւ ամուսնութիւն մը կարելի չէ : Մուլիայի հայրը կը զայրանայ եւ կ'երդնու չամուսնացնել աղջիկը համեստ երիտասարդին հետ, կ'արգիլէ որեւէ հաղորդակցութիւն : Թղթակցութիւն մը կը սկսի երկուքին միջեւ, ուր կը յայտնուի երիտասարդին վերապահութիւնը, երիտասարդուհիին անբուժելի սիրահարութիւնը : Աղջկան մայրը ձեռք կ'անցընէ Յուլիայի նամակները, յուսահատ եւ ջըղագար՝ կը մեռնի : Հայրը կ'ամուսնացնէ Ուոլմարի հետ, բայց կը մնայ նախկին սէրը, թէեւ հաւատարիմ կը մնայ իր ամուսնական եւ մայրական պարտականութեանց մէջ : Այսպէս, կը ջանայ հաշտեցնել առաքինութիւն եւ կիրք՝ մայրութեան զգացումին եւ կրօնական պարտականութեանց կատարումին մէջ գտնելով պայքարի զէնքերը : Ամուսինը աւելի ազատամիտ կը գտնուի քան հայրը : Իր տունը կը հրաւիրէ Սեն Փրէօն : Սէրը կ'արթարթնուի, Յուլիա պարտուելու վրայ է, երբ արկածով մը կը մահանայ : Նախկին դաստիարակը կը մնայ դաստիարակ՝ Յուլիայի զաւակներուն :

Ռուսօ այս գործին մէջ դրած է իր ամբողջ զգայնութիւնը, ընկերային դաւանանք մը : Երեւակայութիւնը կը զարդարէ իրական կեանքէ վերցուած դրուագ մը, կը դառնայ ռահվիրան վիպական դպրոցին :

Այդ դպրոցի պատմական աշակերտներէն Միշըլէ ժողովուրդին պիտի վերագրէ ընկերային յեղաշրջումները, ինչպէս մտքի յղացումները, բարոյականի ծնունդը : Ռուսոյի աշակերտները կ'ընդունին որ ժողովուրդը ամէն առաքինութիւն ունի, օժտուած է ինքզինք կառավարելու անհրաժեշտ ձիրքերով :

Զօհրապ կը գրէր տարիներ առաջ · «Գրականութիւնը իր հիւթը վերցնելու է ժողովուրդի սրտէն, ան միայն կուտայ առողջ հիւթ, անթառամ բողբոջում » (Մասիս, 1892, Թիւ 3956, 3965) :

« Գրականութիւնը ժողովուրդին կեանքէն պիտի քաղէ, ժողովուրդին կեանքին ծառայելու համար : Գրողները մօտենալու են ժողովուրդին եւ անոր համեստ ըմբռնումին, եթէ չեն ուզեր որ իրենք ըլլան միայն իրենց գործերուն ընթերցողները (Մասիս, 1893, Թիւ 3998) :

Գերման գիտութիւնը ժողովուրդին կը վերագրէր կրօնները, դրոյցները, իրաւունքի, բանաստեղծութեան ստեղծումը, Միշըլէ անոր մէջ կը տեսնէր Յեղափոխութեան անանուն հերոսը : Իրականութիւն մը կայ անշուշտ, բայց ընդհանուր շարժումին մէջ անհատական ձեռնարկներ ալ կան, յատակ եւ գիտակից : Ճարտար մարդիկ կը ղեկավարեն զանգուածներու չփոթ շարժումները, կ'ուղղութիւն կուտան զգացումներուն, կ'առաջնորդեն որոշ նպատակի մը :

Վիպականութիւնը, ծնունդ Ռուսոյի ուղեղին եւ խառնուածքին, միսթիքական ըմբռնում մը տուած է ժողովուրդին, որ աղբիւրն է իմաստութեան, արդարութեան : Ժողովուրդն է պատմութեան մեծ գործաւորը :

Վիպականութենէն կ'անցնի ընկերվարական վարդապետութեան : Մարքս կը քննադատէր Քարլայլի «Հերոսները» : Հակադիտական կը նկատուէր անհատական կարողութեանց ազդեցութիւնը ժողովրդային շարժումներու մէջ : Էնկըլս Քինէ չէր հաւատար զանգուածներու անանուն գործունէութեան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(26 Տար ·)

այս երկուքին յարաբերութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն գիտութեան բնագաւառով: Թէեւ չեն խոստովանիր, բայց իրարու կապուած են ջերմ սիրով: Սերգէյ իր կարգին կը սիրէ Երազիկը, սակայն անձնապաստան այդ երիտասարդը աւելի շատ կը տանջուի իր առաջին անյաջողութենէն, քան սիրելէն: Ան այնպիսի խառնաշփոթութիւններ կը մտցնէ սիրահարներու յարաբերութիւններուն մէջ, որ կը ստեղծուի լարուած մթնոլորտ մը, կը սկսին խանդի տեսարաններ: Սակայն, ինչպէս օփերէթին սեռը կը պահանջէ, ամէն ինչ դրական լուծում կը ստանայ եւ բանը կը վերջանայ մէկ քանի զոյգերու ամուսնութեամբ:

Ձալիկեանի թատերատեսը (Լիպրէթթօ) գրուած է աշխոյժ, սրամիտ եւ կատակերգութիւններով լեցուն, որոնց շնորհիւ գործողութիւնը կ'ընթանայ թեթեւ, անընդմէջ: Սակայն ամէնէն շատ երաժշտութիւնն է, որ կը խանդավառէ, շնորհիւ իր վառ, տպաւորիչ մեղեդիներուն:

Օփերէթին երաժշտութիւնը, ըլլալով վառ ազգային, կը զարգացնէ հայկական երաժշտութեան զանազան սեռերը՝ վիպական - երգային, գեղջկական, եւն.:

Գրեթէ ամբողջ օփերէթին տեւողութեան կը հնչէ «Երեւանի մասին» երգը, կը հնչէ տարբեր հանգամանքներու մէջ՝ եւ ուսանողներու ուրախ հանդիսութեան ժամուն, եւ աշխատած ատենին, եւ խնդութեան պահերուն: Այդ երգը կարծես հայրենիքի, հարազատ քաղաքին հանդէպ ունեցած սիրոյ խորհրդանիշը կը հանդիսանայ:

Խօսելով անցնող մէկ տարուան երաժշտական կեանքին մասին, կարելի չէ չյիշել երիտասարդ երգահաններու եռանդուն մասնակցութիւնը այդ կեանքին: Հաճելի էր տեսնել թէ ինչպէս այդ սերունդը, որ երէկ դեռ անփորձ էր, այսօր արդէն կեցած է ամուր ոտքերու վրայ եւ իր ստեղծագործութիւններու թարմութեամբ ու ինքնատիպութեամբ, իր խիզախումներու թափով հիացում կը պատճառէ:

Առանձնապէս պէտք է նշել Աճեմեանի երիտասարդական շունչով համակուած քեմապարային սուիթը, Զթչեանի նախերգանքը, Արբահամեանի «Կոխ» համանուագ պատկերը, Խուդոյեանի քնարականութեամբ թաթաւուն թաւջութակի քոնչերթօն եւայլն: Այս գործերը ինքնատիպ են եւ գրաւիչ: Անոնց մէջ կան յուզիչ, ջերմ տողեր, որոնք կը հարստացնեն մեր ազգային երաժշտութեան գանձարանը:

Մ. ՏԷՐ - ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութիւնը որոշեց «խսկոյն» վտարել զինուորական վարժարաններու ուսանողուհիները:

Այս որոշումին իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի ուսանողուհիներուն «մարմնական կառուցուածք»ը:

Պոլսոյ զինուորական բժշկական վարժարանին մէջ կը գտնուէին վերջին դասարանի 26 ուսանողուհիներ: Այս ուսանողուհիները յայտարարած են թէ օրէնքին պիտի դիմեն պաշտպանելու համար իրենց իրաւունքները կնքուած պայմանագրութեան նախարարութեան կողմէ միակողմանի կերպով ջնջումին առթիւ:

Այն կիները, որոնք ներկայիս իբրեւ սպատիճանաւոր կը պաշտօնավարեն բանակին օժանդակ սպասարկութիւններուն մէջ, յատկապէս գրագրանի իբրեւ պաշտօնեայ պիտի աշխատին:

ԱԼԱԹՈՒՐՔԱ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն.—

15 տարեկան Թուրք աղջիկ մը, որ իր սիրահարին հետ պտոյտի գացած էր կառքով, Քեմերպուրկազի ճամբուն վրայ բռնաբարուեցաւ իր սիրահարին հինգ ընկերներուն կողմէ: Աղջիկը, վերադարձին, անձնասպանութիւն՝ փորձեց ինքզինք ծով նետելով Էյուպի նաւամատոյցէն: Հինգ երիտասարդները հսկողութեան տակ առնուեցան:

ՈՒՐԱԿԱՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Քաներորդ դարու ամէնէն ահարկու ուրականը, «Քարլա»անունով ծանօթ, որու արձագանգը տակաւին անցեալ օր, երեւակայութենէ դուրս աւերներ գործեց Ամերիկայի մէջ: Ճիշդ է թէ սաստկութիւնը կը կորսնցնէ հետզհետէ, բայց կը յառաջանայ դէպի երկրին ներսերը: Թեքսասի ափերուն վրայ միլիոնաւոր տոլարի աւերներ գործեց: Նաւահանգիստին մէջ ընկղմեց հարիւրաւոր նաւեր, հազարաւոր հեկտար հող ջուրի տակ կը թողու՝ բամպակի, բրինձի եւ ծխախոտի բերքը փճացնելով ամբողջութեամբ: Ցած շրջանները ջուրի տակ մնացած ըլլալով՝ օձերը եւ մողէսները սկսած են խուժել բարձրադիր բնակութեանց մէջ, լուրջ սպառնալիք մը դառնալով մարդոց համար, որոնք ազատած կը կարծէին իրենքզիրենք ջուրին վտանգէն:

Ուրականէն խոյս տուած 500.000 գաղթականներ, կարծելով թէ բարելաւուած է կացութիւնը, ուզած են վերադառնալ իրենց տուները, բայց տեղական իշխանութիւնները արգելք հանդիսացած են պնդելով որ վտանգը անցած չէ: Իսկ պարպուած գիւղերուն ու քաղաքներուն մէջ գործի լծուած են աւարառուները:

Ուրականը կը շարունակէ անշուշտ իր աւերումի եւ մահուան թափօրը: Թեքսասի եւ Լուիզիանայի մէջ 15 հոգի զոհ գացին տարբերային այս աղէտին: Սարսափազդու թաթառ մը Կէյվըսթըն կղզիին մէջ գետնին հետ հարթ հաւասար դարձուց հարիւր տուն: Աղէտին ընթացքին վեց հոգի մեռան: Լուիզիանայի մերձակայքը ուրիշ թաթառ մը Նուաղաղոյն հինգ հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ: Բազմաթիւ անձերու ճակատագիրն ալ յայտնի չէ: Օդային կապի խողովակները պայթելով քանի հինգ տուն փլան: Կէլվըսթընի տուները մէկ մեթր ջուրի տակ մնացին: «Քարլա» Մեքսիկօ ծոցին ծովեզերքի երկայնքին սարսափ սփռեց, հարիւր հազարաւոր հոգի երկրին ներսերը խոյս տալ ստիպուեցան: Ապահովագրական ընկերութիւնները մեծ գումարներ վճարելու հարկին տակ պիտի մնան: 1950ին Ամերիկայի հիւսիս արեւելակողմը ծագած ուրականի մը հետեւանքով ապահովագրական ընկերութիւնները մէկ միլիառ 173 միլիոն ինը հարիւր հազար տոլար հատուցում տուած էին:

«Քարլա» Թեքսասի եւ Լուիզիանայի մէջ փլատակներու ու թշուառութեան կոյտ մը ձգած է: Կը վախցուի որ կործանած քաղաքներու ազատարարի եւ նորոգութեան գործողութիւններուն ընթացքին նոր զոհեր տանուին:

Թեքսասի Սիթի եւ Ֆէյրիբթի մէջ շատ մեծ է նիւթական կորուստը: Մոնթեքարլոյի ձայնասփիւռը յայտնեց թէ ուրականին հետեւանքով ցարդ Թեքսասի եւ Լուիզիանայի մէջ հարիւր հոգի մեռած, հազար հոգի վիրաւորուած են: Տասնեւերեք հազար հոգի ալ անպատսպար մնացած են:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

12.000.000 ԼԻՊՐԱ ՀՐԹԻՌ ՄԸ

ՍԵՔՐԸՄԵՆԹՕ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ. — Վերջին փորձերու ընթացքին կարծր վառելանիւթով գործող եւ հինգ հարիւր հազար լիպրա ծանրութիւն վերցնելու ուժ արտադրող հրթիռ մը փորձարկուեցաւ: Ութսուն թոն կշռող հրթիռը շինուած էր Հերոճէթ Ճէնըրըլ Գորփորէյշընի գիտնականներուն կողմէ՝ ամերիկեան օդուժին հետ կնքուած պայմանագրութեան մը հիման վրայ: Այս հրթիռը Օգոստոս 26ին փորձին վառեցաւ 87 երկվայրկեան: Ընկերութեան գիտնականները ու մասնագէտները կ'ըսեն, թէ այդ մեքենայէն կարելի է ստանալ 12.000.000 լիպրայի մղիչ ուժ, որ կրնայ Լուսին ղրկել երեք մարդ պարունակող աստղանաւ մը: Ստացուած մղիչ ուժը հաւասար է 10.000.000 ձիու ուժին: Հրթիռը արձակելու համար նախապէս պատրաստուեցաւ երկաթախառն կրաղիւսէ շինուած հարթակ մը:

800.000.000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՊԱՅԹԱԾ ԱՍՏՂԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՍԱՒ

800.000.000 տարի առաջ պայթած աստղի մը ձայնը նոր երկիր հասաւ:

Մաունթ Փալոմըրի դիտարանի աստղագէտ Ֆրից Զուիքի, Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ գումարուող աստղագէտներու Միջազգային Համագումարին մէջ յայտարարեց, թէ այդ աստղի պայթումին հետեւանքով առաջացած լոյսը յաջողած է ստանալ վերջերս եւ թէ յիշեալ աստղին լոյսը իւրաքանչիւր երկվայրկեան 297.600 քիլոմեթր կը ճամբորդէ եւ երկիր հասնելու համար 800 միլիոն տարի ճամբորդած է: Ֆրից Զուիքի ըսաւ նաեւ, թէ այս աստղը մինչեւ այսօր ծանօթ աստղերուն ամէնէն հեռաւորն է եւ, նախ քան պայթիլը, արեւէն շատ աւելի մեծ էր, անոր լոյսը արեւի լոյսէն հարիւրէն մինչեւ հազար անգամ աւելի պայծառ եւ սաստիկ էր: Այս կարգի պայթումներ տեղի կ'ունենան ամէն երեք հարիւր տարին անգամ մը հարիւրաւոր աստղերէ բաղկացած աստղահոյլերու մէջ, իսկ այս պայթումին ուժը հաւասար է միլիոնաւոր ջրածնային ռումբերու ուժին:

ՔԼԻՎԼԵՆՏՑԻ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԿՂԶԻԱՑՈՒՑ ԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԽԼԻՐԴՆԵՐՈՒՆ ՄԱՆՐԷՆԵՐԸ

ՔԼԻՎԼԵՆՏ.— Մասնագէտ բժիշկ մը առնէտներու արեան եւ այլ խլիրդներուն մանրէները կղզիացուց եւ այդ հիւանդութեան դէմ պատրաստած է պատուաստ մը, որ շատ ազդու է առնէտներու բուժման եւ արմատական դարմանման համար: Տոքթ. Սերճիօ Տը Քարվալ կը կարծէ, թէ այս պատուաստը կրնայ շատ օգտակար ըլլալ խլիրդէ տառապող մարդոց համար: Տոքթ. Սերճիօ տնօրէնն է Ռենտ Տիւելըփմընտ Քորփորէյշընի խըլիրդի ուսումնասիրութեան բաժնին: Պատուաստը մարդոց գործածութեան համար պատրաստ պիտի ըլլայ մէկ տարիէն:

ԿԵԱՆՔԸ

Կեանքը շատ կարճ է, եւ ժամանակը շատ սուղ՝ անօգուտ խօսքեր ըսելու համար:

ՎՈԼԹԷՐ

Պէտք է լալ երբ մանուկը կը ծնի, եւ ոչ թէ երբ մարդ կը մեռնի:

ՄՈՆԹԷՍՔԻԷՕ

Եթէ մարդ հանդուրժէր ուրիշներու ըրածին, որքան որ ինք կը հանդուրժէ իր ըրածին, կեանքը այնքան ալ անտանելի պիտի չըլլար:

Ժ. ՔՈՒՐԹԸԼԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ու Լուսիայի ձեռքը բռնած արագ արագ դուրս ելաւ պարտէզին միջին դուռնէն եւ դէպի Շահ Պաղի կոչուած գեղին լեռնաշղթան դիմեց, որուն ետեւէն կրնային վստահաբար Աղգայ անցնիլ ու անկից ալ Վարագայ վանքը ապաստանիլ: Արդարեւ գիշերուան ժամը վեցին մօտ, Վանական եւ Լուսիա Վարագայ հին վանքը հասան, որ կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուէր Նորաշէն վանքէն: Հին վանքին ետեւը Վարագայ համանուն լերան տակ, ապառաժ ժայռեր կային, երկուքն ալ հոն ապաստանեցան:

— Ոհ, սիրելի Վանական, մրմնջեց Լուսիա այնպիսի ձայնով մը որ բնութեան հրաշակերտ կոչուած այս էակին բովանդակ էութենէն կը ներդաշնակուէր, այս երկրորդ անգամն է որ կեանքըս կը փրկես այնպէս չէ՞:

— Աստուած կը փրկէ քու կեանքդ, Լուսիա, ոչ թէ ես, նկատել տուաւ Վանական: Մինչեւ այն ատեն այն դաշոյնը՝ զոր դուն նուիրեցիր ինծի, գիտցիր որ անանկ պարագայի մը մէջ ազատած է կեանքս որ բոլորովին կորսուած էի:

Վանականը պատմեց բոլոր այն եղելութիւնները որոնք պատահած էին թէ Լուսիայի հօր գլխին եւ թէ իրեն:

— Աստուած իմ... ըսել է թէ այսքան տարիներէ ի վեր աւազակութի՞ւն կ'ընէր իմ հայրս բացագանչեց Լուսիա:

— Աւազակութիւն... ոչ, Լուսիա, ոչ... մի՞թէ աւազակ անուն կուտաս այն մարդուն որ չարագործ ձեռքերը զարնելու համար կը պարտաւորուի չարագործներու հետեւիլ, մինչեւ որ իր նպատակին հասնի: Այսպէս եղած է հօրդ աւազակութիւնը...

— Վանական... հիմա կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ համար մայրս հօրմէս հասած մէկ գրութիւնը կարդալով կաթուածահար եղաւ ու տարիներով հիւանդ պառկեցաւ մինչեւ մեռնիլը...: Ըսել է թէ մօրս գրած էր ան:

— Թերեւս.. տանիկ բան մը չըսաւ ինծի հայրդ. միայն թէ սա դաշոյնիդ գաղտնիքը յայտնեց ինծի զոր դուն ալ չէիր գիտեր:

— Գիտէի... բայց...

— Գիտէի՞ր մի՞...

— Այո՞:

— Ինչո՞ւ ուրեմն չուզեցիր յայտնել:

— Եթէ յայտնէի... մրմնջեց...

— Ի՞նչ կ'ըլլար ըսէ:

— Պէտք էր որ դուն մեր տունը մնայիր:

— Ա՞յդ է պատճառը որ չուզեցիր յայտնել:

— Այո: Եթէ կ'ուզես տուր ինծի ձեռքովս բանամ:

— Ահաւասիկ: Բաց:

Լուսիա առաւ դաշոյնը ու կոթը սեղմելով բացաւ:

— Տես, հօրս անունն ու մականունը գրուած է, յարեց Լուսիա:

— Ճիշդ է, մրմնջեց Վանական:

Գիշերը լուսնալու մօտ էր: Այս երկու անբիծ հոգիները Վարագայ մեծ ձորը ճեղքելով հասան դէպի Հայոց ձոր տանող ճամբուն վրայ:

— Հիմա ուղղակի Էրմերու կ'երթանք, ըսաւ Վանական. հայրդ անպատճառ տասներկու հոգիով հոն կ'ըլլայ: Թէպէտ երկու օրէն անկից Նորէն Վարագայ լերան մէջ պիտի վերադառնանք խումբով սակայն աւելի աղէկ է որ մենք անոնց գտնուած տեղը երթանք զարմացնենք զիրենք:

— Հայրս խումբ ունի՞:

— Հապա... կտրիճ երիտասարդներէ բաղկացած խումբ մը ունի, որոնք Հայ զինուորի տարազով են ամէնքն ալ:

— Ախ, երանի թէ ժամանակ ունենայինք մեծ հայրենիքս ալ մէկտեղ առնելու... ով գիտէ ի՞նչ թշուառութեան պիտի դատապարտուի իմ պատճառաւս:

— Աստուած կարող է, յոյս մի կտրեր, Լուսիա:

Այս անուշ խօսակցութիւններէն ետքը լոյսը արդէն բոլորովին ճեղքուած էր. Վանականը խոհեմութիւն համարեցաւ լերան ժայռերուն մէջ սպասել: Մինչեւ մթնիլը:

Հետեւաբար, Լուսիային հետ Վարագայ լերան ետին գտնուող ամէնէն ապահով ժայռի մը տակ ապաստանեցաւ: Միայն թէ պաշարէ զուրկ ըլլալուն, Լուսիայի յայտնեց թէ կ'ուզէր մօտակայ գիւղ մը երթալ:

— Կասկածելու բան մը չկա՞յ, հարցուց Լուսիա:

— Ամենեւին, պատասխանեց Վանական:

— Մի երթար... հոգ չէ, այսօր ալ առանց ճաշելու կ'անցնենք:

— Չըլլար, մանաւանդ որ խումբը մեր դէմը երբ ելլէ, հացի պէտք ունի:

— Դուն գիտես... մրմնջեց Լուսիա:

Վանական զգուշութեամբ մը ժայռերէն վար իջաւ ու մօտակայ գեղի մը ճամբան բռնեց:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Գ. Պալտաաարեան, Մարսէյլէն 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԶԱՐԴԱՐ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արուսեակ Գույումճեան և զաւակները, Այրի Տիկին Ալթուն Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ջոլաքեան եւ զաւակները եւ Գույումճեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն համախարբերդցիական Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, տղուն, եղբօր եւ ազգականին՝ ՄԱՆՈՒԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ն.Ֆ. Տէր եւ Տիկին Խ. Արապեանէ, իրենց զաւկին ամուսնութեան ուրախ առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գարոյեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ եկեղեցւոյ դպրոցննրուն, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին: (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Պ. Հայկ Մողեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ եկեղեցւոյ դպրոցներուն Բարսեղ Տամլամեանի մահուան քառասունքին առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն) :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը փոխադրուած է 17 րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այս Հինգշաբթի ժամը 2–4:

Դասաւանդութիւնը կը սկսի նոյն օրը:

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, *Bld. Arago — Tél. : POR. 03–94*

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայկ. վարժարանի, այս Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21ին: Ուսուցիչներն են.— Օր. Արփինէ Զօթիկեան եւ Պ. Թորոսեան: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ Նոր Սերունդը խոր ցաւով կը ծանուցանեն ընկեր Աւետիս Գալիկեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 14ին:

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. Գալիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ծախու է նպարավաճառի 35 տարուան խանութ մը (Արթինեան), վրան փոքր յարկաբաժին մը ունի :

Դիմել 28 Րիւ Լըսաժ, մէթրօ Պէլվիլ, ամէն օր, ժամը 11էն 12 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Couverture - Plomberie

TATOULIAN

14, Rue Julien-Lacroix, Paris 20

Կը փնտռէ 17 – 18 տարեկան օգնական երիտասարդ մը, ծնողքին կողմէ ներկայացուած :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Պարոյր Տիգրան Խաչիկեան, որ 1945 թուականին Լիոն կը գտնուէր: Ծնած 1912ին, նախկին Նոր Պայազիտ քաղաքը: Զինքը փնտռողներն են մայրը Սրբուհի, կինը Մանեակ եւ որդին Սուրէն :

Հայաստանէն Պ. Մուշեղ Անտոնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Պ. Սահակ Սողոմէ Անտոնեան, ծնած 1921 թուականին Կոտայքի Ախտա գիւղը, որ 1940 թուականէն ի վեր կորսուած է :

Հայաստանէն Տիկին Շուշանիկ Գաղզեան կը փնտռէ իր եղբայրը, որուն հասցէն կորսնցուցած է եւ որ այժմ Փարիզ կը բնակի Պ. Գառնիկ Աշեան որ Էրզրում ծնած է մօրը անունն է Եսթեր եւ որ 1920ին իր սիրելիներէն բաժնուած է Պաթումէն :

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մկրտիչ Մուրատեան, Կոնիկ կոչեալ, որ ծնած է 1920ին Արթիկի շրջանի Քեաֆթարլի գիւղը, գինուոր գացած է 1940 թուականին Լեհաստանի Վալինակ քաղաքի սահմանակից շրջան մը ու այդ թուականէն ի վեր որեւէ տեղեկութիւն չէ տուած իր մասին :

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մարկոս Համազասպ Սեխլեան այլ անունով Շեգօ ծնած 1920ին, Քեաֆթարլի գիւղը որ իր եղբօր Յովհաննէսի հետ պատերազմի գացած է եւ անյայտ կորսուած :

Հայաստանէն Տիկին Խարազեան կը փնտռէ իր որդին Գերասիմ Խարազեանը, ծնած 1918 թուականին Ստեփանաւանի Կուրթա գիւղը:

Հայաստանէն Պ. Խաչատուր Պօղոսեան կը փնտռէ իր որդին Պ. Կարապետ Պօղոսեանը, ծնած 1909ին Աշտարակի շրջանի Կարբի գիւղը: Մօրը անունն է Եպրաքսի, եղբօր անունը Մկրտիչ :

Յիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67–03:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ԾԱԽՈՒ Է

MERCERIE - BONNETERIE

ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով : Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի :

Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազբիւր - Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.— ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում :

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 21 SEPTEMBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9209 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5010

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՎՃԻՌՆԵՐԸ

Եասը Ատայի երբեակ կախաղաններուն հարիւրաւոր դատապարտութիւնները պահարգի վրայ կը դնեն դարձեալ Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը :

1960 Մայիս 27ի «հերոսները» մէկ ու կէս տարիէ ի վեր անհասարսափի մթնոլորտ մըն են ստեղծած երկրին մէջ : Իշխանութեան տիրացած ապօրէն, «յեղափոխական» միջոցներով, առանց ժողովրդական քուէարկութեան — անոնք մէկէն բանէ առաջ մէկ մտածում ունեցան, — ամրապնդել իրենց դիրքը ներելի ու աններելի ամէն միջոցներով :

Այդ նպատակին հասնելու լաւագոյն միջոցն էր՝ մէկ կողմէն գլխատել դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ 10 տարիէ ի վեր իր արմատ ձգած էր երկրին, մանաւանդ գիւղացի զանգուածին մէջ, միւս կողմէ զարգասել Իսմէթ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութեան, որ հակառակ իշխանութենէ հեռու մնալուն, անխախտ պահած էր իր կազմակերպական մեքենան :

Անկեալ իշխանութեան մը կառավարական պատասխանատու դէմքերուն եւ հարիւրաւոր երեսփոխաններուն զանգուածային ձերբակալութիւնն ու դատի ենթարկուիլը աննախընթաց երեւոյթ մըն էր քաղաքակիրթ աշխարհի տարեգրութեանց մէջ :

Թուրքերը ցոյց տուին, որ իրենք տարբեր ըմբռնում ունին «ժողովրդավարութեան» մասին, որուն անունով կ'երդուընան, առանց կարմրելու :

Եասը Ատայի դատավարութեան գլխաւոր նպատակն էր վարկաբեկել դեմոկրատները, ծիծաղելի դարձնել անոր վարիչները, կազմալուծել անոնց կուսակցութիւնը, որ 1950ին ծափերով ողջունուած էր Թուրք զանգուածներուն կողմէ, երբեւ ապահարար, որ կուզար զիրենք ձերբազատել Հալքի բռնակալական վարչաձեւէն :

Վերջին մէկ տարուան դէպքերը ցոյց տուին, որ յեղափոխական կառավարութիւնը չէր յաջողած հասնիլ ծրագրուած նպատակին : Չէր կրցած ժողովուրդին հոգիէն ջնջել համակրանքը հանդէպ դեմոկրատներուն :

Օրէ օր աւելցան դժգոհ տարրերը : Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն բանակին եւ մտաւորական դասակարգին մէջ իր դիրքը ամրապնդելու համար յեղափոխական վճռականութեամբ առաջին առթիւ, 1960 Օգոստոս 20ին, հանգստեան կոչեց հինգ հազար սպաներ, որոնց շարքին կարեւոր թիւով զօրավարներ : Անոնք կազմեցին «Ճմինսու» ընկերակցութիւնը, որ սկսաւ իր վրայ խօսեցնել տալ, երբ անցեալ ամիս Թուրքիոյ հրատարակեց «Սուզի Օր» հրահանգով Օգոստոսի 20ը :

Երկրորդ հարուածը ուղղուեցաւ համալսարանին դէմ, որուն 147 ուսուցիչները պաշտօնանկ եղան՝ իբրեւ կողմնակից դեմոկրատներուն :

Պոլսոյ, Անգարայի, Իզմիրի, Պրուսայի եւ այլ քաղաքներու մէջ շարունակ ձերբակալութիւններ կը կատարուին՝ զանազան պատրուակներով, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ կառավարութիւնը տապալելու ամբաստանութիւնը :

Կը հալածուին նաեւ ծայրայեղ ղազափարներու ջատագովները — յետաշրջական — չէրիաթձի — Նուրճի խմբակցութիւններ, ինչպէս նաեւ համայնավարներ :

Մէկուկէս տարուան զինուորական — յեղափոխական վարչաձեւը չէ յաջողած բնականոն վիճակ ստեղծել Թուրքիոյ մէջ :

Հակառակ «ժողովրդավարութեան տիպար»ի իր համբաւին, պաշարման վիճակի սեղմումներուն տակ կ'ապրի երկիրը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈՒԼՏԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՄԱԿ-Ի ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՓՈՒԿ Է

—o—

Համըրշըլտի մահուան պարագաները ցարդ անորոշ կը մնան, կը կարծուի սակայն թէ պէտք է հրաժարիլ «արտաքին» մահափորձի մը գաղափարէն, որովհետեւ առաջին քննութիւնները ցոյց կու տան թէ որեւէ հետք չկայ ուրիշ օդանաւի մը յարձակումին : Կը մնայ արկածը կամ «ներքին» դաւը, այսինքն ռումբ մը որ օդանաւին մէջ դրուած ըլլայ : Այս մասին գաղափար մը ունենալու համար կը սպասուի որ միակ վերապրողը գիտակցութիւնը վերագտնէ եւ կարենայ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ : Ուրիշ գաղտնիք մըն ալ կը հետաքրքրէ բոլորը, օդանաւը 14 հոգի կը փոխադրէր, մինչ վերապրողէն զատ, 14 դիակներ գտնուեցան, ո՞վ էր 15րդ ճամբորդը :

Մինչ այդ, կացութիւնը ծանր է Քաթանկայի մէջ եւ փափուկ ՄԱԿի մէջ : Տին Ռըսք եւ Կրոմիքօ այս մասին խօսեցան իրենց առաջին հանդիպումին եւ ինչպէս կը սպասուէր Կրոմիքօ կրկնեց խորհրդային ծանօթ հանկերգը Թրոյքա ղեկավարութեան մը մասին : Ռըսք համաձայն չէ եւ կ'ուզէ ժամանակ շահիլ «առժամեայ» քարտուղարի մը նշանակումով, ծանօթ է որ ինչ որ առժամեայ է, յաճախ վերջնական կը դառնայ :

Հաւանական է որ այս հարցը լուծում մը գտնէ փոխադարձ զիջումներով եւ այս առթիւ կարելի է մտածել թէ համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան խնդիրը իր դերը կրնայ խաղալ : Արդարեւ, Խորհ. Միութիւնը պաշտօնապէս դրաւ համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան հարցը եւ ոչ միայն իբրեւ 100րդ պարզ անդամ մը այլեւ իբրեւ «մեծ» մը, այսինքն Ապահովութեան Խորհուրդի հինգ մնայուն անդամներուն հաւասար իրաւունքներով : Այս հինգ մնայուն անդամներուն 5րդը Ազգայնական Չինաստանն ըլլալով, խնդիրը կը բարդանայ : Բայց անկարելի չէ որ Միացեալ Նահանգները ընդունին խորհրդային այս առաջարկը եւ փոխարէն՝ Խորհ. Միութիւնը ընդունի առժամեայ քարտուղարի մը նշանակումը եւ յետաձգէ թրոյքայի իր պատմութիւնը :

Մոնճի Սլիմ (Թունուզցի պատուիրակը) մերժեց, ամէն պարագայի մէջ, Համըրշըլտի յաջորդել «անձնական եւ քաղաքական» պատճառներով ինչպէս ըսաւ :

Սթիվընսըն որ ամերիկեան պատուիրակութեան պետն է, յայտարարեց թէ ժամ առաջ քարտուղար մը պէտք է նըշանակուի, նկատի առնելով կացութեան սպառնալական հանգամանքը :

Ազատ չէ մամուլը :

«Կըր Սեղան»ի որոշումները կը մեղանչեն ժողովրդավարութեան տարրական սկզբունքներուն դէմ : Թերթերը արտօնուած չեն ազատօրէն գրելու իրենց ուզած նիւթին շուրջ : Կուսակցութիւնները ընտրապայքարի օրերուն իրաւունք չունին խօսելու ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ որոշ նիւթերու շուրջ :

Ստեղծուած այս տարօրինակ մթնոլորտին մէջ է, որ տրուեցան Եասը Ատայի վճիռները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԱԼԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

Լը Մոնտ Սեպտեմբեր 20ի իր թիւին մէջ, կը հրատարակէր Ռաուլ Սալան ստորագրուած նամակ մը, զոր թերթին տնօրէնը ստացած էր :

Այս երկար նամակին մէջ, Սալան ի մէջ այլոց կը գրէ — «Առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող դէպքերով լեցուն շաբաթէ մը ետք, որոշեցի Ֆրանսական կարծիքին առջեւ, կացութիւնը պարզել, շնորհիւ գաղափարներու այն ազատութեան որ միշտ գլխաւորած է ձեր թերթին ըմբռնումը : Ո՞ր Ֆրանսացին չզարմացաւ լսելով պետութեան նախագահին ճառին թեթեւ ոճը, այնքան ճակատագրական պահու մը մեր երկրին ներկային եւ ապագային համար : Խըլրտումներ կը ծագին ամէն կողմ, Պետութեան անկարողութիւնը ուշադրութիւնը կը գրաւէ բոլորին... Եւ մինչ Հարաւի ափերը անիշխանութեան ձգուած են, մինչ համայնավարութեան յառաջխաղացումը կ'ըլլայ ամբողջովին դէպի Ափրիկէ, մեր զօրքին լաւագոյնը խորհրդային աշխարհակալութեան ծուղակը կ'իյնայ : Ամէն բան կը ստիպէ ինծի որ խըզեմ ցարդ պահած լռութիւնս : Վերջին դէպքերը կը ստիպեն որ պատասխանեմ յաւակնութիւններու Իշխանութեան մը, որ այլեւս ոչ մէկ բանի առաջ կը կենայ ծածկելու համար իր ձախողութիւնները, խեղդելու համար յարաճուն տագնապները եւ ջնջելու համար վերջին ազատութիւնները » :

Եւ Սալան երկար պատկերը կը գծէ Ալժերիոյ եւ Ափրիկէի Ֆրանսացիներուն կացութեան, կ'ըսէ թէ «աւանդական դրութիւն մը դարձած է նաեւ կեղծ դաւերու եւ կեղծ մահափորձերու կազմակերպումը, որոնք կը ձգտին տկարացնելու ընդդիմութիւնը եւ ամրապնդելու դողդոջուն ղեկավարութիւն մը» : Սալան կ'անդրադառնայ 16րդ յօդուածին որ վերապահուած է պատերազմային պարագաներու, կ'անդրադառնայ գիւղացիական տագնապին եւ բանուորական դժգոհութեանց : Ի տես այս կացութեան ղեկավարութիւնը չուզեր հաշիւ տալ եւ ամէն միջոցի կը դիմէ.— « Զրսի՞ն նոյնիսկ, խայտառակութիւն է, որ ես, Ռաուլ Սալան՝ երկու անգամ ընդհանուր հրամանատար թշնամիին առջեւ, մահափորձի մը դրդիչը եղած եմ Պետութեան ղեկավարին դէմ : Ես չեմ արտաւորեր իմ անցեալս եւ զինուորական պատիւս հրամայելով մահափորձ մը, մարդու մը դէմ՝ որուն անցեալը մեր ազգային պատմութեան կը պատկանի : Մոլորած Ֆրանսացիներ, գերմանական գրաւման շրջանին, վնասուեցան, բայց երբեք Դիմադրութիւնը ինք իրեն չտուաւ մահափորձ մը կազմակերպելու իրաւունքը՝ Պետութեան ղեկավարին դէմ, զոր Ֆրանսա ինք իրեն տուած էր : Ինչպէս Մառեշալ Փեթէնը, Զօր. տը Կոլ վաւերացուեցաւ ազգային կամքին եւ վըստահութեան կողմէ : Իր առաքելութեան հաշիւը պէտք է տայ Ֆրանսայի ժողովուրդին առջեւ » :

Սալան իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ տը Կոլի դէմ կատարուած մահափորձը ոչ մէկ զոհ պատճառած է մինչ Սալանի դէմ ղրկուած Պազուքայի հրթիռը իր գրասենեակի պետին կեանքը արժած էր :

« Ամէն բան ըրին, կը շարունակէ Սալան, որպէսզի անձկութիւնը շատնայ Ֆրանսացիներուն սրտին մէջ, վերջին շաբաթներուն : Անկարեւոր մարդիկ իբրեւ պատասխանատու դէմքեր ներկայացուեցան, յետոյ մահափորձ մը ներկայացուեցաւ հանրային կարծիքին, այնպիսի ձեւով մը որ ի վերջոյ զարմանք եւ տարակուսանք կ'արթնցնէ, այնքան անիրական բնոյթ ունի : Նոյն օրը, ինչ զուգադիպութիւն, կարգ մը ձերբակալութիւններ պատճառ կ'ըլլան որ ձեռք դրուի մեր մեծ զինուորականներու վըրայ : Խաղը յստակ է : Ընողները եւ յղացողները կրնան դատել անոր տուած արդիւնքներուն միջակութիւնը : Զինուորի պատուոյս վրայ բառ ըլլալով ինչ որ կ'ուզէի ըսել, աւելցնեմ թէ զօրավարներ Վանիւքսէմ եւ Քրէվքէօր երբեք մաս չեն կազմած Գաղտնի Բանակին » :

Վերջացնելով Սալան կ'ըսէ թէ իր կազմակերպութիւնը երբեք միտք չունի զինուորական բռնակալութիւն հաստատելու : Սահմանադրութիւն մը կայ, կան նաեւ եւ մանաւանդ ժողովներ եւ Ֆրանսայի ժողովուրդը :

Թերթին տնօրէնը Պէօվ - Մերի կը պատասխանէ նամակին շեշտելով թէ թերթի մը պարտականութիւնն է հրատարակել նման նամակ մը երբ զինուորական մը զայն կը գրէ իր պատիւն իսկ խնդրոյ առարկայ ընելով, հերքելու համար մահափորձը մանաւանդ երբ քննութիւնները յստակ եզրակացութեան չեն հասած, ցարդ : Բայց «Լը Մոնտ»ի տնօրէնը կ'ըսէ թէ պէտք է Սալան այդքանով բաւականանար եւ քաղաքական վիճաբանութիւններու մէջ չմտնէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՒԻՆ» դատավարութիւնը նոր միջադէպերու առիթ տուաւ առջի օր : Ընդհանուր դատախազը, երբ ամբաստանագիրը կը կարդար, ըսաւ ի մէջ այլոց թէ Զօր. Ֆօռ փոփոխութիւններ կատարած է ոստիկանութեան եւ դատաւորին ըրած իր յայտարարութիւններուն մէջ : Ֆօռ, որ ինչպէս գրեցինք սկիզբէն մերժած էր պատասխանել խնդրոյ առարկայ դարձնելով դատական կազմի իրաւասութիւնը, ընդմիջեց շեշտելով .— « Զօրավար սպայ եմ եւ թոյլ չեմ տար որ ստախօս ըսեն ինծի համար, իմ տարիքիս եւ աստիճանիս պատճառաւ յարգանք կը պահանջեմ » : Նախագահը դիտել տուաւ թէ խօսք չէր տրուած իրեն, բայց Ֆօռ աւելի բարկացած պատասխանեց «Ես խօսք չեմ ուզեր, կ'առնեմ», աւելցնելով «ազատ մարդ եմ եւ կ'ուզեմ մնալ » :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 400 զբօսաշրջիկներ Փօպետա նաւով Եւրոպա կուգան մէկ ամսուան պտոյտի մը համար :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նախագահը Շապան -

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց ընկեր Հարրի Քարեան որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Խորհ. Միութիւն եւ Հայաստան, Փարիզ հանդիպած է դէպի Քալիֆորնիա իր վերադարձի ճամբուն վրայ :

Տելմաս մերժեց արդելքի բանաձեւը զոր ներկայացուցած էին ընկերվարականները : Ծանօթ է որ Սահմանադրական Կոմիտէն Շապան Տելմասի ձգած էր այդ որոշումը : Ազգ. Ժողովի նախագահը այդ որոշումը տուաւ հիմնուելով 16րդ յօդուածին եւ տը Կոլի Տըպրէին գրած նամակին վրայ : Հոկտեմբեր 3էն սկսեալ Ազգ. Ժողովը կը սկսի իր սովորական նստաշրջանը եւ արգելքի բանաձեւը կրնայ կրկին առաջարկուիլ բայց կ'ըսուի թէ մինչ այդ տը Կոլ պիտի հրաժարի 16րդ յօդուածէն :

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութեան քաղաքային անդամները որոնց մէջ նաեւ արտաքին նախարարը հրաժարեցան բայց աւելի ուշ ետ առին իրենց հրաժարականը :

ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ
ԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Եղիշէ Դուրեանի քերթողական ար–ուեստն ու մտքի խորութիւնը չենք փըն–տռեր իր «Դրուագներ Մանուկ Յիսուսի կեանքէն» հատորիկին մէջ: Դա կաղանդ–չէք մ'է հայ մանուկներուն համար· հե–տեւաբար, ըմբռնելի՝ փոքրիկներուն մտքի հասողութեան· հոն բարոյախօս վարդապետը, հովուոր դաստիարակը պարզ ոճով, առանց իմաստասիրական խորութեան պիտի պատկերացնէ Յիսու–սի մանկութենէն օրինակելի դրուագներ, պիտի հանէ բարոյական խրատներ, բայց միշտ զգացնելով թէ գրողը անտաղանդ մէկը չէ, կը պահէ իր անսեթեւեթ վա–յելչութիւնը· երբեմն փոքրիկ կայծեր լոյս պիտի տան· Յիսուս Մանուկին հրա–շալործ ձեռքերով կաւէ թռչնիկները կեանք պիտի առնեն, կամ զմնիկը ձեր–մակ պիտի ծաղկի: Յիսուսի մանկու–թեան անվաւեր աւետարաններու զրոյց–ները դարձեալ պիտի սիրուին մանուկնե–րէն, մինչ Խրիմեան Հայրիկ պիտի չկա–րենայ Եղիշէին պէս հաճելի բուրաստան–ներ ստեղծել Պապիկ ու Թոռնիկով, կամ Դրախտի ընտանիքով :

« Հովուական սրինգ»ը ուրիշ բան է : Ե· Դուրեան մեզ կը տանի մտքի եւ հո–գիի տաճարը· սիրտն եւ զգացումը կը հետեւին խնկարկելով Աւետարանի դէմ՝ որ բացուած է մեր առջեւ, եւ Ե· Դուր–եան կարդալով կը մեկնաբանէ եւ ցոյց կուտայ առակներուն կամ Յիսուսի խօս–քերուն թաղուն իմաստները :

Երեսունըչորս քերթուածներ են, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կրօնական բը–նոյթ կը կրեն: « Հովուական սրինգ» վերնագիրը թերեւս լրիւ չըացատրէ նիւ–թին բովանդակութիւնը· բայց ի՞նչ կա–րեւորութիւն ունի խորագիր մը· բանաս–տեղծական մէկ բոցէն ծնունդ է, հաւ–նած է հեղինակը եւ իբր քերթուած մը դետեղած գրքոյկի ճակատին: Թերեւս ե–րազած է Բեթղեհէմի հովիւ մը՝ որ սը–րինգով կը թովէ հովեկան գեղեցկու–թիւններ վերակոչելով :

Սրինգ *քերթուածը չէ կարելի նախա–մուտ մը համարել, ուր պիտի ամփոփ–ուէին մատեանի ընդհանուր գիծերը· ան–կախ քերթուած մ'է եղէգի մասին որ՝* սրինգ եղած է, խորոտիկ լուռ խոկացող կուրծքի մը մօտիկ, *որ պիտի երգէ ան–ծայր ամայութեանց մէջ անհունի, չուն–չով :*

Պատահական չէ առաջին քերթուածը « Կը սիրե՞ս զիս » :

Ե· Դուրեան սիրոյ ճամբով պիտի կա–րենայ վեր բարձրանալ դէպի Խաչը, պի–տի ըմբռնէ Անառակին *խորքը կազմող հօր բուռն սէրը դէպի ստահակ որդին եւ ներողութեան աստուածային գեղեցկու–թիւնը: Խաչը մտածուած ու խոր իմաստ–ներով եւ զգացուած սրտով սիրոյ գերա–գոյն արտայայտութիւնը պիտի կազմէ եւ այս լարին վրայ ընթերցողը պիտի լսէ* Նայուածքը, Ետեւէս եկուր, Վերջին վայրկեանը, Եմմաուսի ճամբորդները, *եւայլն: Սոէպ պիտ հանդիպինք պայ–մանադրական Եթէներու, որոնք իր սի–րած կրկնակները պիտի կազմեն, սակայն ոչ պատկերի մը կամ մտածութեան մը պակասէն հարկադրուած, ինչպէս մեր արեւելահայ բանաստեղծները, որոնք ըս–տէպ կը մեղանչեն այս կրկնակներով ա–ւելնի նուազում ցոյց տալով, այլ Դուր–եանի մէջ հետզհետէ ուժգնութեան կը հասնի որոշ վերջակէտի մը որ անէծք է·* Հորթին (*ոսկեղէն*)նըմանն դառնամ փոշի:

Կամ Նայուածքի *գեղեցիկ քերթուածին մէջ,* Քանի անգամներու *զանազանեալ պատկերներով, պիտի գտնենք լաց եւ զղջում ·*

Օր մ'ալ դարձար ինձ լըռիկ
Ի՞նչ պակուցիչ բան մը կար մէջն
աչերուդ
Որ երբ նայուածքդ ինձ ուղղեցիր
լացի ես
Կամ թաքնըւած ի՞նչ կար սրտիս խորը
մութ
Որ զղջացի դառնապէս :

Երբեմն կը զգացուի Ե· Դուրեանի քերթուածներուն մէջ բառերու եւ տա–ղաչափութեան փնտռտուքներ, կարծես արուեստակեալ տողեր ըլլան, սակայն ըստ իս կատարելութեան իր ձգտումն է որ զինքը մղեր է յանգերու կատարելու–թիւն եւ բառերու ճշդութիւն փնտռելու, ըլլալու համար հայերէնի կարօտ եւ ան–փոյթ գրողներուն օրինակ :

Հովուական սրինգ*ին մէջ կան նաեւ խումբ մը քերթուածներ, որոնք անուղ–ղակի կապ ունին իր կրօնաշունչ ուղղու–թեան հետ: Այսպէս* Սրինգիս, Լուսնի տակ, Անտառին մէջ, Աղի արձանը *եւն·, պիտի յիշեցնեն սիրած ինքնայատուկ ո–ճը, խորհրդապաշտ հոգին, գեղեցիկ ի–մաստութիւն մը քնարերգութեան լարե–րով երգուած : Նա գրեթէ ամէն քեր–թուածի վերջաւորութիւնը անակնկալ գիւտով մը կը կատարէ, այսպէս* Աղի արձանը *պիտի վերջցնէ ·*

— Կուրծքին տակ պինդ բաբախեց տրոփ
մը թաքուն —
Շուշանի բո՛յրը զոր շնչած էր երէկ,
Տատրակի ձա՛յնը զոր լըսած էր այգուն
Արշալոյսէն քաղած շողերն ալ բեկբեկ
Իրենց ամէն հեշտանքներով աղուանոյշ,
Իր պաշտպանին մէջ խըրտացած կարծեց
կինն···
Ու *դուստր մարդկան*, ուզեց նայիլ
անըզգոյշ
Իր ետեւէն եկող աղուոր հրեշտակին···:

Նոյն անակնկալ վերջաւորութիւնը պի–տի գտնենք Պուտտա եւ Յիսուս բաղդա–տական քերթուածին մէջ, կամ մաղթանք մը, աղօթք մը բանաստեղծութեան նիւ–թին համեմատ, տալու համար գեղեցիկ վերջալոյս մը, ինչպէս պիտի պատկերա–նար Յիսուսի օրերուն Երուսաղէմի վը–րայ:

Ընթերցողն անցնելով Յիսուսի ծնունդ–դէն մինչեւ Գողգոթա, երթալով Եմմա–ուսս տրտում եւ Թախծալից կորսուած յոյսի մը համար, ամէն էջի վրայ հոգե–կան սփոփանք պիտի գտնէ· կարծես ա–ղօթամատոյց մը ձեռքին մէջ կը խօսի Աստուծոյ հետ, կամ զղջման ցաւեր կը զգայ իր սրտին խորը եւ անպայման պա–հանջք մը կայ իր ներսը զիմելու ներշըն–չուած Մաղթանքով *առ Հոգին Սուրբ, որ տայ*

Կայծ մը ոտքի· նայուածք մ'ի վեր
Կ'ուզեմ, այո՛, հոգւոյդ ի սէր
Կ'ուզեմ ըլլալ հոգի մը նոր :

Երկու փոքրիկ մատեաններ, ինչպէս ադամանդ զոյգ թեւեր, Դրուագներ Մա–նուկ Յիսուսի կեանքէն *եւ* Հովուական սրինգը *բաւական զօրութիւն ունին միշտ վեր բռնելու եւ գեղեցիկ կապոյտին հաս–ցնելու Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանը· եւ արդարօրէն իրաւունք կուտան բոլոր ա–նոնց որ անգամ մը եւս վառեցին իրենց ջահերը որակաւոր բանաստեղծի մը հա–րիւրամեակին ընդառաջ երթալու հա–մար :*

Հ· ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ԲԱՐԵՁԵՒՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Հայերէն տպագրական տառե–րու բարեփոխութեան հարցը հրապարակ դրուելէ ետք, Հայաստանի կառավարու–թեան կողմէ կազմուած յանձնաժողովը, ժամանակին, Երեւան հրաւիրեց նաեւ վրացի նկարիչ Գ· Շեվարդնաձէն, որ վրացական տպագրական նոր տառերը նախագծողն է :

Ինչպէս կը տեսնուի, Յանձնաժողովը լաւ աշխատած է՝ խորհրդակցութեան հրաւիրելով անոնք որ ծանօթ են, Հա–յաստանի մէջ, իրենց հրատարակչական գործունէութեամբ եւ հայ լեզուին մա–սին իրենց պրպտումներով, խնդրելով նաեւ արտասահմանի տեսակէտները (Մխիթարեան միաբանութիւն, փրոֆ· Ադոնց եւ այլ հեղինակութիւններ) : Աս–կէ զատ, հետաքրքրուած է նաեւ ակնա–բոյժներու, գրաշարներու եւ տպագրիչ–ներու տեսակէտով: Ու վերջապէս Վրա–ցիներու կատարած փորձին արդիւնքով:

Ահաւասիկ վրացական նոր տառերը նախագծող նկարիչ Շեվարդնաձէի զե–կուցումը հայերէն տառերու բարեփո–խութեան համար կազմուած Յանձնաժո–ղովին առջեւ, (քաղուած՝ Յանձնաժողո–վին Տեղեկագիրէն).—

« Մեր առաջ դրուած էր մի խնդիր, Վրաց տառերի մէջ բարեփոխութիւն մտ–ցնել, ժամանակակից տպարանական տեխնիկայի պահանջների համեմատ, բայց այնպէս որ այդ չնշանակէր օտար, օրինակ՝ լատինական տառեր մտցնել, կամ գոյութիւն ունեցող տառերի մէջ մտցնել այնպիսի փոփոխութիւններ, որ նոր տառերը դառնային առանձին ուսա–նելու առարկայ: Լատիներէն կամ ուրիշ նոր տառեր ընդունիլը ոչ մի բանով չէ–ինք կարող արդարացնել: Վրաց ժողո–վուրդի Թիկունքում կանգնած է բազմա–դարեան եւ հարուստ կուլտուրա: Վը–րատաանն ունի հարուստ եւ չատ բանե–րում նշանաւոր գրականութիւն, այնպէս որ մեր ներկայումս ունեցած տառերի սովորելը ամէն մի կրթուած Վրացու համար պիտի լինէր անհրաժեշտ: Բացի այդ՝ Վրաց այբուբենը լիովին համա–պատասխանում է Վրաց լեզուի առանձ–նայատկութիւններին, որ ամէն մի հըն–չիւնի համար ունի առանձին տառ: Զէնք կարող ասել, որ լատինական կամ ուրիշ տառերի ընդունելը աւելի լաւ կը լինէր Վրաց լեզուի համար քան մեր ունեցած տառերը: Լատինական տառեր մտցնելը կարելի է նպատակայարմար համարել միայն այն ազգերի համար, որոնք մին–չեւ այժմ չեն ունեցել սեփական այբու–բեն, որոնք ա'յժմ են միայն սկսում ի–րենց կուլտուրական կեանքը: Կամ այն ազգերի համար, որոնց տառերը չափա–զանց բարդ լինելով՝ պահանջում են սո–վորելու չատ մեծ ջանք եւ ժամանակ, ինչպէս օրինակ՝ չինականը, ճապոնակա–նը, արաբականը: Հետեւապէս վրացա–կան տառերը պէտք է մնան իրապէս ան–փոփոխ եւ, պահելով իր ընդհանուր կերպարանքը, տեսքի այնպիսի փոփո–խութիւններ պիտի ընդունէ, որ ստանայ այն առաւելութիւնները, ինչ որ ունին լատինական տառերը »:

Տեղեկագիրը կը շարունակէ .—

Եւ Վրաց Նոր այբուբենի հեղինակը ի–րեն սկզբունք ընդունելով, որ տառերի գլխաւոր յատկութիւնները պիտի լինեն պարզութիւնը, գեղեցկութիւնը եւ խնա–յողութիւնը, իր փոփոխութիւնները կա–տարել է այսպէս .—

Ա.— Տառերի վերեւ եւ ներքեւ ծըգ–ուող մասերը կարճացրել է եւ դրանց հաշուին մեծացրել նրանց բուն մարմի–նը, իրանը, յարաբերութիւնը ընդունե–լով 1 – 2 – 1 :

Բ.— Տառերի թանձրութիւնը (հաս–տութիւն, լայնութիւն), որ վրացերէ–նում եղել է 18 *տեսակի, վերածել է 2 տեսակի :*

Գ.— Տառերի հիմնական եւ երկրոր–դական մասերի գծերի հաստութեան

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՈՒՂԵՒՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Վերջապէս ինկէլս կը գրէր· «Տրուած վայրկեանի մէջ մեծ անձնաւորութեան մը երեւումը երկրի մը բեմին վրայ գլխ–ուածի մը արդիւնքն է անկասկած: Են–թադրելով որ այս գլխուածը չարտա–դրուի, ուրիշ անձ մը պիտի գտնուէր հոն, որ պիտի գրաւէր իր տեղը: Պա–տերազմներով յոգնած Ֆրանսան եթէ չհանդիպէր զինուորական ինքնիշխանի մը, Նափոլէոնի մը, ուրիշ մը պիտի անցնէր բեմին վրայ: Գրեթէ միշտ պա–րագաներու յարմարող անձ մը երեւան եկած է, երբ կացութիւնը կը պահան–ջէր»: (Նամակ Սթրաքենպուրկի, 25 *Յունուար* 1894) :

Կացութիւնը ըմբռնելու եւ չարժումը ղեկավարելու կարողութիւնը ամէնուն տրուած չէ : Անժխտելի է Նափոլէոնի մը ռազմական հանճարը, մտաւոր բար–ձըր կարողութիւնները: Մարքս գաղա–փար մը նետեց մէջտեղ, այսօր իր գոր–ծը աւետարանն է գանգուածներու, Սթալին, Լենին իրենց պաշտամունքը պարտադրեցին ժողովուրդներու :

Զօհրապ կը հանդիպի Հրեաներու ար–քայնիստ քաղաքը, Ֆրանքֆորթ, ուր–կէ Ռօշիլտ եղբայրներ մեկնեցան Վիէն–նա, Փարիզ, Լոնտոն: « Մեծ ցեղ մը, որ պզտիկ ազգ մը ըլլալու թոյլտուու–թիւն կը խնդրէ »: Կը յայտնէ միանգա–մայն · «Թուրք հայրենակիցներու ահը եւ զգուշութիւնը Պաղեստինի հրեայ ըը–նակչութիւն մը» հաստատելու սիոնական ցանկութեան հանդէպ : Սիոնականներ Համիտի դիմեցին կայան մը ունենալու համար, Սուլթանը մերժեց դիմումը, ո–րովհետեւ կը նախատեսէր քաղաքական հետեւանքները : Բարեսիրական հզօր կազմակերպութիւն մը ունէին արդէն, այս տարի հիմնարկութեան դարադարձն է, քաղաքական կազմակերպութիւն մըն ալ մէջտեղ բերին փոքրիկ պետութիւն մը հիմնելու համար : Նուրբ դիւանագէտ մըն էր Սուլթանը, կ'ըմբռնէր, թէ ցե–ղային – կրօնական ժողովուրդի մը հաս–տատումը Պաղեստինի մէջ՝ արաբական աշխարհի կողին մխուած դաշոյն մը պի–տի ըլլար եւ միջազգային օժանդակու–թեամբ պիտի տիրանար երկրին տնտե–սական, քաղաքական կեանքին :

Գնահատելի թելադրանք մըն է «մար–դոց եւ իրերուն վերէն նայիլ աղատ, լայն նայուածքով, որպէսզի կարելի ըլ–լայ ընդգրկել ամէն ինչ, ոչ թէ անձուկ ակնարկով, որովհետեւ պզտիկութիւններ միայն կը տեսնուին եւ երբեք մեծութիւն–ներ » : Մարդիկ մերկանալու են այն ատեն անձնականութիւններէ եւ դատելու են սկզբունքներով :

Երկրախոյզներ, ծովերուն տակը ան–հետացող նաւաստիները, օդերուն մէջ ճախրող եւ դահավիժող կտրիճները «Քը–րիստոսի առաքեալներէն ապահովա–բար աւելի սուրբ անձնազոհութիւն մը ցոյց կուտան, անոնք մեր դարերու սուր–բերն են»: Մարդկութիւնը կը յառաջ–դիմէ անսահման, կը կատարէ գերագոյն ճիգ մը, ուրկէ քայլ մը անդին մահը կը սպասէ : Մեր դարը դիւցազնական դար է, որ մահը կ'արհամարհէ, «ոչ այն մա–հը, որ մարդ պատերազմի դաշտին վը–րայ կը փնտռէ իր նմանները սպաննելով, այլ ան՝ որ իր նմաններուն օգտին կը նուիրուի »:

×

Հակասական դար մը ուրեմն, ուր ի–րարու հակամարտ, իրարու արիւն խմող դասակարգերու մօտ, սուրբեր կան, նը–վիրուող, վեհ անձնաւորութիւններ կան, Զօհրապ հակա – պատերազմական է, խաղաղասէր է, իտէալ մը, որ դժբախ–տաբար իրականացած չէ, իրականանա–լիք ալ չունի, հակառակ Պերնարտէն Սէն Փիեռի գործէն մինչեւ այսօր խաղաղա–սէրներու կատարած ջանքերուն :

Զօհրապ կը բաժնէ Ֆրանսական քաղա–քականութեան հակակղերկան գաղափար–ները: Կ'այցելէ Պելժիա եւ կը տեսնէ ե–կեղեցականներու բանակը: «Կրօնական զգացումէ բոլորովին զուրկ այս երկիրը ամէնէն կղերական երկիրը եղած է հի–մա: Մեր յետադիմականները այս երկրին մեծ զարգացումը ցոյց կուտան ամէնուն, հասկցնելու համար որ կղերական ոգին գիտութեան եւ յառաջդիմութեան ոգիին հետ անհաշտ չէ ամենեւին: Անմիտները, եթէ գիտնային թէ ի՞նչ է Պելժիոյ կը–ղերականութիւնը, տեսնային այն չար վհուկը, որ առնէ մը ի վեր կը սատա–նի հոս, եթէ գիտնային որ Ֆրանսայէն արտաքսուած սեւազգեստներու ահաւոր բանակն է ան, զարհուրելի վտարանդի է որ երկրէ երկիր կ'անցնի միշտ »:

Արմատական կուսակցութեան ղեկա–վարներէն Կամպեթա կը գոչէր· «Կղե–րականութիւնը, ահա թշնամին »: Հա–կակղերական հոսանքը իշխանութեան կը հասնէր Վալտեք – Ռուսոյով եւ Քոմ–պով, կը խզէր դիւանագիտական յարա–բերութիւնները Վատիկանի հետ եւ կը գրաւէր միաբանութեանց կալուածները (Դեկտեմբեր 1905) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(27 Շար·)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«ԵՐԿՐԻՆ ՊԱՐՏՔԸ ՁԵՂՈՒՆ ՀԱՍԱԾ Է»

Թուրքիոյ ելմտական նախարարը, Քեմալ Քուրտաշ, Թրքական թերթերու խմբագիրներուն հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, կը յայտարարէ.

— Թուրքիոյ արտաքին պարտքը ձեղունին հասած է: Վերջին տասնամեակներու ընթացքին, երկիրը ելմտական մեծ անկումներու ենթարկուած է: Ես ծանօթութիւն ունիմ 35 երկիրներու տնտեսական կացութեան մասին, ու կրնամ յայտարարել թէ աշխարհի վրայ չկայ ուրիշ երկիր մը, որու տնտեսական վիճակը աւելի գէշ ըլլայ քան Թուրքիոյ վիճակը: Կ'ապրինք շատ դէշ վիճակի մէջ: Յեղափոխութենէն առաջ մեր երկիրը սպառած էր օտար դրամի մթերքը: Եւ մէկ միլիառէ աւելի պարտքի տակ մտած է, հակառակ մեր բարեկամին՝ Ամերիկայի ընծայած առատ օժանդակութեան: Տնտեսական սխալ քաղաքականութիւն մը պատճառ դարձած է որ աննպատակ վատնուին այդ դրամները: Երկրին ճարտարարուեստն ալ շատ տըկար հիմերու վրայ հաստատուած է: Ոչ մէկ պետութիւն ունի տնտեսական այսպիսի վիճակ, ուր արտաքին պարտքը բարձր ըլլայ այնքան: Պէտք է որ տարին 120 միլիոն տոլար պարտք վճարենք:

Վերջին տասը տարուան մէջ ծառայութիւն մատուցուեցաւ միայն ներածողներուն, մենաշնորհ տրուեցաւ անոնց եւ առիթ ընծայուեցաւ որ միլիոններ շահին:

Եասը Ատա ղտնուող նախկին նախարարները սխալ տնտեսական քաղաքականութեան զոհերն են: Ատոր ցաւը, այսօր, ազգն է որ կը կրէ: Կ'աշխատինք գտնել անոնք որ օտար դրամ կը փոխըրենեն արտասահման: Թուրքիա բնակող անձերու առեւտրական պարտքերը, որոնք պիտի վճարուին 12 տարուան ըն–

յարաբերութիւնը փոփոխել է, մայրենը հիմնականի 1/3ը ընդունելով:

Վրացական նոր տառերի նախագիծը, Շեվարդնաձէի ասելով, հնի համդէպ ունի հետեւեալ առաւելութիւնները.—

Ա.— Բաւարար չափով պարզ են տառերը եւ յարմար տպարանական արտադրութեան համար:

Բ.— 15 առ հարիւր խնայողութիւն է տպագրում տպագրութեան մէջ եւ

Գ.— Քսան առ հարիւր խնայողութիւն՝ մեքենագիր գրքի մէջ:

Նկարիչ Շեվարդնաձէի տուած տեղեկութիւններ համաձայն, Վրաստանի պէտքերի համար հարկաւոր է 50.000 փութ նոր տառ, եւ այդ տառերի կաղապարների համար նախատեսնուում է ծախս՝ 372.000 ռուբլի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐ

Միացեալ Նահանգներու Ընկերային Ապահովագրութեանց սպասարկութեան պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, ներկայիս, այդ երկրին մէջ, 23 հազար 599 տեսակ արհեստներ ի գործ կը դրուին: Այդ արհեստներէն շատեր, առանց վարանումի կրնան «ամերիկեան արհեստներ» կոչուիլ, որովհետեւ շատ տարօրինակ են:

Այդ տարօրինակ արհեստներէն մէկը՝ երիտասարդ սեւամորթի մը արհեստն է: Ան իր օրապահիկ հացը կ'ապահովէ՝ գրեթէ ամբողջ օրը ծուլօրէն պառկելով բամպակէ փուռ գնդակի մը վրայ, որ զետեղուած Նիւ Օրլէանսի մէկ ծովափին: Նպատակը՝ Նիւ Օրլէանսի այցելուներուն մօտ այն տպաւորութիւնը ստեղծել է, թէ գրօսաշրջական քաղաքի մը մէջ պէտք է ծուլութիւն եւ անհոգութիւն տիրապետեն:

Եւ Նիւ Օրլէանս՝ Միացեալ Նահանգներու ամէնէն գրօսաշրջական քաղաքն է: Այս երիտասարդ սեւամորթը, որ իր ամսականը կը ստանայ քաղաքի Առեւտրական Գրասենեակէն, աշխարհի մէջ ամէնէն շատ լուսանկարուած մարդերէն մէկն է:

Ուրիշ «նշանաւոր» ամերիկացի մասնագէտ մըն ալ այն մարդն է, որ Միացեալ Նահանգներու ընդերկրեայ երկաթուղիներու (մեթրօ) «պեխերը կը սըրբէ»: Այս մարդուն մասնագիտութիւնը, խսկապէս, ջնջել է այն պեխերն ու մօրուքները, զորս կատակասէր Նիւ Եորքցիները կ'աւելցնեն երկաթուղի կայարաններուն եւ վակոններուն մէջ դրուած ծանուցումներուն եւ մասնաւորաբար կընոջական նկարներուն վրայ:

Ամերիկեան մեծ օդանաւակայանի մը մէջ կը գտնուի ուրիշ արհեստաւոր մը, — «շուք ընողը»: Այս մարդուն ամէն օրուան գործն է՝ իր շուքը դնել՝ վար իջնող սաւառնակի մը եւ օդանաւակայանի նըրանցքները լուսաւորող կայանի ցուցիչ լոյսերուն միջեւ:

Ուրիշ «մասնագէտ» մըն ալ իր ապրուստը կ'ապահովէ՝ հանրային պարտէզներու շատրուաններու ջուրերու փրփուրները ջնջելով եւ պղպջակները մարելով, որպէսզի, ջուրերը պահեն իրենց բնական մաքրութիւնը:

Անկողիններու եւ յարակից իրերու մեծ գործատուն մը, վարձած է մասնաւոր բանուոր մը,— «անկողիններու վրայ պտըտողը»: Անոր գործը, օրուան մէջ ութ ժամ եւ շաբաթը հինգ օր, բոպիկ ոտքով անկողիններուն վրայ քալել է միայն, անկողիններուն լաւ լեցուած ըլլալը հաստատելու համար:

×

Բայց, մարդկային արհեստներու պատմութեան մէջ, ամէնէն տարօրինակ մասնագէտներէն մէկը, անտարակոյս, Նիւ Եորքի «երկաթուղի քաւորդ»ն է: Այս արհեստաւորը իր ապրուստը կ'ապահովէ՝ իր ձիով սուրալով Տասնըորդ Պողոտայէն անցնող կառաշարներուն առջեւէն, առ ի գործադրութիւն տեղական հին օրէնքի մը, որ ի զօրու է տակաւին:

Նիւ Եորքի մէջ կ'աշխատի նաեւ գերձակուհի մը, որ հագուստ կը կարէ խեղճի լուերուն համար:

Պէտք է յիշատակել նաեւ՝ «պնակ կոտրող մարդը»: Այս մասնագէտը կ'աշխատի Պոսթընի ապակեղէնի գործարաններէն մէկուն մէջ եւ իր գործն է՝ գործատան պատրաստած պնակներուն դիւրաբեկութիւնը փորձել:

Կայ նաեւ «աւազի բարակ»ը, (չունը) գիտուն երկրաբան մը, որ աւազը հոտոտալով կը ջանայ հասկնալ թէ՝ քարիւղի խաւ կա՞յ անոր տակ:

Եւ ասոնք՝ դեռ մէկ քանի հատն են ամերիկեան տարօրինակ արհեստներէն: Բոլորը թուելու համար՝ պզտիկ հատոր մը պէտք պիտի ըլլայ գրել:

Քաղեց՝ Վէն

թացքին երեք առ հարիւր տոկոսով, կը բարձրանան երեք միլիառ 731 միլիոն ռուբլի:

ՆԱԹՕ ՈՐՈՇԵՑ ՔՆՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍ. ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ահազանգի չէշտ ունի Թուրքիոյ ելմըտական նախարարին յայտարարութիւնը: Կ'երեւի թէ Նաթօ աւելի շատ բան գիտէ Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան մասին, որ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկած է Անգարա: Պատուիրակութեան նախագահն է Ֆրանսայի նախկին վարչապետ եւ ելմտական նախարար՝ Էտկար Ֆօռ, իսկ անդամներն են Եւրոպայի հիմնադրամի Վարչական Խորհուրդի նախագահ եւ Աշխարհի Դրամատան տնօրէն Ռայնպոլտ, եւ Ամերիկայի արտաքին նախարարին նախկին խորհրդականը Ճօն Ֆերկուսըն:

Պատուիրակութիւնը իր քննութիւններէն ետք պիտի պատրաստէ տեղեկագիր մը, զոր պիտի յանձնէ Նաթօյի նախարարական խորհուրդին, 14 Դեկտեմբեր 1961ին:

Այս շահագրգռութիւնը անոր համար որ Նաթօ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Թուրքիոյ, ինչպէս Յունաստանի, նկատի առնելով այս երկիրներուն դիրքը հասարակաց պաշտպանութեան տեսակէտով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի կաճառը պարբերաբար կը հրատարակէ տարիներու ընթացքին ձայնագրուած եւ կաճառի ձայնադարանին մէջ կուտակուած ժողովրդական երգերու եւ պարի եղանակներու լաւագոյն նմոյշները՝ առանձին հատորներով:

Ցարդ հրատարակուած են հայ երաժշտութեան սկզբնական շրջանի ժողովրդական երգերը: Վերջերս Հայպետհրատի հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ «Հայ ժողովրդական երգեր» վերնագրով հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած են վերջին 10 – 20 տարիներու հայերէն երգերը:

Այս հաւաքածոյին մէջ ամփոփուած են Ապարանի, Հոկտեմբերեանի, Մարտունիի, Կամոյի, Էջմիածնի, Արտաշատի եւ Կիրովականի շրջաններուն մէջ ձայնագրուած երգերու նմոյշները: Հաւաքածոն կազմած եւ ծանօթագրած է Վ. Սամուէլեան, խմբագրած՝ արուեստագիտութեան թեկնածու Մ. Աղայեան:

×

«Աւետիք Իսահակեանը ռուս քննադատութեան մէջ» խորագիրը կը կրէ Հայաստանի պետական հրատարակչութեան վերջերս ռուսերէնով հրատարակած գըրքոյկը, ուր տեղ գտած են Ալ. Բլոկի, Վ. Բրուսովի, Վ. Կիրպոտինի, Կ. Զելինսկիի, Ա. Ֆաթեյեւի, Ն. Տիխոնովի, Ի. Էրէնբուրգի եւ այլ ռուս անուանի գրագէտներու եւ քննադատներու նամակները, յօդուածները եւ կարծիքները Աւ. Իսահակեանի մասին, որոնք շատ արժէքաւոր են:

Հաւաքածոն կազմած եւ յառաջաբանը գրած է Լ. Մկրտիչեան:

×

Հրապարակ ելաւ Եղուարդ Ջրբաշեանի «Գրականութեան տեսութիւն» խորագիրը կրող գիրքը, որ նախատեսուած է բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներուն, գրականութեան ուսուցիչներուն, ինչպէս նաեւ ընթերցասէր լայն հասարակութեան համար:

Գիրքը ունի 11 գլուխներ, ուր կը ներկայացուին գրական հարցեր, որոնք կը համապատասխանեն մասնագիտական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ծրագրին:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻ՝ Շ. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ

Ամերիկահայ երգչուհին երկու համերգներ տուաւ, մէկը՝ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ, իսկ միւսը՝ Երեւանի հեռատեսիլին առջեւ: Երգչուհին՝ Շաքէ Շահբազեան երգած է Կոմիտասէն, Դոլուխանեանէն, Կոտոյեանէն եւ արտասահմանի երգահաններ՝ Ալան Յովհաննէսէ, Սրուանձտեանէ, Վ. Սարգիսեանէ: Ինչպէս նաեւ արեւմտեան դասական եւ արդի երգահաններու գործերէն, ցոյց տալով իր հմայիչ ձայնին նրբերանգները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Լուսիա ձեռքը երեսին դրաւ ու սկսաւ մտածել:

Այն գիւղը ուր Վանականը պաշար առնելու գնաց, հազիւ ժամու մը չափ հեռաւորութիւն ունէր: Հոն Ռէս մը կար՝ Աֆօ անունով, որ շատ բարի ու հայրենասէր մէկն էր: Վանականը ուղղակի անոր տունը պիտի երթար, երբ չորս ծաղրածու ոստիկաններ ձերբակալեցին զինքը, փուճ տեղ ջանաց արդարացի պատճառներ գտնել: Ոստիկանները ձեռքերէն կաշկանդելով ուղղակի քաղաքը տարին:

ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՂՋԻԿ

Լուսիա ժամերով սպասեց:

Աւաղ, կէս օրը կ'անցնէր. դեռ Վանականը չէր վերադարձած:

— Աստուած իմ, ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք, հեծկլտաց Լուսիա արտասուելով:

Ու փուճ տեղ ժայռերու մէջէն լսուած ամէն ձայնի, ամէն շշուկի եւ ամէն արձագանգի իր սիրտը կը տրոփէր ոչ եկող կար եւ ոչ ալ յոյս մը:

Կամաց կամաց վերջալոյսն ալ կը մօտենար:

Լուսիա չարչրկող անձկութեամբ մէկ ապառաժէն միւս ապառաժը կ'երթար, ամէն կողմ կը նայէր, վերջապէս համոզուեցաւ թէ Վանականին փորձանք մը պատահած էր:

Ի՞նչ ընէր, ո՞ւր երթար. թշուառ աղջիկը վերադարձաւ իր տեղը, գնդակէ մը զարնուած եղնիկի մը պէս:

Օհ, աստղերը սկսան փայլիլ երկնքին երեսը: Լուսիա աստղերուն նայեցաւ ու ծունկի գալով աղօթեց ու լացաւ:

Կէս գիշերուան մօտ յանկարծ աղմուկ մը հասաւ ականջին:

Ցայգը, որ վտանգներու ժամանակ թշուառ հոգիներու ճառագայթ մըն է, Լուսիային սիրտը լեցուց պահ մը, երբ կարծեց թէ այդ շշուկը Վանականին տունադարձն է...

Ոտքի ելաւ ու ապառաժէն վար նայեցաւ:

Որչափ որ գիշերը լուսնկայ չունէր, սակայն ապառաժներուն վրայ բարձրացած մարդկային ստուերները կրնային նշմարուիլ. հետեւաբար Լուսիա կրցաւ նշմարել խումբ մը մարդերու ստուերներ, որոնք կը մօտենային դէպի իր կեցած ապառաժը, որ ամբողջ լեռնաշղթային երկայնքին վրայ գտնուած նշանաւոր ապառաժն էր:

— Ախ, Աստուած իմ, խումբն է, խումբը, մրմնջեց Լուսիա:

Ու խելայեղ վիճակով մը ապառաժէն վար իջաւ ու սկսաւ մարդկային ստուերներուն կողմը յառաջանալ: Յետոյ կեցաւ... անոնց ձայներուն ականջ դրաւ ... լսեց անոնց խօսակցութիւնը: Հոգին թրթռաց, երբ իմացաւ որ հայերէն կը խօսին անոնք:

— Ալ չեմ կասկածիր... թոթովեց Լուսիա ինքնիրեն. եկողները հօրս խումբին մարդիկներն են որովհետեւ Վանականը կ'ըսէր թէ անոնք այս կողմերը պիտի գան եւ այս լեռը պիտի ըլլայ իրենց ամէնէն ապահով ապաստարանը: Թերեւս չուզեցին սպասել էրմէրուի մէջ ... թերեւս հօրս կարօտը չթողուց որ օր մըն ալ համբերէին այնտեղ: Բայց Վանականը ... կարելի է ան ալ հետերնին է: Ոհ, որչափ խենդ էի որ լացի, որչափ խենդ էի որ կարծեցի թէ այդ պաշտելի հրեշտակիս վտանգ մը հասած էր: Ոչ, ոչ, անպատճառ հետերնին է: Անիկա բարի է, անիկա շատ բարի է ... ու Աստուած բարի մարդերուն քայլերը կ'առաջնորդէ:

Այս խորհրդածութիւնները, որոնք վայրկենական ասուպներու պէս մանկամարդ ու անբիծ աղջկան հոգիէն կ'անցնէին, ճառագայթելով անոր բովանդակ էութիւնը, այնքան անուշ ու այնքան յուսալից էին որ չեն բացատրուիր:

Լուսիա իր քաղցր երեւակայութեան մէջ ընկղմած էր, երբ երկու հոգի իր դէմը ելան:

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց անծանօթներէն մին, Թուրքերէն բառերով:

— Հայ եմ, պատասխանեց Լուսիա հայերէն լեզուով:

— Հայ... բացագանչեցին երկու անծանօթները:

— Այո, Հայ եմ,

— Բայց ինչ գործ ունիս այստեղ:

— Ես ալ չեմ գիտեր. բախտը բերած է:

— Մինա՞կ ես:

— Ոչ:

— Ուրիշ ո՞վ կայ:

— Մարդ մը կայ:

— Ո՞ւր է:

— Գիւղ գնաց:

— Ի՞նչ է իր անունը:

— Չեմ կրնար տալ ... պէտք է որ դուք նախ ձեր ով ըլլալը յայտնէք ինծի, որպէսզի վստահիմ ձեր վրայ:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահ-ներուն մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Գ. Գ. եկեղեցւոյ հոգա-բարձութիւնը որոշած է հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ ծառայող բոլոր հոգաբարձուներու, ե-կեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հան-գուցեալ անդամուհիներու եւ Տէր Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողնե-րը:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Թադ-ւոր Թորոսեան եւ զաւակները (Սէնթ Է-թիէն), Պուլկարիա գտնուող իրենց ող-բացեալ եղբօր Յարութիւն Թորոսեանի յիշատակին հարիւր Ն. Ֆ. Կապոյտ Խա-չին, հարիւր Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչին կը նուիրեն: (Կարմիր Խաչի բաժինը ստա-նալ՝ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերա-բացուի Սեպտ. 21ին:

Ցարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի ան-յապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակ-ները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վար-ժարանին վերաբացումը պիտի կատար-ուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի ա-ռաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բա-ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պի-տի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահ-րամ Մխիթէքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծը-նողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշ-եալ թուականը եւ անյապաղ արձանա-գրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաս-տիարակութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայկ. վարժարանի, այս Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21ին: Ուսուցիչներն են.— Օր. Արփինէ Զոթիկեան եւ Պ. Թորոսեան: Ծնողքներէն կը խնդ-րուի իրենց զաւակները առաջնորդել:

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայ-նով ազդ չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառու-թեանց առաջքն առնելու համար, վար-չութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ըն-դունի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Շաւիլի դպրոցի դասընթացքները կը սկսին այսօր Հինգշաբթի առաւօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ՝ ողբացեալ Կիւլիճա Զաք-եանի յուղարկաւորութեան առիթով փո-խան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ն.Ֆ.-ով.— Տիկին Է. Չրրաշեան 10, (նաեւ 10 Մարսէյլի Աղքատախնամին եւ 10 Հ. Բ. Ը. Միութեան), Տիկին Տօնիկեան (10 Աղքատ.) Տիկին Կարապետեան 30 եւ Տիկին Սիսակեան տասը Բարեգործակա-նին, Ումն (քսան Աղքատախնամին), Պ. Տէլիպօյաճեան տասը, Պ. Վ. Պանտիկ-եան տասը, (տասը Աղքատախնամին), Պ. Մաթիկեան (տասը Աղքատ.), Ա. Պապայեան (տասը Աղքատ.), Յ. Աչճի-պաշեան (տասը Աղքատ.), Զ. Քէօթահ-եալեան հինգ, Հ. Բ. Ը. Միութեան 20, (20 Աղքատ.), (քսան Բարեգործ.), Զ. Ալեքսանեան (տասը Աղքատ.), Մայր Ե-կեղեցիի Դպրախումբ (տասը Աղքատ. եւ տասը Բարեգործ.), Տէր եւ Տիկին Շ. Փիրանեան տասը (տասը Աղքատ. եւ 10 Բարեգործ.), Վ. Թորամանեան (տասը Աղքատ.), Վ. Սահաթճեան (տասը Բա-րեգործ.):— Ողբացեալ Ստ. Աճէմեանի քառասունքի Հոգեհանգիստին առիթով.— Աճէմեան ընտանիք տասը, (տասը Աղքատ. եւ տասը Հայ ծերանոցին), Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեան քսան, Տիկին Հ. Կեմալմազեան (տասը Աղքատախնամին): Աւանդ. գումարները ստանալ Եկեղեցիի քարտուղարութենէն:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպ-տեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժա-մը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռ-նարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, զեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկեր-ները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդա-կան մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ու-նենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն ոանոնք որ կը փափաքին մաս-նակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի:

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գի-շեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամ-պրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւննե-րէն կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւ-ղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմ-բեր ութին, Կիրակի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը փոխա-դրուած է 17 րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ առաջ-նորդեն իրենց զաւակները այս Հինգ-շաբթի ժամը 2–4:

Դասաւանդութիւնը կը սկսի նոյն օրը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշ-խատանքներու համար կին մը կ'ուզուի:

Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ-Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հա-ւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրա-ւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկե-րուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շա-ւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կի-րակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկ-տեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրա-կի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շա-բաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Եր-կուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրա-կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհինե-րուն տեղեկացնեն ժողովներու թուակա-նի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԾԱԽՈՒ Է
MERCERIE - BONNETERIE
ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով: Դիմել Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,
130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

FOURRURES
ROGER YOPIAN
84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)
Neuf et Réparation
Prix Intéressants
Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ խղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 22 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9210 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5011

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

Ժողովրդավար երկիրներու մէջ ան–կախ հիմնարկութիւն է դատարանը : Ա–նիկա ենթակայ չէ գործադիր եւ օրէնս–դիր իշխանութեանց : Դատաւորներու տուած վճիռները վերջնական են : Մա–հապատիժն է միայն, որ կ'ենթարկուի պետութեան նախագահի վաւերացման :

Եասը Ատայի վճիռները պէտք է վա–ւերացուէին Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէին կողմէ : Ինչ որ կը նշանակէ գործադիր իշխանութեան միջամտութիւ–նը դատական գործերուն :

Բազմաթիւ նկատումներ տուն տուած էին այս կարգադրութեան : Ամէնէն ա–ռաջ այն՝ որ յեղափոխական կառավա–րութիւնը ինք պէտք է տար վերջնական վճիռները, առաջքն առնելու համար հա–սարակական խլրտումներու, որոնք անխու–սափելի կը նկատուէին խիստ պատիժնե–րու պարագային :

Ընդհանուր դատախազը մահապատիժ պահանջած էր երկու հարիւր քսանեւութ հոգիի համար :

Այն ատեն հարց կուտայինք թէ զօրա–վար Կիւրսէլ պիտի համարձակի՞ այդքան մեծ թիւով քաղաքական ու մտաւորական դէմքեր կախաղան բարձրացնելու : Ու–նէինք ծածկած մեր կասկածը ա՛յսքան յանդգնութեան մասին : Որքան ալ խիստ ըլլային պաշարման վիճակի սեղմումնե–րը, 228 մարմիններու ճօճիլը Մարմարա–յի ափերուն վրայ՝ անաղմուկ պիտի չանցնէր :

Դատաւորները ընթացք չտուին ընդհ. դատախազի պահանջին եւ գոհացան տասնեւհինգ հոգի միայն մահուան դա–տապարտելով : Իսկ յեղափոխակա՛ն կո–միտէն սարսափած՝ երեքի իջեցուց մա–հապարտներու թիւը :

Ա՛յդքան աղմուկէ վերջ, քաւութեան նոխազներ պէտք էին ի վերջոյ, արդա–րացնելու համար իրենց «յեղափոխա–կան»ի հանդամանքը :

Մենտերէս, Զօրլու եւ Փոլաթքան կա–խաղանի վրայ քաւեցին իրենց մեղքը :

Ըսին թէ 1955 Սեպտ. վեցի նախճիրին բուն հեղինակներն էին ասոնք : Անշուշտ կային նաեւ ուրիշ մեղսակիցներ :

Բազմաթիւ ուրիշ յանցանքները մէկ կողմ, այս միակ ոճիրը բաւական է ար–դարացնելու տրուած վճիռը :

«Դեմոկրատ» Թուրքիոյ երեսին քըս–ուած սեւ արատը կարելի չէ սակայն մաքրել այս երեք կախաղաններով : Հա–զարաւոր Յոյներ ու Հայեր մոխիրի վրայ նստան, եկեղեցիներ ու սրբավայրեր պըղ–ծուեցան մէկ գիշերուան մէջ, միլիոնա–ւոր ոսկիներու վնաս պատճառելով :

Այն ատեն ձեւակերպութեան համար ձերբակալուած յանցաւորները մէկիկ մէկիկ ազատ արձակուեցան, որպէսզի «վերջն տրուած» հրամաններու գաղտնի–քը դուրս չգայ :

Երեք մահապատիժներէն զատ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապար–տուած են 42 հոգի. իսկ 418 նախկին նա–խարարներ, երեսփոխաններ եւ բարձ–րաստիճան պաշտօնատարներ բանտար–կութեան պատիժ են ստացած :

Վճիռները արձակուած ժամերուն Եա–սը Ատայի ափերուն մարտանաւեր կը շր–ջագայէին, մինչ օդանաւեր կը թռչէին –... աոր վերեւ. այնքան կը վախնային հրապարակէ :

...ազդ. [illegible] ... ամէն վճիռները վա–... առաջ խորհուրդ հարցուած է ընդհ. սպայակոյտի նախագահին եւ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժե–րու ընդհ. հրամանատարներուն : Ուրե՞մն ...պ սարսափէին շատ առաջ երթալէ :

«Շատ մութ կ'երեւայ Թուրքիոյ քա–ղաքական ապագան» կ'եզրակացնէր Ֆը–րանսական լուրջ թերթ մը, խօսելով Եա–սը Ատայի վճիռներուն մասին :

Տարբեր կարծիք չունինք մենք ալ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐՋ ԿԸ ԴՆԷ 16-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30ԻՆ

—o—

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԷԻՆ

Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդէն ետք հրապարակուած զեկոյ–ցը կը յայտնէր թէ Զօր. տը Կոլ տեղե–կացուցած էր Խորհուրդը թէ միտք ունի, Սեպտեմբեր 30ին, վերջ դնել 16րդ յօդ–ուածին : Ծանօթ է որ բացարձակ իրա–ւասութիւններ տուող այս յօդուածը կը գործադրուէր Ապրիլ 23էն ի վեր, Ալժէրի դէպքերուն վաղորդայնին :

Բոլորը համաձայն են ըսելու համար թէ տը Կոլ տեղի տուաւ ընդդիմութեան ճնշումին : Նախարարաց Խորհուրդին հա–ղորդած այս որոշումէն առաջ, կուսակ–ցութիւնները եւ կուսակցական պարա–գլուխները բուռն կերպով յայտնած էին իրենց դժգոհութիւնը. Շապան – Տելմա–սի որոշումին առթիւ :

Բոլորը կը ձայնակցէին յայտարարելու համար թէ պէտք է վերջ դրուի 16րդ յօդուածին եւ Սահմանադրութեան բըռ–նաբարում մը կը նկատէին Շապան–Տել–մասին որոշումը : (Մերժած էր արդել–քի բանաձեւը) :

Ընկերվարական. — Կուսակցութեան դիւանը զեկոյց մը հրատարակած է ուր կը ժխտէ Ազգ. Ժողովին Նախագահին դատաւորի հանգամանքը : Շապան – Տել–մաս ձեռնհաս չէ որոշելու համար թէ բանաձեւը ընդունելի է թէ ոչ : Կը հաս–տատէ նաեւ թէ Նախագահը իր կենսա–կան պարտականութիւնը չէ կատարած : Այն է Խորհրդարանի իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը : Զեկոյցը կը շեշտէ նաեւ թէ ցայտուն հակասութիւն մը կայ Հանրապետութեան Նախագահին Ապրիլ 25ի պատգամին եւ Օգոստոս 31ին նամա–կին միջեւ : Առաջինին մէջ Նախագահը կ'ընդունէր որ խորհրդարանը օրէնսդրա–կան իրաւունք ունի . 16րդ յօդուածին գործադրութեան ժամանակ մինչ ճիշդ հակառակը կ'ըսէր Օգոստոս 31ին նամա–կին մէջ : Եզրակացութեան մէջ, Ընկեր–վարականները կը յիշեցնեն նաեւ թէ 16րդ յօդուածը պէտք է օգտագործուի երբ հիմնարկութեանց կանոնաւոր ընթացքը ընդմիջուած է, ինչ որ չէ եղած եւ կը գտնեն թէ Սահմանադրութիւնը բռնա–բարուած է իշխանութեանց կողմէ որոնց պարտականութիւնն է զայն յարգել տալ :

Արմատական. — Ասոնք ալ զեկոյցով մը զարմանքով կ'արձանագրեն Ազգ. Ժո–ղովի Նախագահին որոշումը որ, ոչ թէ կը փակէ այլ՝ կը բանայ սկսած վիճա–բանութիւնները : Արմատականները կը բողոքեն խորհրդարանի իրաւասութեանց այս նոր սահմանափակումին առջեւ եւ կը հաստատեն թէ 16րդ յօդուածը ոչ թէ կը պահպանէ հիմնարկութիւնները այլ կը յանգի ընդհատելու անոնց կանոնաւոր ընթացքը :

Անկախ. — Նոյնիմաստ զեկոյց մը կը հրատարակէ Անկախներու Ազգային Կեդ–րոնը որ ուժգնօրէն կը բողոքէ այն յա–րատեւ հարուածներուն դէմ որոնք կը սահմանափակեն Ազգին ներկայացուցիչ Խորհրդարանին իրաւասութիւնները :

Կուսակցական պարագլուխներն ալ նոյն ոճը կը գործածեն : Տեմօքրասի 61ի մէջ, Կի Մոլէ անընդունելի կը գտնէ Շապան – Տելմասի պատճառաբանութիւնները :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՀՌՈԴՈՍ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

—o—

ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փա–րիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մա–նուկեան Աթէնք մեկնեցաւ ներկայանա–լու համար Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին Հռոդոսի ուղղափառ եկեղեցի–ներու համագումարին, որ կը բացուի, Կիրակի Սեպտեմբեր 24ին :

ՄԱԿ-Ը ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

ՔՈՆԿՕՅԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է

Մոնժի Սլիմ միաձայնութեամբ Ազգա–ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ առջի օր : Փայլուն դիւանագէտ մըն է եւ 1956էն ի վեր կը գլխաւորէ Թունուզեան պատուիրակութիւնը : Ծնած է 1908ին եւ իրաւաբանութիւն ուսած Փարիզի Հա–մալսարանը : Նոր Տեսթուրի առաջնա–կարգ դէմքերէն է և ինք է որ 1955ին ղե–կավարած է Թունուզիան ներքին ինքնա–վարութեան առաջնորդող բանակցու–թիւնները :

Իր բացման ճառով Մոնժի Սլիմ Հա–մըրշոլտի ներբողը հիւսեց : Նոյնը ըրին 33 պատուիրակութեանց բանբերները մէ–ջէն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը :

Համըրշոլտի յաջորդութեան պարա–գան կը շարունակէ դժուարութիւններ եւ նոյնիսկ անկարելիութիւններ ստեղծել : Կրոմիքօ յայտարարեց թէ Խորհ. Միու–թիւնը բացարձակապէս դէմ է նոր քար–տուղարի մը ընտրութեան : Կը մնայ «փո–խանցման շրջանի» մը համար մէկը նշա–նակել եւ ժամանակ շահիլ :

×

Մինչ գինադուլ հռչակուեցաւ Քաթան–կայի մէջ, սով կը տիրէ Էլիզապէթվիլի մէջ եւ Ատուլա ձայնասփիւռ ճառով մը կը սպառնայ միշտ ուժին ուժով պատաս–խանել եւ վերջ դնել Քաթանկայի ան–ջատման :

« Դժուար է, կ'ըսէ ընկերվարական ընդ–հանուր քարտուղարը, այսքան քիչ բա–ռերու մէջ, այսքան շատ սխալներ հա–ւաքել» ակնարկելով Ազգ. Ժողովի նա–խագահին յայտարարութեան :

Ժողովրդական Շարժումի (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) ընդհ. քարտուղարը՝ Սիմոնէ, իր կար–գին Ֆորս Նուվէլի մէջ կը գրէ թէ Շա–պան – Տելմասի տուած մեկնութիւնները համապատասխանչեն ժողովրդավար ըս–կըզբունքներուն եւ կը շեշտէ թէ կացու–թիւնը ծանր է :

Նկատի առնելով այս տրամադրութիւն–ները, տը Կոլի որոշումը ճիշդ ժամուն կը հասնէր եւ Կի Մոլէ կը յայտարարէր . « Շատ գոհ ենք այս որոշումէն, որ ժո–ղովրդավարներու եւ մանաւանդ ընկեր–վարականներու տարած պայքարին առա–ջին արդիւնքն է» :

Նախարարաց Խորհուրդին մասին տըր–ուած հարցերուն պատասխանելով, Թեր–նուար յայտարարեց թէ կառավարութիւ–նը միշտ պատրաստ է բանակցութիւնները վերսկսելու Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ :

Այս առթիւ կը յիշուի թէ ալժերա–կան հարցերու նախարարը՝ Ժոքս Ալժէ մեկնած է :

× Նախագահ տը Կոլ ընդունելէ ետք Հոլանտայի Ժիւլիանա Թագուհին եւ իշ–խան Պերնարը Չորեքշաբթի ցերեկ, ճա–շէ, սկսաւ իր հարաւ – արեւելեան շրջա–պտոյտը : Պիտի այցելէ 12 քաղաքներ եւ գիւղաւաններ եւ արտասանէ բազմաթիւ ճառեր, որոնց առաջինը Հինգշաբթի առ–տու՝ Վիլփրանշ սիւր Ուազ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած լուրերու համա–ձայն Իրաքի քրտական շարժումը ճըզ–մուած չէ ինչպէս կը յայտարարեն Պաղ–տատի մէջ, այլ ընդհակառակն կը ծա–ւալի : Պարզանիի զօրքը գրաւած է Տարպանտի – Խան ամբարտակը, Պաղ–տատէն 230 քիլոմեթր հիւսիս – արեւելք :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ կիսապաշտօնական թեր–թը՝ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ շատ յուզ–ուած է Կաթոլիկէ քահանաներու Քու–պայէն արտաքսումէն : Ֆիտէլ Քասթրօ ճառի մը ընթացքին շեշտեց թէ «Կաթո–լիկէ քահանաներ չէ զորս կ'արտաքսէ այլ՝ փաշիստները որոնք արդէն կամովին հեռացած են Քուպայէն » :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ սպայակոյտին ընդհանուր հրամանատարը յայտարարեց թէ բանա–կը քաղաքական կեանքէն դուրս պիտի մնայ : «Թրքական բանակները երկիրը փրկեցին այն ապօրէնի արկածախնդրու–թենէն զոր կը պատրաստէին անոնք ո–րոնք երկիրը մենատիրութեան կ'առաջ–նորդէին » շեշտեց Զօր. Ճեվտէթ Սունէ :

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան նախա–գահը նոր հրովարտակով վերակազմեց « Ազգային Միութիւնը» (միակ կուսակ–ցութիւն) : Ըստ այս նոր որոշումին, տեղական գործադիր երկու կոմիտէները ջնջուած են :

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը անձ–նական նամակ մը ղրկած է տը Կոլի : Փարիզի մէջ ոչ մէկ տեղեկութիւն տըր–ուեցաւ այս նամակին բնոյթին մասին :

ՊԵԼՃԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սփաք Պրիւսէլ վերադարձաւ : Երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Խրուշչե–ւի հետ եւ լաւատես է ինչպէս բոլոր ա–նոնք, ինչպէս Ռենօ, որ վերջերս կը տեսնուէին Խրուշչեւի հետ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի Ֆոլքսքամմըր (ժողովուրդի խորհրդարան) արտօնեց Ուլպրիխթին որ առանց նախապէս լուր տալու զօրակոչի ենթարկէ երկիրը : Սահմանակից (արեւմտեան – Պերլինի հետ) Գերմանացիները տեղահան պիտի ըլլան եւ փոխադրուին երկրին ներսը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ համաձայն է... Պապին հետ : Արդարեւ խորհրդային վարչապետը իր հաւանութիւնը տուաւ Յովհաննէս ԻԳ.ի վերջին կոչին ուր Տիեզերական Ե–կեղեցւոյ պետը կը գուշակէր աշխար–հի մեծերը հիւլէական պատերազմի մը վտանգներէն : Յայտարարարելէ ետք թէ մեծ «հետաքրքրութեամբ» կարդացած է Պապին կոչը, Խրուշչեւ աւելցուցած է Փրանտայի հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին.— «Համաշխարհային խա–ղաղութեան համար այն մտահոգութիւնը զոր ցոյց կուտայ Պապը, կը յայտնէ թէ Կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ Պետը նկատի կ'առ–նէ քանի մը միլիոն կաթոլիկէներու տը–րամադրութիւնը, որոնք մտահոգ են աշ–խարհակալներու զինուորական պատ–րաստութիւններէն » :

ԼԱՅՓՑԻԿԻ (արեւելեան Գերմանիա) համալսարանի դասախօսներէն՝ Էրնսթ Պլոք նախընտրեց արեւմտեան աշխարհ մնալ եւ նամակով մը տեղեկացուց հա–մալսարանին տեսչութիւնը : Ինք Մարք–սիզմի մասնագէտ է, բայց համաձայն չէ Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայ վարչա–ձեւին եւ մանաւանդ ազատութեան պա–կասին ինչպէս կը գրէ իր նամակին մէջ :

ՕՌՈՐ իր Հինգշաբթի օրուան թիւով կը հրատարակէ այն տեսակցութիւնը զոր մառէշալ Ժուէն տուած է գերմանական եւ զուիցերական կարգ մը թերթերու : Մառէշալ Ժուէն կը խօսի միջազգային կացութեան եւ Ալժերիոյ մասին : Այս վերջին հարցին առթիւ մառէշալ Ժուէն կը դատապարտէ բանակցութիւնը եւ հա–կառակ Մայիս 13ի յուսախաբութեան կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի, Ալժերիոյ եւ Սա–հարայի միացեալ հանրապետութիւն մը կարելի է :

ՏԱԿ ՀԱՄՄԸՐՇՈԼՏ

ԽՄԲ·— Մէկ տարի առաջ, օրուան մարդն էր Տակ Համմըրշոլտ, որու կեանքն ու նկարագիրը ներկայացուցինք Ափրիկեան դէպքերուն առթիւ : Այսօր կը թարմացնենք իր յիշատակը՝ երբ զոհ կ՚երթայ նոյն Ափրիկեան դէպքերուն առթիւ·—

1952ի վերջերը ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար կը նշանակուէր Տակ Համմըրշոլտ, որովհետեւ իր նախորդը՝ Թրիկվը Լի այլեւս անընդունելի դարձած էր Խորհ· Միութեան համար : Համմըրշոլտի թեկնածութիւնը դրած էին Անգլիա եւ Ֆրանսա, եւ ամէն ոք կը հարցնէր թէ ո՞վ է այս մարդը : Վերջապէս ոմանք յիշեցին թէ այս մարդը մաս կազմած էր շուէտական պատուիրակութեան : Փնտռուած անձն էր Տակ Համմըրշոլտ, որովհետեւ այդ պաշտօնին համար՝ աննշան եւ պարտաճանաչ մէկը պէտք էր, որ, տարեկան 25 միլիոնով, պարկեշտ պաշտօնեայի մը վարչական գործերը կատարէր :

Շուէտացի այս ազնուականը ծնած է 1905ին, վիպական պալատի մը մէջ, լճի մը եզերքը : Իր անունը, Համմըրշոլտ, որ «զինակուռ վահան» կը նշանակէ, 1610ին Կարոլոս Է· Թագաւորին կողմէ տրուած էր իր մէկ նախահօր, ռազմադաշտին վըրայ :

Ապապայ Պ· « Հ· »ի հայրը՝ 1914ին Շուէտի վարչապետ, յաջողած էր իր երկիրը պատերազմէն հեռու պահել եւ ուժգնօրէն ընդդիմացած էր անոր անդամակցութեան « Ազգերու Դաշնակցութեան »: Ճակատաբի մէկ փոխ–վրէժով, 25տարի ետքը, իր տղան՝ Խորհրդարանի համաձայնութիւնը կ՚առնէր ՄԱԿի անդամ դառնալու համար Շուէտը :

Քաղաքական տնտեսութենէն մեկնելով, Համմըրշոլտ դարձած էր Արտաքին նախարարի կցորդ : Իր ասպարէզը, որ կը նմանի Ֆրանսայի Ելմտական նախարար Պոմկարթնըրի ասպարէզին, զինքը, 36 տարեկանին, կ՚առաջնորդէր Շուէտի Դրամատան Վարչական Խորհուրդին նախագահութեան : Ցետագային իր երկիրը պիտի ներկայացնէր, Փարիզի մէջ, « Պողպատ–Ածուխի» տնտեսական հաւաքականութեան :

Հոն, մեծ սէր մը ցոյց տուաւ Ռուսոյի եւ Պրաքի պաստառներուն հանդէպ, ճանչցաւ Պորտոյի գինիները, վարեց հնարժէք առարկաներու վաճառանոցներ : Լեզուն գիտէր արդէն : Ֆրանսական գրականութեան լիսանս մը ստացուած էր եւ շուէտերէնի թարգմանած էր Քամիւի գործերը : Իր մայրենի լեզուէն զատ կը խօսէր քաջ անգլերէն եւ գերմաներէն եւ 3–4 ուրիշ լեզուներ կը կարդար :

Ժամանակ անցած է այն օրէն ի վեր՝ երբ Պիսմարք կ՚ըսէր թէ լեզուագիտութիւնը լաւ բան է սրճարանի սպասեակի մը համար : Համմըրշոլտ քիչ մը զեղչէտ է : Ցուցադրած էր, Սթոքհոլմի մէջ, Մարք Լէյժ անունով, կարգ մը պաստառներ քիչ մը խորանարդապաշտ : Լեռնագնացութեան սիրահար, հեծելանիւով երկրին շրջանը ըրած էր, բայց ոչ ոք մտահղուեցաւ այս բոլորէն :

Արեւմտեաններուն համար, հարկ եղածին չափ անգոյն էր : Սթոքհոլմի մէջ, իրեն համար կ՚ըսէին «աշխարհի ամէնէն սիրուն ոստրէն է» :

Զարմացաւ երբ ՄԱԿի քարտուղար նըշանակուեցաւ : Կը պատրաստուէր առաձակուրդի մեկնիլ : Երբնիւ–Եորք հասաւ, իր նախորդը Թրիկվըլէ պաղ ջուր լեցուց վրան, երբ ըսաւ· «Աշխարհի ամէնէն չըլլալիք գործը ընդունեցաք» : Համմըրշոլտ իր տեսակէտը ունէր այդ մասին : Թրիկվը Լի ձախողած էր, որովհետեւ կռթնած էր մեծ պետութեանց վրայ եւ ի վերջոյ անոնց մէջը մնացած էր : Ինք պիտի խուսափէր «մեծերու» ղրօշմ կրելէ : Պիտի կռթնէր փոքր ազգերու վրայ : «Ապազգայնական», բոլոր պլոքներու միջեւ կատարեալ չէզոքը պիտի ըլլար : «Հայրս կ՚ըսէր թէ Շուէտացիները իրենց արիւնին մէջ ունին չէզոքութիւնը » ըսաւ երբ 42րդ փողոցինՄԱԿի ապակեայ շէնքին առաջին սանդուխին վրայ դրաւ իր ոտքը : Բայց մոռցած էր թէ հայրը ուրիշ բան մըն ալ ըսած էր·— «Չէզոքութիւնը այո ըսել չի նշանակեր, այլ՝ ոչ երկու կողմին ալ » :

Եօթը տարի չարունակ, Համմըրշոլտ հանճարով վարուեցաւ «փոքրերուն » եւ «չէզոքներուն» հետ, գիտնալով որ օր մը անոնք մեծամասնութիւն պիտի կազմեն : Առաջին ակնարկով, կը թուէր թէ Խորհ· Միութեան եւ Ամերիկայի հակամարտութիւնը եւ անոնց վեթոյի իրաւունքը պիտի անդամալուծէր իր բոլոր նախաձեռնութիւնները : Իրականին մէջ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի այդ ընթացքը իր ձեռքերը ազատ ձգեց·— Ոչ Ամերիկացիք, ոչ Ռուսերը իրեն կ՚ընդդիմանան՝ երբ ան կը ներկայանայ իբրեւ թարգմանը ափրոասիական մեծամասնութեան մը : Եօթը տարուան ընթացքին, կարելի չէ յիշել պարագայ մը ուր Համմըրշոլտ նախապէս ապահոված չըլլայ նման մեծամասնութիւն մը : Լաւատեղեակները գիտեն թէ իր չորս լաւագոյն զինակիցները, ՄԱԿի մէջ, 4 վարպետ եւ ազդեցիկ մարդիկ են, որոնք մաս չեն կազմեր համաշխարհային քաղաքականութեան թեններուն : Անոնք են·— Քանատացի Լեսթըր Փիրսըն, Հնդիկ Լոլ, Նորվեկացի Հանս էնկըն եւ Թունուզցի Մոնժի Սլիմ : Վերջերս (*) յայտնի եղաւ թէ ինչ կարեւորութիւն ունէին նման օժանդակութիւնները : 5օրուան մէջ, Լէոփոլտվիլէն վերադարձին, Համմըրշոլտ, հաւանաբար 3 ժամ քնացած չէր մէկ գիշերուան մէջ : 48 ժամուան մէջ, անձամբ հեռաձայնած էր ափրիկեան բոլոր ղեկավարներուն : Այս ձեւով, հողը պատրաստած էր : Ճաշի հրաւիրեց, 38րդ յարկը գտնուող իր յարկաբաժնին մէջ, ՄԱԿի ափրիկեան պատուիրակութիւնները : Եկան քիչ մը վերապահ : Համմըրշոլտ չէր որ զիրենք ընդունեցաւ, այլ Մոնժի Սլիմը, որ ստանձնած էր զիրենք համոզելու աշխատանքը : Եւ պիտի բացատրէր նաեւ անոնց թէ Լումումպա կը վնասէր ափրիկեան պետութեանց դատին : Պէտք էր համբերութեամբ սպասել, առանց խուճապ ստեղծելու, որ անհետանայ Քոնկոյի քաղաքական թատերաբեմէն եւ տեղը տայ աւելի հաւասարակըշռուած խօսակիցի մը : Ճաշին վերջաւորութեան, «տանձին ու պանիրին միջանկեալ », Տակ Համմըրշոլտ, միայն աւելցուց·— «Փաթրիս Լումումպա պետական օգտակարծելիք մարդ մը չէ» :

Բայց ձայնը լսուած էր արդէն, եւ ապահով էր յաջողութիւնը : Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Մոնժի Սլիմ ընդհ· քարտուղարին քաղաքականութեան բերաւ ափրիկեան պլոքին համաձայնութիւնը եւ Խորհ· Միութիւնը ստիպուեցաւ նահանջել : Յառաջիկայ ամիսներուն երբեք հարկ եղածին չափ պիտի չյիշատակուի երախտագիտութեան այն տուրքը, զոր Համմըրշոլտ ունի այլեւս Թունուզի հանդէպ, որ դէպքերու բերմամբ, ափրիկեան աշխարհի միակ բանբերը եղաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ : Նախագահ Պուրկիպայի խորհուրդները, որուն քաջ դիրքորոշումը բախտորոշ դեր կատարած էր, ծանր պիտի կշռեն ՄԱԿի մէջ, Ալժերիոյ յառաջիկայ վիճաբանութեանց ժամուն : Հարկ է գիտնալ թէ Համմըրշոլտ իր պայքարներուն ծայրը չէ հասած : Պայքարները, զորս կարելի պիտի չըլլար հասկնալ՝ եթէ նախ չհասկնայիք որ Համմըրշոլտ ՄԱԿի շահերը կը պաշտպանէ, ինչպէս կը պաշտպանեն հայրենիքի մը շահերը : ՄԱԿի մասին իր կարծիքը յայտնեց, իրիկուն մը, Փարք Էվընիւի գետնայարկ մէկ յարկաբաժինին մէջ, քանի մը մտերիմներու, Քալըր, Սթէյնպէք, Լէոնարտ Պերնշթայն ·— «ՄԱԿը, ըսաւ, ժողովուրդներու հաշտութեան փորձ մըն է, զուցէ վաղահաս : Յաջողած կ՚ըլլայ՝ երբ մարդիկ զայրին զայն նկատել ինչպէս Փիքասոյի մէկ վերացական գործը» :

×

Ինք որ ուզած էր խաղաղութիւն հաստատել իր կեանքով, խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ խաղաղութիւնը իր անսպասելի մահով :

Շատերու համար Համմըրշոլտ «աշխարհակալ դաւադրութեան » մը զոհն է, եւ նոյն անոնք որոնք զինքը կ՚ուզէին հեռացնել ՄԱԿի գլուխէն, որովհետեւ անգլեւամերիկեան «գործակալ» մը կը նկատէին զինքը, այսօր կը պաշտպանեն իր յիշատակը : Հռոմի համայնավար Ունիթայէն Գահիրէի Նասրեան Ալ Ահրամը կը ձայնակցին հաստատելու համար թէ Համմըրշոլտ սպաննուած է եւ ինկած « այն նոյն հողին վրայ ուր կայ արդէն· Ափրիկեցի մեծ հայրենասէրի մը մարմինը՝ Փաթրիս Լումումպա » :

Նեհրու, կը յայտարարէ թէ չի գիտեր թէ այս մահը արկածի թէ դաւի արդիւնք է, ամէն պարագայի մէջ «Քոնկոյի մէջ ամէն բան կարելի է» կ՚եզրակացնէ հնդկական իմաստութեամբ :

Ամէն պարագայի մէջ, մեռաւ «պատնէշին վրայ» ինչպէս կ՚ըսուի, զոհ արկածի մը կամ իր արկածալի քաղաքականութեան : Քաղաքականութիւն մը զոր պատմութիւնը պիտի դատէ, իր անողոք իրատեսութեամբ :

(*) Օգոստոս 1960 :

"ՍԱՂՄՈՍ ԱՍԱՑԷՔ.."

—o—

Հոգեկան վիճակներ կան, որ կարծես ծանրութեամբ կը ճնշեն խոհերուդ վրայ ու կը դժուարացնեն բառերու արշաւը դէպի գրիչդ : Աւետարանի խօսք կրնայ չըլլալ ըսուելիքը, ոչ ալ պատգամ մը, այլուհանդերձ, վարանումը՝ արճիճի նման կը ծանրանայ ուղեղիդ վրայ : Այս չփոթ կացութեան մէջ, յստակ միակ բանը, վարանումն է, զոր պէտք է դիտել : Ազատել ուղեղդ անոր ճնշող մըշուշէն, որպէսզի կարելի ըլլայ թուղթին յանձնել ինչ որ կը պատկանի անոր :

Վարանումով կամ առանց վարանումի, այս յօդուածը սկսած է այլեւս եւ տրամաբանական ճամբով պէտք է տեղ հասնի ան : Այդ տեղը հայ երիտասարդութեան սիրտն է, ուր երազ հայրենիք մը ամուր խարիսխ նետած է երկար տարիներ : Տարիները, իրենց անուշ ու լեղի յուշերով եւ յոյզերով թաւալած են : Երազ հայրենիքը ազոտ տեսիլքի մը վերածուած : Իրականութիւնը իր մառախուղածածկ, վարագոյր քաշած է մեր իտէալական պատրանքներուն առջեւ : Վարագոյրին այս կողմը կեցած ենք մենք, փոթորկած սրտերով, կնճռոտ ճակատներով ու կարօտ աչքերով : Վարագոյրին միւս կողմը, հայրենիքը՝ այնպէս ինչպէս չէինք բաղձար որ ըլլար, բայց է :

Եւ ի՞նչ է կակաղը : Խութի՞նը, թէ անոր հանդէպ կազմուած նախապաշարումը : Վարագոյրէն անդին, գտնուած է պատասխանը այս հարցումին ու վարանումները կարծես փարատած : «Հայրենիքը խորհրդային է ու հարցը փակուած» : Հապա մե՞նք : Մենք որ սորված ու հոլոված ենք հայրենիքը առանց ածականի : Միթէ մարդկայնօրէն կարելի՞ է համակերպիլ իրողութեան մը, պարզապէս անոր համար որ կարելի չէ անկէ խուսափիլ : Եթէ նոյնիսկ իմացական ճամբով հանդուրժենք եւ համակերպինք այս իրողութեան, ի՞նչպէս հաշտեցնել այդ իրողութիւնը մեր զգացական աշխարհին հետ, որուն շունչովը ապրեր ենք հայրենիքը ու դեռ մնացեր ենք Հայ : Հայրե-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՈՒՂԵՒՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Օրէնքին հակառակորդները Պահպանողականները Ալպեր տը Մէոն եւ Տընի Քոշէն, անոնք որ ամէնէն ուժեղ ձայնը բարձրացուցին Համոթոյի արտաքին քաղաքականութեան դէմ :

Օրէնքին քուէարկութեան համար նըպաստաւոր տեղեկագիր մը ներկայացուցած էր ընկերվարական Արիսթիտ Պըրիան :

Ասոնք Ռուսոյի աշակերտներն են : Ժընեւցի մատենագիրը կը գրէր, թէ պետութիւնն իրաւունք ունի եկեղեցիին օրէնքներ տալու : Նախկին եպիսկոպոս մը Թալէյրան, կ՚առաջարկէր վաճառել եկեղեցիներու կալուածները պետական գանձը հարստացնելու, եկեղեցին տկարացնելու, գնորդներն ալ յեղափոխութեան կողմնակից դարձնելու համար :

« Մարդկութիւնը աննահանջ կը յառաջդիմէ ... Այսօր կը ճզմէ գարշապարին տակ, ինչ որ իր գլխուն վրայ դրած էր երէկ եւ փոխադարձաբար» : Մարդկութեան գնահատումները, դրական կամ բացասական, փոփոխական են, յարաբերական են :

Զօհրապ 1914ին կը գրէ· «Գիրեր պատերազմի դաշտէն», երբ Գերմանիա պատերազմ հրատարակած է եւ Թուրքիա կը մնայ չէզոք, թէեւ գաղտնի զինակցութիւն կնքած է Գերմանիոյ հետ : «Գերման սպառազինումը կէս դար տնտեսապէս ճնշելէ ետք Եւրոպան, զայն վերջապէս ընկճելու համար ասպարէզ եկաւ այսօր, զուր ջանք սակայն· Եւրոպան եւ ոչ մէկ ազգի տիրապետութիւնը կ՚ընդունի, ազգերը դերեւարելու, աշխարհակալութիւն ընելու դարը ի սպառ վերջացած է : ... Կը մարտնչինք մտայնութեան մը դէմ, որ կ՚ըսէ «Իրաւունքը հըզօրագոյնին » :

Իրապաշտ Զօհրապ ընկերային կալուածի մէջ իտէալիստ մըն է, արդարութիւն, հաւասարութիւն, տկարներու պաշտպանութիւն եւ միջազգային խաղաղութիւն կը փնտռէ մարդկային անողոք իրականութեան մէջ : Կը հաւատար թէ խաղաղութեան համար պայքարող ընկերվարական բանակը պիտի կարենար միջազգային խաղաղութիւնը պահել : Ընկերվարական եւ ազգայնական գերմաններ Պելճիքան ջախջախելէ վերջ, Ֆրանսա կ՚արշաւէին՝ «Գերմանիան ամէնէն վեր երգելով » :

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Պատմաբաններ չկրցան բացատրել ռուս հողածութեան պատճառները : Մանտելստամ, ռուս քաղաքականութեան ջատագով, մարդասիրական նպատակով Ռուսիա պահանջեց բարենորոգումներու իրագործումը պիտի գրէ : Իրաւունք պիտի ունենար, եթէ իրողութիւնները հակառակը չփաստէին :

Աղեքսանդր Բ·ի օրերէն ռուս քաղաքականութիւնը հայահալած եղաւ : «Տեղապահ Ներսէս Սրբազան, Խորէն Նարպէյ եւ Քաղաքականի ատենապետ Սիմոն Պէյ ռուս դեսպանին երթալով ցաւ յայտնեցին Կովկասի հայ դպրոցներու փակումին համար : Դեսպանը խոստացաւ հեռագրել կայսեր » : (Մասիս, 1874, թիւ 1520, Ապրիլ 28) :

Նոյն թերթը յաջորդ թիւով կը գրէ · « Քանի մը ամիս առաջ կը խօսուէր, թէ Ռուսիա Պոլսոյ մէջ գիշերօթիկ դպրոց մը պիտի բանայ Էջմիածնի անունով՝ հայ տղաքը կրթելու համար » :

×

Կովկասի մէջ դպրոցները կը փակուին, Պոլսոյ մէջ դպրոց պիտի բացուի, եւ գիշերօթիկ, հայ տղաքը կրթելու համար : Ռոպերթ Գոլէճի դէմ, Կալաթա–Սերայի դէմ Ռուսիան ալ կ՚ուզէ կըրթանոց մը բանալ ռուս դաստիարակութիւն տալու համար հայ պատանիներուն :

Յաջորդը շարունակեց հակահայ քաղաքականութիւնը, սահմանափակեց կաթողիկոսական իրաւասութիւնները, աշխատեցաւ ձուլելու հայ տարրը : «Աղեքսանդր Գ· բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ զանոնք ձուլելու, խեղդելու ռուս եւ օրթոտոքս զանգուածին մէջ : Կաթողիկոսին վարչութենէն վերցուց հայ դըպրոցները, թոյլատրեց միայն ռուս լեզուն, հայ եկեղեցին անհետացնելու ծրագիրը յղացաւ, ուզեց կաթողիկոսը հեռացնել Էջմիածինէն, բայց վախցաւ որ Հայերը իրենց կրօնական մայրաքաղաքը կը փոխադրեն Թուրք կամ պարսիկ վանք մը : «Հայկական վատիկ մը» կը տեսնէր Կովկասի մէջ : Իշխան Լոպանով կ՚ըսէր ·— « Զենք ուզեր հայ Պուլկարիա մը » : Ի՞նչպէս պիտի ընդունէր Թուրք : (Է· Հայաստանի ինքնավարութիւնը» : (Է· Տրիօ, Արեւելեան Հարցը, 1914, էջ 250–51) :

×

Կոտորածներու ատեն յաջորդը Նիքոլա գօրավիդ պիտի մնայ Ջարդարարին եւ Անգամլուծեան պիտի դատապարտէ Անգլիոյ ճիգերը բարեկարգումներն իրագործել տալու համար : Պիտի սատկացնէ քաղաքականութիւնը փոխարքայ Կալիցինի միջոցով, գրաւել տալով եկեղեցական կալուածները, արգիլելով ձեռնադրութիւնները առանց կառավարական արտօնութեան : Ծերունազարդ Խրիմեան պիտի թախանձէ դիմումնագրով մը պիտի թախանձէ ժողովուրդին, բայց ի զուր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(28 Շար·)

նի իրականութիւնը այնքան ներգործում չէ ունեցած մեր էութեան մէջ ու անոր հոգեկան կազմաւորման մէջ, որքան ուղղած են մեր աւետարանները իրենց ենթակայական խորհուրդներովը : Ճիշդ է որ, հեռու մեր երկրի հողէն, դաշտերուն մէջ կարկաչող ջուրերէն, ու քարերուն մէջէն հրաշքի նման յառնող քաղաքներէն ու դեռ այդ բոլորին վրայ ապրող ու տքնող մեր ժողովուրդէն, մենք չենք մընար այնպէս ինչպէս կոչուած էինք ըլլալ: Հոս սիրտերը շուտ կը դառնալ: Արեւոտ օրերը շատ կարճ են ու կուին: Հայ իրականութեան վրայ օր ցերեկով լուսնի տխուր տեսքը, ճակատագրական գարձած խաղ մըն է այլեւս : Խորշ ակօսներ բացուած են մեր ներաշխարհէն ներս ու մեր սրտերը կարծես կը դժկամին մեր հին եւ ազնիւ երազներն իսկ օրօրելէ: Մեր խօլ ու անեզրական խոյանքները կը նուաղին ու մեր վազքը կը կատարենք հեւացող շունչով: Մարաթոնը չէ մեր մեկնակէտը և ոչ ալ Աթէնքը՝ մեր նպատակակէտը: Այս երկու կէտերը իրար միացնողը քանի մը մղոն է միայն, հապա մե՞րը.. Մեկնեցանք խաւարէն լոյսը որոնելով. ու դեռ կ'որոնենք : Ու հասած ենք տեղ մը ուր ամէն ինչ ամպամած է, բարքերը՝ խաթարուած, հոգիները՝ ցամքած ու սարսուռները՝ նըւազած: Ահա պատկերը մեր իրականութեան, որուն մռայլ շուքը, իբրեւ խաւարի նախերգանք, օր ըստ օրէ աւելի կը ծաւալի ու սողունի մը պէս լիրբ, կը մագլցի դէպի մեր սիրտը, մեր ուղեղը : «Ահաւոր բան մը այնտեղ կը կատարուի մութին մէջ» կ'աղաղակէր հայ մեծ բանաստեղծ մը, ի տես զազանային արարքի մը: Բանը՝ տեսանելի էր եւ սրտաճմլիկ. Ջարդուած գանկեր, խոշտանգուած մարմիններ, արեան գետեր, զումարը՝ մէկ միլիոն : Ահաւոր բան մըն ալ կը կատարուի հոս, հիմա, լոյսին մէջ, ուր օր ցերեկով մահաբոյր Լուսինները պար բռնած են մեր իրականութեան վրայ: Մեծ եղեռնը ունեցաւ իր տառապանքի երգիչները, որոնք ջանացին մնացորդացին ցաւը ամոքել, խոկ հիմա ոչ իսկ Թէքէեան մը որ «Օգնութիւն» կանչէ :

Յոռետես ըլլալու մարմաջը չէ որ այս տողերը գրելու կը մղէ զիս, ոչ ալ հոգեկան բեկումը : Այլ երանելի մարդոց, խուլ անտարբերութիւնը ի տես այս իրականութեան: Սփիւռքի մէջ արձակուած հայ երիտասարդութեան տխուր հառաչանքները, հայ փերեզակներու նժարին մէջ շատ ծանր չեն կշռեր : Մարդիկ կան որ գտած են իրենց այլասերած հոգիներու փրկութեան ճամբան, էջմիածինը: Հապա Հայութի՞ւնը, Թրքահայ Դատը, ու այն բոլորը, որու համար ժողովուրդ մը ամբողջ նահատակուեր է: Ոչինչ, միայն էջմիածինը: Անափառ յաւակնութեամբ, ու աններելի յամառութեամբ հոլովուած էջմիածինը՝ մեղքերու քաւութեան կրնայ թերեւս ծառայել : Բայց հայ երիտասարդութիւնը որ մեղք չէ գործած, այլ մեղքերու զոհ՝ «Սաղմոս ասացէք Տեառն Աստուծոյ» հոլովելու հարկը չի տեսներ:

Մեր հաւատոյ հանգանակը տաճարի մը սահմաններուն մէջ կարելի չէ պարփակել :

Մեր հոգեկան ապրումներն ու մեր երազները, խունկերու գոլորշիներուն մէջ չենք ուզեր թաղել :

Ու եթէ չարաբաստիկ իրականութիւն մը կոպտօրէն սանձէ մեր պատրանքներուն հայցած տարապայման յոյսերը՝ Հայութեան լաւագոյն ապագայի մը հետանկարով, տակաւ պատճառ մը չէ ու չի կրնար ըլլալ որ մինչեւ մեր վերջին շունչը, մինչեւ մեր բազկերակին վերջին զարկը, ու վերջին արարին վերջին պատկերը, նոյն սէրը չպահենք հանդէպ այն դաւանանքին, որուն շնորհիւ երկար տարիներ ապրեցանք հոգեկան ու իմացական անխառն վայելք մը, թէ իբրեւ Հայ եւ թէ իբրեւ մարդ :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՅՑՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Սան – Ֆրանսիսկոյի մէջ գումարուեցաւ Միջազգային Աստղագիտական Միութեան 11րդ համագումարը, որուն մասնակցեցան Ակադ. Վ. Համբարձումեան եւ խումբ մը հայ աստղագէտներ, Բիւրականէն եւ Երեւանէն : Հայազգի աստղագէտը՝ Վ. Համբարձումեան, նախագահ ընտրուեցաւ Միջազգային Աստղագիտական Միութեան :

Վերադարձին, Երեւանի մէջ, ակադեմական Վ. Համբարձումեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցին հետ և հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է :

«Միջազգային Աստղագիտական Միութեան համագումարները տեղի կ'ունենան երեք տարին անգամ մը: Ինչպէս ծանօթ է, նախորդ համագումարը տեղի ունեցաւ 1958ին, Մոսկուայի մէջ :

« Այս վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ Պերքլիի մէջ, Սան Ֆրանսիսքոյի մօտերը : Համագումարի ընթացքին, իւրաքանչիւր գիտնական ներկայացուց իր կատարած աշխատանքները տեղեկատուութեան ձեւով: Մշակուեցաւ համագործակցութեան ծրագիր մը, բոլոր ընդգրկուածներուն համար: Հետազօտութիւնները ներդաշնակելու աշխատանքները կը կատարեն Միջազգային Աստղագիտական Միութեան քառասուն մնայուն յանձնախումբերը :

« Այս տարի, ի տարբերութիւն անցեալ համագումարներուն, պատրաստուած էին ծաւալուն զեկուցումներ, որոնց առաջին երկուքը կարդացին ամերիկացի երկու աստղագէտներ՝ Վան Ալէն և Շուարցշիլտ: Առաջինը նուիրուած էր երկրագունդին շուրջը ձգուած, այսպէս կոչուած, ճառագայթող գօտիներուն, զորս յայտնաբերած են խորհրդային բնագէտ Ս. Վեռնով եւ ամերիկացի աստղագէտ՝ Վան Ալէն, արուեստական արբանեակներու միջոցաւ ստացուած տեղեկութիւններու հիման վրայ: Շուարցշիլտ խօսեցաւ աստղերու բնաշրջութեան վերաբերեալ հետաքրքրական հարցերուն մասին, որոնք այժմ իրենց վրայ կեդրոնացուցած են գիտնականներուն ուշադրութիւնը :

« Երրորդ զեկուցումը, որուն նուիրուած էր Համագումարի մէկ նիստը, ըրի ես, արտածիր – կաթի աստղագիտութեան հարցերու մասին: Իմ զեկուցումիս մէջ փորձեցի հեռաւոր ծիր–կաթիններու մէջ տեղի ունեցող ֆիզիքական բնաշրջումներու հարցին մօտենալ մեզ մօտ՝ Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ մշակուած նոր տեսակէտէն: Այս տեսակէտին հիման վրայ, ծիր – կաթիններու աստղադրութեանց գոյացման եւ զարգացման գործին մէջ կարեւոր դեր կը խաղան անոնց մէջ եղած խիտ միջուկները :

Իմ, ինչպէս նաեւ խորհրդային միւս գիտնականներու զեկուցումներու ժամանակ, առաջին անգամ ըլլալով աշխարհի աստղագէտներուն ցոյց տրուեցան առանձին ծիր – կաթիններու լուսանկարները, որոնք առնուած էին Բիւրականի եւ Խրիմի աստղադիտարաններուն մէջ :

Խրիմի աստղադիտարանին տնօրէնը՝ Ա. Սեվերնի խօսեցաւ արեգակի մագնիսային երեւոյթներուն մասին : Խրիմի մէջ կատարուած նորագոյն հետազօտութիւններուն հիման վրայ ցոյց տուաւ, թէ ինչպէս արեգակին նշանաւոր բռնկումները արեգակի մթնոլորտին մէջ կը վերածուին արագօրէն փոխուող մագնիսադաշտերու բարդ պատկերի մը :

Փրոֆ. Բ. Վորոնցով – Վելեամինով զեկուցում մը կարդաց փոխազդեցութեան մէջ գտնուող ծիր – կաթիններու մասին :

Մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեց առաջին անգամ ըլլալով Բիւրականի մէջ յայտնաբերուած ճերմակ թզուկներէ բաղկացած աստղակուտակը :

Ամերիկացի աստղագէտները գտած են Հրատ մոլորակին ռատիօ ճառագայթումը :

Անգլիացի ծանօթ ռատիօ – աստղագէտ Փրոֆ. Ռայլ հաղորդեց հեռաւոր ռատիօ-ծիր կաթինները հաշուելու ուղղութեամբ իր աստղադիտարանին կատարած աշխատանքները, որոնք մեծ նշանակութիւն ունին տիեզերքին կառուցուածքը հասկնալու համար :

Համագումարի ընթացքին տրուեցան կարեւոր որոշումներ: Ասկէ եւ նիստերէն դուրս տեղի ունեցան բազմաթիւ ոչ պաշտօնական հանդիպումներ, միշտ հետաքրքրական խօսակցութիւններով :

Հայ աստղագէտները այլ կարգի բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցան Քալիֆորնիա բնակող Հայերու հետ: Լոս – Անճելըսի եւ Սան Ֆրանսիսկոյի Հայերը ընդունելութիւններ կազմակերպեցին ի պատիւ հայ աստղագէտներուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ԼԱԽԱԳՈՅՆ ԵՐԳԸ

Սիլվա Կապուտիկեան վարձատրուեցաւ իբրեւ Խորհրդային Միութեան լաւագոյն երգին բառերուն հեղինակը: Արդարեւ, յատուկ կազմուած ժիւրին պատուագիրերով վարձատրեց բանաստեղծուհին՝ իր «Բխած ամպից, սարի տակից» յուղաթաթաւ քերթուածքին համար, որուն վրայ եղանակաւորած է երգահան մը՝ Ե. Մէյտուսի, իր կարգին վարձատրուած յօրինած իր եղանակին համար :

Մրցումը, լաւագոյն ռոմանսը, կազմակերպուած էր Խորհ. Միութեան մշակոյթի նախարարութեան, երգահաններու եւ գրագէտներու միութեան կողմէ միասնաբար :

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն աւարտեցան 26 բնակելի շէնքերու շինութիւնը, Երեւանի մէջ : Ասոնց մեծ մասը շինուած է Շահումեանի եւ 26 Կոմիսարներու շրջաններուն մէջ: 1273 ընտանիքներ նոր բնակարան ստացան :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Երեւանի «Սպարտակ» «Ա.» խումբը մրցեցաւ Մալիի ազգային խումբին դէմ: Խաղին սկիզբը հիւրերուն նուիրուած են երեւանեան զոնագեղ, հոտաւէտ ծաղկեփունջեր եւ յուշանուէր մը : Մրցումը վերջացած է 0 – 4 արդիւնքով, ի նպաստ Երեւանցիներուն :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էքս – Մարսէյլի Համալսարանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ճիւղէն, բարձրագոյն ուսման վկայական (ՍԷ – Ա – ՓԷ – Է– ԷՍ) ստացած է Օր. Սիւզան Թաղոյեան, որ մէկ տարուան փորձառական (աքած) շրջանի քննութիւնը եւս յաջողութեամբ անցուցած ըլլալով, կրթական նախարարութեան կողմէ, պատմութեան եւ աշխարհագրութեան փրոֆէսէօր կարգուած է Սէնթ – Էթիէնի Ռուժէ տը Լիլ աղջկանց լիսէին մէջ, Սեպտեմբեր 15էն ի վեր :

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ի՞նչ ըսել է ... մենք մարդիկ ենք:

— Դուք մարդիկ էք, գիտեմ, բայց ինչպէս կ'ըլլայ որ դուք այստեղ կը գտնուիք :

Այս հարցումը դեռ չէր աւարտած, ահա տասը հոգի ալ մօտեցան. այդ եկողներուն մէջ կը նշմարուէր պարթեւահասակ մարդ մը:

— Ո՞վ է ան, հարցուց պարթեւահասակ մարդը :

— Սանկտ-Պետերբուրգ հայ աղջիկ ... մըն է, պատասխանեցին երկու մարդերը, որոնք կը առաջնորդէին որ Լուսիա յայտնէր իրեն ընկերացող անձին անունը :

— Լուսիա... մրմնջեց թշուառ աղջիկը:

— Լուսիա՞ ... գոչեց պարթեւահասակ մարդը, քու ընկերդ Վանակա՞նն էր:

— Այո ...:

Պարթեւահասակ մարդը, որ մեր ծանօթ աւազակապետն էր, անմիջապէս գրկին մէջ առաւ Լուսիան, ու մրմնջեց :

— Խեղճ աղջիկս, խեղճ աղջիկս, մրմնջեց :

Հայր ու աղջիկ, իրարու գրկաց մէջ թափեցին իրենց դառնութեան արցունքները :

ՎԱՆԱԿԱՆ

Զօրս ոստիկանները Վարպայ լեռնաձորէն ուղղակի քաղաքը հասան ու ոստիկանութեան տեսչին առջեւը հանեցին թշուառ Վանականը :

Տեսուչը քառասունը անցած, արեւոտ այտերով, խորը ինկած աչքերով, ժգոյն ու ճաղատ ճակատով, միջահասակ եւ նիհարակազմ մարդ մըն էր եւ կը կոչուէր Շիւքրի պէյ :

Շիւքրի պէյ պաշտօնատան սենեակին մէջ նստած էր, կանանչ չուխայով ծածկուած սեղանի մը քով :

Վանական անվեհեր կերպարանքով մը այդ գարշատիպ տեսչին առջեւը կեցաւ, որը չափազանց կ'ատէր Հայերը :

— Ի՞նչ է անունդ, հարցուց Շիւքրի պէյ նեղացած ու արհամարհական ձայնով մը :

— Անունս Խաչիկ է, պատասխանեց Վանական, առանց պէյ էֆէնտի ածականը տալու անոր :

— Մականունդ, գոռաց Շիւքրի՝ չկրնալով ծածկել իր բարկութիւնը :

— Տերենց է:

— Ո՞ւր ծնած ես :

— Թիմարայ գիւղերու մէջ.

— Քանի՞ տարեկան ես.

— Քսանեւութ տարու :

— Ի՞նչ գործով կը զբաղիս .

— Երկաթագործութիւն կ'ընեմ :

— Ի՞նչպէս երկաթագործութիւն ...

— Ըսել կ'ուզեմ թէ գեղացիներու խոփերը, արօրները, սայլերու անիւները, վերջապէս անոնց գործիքները կը շինեմ, այս է արհեստս :

— Հըըմ... ժպտաց Շիւքրի պէյ իր կունտ գլուխը շարժելով. կը ստես թըշուառական, կը ստես հասկցար : Եթէ երկաթագործութիւն կ'ընէիր ուր թողուցիր գործիքներդ, ո՞ւր է խանութդ .

Ես խանութ չունիմ. ամէն առտու գիւղերու մէջ կը պտըտիմ եւ եթէ շինելու գործեր գտնեմ, կ'առնեմ գանոնք իմ գիւղըս կը տանիմ :

— Ո՞ւր է գիւղդ .

— Թիմարայ ամէնէն աննշան գիւղն է.

— Անուն չունի՞ .

— Ունի, բայց շատերուն անծանօթ է, Նորշէն կը կոչուի .

— Աղէկ, ընտանիք ունի՞ս .

— Ոչ, մէկը չունիմ :

— Երկաթագործութիւնը ո՞ւր սորված ես .

— Կարին ի մէջ :

— Ո՞րչափ ատեն է անկից մեկնիլդ .

— Տասը տարիի մը չափ կ'ըլլայ :

Շիւքրի պէյ լռեց: Կանանչ սեղանին վրայ գտնուած ծրար մը բացաւ ու անկից թերթ մը թուղթ առնելով սկսաւ բոլոր հարցումները նշանակել. յետոյ եղէգէ գրիչը մէկ կողմ դրաւ, ձեռքը ճակտին տարաւ անարգ շարժումով մը եւ շարունակեց հարցաքննութիւնը :

— Մինչեւ հիմա ըսածներդ շինծու էին, սկսաւ Շիւքրի պէյ. ես աղէկ գիտեմ որ դուն երկաթագործ մը չես, դուն Թիմարայ գեղացիներէն ալ չես, որովհետեւ այդ անբան անասուններուն չես նմանիր. պէտք է որ ճշմարտութիւնը խօսիս, եթէ ոչ խօսիլ տալու միջոցները չեն պակսիր ինծի. արդեօք կրցի՞ հասկընել :

— Կը հասկնամ ... պատասխանեց Վանական՝ առանց խռովելու. եթէ դուք աղէկ գիտէք որ յանցաւոր եմ, ալ ինչ հարկ խօսելու. ձեր ձեռքն է իմ կեանքըս. արդարութիւնը ինչ որ է թող գործադրուի :

— Փաստաբանութիւն չեմ ուզեր, թըշուառական, ընդհատեց Շիւքրի նստած տեղէն ոտքի ելլելով, դուն կը ծաղրես զիս, անանկ չէ՞ :

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Զապէլ Հաչերիկեան եւ զաւակները՝ Փիէր եւ Ալիէթ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱԶԻԿ ՀԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահուան 11րդ տարեդարձին եւ իրենց ծնողքին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Խաչիկ Հաչերիկեանի յիշատակին, Տիկին Հաչերիկեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը որոշած է հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ ծառայող բոլոր հոգաբարձուներու, եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հանգուցեալ անդամուհիներու եւ Տէր Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի յիշատակին :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Սիրանուշ Ծերիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԵՂԱՄ ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթ. ձեռնարկներուն համար ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները : Տէր եւ Տիկին Կարպիս Նիկողոսեան, Սեդրակ եւ Սարօ Գարակէօզեան, ողբ. Քրիստինէ Կէօտէմեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քանական Ն.Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, քսանական Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցի հինգշաբթի օրուան դասընթացքները բացուած են Սեպտեմբեր 21էն սկսեալ, Անիէռ Քոլէժ ժիպանի նախկին դպրոցի սրահին մէջ, 2–4 Րիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ (Սէն), շրջանի հայ ծնողքներէն կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները արձանագրութեան համար :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորերալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլիրդ (Քաղհան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշնեան).— Հայերը հնարած են դարեջուրը (Յովհ. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Պարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լոգցնել երախան (Մ. Աղաւելեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը :

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ-Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիանգ ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գինները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում :

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով :

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒՆՔ

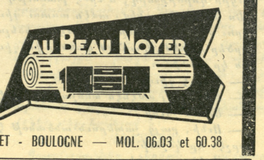

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 23 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9211 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5012

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

—o—

19 Սեպտեմբեր 1918 :

Պատմական անմոռանալի թուական մը՝ միջազգային ու ազգային կրկնակ իմաստներով :

Միջազգային : Որովհետեւ այդ օրն էր, որ Զօրավար Ալէնպիի «Եգիպտական Արշաւաբանակ»ը Պաղեստինի ճակատին վրայ կ'անցնէր ընդհանուր յարձակողականի ընդդէմ Թրքական ուժերուն, մէկ գիշերուան մէջ ջախջախելով զանոնք : Յարձակողական՝ որ ի վերջոյ պիտի յանգէր օսմանեան կայսրութեան անխառանակ փլուզումին :

Ազգային : Որովհետեւ այդ օրը Արեւելեան Լեգէոնի հայ կամաւորները — ֆրանսական դրօշի հովանիին տակ — արձանագրեցին Հայոց ժամանակակից պատմութեան ամէնէն փառապանծ էջերէն մէկը, — Արարայի յաղթանակը :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը ճակատագրական դարձակէտ մը եղաւ օսմանեան կայսրութեան համար :

Առանց արիւնահեղութեան իշխանութեան գլուխ գալով, ոճրագործ Իթթիհատի վարիչները մեծամոլութենէ տարուած՝ յուսացին դիւրին յաղթանակներ պարգեւել, երբ «անպարտելի» կարծուած Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մտան 1914ի աշնան :

Մինչ մէկ կողմէ պաշտպանողականի կ'անցնէին Կովկասեան ճակատին վրայ, անդին ծրագիրներ կ'որոճային գրաւելու... Եգիպտոսը :

Չորրորդ բանակի ընդհանուր հրամանատար եւ ծովային նախարար Ահմէտ Ճէմալ փաշայի կարգադրութեամբ, պատերազմի սկզբնական օրերուն, Թրքական զօրագունդ մը կը փորձէր անցնիլ Սուէզի Ջրանցքը՝ Թրքական դրօշը Բրատին տնկելու համար Նեղոսի ափերուն վրայ ...

Փորձը վերջացաւ կատարեալ ձախողանքով :

Սակայն ծրագիրը չլքուեցաւ :

Կովկաս, Տարտանէլ, Միջագետք ու Պաղեստին դարձան գլխաւոր չորս ճակատները, որոնց վրայ աւելցաւ յետագային պալքանեան ճակատը, Թուրքիոյ զինակից Պուլկարներու մասնակցութեամբ :

Երբ վերջ գտան կռիւները Տարտանէլի եւ Իրաքի մէջ, ու բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ ռուս բանակները քաշուեցան Թրքական ճակատէն, Պաղեստինն ու Պալքանները դարձան թիրախ դաշնակիցներու յարձակողականին :

Թուրքերը տենդոտ աշխատանքի լծուած Պաղեստինի ճակատին վրայ, կազմած էին «Եըլտըրըմ Օրտուսու»ն, որուն հրամանատարութիւնը Զօր. Ֆալքէնհայնէն վերջ յանձնած էին օսմանեան բանակի ընդհանուր կազմակերպիչ Լիման ֆոն Զանտէրս փաշային :

Երկու բանակներ կային իր տրամադրութեան տակ, — եօթներորդը՝ հրամանատարութեամբ Մուսթաֆա Քեմալի, — բանակատեղին՝ Նապլուս, ութերորդը՝ Ճէվատ փաշայի հրամանատարութեամբ, կեդրոնը՝ Թուլքերէմ :

Եգիպտոսը գրաւելու իրենց ցնորքին մէջ, Թուրքերը երկաթուղի կը շինէին Նէկէվի անապատին մէջէն դէպի Սուէզ : Այդ նպատակին համար Պրուսա – Պանտըրմայի շրջանէն հաւաքուած հայ պանդուխտները հսկողութեան տակ ղրկած էին Պէրք Սէպա եւ Ասլուճ, կազմելով 18րդ բանուորական վաշտը :

Երկաթուղին Եգիպտոսի սահմաններուն հասցուած, Անգլիացիք 1917ին առաջին յարձակողականով մը հասան մինչեւ Կազա : Նոյն տարուան դեկտեմբերին գրաւեցին Երուսաղէմը : Ու պատրաստութիւններ տեսան ընդհանուր մեծ յարձակողականին համար, որ պիտի սկսէր տասը ամիս վերջ, 1918 Սեպտ. 19ին :

Զօր. Ալէնպիի արշաւաբանակին մէջ կարեւոր դեր կը խաղային աւստրալացի եւ Նոր Զելանտացի (Անզաք) հեծելազօրքն ու հնդիկ հետեւակազօրքը :

Բրիտանական այս հսկայական ուժի կողքին տեղ մըն ալ յատկացուած էր ֆրանսականին : Արեւելեան Լեգէոնն էր այդ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ բաղկացած Հայերէ : Զնչին թիւ մը կը կազմէին Սուրիացիները :

Այս հայ կամաւորներուն պիտի վիճակէր Արարայի պատմական յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

—o—

ԱԼԺԷՐԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՅԱՆԸ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Ընդունելութիւնը այնքան ջերմ չէ, այս անգամ : «Կոկիկ» բազմութիւն մը միայն կ'ողջունէ Հանրապետութեան Նախագահը որ կը նախատեսէր այս վերապահութիւնը, գիւղացիական տագնապին իբրեւ հետեւանք :

Բայց տեղ տեղ Մարսէյեզը կը թնդար եւ այդ Մարսէյեզին համար տը Կոլ « մերսի » կ'ըսէր :

Նախագահը կոչ ըրաւ ազգային համերաշխութեան համար, ապա խօսեցաւ Պերլինի եւ Ալժերիոյ մասին իր չորս ճառերուն ընթացքին : Վիլֆրանշի մէջ, նախ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ հակառակ սպասուածին «Մարդ կայ այս հրապարակին վրայ» : «Առաջին խօսքս պիտի ըլլայ ըսել ձեզի թէ որքան գգացուած եմ : Հոս էք լսելու համար ինչ որ Պետութեան ղեկավարը ձեզի պիտի ըսէ եւ նաեւ որպէսզի հաւաստիք մը տաք իրեն, ինչ որ թանկագին է այսօր», տը Կոլ յայտնեց թէ Ալժերիոյ խնդիրը կը վերջանայ, որովհետեւ վերջ կը դրուի հնամենի գաղթատիրութեան : Խօսեցաւ այն սպառնալիքներուն մասին որոնք կը վտանգեն Արեւմուտքը «մենք, Ֆրանսա, ոչ նահանջելու ոչ ալ ծռելու պէտք ունինք անոնց առջեւ, որոնք կը սպառնան մեզի : Որովհետեւ երբ կը ծռիս, նախ գլխարկդ կուտաս, վերջը զգեստդ, յետոյ շապիկդ, յետոյ մորթդ եւ ի վերջոյ հոգիդ եւ մենք կ'ուզենք պահել այդ ամէնը : Անտարակոյս, խաղաղասէր ենք, բայց նաեւ վճռական ենք եւ անկեղծ :

Տը Կոլ Ալժերիոյ վրայ ծանրանալով՝ շեշտեց թէ Ֆրանսա տէր պիտի կանգնի իր այն զաւակներուն, որոնք միւս ափին վրայ կը գտնուին :

Տրքապվիլի մէջ, տը Կոլ ջերմ ընդունելութեան մը արժանացաւ «գիտեմ որ Ավէրոնը հաւատքի, կամքի եւ գիտակցութեան դրամագլուխ մըն է, շեշտեց Նախագահը» : Ալժերիոյ մասին, յայտարարեց թէ ալժերական Ալժերիան ոտքի վրայ է եւ Ալժերիոյ Ալժերացիները պիտի գործակցին Ֆրանսայի հետ, «նպատակը յստակ է, ճամբան ուղիղ է : Քայլ առ քայլ կը քալենք » շեշտեց տը Կոլ :

Յետոյ Միյօ, ձեռնոցի մայրաքաղաքը որ ընդունելով նախագահը իր ցաւերը կը պատմէ : «Ձեր շրջանը իր նկարագիրը ունի, իր դժուարութիւնները զորս կը ճանչնամ : Ամէն շրջանը իր նկարագիրը ունի, ամբողջութիւնն է որ կ'ընէ՝ Ֆրանսան : Ֆրանսան ամէնքով կը հետաքրքրուի : Ֆրանսա իր հաշւոյն կ'առնէ իր բոլոր շրջանները, իր բովանդակ ժողովուրդը » :

Տը Կոլ ճամբան կը շարունակէ եւ ճամբուն վրայ կրնայ կարդալ ցուցատախտակները «արդարութիւն գիւղացիներուն» եւն. : Նախագահը կը կենայ Սալ-Քիւրան, որուն քաղաքապետը կը յիշեցնէ որ իր գիւղականին մէկ բնակիչն էր որ, Պուվինի մէջ, ազատեց Ֆիլիփ – Օկիւսթը, եւ տը Կոլ կ'ըսէ. «Ուրախ եմ որ կրցայ Ֆիլիփ – Օկիւսթի այդ պարտքը վճարել, այցելութիւն տալով Սալան-Քիւրան :

Կը հասնի Ռոտէզ «մինչեւ կեանքիս վերջը, պիտի յիշեմ Ռոտէզի այս ընդունելութիւնը : Ֆրանսան կ'ըսէ Ալժերացիներուն. «առէ՛ք Ալժերիան, գացէք ինքնորոշման եւ եթէ կ'ուզէք ահա՛ գործակցութիւնը Ֆրանսայի հետ » :

Ուրբաթ օր տը Կոլ Լոզէր հասաւ :

×

Հինգշաբթի իրիկուն մինչ Ալժէի ժողովուրդը նստած իրենց հեռատեսիլին առջեւ, ժամը ութին կը պատրաստուէին Զօր. տը Կոլը տեսնել, տեսան ուրիշ զօրավար մը որ «իրաւը» չէր : Սալանն էր որ հրահանգներ կուտար ժողովուրդին :

Բաւական յանդգնութիւն պէտք էր նման ձեռնարկ մը գլուխ հանելու համար :

Վայրաչուի եւ զինուորականի զգեստով Կ. Գ. Բ.ի, անդամներ քանդած էին նախ Ալժէի հեռատեսիլի կայանին բոլոր հաստատութիւնները, ապա նոյն ալիքին վրայ տուած էին իրենց յայտագիրը :

Սալանի հրահանգներն էին.— Քասըպոլի նուաճողանդէս, ժամը 22էն 22·30, Ուրբաթ : Սեպտեմբեր 15ին Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. Էմ) դրօշակներու պարզում : Սեպտեմբեր 28, երթեւեկի բացարձակ դադար ժամը 22էն 12·30 : Հոկտեմբեր 2՝ կէս ժամուան ընդհանուր գործադուլ, ժամը 11էն 11·30, այս ժամանակացոյցը հրամայական բնոյթ ունի :

Ոստիկանապետ Կոլտընպերկ սպանուեցաւ առջի օր : Ինք է որ կը զբաղէր Ալժէի աքթիվիսթներու ձերբակալութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ կը փորձէ «անուշի կապել» Սարաճ – Ամէր հակամարտութիւնը : Թէեւ փոխ – նախագահ, Սարաճ Գահիրէն ձգած Դամասկոս եկած է կրկին, բացատրելով թէ իր նոր «բարձր պաշտօնը» իրականին մէջ միայն գրասենեակ մըն է եւ ընելիք չունի : Դամասկոսի մէջ կ'ուզէ պահել Ազգային Միութեան քարտուղարի իր պաշտօնը, «Միւշիրը» (մառեշալ Ամէր) համաձայն չէ : Կը մնայ Նասըրի «անկիւնները կլորցնել » :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ ազգային յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 29ին Շուէտի թագաւորին ներկայութեան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ջնջեց երկու ցուցահանդէսներ որ տեղի պիտի ունենային Միացեալ Նահանգներու մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Նախագահը՝ Լիւպքէ Արեւմտեան Պերլին կ'երթայ այսօր : Փանքով կ'ըսէ թէ օդանաւային նրբանցքներու չարաչար օգտագործումն է այս ճամբորդութիւնը :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ խնդիրը կարգադրուած է զինուորական գետնի վրայ (կռիւները դադրած են) բայց ոչ՝ քաղաքական :

ՌԸՍՔ – Կրոմիքօ հանդիպումը տեղի ունեցած է Ուալտորֆ – Աստորիայի մէջ : Խօսած են օդէն – Ջուրէն եւ Պերլինի ու Համըրշոլտի յաջորդին մասին : Կը թուի թէ իւրաքանչիւրը իր տեսակէտը պաշտպանած է : Նոր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ :

ԶՕՐ. ՖՕՐ եւ ընդ. Վօտրէ 10 տարի բռնդարդելութեան դատապարտուեցան, Փարիզի մասնաւոր Ատեանին կողմէ :

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ

ՈՒԹ ԿԷՏԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

—o—

Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը միացեալ յայտարարութիւն մը ներկայացուցին ՄԱԿին ուր կ'ըսեն թէ մտքերու լայն փոխանակութենէ մը ետք որ կատարուած է ՄքՔլօյի և Զորինի միջեւ, որոշած են հետեւեալ սկզբունքները առաջարկել իբրեւ հիմ բանակցութեանց :

1) Բանակցութեանց հեռանկարն է համաձայնութեան մը հասնիլ որ ապահովէ թէ ա) ապազինումը ամբողջական եւ ընդհանուր է եւ պատերազմը միջազգային հարցերը լուծելու ձեւ մը չէ :

բ) Նման ապազինում մը կ'ենթադրէ նաեւ կանոններու հաստատումը ըստ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ուխտին :

2) Ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինումի ծրագիրը կ'ապահովէ թէ պետութիւնները իրենց տրամադրութեան տակ կ'ունենան միայն ոչ հիւլէական այն զէնքերը, որոնք ըստ համաձայնութեան, անհրաժեշտ են ներքին ապահովութեան համար :

3) Այս նպատակով, ամբողջական ապազինման մը ծրագիրը պիտի ընդգրկէ անհրաժեշտ տրամադրութիւնները իւրաքանչիւր երկրի զինուորական կացութեան համար : Զօրացրուում, բոլոր հիւլէական զէնքերու պահեստներու ջնջում եւն. եւն :

4) Ապազինման ծրագիրը պէտք է գործադրութեան դրուի ըստ հասարակաց համաձայնութեան մը եւ հանգրուան առ հանգրուան, ճշդուած ժամանակամիջոցներու ընթացքին :

5) Ընդհանուր եւ ապազինման բոլոր միջոցները պէտք է հաւասարակշռուին այնպիսի ձեւով որ ոչ մէկ հանգրուանի ընթացքին, պետութիւն մը կամ խումբ մը պետութիւններ կարենան իրենք իրենց զինուորական նպաստաւոր պայմաններ ապահովել :

6) Միջազգային հսկիչ մը պէտք է հսկէ այս բոլորին վրայ :

7) Զուգընթաց այս ապազինման պէտք է միջոցներ ձեռք առնուին խաղաղութեան պահպանման համար :

8) Բանակցութեանց մասնակցող պետութիւնները ջանք պիտի թափեն որպէսզի գործադրուի ամէնէն լայն համաձայնութիւնը եւ ամէնէն շուտ :

× Խրուշչեւ պատասխանած է նաեւ Պելկրատի ժողովին «խաղաղութեան կոչին » զոր Նեհրու եւ Ն'Քրումա իրեն յանձնած էին ժողովին վաղորդայնին :

Հարիւրապետ Սէն – Ռեմի հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : 15 հոգի ազատ արձակուեցան : Լսելով իր դատապարտութիւնը Զօր. Ֆօր ըսաւ բարեկամի մը «պիտի չկարենամ ձեզի հետ որսի երթալ » :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ վեցերորդ անգամ ըլլալով կը հաղորդեն թէ քրտական շարժումը ճզմուած է :

ՔԵՆԸՏԻ Երկուշաբթի օր պիտի խօսի ՄԱԿի առջեւ : Նիւ Եորք այս այցելութեան առթիւ, Քենըտի կարգ մը տեսակցութիւններ ալ պիտի ունենայ :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ թեկնածութիւնը պիտի դրուի (յետ մահու) Նոպելի խաղաղութեան մրցանակին համար :

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ Ամերիկացիները նոր յարձակում մը կը պատրաստեն Քուպայի վրայ :

ՆԱԶԱՐԷԹԻ մէջ հակահրէական ցոյց մը տեղի ունեցաւ : Երիտասարդ Արաբներ բողոքի ցոյց մը կազմակերպած էին, որովհետեւ 5 Արաբներ սպաննուած էին Իսրայէլցիներու կողմէ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԽՄԲ.— Եթէ ոչ ամբողջութեամբ, բայց գրեթէ մեծ մասամբ՝ հրատարակեցինք Երեւանի Յանձնախումբին անդամներուն տեսութիւնները հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան վերաբերեալ: Յանձնախումբը, իր 30րդ նիստին (12 Ապրիլ 1927), որու ներկայ էին Աճառեան, Բաբախանեան, Լեւոնեան, Խաչատրեան, Կանայեան, Ղափանցեան, Մանանդեան, (բացակայ՝ Ավդալբեգեան, Մալխասեան, Շիրվանզադէ), *քուէարկութեան դրաւ ներկայացուած առաջարկները*: Ահաւասիկ արդիւնքը.—

1.— *Յօրինել նորաձեւ այբուբեն՝ տառերի կմախքը միայն պահելով, ձեւերին տալ ամբողջովին նոր կերպարանք՝ լատինականի ձեւով:*

Առաջարկութիւն դրսից:

Մերժւում է միաձայն:

2.— *Յօրինել նոր տեսակի այբուբեն՝ պահելով տառերի բնորոշ կերպարանքը, բայց ազատ փոփոխութիւնների ենթարկել նրանց կեցուածքը, ծաւալը, անկիւնները եւ պոչերը:*

Առաջարկ Ս Մալխասեանի:

Մերժւում է միաձայն:

3.— *Պահել ընդհանրապէս հայկական տառերի բնոյթը եւ բազմազանութիւնը, մտցնելով փոփոխութիւններ գեղարուեստական տեխնիքական տեսակէտներից:*

Առաջարկ Լէոյի, Աճառեանի, Լեւոնեանի:

Ընդունւում է միաձայն:

4.— *Տառերի շեղ գիրքը վերածել ուղղահայեացի:*

Առաջարկ Մալխասեանի եւ դրսից:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Տառերի ուղիղ կամ շեղ դիրքը կապ չունի տառերի ձեւի հետ: Ինչպէս մինչեւ այժմ, իբրեւ տեսակ ունենալ թէ շեղ եւ թէ ուղղահայեաց դիրքի տառեր, պայմանով որ շեղութիւնը ութսուն աստիճանից չանցնի: Խնդրել բժիշկների խորհրդակցութեան շարունակել աշխատանքը, այս ուղղութեամբ քննութիւններ կատարելով:

Ընդունւում է միաձայն:

5.— *Տնտեսական տեսակէտից երեք տեղնի տառերը սեղմել վերածել երկու տեղնու չափ:*

Առաջարկ Մալխասեանի եւ դրսից:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Իբրեւ ընդհանուր սկզբունք՝ մերժել: Առանձին տառերը քննութեան ենթարկելիս՝ նկատի ունենալ այս հանգամանքը:

Ընդունւում է միաձայն:

6.— *Բոլոր տառերը գրել երկու տողի միջեւ, ինչպէս գլխատառերն են:*

Առաջարկ՝ դրսից:

Մերժւում է միաձայն:

7.— *Տառերի մազային գծերը վերացնել եւ ընդունել միայն մի հաստութիւն ունեցող տառեր:*

Առաջարկ Մալխասեանի եւ դրսից:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Մշտական գործածութեան համար տառեր ունենալ մազային գծերով, ինչպէս որ ընդունուած է բոլոր ազգերի մէջ: Իսկ միատեսակ հաստութիւն ունեցող տառեր ունենալ մասնակի գործածութեան համար: Եւ քանի որ բժշկ. խորհրդակցութեան մէջ այս հարցի մասին ձայները բաժանուել են, խնդրել որ այդ խորհրդակցութիւնը շարունակէ իր աշխատանքը, տեսողութեան փորձեր անելով այդ ուղղութեամբ:

Ընդունւում է միաձայն:

8.— *Փոփոխութեան ենթարկել մի քանի տառերի այն գծիկները, որոնք տպաբանական — տեխնիքական պատճառներով պէտք ունին այդպիսի բարեփոխութեան: Օրինակ՝ Մ, Յ եւ Ն տառերի ծայրերը եւ Ը եւ Բ. տառերի բարակ գծերը, որոնք կոտրուելու վտանգ ունին:*

Առաջարկ գրաշարների խորհրդակցութեան:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Տառերի մէջ մասնակի փոփոխութիւններ կատարելիս՝ աչքի առաջ ունենալ այդ հանգամանքը:

Ընդունւում է միաձայն:

9.— *Նմանութիւն ունեցող տառերի մէջ այնպիսի փոփոխութիւն մտցնել, որ վերանայ միմեանց հետ ունեցած շփոթութիւնը: Ինչպէս՝ Ա եւ Տ, Գ եւ Դ, Զ եւ Ղ, Ս եւ Ո:*

Առաջարկ գրաշարների խորհրդակցութեան:

Նոյն առաջարկը Մալխասեանի կողմից:

Ընդունւում է միաձայն:

10.— *Տառերի իրանը բարձրացնել ի հաշիւ վերեւ ու ներքեւ ձգուող պոչերի:*

Որպէս սկզբունք՝ այս առաջարկն ունին նախկին յանձնաժողովը, Լեւոնեան, Մալխասեան, Աճառեան, բժիշկ. խորհրդակցութիւնը: Միայն տողերի հեռաւորութեան յարաբերութեան մէջ այդ առաջարկները տարբեր են, 3–3–3, 3 – 4 – 3, 2 – 4 – 2 եւայլն:

Այս հարցը սկզբունքով ընդունւում է միաձայն: *Տողերի յարաբերութեան խնդրի լուծումը թողնւում է յետագային, երբ կը ներկայացուեն առաջարկուելիք տառերի նմոյշները՝ գծագրուած տարբեր յարաբերութիւններով:*

11.— *Զորս տողի մէջ գրուող տառերը (Է, Թ, Ի, Խ, Կ, Ջ, Վ, Փ, Ֆ) վերածել երեք տողի, միջին երկտողից կամ բարձր կամ ցածր:*

Առաջարկ Մալխասեանի:

Մերժւում է միաձայն:

12.— *Տառերի անկիւնաւոր մասերը կորացնել:*

Առաջարկ Մալխասեանի:

Մերժւում է միաձայն:

13.— *Հաստատել գրի Ժ, Ծ, Ռ տառերը, որոնք տպաբանական փունթօների հաշուով կոտորակային հաստութիւն ունին (5ուկէս փունթօ) եւ սրբագրութեան ժամանակ դժուարութիւն են առաջ բերում, կէս փունթօնոց բացատ* (էսփաս) *չլինելու պատճառով, վերածել ամբողջ թուի՝ հինգ փունթոյի:*

Առաջարկ գրաշարների խորհրդակցութեան:

Ընդունւում է միաձայն:

14.— *Գեղարուեստական տպագրութիւնների համար մի նոր տեսակի ոճաւոր տառեր յօրինելու համար նշանակել մրցանակ:*

Առաջարկ Լեւոնեանի:

Ընդունւում է ձայների մեծամասնութեամբ:

15.— *Երկբարբառների համար,* ու, իւ, եա, *միացած ու միաձոյլ տառեր կազմել:*

Առաջարկ Մալխասեանի, եւ գրաշարների մի մասից:

Մերժւում է ձայների մեծամասնութեամբ:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Ուղղագրութեան եւ տառերի ձեւի բարեփոխութեան յանձնաժողովին տեղեկագիրը», որ 174 էջնոց հատոր մըն է, այս որոշումներուն տակ կ'աւելցնէ. «Երկրորդ քուէարկութեամբ (36րդ *նիստ), բոլոր առաջարկներն անցնում են նոյնութեամբ: Այդ նիստին ներկայ էին՝ Ավդալբեգեան, Բաբախանեան, Լեւոնեան, Կանայեան, Յակոբեան, Մանանդեան, Շիրվանզադէ: Քուէարկութեան ժամանակ՝ Ավդալբեգեան մնում է ձեռնպահ»:*

Նոյն Տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ ուղղագրութեան եւ տառերու բարեփոխութեան հարցին առթիւ, ստացուած են գրութիւններ.

1.— *Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ կը յայտնուի թէ «Ուղղագրական առաջարկների համագրական աղիւսակը» քննելու եւ իրենց պատասխանը տալու համար նշանակեր են «յատուկ յանձնաժողով» մը երեք հմուտ եւ հայկական ուսմանց մասնագէտ միաբանակիցներէ, որոնց գիտողութիւնը, միաբանութեան հաւանութեան արժանացած, յետագային պիտի ղրկեն* տպագրուած:

Ոչ մէկ խօսք տպագրական տառերի բարեփոխութեան հարցին մասին:

2.— *Փրոֆ. Ն. Ադոնց նամակի մը հետ ղրկած է ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը (33 էջ), «գիտական հիմնաւորումներով»:*

Տեղեկագրին տպագրութիւնը վերջացած էր՝ երբ կը հասնէր Ադոնցի ուսումնասիրութիւնը: Ուստի կ'որոշուի զայն տպագրել յառաջիկային: Տպագրուեցա՞ւ թէ ոչ, չենք գիտեր: Չենք գիտեր նաեւ թէ տպագրական տառերու բարեփոխութեան հարցը քննուա՞ծ է այդ ուսումնասիրութեան մէջ:

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ Ստ. Կանայեան եւս ունի առանձին ուսումնասիրութիւն մը, զոր կը խոստանային տպագրել: Տեսած չենք նաեւ այդ գործը:

Տեսութեանց հաւաքումը կը լրանայ այս յօդուածով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԿԱՐՕ ԽԱԺԻԿԵԱՆ

—o—

Վերջերս տեղեկացայ թէ Հեռաւոր Արժանթինի մայրաքաղաքին՝ Պուէնոս Այրէսի մէջ մեռած է հայ բեմի արժէքաւոր աշխատաւոր մը՝ Կարօ Խաժիկեան:

Ցաւալի էր լուրը, մանաւանդ անոր համար որ հանգուցեալ Կարօ Խաժիկեանի անձին ու գործին մօտիկ եմ եղած, տրուած ըլլալով որ Հայ Մելփոմենէի տաճարէն ներս իմ մուտքս ու սկսնակի առաջին քայլերս ընկերացած են Կարօյին ալ դողդոջ քայլերուն:

Զինադադարի խանդավառ օրերուն էր:

Պոլսոյ մէջ վերսկսած էր ազգային վերազարթնումի շարժումը:

Հայերէն լեզուն սկսած էր դարձեալ հնչել Պոլսոյ բեմերէն:

Գիշեր մը, Մայր – Եկեղեցիի սրահին մէջ տեղի կ'ունենար ազգային հանդէս մը, կազմակերպուած հայ քաղաքական մարմնի մը կողմէ:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինին հրաւիրուած էին մասնակցելու ծանօթ արուեստագէտներու կարգին նաեւ երիտասարդ սիրողներ, ընդ որս եւ տողերս ստորագրողը:

Այդ հանդէսին էր որ առա՛ ծանօթացայ Կարօ Խաժիկեանին, որ նոյնպէս իբրեւ խոստմնալից սիրող մը կը մասնակցէր:

Առաջին պահէն իսկ, Կարօ Խաժիկեանի անհատականութիւնը գրաւեց զիս:

Բնութենէն առատօրէն օժտուած այս երիտասարդը ունէր բամբ ու գրաւիչ ձայն մը, սեւ ու խորաթափանց աչքեր, թուխ մշուշով մը պարուրուած համակրելի դիմագիծ մը եւ սլածիգ ու արտակարգօրէն վայելուչ հասակ մը:

1919ի այդ աշնանային գիշերէն ի վեր դարձանք բարեկամներ, եւ ապա, սրտակից ընկերներ:

Այդ շրջանին կ'ապրէր Պոլսոյ մէջ վաղեմի բեմական գործիչ մը, Միհրդատ Հայկազն (Պապա Հայկազ) որ հինէն ի վեր, Ֆասուլեաճեաններու եւ Պէնկլեաններու շրջանէն իսկ փարած էր հայ թատրոնին, մերթ համեստ դերեր ստանձնելով եւ յաճախ ալ ըլլալով այդ խումբերուն յուշարարը:

Պապա Հայկազ ալ ներկայ էր այդ հանդէսին: Հոն էին նոյնպէս սիրողներ՝ Եդուարդ Փօլսեան (այժմ Նիւ Եորք), Ար-

---

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Խրիմեան կ'աղերսէր Նիքոլա Բ.ին.—

«84ամեայ ծերունի մը, որոշած էի հեռաւոր ճամբորդութիւն մը կատարել ներկայանալու համար Ձերդ Վեհափառութեան օգոստափառ անձին առջեւ, բայց, ափսոս, փակուած գտայ իմ առջեւ ձեր պալատին մուտքը: Գործերս անհնազանդութիւն համարուեցան: Զարին արդարութիւնը նուիրական է ինծի համար: Օծումին օրը հանդիսաւորապէս երդում ըրի Սեղանին առջեւ, համբուրելով խաչն ու Աւետարանը, հաւատարմութիւն ու հնազանդութիւն կայսեր: Նոյն օրը երդում ըրի նոյնպէս՝ ըլլալ հաւատարիմ պահակը մեր եկեղեցիին եւ իր իրաւունքներուն: Այս յանձնառութիւնը ոչ թէ եկեղեցիին բացարձակ տէրը կը դարձնէ, այլ պարզ պահակ մը այն կալուածներուն, որոնց միակ սեփականատէրն է հայ եկեղեցին իր ամբողջութեամբ:

«Հաւատացէք, Վեհափառ Տէր, Սեղանի խոնարհ սպասաւորին, որ գերեզմանի եզերքը կը գտնուի եւ որ ձեզ կ'ըսէ. «Ոչ ինք, ոչ իր եկեղեցականութիւնը, ոչ իր ծուխերը երբեք չեն մտածած անհնազանդ ըլլալ ձեզի, Տիրոջ օծեալին:

«Վեհափառ Տէր, աշխարհի ամէնէն զանազան հողամասերուն ծուխերուս հետ կ'ուղղեմ այս խոնարհ պաղատանքս՝ թող այս բաժակը հեռանայ իմ եկեղեցիէս»: (*Վիքթոր Պերարտ,* Լ'Ամփիր ռիւս է լը Ցարիզմ, *էջ* 258):

×

Հալածանքը տեւեց մինչեւ ցարական պարտութիւնը, ներքին յեղափոխութեան մը վտանգին առջեւ: Էնկելս 1894 Նոյեմբեր մէկին, Սասունի դէպքերուն առեն Յովսէփ Աթարէկեանի կը գրէր. «Հայը դժբախտութիւնն ունի ապրելու 2 բռնակալութեանց տակ: Ցարիզմը ազատագրողի դեր կ'ուզէ կատարել եւ ազատագրութեան համար արտայայտած համակրական ամէն խօսք ռուս սորկական մամուլը կ'աշխատի շահագործել նուաճողական օգուտի համար: Իմ անհատական անկեղծ կարծիքն է, որ Հայաստանի ազատագրութիւնը Թուրքերու եւ Ռուսերու ձեռքէն՝ տեղի կրնայ ունենալ միմիայն ցարականութեան տապալման օրը»:

Մարքսի եւ Էնկելսի աշակերտները չհետեւեցան վարպետին խորհուրդին, համբերութիւն չունեցան եւ հաւատացին, թէ ռուս քաղաքականութիւնը փոխուած է Հայերու հանդէպ, ռուս վարչութիւնը կը գթայ, հայկական տառապանքներուն դարման մը կ'ուզէ բերել, միանգամայն զէնք տալով հարստահարողներուն: Թուրք կառավարութիւնը ուզեց ձերբակալել երկու քիւրտ հարստահարողներ: Ասոնք ապաստանեցան Պիթլիսի ռուս հիւպատոսարանը: Կառավարութիւնը պահանջեց, հիւպատոսը մերժեց: Մանտելստամ կը յիշէ դէպքը, կ'արդարացնէ հիւպատոսին ընթացքը:

Քէչեան կը գրէր. «Ռուսիոյ դիտումները խորհրդաւոր են միշտ, պետական զաղտնիքներու վերահաս ըլլալ հարկ է մեր արեւելեան սահմաններուն վրայ Ռուսիոյ հետեւած քաղաքականութեան ներքին կողմը թափանցելու համար: Ռուսիա միշտ օգտուած է մեր երկրին տկարութենէն, Քիւրտերէն օգուտ քաղած է՝ ի վնաս մեզ: Հարկ է ուրեմն փորձով ցուցնենք նոյն իսկ Ռուսիոյ, թէ չենք կրնար քիւրտ աշիրեթներուն թոյլատրել մեր արեւելեան գաւառները անկարգ վիճակի մէջ պահելու, սահմանագլուխի միւս կողմէն չար խորհուրդներ եւ վնասաբեր ձեռնտուութիւններ փոխադրելով այս կողմը»: (Բիւզանդիոն, 3 *Ապրիլ* 1910):

Այդ օրերուն Ազգ. Ժողով, Վարչութիւն կը բողոքէին կառավարութեան մօտ՝ հարստահարութեանց դէմ, պատիժ կը պահանջէին հարստահարող Քիւրտերուն համար եւ կառավարութիւնը կը մնար անտարբեր: Միթէ համաձայնութիւն մը չկա՞ր Թուրքին եւ Ռուսին միջեւ. «Հայաստանը ձգելու առանց Հայերու, մէկուն փափաքը կ'իրագործէր միւսը: Ուրախութեամբ ողջունեցին ռուս միջամտութիւնը եւ վերջն ալ յայտարարեցին. «Ռուսիոյ կը պարտինք մեր յաջողութիւնը»

Ահաւոր աղէտէն վերջ բարենորոգումներու համար եռանդուն աշխատող Վարանդեան պիտի գրէր. «Կը թուի թէ կարելի էր խուսափիլ Պալքանեան պատերազմի միջոցին այդ աղետաւոր վրիպումներէն, եթէ Հայութեան մէջ, այդ բախտորոշ վայրկեաններուն գտնուէր մէկ հատիկ հեղինակաւոր, դիւանագիտօրէն մարզուած դէմք, որ յաղթականօրէն մաքառէր հոսանքին դէմ: Զգտնուեցաւ տարաբախտաբար այդ դիւանագէտը... Մեծ էր հաւատքը՝ թէ Թուրքիա պիտի քայքայուի: Զաւարեան եւ Տոքթ. Զաւրեան կը հաւատային — իրենց ազնիւ միամտութեան մէջ, — որ Ռուսիա իրօք կ'ուզէր ազատարարի դեր ստանձնել թրքահայութեան հանդէպ, կը հաւատային Սազոնովներու կեղծ յայտարարութեանց ու խոստումներուն» (Զաւարեան, 1927, *էջ* 89 *եւ* 90):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(29 Նար.)

ֆիար Գարանվարդեան (Եգիպտոս) եւ Գառնիկ Բարելոյեան (Փարիզ) :

Վաղեմի բեմական աշխատաւորը գնահատելով այս խումբ մը երիտասարդներու բեմական յարմարութիւնը, խրախոյս հանդիսացաւ եւ կազմելով Թատերախումբ մը (Արեւելեան Թատերախումբ) սկսաւ գործի Պոլսոյ մօտակայ արուարձաններուն եւ Թաղերուն մէջ :

Կարօ Խաչիկեան այդ խումբին կեդրոնական ուժը հանդիսացաւ :

Իր հետզհետէ աճող տաղանդը, իր ըմբռնելու եւ արտաբերելու յստակ ու տաքուն յատկութիւնը, մանաւանդ իր կիրթ, հեզահամբոյր եւ ընկերական ջերմ վերաբերմունքը զինքը շուտով դարձուցին ամէնուն սիրելին :

Չորս տարիներ շարունակ սիրողներու այս Թատերախումբը գործեց համեստ պայմաններու մէջ եւ կրնար աւելի մեծ գործեր տեսնել, եթէ չըլլար ոմանց խէթ վերաբերումը դէպի այս նորաբողբոջ գործը :

Արդարեւ, ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ նշած ենք, այդ շրջանի Պոլսահայ թատերական շարժումին կեդրոնական առանցքը հանդիսացող Պոլսահայ Տրամաթիքը, հակառակ իր այնքան բեղուն եւ ազգաշէն գործունէութեան, ունէր բացասական կողմ մը.— Չէր հանդուրժեր իրմէ դուրս որեւէ ուրիշ հայ թատերական կազմակերպութեան գոյութեան եւ լռելեայն պայքար կը մղէր այդպիսիներուն դէմ: Փաստ՝ այն անպարոյն խաչակրութիւնը զոր Տրամաթիքի ղեկավարները կազմակերպած էին ծանօթ արուեստագիտուհիներ Ֆէլէկեան քոյրերու գործունէութեան դէմ, որոնց հետեւանքով այս երկու արժէքաւոր արուեստագէտները այնքան վնասներու էին ենթարկուած, բարոյական թէ նիւթական:

Այս պայմաններուն մէջ, դիւրին է երեւակայել թէ Տրամաթիքը ինչ աչքով կը նայէր մանաւանդ քանի մը «խլէզ»ներու աշխատանքին վրայ, եւ առիթ չէր փախցներ անոնց թուիչքը կասեցնելու :

Եւ այսպէս էր որ վերջ գտաւ Արեւելեան Թատերախումբ կոչուած սիրողներու այդ կազմակերպութիւնը, եւ անոր անդամները ցրուեցան աշխարհի չորս ծագերուն, 1923ի գաղթէն ետք :

Կարօն ալ հեռացաւ Պոլիսէն: Նախ գընաց Լիբանան, ուր երկար ժամանակ մընալէ եւ թատերական շարժումին մասնակցելէ ետք, անցաւ Հարաւային Ամերիկա եւ հաստատուեցաւ Պուէնոս-Այրէսի մէջ :

Հեռաւոր այդ երկրին մէջ ալ Կարօ փարեցաւ իր այնքան սիրած հայ թատրոնի գործին եւ քանի մը տասնեակ տարիներ սիրով ու խանդով ծառայեց անոր, մասնակից ըլլալով այդ գաղութին գեղարուեստական կեանքին :

Եթէ բնութեան առատաձեռն տուրքին չափ, ճակատագիրն ալ մաս մը հանած ըլլար Կարօ Խաչիկեանին եւ աւելի նըպաստաւոր կեանքի պայմաններ ստեղծած ըլլար անոր, անպայման որ ողբացեալ դերասանին կեանքը տարբեր ուղղութիւն մը առած պիտի ըլլար եւ իր թատերական գործը պիտի պսակուէր նորանոր յաջողութիւններով :

Բազմատաղանդ այս արուեստագէտը, որու իւրաքանչիւր բեմական մեկնաբանութիւնը մնաց միշտ ալ արուեստի գեղեցիկ նմոյշ մը, աւելի թռիչք ու թեւ պիտի ունենար եթէ կեանքին պայմանները նուազ տաժան ըլլային իրեն համար :

Գիշերները ամբողջութեամբ կը նուիրուէր հայ թատրոնին, իսկ ցերեկները իր բովանդակ մկանները կը տրամադրէր իր ընտանիքին ապրուստը ճարելու աշխատանքին :

Այս տարապարհակ կեանքը պատճառ դարձաւ որ կանուխէն փրթի կեանքին թելը խեղճ Կարոյին, որուն մահը իսկապէս կսկիծ կը պատճառէ բոլոր զինքը մօտէն ճանչցողներուն եւ զինքը բեմին վրայ ծափահարողներուն :

Այսօր, իր հողակոյտին վրայ, այս քանի մը տողերս թող ըլլան արցունքի շիթեր, որպէսզի թրջուի այն կարծր հողը, որուն ներքեւ կը ննջէ Կարոյին քնքուշ եւ արուեստագէտ հոգին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԽԵԼԱՑԻ ԿԻՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՍԻՐՈՒԻՐ

Հնուց լսուած է, թէ կինը այր մարդու աչքին աւելի կը բարձրանայ, երբ լուռ կը մնայ: Իրապէս, Էսկիլէսի օրերէն ի վեր խոր արմատ ձգած է այն համոզումը, թէ լռութիւնը աւելի կը պատշաճի կնոջ բնութեան: Այդ շրջանի բոլոր գրողները կը շեշտեն կանացի հրապոյրին համար այնքան կարեւոր այս հարցը :

Էսկիլէս, հին դարերու այս ողբերգակ մեծ բանաստեղծը, առիթով մը կը գրէր. — «Քու դերը, կի՛ն, լռել եւ, տան գործերէն բացի, ուրիշ բանի չխառնուիլ է»: Պօղոս Առաքեալն ալ Տիմէթէոսին ուղղած նամակին մէջ կը գրէ. «Կիները եկեղեցիներուն մէջ պէտք է լռեն»: Այսինքն՝ կրօնական հաւաքոյթներու ընթացքին կիները պէտք է լուռ մնան: Դեռ հարիւր տարի առաջ ալ նոյն կարծիքը կը յայտնէր գերման մեծանուն փիլիսոփայ Նիցչէ :

Ներկայիս այր մարդիկը, մօտէն հետեւելով այս տեսակէտին, անդադար կը կրկնեն ամուսնութեան տարիքը հասած աղջիկներուն, թէ պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն, որովհետեւ այր մարդիկը կը խորշին արթնամիտ եւ զարգացած աղջիկներէն: Որովհետեւ չեն հանդուրժեր այն գաղափարին, թէ կին մը կրնայ հակաճառել իրենց: Եւ տրուած ըլլալով, որ ամէն կին կը նախընտրէ, որ զինք սիրեն, քան թէ իրաւունք տան իրեն, այնպէս կը ձեւացնէ, թէ չի հասկնար եւ ինքզինք տխմար ցոյց կուտայ ...

Հազարաւոր օրինակներ կը յիշուին, ուր կիները, վախնալով, որ կրնան իրենց սիրածին սէրը կորսնցնել, նախընտրած են տխմար կամ անդրագէտ ձեւանալ : Օրինակ, ուսանողուհի մը, որ գեղադէմ եւ շատ արթնամիտ աղջիկ մըն էր, կ՚ըսուի, թէ բառին բուն առումով խուճապի կը մատնուէր, երբ նոր ծանօթի մը հետ պտոյտի կ՚ելլէր: Կը վախնար, որ իր ընկերակիցը կրնար իր համալսարանական ըլլալը հասկնալ : Եւ երբ հարցուցած են, թէ ինչո՞ւ կը վախնայ, շատ բնական շեշտով մը պատասխանած է.

— Հարցնելու պէտք կա՞յ: Պարզապէս անոր համար, որ չեմ ուզեր զայն կորսնցնել: Եթէ լսեմ, թէ այս տարի համալսարանը կ՚աւարտեմ, պիտի հեռանայ ինձմէ :

Այս երիտասարդուհիին պատասխանը յատկանշական օրինակ մըն է այն մասին, թէ կինը ինչպէս կ՚ըմբռնէ այր մարդոց հանդէպ իր դերքը: Եւ թերեւս որոշ չափով իրաւունք ունի: Որովհետեւ մետալը երկու երես ունի: Մէկ երեսը այն է, որ կինը այժմու թեքնիկ յառաջդիմութեան եւ ընկերային ազատագրութեան շնորհիւ, կրնայ ամէն տեղ մուտք գործել եւ քաղաքական կամ ընկերային նուիրապետութեան բարձրագոյն աստիճանին հասնիլ: Բայց եթէ նոյնիսկ չաշխատի, այսօր շատ աւելի առիթներ ունի հանրային կեանքին խառնուելու: Տրուած ըլլալով, որ այր մարդէն աւելի ժամանակ ունի մշակութային հարցերով զբաղելու, շատ անգամ զարգացումի մարզին մէջ այր մարդը կը գերազանցէ:

Մետալին միւս երեսը այն է, որ այր մարդուն «ես»ը յաճախ չափազանց զօրաւոր է: Այր մարդուն բնութեան մէջ է, իբրեւ անխուսափելի պահանջ, կնոջմէն գերադաս նկատել ինքզինք: Ասիկա իրեն մոցնել կուտայ, թէ իրապէս գերադաս է արդէն: Որովհետեւ մարդկութիւնը գլխաւորաբար իրեն կը պարտի ցարդ արձանագրուած յառաջդիմութիւնը : Սակայն կարելի է տեսնել մեծ զարգացումի, փայլուն իմացականութեան եւ ընկերային բարձր դիրքի տէր մարդիկ, որոնք կը խոստովանին, թէ երբ խելացի կին մը կը տեսնեն, ետ դէպի իրենց մանկական տարիքը կ՚երթան, երբ կը կարծէին, թէ իրենց մայրիկը ամէն բան գիտէր եւ իրենք ոչինչ գիտէին: Եւ այս զգացումն է, որ զանոնք ենթագիտակցօրէն կը հեռացնէ ուսեալ կիներէն :

Սակայն կայ ուրիշ կէտ մըն ալ, որ թերեւս աւելի լաւ կը բացատրէ մարդոց ենթագիտակցական հակակրանքը «խելացի կիներուն» հանդէպ, — իրենց «մտաւորական»ի հանգամանքը կը գործածեն ցուցական ձեւով: Մինչդեռ կին մը կրնայ ուժական ըլլալ, առանց վանողական ըլլալու :

Անգլիացի հանրածանօթ հրապարակագիր Աննա Լիս յօդուածի մը մէջ կը գըրէր. «Կը յիշեմ, անցեալ ամառ, երբ հիւսիսային Իտալիոյ մէկ ծովեզերքը կը գտնուէի, դիտուածով հետեւեցայ խօսակցութիւնը խումբ մը երիտասարդներու, որոնք կը խօսակցէին մշակութային նիւթերու շուրջ : Ինչ աշխուժութիւն կար անոնց մէջ : Եւ սակայն, կիները կը շարունակէին ինծի նոյնքան հրապուրիչ թուիլ, որքան իրենց լռած ատեն: Ինչո՞ւ: Երբ կը խօսէին, նկատեցի որ իրենց ձայնին շեշտը ունէր այն կենսունակութիւնը, որ պարզ համոզկերութեան սահմանը չանցնիր հաւատամք ըլլալու համար: Եւ երբ լուռ կը մնային — նկատեցի, որ լռել ալ գիտէին — զգացի, թէ որքան հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին իրենց խօսակիցներուն խօսքին: Բառին բուն առումով՝ կախուած էին անոնց շրթներէն: Երկուստեք առանց վախի, առանց կասկածամտութեան կարծիքի փոխանակութեան այս մթնոլորտը՝ շատ հրապուրիչ բան մը ունէր»:

Աննա Լիս կը շարունակէ. «Ընդհակառակն, երբ ամերիկուհի բարեկամուհիներս կը խօսէին նիւթի մը շուրջ, կը խօսէին այնքան պաղ եւ վճռական շեշտով մը, որ ջիղերուդ կը դպչէր: Անշուշտ, կարելի է քիչ մը աւելի շեշտել կարգ մը կէտեր: Բայց ասիկա չի նշանակեր, թէ այդպէս պէտք է ընել ձեր տեսակէտը բռնօրէն ձեր խօսակիցին պարտադրելու ձեւով: Մնաց որ պէտք չէ մոռնալ ժողովրդական իմաստուն առածը որ կ՚ըսէ. «Ճանճը մեղրով կը բռնեն եւ ոչ թէ քացախով»:

Եւ Աննա Լիս կ՚եզրակացնէ. «Ճանչցայ կին մը, որուն խօսակցութիւնները այրերուն հետ միշտ դէշ կը վերջանային: Որովհետեւ այս դժբախտ արարածը կը կարծէր, թէ խօսակցութիւնը ըմբշամարտի կամ կռփամարտի պէս բան մըն է, ուր բռունցքի շատ հարուածներ տըրուիլ կը շահի: Բնականաբար, իր խօսակիցները աւելի զօրաւոր էին եւ, շատ բնականաբար, ծեծը ինք կ՚ուտէր: Եթէ աւելի զօրաւոր ալ չէին, իրենց բնածին գերակայութեան զգացումին պատճառով, զոր կը զգան այր մարդիկ, զայն այնպիսի վիճակի մը կը մատնէին, որ զայրացած ու փրփրած կը մեկնէր»:

Այս օրինակներէն կարելի է եզրակացնել, թէ ուր է ուղիղ ճամբան: Պէտք չկայ, որ կին մը ինքզինք ապուշ ձեւացնէ այրերուն հաճելի դառնալու համար : Բայց պէտք չէ նաեւ ինքզինք շատ խելացի ցոյց տայ, որովհետեւ ասիկա աւելի դէշ է: Չափաւորութեան ոսկեղէն կանոնը հոս ալ պէտք է ուղեցոյց ըլլայ եւ այն ատեն ամէն ինչ լաւ կ՚ընթանայ :

Թարգմ. Վէն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ու բարկութեամբ Վանականին մօտենալով, ծանր ապտակ մը իջեցուց անոր երեսին :

Վանական սարսռաց ... ու հարուածին ցաւէն արցունքները լեցուեցան իր գեղեցիկ ու տրտմալի աչքերուն մէջ, բայց ջանաց ինքզինքը զսպել ու իր անվեհեր կերպարանքը չնուաստացնել մարդկային դէմքով այդ վայրին առջեւ:

— Կը ծաղրես, հէ՞, տո քեզի ծաղրել ... մռմռաց Շիւքրի պէյ որ բարկութենէն կը դողար: Ես գիտեմ որ քեզի պէս անօրէն մարդերը պարզապէս երկրին օձերն են, որոնց գլուխը ճզմելով պիտի կրնանք ապրիլ: Անիծուած ... միթէ տանելով ձեռքէս ելլե՞լ կ՚ուզես : Ամենէն աղէկ համոզուէ որ այս սեմերէն դուրս քու դիակը հանել պիտի տամ, եթէ չըսես քու ով եւ ուր տեղացի ըլլալդ :

— ...

— Չխօսի՞ս պոռաց Շիւքրի պէյ .

— Ի՞նչ խօսիմ ... ամէն բան յայտնեցի, մրմնջեց Վանական :

— Խօսէ ընկերներուդ վրայ .

— Ես ընկեր չունիմ ... երկաթագործի մը ի՞նչ պէտք է ընկեր .

— Գիտեմ, բայց դուն երկաթագործ մը չես, դուն խռովարար մըն ես .

— Խռովարա՞ր .

— Այո, որուն զօմիթա անունը կուտաք եղեր .

— Ատանկ անուն մը լսած չեմ :

— Ինչպէս. Հայաստան պիտի ունենանք ըսողներէն չե՞ս միթէ .

— Ո՞ւր է Հայաստան :

— Չես գիտեր :

— Չէ ... այդ անունը ձեզմէ կ՚իմանամ:

— Ապուշ մի ձեւանար, Հայաստան բառը ձեր օրօրոցի մանուկն անգամ գիտէ .

— Կարելի է. բայց ի՞նչ պիտի ընեմ Հայաստանը :

— Ինչպէս, Հայաստան ըսելով ի՞նչ կը հասկնաս .

— Հայաստան ըսելով կը հասկնամ հայ փաշա մը :

— Կրող. մրմնջեց Շիւքրի պէյ, հաւատայ որ ճաթիլս կուզայ :

Ու գլուխը մէկդի առնելով դէպի դուռը նայեցաւ ու բարձրաձայն պոռաց .

— Ներս եկուր, Հասան :

Սենեակին դուռը բացուեցաւ ու ոստիկան մը ներս մտաւ :

— Տար այս Գոմիթան առանձնարան մը. շեշտեց Շիւքրի պէյ, յետոյ հաշիւը կը տեսնեմ :

Ոստիկանը Վանականին նշանացի ձեւ մը ըրաւ, ու երկուքն ալ մեկնեցան :

Այն առանձնարանն ուր առաջնորդուեցաւ Վանական, պէշ ու մթին տեղ մըն էր: Պատերուն կիրէ ծեփերը քայքայուած ու վար թափուած էին՝ որոնց մէջէն ապականող միջատներ կը վխտային դուրս. յատակը հողէ ըլլալով չափազանց խոնաւ էր, իսկ մեծութիւնը հազիւ երկու հոգի կրնար պարտկել. լուսամուտ մը ունէր, ուսկից արեւը չէր կրնար ներս թափանցել :

Առանձնարանը գրեթէ աղօտ լոյսի մը մէջ էր .երբ Վանական հոն մտաւ, ոստիկանը մթնոլորտին ապականութենէն խղդուելով, անմիջապէս հեռացաւ :

— Ի՞նչ ըրի ... ինչ ըրի ես, Աստուած իմ, մրմնջեց Վանական ինքնիրեն : Ախ, մարդկային գազաններուն ձեռքէն Լուսիան ազատեցի ... բայց լեռներու մէջ Թողուցի զինք. ո՞ւր երթայ թշուառ աղջիկը ... ո՞ւր ապաստանի. անօթի, ծարաւ ու մինակ ի՞նչ ընէ :

Ու այլ եւս չկրնալով խօսիլ, սրտին ցաւէն ինկաւ առանձնարանին մէկ անկիւնն ու լացաւ. բոլոր օրը եւ բոլոր գիշերը տաժանելի դրութեան մը մէջ մնաց: Երբեք իր մասին չէր մտածեր, իր ազատութեան վրայ չէր խորհեր... միայն աչքէն առանց հեռացնելու, իր բոլոր մտածումը մանկամարդ Լուսիան էր :

Երկու օր անցաւ :

Գիշեր մը, բանտապահը իրեն իմացուց թէ հարցաքննութեան կը կանչէին զինքը: Վանական հասկցաւ. գիշերուան հարցաքննութիւնը պարզապէս բարբարոսական տանջանքներու գործադրութիւնն էր :

Վանական առանձնարանէն դուրս ելաւ, բանտապահը զանի յանձնեց պահակ ոստիկաններուն, որոնք ուղղակի ոստիկանութեան ընդհանուր հրամանատարին պաշտօնատունը տարին. պաշտօնատան սրահին մէջ կը սպասէին տասներկու կալանաւորներ, որոնք ոտքի վրայ կեցած էին անշարժ արձաններու պէս. այդ բանտարկեալներուն մէջ կը գտնուէին պառաւ կին մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը : Վանական հետաքրքրութիւնը ունեցաւ գիտնալու թէ այդ մանկամարդ աղջիկն ու պառաւը հա՞յ էին, թէպէտեւ տարակուսելու պէտք չունէր այդ մասին, սակայն կրնային Եւրոպացիներ ալ ըլլալ, որոնք այդ տարիներու մէջ սկսած էին մեծ թիւով Վան լեցուիլ եւ այն տեղ հաստատուիլ : (Շար.)

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իրենց անմոռանալի սիրելիին Հրաչ Սարգիսեանի մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, Յովհ. Թէրլէմէզեան եւ Արշալոյս Հ. Սարգիսեան միասնաբար կը նուիրեն 25ական Ն. Ֆ. հետեւեալ հաստատութեանց.— Մշակոյթի Տուն, Եկեղեցւոյ Կրթ. գործ, Դպրոցասէր եւ Աղքատախնամ: (Ստանալ Յառաջէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Տիրան Կէօտէմեան, ինչպէս նաեւ Յովհաննէսեան եւ Սարաֆեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներու ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ պապականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍՏԻՆԷ ԿԷՕՏԷՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տրակինեանէն Հաճեան ընտանիքը երեսունական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Գրիգոր Լորէնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը որոշած է հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ ծառայող բոլոր հոգաբարձուներու, ե-կեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հանգուցեալ անդամուհիներու եւ Տէր Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Սիրանուշ Ծերիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԵՂԱՄ ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայ Առաքել. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վալանսահայութեան թէ Սեպտեմբեր 21էն ի վեր վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները նոյն սրահին մէջ ամէն Հինգշաբթի:

ՅԱՐԱԼԷՋՆԵՐՈՒ
ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթեքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցի հինգշաբթի օրուան դասընթացքները բացուած են Սեպտեմբեր 21էն սկսեալ, Անիէռ Քոլէժ ժիպանի նախկին դպրոցի սրահին մէջ, 2-4 Րիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ (Սէն), շրջանի հայ ծնողքներէն կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները արձանագրութեան համար:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեանի նոր հասցէն է.—

4, Rue de la Mare
MONTMORENCY (S. et O.)
Tél. : 964-19-67

imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի:

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ծախու է Նպարավաճառի 35 տարուան խանութ մը (Արթինեան), վրան փոքր յարկաբաժին մը ունի:

Դիմել 28 Րիւ Լըսաժ, մէթրօ Պէլվիլ, ամէն օր, ժամը 11էն 12:

JACQUES TORANIAN
Agent Immobilier
Assureur Conseil.
Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
42, *Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94*
կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (ֆօ-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար
Expertise Gratuite
Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար
Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie
— PRIX ETUDIES —
Tous risques assurés

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլ. Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի:

27 Րիւ Սէն – ժիւսթ, Առնուվիլ:

ՃԱՇԱՐԱՆ
ՆԱԻՐԻ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Bar Américain
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

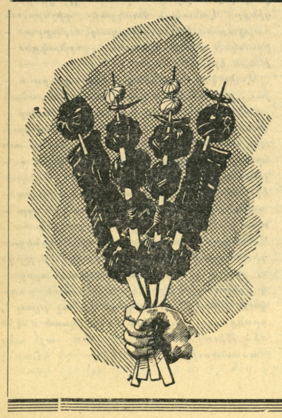

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···
ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 24 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9212 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5013

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

Կիլիկեան երազին իրականացման ճամբուն վրայ կարեւոր հանգրուան մըն էր Արարան :

Հայ կամաւորները հերոսաբար գրաւելով Պաղեստինեան ճակատի այդ ամրացեալ դիրքը, որ կը գտնուէր գերման սպաներու հրամանին տակ,— ճամբայ կը բանային դէպի հիւսիս, դէպի «ցանկալի» երկիր :

Օսմանեան «մեծազօր բանակ»ը կ'ապրէր իր վերջին օրերը : Առանց գլուխի մնացած, Թուրք զինուորները խուճապահար փախուստի կը դիմէին :

Ընդհանուր յարձակողականի առաջին վայրկեանին իսկ, Նապլուսի իր բանակատեղին պարպելով, քաջաբար փախած էր եօթներորդ բանակի ընդհ. հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ, իր սպայակոյտի ամբողջ կազմով, Անգլիացիներու ձեռքը չիյնալու համար :

Անոնք մէկ շունչով հասեր էին Հալէպ, առանց ապահովելու իրենց հրամանին ենթակայ զօրաբանակներու նահանջը : Այդ պարտականութիւնը ստանձնեց ութերորդ բանակի հրամանատար Ճէվատ փաշա : Սակայն զուր աշխատանք : Թուրք զինուորները տասնեակ հազարներով գերի կ'իյնային եւ կը բռնէին... Եգիպտոսի ճամբան : Վերջապէս կ'իրականանար ճնշմալ փաշայի երազն ալ,— գրաւել Եգիպտոսը ...

1915ի Մեծ Եղեռնը ցնցած էր հայ հոգիները ի սփիւռս աշխարհի :

Հայ երիտասարդներ, որոնցմէ շատեր Թուրքիայէն հեռացեր էին զինուորութենէ խուսափելու, Օսմ. բանակին չծառայելու համար, այժմ գունդ առ գունդ կամաւոր կ'արձանագրուէին «Արեւելեան Լեգէոն»ին, որ սահմանուած էր կռուելու Թուրքերուն դէմ, Պաղեստինի ճակատին վրայ :

Հազարաւոր հայորդիներ՝ Ամերիկայէն ու Եգիպտոսէն՝ համախմբուեցան Կիպրոս, ուր Ֆրանսացի սպաներու ղեկավարութեան տակ մարզուեցան անոնք : Կամաւոր թիւ մը կը կազմէին Մուսա Լերան քաջակները, որոնք իրենց քառասնօրեայ հերոսամարտէն վերջ պատսպարուած էին Փոր Սայիտի վրանաքաղաքին մէջ :

Լեգէոնը լիուլի կատարեց իրեն վիճակուած պարտականութիւնը, արժանանալով Ֆրանսացի հրամանատարներու եւ Ֆրանսայի Ալէնպիի բարձր գնահատանքին :

1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինադադարէն վերջ, Եգիպտոսի գերանոցներէն եւ Սուրիոյ քաղաքներէն բազմաթիւ հայ սպաներ, զինուորներ ու գաղթականներ փութացին կամաւոր արձանագրուիլ «Արեւելեան Լեգէոնին», որ այժմ անուանուեցաւ Հայկական Լեգէոն :

Հայութեան համար խանդավառութեան եւ խրախճանքի օրեր էին :

Սեւ միլիոն նահատակներու վրէժը լուծուած էր :

Կովկասի մէջ կազմուած էր Հայաստանի Հանրապետութիւնը, անկախ պետութեան մը բոլոր ստորոգելիներով : Հայկական Դրօշակը կը փողփողէր ամէն կողմ, ուր բեկոր մը կ'ապրէր :

Ցանկալի Կիլիկիան գրաւուած նախ Անգլիական, յետոյ Ֆրանսական բանակին կողմէ, դարձած էր «Հայկական Օճախ» մը : Սուրիոյ, Միջագետքի ու Պաղեստինի անապատներէն վերապրող գաղթականները կը չէնցնէին Ատանան : Մարաշ, Սիս ու Հաճըն կը սկսէին դարմանել իրենց վէրքերը : Զարթօնքի նոր շրջան մը կը բացուէր Կիլիկիոյ Հայութեան առջեւ :

Կարճ տեւեց երազը :

1920 Յունուարի վերջինտասնօրեակը աղետաբեր եղաւ Մարաշի Հայութեան համար : Հայկական Լեգէոնի կամաւորներն ու տեղացի հայ երիտասարդները իրենց գերագոյն ըրին՝ հերոսական կռիւներ մղելով գերակշիռ ուժերու դէմ :

Մարաշի անփառունակ պարպումին յաջորդեց Հաճընի նահատակութիւնը՝ ութ ամսուան դիւցազնամարտէ մը վերջ :

Անդին Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը քանդուէր՝ Թուրքերու եւ բոլշեւիկներու միացեալ դաւադրութեամբ : Աստին Հայկական Լեգէոնը անզօրութեան կը դատապարտուէր, դժբախտ պարագաներու բերումով :

Իսկ 1921 Հոկտեմբեր 20ին Ֆրանքլէն-Պույեոն Անգարայի մէջ կը կնքէր ծանօթ դաշնագիրը՝ «ապստամբ» Մուսթաֆա Քեմալի յանձնելով Կիլիկիան, երբ տակաւին դաշնակիցները բոլորովին չէին ուրացած Սեւրի դաշնագիրը եւ հելլէն բանակն ալ յաղթական կը մնար Անատոլուի սրտին վրայ :

Արարան վաղորդայն չունեցաւ :

Անգամ մը եւս ի զուր անցաւ թափուած հայկական արիւնը :

Սակայն մենք միշտ յուզումով եւ երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք Արարան եւ Հայկական Լեգէոնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ՏԸ ԿՈԼ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

Տը Կոլ նոր ճառեր խօսեցաւ Ուրբաթ օր, Մարժըվոլի, Ֆլորաքի եւ Մանտի մէջ : Նախագահին գլխաւոր հանկերգն է՝ համերաշխութիւնը : Անդրադարձաւ նաեւ ծանօթ միւս նիւթերուն, որոնց մէջ Ալժերիա եւ Պերլին առաջնակարգ դիրք կը գրաւեն : Աւելի խոհեմ, այս անգամ, տը Կոլ անորոշ թողուց ալժերական հարցին վերջաւորութեան թուականը : «Ժամանակը հեռու չէ երբ Ալժերիոյ մէջ տրամաբանութիւնը իր իրաւունքները պիտի վերագտնէ, երբ երկու կողմերու ծայրայեղները հրաժարելով իրենց ծայրայեղութիւններէն իմաստութիւնը պիտի վերադառնայ » :

Նախագահը նոյն կարծիքը ունի միջազգային հարցերու առթիւ, պէտք չէ նահանջել սպառնալիքներուն առջեւ : Միջազգային հարցերը խաղաղ ոգիով պէտք է լուծել եւ ոչ թէ պատերազմի սպառնալիքին տակ :

Մանտի մէջ, քաղաքապետը կը յիշէ «գրոյցի» մը ընթացքին թէ Մանտ փոխառութիւն մը ըրած է ժամանակին Լուտովիկոս ԺԱ.ի : Տըկոլ իր վրայ առնելով այդ պարտքը կը պատասխանէ «Պատրաստ եմ հատուցանելու, 1500 Ֆր. տոկոսով » :

Ուրբաթ օրուան իր վերջին ճառին մէջ իբրեւ եզրակացութիւն տը Կոլ շեշտած է.— «Պարտականութիւնը ծանր է : Գեղեցիկ է սակայն : Զայն կատարելու համար, բեռը տանելու համար պէտք է քու հայրենակիցներուդ օժանդակութիւնը ունենաս : Ինծի տուէք անիկա, Շնո՛րհ ձեզի» :

Ալժէի մէջ սակայն կացութիւնը նոյնը չէ : Ֆրանսական պետական հեռատեսիլի ալիքներուն վրայ «Կ. Գ. Բ.»ը կրկնեց իր նախորդ օրուան հրահանգները մինչ քաղաքը Քասբրոլի ծանօթ նուագահանդէսը կուտար : «Կ. Գ. Բ.Կը վստահ է թէ « յաղթանակը » մօտ է եւ «ֆրանսական եւ եղբայրական Ալժերիան պիտի ծնի ի վերջոյ » :

Օրը Օրին

ՉՈՒԱՆԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

— Ցիսուն կանգուն բարձր էր կախաղանը, ուրկէ կախեցի Համանը, ըսաւ Զուանը : Եթէ չէք հաւատար, կարդացէք Աստուածաշունչ Մատեանը (Եսթ. է. 10) :

Զափազանց բարկացած էր Զուանը :

Մէջտեղը անհասկացողութիւն մը կար : Երբեք չէի ուզած անարգել կամ վիրաւորել Զուանը : Թէ գնչուներուն մասնագիտութիւնն է չուան շինելը եւ մարդոց վիզէն չուան անցընելը, այդքանը ըսի իբրեւ պատմութեան նիւթ : Թուրքերը իբրեւ իրենց յառաջդիմական կարողութեան փա՞ստ կը ներկայացնեն չուանով կախելը այն շրջանին՝ երբ ուրիշներ հիւլէական ռումբ կը պայթեցնեն երկնքին մէջ կամ ամսուան մը ճամբայ հեռու՝ թռչունի թեւերով : Եւ յետոյ, մի՞թէ նորութիւն է որ կը ծախեն Եւրոպայի,— երկու կամ երեք գերան տնկել՝ զանոնք միացնելով մէկ ծայրէն, չուան մը կախել զանգակի պէս անոնց գլուխէն, աթոռակ մըն ալ դնել երեք գերաններուն շուքին տակ : Օ՜, Եւրոպան աւելի տպաւորիչ ձեւե՛րը գիտէ, զարմացնել կարելի չէ,— երբեմն մահապարտը կը կախէին ոտքերէն գլխիվայր եւ ծանրկեկ քար մըն ալ կը կախէին վիզէն : Հապա անութնե-րէն կախելու ձե՛ւը , երբ չուանը կը սեղմէ անութէն անցնող երակները, — օ՜, ի՛նչ տառապանք՝ մեռնելէ առաջ :

Ժամանակին Սպանիոյ մէջ, երբ կախաղան կ'առաջնորդէին մահապարտը, մասնաւոր ղօղանջունով մը կը զարնէին եկեղեցիին զանգակները եւ Ս. Հերմանդատի միաբանները կը պտըտէին փողոցէ փողոց՝ հայթայթելու համար մահապարտին թաղման ծախքերը : Հիմա գելըրնակ (կառռօ) կը գործածեն՝ այնտեղ ,— այսինքն այն ձեւով որ բժիշկները կը կապեն բազուկդ՝ արիւն առնելու համար, նոյն ձեւով կը կապեն վիզը ու կը խեղդեն :

Ֆրանսայի մէջ, առաջ քիչ մը աւելի բարդ էր գործը ,— մահապարտը կախաղան կ'առաջնորդուէր միաձի կառքով , վզին կ'անցուէր երեք չուան, երկուքը կը կոչուէին հին ֆրանսերէնով *թոռթուզ* եւ օղակներ ունէին, երրորդը կը կոչուէր *ժէ* (ձգան), զոր դահիճը կը քաշէր՝ երբ մահուան սանդուխն ի վեր բարձրանար մահապարտը : Մարմինը կը ճօճէր՝ վիզէն կապուած երկու օղակներով, որոնց ծայրը գերաններուն կապուած կ'ըլլայ :

Զուանին հետ մեր վէճին պատճառը կը տարբերի հիմնովին : Ես նոյնիսկ չուզեցի օրինակ անգամ բերել այն կենդանին, որ երբ այլեւս ոչինչ կը գտնէ ուտելիք, իր պոչը կ'ուտէ : Վարժութիւններ կան առհաւական կամ բնախօսական, որոնք կը մղեն իրար ուտելու, իրենք զիրենք ուտելու :

Զուանը իր դերն է որ կը կատարէ ուստի պէտք չունի ինծի պատասխանելու՝ ընդդիմախօսելու ձեւով ·

— Եթէ Զուանը չըլլար , աշխարհ կը լեցուէր կապելիք խենթերով ու կախելիք ոճրագործներով :

—Բարի՛, բարի՛, Զուան աղբար, եւ վարձքդ կատար : Համաձայն եմ , կապէ՛, կախէ՛ : Բայց մտիկ ըրէ :

Քաղաքակիրթ Եւրոպան վրդովուեր է, պետութիւնները իրար անցեր են, դեսպանները վազեր են, հեռագիրներ թափեր են՝ ըսելու համար ·

— Շնո՛րհ ըրէք, մի՛ կախէք :

Ի՞նչ ըսեմ այս փարիսեցիութեան, երեսպաշտութեան, կեղծաւորութեան , (մեր հայերէն բառարանը ուրիշ աւելի յարմար բառեր ալ ունի, բայց կը խնայեմ), որ կ'ելլեն յանո՛ւն մարդկութեան, յանո՛ւն գթասրտութեան, յանո՛ւն խղճմտանքի, կ'աղաչեն որ ներում շնորհուի մահապարտներուն :Արժանի՞էին մահուան թէ ոչ, չեմ գիտեր,— ես չէի դատաւորը : Բայց ո՞ւր էիք, ով դուք որ կը խօսիք յանուն խղճմտանքի եւ մարդկութեան, ո՞ւր էիք՝ երբ չուանով թատրոն խաղացող նոյն մարդիկը Սեւ Ծով կը թափէին, Տրապիզոնի առջեւ, հազարաւոր հայ մանուկներ՝ սակառներու մէջ դրած, ո՞ւր էիք՝ երբ Կեսարիոյ մէջ քաղաքին թափելով կ'այրէին հայ եպիսկոպոսները, ուսուցիչները, մտաւորականները, ո՞ւր էիք՝ երբ Գանլը - Տէրէի մէջ հրացանազարկ կ'ընէին հայ զինուորները, ո՞ւր էիք՝ երբ դէպի Տէր - Զօր ճամբուն վրայ անապատը կը լեցնէին հայ ժողովուրդին դիակներով :

Զուանը մտիկ ըրաւ եւ ըսաւ ինծի·

— Իրաւունք ունիս, ես դեռ չեմ կատարած եւ ամբողջացուցած իմ բուն գործս:

ԱՐԱՉ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տէր Շփիկըլ շաբաթաթերթին համաձայն Սալան Մելիլա կը մնայ սովորաբար (Մարոքի սպանական մաս) եւ հոնկէ կը ղեկավարէ իր գաղտնի բանակը ցրուած Ֆրանսա, Ալժերիա եւ Սպանիա : Քննական պտոյտներ ալ կը կատարէ Ալժերիա :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13էն սկսեալ 59 2/ա դասին զօրքը պիտի արձակուի :

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ հիւլէական կազմակերպութիւն մը Եւրատոմի փաստաթուղթեր յանձնած է Խորհ. Միութեան, կը գրէ Միլանոյի « Լա Նոթթէ »ն : Ըստ իտալական թերթին կազմակերպութիւնը գործունէութիւն ունեցած է գլխաւորաբար Միլանոյի մերձաւոր Իսթրայի հիւլէական կեդրոնը : Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են եւ խոստովանած են :

ԱՅԽՄԱՆ իր յուշերը կը գրէ, դատավճիռին սպասելով, Իսրայէլի հիւսիսային մէկ վայրը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կարմիր հրապարակին վրայ հիւլէական պայթումներու դէմ, բողոքի ցոյց մը պիտի կատարեն խաղաղասէր քանի մը Արեւմտեաններ : Այս խումբը երեսուն հոգիէ կազմուած է, գլխաւորութեամբ Մըսթի պատուելին, Լեհաստանէն Մոսկուա անցած է եւ արտօնութիւն ստացած իր ցոյցը կատարելու :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօն անդրադառնալով Խրուշչեւի գոհունակութեան Պապին կոչին առթիւ, կը շեշտէ թէ առաջին անգամն է որ խորհրդային աղբիւր մը կ'ընդունի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ խաղաղասէր ազդեցութիւնը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ « ոչ - դաշնակիցներուն տուած իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ պատրաստ է բանակցելու ուր եւ երբ որ պէտք է : Ապազինման հարցը գերմանական հարցին կը միացնէ :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը բացառիկ կարողութեան տէր մէկը կ'ուզէ փոխարինելու համար Համըրշոլտը, ժամանակաւոր կերպով : Այս բացառիկ անձը կրնայ երկու խորհրդատուներ ունենալ, Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ քրտական խմբակցութիւնները եւ ընկերակցութիւնները կոչ մը ղրկած են ՄԱԿին եւ արաբական կառավարութեանց ի նպաստ քիւրտ ժողովուրդին որ «կը պայքարի Իրաքի մէջ իր կեանքին եւ ազատութեան իրաւունքին համար » :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր 15րդ հիւլէական ռումբը պայթեցուց երեք շաբաթուան ընթացքին :

ՀԱԳՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ըստ սովորութեան՝ նախ բանանք Աստուածաշունչ Մատեանը, մեր լեզուին ամէնէն հին ու մաքուր վկայարանը :

Այս գիրքին մէջ «հագնի» բառը գործածուած է երկու անգամ,— Ղեւտ. ԻԳ. 40 եւ Յոբ. Խ. 17, ուր եբրայերէնը չորս տունկի անուն կուտայ, (առաջինը՝ հատար, որ կիտրոնի ծառն է՝ ըստ Թալմուտարաններուն, այլ անուամբ՝ պարսկական խնձոր, երկրորդը՝ թամար, որ է արմաւենին, երրորդը՝ հատաս, որ է մրտենին, չորրորդը՝ արէպէ, որ է ուռենին): Հինգերորդ մը աւելցուած է յունարէնին մէջ, ագնոս, մեր գրաբարին մէջ՝ հագնի: Աշխարհաբարը, ինչպէս եբրայերէնը եւ այլ օտար թարգմանութիւններ չունին հինգերորդ տունկի անուն: Ասկէ՝ այն հետեւութիւնը թէ միջագրութիւն է ագնոսը, նաեւ հագնին,— լուսանցքի մեկնութիւն մը՝ որ եօթէն սպրդած է բնագրէն ներս: Բայց ո՞ր տունկին կը վերաբերէր լուսանցքի մեկնութիւնը,— ծանօթ տունկեր են երկրորդը եւ չորրորդը, անծանօթ՝ առաջինը եւ երրորդը, որոնց տրուած անունները՝ Թալմուտարաններու նպաստ :

Երկրորդ վկայութեան մէջ յունարէնն ալ չունի ագնոս,— հայերէ՛նն է միայն որ կը դնէ հագնի՝ հոն ուր ամէն թարգմանութիւն կը դնէ ուռի:

Ասկէ՝ այն հետեւութիւնը թէ ոսկեդարեան թարգմանիչները տարբեր օրինա՞կ մը ունէին արդեօք՝ իրենց առաջնորդ :

Կարեւորը երրորդ հետեւութիւնն է,— աւանդութիւններով պսակուած իմաստաբանութեան տեսակէտով՝ հայերէն հագնի բառը չի համապատասխաներ յունարէն ագնոս բառին, ոչ ալ բնագրային այն բառին՝ որ թարգմանուած է ուռի :

Ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ Մխիթար աբբահայր հագնիին հոմանիշ կուտայ բարտին, (այլ տեղ, եբրայերէնին զուգընթաց, ուռի): Քաջունի հոմանիշ կուտայ կանեփուկ: Վերջապէս Պետրոս Քեբեսթէճեան կը թարգմանէ «աղ կիւլկէն»:

Քաջունիի սխալ բացատրութեան պատճառը այն է որ ծանօթ է բոլոր աւանդութեանց, զորս ներկայացուցի՝ ագնոսի յատկութեանց մասին խօսելու ժամանակ,— կը մարէ սեռային հրայրքը: Ճիշդ է թէ կանեփուկն ալ կը մարէ, ինչպէս կ՚ըսէ Եզնիկ. «Թուփ ինչ՝ որոյ սերմըն նորա դեղ է, նոյն դարձեալ կասեցուցիչ ցանկութեան» (Հրատ. Վենետիկ, 1926, էջ 74): Ասկէ՝ իր եզրակացութիւնը թէ կանեփուկը հագնին է: Եզը չորքոտանի է, ձին ալ չորքոտանի է, ուրեմն եզը ձի է՝ ըսելու պէս բան մը: Ալիշան գիտել կուտայ թէ «այսպիսի զօրութիւն շատ բոյսերու կ՚ընծայուի», եւ օրինակ կուտայ «գօտեաց ճանկը», եւ դեռ շա՜տ ուրիշ բոյսեր, յատկութիւնը՝ նոյն, անունը տարբեր, բայց ի՞նչ հարկ յիշելու, վերջը չի գար: Ուռին եւս ծանօթ է սեռային հրայրք մարելու յատկութեամբ՝ հին կտակարաններէն մինչեւ նոր բժշկարանները: Եւ սակայն չենք կրնար հետեւցնել թէ ուռին հագնին է՝ անոր համար որ նոյն դերը կը կատարեն երկուքն ալ :

Աւելի հետաքրքրական.— Յունարէն բառարաններու տուած բացատրութիւնը ագնոսի մասին, որ ըստ մերոնց՝ համարժէք ցոյց կը տրուի հագնիին, անհաշտ կը մնայ հանդէպ ռափսոտի բառին, որ համարժէք ցոյց կը տրուի հագներգութիւն բառին:

Այս բառը առաջին անգամ կը տեսնուի Դիոնեսիոս Թրակացիի Քերականութեան մէջ(*), ուր ստուգաբանական երկու մեկնութիւն կը տրուի յունարէն բառին, ռափսոտի: Ըստ արմատին՝ կարել–կարկտել, նաեւ գաւազան :

Հայ թարգմանիչը, (Ս. Մեսրոպ կամ այլ ոք), նոյն կրկնակի իմաստը կը ձեւէ հագներգութիւն բառին վրայ .—

« Հագներգութիւն՝ է մասն քերթածացն ներպարառեալ ստորագրութիւն. եւ ոգեալ է հագներգութիւն ի հագնելոյ կարկատուն բանս. կամ ի սարդենի մահակէն պար գալոյ՝ յերգել զհոմերական քերթածսն» :

Հագներգութեան այս կրկնիմաստ մեկնութիւնը կը ծագի յունարէն կրկնիմաստ բառէ մը, ռափտօ, որ ստեղծեր է ճիւղաւորում մը, ինչպէս շղագրած եմ :

Նոյն գործին մէջ. «Հագներգութիւն՝ կատակերգութիւն (եւս՝ կարկատերգութիւն)»: Ապահովաբար փակագիծի մէջ դրուած հայերէն բառն է որ տուած է «կատակերգութիւնը», (յունարէն բնագիր չկայ), պատճառ դառնալով Մխիթար աբբահօր ապշեցուցիչ մեկնութեանց .— «Հագներգութիւն,— կատակերգութիւն, այսինքն ծաղրական կամ ծիծաղեցուցիչ երգ. կամ յօրինուածք պատմութեանց կամ առասպելեաց»: Դեռ աւելին .— «Հագներգութիւն, — ծիծաղցնող խաղ, շայրրի տաղ, միւրապպէ» : Եւ զարգացնելով այս բացատրութիւնը՝ «հագներգաբար, — մասխարկութեամբ, չախայով, չէլլաֆով » :

Եթէ կայ բան մը ,որ «ծիծաղցնող» է իրապէս, հիներուն կատարած ստուգաբանութիւնն է, ըլլայ Պղատոնի մօտ, ըլլայ Խորենացիի մօտ, մինչեւ Մխիթար աբբահայր եւ Հինքեարպէյէնտեան քահանայ :

Եւ սակայն, «չախայով ու չէլլաֆով», ես պիտի ըսէի՝ «գոռով ճոռով»՝ մեր մատենագիրները ուզած են հաստատել թէ հագներգութիւնը ռափսոտին է, հիմնուելով Դիոնեսիոսի թարգմանութեան վրայ :

1.— Մխիթար աբբահայր կը գրէ .—

« Ասացաւ հագներգութիւն, վասն հագնի ծառոյն, զի մինչ զայսպիսի երգս երգէին, ի ձեռս առնուէին զթաւ ոստս հագնւոյ, որպէս եւ զճիւղս դափնւոյն, զի ցուցցեն թէ որպէս սոքա մշտադալարք են, նոյնպէս եւ ինքեանց պարտ է հանապազ ուրախ եւ զուարճ լինել, եւ եւեալ յուս միմեանց ի տօնի Ապողոնի չաստուծոյն՝ պարելով երգէին զհոմերական տաղսն »:

Այս բացատրութեան կը կապուի ուրիշ բառ մը, գաւազաներգութիւն, իբրեւ համարժէք ռափսոտի բառին: Արդարեւ, բանասէրները, պեղելով ռափսոտի բառին պատմութիւնը, կը գտնեն արմատական ռավտոս բառը, որ կը նշանակէ գաւազան, մահակ, ճիւղ (մրտենիի կամ դափնիի):

Սովորութիւն էր, հին Հելլէններուն մօտ, դափնիի ճիւղ մը տալ բանաստեղծներուն ձեռքը՝ երբ ելլէին երգելու կամ արտասանելու: Նոյնիսկ խնջոյքի մէջ, սեղանակիցները ձեռքէ ձեռք կ՚անցընէին դափնիի ճիւղը՝ երգելու կամ ճառելու ժամանակ:

Ըստ բանասէրներուն ; երգիչները կամ ասողիկները կարմիր պատմուճան կը հագնէին՝ երբ Իլիական կ՚արտասանէին, ու մանիշակագոյն պատմուճան՝ երբ Ոդիսական կ՚արտասանէին, բայց միշտ դափնիի ճիւղ մը ի ձեռին :

Այս է որ կը կոչուի գաւազաներգութիւն :

Թէ ի՛նչ իմաստ ունէր ի ձեռին ունենալ ճիւղ մը կամ ոստ մը, որ աւանդաբար նուիրագործուած է երաժիշտներու ճարտով, երկար է տալ բոլոր բացատրութիւնները: Կը բերեմ միայն երկու տեսակէտ, անոնց վրայ աւելցնելու համար իմ տեսութիւնս :

Գերման մեծ բանասէրը, Օ. Միւլլըր, որ մեռաւ Դելփոսի մէջ 40 տարեկանին՝ հմտութեան ապշեցուցիչ բեռ մը իր կոնակը՝ ամչցնելով մեզ որ պարապ կը մնայ մեր կռնակը՝ իր տարիքին տասնեակները վեց անգամ կրկնելէ ետքն անգամ, կը կարծէ թէ դափնիի ոստը տինեիքէ կուտար արուեստագէտին :

Իսկ Տիկա Մոնպէլ կը կարծէ, Հոմերոսէն քաղած բազմաթիւ վկայութիւններով, թէ ոստը կը նպաստէր ուժգնութիւն տալու երգին կամ արտասանուած խօսքին՝ շարժելով զայն շարունակ, այնքան որ անմիտ մարդու տպաւորութիւն կը թողուր, կ՚ըսէ, ով որ չէր շարժեր գաւազանը աջ ու ձախ, ըստ խօսքին կշռոյթին.

Իսկ երբ խօսքի էր դուրս գալիս Ոդիսեւսը
ամենագէտ ,
Կանգնում էր նա հանդարտ ու մեղմ ,
հայեացքը միշտ ներքեւ ուղղած ,
Գաւազանը ձեռքին բռնած՝ նա չէր
շարժում ետ ու առաջ ,
Այլ պահում էր միշտ անդեղեւ, եւ թւում
էր տխմար մի մարդ :
(Իլ. Գ.)

Հանդիսութեանց մէջ միշտ գաւազանակիր մը կ՚ըլլար, որ կը վազէր գաւազանը կը յանձնէր երգիչին, արտասանողին կամ ճառախօսին :

Եւ հիմա ծալլեցէք այս երկու տեսակէտները եւ քննեցէք իմ տեսակէտս .—

Գաւազաներգութիւնը հին ուսում մըն է, կախարդական ուսում մը: Մարդիկ կը հաւատային թէ նուիրական փայտեր կան, թէոփոր՝ այսինքն ոգեհնակ, որոնք կը ներշնչէին ով որ ունենար զայն ի ձեռին,— կը բացուէր խօսքին ակունքը եւ կը ժայթքէր իմաստութիւնը: Այսպէս, Եբրայեցիները գաւազան կը խօսեցնէին՝ իմանալու համար Աստուածներուն պատգամը. «Ժողովուրդ իմ հարցանէ զփայտ իւր, եւ գաւազան նորա պատմէ նմա » (Ովս. Դ. 12): Այս պարագան կը կոչուի գաւազանահմայութիւն (ռափդոմանսի), որ ունի զանազան ձեւեր: Այս կախարդական աւանդութիւններէն աղօտ հետք մըն է գաւազաներգութիւնը, (հետաքրքրական նիւթ դատաւորներու, բժիշկներու, կաթողիկոսներու, առաջնորդներու գաւազան գործածելու սովորութիւնը, զանց կ՚առնեմ՝ չերկարելու համար):

Արդ, դափնին, Ապողոնի նուիրուած սրբազան (սաքրէ) տունկ, ներշնչման աղբիւր էր քերթողներուն, կը բանար անոնց լեզուն, ցայտք կուտար ստեղծագործութեան աւիշին: Ատոր համար դափնիի ճիւղով կ՚ելլէին բեմ՝ երգիչները (ռափսոտ), զորս Պուալօ կ՚անուանէ շանթռ տը լա պռանշ :

Բայց դափնին... հագնի չէ եւ ո՞ւր է այն հին վկայութիւնը թէ հագնիի ճիւղ կը գործածէին քերթողները, կամ բարտի, կամ ուռի, կամ կանեփուկ, եւ ոչ թէ դափնի կամ սարդենի :

2.— Իսկ ուրիշներ, հետեւելով Դիոնեսիոսի կամ հին յոյն մատենագիրներու կատարած ստուգաբանական փորձերուն՝ կը զարգացնեն ռափսոտի բառին երկրորդ մեկնութիւնը. «Հագներգութիւն՝ ի հագնելոյ կարկատուն բանս»: Այս մեկնութիւնը, յունարէնի մէջ, կը հիմնուի ռափթօ բառին վրայ, զոր գտած են բանասէրները՝ ռափսոտի բառին անդամահերձութեամբ: Կը նշանակէ կարել, կարկտել(**): Հայերը եւս, քրտինք թափելով, գտած են հագնել բայը, որ կը նշանակէ կարել, կարկտել, կցել (ոսկեդարեան ագանեմ բային ոչ – ոսկեդարեան ձեւափոխութիւնը):

Յոյն բանասէրները կը հաւատան թէ ի հնումն գոյութիւն ունէին ասողիկներ, որոնք կը կցէին, կը կապէին, «կը կարկտէին» քերթողներու ոտանաւորները եւ կ՚արտասանէին՝ ման գալով քաղաքէ քաղաք: Պուալօ կ՚ը խնդայ այս բացատրութեան վրայ: Միւլլըր աւելորդ կը գտնէ ստուգաբանական բացատրութիւնը, բայց կ՚ընդունի որ շարահիւսական արուեստ մըն էր ռափսոտին, իւրայատուկ պայմաններով եւ օրէնքներով: Տիկա Մոնպէլ կ՚աւելցնէ թէ ռափսոտներու դասակարգին կը պատկանին առնոտները, ռապտոտները, հիպոկրիտները (կատակերգակ), հոմերիտները (Պինդարոս կը գործածէ այս բառը՝ ռափսոտ իմաստով):

Մերոնք, երկրորդ մեկնութեան հետեւութեամբ, ստեղծած են ... հագածաբանութիւն, «կարկատուն բանս ասելոյ», խնդալու համար յիշենք վերջին հայկական ստուգաբանութիւն մը, «բանք՝ կեզ ընչելոյ հագածին»:

Բայց ո՞ւր մնաց... հագնին,— տո՛ւնկը, տո՛ւնկը, որու մասին է այս ամէն բանկռուընկը:

Այժմ թողունք հագնի – ագնոսը: Թողունք հագներգութիւն – ռափսոտին: Ա-

(*) Դիոնեսիոս Թրակացի, «ծաղկեալ իբր հարիւր ամօք յառաջ քան զՔրիստոս՝ հռչակաւոր ի մէջ քերթողացն Յունաց այնր ժամանակի, եթող զհամառօտ Քերականութիւնս այս՝ զոր սուրբն Մեսրոպ կամ այլ ոք ի թարգմանչաց մերոց փոխադրեաց ի հայ բարբառ» (Հրատ. Զըրպետի, յունարէն – հայերէն – ֆրանսերէն դէմյանդիման, 1830, Փարիզ :

(**) Կարկտուքով արտասանուած բանաստեղծութեան իբր նմոյշ պէտք է յիշել ռափսոտոմանսին,— գուշակութեանց եղանակ մը, որ կը կատարուէր պատահաբար եւ ըստ բախտի բանալով Հոմերոսի կամ Վիրգիլիոսի գիրքը, կարդալով էջին գլուխը գտնուած առաջին տողը եւ հետեւութիւններ հանելով տողին իմաստէն: Այս ձեւը կը գործածեն Արաբներն ալ՝ բանալով Գուրանը,— այդ մասին գրած եմ ժամանակին, այստեղ :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Դիւանագիտական պատրաստութիւնը կ՚ենթադրէ ձեռնհասութիւն, իմացական կարողութիւն, հարկ էր նաեւ բարոյական կորով հոսանքին դէմ թիավարելու համար: Ո՞վ պիտի համարձակէր: Ժօրես պայքարեցաւ խաղաղութեան համար նախատեսելով Եւրոպայի անկումը եւ զոհուեցաւ Փարիզի ռուս դեսպանատան դաւադրութեամբ :

×

Դիւանագիտական վաւերագրերը մեկնութեան պէտք ունին, ամէնն ալ մակերեսային են: Հարկ է ուսումնասիրել քաղաքական, տնտեսական պատճառները : Յիշենք միայն մէկը :

Հայկական կոտորածներէն Կովկաս ապաստանողներ չէին ուզեր Թուրքիա վերադառնալ, Թուրքիա արդէն կը մերժէր, Ռուսիա կը պնդէր որ մեկնին: Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կը կնքուէր դաշնագիր մը 1900ին :

1) Ռուսիա պիտի թոյլատրէ Հայերուն Կովկաս բնակութիւնը :

2) Արեւելեան նահանգներու մէջ երկաթուղիներու շինութիւնը վերապահուած պիտի ըլլայ ռուս դրամագլուխին :

Ռուսիա ոչ երկաթուղի պիտի շինէր, ոչ ալ թոյլ պիտի տար, որ օտար պետութիւն մը շինութեան իրաւունք ստանայ :

1909էն 11, Ամերիկացի Չեսթըր Պոլիս կը դիմէր, երկաթուղիներու շինութեան եւ գիծերուն երկայնքին հանքերու շահագործման համար :

Թուրք կառավարութիւնը Ռուսիոյ կը դիմէր ջնջելու դաշնագիրը, Ռուսիա կը մերժէր: Թուրք պատուիրակութիւն մը կը մեկնէր Փեթերպուրկ, կը բանակցէր արտաքին նախարարութեան հետ, Ռուսիա կը յայտնէր թէ կը հրաժարի երկաթուղիներ շինելէ :

Թուրքիա կը բանակցէր Չեսթրի հետ: Ռուսիա կը տեսնէր որ անկարելի պիտի ըլլար արգիլել, կը պայքարէր ամերիկեան դրամագլուխին Թուրքիա մուտքին դէմ: Թուրքիա պատերազմի մէջ էր Պալքանեան պետութեանց հետ, որոնց զինակցութիւնը կատարուած էր ռուս միջամտութեամբ: Ռուսիա մէջտեղ կը նետէր Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը: Երբ մէկը կարկանդակէն բաժին մը ուզէ, միւսներն ալ բաժնեկից ըլլալ կ՚ուզեն, Ասիական Թուրքիոյ բաժանման հարցը մէջտեղ կը դրուէր :

Զօհրապ եւ Փաստրմաճեան կ՚աշխատէին Չեսթըրի ծրագրին յաջողութեան, յետոյ կը դառնային ռուս ծրագրին, գոհունակութիւն պատճառելով ռուս դիւանագիտութեան: Բայց Չեսթըրի ետին կար քարիւղի ամերիկեան մեծ ընկերութիւնը, մրցակից Պաքուի ընկերութեանց: Պետութեան մը չափ պիւտճէ ունեցող ընկերութիւնը առիթի կը սպասէր հրապարակ գալու համար :

×

Հայկական Հարցին հիմը պիտի ըլլար բնակչութեան թիւը: Պատրիարքարանի վիճակագրութեանց համաձայն երեսուն տարուան մէջ կէս միլիոն նուազած էին: Հայերը ցրուած էին, ոչ մէկ տեղ կեդրոնական կորիզ մը ունէին :

Տնտեսական պայմանները, հարստահարութիւնները մաշեցուցեր էին ժողովուրդը: Գլխաւոր պատճառը պանդխտութիւնն էր: Հայաստանի զանազան գիւղերէն հայ երիտասարդներ Պոլիս եւ Իզմիր կը դիմէին օրապահիկ մը ճարելու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(30 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

150 ԱՄԵԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

—o—

Քիչերուն միայն ծանօթ է Վիէննական Մխիթարեանց Փանկալթիի բարձրագոյն Մէջնակարգ վարժարանի ծագումը : Նափոլէոնեան պատերազմի պատճառաւ Տրիէստէն դէպի Պոլիս դիմող փոքրիկ խմբակի մը գլուխն էր Հ. Անդրէաս Ծիւքիւրեան : 1810ին կը հասնի Պոլիս, ուր կը գտնէր հետեւեալ միաբանները, Հ. Մեսրոպ Սառեան, Հ. Ղուկաս Սիմոնեան եւ Հ. Պօղոս Մուրատեան : Խորհրդակցելով Հայրերուն հետ՝ Հ. Անդրէաս եւ Հ. Պօղոս 1811 Ապրիլ – Մայիսին ամառնային դպրոց մը կը բանան Գանտիլլի Թաղին մէջ, ուր օդափոխութեան ելած էին բազմաթիւ հայ ընտանիքներ եւ Հ. Պօղոս, հաւաքած սենեակի մը մէջ, հայ տղաքներուն ուսում կը ջամբէ : Երբ Սեպտեմբերին ժողովուրդը ամարանոցէն վար կ'իջնէ՝ այս անգամ ձմեռնային դպրոց մը կը բանան Բերայի մէջ, ուր Հ. Անդրէաս եւ Հ. Պօղոս փոխնիփոխ դասատուութեամբ կը զբաղին : 1812ին գարնան Հ. Պօղոս կը բարձրանայ Գանտիլլի՝ շարունակելու համար ամառնային դպրոցի գործը : Իսկ Հ. Անդրէաս կը շարունակէ Բերայի մէջ բացուած դպրոցի կրթական աշխատանքները : Մնայուն եւ կարեւոր դպրոցը Բերայինը ըլլալով՝ ուժերու մէկտեղումի հարկը կը ստիպէ մեր Հայրերը որ Գանտիլլին լքեն եւ Բերայի դպրոցին ուժ տան : Իրենց խնդրանքին վրայ Մայր – Վանքէն կը հասնի երիտասարդ անձ մը — Հ. Պետրոս Իսկիւտարլեան, որ թէեւ հիւանդագին՝ իր առողջութիւնը, չսեպով կը գտնէ եւ կարեւոր նպաստ մը կը բերէ փոքրիկ կրթական յարկին :

Յաջորդ տարիներուն օգնական ուժեր կը հասնին եւ դպրոցի վայրը կը փոխադրուի զանազան տեղեր՝ միշտ վարձքով բռնուած շէնքի մէջ շարունակելով աշխատանքները : 1835ին Միաբանութիւնը տէր կը դառնայ Բերայի մէջ սեփական գետնի եւ շէնքի, բայց յաճախակի պատահած հրդեհները աճիւն կը դարձնեն (1839ին) քրտինքով շաղախուած դպրոցի պատերը :

1857ին տնօրէնութեամբ Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեանի եւ ուսումնապետութեամբ Հ. Ցովսէփ Գաթըրճեանի կը բացուի Պիշերօթիկ վարժարան մը սեփական շէնքի մէջ՝ ժամանակակից բարձրագոյն կրթական ծրագիրով :

1865ին կը գնուի Փանկալթիի բարձունքին վրայ 29·000 կանգուն դաշտավետին մը, որուն վրայ հետզհետէ կը շինուին դպրոց եւ մատուռ եւ Բերայէն Փանկալթի կը փոխադրուի վարժարանը 1866ին, ուր իրարու կը յաջորդեն նորանոր տնօրէններ ու կրթական մշակներ՝ Հ. Մաղաքիա Սամուէլեան, Հ. Նիկողայոս Աւգերեան, Հ. Դանիէլ Արիկեան, Հ. Գաբրիէլ Մէնէվիշեան, Հ. Գէորգ Փանչիկեան, Հ. Վարդան Մելքիսէդեան, յիշելու համար քանի մը կարկառուն դէմքեր երկարաձիգ կրթական շրջանէ մը : Փանկալթիի Մխիթարեան վարժարանի համար մեծագոյն արդիւնք ունեցողներէն մին է սակայն Հ. Հմայեակ Համբարեան, որուն կը պարտի վարժարանը նաեւ իր արդիական գեղեցկակերտ շէնքը, որուն մէջ կը բանայ, 1929ին, Լիսէի բարձրագոյն դասարանները Պ. Կարապետ Քիւրքճեանի վարչութեամբ :

Մեծապէս թերի պիտի մնար մեր այս հարեւանցի տեսութիւնը, եթէ արժանաւոր պատիւը չյատկացնէինք երկարամեայ արդիւնաշատ կրթական մշակի մը, Հ. Սարգիս Վ. Բարոյեանի որ 1919էն ի վեր Պոլսոյ Վիէննական Մխիթարեան կրթական յարկին ամրակուռ մոյթը եւ մեծաւոր Հ. Հմայեակի աջ բազուկն եղած է :

Ներկայիս Փանկալթիի Մխիթարեանը 750 աշակերտութեամբ հսկայ թիւ մը ունի 11 դասարանով եւ զուգահեռական կրկնակ դասարաններով, որուն միայն մանկապարտէզի բաժինը աւելի քան 150 երկսեռ մանուկներ կը դաստիարակէ՝ երկարամեայ փորձառու վարժուհիներով :

Վարժարանը հասցուցած է կրթական առատ հունձք մը — 500 լիսէական շրջանաւարտներ եւ աւելի քան երկու հարիւր հանրային դէմքեր — պետական բարձր պաշտօնեաներ, որոնց երեքը փաշաներ, բազմաթիւ բժիշկներ, ճարտարապետներ ու ճարտարագէտներ, երաժիշտներ, նկարիչներ, փաստաբաններ, գրագէտներ, խմբագիրներ, առեւտրականներ, եւայլն, եւայլն :

1961 – 62ին կը լրանայ, հետեւաբար, Պոլսոյ Վիէննական Մխիթարեան վարժարանի 150ամեայ կրթական յոբելեանը : Ան պարծանք մըն է ինչպէս Միաբանութեան, նոյնպէս եւ Պոլսոյ հայ ազգային ներու կրթասէր ոգիին : Առ Մուլթօս Աննօս, սրտագին մաղթանքը կը թռչի դէպի մեր Յոբելեար Ցարկը հնաւոր ու նորանոր հարիւրամեակներու փառապսակով :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

...տեղը կը համարիմ ներկայացնել Պղատոնի տեսութիւնը ռափսոտներու մասին Սոկրատի հեղինակով Թաթաւուն (Իոն, Բ.) նոյնպէս Պինդարոսի վկայութիւնը : Անաւասիկ նոր ու վերջին տեսութիւնը : Երկէ պատրիարք Դուրեան կը գրէ.— «Անդրադառնալով պահ մը մեր քերթողներուն կիրարկած հազներգութիւն բառին, որ վիպասաններու արուեստին համեմատ՝ դիւցազներգութիւն կը նշանակէր, անտեղի չի թուիր մեզի՝ զայն համարիլ (վա)հազներգութիւն բառի մը ալուած ձեւը, վասնզի ճիշդ չենք գտներ մեր հին քերականներուն տուած այս կամ այն մեկնութիւնը նոյն բառին համար, իբր թէ երգիչները հազնիի ստա կը գործածէին եւ ատոր համար հազներգութիւն կ'ըսենք, կամ թէ ռափսոտի, ռափսոտ յոյն բառերու ստուգաբանութեան վրայ ձեւացած հազնիլ կամ կարկատուն բան կը նշանակէ հազներգութիւն» :

Կրկնե՛նք : Բառեր կան որոնց արմատական իմաստը կորսուած պարագային՝ լեզուաբանը կը մնայ քարայրին մէջ, ի ձեռին ունենալով մարած մոմ մը եւ ... «լծորդ տառեր» :

Ո՞ր բառին հետ խնամութեան պիտի տանէր, սակէ լեզուաբան, սա հասարակ ռու (փողոց) բառը, որ արմատական իմաստով կը նշանակէ ... ճակտի կնճիռ կամ փոթ, կամ ֆուտօ (նուէր) բառը, որ արմատական իմաստով կը նշանակէ ... գլխագիր, եթէ կորսնցուցած ըլլայինք ծագմնական ձեւերը : Ի՞նչ կ'արժեն լծորդ տառերը սանկ պարագաներու մէջ :

Վերջացնենք այս յօդուածաշարքը ... Օհաննէսով, ինչպէս սկսանք Օհաննէսով :

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

•

« ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐԸ »

Այս խորագրով գրքոյկ մը լոյս տեսաւ վերջերս Հայաստանի մէջ : Հեղինակը՝ Վասպուր Մելիքսէթեան հաւաքելով դիւաններու եւ մամուլի էջերուն մէջ ցրուած նիւթերը, կու տայ ոչ միայն Զէյթունի, ինչպէս կը թուի վերնագրէն, այլեւ հայաշատ ուրիշ օջախներու բնակչութեան հերոսական կռիւներուն փաստերը, մեկնաբանութիւններով միասին :

Կիլիկեան հայկական պետութեան կործանումէն ետք անոր գաւառակներէն մէկը, Ուլնիա, զոր Զէյթուն կը կոչէին Թուրքերը ԺԵ. դարուն, բազմաթիւ անգամներ հարկադրուէր է ետ մղելու քոչուոր եւ աւարառու ցեղերու յարձակումները եւ պաշտպանելու իր կիսանկախ գոյութիւնը :

Զէյթունցիները գիւղատնտեսութենէն զատ կը զբաղէին նաեւ արհեստներով, իսկ տեղւոյն երկաթի հանքերէն ինքնապաշտպանութեան համար կը շինէին զէնքեր : Ահա այսքան փոքր տնտեսութիւն մը ունեցած է Զէյթուն, եւ հակառակ ատոր, մինչեւ ԺԹ. դարու 70ական թուականները Զէյթունցիները հարկադրուեր են ետ մղելու Թրքական բանակներու եւ անոնց օգնող զանազան ցեղերու երեսուն մեծ եւ փոքր արշաւանքները, իսկ յետագային՝ աւելի մեծ գրոհները :

Թրքական վայրագ տիրապետութեան դէմ պայքարող ազգերու ցասումը խեղդելու համար՝ սուլթանները կը հրկիզէին տաճարէն ոչ միայն Հայերը, այլեւ իրենց մականին տակ գտնուող միւս ժողովուրդները :

1820ին սուլթան Մահմուտի հրամանով Եուսուֆ փաշան Պատրասի մէջ սրածեց 15·000 Յոյներ, իսկ երկու տարի ետք Գարա Ալի փաշան գրեթէ ամբողջութեամբ ոչնչացուց Քիոս կղզիին Յոյները :

Թրքական բռնակալութեան դէմ Զէյթունցիներուն ամէնէն նշանաւոր գօտեմարտը տեղի ունեցաւ 1862ին : Մարաշի կառավարիչ նշանակուելէ ետք Ազիզ փաշա սպառնաց սրածել Զէյթունցիները, եթէ երբեք չենթարկուին կառավարութեան հրամաններուն : Եւ առանց վարանելու եւ առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան՝ ջարդեց Զէյթունի շրջակայքի բնակչութիւնը, թալանեց գիւղերը եւ աւերակի վերածեց սրբավայրերը : Վերջապէս քառասուն հազարնոց բանակով նոյն տարւոյն Օգոստոսին սկիզբները պաշարեց Զէյթունը : Սակայն, Զէյթունցիներուն եօթը հազարէ բաղկացած ջոկատը վարպետ եւ ճարպիկ ռազմավարութիւններով քանի մը կէտերէ ճեղքեց թշնամիին օղակը, թիկունքէն եւ թեւերէն հասցուցած հարուածներով ոչնչացուց մօտ 12·000 Թուրք, իսկ ողջ մնացածներուն ալ ստիպեց փախուստ տալ :

Թուրքերուն հասցուցած Զէյթունցիներուն այս տարօրինակ հարուածը չշմեցուց Սուլթանը, միեւնոյն ատեն, ալ աւելի կատղեցուց : Նախ պաշտօնանկ ըրաւ Ազիզ փաշան, ապա անոր տեղը նշանակեց ուրիշ արիւնարբու մը՝ Աշիր փաշան, որ աչքի զարկած էր Սլաւներու ազատագրական շարժումները ճզմելու գործին մէջ :

Գրքոյկին հեղինակը կը նկարագրէ Աշիր փաշային գործադրած գաժանութիւնները եւ սուլթաններու կառավարութեան ամէն տեսակի մեքենայութիւնները, որոնց հետեւանքով, վերջապէս, 1863ին Զէյթուն զրկուեցաւ իր կիսանկախ վիճակէն :

Զէյթունի օրինակով Մուշի, Վանի եւ այլ վայրերու մէջ ապստամբութիւններ կը ծագին, վերածուելով Հայութեան ազատագրական զգացումները արտայայտող շարժումներու :

Գրքոյկը, որ դժբախտաբար զուրկ է նկարներէ, հրատարակուած է Զէյթունի նշանաւոր ապստամբութեան հարիւրամեակին առթիւ եւ սահմանուած է կարեւոր բաց մը լեցնելու Հայաստանի մէջ, ուր Հայաստանի ազատագրութեան պայքարներուն պատմութիւնը զանց առնուած է հասկնալի պատճառներով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Բարեկամի հետ կեր, խմէ, բայց մի ընէր առեւտուր :

×

Ձին ու ջորին կռուեցան՝ մէջտեղը՝ էշը սատկեցաւ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կամաց մը մօտեցաւ պառաւին եւ լսեց որ մանկամարդ աղջկան հետ Հայերէն լեզուով կը խօսէր :

Կէս ժամու չափ սպասելէ ետքը, պաշտօնատունին պահապանը մէկիկ մէկիկ կոչի վարագոյրով ծածկուած դուռնէն ներս մտցուց բանտարկեալներն ու մէկիկ մէկիկ ալ դուրս հանեց. ամէնէն վերջը մանկամարդ աղջիկն ու պառաւը կանչեցան :

Սրահին մէջ միայն Վանական մնաց եւ որովհետեւ սրահին մէջ գտնուած պահակ ոստիկանները հարցաքննութիւններն ան– ցուցած բանտարկեալները տարին եւ միայն երկու հոգի մնացին, որոնք սուրճ եփող ծերունիի մը քով մտան, Վանական կրցաւ ազատօրէն մօտենալ դուռին եւ մտիկ ընել ...

Ահա ինչ որ կրցաւ մտիկ ընել .

— «Պէտք է համակերպիս. եթէ կ'ուզես ազատութիւնդ, կ'ըսէր պառաւ կինը հայերէն լեզուով .

— «Չեմ կրնար. աւելի աղէկ է չուան մը անցունեմ վիզս ու խղդուիմ, քան թէ առանց պարչելի առաջարկութեան մը համակերպիմ կ'առարկէր մանկամարդ աղջիկը .

— «Խենթ. ի՞նչ կ'ըլլայ որ, ինչ պիտի ընէ քեզ... կրկնեց պարշատիպ պառաւը : «Անկարելի է ... չեմ ընդունիր ... չեմ կրնար : Սպաննէ, մեռցուր, թունաւորէ զիս. բան մը չեմ ըսեր, խաթուն, բայց փաշային ուզածը չեմ ընդունիր :

Բոպէ մը խոր լռութիւն տիրելէն ետքը Վանական խռպոտ ձայն մը լսեց, որ կը բացականչէր Թուրքերէն լեզուով .

— «Չե՞ս ընդունիր, հէ՞ չե՞ս ընդունիր.

— «Ամենեւին, կը պնդէր մանկամարդ աղջիկը .

— «Չե՞ս վախնար.. կը գոչէր ձայնը.

— «Երբեք, կը չեշտէր մանկամարդ աղջիկը .

— «Անձնատուր, անձնատուր... գոչեց խռպոտ ձայնը .

— «Ոչ, ճչեց աղջիկը ու խեղդուեցաւ կարծես :

Վանական սարսռաց. իր չորս դին նայեցաւ. տեսաւ որ պատէն ոստիկաններու սուրն մը կախուած էր. անմիջապէս մէկ ձեռքը սուրին բռնած, իսկ միւսն ալ իր նուիրական դաշոյնը ներս նետուեցաւ :

Գարշելի հրամանատարը յարձակած էր մանկամարդ աղջկան վրայ եւ զանի բռնաբարելու կը ջանար իր բոլոր ուժովը :

Մանկամարդ աղջիկը անոր ձեռքերը կը խածնէր եւ գերագոյն դիմադրութիւններ կ'ընէր .

Վանական գազանին դէմն ելաւ ու անոր սրտին մէջ մխեց դաշոյնը . Հրէշատիպ մարդը պոռաց, աղաղակեց ու ինկաւ գետնին վրայ : Բայց պառաւը չկար : Վանական աճապարեց քովի սենեակը վազելու ուր մտած էր պառաւը :

Հրէշ կինը մէկ ձայնով «օգնութիւն, օգնութիւն» աղաղակեց : Պահակները դեռ հասած չէին, երբ Վանական ձեռքին սուրը պառաւին սիրտը մխեց ու գոչեց.

— Օ՛խ, ալ հանգիստ եմ :

Ոստիկանատունին պահակները քաշկռտելով սրահը տարին թշուառ Վանականը : Յետոյ բանտ առաջնորդեցին :

ՈՃԻՐԷՆ ԵՏՔԸ

Շաբաթ մը անցաւ ոճիրէն ետքը :

Վալի փաշան, առանց յապաղելու, հրամայեց որ Վանականին դատավարութիւնը կատարուի հրապարակաւ :

Արդարեւ եղեռնական դատարանը հրապարակային յայտարարութիւններով բոլոր քաղաքացիներուն իմացուց Վալիին հրամանը :

Վանական որ ոճրագործներու առանձնարանին մէջ քաշկռտուած էր ահարկու շղթաներու տակ, ամենեւին չսարսռաց, երբ իրեն ալ իմացուց բանտապահը :

— Ի՞նչ ընեմ... Աստուած կայ, մրմնջեց Վանական :

— Յետոյ գեղեցիկ գլուխը վեր առնելով, անվեհեր ձայնով մը հարցուց .

— Ե՞րբ պիտի սկսի դատավարութիւնս :

— Վաղը չէ միւս օրը, պատասխանեց բանտապահը որ բարեմիտ Թուրք մըն էր :

Աւելի աղէկ... նկատել տուաւ Վանական :

Երկու օրն ալ անցաւ :

Առաւօտ մը երեք ոստիկաններ բանտապահին առաջնորդութեամբ իր առանձնարանին դուռը բացին ու ներս մտնելով քակեցին ոտքերուն զարնուած շղթաները, միայն ձեռքերը կաշկանդեցին եւ դուրս հանեցին զինքը :

Երբ դատարանը մտաւ, Վանական իր աչքը դարձուց այն հոծ բազմութեան վրայ, որուն մեծագոյն մասը Հայ էր : Ան ատեն էր որ մահու չափ տժգունեցաւ, ան ատեն էր որ ինք իրմէ ելած վիճակ մը ստացաւ ... օհ, մէկ խօսքով, մթին ու մռայլ ստուեր մը անցաւ իր հոգւոյն մէջ :

(Շար.)

Այրի Տիկին Լեւոն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբել Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղլաղանեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Այրի Տիկին Բ. Փափազեան, Այրի Տիկին Վ. Փափազեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տաքրոջ եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 21–ին, իր բնակարանը, 89 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի (ժամը 17·30) Անիէռի հին գերեզմանատունը (6 Րիւ տիւ Մենիէլ)։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սահակ եւ Անդրանիկ իրենց մեծ մայրիկին եւ մեծ հայրիկին՝ Տէր եւ Տիկին Պալըքճեանի (Կառտան) մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Գեղանոյշ Գայթանճեանի իր մօր Այրի Տիկին Քրիստինէ Սեթեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ, Գահիրէ։

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեան եւ Ս. Կէնճեան կը նուիրեն տասնական Ն. Ֆ. Յառաջի բարգաւաճման համար։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՑԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս)։

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière

եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ։

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ թոռնիկին

ԹԻԵՐԻ – ՐԱՖՖԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

ծնունդը, 1961 Սեպտեմբեր 21, Իսի լէ Մուլինօ։

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան։

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթեքի կողմէ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորերալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայ Առաքել. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վալանսահայութեան թէ Սեպտեմբեր 21էն ի վեր վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները նոյն սրահին մէջ ամէն Հինգշաբթի։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Ներշէն մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլիրդ (Քաղիան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշնեան).— Հայերը հնարած են զարեջուրը (Յովհ. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Պարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լողցնել երախան (Մ. Աղաւելեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Զաւակազործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ)։

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը։

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը։ Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ։

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի։

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ։ Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի։

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցի հինգշաբթի օրուան դասընթացքները բացուած են Սեպտեմբեր 21–էն սկսեալ, Անիէռ Քոլէժ ժիպանի նախկին դպրոցի սրահին մէջ, 2–4 Րիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ (Սէն), շրջանի հայ ծնողքներէն կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները արձանագրութեան համար։

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ծախու է նպարավաճառի 35 տարուան խանութ մը (Արթինեան), վրան փոքր յարկաբաժին մը ունի։

Դիմել 28 Րիւ Լըսաժ, մէթրօ Պէլվիլ, ամէն օր, ժամը 11էն 12։

Յարմար գին։

Շաբաթ եւ Կիրակի լիկիտասիոն։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—օ—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր–ընկերուհիները։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր–ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 26 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9213 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5014

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԳՈՀ Է ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵՆԷՆ

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ կիրակի իրիկուն, գոհ էր իր ճամբորդութենէն, տեղ տեղ ընդունելութիւնը տաք եղած էր հակառակ սպասումին, այցելած էր կորսուած գիւղեր ուր ցակոպէր թագաւորէն ի վեր, պետութեան ոչ մէկ ղեկավար այցելած էր։ Նախագահը 16 ճառեր եւ ուղերձներ արտասանեց։

Շաբաթ օր, Լանկոնեը էր, օրուան առաջին հանդրուանը, Օպընայի մէջ կրկին կը ծանրանայ ազգային համերաշխութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Կարելի է ըսել որ այդ համերաշխութիւնը եղաւ իր այս շրջապտոյտին հիմնական ոգին։

Ալժերիոյ մասին, կրկնեց նոյն բաները։ Ալժերացիներուն կը պատկանի իրենց ճակատագիրը որոշել, գաղթատիրութեան դարը վերջացած է։ Դատապարտելի գտաւ այն արարքները որոնք կը պառակտեն ժողովուրդը «ազգային համերաշխութիւնը. այս է կարգախօսը որ, յանուն Ֆրանսայի, կը կրկնեմ համբուս ընթացքին» շեշտեց տը Կոլ։

Կիրակի օր, նախագահը Մանիֆ Սանթրալ կ'անցնի, ներկայ ըլլալէ ետք. Պատարագին, Փրիվայի մէջ։ Սէն – Փիրէի մէջ ալ կը խօսի Ալժերիոյ մասին։ «Պէտք է որ ապապաղթականացումը յաջողի ինչ որ ալ ըլլան դժուարութիւնները. եւ խոչընդոտները թող Ալժերացիք իրենք կառուցանեն նոր Ալժերիան, իրենց Ալժերիան։ Ֆրանսան պատրաստ է իրենց օգնելու։ Իր գործակցութիւնը կ'առաջարկէ, տրիկա կարգ մը պայմաններ կը պարտադրէ։ Անհրաժեշտ է գլխաւորաբար, որ եւրոպական ծագում ունեցողները պահեն իրենց տեղը եւ իրաւունքները, որովհետեւ անհրաժեշտ են Ալժերիոյ զարգացման համար։ Անհրաժեշտ է որ այդ Ալժերիան սերտ գործակցութեան մէջ ըլլայ Ֆրանսայի հետ, մանաւանդ տնտեսական, մշակութային եւ թէքնիք մարզերուն մէջ։ Իմաստութիւնը այն է, որ երբ Ֆրանսացի ես, Ալժերիոյ մէջ Ֆրրանսայի քաղաքականութիւնը ընես, եւ այդ քաղաքականութիւնը այն է ինչ որ ըսի։ Փլասթիքի եւ մահափորձերու քաղաքականութիւնը չէ։ Պէտք չէ հոտուտէինք, մենք՝ քաղաքակրթուած մեծ ժողովուրդ մը։ Ֆրանսա պէտք է օրինակ տայ, եւ Ֆրանսացիները որ Ալժերիա են, անոնք ալ օրինակ պէտք է տան»։

Աննըսէի մէջ, նոյն սիրալիր ընդունելութիւնն է, ապա Լիոն – Պրոնի օդակայանէն տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնայ։

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

«Ֆրանսական Ալժերիա» նուագախումբը կը շարունակուի Պոնի, Ալժէի եւ Օրանի մէջ։ Փլասթիք ռումբեր կը պայթին, հոս – հոն։ Ապահովութեան ուժերը խիստ միջոցներ ձեռք առած են բայց միջադէպեր տեղի կ'ունենան եւ զոհեր ալ կան։ Մինչ փլասթիք ռումբ մը կը պայթէր Զօր. Այըրէի փառուղին յարկաբաժնին առջեւ, ուրիշ ռումբեր նիւթական եւ նոյնիսկ մարդկային վնասներ կը պատճառէին Ալժերիոյ մէջ, ուր ոստիկանութիւնը... սպայ մը կը սպաննուէր եւ երեք հոգի կը վիրաւորուէին պանդոկի մը մէջ։

Պոնի մէջ եւրոպական եւ մահմեդական

ցոյցեր տեղի ունեցան ամբողջ օրը, Օրանի մէջ նոյնն է պատկերը։

Երկուշաբթի օր, Եւրոպացիները կը սկսէին գործադրել Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. ԿՍ) հրահանգները։ Շուկան սեւ եւ կապոյտ կերպաս չէր մնացած, որովհետեւ Սալան հրահանգած էր Կ. Գ. Բ.ի դրօշը պարզել, երկուշաբթի օր։ Նախապէս արդէն, Օրանի մէջ երիտասարդներ կը տողանցէին «Աֆրիկեցիներու քայլերգը» երգերով եւ երկինքէն Օ. Ա. ԷՍ գիրերը կը թափէին, լուսաւոր։

Ալժերիայէն արտաքսուեցաւ էֆօ տ'Ալժէի տեղեկատուութեանց պետ եւ Օռըրի թղթակից՝ Սիւրիւկ, ինչ որ մեծ զարմանք պատճառած է լրագրական շրջանակներուն մէջ։ Տոմինիք Փաոո խմբագրէն կը բողոքէ «Օռըր»ի մէջ այս կամայական որոշումին դէմ։

✕ Աֆրիք – Աէսիոն «լրատեղեակ» շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Ալժերիոյ ճակատագիրը կախում ունի ֆրանսական զինուորական կայաններու խնդրէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովի Պաշտպանութեան յանձնախումբին նախագահը՝ Ֆրանսուա Վալանթէն մեռաւ առջի օր, կառքի արկածի մը զոհ։ Ծնած էր 1909-ին եւ Մէօրթ է Մոզէլի երեսփոխան էր։

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Քոնկոյի զօրքը դէպի Քաթանկայի սահմանը կը քալէ։

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ օդանաւին միակ վերապրողը մեռաւ առջի օր, առանց կարենալ տալու այն մանրամասնութիւնները որոնք որոշ լուսաբանութիւններ պիտի բերէին արկածին շուրջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընտրական «Բարձր յանձնախումբը» որոշեց որ ազգայնական կուսակցութիւնը պիտի չկարենայ ընտրութեանց մասնակցիլ։ Այս կուսակցութիւնը կ'ուզէր 146 երեսփոխան եւ 20 ծերակուտական ներկայացնել։ Ազգայնական այս կուսակցութիւնը Կիւրսէլի բարոյական օժանդակութիւնը կը վայելէր։

ՊԱՂՏԱՏԻ Ալ Ճատիտ թերթը կը գրէ թէ իշխանութիւնները լրտեսական ցանց մը երեւան հանած են եւ ձերբակալած են բազմաթիւ անձեր, որոնց մէջ օտարականներ կան։ Ըստ թերթին, ասոնք օտար պետութեան մը հաշւոյն կ'աշխատէին։

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Քուպայի «հակա – յեղափոխականներ» որոնք ամերիկեան գործակալութեան մը կը ծառայէին, ծրագրած էին մահափորձ մը կատարել Ֆիտէլ Քասթրոյի դէմ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊՔԷ յայտարարեց թէ դաշնակիցները խոստացած են պաշտպանել արեւմտեան Պերլինը։ Կը հերքուի այն լուրը ըստ որուն Քենըտիի ներկայացուցիչը՝ Զօր. Քլէ յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները պիտի ճանչնան Արեւելեան Գերմանիան։

«ՔՐՏԱԿԱՆ ապստամբութիւնը ճըզմուեցաւ շնորհիւ բանակին եւ հաւատարիմ քաղաքացիներուն» յայտարարեց Զօր. Քասըմ աւելցնելով թէ ապստամբ ղեկավարներուն մէկ մասը փախած է Թուրքիա, մէկ մասը անցած է Պարսկաստան, իսկ մնացեալներն ալ ներում խնդրած են։ Քասըմի համար ըմբոստութիւնը կազմակերպուած է Մ. Նահանգներու եւ յատկապէս Անգլիոյ կողմէ։ «Եթէ շարունակուի թշնամական այս գործողութիւնը, պիտի փակենք Պաղտատի անգլիական դեսպանատունը», ըսաւ Քասըմ, սպառնական շեշտով մը։ Միւս կողմէ, Թեհրանէն կը հաղորդեն թէ շարժումը կը շարունակուի եւ Իրաքի իշխանութիւնները կը վախնան, որ Քիւրտերը յաջողին գրաւել քարիւղի հիւսիսային կեդրոնները՝ Քէրքիւք, Մուսուլ, Սիւլէյմանիէ եւ Էրպիլ։ Անգլիա անհիմն կը նկատէ իրաքեան աղբիւրներու լուրերը։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ օդակայանին մօտ թրքական օդանաւ մը ճզմուեցաւ։ 29 ճամբորդներէն միայն մէկը ազատեցաւ։ Օդանաւը Կիպրոսէն կուգար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թիթան» հրթիռ մը 110 թոն, եօթը հազար քիլոմեթր կտրեց յաջողութեամբ։ Արձակուեցաւ ստորերկեայ կայանէ մը։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէկ նահանգէն միւսը գացող հանրակառքերուն մէջ արգիլուեցաւ շարունակել ցեղային խտրականութեան դրութիւնը։ Որոշումը պիտի գործադրուի Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ։

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ» խմբագրականով մը կը քննէ Ալժերիոյ ներկայ կացութիւնը։ Թերթին համաձայն «Ալժերացի ազգայնականները մեծ սխալ մը կը գործեն չբանակցելով տը Կոլի հետ»։ Միւս կողմէ անդրադառնալով Սալանի շարժումին, թերթը դիտել կուտայ, թէ Սալան առանց մայր երկրի օժանդակութեան ոչինչ կրնայ ընել Ալժերիոյ մէջ, իսկ մայր երկրի օժանդակութիւնը անհաւանական կը նկատէ։

19 ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արմատականներ Ազգ. Ժողովի լուծումը կը պահանջեն։ Այս ուղղութեամբ քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ թէ վարչաձեւը «անձնական իշխանութեան» դրութեան յանգած է եւ կը դատապարտէ կառավարողներու ցայտուն ձախողութիւնը որոնք ոչ իրենց միջոցներու քաղաքականութիւնն ունին ոչ ալ իրենց քաղաքականութեան միջոցները։

ՀԱՅՖԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ հինգ երիտասարդ Արաբներ վիրաւորուած են, Շաբաթ օր, Սէն Ժան տ'Արք երիտասարդ Իսրայէլացիներու կողմէ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ընդհանուր Պատուիրակութիւնը Ռոշ – Նուառ կը փոխադրուի ինչպէս նախատեսուած էր։

ԱԼԺԷԻ մէջ արկածով մեռած է Տնտեսական Հարցերու կցորդը, Սալահ Պուաքուիր։

ՄԱԼԻԻ անկախութեան Ա. տարեդարձին առթիւ Մոտիպօ Քայթա ճառ մը արտասանեց որուն մէջ շեշտեց թէ Մալի հաւատարիմ պիտի մնայ համագործակցութեան իր քաղաքականութեան բոլոր երկիրներու հետ, նոյնիսկ Ֆրանսայի։ «Անթի – Ֆրանս» քաղաքականութիւն չենք ըներ ըսաւ Քայթա։

ՏԸ ԿՈԼ 1958էն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով կ'ընդունի կուսակցութեանց ղեկավարները։ Երկուշաբթի օր սկսաւ Ժողովրդական Շարժումով (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) եւ Չորեքշաբթի պիտի վերջացնէ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան» (ԻՒ ԷՆ ԷՌ) հետ։ Պիտի չընդունի ձախերը եւ ծայրայեղ – ձախերը։

«ԹԱՄՈՒԱՆԵԱԺ Է Տոքիման» շաբաթաթերթը գրաւուեցաւ, որովհետեւ արտատպած էր Էսփրի եւ Ֆրանս – Օպսերվաթէօրի յօդուածները որոնք պատճառ դարձած էին այդ երկու պարբերաթերթերուն գրաւման։

ՖՐՈՆՏԻՍԻ Նիւ Եորք հասաւ, ուր խօսք պիտի առնէ, Ազգաժողովի ընթացքին։ Նախապէս հանդիպած էր Կուլարի (Պրազիլի Նախագահը) եւ կրկին հաստատած էին իրենց համախոհութիւնը Արեւմուտքի ժողովրդավար գաղափարականներուն։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԸՍՏ ՓՈԼ ՌԵՆՈՅԻ

Վերջերս, Խրուշչեւի հետ բոլոր տեսնուողները լաւատես կը վերադառնան ապագայ խաղաղութեան նկատմամբ։ Այսպէս ամերիկացի լրագրողը որ Սեւ Ծով մտաւ կարմիր վարչապետին հետ, այսպէս հին քաղաքագէտ մը, Փոլ Ռենօ, այսպէս մեծ ընկերվարական մը՝ Փոլ – Անրի Սփաք։

Փոլ Ռենօ յօդուած մը գրած է «Ֆիկառոյի» մէջ եւ տեսակցութիւն մը տուած է «Լը Մոնտ»ին։

«Ֆիկառոյի» մէջ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը երկար նախաբանով մը նախ միջազգային կացութիւնը կը պարզէ այնպէս ինչպէս կը ներկայանար իր այցելութեան նախօրեակին, ապա կը բացատրէ նաեւ իր տեսակէտը կարգ մը հրատապ հարցերու շուրջ։ Այս բոլորը կ'ըսէ նաեւ Խրուշչեւի. աւելցնելով թէ ինք համաձայն չէ արեւմտեան այն կարծիքին, ըստ որուն Խրուշչեւ պատերազմ պիտի ընէ որովհետեւ աշխարհակալները կենալ չեն գիտեր։ Ռենօ համոզուած է թէ Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր, նախ մարդասիրութեամբ, ապա որովհետեւ Խրուշչեւ գիտէ թէ պատերազմը այնքան աւելութիւն կը հրահրէ որ մարդ չուզեր իր անունը անոր կապել։ Եւ ի վերջոյ, Ռենօ կը մտածէ թէ Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր որովհետեւ ապագան կը դիտէ եւ գիտէ թէ ինչպէս համաշխարհային նախորդ պատերազմը գերազանցութիւնը Ամերիկայի տուաւ ի վնաս Եւրոպացիներուն, այնպէս ալ այն պատերազմը զոր պատմագէտները ճերմակ ցեղին «անձնասպանութիւն – պատերազմը» պիտի կոչեն, զինք կ'անպատուէ ուրիշ ժողովուրդներու աչքին։ Եւ ճերմակ ցեղին աւերակներուն վրայ պիտի կենայ — Չինացին։ Եւ Ռենօ կը կարծէ ու կ'ըսէ Խրուշչեւի թէ պատերազմ կ'ըլլայ եթէ յամառի Պերլինի հանդէպ, իր տեսակէտներուն վրայ։

Խրուշչեւ մեծ ուշադրութեամբ մտիկ ըրած է Ռենոյի խօսքերը, «լաւ հասկցած էք մեր քաղաքականութիւնը՝ խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն կ'ուզենք։ Համաձայն եմ ձեզի հետ։ Խաղաղութեան եւ պատերազմի հարցը շատ սուր հանգամանք ունի։ Իրաւ է թէ այսօր պատերազմը անձնասպանութիւն կ'ըլլայ։ Ըսի Ֆանֆանիին «Իտալիան, Ֆրանսան եւ Արեւմտեան Գերմանիան պատանդներ կը նկատենք»։

Այս «հարցազրոյցի» ընթացքին, Խրուշչեւ կը շեշտէ թէ նուաճումներու ոչ մէկ նպատակ ունի որովհետեւ «բոլոր ժողովուրդները պէտք է հաւասար ըլլան»։ Համաձայն չէ «դեղին վտանգին» հետ որովհետեւ «հարցը դասակարգերու մէջ է ոչ թէ գոյներու», պէտք է որ Արեւելեան Գերմանիա ինքնիշխան պետութիւն մը ըլլայ, Արեւմտեան Պերլինը չի կրնար ճակատագրական դեր խաղալ, կաթիլ մը ջուր է, մրցակցութիւնը հետեւեալ ձեւով կրնայ լուծուիլ Պատմութեան ընթացքին «ո՞ր վարչաձեւը պիտի յաղթէ, ի վերջոյ»։

Այս է Խրուշչեւի ընդհանուր տեսակէտը եւ այս բոլորը ըսել կուտան Փոլ Ռենոյի որ Խրուշչեւ պատերազմ չըներ Պերլինի համար։

«Լը Մոնտ»ի մէջ, Ռենօ կը պատմէ այս զրոյցը, կրկնելով Խրուշչեւի բառերը եւ իր այն տպաւորութիւնը զոր ունեցած էր արդէն երեք տարի առաջ, ուրիշ տեսակցութեան մը ընթացքին, Խրուշչեւ ոչ մէկ գինով կ'ուզէ Գերմանիոյ վերամիացումը։ «Գերմանիա օրէ օր աւելի անպատկառ կը դառնայ» ըսած էր խորհրդային վարչապետը, յիշելով թէ Շթրաուս հիւլէական ռումբ ալ կ'ուզէ։

Ամէն պարագայի մէջ, Ռենօ լաւատես է եւ համոզուած թէ Պերլինի պատերազմը տեղի պիտի չունենայ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

—o—

Հիմնադրութեան ժամանակ գրադարանը ունէր 18·000 կտոր գիրք, ութսուն տեղնոց երեք ընթերցասրահներ եւ ընդամէնը եօթը աշխատակից: Սակայն շուտով Թիֆլիզէն Հայաստան կը բերուին Կովկասի Հայոց հրատարակչական ընկերութեան, «Մշակ»ի խմբագրութեան, Ղուկասեան մատենադարանի, Ներսիսեան դպրոցի, Կովկասի Հայոց բարեգործական ընկերութեան եւ այլ հիմնարկութիւններէ եւ անձերէ ստացուած մեծաքանակ գիրքեր, որոնց շնորհիւ 1921ի վերջաւորութեան արդէն գրադարանին ֆոնտերը կը կրկնապատկուէին: Բայց այս դեռ ամէնը չէր· գրադարանի պահեստներուն մէջ կը մտնեն Ալ· Միասնիկեանի, Էջոյի, երաժշտագէտ Վ· Ղորղանեանի, Սերեբրյակեանի, Ն· Արղութեանի, Զօհրապի, Շահնազարեանի, յետագային՝ ակադեմիկոս Մանանդեանի, փրոֆ· Թաշչեանի եւ այլ անուանի մարդոց անձնական հարուստ գրադարանները, ինչպէս նաեւ Մոսկուայէն ստացուած Լազարեան ճեմարանի 30·000 ընտիր գիրքերը:

Նուիրատուութիւններու եւ գնումներու միջոցաւ բազմացաւ գրադարանին պահեստը, բայց անոր կանոնաւոր եւ արագ աճումը սկսաւ 1925ին, երբ կեդրոնական կառավարութեան որոշումով, գրադարանը սկսաւ երկրին մէջ լոյս տեսնող գիրքերէն պարտադիր օրինակներ ստանալ: 1925ին գրադարանը ունէր երկու հարիւր հազար գիրք, պարբերաթերթ, թերթ եւ այլ նիւթեր, 1940ին՝ 1·600·000, 1950ին՝ 2·429·000, իսկ 1960ին՝ շուրջ հինգ միլիոն գիրք: Նոյն ձեւով արագ կերպով մեծցաւ գրադարանի պիւտճէն· այսպէս, 1923ին գիրքերու գնման եւ այլ ծախքերու համար յատկացուած էր 4500 ռուբլի, իսկ, 1960ին այդ նպատակով ծախսուած է աւելի քան 2·800·000 ռուբլի:

Գիրքերու քանակին հետ շատցած է նաեւ ընթերցողներու թիւը: Օրէ օր եւ տարուէ տարի կ'աւելնար թէ գրադարան յաճախորդներուն թիւը եւ թէ անոնց պահանջքը: 1930ին, արդէն յստակ դարձաւ նոր գրադարան մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը, քանի որ տասնապատկուած էր եւ դեռ բազմանալու վրայ էր Երեւանի բնակչութեան թիւը:

1940 Մայիսին հանրային գրադարանը փոխադրուեցաւ նոր շէնքի մը մէջ: Ուսանողական Թաղամասին մէջ գտնուող այդ նոր շէնքը աչքի կը զարնէ իր ինքնատիպ ճարտարապետութեամբ եւ վարդագոյն գոյնով: Նոր գրադարանին ճարտարապետն էր ակադ· Ալ· Թամանեան:

Այս ձեւով անհամեմատ լաւ պայմաններ ստեղծուեցան թէ գիրքերու պահպանումին, եւ թէ ընթերցողներու արդիւնաւէտ աշխատանքներուն համար: Գրադարանը ունի գլխաւոր, մամուլի եւ գիտութեան, հասարակական–քաղաքական գրականութեան յատկացուած հինգ ընթերցասրահներ եւ առանձին սենեակներ, ուր միաժամանակ կրնան կարդալ շուրջ երեք հարիւր ընթերցողներ: Ասկէ զատ, սպասարկութեան գիծով կը գործեն միջ–գրադարանային, անհատական եւ ներքին բաժանորդագրութիւնները: Առաջինին միջոցաւ գրադարանը բազմաթիւ թելերով կապուած է իր մօտիկ եւ հեռաւոր ընթերցողներուն հետ: Ոչ միայն Երեւանի ընթերցողները կ'օգտուին գրադարանէն, այլ նաեւ Հայաստանի, Մոսկուայի, Լենինկրատի, Քիեւի, Թիֆլիզի, Պաքուի եւ այլ քաղաքներու ընթերցողները, որոնք միջգրադարանային բաժանորդագրութեան միջոցաւ փոխադարձ կապ հաստատած են Երեւանի գրադարանին հետ:

Հայաստանի հեռաւոր լեռնային շրջաններէն եւ Խորհրդային Միութեան տարբեր քաղաքներէն ամէն օր թղթատարը կը բերէ ընթերցողներուն պահանջագիրները եւ նոյն ճամբով կը տանի անոնց փափաքած գիրքերը: Բազմաթիւ գիրքեր, սակայն, մէկ օրինակ ըլլալուն պատճառաւ, կարելի չէ ստանալ կամ ուղարկել· այդ պարագաներուն կը ղրկուի գիրքին էջերուն լուսանկարչական պատճէնը կամ մանրերիզը, որ կը կարդացուի յատուկ գործիքներու միջոցաւ:

Անհատական բաժանորդագրութիւններէն կ'օգտուին քիչ թիւով ընթերցողներ· մեծ մասամբ գիտնականներ, գրականագէտներ եւ փրոֆէսօրներ: Ներքին բաժանորդագրութիւնը սահմանուած է միմիայն գրադարանին մէջ աշխատողներուն եւ չախատակիցներուն:

Ընթերցողներուն ճնշիչ մեծամասնութիւնը կ'օգտուի տեղւոյն վրայ: Գրադարան կը յաճախեն զանազան զբաղումի տէր մարդիկ՝ ուսանող, գիտնական, թոշակառու, տնտեսուհի: Ասոնց մէջ ճնշող մեծամասնութիւնը գիտնականներն ու ուսանողներն են, մեր վաղուան քիմիագէտները եւ բժիշկները, ճարտարապետները եւ գիւղատնտեսները, երկրաբանները եւ բանասէրները:

Երեւանի հանրային գրադարանին շնորհապարտ են բազմաթիւ ակադեմիկոսներ, փրոֆէսօրներ եւ բժիշկներ, գիտութեան, գրականութեան եւ արուեստի մէջ անուն հանած անձնաւորութիւններ, որոնք տարիներ շարունակ օգտուած են գրադարանին հարուստ գանձերէն: Լաւագոյն յիշողութիւններ պահած են Աւետիք Իսահակեան, Ալեքսանդր Շիրվանզադէ, Դերենիկ Դեմիրճեան, Եղիշէ Չարենց, Ակսել Բակունց, հայագէտներ Հրաչեայ Աճառեան, Մանուկ Աբեղեան, Գրիգոր Ղափանցեան, պատմաբաններ Լէօ, Յակոբ Մանանդեան, ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեան, երգահաններ Ալեքսանդր Սպենդիարեան, Սպիրիդոն Մելիքեան եւ դեռ ուրիշներ, որոնք երկար տարիներ եղած են գրադարանին գործօն ընթերցողները եւ անոր լաւագոյն բարեկամները:

Հազարաւոր երիտասարդ կադրեր ծընած եւ հասունցած են այս լուսառատ սրահներու կամարներուն տակ: Մինչեւ նոյն ատեն, անհամեմատելի կերպով աւելցած են թէ՛ ընթերցողներուն թիւը, թէ յաճախումները, եւ թէ՛ ընթերցանութեան որակը: Դեռ մօտիկ անցեալին, 1940ին, գրադարանը ունեցած է ընդամէնը 1741 ընթերցող, իսկ 1960ին ասոնց թիւը հասած է 12·250ի: Կարդացուած գիրքերուն թիւը 1923ին եղած է 43·000, 1950ին՝ աւելի քան 350·000, իսկ 1960ին՝ մօտ մէկ միլիոն: Ընթերցողներուն եւ կարդացուած գիրքերուն այս յաւելումը պայմանաւորուած է հարուստ պահեստներու գոյութեամբը եւ ասոնց յաւելումովը: Արդարեւ, ամէն տարի գրադարան կը մտնեն հազարաւոր գիրքեր, թերթեր, ամսաթերթեր, քարտէսներ եւայլն, ընդամէնը՝ 205·000 կտոր: Թղթատարը ամէն օր գրադարան կը բերէ միջին հաշուով 765 կտոր գիրք կամ թերթ:

Երեւանի գրադարանին մէջ կան գիտութեան եւ թէքնիքի, արուեստի եւ գրականութեան եւ մեր կեանքի բոլոր ընագաւառներուն վերաբերեալ հայերէն, ռուսերէն եւ զանազան այլ լեզուներով գիրքեր: Աւելորդ է ըսել, թէ առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն հայերէն գիրքերը: Այստեղ, Հայաստանի պետական գրադարանի գրապահոցներուն մէջ կեդրոնացուած են վերջին տասնամեակներուն լոյս տեսած հայերէն բոլոր գիրքերը, ըլլան Հայաստանի մէջ հրատարակուած, թէ արտասահմանի՝ Վրաստան, Ազրբէջան եւ Խ· Միութեան հայաբնակ այլ վայրերու մէջ: Այստեղ ամփոփուած են նաեւ նախախորհրդային տարիներուն տարբեր վայրերու մէջ տպագրուած, ինչպէս նաեւ յետագային արտասահմանի մէջ լոյս տեսած հայերէն գիրքերուն զգալի մէկ մասը: Երեւանի գրադարանը կը հանդիսանայ հայ գրքի ամէնէն մեծ կեդրոնը աշխարհի մէջ:

Գրադարանը, իբրեւ հայ գրքի պահպանման պետական գրապահոց, հիմնադրութեան առաջին իսկ օրէն նպատակ դրած է՝ հաւաքել աշխարհի մէջ լոյս տեսած հայատառ բոլոր գիրքերը: Անշուշտ, այս ծրագրին գործադրութիւնը կապուած էր լուրջ խոչընդոտներու, քանի որ, ինչպէս ծանօթ է, հայատառ գիրքեր տպուած են գրեթէ ամէն տեղ, գրեթէ ամէն ժամանակ:

Գրադարանի գիւաններուն եւ հազուագիւտ գիրքերու բաժնին մէջ, որ յայտնի է «Անձեռնմխելի ֆոնտ» անունով, յատուկ խնամքով կը պահուին օտար ափերուն վրայ հրատարակուած հայերէն հնատիպ գիրքերը:

Հայերէն հազուագիւտ հրատարակութիւններու հաւաքածոյին մէջ ամէնէն հինը հայերէն առաջին տպագրուած գիրքն է՝ «Պարզատումարը», որ լոյս տեսած է 1512ին, Վենետիկի մէջ, հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի ձեռքով: Հոս կը գտնուին նաեւ յաջորդ տարին, 1513ին իր կողմէ հրատարակուած «Ուրբաթագիրք»ը եւ «Տաղարանը», որոնք տպագրութեան եւ պատմական տեսակէտէն մեծ արժէք կը ներկայացնեն:

Գրադարանը տարիներու ընթացքին հաւաքած է ԺԵ· եւ ԺԸ· դարերու հայերէն շատ արժէքաւոր հրատարակութիւններ, որոնք լոյս տեսած են Վենետիկ, Ամսթերտամ, Լիվոռնօ, Մարսէյլ, Կ·Պոլիս, Թրիէսթէ, Լվով եւ շատ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Բաւական հարուստ է գրադարանին հայերէն հազուագիւտ գիրքերու հաւաքածոն: Յիշատակութեան արժանի շատ գիրքեր կան հոս, որոնց թիւին «Հարանց վարքը»՝ տպագրուած 1641ին Նոր Ջուղայի հայկական ինքնագործ տպարանին մէջ, Շնորհալիի «Յիսուս որդի» բանաստեղծութեան առաջին տպագրութիւնը (1643, Վենետիկ) հայերէն առաջին քարտէսը՝ «Աշխարհացոյցը» (1059, Ամսթերտամ) եւ, վերջապէս, հայ առաջին պարբերականին՝ «Ազդարարի» հաւաքածոն (Մատրաս, 1794–1796): Ուշագրաւ է բուն Հայաստանի մէջ տպագրուած առաջին գիրքը՝ Սիմէոն Երեւանցիի «Զբօսարան հոգեւոր» աղօթագիրքը, որ լոյս տեսած է Էջմիածնի մէջ 1722ին. Մատրասի եւ Կալկաթայի հրատարակութիւնները՝ «Նոր տետրակ որ կոչի Յորդորակ», «Որոգայթ փառաց»ը եւայլն: Հնատիպ գիրքերու մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն մեր պատմիչներուն՝ Մովսէս Խորենացիի, Եղիշէի, Փաւստոս Բիւզանդացիի, Եզնիկ Կողբացիի եւ ուրիշ հեղինակներու երկերուն առաջին հրատարակութիւնները:

Ա· ԹԻՐԱՔԵԱՆ

(Շար· 1)

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(ՕԳՈՍՏՈՍ 30, 1927)

—o—

«Ալ ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ»...

Այդ օրը դպրոցէն փախած էի:

Օդը այնքան գեղեցիկ եւ հաճելի էր որ չէի ուզեր վարժատուն երթալ եւ վարժատան առաստաղներուն տակ բանտուիլ: Կ'ուզէի դուրսը արեւին տակ վազել, ցատկել, եւ ազատ օր մը վայելել: Փողոցներէն անցնելու ատեն տուներուն առջեւ մարգերու եզերքին բացուած գոյնզգոյն ծաղիկները, ծառակներէն ցանցնուող եւ օդին մէջ անձրեւող ջուրի անուրները կը դիտէի հիացած:

Արեւի շողերուն տակ, կանաչին ու ծաղիկներուն շուրջ բարձրացող եւ կայլակաձեւ իջնող ջուրը ծիածաններ կը գծէր, կը կամարուէր, մարգարտաձեւ կը շողշողար, իւրաքանչիւր վայրկեանին մանուկի հիացիկ ակնարկիս առջեւ պարզելով նոր գեղեցկութիւն, նոր հրապոյր:

Օտար կիներ, արեւակներուն վրայ եւ դռներուն առջեւ նստած կը տաքնային: Ինչ հաճելի էր ազատ ըլլալ սա գեղեցիկ օդին մէջ:

Ազատ էի, ես ինծի հետ:

Ոչ ուսուցիչներուս վախը կար եւ ոչ ալ դասս պատրաստելու հոգը:

Խաղողի գեղեցիկ անծայր ու անվերջ այգիները, նուշի եւ դեղձի ծառաստանները, աղբիւրներն ու առուակները իմս էին: Ես թիթեռնիկներուն ընկեր, ծառերուն վրայ երգող թռչուններու պէս, անհոգ ու երջանիկ էի հիմա:

Լայն պողոտաներէն իրարու ետեւէն սուրացող ինքնաշարժներուն հեւքոտ վազքերը վայրկեանէ վայրկեան կը փոխէին մտքիս մէջ ձեւ եւ կերպարանք առնող խորհուրդները, միշտ նորերուն ծնունդ տալով:

Որքան հետաքրքրական նոյնքան տպաւորիչ էր ինծի համար կենալ բրուտի աշխատանոցին առջեւ եւ դիտել զայն իր աշխատանքի ատեն: Դուրգին վրայ կաւը անոր ձեռքին տակ ձեւ եւ կերպարանք կ'առնէր ու քիչ վերջը կը փշրուէր, ուրիշ ձեւ եւ կերպարանք առնելու համար:

Կը մտածէի թէ ինչո՞ւ համար բրուտը կը փշրէր ձեւ եւ կերպարանք առած կաւը, երբ հրդեհը ազդարարող փողերուն սուր ձայները հնչեցին: Խլացնող

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Զօհրապ կը յուզուէր տխուր տեսարանին առջեւ եւ կը գրէր «մարդասիրական ճիգեր պէտք են այս կործանիչ հոսանքին առջեւն առնելու համար»: Կը գրէր նորավէպ մը, որ կոչելի է իրական պատմութիւն մը: Երիտասարդը կ'ամուսնացնեն, «ոտքը կը կապեն» յետոյ կը մեկնի պանդխտութեան: Կինը կը մնայ ակամայ այրի, կ'ապրի զրկանքով, կը համակերպի կեանքին, այդ է գաւառացի գեղջկուհիին ճակատագիրը: Շատերը կը մեռնին պանդխտութեան մէջ, ուրիշներ կը կորսուին քաղաքի ապականած տիղմին մէջ, կը մոռնան ամուսնական ուխտ, ծերունի, ընտանիք:

×

Զօհրապ կը փափաքէր, որ պանդուխտները վերադառնան հայրենիք, վերաշինեն իրենց ընտանեկան բոյնը: Վարիչ դասակարգը անտարբեր է պանդուխտին հանդէպ, անհոգ է գիւղական համայնքներու քայքայումին ի տես: Անտէրական հօտ մը, որ փարախէն կը խուսափի անգիտակ իր ճակատագրին եւ ընտանիքի ապագային:

Ինը տարի վերջ Զօհրապ պիտի գրէր· «Պանդխտութիւնը· ես չեմ նայիր անոր արհաւանքով, այլ հպարտութեամբ, իմ պարծանքս է ան եւ ոչ իմ ցաւս: Մխիթար պանդուխտ մըն էր Վենետիկի մէջ..., ամբողջ ամիրայութիւնը Պոլսոյ մէջ...» (Մասիս, 22 Մայիս 1893):

Ատանայի կոտորածը պիտի ամրացնէր իր համոզումը, պիտի շոյէր իր հպարտութիւնը: «Գաղթականութիւնը մեր ազգը փրկող էն մեծ ազդակներէն մէկը եղած է անցեալին մէջ եւ եթէ մեզ ճնշող ճակատագիրը նոյնը մնայ այսուհետեւ, ան է որ մեր ցեղը պիտի փրկէ նորէն: Այսօր Հայաստանի Հայութիւնը Պոլսոյ, Եւրոպայի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի Հայութենէն է որ օգնութիւն կը սպասէ»:

×

Հաւատքով նուիրուեցաւ ազգային կեանքի բարելաւման, եռանդով իր նըպաստը բերաւ հայ գրականութեան եւ տեսաւ փլուզումը իր յոյսերուն, հաւատքի՝ եւ ամլութիւնը իր ջանքերուն: Մնաց լաւատես, հաւատաց, թէ փրկութիւնը մօտալուտ էր: Եկաւ աշխարհաւեր պատերազմը:

Զօհրապ մեկուսացած սենեակին մէջ, գլուխն առած երկու ձեռքերուն մէջ՝ կը խոկար Հայութեան տառապանքին վրայ, ինք որ աշխատած էր ամիսներ այդ տառապանքը ամոքելու համար: Մարդկային կարաւաններ կ'անցնէին իր երեւակայութեան առջեւէն, մայրեր արցունքով կը լքէին իրենց երախաները, կը քալէին անվերջ մտրակներու հարուածներու տակ: Կը լսէր աղեկտուր ձայնը բիւրաւորներու, որոնք հաց, ջուր կը փնտռէին, աստուածային գթութեան կ'ապաւինէին մարդկային անգթութեան հանդէպ: Հոգեկան ինչ տառապանք իրեն համար, ինչ յուսախաբութիւն: Ինքն ալ Սերվիչենի նման պիտի ըսէր· «Խաբուեցանք» եւ ջղայնացած պիտի գոչէր զայրացին դահիճին երեսին· «Օր մը հաշիւ պիտի ըլլաք» — որո՞ւ, «ինծի»: Այդ պիտի ըլլար վերջին բառը, իբրեւ Հայ, իբրեւ երեսփոխան, իբրեւ մարդ: Ինքն ալ պիտի երթար այն ճամբէն, ուրկէ անցեր էին հոյլ մը մտաւորականներ, ուրկէ կ'անցնէին մարդկային խլեակներ: Տառապանքը վերջ գտած չէր, անցքին, թէեւ հսկողութեան տակ, պիտի տեսնէր անտուն եւ անտիրական զանգուածներ, պիտի ըլլար մինչեւ անդրահական աղաղակներ, մինչեւ այս վերջին կայանը, ուր այլեւս այս աշխարհի չէր պատկաներ: Յիշած ըլլալու էր Լամըննէի խօսքը· «Անցնելով այս երկրի վրայէն, ինչպէս կ'անցնինք ամէնքս, օրուան մը խեղճ ճամբորդներս, լսեցի հծծիւններ, բացի աչքերս եւ տեսայ անլուր տառապանքներ եւ անթիւ ցաւեր»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(31 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Հաղորդած էինք Հայաստանի ժողովրդական պարախումբին, կամ ինչպէս կ'ըսուին իրենք՝ «երջանկութեան պարաւն իրենք» մեկնումը Միջին Արեւելքի խումբ»ին մեկնումը Միջին Արեւելքի քանի մը երկիրներ, Լիբանան, Իրաք, Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն եւ Եգիպտոս (Յառաջ, Սեպտ. 9):

Բացառաբար երիտասարդ ուժերէ կազմուած այս նոր խումբը իր առաջին ներկայացումը տուաւ Դամասկոսի մէջ, Սեպտեմբեր 10ին, տեղւոյն Տրդ միջազգային տօնավաճառին առթիւ:

Ահա թէ ինչ կը գրէ այդ ներկայացումին մասին Դամասկոսի «Թաս»ի գործակալութեան թղթակիցը — «Դամասկոսի ամառնային թատրոնի բեմին վրայ ամէն օր ցերեկոյթներ կուտան Անգլիացի, Լիբանանցի, արաբ, սպանացի եւ Խորհրդային Միութեան արուեստագէտները, որոնք եկած են իրենց արուեստը ցոյց տալու Դամասկոսի Տրդ միջազգային ցուցահանդէսի այցելուներուն: Երէկ տեղի ունեցաւ Հայաստանի ժողովրդական պարախումբին առաջին համերգը: Համերգը անցաւ փայլուն յաջողութեամբ: Թատրոնին երկու հազար աթոռով սրահը լեփ-լեցուն էր: Դամասկոսի ամառնային թատրոնը, որուն բեմին վրայ հանդէս եկած են զանազան երկիրներու արուեստագէտներ, դեռ երբեք ականատես չէր եղած հանդիսատեսներու այդպիսի բուռն եւ ջերմ վերաբերումի մը: Գրեթէ բոլոր պարերը կը դիմաւորուէին որոտընդոստ ծափահարութիւններով:

«Հովիւներուն պարը», «Ռուսական ժողովրդական պարը» եւ «Ձիաւորներուն պարը» ներկաներուն պահանջով կրկնուեցան քանի մը անգամ: Մեծ յաջողութիւն արձանագրեց Հայաստանի ձայնասփիւռի եւ Հեռատեսիլի մեներգիչ Յովհաննէս Բադալեան, որ կատարեց հայկական ժողովրդական քանի մը երգեր, ինչպէս նաեւ երգեր արաբերէն լեզուով:

Իլիա Մինասեան նուագեց սրինգի վրայ, քանի մը մեղեդիներ:

Միջնարարին հանդիսականներէն շատերը փորձեցին բեմ բարձրանալ եւ յայտնել իրենց հիացումը:

Արաբ ծանօթ արուեստագէտ մը, Ֆահրի Պարուտի, ջերմ գովասանք հիւսեց հայկական խումբին պարերուն համար, «Տարիներու ընթացքին, ըսած է արաբ մտաւորականը խումբի վարիչ՝ Գէորգ Աստուրեանին, առիթը ունեցած եմ դիտելու հայկական բազմաթիւ այս ձեւի խումբեր, սակայն, այն ինչ որ տեսայ այսօր՝ կը գերազանցէ բոլոր խումբերը»:

«Թաս»ի թղթակիցին համաձայն, Հայաստանի պարախումբը չորս համերգ պիտի տայ Դամասկոսի միջազգային տօնավաճառին մէջ, ապա՝ պիտի մեկնի Հալէպ եւ Լաթաքիա:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ցախուռն, կրքոտ, անհանդարտ, բայց եւ ողեշունչ խառնուածքը ցոյց տուած է Յովհաննէս Շիրազ հրապարակային դասախօսութեան մը ընթացքին, երբ կարդացած է «Թոնդրակեցիներ»ը՝ իր նոր, դեռ անտիպ «Անի» երկարաշունչ քերթուածէն:

«Շիրազ կը սկսի կարդալ եւ ունկնդիրները կը լարուին, կը գրէ Երեւանեան թերթի մը թղթակիցը: Ունկնդիրները հմայուած են «Թոնդրակեցիներ»ու փիլիսոփայական խորութիւնէն, խոհերէն, հայրենասիրական շունչէն, որով պարուրուած են բանաստեղծին ամէն մէկ տողը, Շիրազեան շռայլ, յստակ եւ տեսանելի պատկերներով հեղեղուած էջերը: Ժայթքած է բանաստեղծին տաղանդը, բուռն բնաւորութիւնը զօդուած է իմացականութեան եւ խոհականութեան հետ եւ սփռուած են «Թոնդրակեցիներ»ու էջերուն մէջ: Կիրքերու, միտքերու զօրաւոր բախում կայ հոն, կան մարդկային ուժեղ, հակասական բնաւորութիւններ, կայ բանաստեղծական տաք շունչ, որ, սակայն, երբեմն սահման չճանչնալով, կը կտրէ ստեղծագործութեան ամբողջականութիւնը: Պատկերներու անզուսպ յորձանքը առիթ կուտայ անհարկի կրկնութիւններու»:

Մէկ խօսքով, այս գործին մէջ, ինկապէս Յովհաննէս Շիրազն է՝ իր ինքնատպութեամբ, բանաստեղծական իւրօրինակ մտածողութեամբ:

Բանաստեղծը կը բացատրէ գրելու իր կերպը:

— Երբ կը տարուիմ նիւթով մը, համբերութիւնս կը կորսուի, մտածումներու յորձանքով կը պաշարուիմ: Առանց թուղթին յանձնելու, ամէն ինչ նախ կը գրուի ուղեղիս մէջ, կը գրուի ամբողջութեամբ: Յետոյ այնպէս կը թուի, թէ արդէն գրուած է, կը փնտռեմ, բայց չկայ: Երբ չկայ, արագ թուղթին կը յանձնեմ ամէն բան: Անշուշտ, տխրա, սեւագրութիւն է, բայց հիմնականն է: Այս ձեւով է ահա, որ ծնունդ առաւ «Անի»ն, ծնունդ առաւ Մոսկուայի մօտ՝ Պերեդելկինոյի մէջ, 14 օրուան ընթացքին:

Գիտէք, կ'աւելցնէ Յովհ. Շիրազ, երբ վարդը կ'ուզէ որսին վրայ յարձակիլ, մէկէն կը նետուի, առանց աջ ու ձախ նայելու, առանց նայելու, թէ իր առջեւ անդունդ կամ խութ կայ: Այդպէս ալ իմ ստեղծագործական խառնուածքն է, բանել մէկը: Բայց... յետոյ կուգան երկարատեւ աշխատանքի օրերը, կը մշակուի եւ կը ստեղծուին տարբերակներ: «Սիամանթօ եւ Խճեզարէ» քերթուածքը երեք տարբերակ ունի, այդքան է առայժմ նաեւ «Անի»ի տարբերակներուն թիւը:

Յետոյ բանաստեղծը կը խօսի իր նոր գործերուն մասին: Շուտով լոյս կը տեսնէ «Իմ ընկեր Լորիկը» անունով հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են «Տիգրան Մեծի վիշտը», «Շղթայուած մեղեդիներ», «Ծնողական սէր», «Կուժկոտրուկ» եւ այլ նոր գործեր: Առէջ գտա, վերամշակած եմ «Իմ ընկեր Լորիկը» եւ «Մարդկանց անուններ» բանաստեղծութիւնները: Պետհրատին յանձնած եմ նաեւ «Աստծոյ գլուխ-գործոցը» բանաստեղծութիւնը եւ «Քնար Հայաստանի» գիրքին երկրորդ հատորը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ — Երբ Պայար տեղեկացաւ, որ մահուան դատապարտուած է, պաղարիւնութիւնը բնաւ չկորսնցուց: Մարմինը աջ ոտքին վրայ բեռցուցած էր, ոտք փոխեց եւ ձախ կողմին հակեցաւ:

× Ֆաթին Րիւշտիւ Զօրլու բնաւ գոյն չփոխեց: Մէկ երկու ակնթարթ եաք աջ ու ձախ նայեցաւ:

× Հասան Փոլաթքան, Դիմադիծին վրայ որեւէ փոփոխութիւն չերեւցաւ:

× Թէվֆիք Իլէրի, երբ լսեց որ մահապատիժէ ազատած է, խնդալ սկսաւ (ցկեանս բանտարկութիւն):

× Շէմի Էրկին հիասթափութեան մատնուած ըլլալու վիճակ մը ունէր:

× Համտի Սանճար ամէնէն աւելի յուզուողներէն մին էր: Կարծես թէ սառած էր (մահապատիժ):

× Պահատըր Տիւլկէր սեւ ակնոցը հանելով դարձեալ աչքերուն կ'անցընէր: Երբ մահապատիժը լսեց պահ մը գլուխը եաեւ նետեց: Լայն շունչ կ'առնէր:

× Սամէտ Աղաօղլու երբ լսեց թէ ցկեանս բանտարկուած է, որեւէ շարժում չըրաւ, միայն փաստաբան քրոջը երկար ակնարկ մը նետեց:

× Իպրահիմ Սուպաշը, երբ տեղեկացաւ որ անպարտ արձակուած է, լիալով նուաղեցաւ:

× Երեսփոխանուհի Հիլալ Իւլման երբ տեղեկացաւ, որ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, նուաղած գետին ինկաւ:

× Քէմալ Ակրտաւօղլու ալ նուաղեցաւ՝ երբ լսեց թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

× Իհսան Տալ երբ տեղեկացաւ թէ հինգ տարի բանտարկութիւն կրած է, «ադէր ողջ ըլլայ» աղաղակեց:

× Ռ. Հաճօփուլօ, երբ անպարտութեան վճիռը լսեց, դատաւորներուն դեմնամած խոնարհութիւն մը ըրաւ:

× Զէքի Շահին, երբ լսեց թէ պատիժը ջնջուած է, խնդաց:

× Պումին Եամանօղլու, երբ վճիռը կ'ունկնդրէր, փաստաբաններուն միջեւ գտնուող հօրը հետ աչք աչքի եկաւ եւ անոր «Պարապ տուր»ի իմաստով նշան մը ըրաւ:

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԻՔԸ

Մահուան դատապարտեալներուն տարիքը —

Ճէլալ Պայար 78, Ատնան Մենտերէս 62, Զօրլու 51, Հասան Փոլաթքան 46, Րէֆիք Քորալթան 72, Ակեահ Էրոզան 51, Իպրահիմ Քիրազօղլու 42, Համտի Սանճար 39, Նուսրէթ Քիրիշճիօղլու 47, Պահատըր Տիւլկէր 50, Էմին Քալաֆաթ 59, Պահա Ագշիթ 48, Րիւշտիւ Էրտէլհուն 67, Օսման Քավրաքօղլու 46, Զէքի Էրաթաման 46:

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

Անոնք որ ցկեանս կամ երկար բանտարկութեան դատապարտուեցան, պիտի ղրկուին երկրին զանազան կողմերը, արդիական բանտերը:

Մէկ մասը Կեսարիոյ արդիական բանտը, որ լաւ պաշտպանուած է: Ցկեանս դատապարտեալները Իմրալը պիտի մնան:

× Անգարայի մէջ ժողովուրդը, ի ներկայութեան Կիւրսէլի, ցոյցերով յայտնած է իր գոհունակութիւնը տրուած վճիռներուն մասին:

նամուկներէն մատներովս ականջներս գոցեցի ու հեռւեցայ կարմիր ինքնաշարժերուն, որոնք իրարու ետեւէ հեւ ի հեւ կը վազէին:

Հին փայտէ տուն մըն էր որ կ'այրէր եւ հրշէջները ի զուր կ'աշխատէին բոցերու լեզուն սանձել: Քիչ վերջ տունը մոխրակոյտի վերածուեցաւ, միայն ածուխ կմախք մը ձգելով:

Ու երբ դէմքս շոկած դլխուս վերեւ թռչող սաւառնակները կը դիտէի, մեռելարարձի մը ինքնաշարժին անցնիլը տեսայ: Մէկը մեռած է, ըսի ինք իրենս ու ջիջեցի բրուտին կաւը:

Իրկուն էր, արձակուրդի առտեն:

Այլեւս ազատ անվախ կրնայի տուն վերադառնալ՝ առանց տնեցիներուն կասկած տալու թէ դպրոցէն փախած էի:

Քիչ վերջ խաղընկերներս ու դասընկերներս հանրակառքին մէջ տեսայ:

Անոնք կը կատակէին ու կը խօսէին բարձրաձայն: Ամչցայ եւ ջանացի ինքզինքս պահել: Պզտիկցայ ու իմ մէջս կծկուեցայ մինչեւ որ հանրակառքը անցաւ: Ցանցաւոր էի: Ինչո՞ւ դպրոցէն փախած էի, արթնցող խղճմտանքիս հարցումն էր որուն ոչ մէկ պատասխան ունէի: Պատերուն քսուելէն, քաշքշուելէն, ես ինծի դէմ բարկացած կը քալէի երբ մեծ թատրոնին առջեւ հօրս մտերիմներէն Պ. Վարդանին հանդիպեցայ: Տժգոյն ու մտահոգ էր:

Նայեցաւ ինծի ու լուռ անցաւ:

Անոր պաղ ընթացքէն քիչ մը վախցայ: Խորհեցայ թէ դպրոցէն փախչիլս իմացած ըլլալու էր:

ԼԵՒՈՆ Կ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Բայց դարձեալ ջանաց ինքզինքը զսպել. ջանաց իր դէմը տնկուող իժերուն ամենեւին չզգացնել ինչ որ անցաւ իր բովանդակ էութեան մէջ: Ուստի աչքը բազմութեան վրայէն առնելէ ետքը, դատաւորներու կողմը դարձուց եւ այնպիսի համարձակութեամբ մը մօտեցաւ անոնց առջին, ինչպէս յաղթական սպայ մը որ իր հրամանատարին կը ներկայանայ, ընդունելու համար հայրենեաց ամէնէն փառաւոր պատուանշանը:

Ու այդ պահուն հոգիին ամբողջ կորովը, ամբողջ վեհութիւնը պատկերուած էր անոր կերպարանքին վրայ ինչպէս բարութիւնը կը պատկերուի հրեշտակի մը աչքերուն մէջ: Կարծես թէ աւելի գեղեցկացած էր, աւելի յանկուցիչ արտայայտութիւն մը առած էր իր կերպարանքը, աւելի պաշտելի եղած էր ան սուրբի մը պէս, եւ իր փափուկ մօրուքը, թրթռուն պեխերը, դիմագծերուն ձուաձեւ կազմուածքն աւելի ներդաշնակուած էին իրարու մէջ:

Եղեռնագործներու յատուկ աթոռին քով կեցաւ:

Դատարանը խորին լռութեան մէջ էր:

Հարցաքննիչ դատաւորը նախապէս ոտքի ելաւ ու ընդհանուր դատախազին իր տեղեկագիրը կարդաց:

Ահա այդ տեղեկագիրը.

«Ասկէ երեք շաբաթներ առաջ, Վարպայ լերան ետին գտնուող գեղի մը մէջ ձերբակալուած այս թափառաշրջիկ դատարկապորտին անունը ըստ իր յայտարարութեան Խաչիկ է, մականունը Ծերենց, իսկ արհեստը երկաթագործութիւն, հարցաքննութեանց մէջ շարունակ երկդիմի ու հակասական եղած է»:

Այս տեղեկագիրը, ինչպէս յայտնի է պատրաստուած էր Վանականին ոճիրը գործուելէ առաջ, այժմ ընդհանուր դատախազին կը մնար գիտնալ թէ Վանական ինչ հանգամանքներու տակ եւ թէ ինչ պատճառներէ թելադրուած համարձակեր էր մեծ դատաւորն իր պաշտօնատեղւոյն մէջ սպաննելու:

Տեղեկագրին ընթերցումէն ետքը, Հարցաքննիչ դատաւորը նստեցաւ կանանչ սեղանին շուրջը, այն երեք վաւերուն քով, որոնց մին կրօնաւոր Մօլլա մըն էր:

— Այս տեղեկագիրը ճի՞շդ է, հարցուց ընդհանուր դատախազը՝ Վանականին աչքերուն խորը քննելով:

— Նախ՝ ես ոչ դատարկապորտ եմ եւ ոչ ալ թափառաշրջիկ մը, առարկեց Վանական այնպիսի ձայնով մը, որուն մէջ իր հոգւոյն ամբողջ վեհութիւնը դրած էր: Յետոյ բացարձակապէս զրպարտած են զիս, իմ հարցաքննութիւններս հակասական ու երկդիմի նկատելով:

— Թող այդպէս ըլլայ... ընդհատեց արդարութեան ներկայացուցիչը բիրտ ձայնով մը: Գործած ոճիրիդ համար ի՞նչ պիտի ըսես:

Վանական արհամարհանքով մը այդ մարդուն երեսը նայեցաւ, քմծիծաղ մը պատկերացուց իր հրեշտակային կերպարանքին վրայ ու գոչեց:

— Ես գործեցի այդ ոճիրը.

— Պատճա՞ռ...

— Պատճառը շատ պարզ է.

— Խոստովանէ, թշուառական, բացագանչեց հարցաքննիչ դատաւորը՝ չկրնալով ինքզինք զսպել:

Վանական պահ մը կանգ առաւ... ձեռքը ճակտին տարաւ ու կարծես թէ ամփոփել ուզեց ընելիքները: Բայց կերպարանքը մթնցաւ, աչքերը լեցուեցան ու հոգւոյն ամբողջ զայրոյթը, ամբողջ խռովքը, ամբողջ ալեկոծութիւնը սառեցուց գինքը:

— Ի՞նչու կը լռես, անիծած, պոռաց զարշելի դատաւորը: Մինչեւ հիմակ լեզուդ չէր կենար, պէտք է խոստովանիս:

— Ես չեմ լռեր... գոչեց Վանական համարձակ շեշտով: Բայց պիտի թո՞ղուք որ ամէն բան յայտնեմ:

— Ազատ ես... բաւական է որ սուտեր չըլլան, առարկեց հարցաքննիչ դատաւորը:

Վանական գլխի շարժում մը ըրաւ ու գերագոյն ճիգով մը ըսաւ:

— Խոստովանեցայ թէ մեծ դատաւորը սպաննած եմ իմ պաշտօնատեղւոյն մէջ: Ասիկա բացայայտ է: Միայն պէտք է գիտնաք որ այդ ոճիրը գործեցի ոչ թէ անիրաւ տեղը, այլ խղճիս արդար ձայնէն թելադրուած:

— Թշուառական... ընդհատեց կրօնաւոր Մօլլան: Ինչպէս... խղճիդ ձայնը թելադրե՞ց քեզ ոճիրներ գործելու:

— Ի հարկէ, որովհետեւ ոճիրներ կան զորս մարդիկ խղճի արդար ձայն մը թելադրուած կը գործեն, շեշտեց Վանական. ըսել կ'ուզեմ թէ Աստուած կը հրամայէ:

— Լաւ անգամ, ընդհատեց Մօլլան՝ իր նստած տեղէն սարսռելով. Աստուծոյ անունը բերանդ մի առներ:

(Շար.)

ԱԶԴ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ՚ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է .—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեանի նոր հասցէն է .—

4, Rue de la Mare
MONTMORENCY (S. et O.)
Tél. : 964-19-67

ՇԱՀԱՆ ՆԱՏԻՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պ. Գինոս Տերոյեան կը փնտռէ իր որդին՝ Արսէն Տերոյեան զինուոր 1939–45ին կորսուած : Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կամ Ամերիկա է :

×

Բաղալեան Կիւրեղ, մօր անունը՝ Գիւզէլ, Թերջանցի. կորսուած 1943ին : Հօր անունը՝ Յարութիւն :

Իմացնել Գէորգ Մարգարեանի՝

33, Cité de la Lunette, Lancey (Isère-France)

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն եկած տարեցոտ զոյգի մը համար կահաւորուած սենեակ մը խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզի մէջ : Դիմել Յառաջի վարչութեան :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ց. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, *Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :*

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ :

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ *թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ .—*

Նիցշէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ) .— *Ծոմապահութիւն* (Տոքթ. Գ. Ալթունեան) .— *Երբ աղիքները չեն գործեր* (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի) .— *Վիշապածառ* (Յ. Իշխանեան) .— *Դարձեալ խլիրդ* (Քաղիան) .— *Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն* (Տոքթ. Աշ. – ճեան) .— *Հայերը հնարած են զարեջուրը* (Յովհ. Պապէսեան) .— *«Բժիշկ» մեքենաներ* (Փրոֆ. Պարին) .— *Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք* (Տոքթ. Գալուստ – եան) .— *Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան* (Տոքթ. Մառի Շիրլի) .— *Ի՞նչպէս լոգցնել երախան* (Մ. Աղաւելեան) .— *Երեւանի ձեռագրատունը* (Ա. Աղայեան) .— *Հայկական կերակուրները* (Տոքթ. Շ. Այվազեան) . — *Ջաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի* (Տոքթ. Պանծալի) . — *Ի՞նչպէս կերակրել երախան* (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ) :

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ *թիւը :*

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը : Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ՚արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

×

ԼԻՈՆ .— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուաոի սրահը :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ : Այս առթիւ պիտի պատարագէ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն ոանոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – ժիւսթ, Առնուվիլ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, *«Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր– ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ՚ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՎՄԱՅԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ վինիլ* իք *պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 27 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9214 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5015

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ՍԱՐՍԱՓԻՆ ՎԵՐՋ ՊԷՏՔ Է ԴՐՈՒԻ ԿԸՍԷ ՔԵՆԸՏԻ

—o—

ՄԱԿի առջեւ, նախագահ Քենըտի ճառ մը խօսեցաւ, նախ ոգեկոչելով Համըր–շըլտի յիշատակը: Ցիշեց թէ հանգուց–եալ ընդհ. քարտուղարը խաղաղութեան զոհուեցաւ ծառան եղած է եւ պէտք է շարու–նակել անոր գործը: Քենըտիի համար զօ–րացած «ՄԱԿ» մը իրական միակ լուծու–մըն է հիւլէական պատերազմի մը խնդ–րին: «Թո՛ղ դադրի սարսափը» ըսաւ Քենըտի. խօսելէ առաջ Համըրշըլտի յա–ջորդութեան մասին:

Ապագայ քարտուղարի մը համար ամե–րիկեան տեսակէտը պարզ է: Դէմ է խոր–հրդային թրօյքայի դրութեան: «Ինչ որ ալ ըլլան Համըրշըլտին ձգած տեղը գրա–ւելու դժուարութիւնները, այդ պարտա–կանութիւնը աւելի լաւ կը կատարուի մէկ հոգիի քան երեք հոգիի կողմէ: Նոյնիսկ թրօյքային երեք ձիերը երեք կառապան չունին, ամէն մէկը մէկ ուղ–ղութեամբ վազող: Այդ երեք ձիերը մէկ կառապան ունին: Այդպէս պէտք է ըլլայ նաեւ ՄԱԿի գործադիրին համար, բա–ցատրեց Միացեալ Նահանգներու նախա–գահը: Խօսելով Պերլինի մասին, Քենը–տի յայտնեց թէ չեն կրնար հրաժարիլ ի–րենց կենսական շահերէն, ոչ ալ խուսա–փիլ իրենց պարտաւորութիւններէն: «Ա–զատ քաղաք մը ուր ազատութիւնը կաշ–կանդուած ըլլայ անպատուութիւն պիտի ըլլար» ըսաւ նախագահը որ համաձայն ըլլալով հանդերձ բանակցութիւններու, [...]ժնուած իրաւունքներու փոխադարձ [...]րգանքին վրայ, պատրաստ է ուժին [...]ով պատասխանելու:

Քենըտի խօսեցաւ նաեւ ապազինման [...]ին «այսօր, երկրագունդին բնակիչ–[...]ը պէտք է նախատեսեն այն օրը երբ [...]երկրագունդը բնակելի պիտի չըլլայ [...]լեւս: Նախագահը առաջարկեց որ բա–[...]կցութիւնները վերսկսին անյապաղ, [...]ինչեւ այն ատեն երբ ապազինման ընդ–[...]նուր եւ ամբողջական ծրագիր մը [...]պատրաստուի եւ իրագործուի: «Պատ–[...]աստ ենք, ըսաւ Քենըտի, ասպարէզ [...]րդալու Խորհ. Միութեան ոչ միայն [...]ապազինումի արշաւին մէջ այլեւ՝ խա–[...]ղութեան արշաւին մէջ»:

[...]Ապագաղութականացման անդրադառ–[...]նալով, Քենըտի յիշեց թէ պատերազմի [...]վերջին ի վեր, 42 երկիրներ ի–[...]րենց անկախութիւնը ստացած են, մէկ [...]միլիոն հոգիներով մինչ ինքնորոշման ի–[...]րաւունքը դեռ չէ հասած խորհրդային [...]կայսրութեան դուռները:

[...]իր եզրակացութեան մէջ, Քենըտի [...]յայտնեց որ Միացեալ Նահանգները ա–[...]պիտի չտան որեւէ յարձակման, [...]ուժին սպառնալիքին առջեւ ալ պի–[...]տի չնահանջեն: Երբեք վախով պիտի [...]բանակցին, բայց երբեք պիտի չվախնան [...]բանակցելէ:

[...]Անկեղծները արտակարգ խանդավա–[...]ռութիւն մը ցոյց չեն տուած այս ճառին [...]ինչպէս որ Ամերիկացիք, նախապէս, [...]ակնկալած էին: Ֆիկառոյի [...]կը գրէ թէ պատմական էր [...]Քենըտիի համար որ առա–[...]ջին անգամ ըլլալով կը խօսէր ՄԱԿի ա–ռ–

վերջ դրած պիտի ըլլայ 16րդ յօդուածին տուած արտակարգ իրաւասութեանց զորս կը գործադրէ Ապրիլ 22էն ի վեր:

Երկուշաբթի օր տը Կոլ սկսաւ իր տե–սակցութիւնները կուսակցական խմ–բակցութեանց պետերուն հետ: Խօսեցաւ Ժողովրդական Շարժումի պարագլուխ–ներուն հետ եւ նախապէս Իւ Էն Էմի իր բարեկամներուն:

× Նախկին վարչապետ Փիէր Մենտէս–Ֆրանս մամուլի ասուլիս մը տուաւ եր–կուշաբթի օր: Դատապարտեց Ե. Հան–րապետութիւնը եւ անհրաժեշտ նկատեց «ուրիշ բանի» անցնիլ եւ «ուրիշ բանի» անցնելու համար առաջարկեց «առժամ–եայ կառավարութեան» մը կազմութիւ–նը»: Այդ դահլիճը երկու ամիսէն պէտք է լուծէ Ալժերիոյ հարցը եւ առաջարկ–ներ ներկայացնէ հիմնարկութեանց բա–րեփոխման համար: Արդարացնելու հա–մար իր տեսակէտները, Մենտէս կ՚ըսէ թէ վտանգ կայ, այդ վտանգը ֆաշիզմի վտանգն է, քաղաքացիական պատերազ–մի սպառնալիքներով եւ «մարդ մը չէ, նոյնիսկ բացառիկ որ մեզի պիտի պաշտ–պանէ ատկէ» կ՚եզրակացնէ Մենտէս:

× Գնդ. Վօտրէ եւ հարիւրապետ Սէն–Ռեմի որ առջի շաբաթ ծանր պատիժնե–րու դատապարտուեցան բացառիկ ատ–եանին կողմէ իբրեւ «դաւադիրներ», փախուստ տուին առջի օր երբ բժշկա–կան քննութեան համար, մէկը՝ Վալ Տը Կրաս, միւսը՝ Պէժէնի հիւանդանոցը զա–ցած էին: Նկատի առնելով որ այս փա–խուստին համար բազմաթիւ «մեղսակ–ցութիւններ» կան, այդ հաստատու–թեանց (երկուքն ալ զինուորական հի–ւանդանոցներ են) պատասխանատուները պաշտօնանկ եղան եւ Կարգապահութեան Ատեանի առջեւ պիտի քշուին: Ֆրէնի բանտին տնօրէնը, բժշկապետը, (Վալ Տը Կրասի եւ Պէժէնի) պաշտօնանկ եղան: Պաշտօնանկ եղան նաեւ Փարիզի հրապա–րակին հրամանատար — զօրավարը:

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ՀՈԿՏ. 2ԻՆ

[...]որ. տը Կոլ ձայն – պատկերասփիւ–[...]ճառ մը պիտի խօսի Հոկտեմբեր 2ին: [...]ոյ Թունիսէն 48 ժամ առաջ տը Կոլ

Օրէ Օրին

ՀԱՆԳԱՆԱԿ

—o—

Ստորագրուած՝ Գ. Պահրի եւ Յանձ–նախումբ, բարձր հայերէնով խմբագր–ուած յայտարարութիւն մը ինկաւ աչքիս տակ:

Այն օրերուն, երբ թանձրօրէն պղտո–րած է Հայկական Ջաղացքին ջուրը, հե–տաքրքրութիւն մը մղեր էր զիս երթալ պրպտում մը կատարել Հայկական Բարե–գործական Ընդհանուր Միութեան պաշ–տօնաթերթէն ներս՝ այն յոյսով որ թե–րեւս կը հանդիպիմ միտքերը պայծառա–ցնող գաղափարի մը:

Ի՞նչ գտնեմ որ ըսէք աղէկ:

Պատկերնե՛ր, պատկերնե՛ր, պատկեր–ներ: Երախաներու համար կը հրատա–րակուին, այստեղ Փարիզ եւ այլուր, պատկերազարդ հանդէսներ,— թոյլ տը–ւէք որ տղայական այդ հանդէսներուն նմանցնեմ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան այս պաշտօնա–թերթը, պատկերնե՛ր, պատկերնե՛ր, պատկերնե՛ր: Պիտի պատճառաբանեն թերեւս, ոմանք, թէ մեծածախս այս հը–րատարակութիւնը *տեղեկատու* մըն է միայն, ու չունի ուրիշ յաւակնութիւն,— այլ բացատրութեամբ՝ հարուստներու *փոթթիչէօռ* մըն է, հաւաքելու եւ *թրըսթ* ընելու համար հայկական դրամագլուխը:

Բայց, օրհնածնե՛ր, ձեր ընթերցողնե–րուն մէջ պատկեր – դիտող երախանե՞ր միայն կան, որ չեն հետաքրքրուիր գրա–կան, պատմական, գիտական շարժու–մով: Որպէսզի, վաղը, չըսուի «Մե՛ղք թուղթին», լաւ չէ՞ր ըլլար որ արժէքա–ւոր ուսումնասիրութիւն մըն ալ տպուէր ամէն մէկ թիւով: Փարիզ բազմաթիւ հանդէսներ կը տպուին *էնֆորմասիոնի* արժէքով, բայց եւ այնպէս անկիւն մըն ալ կը դնեն արժէքաւոր յօդուած մը, մնայուն խօսք մը: Ա՛յ, Փարիզի 10րդ թաղամասին մէջ, ուր կը բնակիմ, վա–ճառորդները պարբերաբար կը հրատա–րակեն նման թերթ մը, բայց չեն մոռնար սիւնակ մըն ալ յատկացնել գրականու–թեան, բժշկութեան, օրուան շարժում–ներուն, միշտ մեծանուն մասնագէտնե–րու ստորագրութեամբ:

Ջուրը պակաս, հաւու մը ծարաւն ան–գամ յագեցնելու անբաւական ասանկ պաշտօնաթերթերը, երբ, խոշոր գու–մարներ սպառելով, հարուստներու պատ–կերներու հրատարակութեամբ՝ կը ծա–ռայեն մարգարտաշող ածականներ միայն սպառելու, ինծի կը յիշեցնեն պարագայ մը.—

Փարիզի Նուպարեան Մատենադարա–նին վարիչը, Արամ Անտոնեան, ժամա–նակին, կը թելադրէ Հայկական Բարե–գործական Ընդհանուր Միութեան վարի–չին՝ հրատարակել պարբերաթերթ մը, հանրութեան ներկայացնելու համար Մատենադարանին գանձերը, անտիպ նիւթեր եւ լոյս չտեսած վաւերաթուղ–թեր: Մեծանուն վարիչը կը մերժէ դրամ յատկացնել ատանկ *պո՛չ* բաներու:

Եկուր տես որ վերը յիշուած Յանձնա–խումբը, «յարգանքի իր տուրքը» մա–տուցանելու համար Սփիւռքի հայ մտա–ւորականութեան «Նահապետին», ձեռ–նարկեր է տօնելու «ծերունազարդ վա–հան Մալէզեանի» 90ամեակը այլապէս.. *պո՛չ* բանով մը: Այդ *պո՛չ* բանը՝ հատոր մը, ուր պիտի ամփոփուին *կերոններու* հեղինակին «100 բազմերանգ բանաստեղ–ծութիւնները, մեծ մասամբ՝ արդէն հը–րատարակուած երեք հատորներու մէջ»:

Ահա այս հատորն է որ Յանձնախումբը «*Հո՛յղ ի քո՛յոյ քեզ մատուցանեմք*» ը–սելու ձեւով՝ պիտի ընծայէ «Երիտասարդ Ծերունիին», 90ամեայ Վահան Մալէզ–եանի, Նիսի իր բնակարանին մէջ տեղի ունենալիք տօնակատարութեան մը ըն–թացքին, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին:

Այդ հատորին խորագի՞րը:

Գլուխ – գործո՛ց մը: Գրաւ կը դնեմ որ պիտի չկարենաք գուշակել:

«Հանգանակ Հատընտիր Քերթուած–ներու»:

Ի՛նչ լաւ գտեր են բառը:

Հանգանա՛կ:

Ի՞նչ է արդեօք Հանգանակիչ Յանձնա–խումբին միտքը, այս գիւտով:

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութիւնը բողոքած է Անգարայի կա–ռավարութեան՝ Թուրքիոյ մէջ կատար–ուող Ատլանտեան Ուխտի ուժերու զին–ուորական փորձերուն համար: «Պոլսոյ եւ Սեւ Ծովի նաւահանգիստները տրա–մադրուած են Ատլանտեան Ուխտի ուժե–րուն, ինչ որ բռնաբարում մըն է Սեւ Ծովի նաւարկութեան օրէնքներուն», գիտել տուած է Մոսկուա իր բողոքագրին մէջ, աւելցնելով թէ անշուշտ Թուրքիա պատրաստ է այս դէպքերու հետեւանք–ները կրելու:

«ԹԱՍ» գործակալութիւնը կը հա–ղորդէ թէ Վարշաւայի ուխտի երկիր–ներու ռազմափորձերը պիտի կատարուին յառաջիկայ Հոկտեմբերին եւ Նոյեմբե–րին:

ԻՐԱՔԻ Քիւրտերը Խրուշչեւի ուղղուած հեռագրով կը խնդրեն որ միջամտէ ՄԱԿի մօտ, քրտական հարցը արծարծելու հա–մար: Քիւրտերը կը խնդրեն նաեւ Խոր–հրդային կառավարութենէն դադրեցնել զէնքերու յանձնումը Քասըմի ուժերուն: «Այս զէնքերը կը գործածուին սպաննե–լու համար Քիւրտիստանի քաղաքացինե–րը»: Լուրը հաստատուած չէ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Օպզըրվըրը հրատարակած է Համըրշըլտի հետ ունեցած իր վերջին տեսակցութիւնը, Լէօփոլտվիլի մէջ: Ըստ անգլիացի լրագրողին Համըրշըլտ յայտարարած է թէ Չոմպէէն պիտի պա–հանջէ Քաթանկայի բանակին մաս կազ–մող վարձկաններու մեկնումը: Նախա–տական նախադասութեամբ մը, Համըր–շըլտ ըսած է անոնց համար թէ «Ալժե–րիայէն եկած արկածախնդիրներու մնա–ցորդացն է»: ՄԱԿի հանգուցեալ քար–տուղարը ըսած է նաեւ թէ կ՚ուզէ ա–ռաջքն առնել արիւնահոսութեան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ քննութիւն մը կը պահանջէ Համըրշըլտի օդանաւին արկա–ծին մասին: ՄԱԿի սպասարկութիւնները համոզուած են թէ պարզ արկած մըն էր: Ռուսերը կասկածելի կը գտնեն նոյնիսկ միակ վերապրողին մահը, երբ 48 ժամ առաջ յայտարարուած էր թէ աւելի լաւ է եւ պիտի առողջանայ:

ԿԻՒՐՍԷԼ պաշտօնապէս բացուած յայ–տարարեց Թուրքիոյ ընտրապայքարը: Ցորդորեց որ կուսակցութիւնները ժողո–վուրդին կրօնական զգացումները չշա–հագործեն: Չորս կուսակցութիւններ կան ընտրական բեմին վրայ.— Հալք (Ըսմէթ Ինէօնիւ), Նոր – Թուրքիա (Էքրէմ Ալի–ճան), Արդարութեան կուսակցութիւն (Կիւմուշփալա) եւ Ազատ Ազգի կուսակ–ցութիւն (Պելիքպաշը), Մենտերէսի տղան քաշեց իր թեկնածութիւնը: Կ՚ըս–ուի թէ հայրը կտակ ըրած է որ զաւակը քաղաքականութեամբ չզբաղի:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ նախագահական հրո–վարտակ մը հրատարակուեցաւ որ կը ստիպէ պետական պաշտօնեաներուն ի–րենց եկամուտին աղբիւրները յայտարա–րել (վերջին տասը տարուան ընթացքին): 60 օր պայմանաժամ կը տրուի այս յայ–տարարութեան համար որ նոր քայլ մըն է դէպի երկրին ընկերվարականացումը: Անհատական եկամուտը պէտք չէ տասը հազար ոսկին անցնի (140.000 Ն. Ֆ.) եւ 21.000 Ն. Ֆ.էն աւելի աշխատավարձքե–րը պէտք է նախագահական յատուկ հրո–վարտակով մը, հաւանութիւն ստանան:

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ եւ յատկապէս Էլիզա–պէթվիլի Եւրոպացիները սարսափահար կը ձախչին երկրէն: Հազարաւոր անօթի պալուպաններ քաղաքները կը խուժեն եւ կ՚ուզեն ուտել իրենց ձեռքը անցած Եւրոպացիները:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի Բանա–կի հրահանգները մասամբ գործադրուե–ցան: Նոյնիսկ Լիոնի մէկ հրապարակին վրայ կը ծածանէր, Կ. Գ. Բ.ի (O. A. ՏS) դրօշակը: Օռանի մէջ հազարաւոր սեւ դրօշակներ պարզուած էին ամէն կողմ: Բախումներ եղան Ալժէի մէջ:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց անգլիական հեռատեսիլին թէ պիտի քաշուի:

ՆԻԺԵՐԻ նախագահը Տիորի Համանի պաշտօնական հիւրն է Թմանայի:

ՄՈՆԹԷ – ԳԱՐԼՕՅԻ մէկ աղամանդա–վաճառի ցուցափեղկէն 250 միլիոնի գո–հարեղէն գողցուեցաւ առջի օր:

ՊԻԶԵՐԹԻ հարցը միշտ լուծումի կը սպասէ: Կը թուի թէ ֆրանքօ-թունուզ–եան խօսակցութիւնները անելի յանգած են, նկատի առնելով որ, ըստ Թունուզ–եան աղբիւրներու, Ֆրանսա միտք չունի իր զօրքը քաշելու: Ֆրանսական շրջա–նակները աւելի լաւատես են:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ միլիառատէր մը՝ Արթըր Ճեֆրէս անձնասպան եղաւ փարիզեան պանդոկի մը մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սեպտեմբեր 17ը Գերմանիոյ երկու մասերուն մէջ զբաղեցուց ժողովուրդը քուէի խնդրով: Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ընտրութիւն կատարուեցաւ համայնական եւ քաղաքային վարչութեանց ներկայացուցչական ժողովներու համար, իսկ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ Պունտըսթակի երեսփոխաններու ընտրութեան քուէարկութիւնը :

1) ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Արեւելեան Պերլինի շրջանամասին հետ ունի մօտ 17 միլիոն բնակիչ, որուն 12·5 միլիոնը ընտրական իրաւունք ունեցողները համակարծիք բոլոր կուսակցութիւններու կողմէ որոշուած ցանկերը քուէարկեցին 99 առ հարիւր մասնակցութեամբ (12·3 միլիոն քուէով): Հակառակ քուէ չկայ: Միայն 0·04 առ հարիւր սխալ գծուած կամ չգծուած քուէներ համրուած են, ինչ որ ըսել է «միաձայնութեամբ քուէարկուած»: Ուլպրիխթ, որ Վիլհելմ Փիքի մահէն ետք նախագահն է «պետական Խորհուրդին», յայտարարեց թէ այս քուէարկութեան արդիւնքը « մեր քաղաքացիներու համակարծիք ըլլալուն նշանն է մեր գործաւորական եւ գիւղացիական պետութեան հետ»: Այսինքն քաղաքացիները Օգոստոս 13էն ի վեր ձեռք առած պաշտպանողական միջոցներուն հաւանութիւնը տուած եղան, որուն հետեւանքով Արեւելեան Գերմանիան եւ Պերլինը խիստ պայմաններով բաժնուած է Արեւմտեան Գերմանիայէն եւ Արեւմտեան Պերլինէն պարիսպներով, փշաթելերով եւ զինուորական հսկողութեամբ : Այլեւս ոչ ոք կրնայ փախուստ տալ դէպի արեւմուտք, բացի այդ սահմանապահ ոստիկան զօրքերէն, որոնցմէ 110 հոգի փախած են մէկով – երկուքով վերջին չորս շաբթուան մէջ... (Օգոստոս 13էն առաջ օրական 800 – 1000 հոգի) : Ըստ Ուլպրիխթի այդ միջոցառումները խաղաղութեան կը նպաստեն եւ չուտով պիտի յաջողի առանձնակի հաշտութեան դաշինք մը Խորհրդ. Միութեան հետ : Խաղաղութիւն, հաշտութիւն, ո՞վ չուզեր այդ: Ճիշդ է բոլոր քուէարկողները կը ցանկան իսկական խաղաղութիւն եւ ազատութիւն. միեւնոյն է թէ ինչպէս ընտրեցին 209·000 համայնական եւ քաղաքային ժողովականներ՝ ըստ «ազգային ճակատի» կազմած ցանկին :

2) ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պունտըսթակի երեսփոխանական ընտրութիւնները հետաքրքրական են մանաւանդ իրենց անակնկալ հետեւութեամբ, որ անխուսափելի է ռամկավարութեան գործադրութեան առեն :

Արեւմտեան Գերմանիոյ 54 միլիոն Գերմաններէն մօտ 37 միլիոնը քուէի իրաւունք ունէին. ասոնցմէ 31·5 միլիոնը ազատ եւ գաղտնի քուէ տուին ութ կուսակցութիւններու. չորս կուսակցութիւններ քուէներու հինգ առ հարիւրէն աւելի ունենալով շահեցան հետեւեալ թիւով քուէներ եւ երեսփոխանական աթոռներ.

Քրիստոնէական – ժողովրդավար 11·– 225·646 ձայն, 191 աթոռ (1957ին՝ 217):

Քրիստոնէական–ընկերային 3·014·338 ձայն, 50 աթոռ (1957ին՝ 53):

Սոցիալ – Դէմոկրատ 11·406·253 ձայն, 190 աթոռ (1957ին՝ 169):

Ազատական – ժողովրդավար կուս. 4·009·988 ձայն, 66 աթոռ (1957ին՝ 41):

Երկու Քրիստոնէական Միութիւնները միացեալ խմբակցութիւն կազմած են միշտ երեսփոխանական ժողովին մէջ. նախորդ Պունտըսթակին մէջ ունէին 270 աթոռ եւ բացարձակ մեծամասնութիւն, հետեւաբար միւս կուսակցութիւնները ստիպուած էին, նաեւ միասին, ենթարկուելու մեծամասնութեամբ տրուած որոշումներու, կամ զոհանալու կառավարութեան ընթացքին դէմ բողոքելով : Ներկայ Պունտըսթակին մէջ Քրիստոնէական Միութիւնները միւս երկու կուսակցութիւններուն դէմ փոքրամասնութեան մէջ կը մնան, հետեւաբար ջանադիր են Ազատական կուսակցութեան հետ կառավարութիւն կազմելու եւ գործակցելու, բայց այս կուսակցութեան վարիչը, Մենտէ, պնդեց իր տեսակէտին վրայ թէ կ'ընդունի գործակցութիւնը եթէ վարչապետը — Փրոֆ. Լուտվիկ Էրհարդ ըլլայ : Այս կուսակցութիւնը աւելի առաջ ալ Ատընաուըրի վարչապետութեամբ կառավարութեան մասնակցած էր, սակայն ճաշակած ըլլալով Ատընաուըրի միահեծանութեան հակումները (այս պատճառով ալ Ազատ. – ժողովրդավար նախարարներ ժամանակէ առաջ հրաժարած են իրենց պաշտօններէն) տրամադիր չերեւար գործելու Ատընաուըրի գլխաւորութեամբ : Միւս կողմէ ոչ Ատընաուըր, ոչ ալ Մենտէ Սոցիալ – Դեմոկրատներու հետ կառավարութիւն կազմելու հաւանութիւն ունին: Կը թուի թէ ներկայ քաղաքական փափուկ վիճակը նկատի առնելով պետական նախագահ Լիւպքը պիտի փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, ընդունիլ տալու համար Ատընաուըրի վարչապետութիւնը ժամանակաւորապէս, մինչեւ որ գերմանական տագնապը անցնի եւ Ատընաուըր ինքն իսկ հրաժարի պաշտօնէն մէկ կամ երկու տարուան ընթացքին եւ իր տեղը տայ Էրհարտի կամ Շթրաուսի: Վիլի Պրանտ, որ ընտրական պայքարին մէջ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ իր կուսակցութեան դիրքը աւելի զօրացուց, յոյս չի կրնար ունենալ վարչապետութեան պաշտօնին ներկայ պայմաններուն մէջ, բայց իր պատրաստակամութիւնը ամէն կերպով կառավարութեան գործերուն մասնակից ըլլալու, իր հետ կուսակցութեան կ'ապահովէ շատ համակիրներ: Արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ սկըզբունքով գործակից են ներկայիս այս չորրորդ Պունտըսթակի չորս կուսակցութիւնները, որովհետեւ մեծ վտանգի մը առաջ միասնաբար գործելու կարեւորութիւնը կը զգան, եւ այս է պատճառը որ Վիլի Պրանտ կ'առաջարկէ նոյնիսկ ամէն կուսակցութիւններուն գործակցութեամբ կառավարութիւն կազմել որպէսզի միացեալ ուժերով յաղթեն սպառնացող վտանգին, որն է եւ կը մնայ ամէն Գերմանացիի համար վերջնական բաժանումը Գերմանիոյ, այսինքն Խրուշչեւի նախատեսած ծրագիրը՝ առանձին դաշինք Արեւելեան Գերմանիոյ անջատեալ մասին կառավարութեան հետ :

Աշխարհի քաղաքականութիւնը կը դառնայ Գերմանիոյ շուրջ. այս գիտակցութեամբ Պերլինի խիստ անջատումը ամբողջ Գերմանիոյ քաղաքական հարցին նախաքայլը կը համարուի գերման կուսակցութեանց վարիչներուն կողմէ: Ատընաուըրի անձին հմայքը անհրաժեշտ կը հանդիսանայ գոնէ որոշ ժամանակի մը համար: Տասներկու տարի արեւմտեան Գերմանիան վարպետօրէն առաջնորդող այս անձնաւորութիւնը, հակառակ իր ութսունըհինգ տարիքին, աշխոյժ է եւ գործօն դեր ստանձնելու ի վիճակի է առաջուան պէս: Բացայայտ է որ գերման հանրային կարծիքը օգտակար կը համարի Ատընաուըրի ձեռքին մէջ պահել պետութեան ղեկը, որովհետեւ, անոր հանդէպ յարգանք ունի թէ՛ բարեկամը, թէ՛ հակառակորդը :

Ատընաուըր կրնայ ըստ օրէնքի մինչեւ Հոկտեմբեր 15 պաշտօնի վրայ մնալ: Անկէ վերջ նախագահ Լիւպքը սահմանադրութեան 63րդ յօդուածին համաձայն երեսփ. ժողովին պէտք է առաջարկէ նոր Պունտըսքանցլերին անունը: Մերժուելու պարագային ժողովը պարտաւոր է մէկ օրուան մէջ ուրիշ թեկնածու մը ներկայացնել :

Այսպէս ուրեմն ռամկավարական քուէարկութեան թուաբանութիւնը գլխուցաւ կրնայ պատճառել ամէնէն պազարիւն եւ ինքնավստահ պետական վարիչին, որ էր Ատընաուըր մինչեւ Սեպտեմբեր 17 թուականը :

Պ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Տարուէ տարի հայ գիրքին գանձարանը կը հարստանայ նորանոր արժէքներով: Կը հաւաքուին ոչ միայն հինը եւ արժէքաւորը ու հազուագիւտը, այլեւ մեր օրերուն հրատարակուող հայերէն բոլոր գիրքերը, պարբերաթերթերը եւ միւս նիւթերը, որոնք լոյս կը տեսնեն Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ: Այս աշխատանքը արագացնելու գործին կը նպաստէ 1959ին գրադարանին մէջ կազմակերպուած հայկական մատենագիտութեան բաժինը, որուն նպատակն է կազմել հայերէն տպագիր հրատարակութիւններուն, եւ առաջին անգամ հայ գիրքերուն լիակատար մատենագիտութիւնը՝ սկսած առաջին հրատարակութենէն (1512) մինչեւ 1960: Անշուշտ, դժուարին աշխատանք է այս, քանի որ հայերէն տպագրութեան գործը սկսած է օտար երկիրներու մէջ եւ այսօր ալ Հայութեան գրալի մէկ մասը կ'ապրի մեր հայրենիքի սահմաններէն դուրս: Պէտք չէ մոռնալ, որ մինչեւ անցեալ դարու կիսուն հայ տպագրութեան կարեւոր կեդրոնները եղած են Վենետիկ ու Վիեննա, Ամսթերտամ եւ Լոնտոն, Կ. Պոլիս եւ Կալկաթա, Պետերպուրկ եւ Աստրախան :

Թերեւս այդ է եղած պատճառը, որ այսքան կարեւոր գործ մը, այսինքն ցուցակի մը կազմութիւնը, իրականացած չէ մինչեւ այսօր: Տարիներ առաջ այս ուղղութեամբ փորձեր եղած են, բայց բոլորն ալ ձախողած են, դժբախտաբար : Յիշատակութեան արժանի են հայ մշակոյթի երկու անխոնջ մշակներու՝ Գ. Զարբհանալեանի «Հայկական մատենագիտութիւնը », որ լոյս տեսաւ 1883ին, Վենետիկի մէջ եւ՝ անկէ քառորդ դար ետք հրատարակուած ՀայրԱ. Ղազիկեանի «Հայկական նոր մատենագիտութիւնը »: Այս երկու աշխատութիւններն ալ ըստ էութեան ծանօթագրուած այբբենական ցանկեր են: Անկէ զատ, ասոնցմէ առաջինը մասնագիտական լուրջ թերութիւններ ունի, իսկ երկրորդը մնացած է անաւարտ :

Այս ձեւի կարեւոր ձեռնարկ մը կարելի է գլուխ հանել միայն մեր օրերուն: Գրադարանին մէջ տարիներու ընթացքին հաւաք նետած են բաւական թիւով երիտասարդ մասնագէտներ, որոնք ձեռնհաս են գիտական աշխատանք կատարելու համար : Մատենագիտական բաժինը, հակառակ իր կարճատեւ գոյութեան, արդէն գզալի աշխատանք կատարած է այդ ուղղութեամբ : Երեւանի գրադարանի հնատիպ գիրքերու ֆոնտերու եւ մատենագիտական աշխատութիւններու նիւթերու հիման վրայ կազմուած է հայերէն հին գիրքերու (1512 – 1800) քարտարան՝ մատենագիտական ծանօթութիւններով: Այդ քարտարանին մէջ կը տրուի իւրաքանչիւր գրքին համառօտ նկարագրութիւնը եւ ամէն մէկ նկարագրութեան տակ յիշատակուած են Հայաստանի այն գրադարանները, որոնք ունին այդ գիրքերէն: Քարտարանը ցանկի ձեւով կը հրատարակուի եւ կ'ուղարկուի աշխարհի այն գրադարաններուն, որոնք ունին հայերէն գիրքեր: Ցանկը ստանալով, գրադարանները կը նշեն իրենց մօտ եղած այն գիրքերը, որոնք կը բացակային ցանկին մէջ եւ ապա ճշդուած ցուցակը կ'ուղարկուի ետ՝ գրադարան, որ նախատեսած է այդ նիւթերու հիման վրայ 1962ին հրատարակել հայ հնատիպ գիրքին լիակատար մատենագիտութեան առաջին հատորը: Բաժինը կ'աշխատի նաեւ մատենագիտութեան յաջորդ հատորներուն վրայ: Արդէն կըզմնապատկուած է գրադարանի հայերէն ամբողջ ֆոնտին այբբենական ցուցակը, որ, գրադարանին գիրքերուն հետ համեմատութեան դրուելէ ետք, կը համեմատուի Հայաստանի եւ տարածաշրջանի աշխարհի այն բոլոր գրադարաններուն հետ, որոնք ունին հայերէն գիրքեր: Ամբողջացուելէ եւ ճշդուելէ ետք կը կազմուի համահաւաք ցուցակ մը, որ կը հրատարակուի առանձին հատորներով, ըստ գիտութեան ճիւղերու եւ բնագաւառներու :

Երեւանի գրադարանի հայերէն գիրքերու պահեստներու մասին եղած այս համառօտ ակնարկէն ետք, պէտք է յիշատակել նաեւ անոր ռուսերէն գիրքերու պահեստը, որ ամբողջ Հայաստանի գիտութեան, թեքնիքի եւ մշակոյթի տարբեր բնագաւառներուն նուիրուած ռուսերէն գիրքերուն ամէնէն հարուստ հաւաքածոն է: Արժէքաւոր եւ հազուագիւտ շատ գիրքեր կան հոս: Յիշատակութեան արժանի են Լազարեան ճեմարանէն ըստացուած մեծաքանակ հայագիտական եւ արեւելագիտական գիրքերը, Ա. Ն. Ռադիշչեւի երկերու հաւաքածոյին առաջին գիրքը, տպագրուած 1807ին, որմէ շատ քիչ օրինակներ պահուած են Ռուսիոյ մէջ. Մ. Լոմոնոսովի Ռուսաց լեզուի քե-

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՍԸ

Մի օր մեքենայով գնում եմ լեռները, գնում եմ հիւանդ ընկերոջս տեսնելու : Բժիշկների խորհրդով նա բարձրացաւ սարերի մաքուր օդում սիրտը բուժելու, բայց ահա տագնապալի հեռագիրը շտապ կանչել է ինձ. «Նորից սրտի ծանր նոպայ»... Հեռագիրը յղել էր նրա եղբայրը: Քաղաքի բարեկամներիցս մէկը իր «թեթեւիկը», ինչպէս ինքն է անուանում իր ինքնաշարժը, երկու օրով զիջել է ինձ :

Գնում ենք ժամը 60–70 քիլոմեթր արագութեամբ, եւ ես գոհ եմ, որ շուտ կը հասնեմ կամ կը հասնեմ ճիշդ այն ժամին, երբ ընկերոջս եղբայրը, իր հեռագրի համաձայն, պիտի դիմաւորի ինձ եւ տանի իր տունը :

Սկզբում մի առժամ գնում ենք դաշտային հարթ ճանապարհով, որի երկու կողմը ալեծածան, հասկաւորուած արտեր են. տեղ – տեղ դաշտում երեւում են նոր հնձած խոտերի լասեր ու բլուրներ, եւ օդը հագեցած է նրանց անուշ բուրմունքով: Ձնայած ճանապարհը լաւ է, անց ու դարձը սակաւ, բայց ես այնքան էլ հանգիստ չեմ... Ճշմարիտն ասած, ամէն անգամ ինքնաշարժ նստելիս, ինձ պաշարում են լուրջ կասկածներ եւ ներքին մի անհանգստութիւն, ինչ ունենում է մարդ ան՝յայտ, անծանօթ վայրեր մեկնելիս : Ես թէեւ չեմ մեկնում ինձ անյայտ վայրեր, բայց եւ այնպէս հանգիստ չեմ :

— Որտեղի՞ց եւ ինչից է այդ, — կը հարցնէք դուք: Այստեղ խորհրդաւոր ոչինչ չկայ : Պարզ ասած՝ վստահութիւն չունեմ շարժավարների վրայ, մանաւանդ անծանօթ շարժավարների վրայ, թէ տեղ կը հասցնեն անվնաս, դիտմամբ կանգ չեն առնի ամայի վայրերում, ինչ որ պատրուակով չեն թեքուի մի կողմ՝ « բարեկամ » կամ բեռ վերցնելու եւ, ով է իմանում, ինչ քմահած բաներ... Այս կարգի բաներից խուսափելու համար ես պատրաստ եմ առատ վարձատրել նրանց, բայց ինքնասիրութիւնս թոյլ չի տալիս այդ անելու, եւ ես միշտ վատ եմ զգում, որ մարդը խաբում է ինձ եւ ես չեմ կարող ասել. «Ամաչիր: Այդպէս չի կարելի: Դու իրաւունք չունես այդ անելու»: Որ եւ է այլ գործի մարդու, թէկուզ եւ պաշտօնակցի կարելի է դիտողութիւն անել, բայց չգիտես ինչու, շարժավարներին՝ ընդունուած չէ ....

Այս է պատճառը ահա, որ ես հանգիստ չեմ լինում ինքնաշարժով տեղ մեկնելիս: Այժմ էլ մեծ տարակոյսով եմ նստել շարժավարի կողքին: Առ մօտ 30 – 32 տարեկան տղամարդ է. ճակատին եւ աջ այտի վրայ ունի բարակ, երկար, սպիտակ կարած սպիներ, որոնք նրան տալիս են ոչ այնքան բարեհամբոյր տեսք : Բացի այդ՝ նրա ձախ ձեռքի միջնամատը կեռ է եւ անշարժ, թւում է՝ ջղերը կտրուած են: Որովհետեւ ամառ է՝ նա գլխաբաց է (կեպին դրել է իր առջեւի խորշում), թեւքերը մինչեւ արմունկները քշտած, այդ պատճառով երեւում են բազուկների վրայ եղած դաջուածքները՝ ինչ որ տարօրինակ տառեր թէ գծեր իրար հիւսուած : Գուցէ եւ իր անուան – ազգանուան սկզբնատառերն են դրանք՝ չգիտեմ: Բայց այդ նախշերը, որ միշտ եւ ամէն դէպքում, տհաճ տպաւորութիւն են անում վրաս, ես համարում եմ ոչ միայն վատ ճաշակի, այլեւ վատ բարքի նշան. եւ քանի որ նա կրում է այդ անխորժ նշանները եւ դրան վերադիր՝ մի-ռայլ է, դրանից եզրակացնում եմ, որ նա հին դպրոցի շարժավար է եւ պիտի ունենայ իր ընկերակիցների մի մասի յատուկ «բարեմասնութիւնները» եւ գուցէ աւելի :

Այս ամէնը խորացնում են մէջս եղած անվստահութիւնը եւ ես որոշում եմ զգոյշ լինել նրա հետ: Սակայն ի՞նչ կարելի է անել զգոյշ լինելու եւ անախորժ փորձանքներ կանխելու համար ... Այսպիսի պարագաներում ես չգիտեմ մի այլ միջոց, քան այն, որ շարժավարի ընկերը պէտք է լինել սիրալիր, այսինքն՝ ընկերաբար զրուցել հետը, հետաքրքրուել նրա կեանքով, ապրուստով եւ ճանապարհի պաշարին մասնակից անել նրան:

(1 Շար.)

ԱՏ. ԶՈՐԵԱՆ

...ականութիւնը (1775) եւայլն:

Գրադարանին մէջ մեծ թիւ կը կազմեն նաեւ Խորհրդային Միութեան մաս կազմող այլ եւ այլ ազգերու գիրքերը:

Ուշագրաւ են նաեւ գրադարանին օտար լեզուներով գիրքերը, որոնց մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ արեւելագիտութեան բաժինը, ուր քիչ թիւ չեն ներկայացներ Հայաստանի վերաբերող, ինչպէս նաեւ կովկասագիտութեան նիւթերով գիրքերը: Հարուստ հաւաքածոներ ունի անգլիական գեղարուեստական գրականութեան բաժինը՝ դասականներու, ամէնէն առաջ Շէյքսփիրի գործերուն շքեղ հրատարակութիւններով, ֆրանսական բաժինը եւն.:

Երեւանի գրադարանին փառքն ու պարծանքը, սակայն, պէտք է տեսնել ոչ թէ այն բանին մէջ, թէ ինչքան եւ ինչ տեսակ հազուագիւտ գիրքեր կան հոն, այլ անոր մէջ, թէ որքան շրջանառութիւն ունի գիրքը ժողովուրդին մէջ, որքան է ընթերցողներուն թիւը, որքան արագ կը բաւարարէ գիրքին խուռներամ պահանջքը: Վերջ ի վերջոյ, Երեւանի գրադարանը, թէկուզ գիտական, գրապահոց մը չէ եւ պէտք չէ կտրուի ընթերցող զանգուածէն: Ընդհակառակն, գրադարանը պէտք է — եւ այդպէս ալ է արդէն — բազմաթիւ թելերով կապուած ըլլայ ընթերցողներու լայն զանգուածին հետ եւ բազմակողմանի օգնութիւն ցոյց տայ անոնց, առաջին առթիւ բոլոր ձեւերով շարժման մէջ դնելով իր միլիոնաւոր գիրքերուն լաւագոյն մասը:

Մայրաքաղաքին եւ ամբողջ Հայաստանի արդիւնաբերութեան կեդրոնները, գիտա-հետազօտական հիմնարկութիւնները եւ դեռ ուրիշ հաստատութիւններ Երեւանի գրադարանէն մէջ — գրադարանային բաժանորդագրութեան միջոցաւ մատենագիտական գիրքեր կը վերցնեն տեղւոյն վրայ օգտագործելու համար: Այս ուղղութեամբ աւելի արդիւնաւէտ օգնութիւն ցոյց տալու համար 1956ին կազմակերպուեցաւ թէքնիք գիրքերու յատուկ բաժին մը: Այս բաժինը կը մշակէ եւ կը սպասարկէ թէքնիքի վերաբերեալ յատուկ նիւթեր՝ գիւտերու նկարագրութիւնը, մեքենաները օգտագործելու հրահանգներ, հաղորդագրութիւններ եւայլն: Անկէ զատ, բաժինը կը հրատարակէ յանձնարարական ցանկեր այս կամ այն՝ այժմէական նիւթի շուրջ եւ կ'ուղարկէ հիմնարկ-ձեռնարկութիւններուն, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ կու տայ նոր գիրքերու մասին: Այդ ցանկերէն կարելի է յիշատակել, օրինակ, «Օգնութիւն գիւղատնտեսութեան մեխանիզատորին», «Բնական կազը եւ նրա օգտագործումը», «Ինչ կարող է կարդալ շոֆերը իր մասնագիտութեան մասին», «Ինչ կարող է կարդալ ելեկտրամոնտորը իր մասնագիտութեան մասին» գրացուցակները: Անկէ զատ, բաժինը թէքնիք գիրքերու ցուցահանդէսներ եւ քննարկումներ կը կազմակերպէ նաեւ արդիւնաբերական կեդրոններու մէջ:

Ժողովրդական տնտեսութեան եւ մշակոյթի զարգացումին օգնելու նպատակով գրադարանը 1939էն ի վեր կը հրատարակէ յատուկ ցանկեր, հանդիսանալով յանձնարարական մատենագիտութեան կեդրոն: Վերջին տարիներուն գրադարանի տեղեկատու մատենագիտական բաժինը «Ինչ կարդալ գիւղատնտեսութեան մասին» ընդհանուր խորագրին տակ պրակներով լոյս ընծայած է «Պայքար բարձր բերքի համար», «Եգիպտացորեն», «Այգեգործութիւն», «Նորը գիւղատնտեսութեան մէջ» եւ այլ յանձնարարական ցանկեր: Այդպիսի ցանկեր հրատարակուած են նաեւ «Օգնութիւն արդիւնաբերութեան աշխատողներին» շարքով:

Տեղեկատու մատենագիտական բաժինը կարեւոր աշխատանք կատարած է հայ ժողովուրդի կարեւոր մարդոց՝ գրողներու, գիտականներու, գործիչներու, երաժիշտներու անձնական մատենագիտութիւնը ստեղծելու ուղղութեամբ: Այդ արժէքաւոր աշխատութիւններէն պէտք է յիշատակել «Խաչատուր Աբովեան», «Միքայէլ Նալբանդեան», «Դերենիկ Դեմիրճեան», «Ալեքսանդր Շիրվանզադէ», «Եղիշէ Չարենց», «Ակսել Բակունց» մատենագրութիւնները: Տպագրութեան համար կը պատրաստուի Յովհաննէս Թումանեանի մատենագիտութիւնը:

(2 Շար.)

Ա. ԹԻՐԱԲԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(ՕԳՈՍՏՈՍ 30, 1927)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ հայրս ալ իմանար ի՛նչ պիտի պատասխանէի: Հայապործ Կարապետը «կեցիր» եւ «գնա» փողոցի ազդանշանին մօտ ինքնաշարժին մէջ կը սպասէր: Ձեռքով թեթեւ եւ անհոգ բարեւ մը տուաւ, ու բաներ մը ըսաւ:

Անոր ալ դէմքը տխուր էր ու ձայնը հիւանդ: Եւ երբ մեր տան առջեւ հասայ տեսայ թէ փողոցն ամբողջ մեռելի մը նման լուռ էր:

Վայրկեան մը դրան առջեւ կեցայ:

Վախ մը բռնեց սիրտս: Մեր տանը շունը ժօլին, վազելէն եկաւ ու սկսաւ ոտքերուս քսուիլ եւ ցատկոտել: Անոր ներկայութենէն քաջալերուած դուռը բացի եւ ներս մտայ: Հայրս, մայրս եւ մեր դրացիները հիւրանոցի բոլորակ սեղանին շուրջ նստեր էին տխուր ու տրտում:

Ի՞նչ պատահած էր: Մայրս գոգնոցովը աչքերը կը սրբէր, իսկ հայրս գլուխը ձեռքերուն մէջ բռնած էր: Ոտքերուս ձայնէն հայրս գլուխը վեր առաւ ու կարմրած աչքերով նայեցաւ:

Անոր ակնարկին խոր ծանրութիւն մը կար:

Նշան էր թէ մեծ վիշտ մը ունէր ան:

Անակնկալ աղէտ մը իջած էր այդ մշտուրախ մարդու գլխուն: Բայց ի՞նչ կրնար ըլլալ: Չորս դիս կը նայէի:

Մեր տան անդամները հոն էին, արկած մը չէր կրնար պատահած ըլլալ:

Արդեօք մեր հեռաւոր ազգականներէն որեւէ լո՞ւր մը հասած էր...

Այս մտածումներուն մէջ էի, երբ հայրս նշան ըրաւ որ մօտենամ: Քաջալերուած մօտեցայ ու ակամայ շրթներէս դուրս թռաւ.

— Ի՞նչ է պատահեր, ինչո՞ւ տխուր էք:

— Տխուր լուր մըն է տղաս, ըսաւ հայրս, մեծ կորուստ մը, ամէնուս է, ամբողջ ազգին է: Պատասխանը հանելուկային եւ խորհրդաւոր ծանրութեամբ վրաս ինկաւ:

Ուրեմն, մեր տունը, մեր անդամներուն վնաս չկայ: Բայց առկէ աւելի ծանր բան մը պատահած ըլլալու է, «մեծ կորուստ մը ամէնուս»:

Հօրս այս բառերը չարագուշակ ազդանշանի մը պէս արձագանգեցին մէջս:

— Տղաս, շարունակեց հայրս, Հայ ազգը այսօր կորսնցուց իր մեծ ու քաջ զաւակը — Անդրանիկը մեռած է:

Մայրս հեկեկանքով արցունքները սրբեց եւ հօրս դէմքը խոժոռ ու մռայլ արտայայտութիւն մը ստացաւ:

Չպատասխանեցի, մօրս արցունքները վարակեցին զիս եւ ես ալ անգիտակցաբար ձեռքերս աչքերուս տարի...

Սարգիս խնամին ատենը անգամ մը քթին ծռիկը վեր վեր քաշելով Անդրանիկի կեանքէն պատմութիւններ կը պատմէր:

«Ծովասար», «Առաքելոց վանք», «Աղթամար», «Սասուն» անունները տալով:

Եւ այնպէս յուզումով հերոսին կեանքէն կը պատմէր որ, մենք լացն ու սուգը մոռցած անոր շրթներէն կախուած մտիկ կ'ընէինք: Ան իր խօսքերը վերջացուց ըսելով, մենք Անդրանիկը սիրած ենք, կը սիրենք եւ պիտի սիրենք:

Ես որ առկէ առաջ հետաքրքրուած չէի Անդրանիկով, հիմա սկսաւ մտքիս մէջ տեղ բռնել: Տեսած էի զայն բեմերուն, ճամբաներուն վրայ եւ տուներու մէջ:

Սովորական մահկանացուներէն տարբեր էր, առինքնող բան մը ունէր:

Թիկնեղ բարձր հասակը, ճակատէն դէպի ետ սանտրուած ալեխառն մազերը, ոլորուն պեխը եւ սիրուն դէմքը տիրական, հմայիչ եւ գերող էին:

Եւ երբ մտքիս անցեալի դէմքը կը գծէի աչքերուս առջեւ, սեղանին վրայ դրուած թերթը վերցնելով նայեցայ անոր լուսանկարին: Նոյն մարդն էր, քիչ մը զայրացկոտ եւ քիչ մը դաժան:

Այդ նայուածքին մէջ ցեղին ցաւն ու վիշտը կար, այդ նայուածքին մէջ անթեղուած էր դառնութիւնը ամբողջ բազմաչարչար ցեղին:

Ան մարմնացումն էր իր ցեղի տառապանքին եւ վրէժին:

Այդ իրիկուն շատ հիւրեր ունեցանք, ամէնքն ալ ազդուած եւ տխուր էին այդ մահէն: Խօսակցութեան նիւթը Անդրանիկն էր, անոր անցեալը իր հերոսական դրուագներով, զորս հայրենասէր սիրտեր աւելի կը գեղեցկացնէին առասպելական գունաւորումներով:

Ուշ գիշեր երբ հիւրերը մեկնեցան, հայրս «Յիսուս Քրիստոս Որդի Աստուծոյ» աղօթքը ըսաւ իբր մաղթանք:

Քնացա՞ւ ան, չեմ գիտեր, բայց ես բաւական ուշ քնացայ:

Անդրանիկի դիմաստուերն ու նայուածքը, անոր դիւցազնական գործերուն պատկերները կը լեցնէին ուղեղս: Անդրանիկ հետզհետէ ինծի համար կը մեծնար տիրական հերոս մը կը դառնար:

Առաւօտուն, Մայր եկեղեցւոյ զանգակը կը կոծէր ձայնով հերոսին մահուան գոյժը կը տարածէր քաղաքին վրայ:

Նոր հագուստս հագած եկեղեցի գացի, հերոսին անշունչ մարմինը անգամ մըն ալ տեսնելու:

Գոյնզգոյն ծաղկեպսակներու մէջ կը հանգչէր ան: Երկու աշտանակներ դեղին ու կարմիր պլպլացող լոյսերնին կը ցանէին հերոսին խաղաղ եւ հանդարտ դէմքին ու համազգեստին վրայ:

Հեկեկանքներու եւ հառաչանքներու ձայներն էին որ կը կոտրէին սրբարանին խորհրդաւոր լռութիւնը:

Ամէն հայ սգաւոր էր եւ յուղարկաւոր:

Տարիներ առաջ հայկական հանդէսի մը մէջ երգեցինք Անդրանիկի նուիրուած երգը: Այդ երգին բառերը չեմ գիտեր ի՛նչպէս միտքս ինկան:

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու
ժայռ,
Թնդացնում ես երկինք երկիր տենչավառ:

Այս տողերուն իմաստն ու նշանակութիւնը չէի հասկնար այն ատեն:

Հիմա «արծիւ»ը ալ չէր «սաւառներ», ու հայ կոյսերը իրենց քնքոյշ ձեռքերով հերոսին կուրծքը յաղթանակի վարդերով զարդարելու տեղ անոր յուղարկաւորներն էին: Եւ «անյաղթ կտրիճ սիրահար Անդրանիկը», մահուան քունով կը քնանար, եւ «երակներուն ազնիւ քաջի արիւնը» ցամաքեր էր...

Զգացի թէ բան մը կը փլէր հոգիէս ներս: Ճանչցայ իրական ցաւը եւ չափեցի կորուստին մեծութիւնը, հօրս վիշտին ու մօրս արցունքներուն նշանակութիւնը:

Լսեցի մօր մը ձայնը որ կը ջանար համբոյրներով, գգուանքներով համոզել իր զաւակը եւ պատասխանել անոր հարցումին:

— Ալ ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ երբ Անդրանիկը մեռեր է:

Եւ հարցումը որ պատասխան չունէր, բայց մօր մը համբոյրներէն, կրակի շըղթայի մէջ բռներ էր ներկաները ամէնն ալ:

Ճնշող խորհուրդներու տակ, կարծես սրբարանը նեղ կուգար, ու իմ մանուկ սիրտս ալ առաջին անգամ ըլլալով մասնակից կ'ըլլար տղուն սրտին բաբախումին, անոր ցաւին:

Ու երբ վերջին անգամ հերոսին «մնաս բարով»ի դողդոջուն բառերս փսփսացի, դեռ ականջներուս կ'արձագանգէր այդ փոքրիկ տղուն իմաստուն խօսքերը. «Ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ»:

Եւ առկէ յետոյ ամէն անգամ որ դպրոցէն կը վերադառնայի ու տունէն ներս կը մտնէի, կը յիշէի փախուստիս օրը, որմէ կ'ամչնայի, կը կարծէի տեսնել հայրս ու մայրս նստած անկիւնը, մէկը լուռ ու մռայլ, միւսը արտասուալից:

Սիրտս կը լեցուէր ապաշխարանքով մը, անդարձ հեռացած սիրելիի մը համար եւ ակնարկս կը զամուէր պահ մը հիւրանոցի պատէն կախուած նկարին, ուր սիրելի ու խիստ դէմքը հերոսին իր սպիտակ ձիուն վրայէն ինծի կը յառէր, կարծես ըսել ուզելով.

— Զմոռնաս...:

Ու ես գլուխս բարձր ու հպարտ կը պատասխանէի մեղմիկ.

— Չեմ մոռնար, Անդրանի՛կ...:

ԼԵՒՈՆ Կ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

Ֆրէզնօ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ուրեմն ինչո՞ւ կը պահանջէք որ խօսիմ, առարկեց Վանական հեգնող ու խորին ատելութիւն արտայայտող ձայնով մը: Ինծի մնայ, բաւական է որ մեծ դատաւորը սպաննած եմ, ըսի: Տուէք ձեր վճիռը, թող ամէն բան վերջանայ:

— Չէ... պէտք է որ գործած ոճիրիդ պատճառներն ալ խոստովանիս, նկատել տուաւ ընդհանուր դատախազը:

— Միեւնոյն բանն է... եթէ յայտնեմ, վրայ բերաւ Վանական՝ երկդիմի բայց սարսռալի իմաստով մը առնուած:

Օրէնքին պահանջքն է, կրկնեց ընդհանուր դատախազը՝ որ կռահեց Վանականին ըսածը:

— Խիստ լաւ, քանի որ օրէնքը կը պահանջէ, քանի որ արդարութիւնն ալ պարտականութիւն կը դնէ վրաս, ինչո՞ւ համար բռնութեան տակ կը դնէք զիս ու կ'ուզէք որ բոլոր ճշմարտութիւնը չկարենամ յայտնել:

— Յայտնէ... ո՞վ չթողուր:

— Ի՞նչ ըսեմ դեռ խօսքը բերնէս ելած չէ, կ'անարգէք զիս ու «լռէ» կը պոռաք երեսիս:

— Մի երկարեր ըսէ:

Վանական առանց վարանելու, բարձր ու խրոխտ ձայնով մը հետեւեալ պատմութիւնը տուաւ:

— Հարցաքննութեան համար մեծ դատաւորին տարին զիս: Այն պաշտօնատունը ուր կը գտնուէր մեծ դատաւորը, լեցուած էր շատ մը կալանաւորներով որոնց մէջ տեսայ պառաւ կին մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը: Գիշերուան ժամը չորսի ատեններն էր: Երբ կալանաւորներու հարցաքննութիւնը վերջացաւ, ներս մտան պառաւն ու մանկամարդ աղջիկը: Սրահին մէջ միայն ես մնացի: Հազիւ թէ քառորդ մը անցաւ, ահա ձայն մը լսեցի: Օհ, մի սարսռաք, արդարութեան, օրէնքի ու խղճի մարդիկ, երբ յայտնեմ թէ ձեր մեծ դատաւորը բռնաբարել կ'ուզէր այդ մանկամարդուհին, առանց լսելու անոր աղաչանքները, անոր արցունքներն ու մերժումները: Մի սարսռաք... ըսէք թէ ի՞նչ ընէի, ձեր խիղճը, ձեր օրէնքը, ձեր արդարութիւնը, ձեր Աստուածը ի՞նչ կը պահանջէր:

— Ամենեւին... սուտ է, չինծու է ատիկա, ընդհատեց հարցաքննիչ դատաւորը, եթէ այդպէս էր ինչո՞ւ համար պառաւ կինն ալ կը սպաննէիր:

— Պառաւ կինը մեղսակիցն էր, այդ պատճառաւ սպաննեցի զինքը: Հաւատալու համար կրնաք այստեղ կանչել մանկամարդ աղջիկը:

— Մեղսակի՞ց:

— Այո, մեղսակիցն էր:

— Ի՞նչպէս գիտցար:

— Ականջ դրի անոր համոզիչ խօսքերուն... լսեցի որ պարզապէս մեծ դեր մը կը խաղար ան այդ զարշելի անբարոյականութեան մէջ. Հետեւաբար, երբ ձեռքըս անոր արեանը մէջ թաթխեցի, խիղճս հանդարտ էր:

— Ա՞յդ է բոլորը:

— Այդ է:

— Ուրիշ ըսելիքներ չունի՞ս:

— Բան մը չունիմ:

Հարցաքննիչ դատաւորը, ընդհանուր դատախազն ու օգտական դատաւորները իրարու երես նայեցան: Յետոյ ընդհանուր դատախազը Վանականին դառնալով ըսաւ.

— Եթէ յայտնելիք ուրիշ բաներ կան՝ ազատ ես խօսելու: Այստեղ արդարութիւնն ինչ որ է այն պիտի գործադրուի:

(Շար.)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Աշնանային առաջին արշաւը յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, Շաւիլի մէջ: Մեկնում Շաւիլի եկեղեցիէն ժամը 10·30ին:

Փարիզի ժամադրավայր՝ Կառ Մոն - փառնաս նոյն օրը ժամը 9·30ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար :

Հեռաձայնել՝

VIL. 36-47.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ մասնաւոր արարողութեամբ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս - պատրիարք Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի օծումի եւ գահակալութեան 6րդ տարեդարձը ըլլալով, հանդիսաւոր շուքով կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք :

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ տօնի եւ մաղթանքի ձօնմամբ մատուցուած Ս. պատարագին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներ՝ Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեանի:

Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է: Ծանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .— Վիէնէն Պ. Մուշեղ Մուրատեանէ իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ. : Տիկ. Սիրանոյշ Հարելեան յիսուն, Տիկ. Յովհաննէսեան քսան, Փարիզէն Տիկին Փառանձեմ Յովհաննէսեան 10 Ն. Ֆ. , Ոմն իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ քսան, Թարարէն Տիկին Արշալոյս Գօչունեան իր ամուսնոյն հոգւոյն համար 10 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9°)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն - ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեանի նոր հասցէն է .—

4, Rue de la Mare
MONTMORENCY (S. et O.)
Tél. : 964-19-67

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Dem. Urgence MONTEUR pr. ensemble Tricot (Cardigan - gansé et jupe doublée) grosses séries trav. assuré toute l'année Record Paris, 226, Rue St'Denis, Paris-2°

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, *Bld. Arago — Tél. : POR.* 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին , Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ Թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Լիլայի մէջ, երկու փավիյօն (մեթրոյէն երկու վայրկեան), Ա) մուտք, երկու կառատուն, խոհանոց, պատշգամ, տուշ, արտաքնոց, երկու սենեակ, պզտիկ խոհանոց մը :

Բ) Գետնայարկ, սենեակ, խոհանոց, պատշգամ եւ արտաքնոց, յարկի վրայ մէկ մեծ եւ մէկ պզտիկ սենեակ, (180 քառ. մեթր) :

Հասցէ .— Արեւեան ,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas.
VIL. 36-47

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին, «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի , կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր - ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու Թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում :

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ
ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանդստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական ստաարկութեանց
16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր
ՓԱՐԻԶ - ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ
Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր
Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 28 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9215 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5016

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

Միջազգային մամուլը զգուանքով եւ զայրոյթով արձանագրեց Եասը Ատայի դատաւորներուն տուած վճիռները :

Արտասահմանի մէջ տակաւին կը կարծեն եղեր, որ Թուրքերը աւելի քաղաքակրթուած են քան ուրիշ երկիրներու վաքերը, որոնք արիւն թափելով իշխանութեան գլուխ կու գան եղեր :

Լոնտոնի պահպանողական թերթը Տէյլի Թէլէկրաֆ կը գրէր·

« Յաջողող յեղափոխականներու համար սովորական բան է հաշուեյարդարի ենթարկել տապալած կառավարութեան անդամները, սակայն Թուրքիոյ բարեկամները կը սպասէին, որ նոր վարիչները պիտի չհետեւէին Զօր. Քասըմի եւ Ֆիտէլ Քասթրոյի օրինակին : ... Վեց հարիւր ամբաստանեալներու դատավարութիւնը չօգնեց բարձրացնելու զինուորական խմբակին հմայքը : Անոր վայրենի եղրափակումը զայրոյթ առաջ բերաւ ամբողջ աշխարհի մէջ» :

Եւրոպացիները հասկցան անգամ մը եւս, որ Թուրքերը չեն դադրած « վայրենի » եւ արիւնարբու ըլլալէ : Երեք մահապարտները կախաղանէ փրկելու համար կատարուած ներքին (Իսմէթ Ինէօնիւ) եւ արտաքին (Անգլ. եւ Ֆրանս. գեսպաններ) բարեխօսութիւնները ո՛չ մէկ օգուտ ունեցան :

Այժմ որ Եասը Ատայի անվերջանալի դատավարութիւնը փակուեցաւ, Զօրավար Կիւրսէլի կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուցած է Հոկտեմբեր 15ի խորհրդարանական ընտրութեանց վրայ :

Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն, որ իշխանութեան գլուխ եկեր էր երկիրը կործանումէ փրկելու համար, չյաջողեցաւ քայլ մը յառաջ երթալ :

Նոր Սահմանադրութիւնը չատ խանդավառութիւնը չստեղծեց : Ջեռնպահներն ու հակառակ քուէ տուողները մեծամասնութիւն կազմեցին :

Տնտեսական — ելմտական վիճակը ոչ մէկ բարելաւում կրեց : Ելմտական գործավար Քեմալ Քուրտաշ վերջերս կը յայտարարէր, որ «Աշխարհի վրայ չկայ ուրիշ երկիր մը, որուն տնտեսական կացութիւնը այնքան գէշ ըլլայ, որքան Թուրքիայինը : Հակառակ մեր բարեկամ Ամերիկայի ընծայած առատ օժանդակութեան, մէկ միլիառէ աւելի պարտքի տակ ենք : Ամէն տարի հարիւր քսան միլիոն տոլարի պարտք պէտք է հատուցանենք» :

Այս կացութեան պատասխանատու կը նկատեն դեմոկրատները : Սակայն այս վերջինները երբ 1950ին իշխանութեան գլուխ եկան, նոյն ամբաստանութիւնները կ՚ընէին Հալք կուսակցութեան դէմ :

Մէկուկէս տարիէ ի վեր յեղափոխական վարիչները աւելի վատթարացուցին կացութիւնը, եւ ինչպէս նախորդ կառավարութիւնները, իրենք ալ դրամ կը մուրան Ամերիկացիներէն եւ Ատլանտեան Ուխտէն :

Այս վերջինին անդամակցութիւնը բաւական պատրուակ մըն է Թուրքիոյ՝ դրամ քաշելու համար օտարներէն :

1947ի Թրումընեան վարդապետութենէն ի վեր միլիառներ մտան Անգարայի ելմտական գանձը, որ դանայեան տակառն է սակայն. միշտ դատարկ կը մնայ :

Միջազգային պատուիրակութիւն մը գացած է Թուրքիոյ մայրաքաղաքը՝ Էտկար Ֆօրի նախագահութեամբ՝ քննելու համար երկրին ելմտական — տնտեսական կացութիւնը :

Մեծ անկում կրած է Թրքական դրամը : Տպագրական մեքենան կը բանի անդադար : Տոլարին պաշտօնական սակ նըշանակուած է ինը Թրքական լիրա : Սակայն կառավարութիւնը արտասահման

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՆԻԷԹ" Կ՚ԸՍԷ ԿՐՈՄԻՔՕ ՔԵՆԸՏԻԻ ԲՈԼՈՐ ԸՍԱԾՆԵՐՈՒՆ

—o—

Կրոմիքոյի ճառը երկար ամբաստանագիր մըն էր ամէն բանի դէմ որ խորհրդային չէ : Կրկնեց ծանօթ հանկերգները ապազինման, Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրին, ապագաղութականացման մասին : Լեզուն խիստ էր եւ յարձակողական : « Բոլոր անոնք որոնք հոս են պէտք է ըմբռնեն հպարտանքի մեր զգացումները, որովհետեւ անջրպետ գացող առաջին մարդիկը խորհրդային քաղաքացիներ են» : Շեշտեց խորհրդային արտաքին նախարարը : Հաստատեց թէ «ժողովրդավար Գերմանիան մի անգամ ընդ միշտ խզած է հիթլերական Գերմանիոյ ամօթալի անցեալին հետ» մինչ դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, «Հիթլերի ծառաները» կը գործեն : Եւ Կրոմիքօ կ՚աւելցնէ թէ եթէ Ռիպընթրոփ (հիթլերական Գերմանիոյ արտաքին նախարարը) կախուած չըլլար հաւանաբար Պոնի կառավարութեան Արտաքին նախարարի աթոռին մէջ բազմած ըլլար : Քաջութիւն եւ հեռատեսութիւն է երբ ՄԱԿը կ՚ուզէ երկու Գերմանիաներն ալ առնել իր ծոցին մէջ : Կրոմիքօ կ՚առաջարկէ որ 1961ին ստորագրուի Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիրը եւ անոր հիման վրայ ճշդուի նաեւ արեւմտեան Պերլինի կացութիւնը : Հաշտութեան դաշնագիրը հետեւեալ ձեւով պէտք է ըլլայ, ըստ Կրոմիքոյի : Երկու Գերմանիաներուն մէջ ալ ընկերային վարչաձեւերու փոփոխութիւն պէտք չէ ըլլայ : Խորհրդային ծրագիրը չի պահանջեր զինուորական կամ այլ դաշնագրերու խզումը, գերմանական պետութեանց եւ իրենց դաշնակիցներուն միջեւ : «Պատրաստ ենք, մէկ դաշնագիր ստորագրելու երկու Գերմանիաներուն հետ, կամ երկու հատ առանձին ամէն մէկուն հետ» կը շեշտէ Կրոմիքօ : ՄԱԿը կրնայ երաշխաւոր ըլլալ արեւմտեան Պերլինի ազատ — քաղաքի կանոնագրին : Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան գալ արեւմտեան պետութեանց հետ, այնատեն միայն Խորհ. Միութիւնը առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

Անտրէյ Կրոմիքօ չեշտեց նաեւ թէ Մ. Նահանգներն են որ ստիպած են Խորհ. Միութեան իր հիւլէական փորձերը վերսկսելու :

Համըրշոլտի յաջորդին մասին, Կրոմիքոյի կարծիքը ծանօթ է (Թրոյքայի դրութիւն), Ալժերիոյ մասին խօսելով, խորհրդային նախարարը յայտնեց թէ « Ֆրանսա ինքնորոշում չի տար» Ալժերիոյ ժողովուրդին : Խօսեցաւ նաեւ համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան մասին : Ազդարարեց Միացեալ Նահանգներուն յարձակում չգործել Քուպայի վրայ :

Ընդհանուր ձեւով, Կրոմիքօ «նիէթ» ըսաւ Քենըտիի բոլոր ըսածներուն :

× Ազգաժողովին մէջ, Խորհ. Միութիւնը չյաջողեցաւ օրակարգի վրայ դնել Արտաքին Մոնկոլիոյ անդամակցութեան հարցը Մաւրետանիոյ հարցէն առաջ, ինչպէս կ՚ուզէր :

Ճամբորդողներուն տոլար կը ծախէ հարիւրէն յիսուն շահով, այսինքն տասներեքուկէս լիրայէն :

Պաշտօնական սակարանին քով սեւ սակարան հաստատած է ինքը՝ կառավարութիւնը :

Կեցցէ՛ սեւ շուկան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԹԻՌ

—o—

Պէյրութի Հայկազեան գոլէճին հրթիռի մասնագէտները 16 Սեպտեմբերին, Սանին լերան գագաթէն, արձակեցին 4րդ հրթիռը, զոր կոչած էին «Մայրի» :

Փորձին ներկայ էր Փրոֆ. ՄանուկՄանուկեան, բուն ղեկավարը, ինչպէս նաեւ Լիբանանի բանակին, պատկերասփիւռին, մամուլին ներկայացուցիչները, եւ Հայկազեան գոլէճին հրթիռի ակումբին անդամները, որոնք բոլորը փորձին վայրը փոխադրուեցան բանակին միջոցներով :

Այս փորձը եւս պսակուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ, (նախորդ փորձերը՝ 9 Ապրիլ, 14 Մայիս, 7 Յուլիս) :

Նոր հրթիռը երկյարկ էր եւ անջրպետ բարձրացաւ հաստատուն վառելանիւթի գործածութեամբ : Հրթիռը կը կշռէր 47 քիլօ, բարձրութիւնը երկու մեթր 85 : Առաջին յարկը 10 սանթիմեթր տրամագիծ ունէր, երկրորդը՝ 7·5 :

Այս փորձին նպատակն էր, յայտարարեց Փրոֆ. Մանուկեան, կատարելագործել հրթիռին երկու յարկերուն անջատման մեքենականութիւնը : 1500 մեթր բարձրանալէ ետք՝ երկրորդ յարկը անջատուեցաւ : Առաջինը ինկաւ արձակման կէտէն չորս քիլոմեթր հեռու :

Հրթիռի հայ մասնագէտները վերջին անգամ է որ հաստատուն վառելանիւթ կը գործածեն : Արդարեւ գտած են տարբեր վառելանիւթ մը, որու շնորհիւ պիտի կրնան հրթիռը արձակել աւելի բարձրերը :

Յաջորդ փորձին նորութիւնը պիտի ըլլայ կենդանի մը դնել հրթիռին մէկ յարկին մէջ,— առնէտ մը, որ, ինչպէս կը յուսան հրթիռի հայ մասնագէտները, ողջ պիտի վերադառնայ հրթիռի յարկին հետ : Յաջորդով արձակուելիք հրթիռին մէջ պիտի դրուին նաեւ օդաչափական գործիքներ :

Լիբանանի կառավարութիւնը հետաքրքրուած է այս փորձերով եւ այժմ կ՚օժանդակէ նիւթապէս, քաջալերելու եւ աւելի կատարելագործելու համար գիտական այս ձեռնարկը : Նիւթապէս օժանդակողներուն մէջ կը գտնուին նաեւ Օր. Քրէյշաթի, Տիկին Գարայեան եւ Տիկին Հուսամի :

Պէտք է ըսել թէ ընդհանուր հետաքրքրութիւն արթնցուցած են այս փորձերը Լիբանանի պաշտօնական, գիտական ու ժողովրդական շրջանակներու մէջ :

Լիբանանի Հանր. Նախագահը, Զօր. Շեհապ, որու ներկայացան հրթիռի այս փորձերուն մասնագէտները, աշակերտ՝ Հայկազեան գոլէճէն, մեծապէս գնահատած է զանոնք եւ քաջալերած :

«Ազդակ» (19 Սեպտ.) կը հրատարակէ « Մայրի » հրթիռին արձակման պատրաստութիւնը եւ արձակման պահը, որ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ : Արձակման կը հետեւի Լիբանանի բանակին ներկայացուցիչը, տեղակալ Ուահպէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ Ալ Թավրա թերթին համաձայն պարսկական իշխանութիւնները ձերբակալած են քրտական ապստամբական շարժումին պետը՝ Մոլլահ Մուսթաֆա Պարզանի : Պարսկական իշխանութեանց մէկ բանբերը յայտարարեց սակայն թէ իր կառավարութիւնը լուր չունի նման խնդրէ մը : Միւս կողմէ իրաքեան երրորդ զօրաբաժնին հրամանատարը՝ Զօր. Մահմուտ Ապտուլ Ռազաք յայտարարեց թէ Քօյան ցեղախումբէն երկու հազար Քիւրտեր Թուրքիայէն իրաք անցած են ապստամբութեան միանալու համար :

ՕՍԼՕՅԻ մէջ հիմնուեցաւ Տակ Համըրշոլտ Հիմնարկութիւն մը որուն նախագահ ընտրուեցաւ ՄԱԿի նախկին ընդհ. քարտուղար՝ Թրիկվը Լի :

ՔԱԹԱՆԿԱ կը պատրաստուի ելիզապէթվիլի քսան հազար Եւրոպացիները պարպելու : Սով կը տիրէ ամբողջ երկիրը եւ Պալուպաներուն վախը սարսափ ազդած է :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր թէքնիք օժանդակութիւնը կը բերէ Ղանայի Վոլթայի վրայ ամբարտակի մը շինութեան համար : Ղանա ամերիկեան օժանդակութիւն ալ ուզած է (130 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը) :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ թերթ մը կը գրէ թէ պետական հարուած մը ձախողած է Թուրքիոյ մէջ, Մենտերէսի կողմնակից սպաներու կողմէ : Պաշարման վիճակ յայտարարուած է եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ ընդունեցաւ հրաժարականը Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան փոխ — նախագահ՝ գնդապետ Ապտել Համիտ Սերաճի, յայտարարեց Գահիրէի ձայնասփիւռի խօսնակը լակոնական ոճով եւ առանց մեկնաբանութեան : Ծանօթ է, որ Սուրիոյ նահանգի «զօրաւոր մարդ»ը՝ Սերաճ, տարակարծութիւններ եւ մինչեւ իսկ բախումներ ունեցած էր զօրավար Ամերի հետ :

ՔԱԹԱՆԿԱ գտնուող ՄԱԿի ուժերու անմիջական պարպումը պահանջեց Քաթանկայի կառավարութիւնը : Միւս կողմէ, Չոմպէ պաշարման վիճակ յայտարարեց, դէմ դնելու համար Լէօփոլտվիլի կառավարութեան հաւանական յարձակումին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

«Ենի Սապահ»ի մէջ Սապիհա Զերեճ կը գրէ·—

Իզմիթի եւ Պուրսայի միջեւ (Կէօլճիւք, Եիւզպաշըլար, Տէյիրմենտերէ, Քարամիւրսէլ, Եալովա), ամերիկեան բանակի զինուորականները եւ անոնց ընտանիքները լեցուն են,— սպաներ, յիսնապետեր, կիներ, բաւական մեծ թիւով մանկիկներ : Տեղացի ժողովուրդին հետ իրենց ամբողջ շփումը կը կայանայ ապրանք ծախելու մէջ : Ոչ մէկուն հետ կը մըտերմանան, ոչ ալ մէկը անհանգիստ կ՚ընեն :

Ահա այս Ամերիկացիները անցեալ շաբթու Եասը Ատայի վճիռներուն յաջորդող երեք օրը (Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի) վճռական հրաման ստացան իրենց տուներէն դուրս չելլելու : Անոնք պիտի պատրաստէին իրենց անցագիրները, պաշտօնական փաստաթուղթերը եւ ամէնէն կարեւոր իրեղէնները, եւ նոր հրամանի մը պիտի սպասէին Թուրքիայէն անմիջապէս մեկնելու համար :

Հրամանը տառացի գործադրուեցաւ : Այդ շրջանի բնակիչները երեք օր տեւողութեամբ զարմանքի մատնուեցան. «Ամերիկացիներո՞ւն ինչ կ՚ըլլայ կոր» կ՚ըսէին :

Շնորհաւորելի են հրամանը այսքան լաւ գործադրողները : Գալով հրամանը արձակողներուն, կը տեսնէք թէ զուր իրար անցեր են : Ջանացէք աւելի լաւ ճանչնալ Թուրքերը, պարոններ : Մենք յեղափոխութիւն եւ անկախութեան պայքար կ՚ընենք, յետոյ առնուազն 30 տարի կը մտածենք թէ «ի՞նչպէս եղաւ» :

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այս բոլորէն զատ, բաժնին երկրագիտական ճիւղը կարեւոր աշխատանք կը կատարէ, կազմելով «Հայաստանը եւ հայ ազգը» քարտարանը: Ինչպէս խորագիրէն կը հասկցուի, քարտարանին մէջ զետեղուած են արդի Հայաստանի տնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն դուրս ապրող Հայերուն պատմութեան նուիրուած բոլոր նիւթերը, որոնք երբեւիցէ լոյս տեսած են հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, գերմաներէն եւ այլ օտար լեզուներով: Քարտարանը, որ արդէն ունի քան հազար քարտ, ամբողջացուելէ ետք կը յանձնուի տպագրութեան, եւ հայ գրքի համահաւաք գրացանկին ու հրատարակուող մատենագիտական աշխատութիւններուն հետ միասին պետական գրադարանին բերած նպաստը կ'ըլլայ հայագիտութեան հարստացման եւ զարգացման գործին մէջ:

Արուեստը ընթերցող լայն խաւերուն մօտեցնելու համար աշխատանքներ կը կատարէ երաժշտութեան բաժինը: Շուրջ քառասուն հազար երաժշտական գործերուն կարեւոր եւ արժէքաւոր մասը կը կազմեն հայկական երաժշտութեան նմոյշները՝ հայկական խազերով եւ ձայնանիշերով գրուած երգերն ու շարականները, Կոմիտասի խմբերգներուն անդրանիկ հրատարակութիւնները հեղինակին ինքնագրերովը եւ այլ հազուագիւտ հրատարակութիւններ: Գրադարանի այս բաժնին մէջ կը պահուին նաեւ Կարա-Մուրզայի, Եկմալեանի, Զուհաջեանի, Սպենդիարեանի, Խաչատուրեանի եւ մեր միւս անուանի երգահաններուն գործերը եւ անոնց մասին տեղեկատու աղբիւրները: Այդ հարուստ գրականութիւնը ժողովրդականացնելու նպատակով երաժշտութեան բաժինը մօտիկ կապ կը պահէ ուսումնական հաստատութիւններու, հիմնարկութիւններու հետ: Գրադարանին մէջ յաճախ կարելի է տեսնել երաժշտանոցին եւ երաժշտական ուսումնարաններու դասախօսները եւ ուսանողները, ինքնագործ խումբերու մասնակիցները եւ պարզապէս երաժշտասէրները: Անոնք մեծ օգուտ կը քաղեն տակաւին ձեռագիր վիճակի մէջ գտնուող ստուարածաւալ «Հայ երաժշտութեան պատմութեան նիւթերի ժողովածու»էն, որ տարիներու ընթացքին հաւաքած եւ կազմած է վերջերս մեռած Նիկոլա Թէյմուրազեան: Այս վերջինոյն ջանքերով եւ հեղինակութեամբ հրատարակուեցան «Կոմիտաս», «Կարա-Մուրզա» եւ «Մակար Եկմալեան» արժէքաւոր մատենագրութիւնները, որոնք առաջինն են իրենց տեսակին մէջ հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Արուեստը ժողովրդականացնելու գործին մէջ կարեւոր աշխատանք կը կատարէ նաեւ կերպարուեստի եւ քարտէսներու բաժինը, որ ունի աւելի քան 128.000 ալպոմներ, նկարներու վերարտադրութիւններ, տարբեր տիպի նկարներ, ազդեր եւ գծագրական ու ցուցադրական բազմապիսի այլ նիւթեր: Անոնց մէջ են Լէօնարտօ տա Վինչիի, Ռաֆայէլի, Ռամպրանտի, Ռիւպենսի, Ռեպինի, Այվազովսկիի, Սարեանի եւ ուրիշներու գործերը: Գրադարանին մէջ բաւական տեղ կը գրաւեն ճարտարապետական եւ հնագիտական բնոյթի նկարները, թատերական բեմադրութիւններու ալպոմները: Հոս կան նաեւ հին եւ շքեղ, հազուագիւտ հրատարակութիւններու հաւաքածոներ: Անոնցմէ են, օրինակ, Շէյքսփիրի գործերուն նկարազարդուած ալպոմները՝ անգլիացի անուանի նկարիչներու գործերով, որ հրատարակուած է 150 տարի առաջ, Եգիպտոսի հնութիւններուն, Վերսայլի պալատին ամէնէն հին ալպոմները եւայլն:

Կերպարարուեստին եւ քարտէսներու բաժինը միշտ լեցուն է արուեստագէտներով, գեղարուեստի ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներով, պատմաբաններով, ճարտարապետներով եւ գրագէտներով: Այս բաժինը կ'այցելեն թատրոնի նկարիչները, շարժանկարի եւ հեռատեսիլի մէջ աշխատողները, մետաքսի գործով զբաղողները, որոնք հայկական հին զարդանկարները կ'ընդօրինակեն իրենց արտադրութեան համար: Ցաւալի է միայն, որ Հայոց պատմութեան, անոր մշակոյթին եւ արուեստին վերաբերեալ բաժնին մէջ համեմատաբար քիչ են հայ նկարիչներուն գործերուն վերարտադրութիւնները, գեղարուեստական ալպոմները, ծանօթ հայ գործիչներու դիմանկարները, անոնց կեանքն ու գործունէութիւնը պատկերացնող նիւթերը, որոնց նկատմամբ մեծ է ընթերցողներուն պահանջքը:

Գրադարանին մէջ գտնուող հարուստ գիրքերը եւ նիւթերը ժողովուրդին ներկայացնելու համար կը կազմակերպուին մատենագիտական տեսութիւններ, գրական, գեղարուեստական գիրքերու ցուցադրութիւններ, դասախօսութիւններ, զեկուցումներ եւայլն:

Ընթերցողներուն հետ տարուող այս բազմազան աշխատանքներուն հետ միասին Երեւանի գրադարանը, իբրեւ Հայաստանի գրադարանագիտական աշխատանքի կեդրոն, եռանդուն ջանքեր կը թափէ Հայաստանի միւս գրադարաններուն աշխատանքները բարելաւելու ուղղութեամբ: Այս ուղղութեամբ գնահատելի գործ կը տեսնէ գրադարանագիտական բաժինը, որ իր գոյութեան վեց տարիներուն ընթացքին զգալի օգնութիւն ցոյց տուած է Հայաստանի բոլոր գրադարաններուն: Խորհրդակցութիւններէ եւ ցուցմունքներէ զատ, կ'աշխատին նաեւ գրադարանները արդի ըմբռնումներու ուղղութեամբ կազմակերպել: Միայն անցեալ տարի գրադարանագիտական բաժնին մէջ աշխատողները եւ անոնց հետ նաեւ գրադարանի միւս մասնագէտները այցելած են մօտ 33 շրջաններ կամ քաղաքներ, մօտ 350 գրադարաններու ցոյց տալով գործնական օգնութիւն:

1960ի առաջին օրերուն գրադարանը սկսաւ լոյս ընծայել «Գրադարանավար» տեղեկագիրը, որ կոչուած է լուսաբանելու այս գործին հետ կապ ունեցող աշխատանքի նոր ձեւերը, լայն կերպով լուսաբանելու գրադարանային կեանքի առօրեան:

Կարեւոր աշխատանք կատարուած է հայերէն լեզուով գրադարանագիտական ձեռնարկներ ստեղծելու ուղղութեամբ: Այս հրատարակութիւններուն մէջ աչքի կը զարնեն իրենց օգտակարութեամբ Ա. Բաբայեանի «Գրադարանային տերմինների բառարանը» եւ «Հեղինակային աղիւսակները», Ռ. Իշխանեանի «Կատալոգների կազմակերպումը մասսայական գրադարաններում» եւ «Գրականութեան դասաւորումն ու պահպանումը գրադարաններում», Հ. Սիլվանեանի «Գրադարանային աշխատանքի պլանաւորումը եւ հաշւետուութիւնը», Ա. Շահնզարեանի «Ընթերցողների ազատ մուտքը դէպի գրքային ֆոնդերը», Բ. Զաքարեանի «Աշխատանքը երեխաների հետ մանկական գրադարաններում», Ե. Մարգարեանի «Գրադարանային ֆոնդերի կոմպլեկտաւորումը» եւայլն: Ընդհանրապէս, Երեւանի գրադարանը վերջին քանի տարուան ընթացքին հրատարակած է հարիւրի մօտ գիրքեր եւ գրքոյկներ, որոնցմէ շատերը մեծապէս գնահատուած են գրասէրներու կողմէ: Անցեալ տարի գրադարանը հրատարակած է մատենագիտական եւ գրադարանագիտական 18 գիրքեր եւ ղրկած բոլոր գրադարաններուն: Նախատեսուած է հրատարակել գրադարանի պատմութեան նուիրուած աշխատութիւն մը: Այդ ուղղութեամբ առաջին քայլը առնուած է 1960ին, երբ գրադարանը լոյս ընծայեց Ռ. Իշխանեանի եւ Ն. Ոսկանեանի «Ալ. Մյասնիկեանի անուան պետական հանրապետական գրադարանը» գրքոյկը, ուր կը տրուի գրադարանի պատմութեան եւ ներկայ գործունէութեան համառօտ ակնարկը:

Վերջապէս, գրադարանը վերջին շըրջանին կարեւոր աշխատանք կատարած է գրադարանին գործը բարելաւելու ուղղութեամբ: Այսպէս, օրինակ, ջնջուած են ընթերցողներու սպասարկութեան հետ կապուած ձեւականութիւններէն շատերը, որոնք առաջ դժուարութիւններ կը յարուցանէին: Կազմակերպչական այլ աշխատանքներ ալ կը կատարուին:

Երեւանի գրադարանը հարստացնելու գործին մէջ, մեծ օգտակարութիւն ունի այն հանգամանքը, որ գրադարանը կապ հաստատած է երեսուն երկիրներու գրադարաններու, հրատարակչութիւններու եւ խմբագրութիւններու հետ եւ անոնցմէ փոխանակութեան եւ գնելու միջոցաւ ձեռք կը բերէ անհրաժեշտ գիրքեր եւ պարբերականներ թէ՛ հայերէն, եւ թէ՛ օտար լեզուներով:

Մէկ խօսքով, Երեւանի գրադարանը ոչ միայն սրբութեամբ կը պահէ եւ կը կուտակէ մեր ժողովուրդին եւ մարդկութեան ստեղծած հոգեւոր հարուստ գանձերը, այլեւ ամէն կերպ կ'աշխատի իր այդ մեծահարուստ պահեստները ի սպաս դնել ընթերցող զանգուածին:

Ա. ԹԻՐԱՔԵԱՆ

ԻՆՉԷ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ „ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ"

ԽՄԲ.— Լիոնի Լը Փռոկրէ օրաթերթին աշխատակիցը, երկու յաջորդական թիւերու մէջ (22–23 Սեպտ.), պատմականը ընելէ ետք 1947ին Ֆրանսայէն Խորհրդ. Հայաստան ներգաղթող Հայերուն, կը հրատարակէ զրոյց մը Քերոբ Սամուէլեանի եւ տիկնոջ Անթուանէթի հետ, որոնք մէկ շաբաթ առաջ Ֆրանսա վերադարձած են: Թարգմանաբար կուտանք յօդուածին Բ. մասը: Այս զրոյցին մասին պիտի տանք նաեւ մեր խօսքը:

Քերոբ եւ Անթուանէթ իրարու սեղմուած խմթրէջնի (Վիէնի հայաստանցի թաղամասը) բազմամեայ բնակիչներու յատուկ հին յարկաբաժնի մը հիւրասենեակին մէջ, սկսան պատմել իրենց «տասնըչորս տարիներու թշուառութեան հանգրուանները»:

Ինչո՞ւ մեկնած էին: Ինչո՞ւ համար չէին կրնար այժմ Ֆրանսա վերադառնալ: Եւ ինչո՞ւ վերադարձի այս դժուարութիւնները, հակառակ երկու տարի առաջ տեղի ունեցած դիւանագիտական համաձայնութիւններուն ...

Երախաները պառկած են: Անդրանիկը՝ Էլէն, 13 տարեկան, իր մօտ դրած է բարձիթողի հացի պակէթին մէկ մասը: Փոքրը՝ Սամուէլ, 19 ամսու, կը քնանայ անհանգիստ շարժումներով: Հարկ պիտի ըլլայ սպասել, մինչեւ որ իրենց հայրը գործ մը գտնէ, որպէս զի Ընկերային Ապահովագրութեան գործողութիւններն սկսին: Հասկցուի թէ ինչ բանէ կը տառապի երախան, որ ուռած է եւ կը հազայ ...:

Անթուանէթի քրոջ յարկաբաժնին մէջ ենք: Անոր ամուսինը կ'աշխատի Վիէն, մետաղագործական հաստատութեան մը մօտ: Տեսնելով բակին մէջ գտնուող զարծուած, հին «203» կառքը, Քերոբ կը խնդայ բերանաբաց: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այստեղ գործաւորները կրնան ունենալ այս տեսակ յարկաբաժին մը եւ ինքնաշարժ կառք: Քերոբի ու Անթուանէթի ժպիտները — որոնք թշուառներուն յատուկ թշուառներուն են — պիտի չկրցին մեզ զարմացնելէ յամրաբար պատմուած

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

Ու մի փոքր տեղ գնալուց յետոյ ես հարցնում եմ.

— Անունդ ի՞նչ է, ընկեր:

— Ի՞նչպէս, եւ նա երեսը կիսով չափ շրջում է իմ կողմը, ակներեւ հարցումս լաւ չլսած:

— Ձեր անունն ի՞նչպէս է, ասում եմ:

— Արամ, նետում է նա կարծես ակամայ, առանց երեսը դարձնելու, աչքերը միշտ ճանապարհի հեռուն սեւեռած:

Այդ պատասխանն ինձ թւում է ոչ միայն ակամայ, այլեւ դժկամ: Այն տպաւորութիւնն եմ ստանում, թէ ես նրան խանգարում եմ աւելորդ, գուցէ եւ ձանձրալի մի հարցումով:

«Աւելի լաւ է լռել» մտածում եմ ու լռում եմ:

Մեր ճանապարհը անցնում է դարձեալ կանաչաւէտ դաշտով, ապա սկսում է բարձրանալ սարի լանջը, ուր տեղ տեղ նորից արտեր են երեւում, ասես նոր կարկատաններ սարի հին հագուստի վրայ: Ձնայած այստեղից բացւում են ըղձալի տեսարաններ՝ թփապատ լեռնադաշտեր, սեպացած սարեր, թարմ զանգուր անտառներ, բայց ես զսպում եմ ինձ. հիացումներս արտայայտել չեմ կարողանում, որովհետեւ շարժավարս շարունակ մնում է մի տեսակ մռայլ, ինքնամփոփ:

Ու դարձեալ չեմ խօսում:

Այս մտքերի վրայ եմ՝ մէկ էլ նկատում եմ Սարալանջի այդ ճանապարհին կանգնած մի փոքրիկ մոսկվիչ. վարիչը իւղոտ ձեռքերով ինչ որ բաներ է ստուգում նրա յառաջամասում. իսկ մի ամբողջ ընտանիք՝ հայր, մայր եւ երկու երեխայ կանգնած սպասում են նրա կարգի ընկնելուն: Ինչպէս երեւում է. նրանք վաղուց են այդ վիճակի մէջ. բոլորի դէմքին նկատելի է տխրութեան պէս մի բան. ինքնաշարժը կանգ է առել ամայի ճանապարհին. ի՞նչ պիտի լինի արդեօք, կը շարունակեն ճանապարհը, թէ ստիպուած պիտի գիշերեն այդ սարալանջին, բաց երկնքի տակ:

Մօտենում ենք եւ շարժավարս, չգիտեմ ինչ է նկատում կամ մտածում, մեքենան կանգնեցնում է անմիջապէս եւ, դուրս նետուելով մօտենում է կանգնած ինքնաշարժի շարժավարին: Նրանք միայն մի երկու խօսք են փոխանակում, թէ ինչ՝ ես չեմ լսում փակ լուսամուտի պատճառով, բայց նկատում եմ, որ այդ խօսքերից յետոյ երկուսով սկսում են զննել մեքենան: Իմ շարժավարը՝ Արամը ինչ որ ստուգում է կանգնած, ապա կռանում նայում է ինքնաշարժի տակը:

«Սկսուեց», ասում եմ, մտածելով, որ երեւի մի ժամ կամ գուցէ աւելի պիտի մնանք կանգնած, մինչեւ որ կարգի բերեն այդ մեքենան, եւ ուրեմն կը հասնեմ բաւական ուշ թերեւս մութով:

Բայց գործը, բարեբախտաբար, տասը րոպէից աւելի չի տեւում: Արամը դէս-դէն կռանալով՝ տնտղում է այդ ինքնաշարժը, շուտով մեքենաշարժը (մոթէօր) բան է գցում, ինչպէս ասում են, եւ նրան ճանապարհելուց յետոյ գալիս նստում է իր տեղը:

Այստեղ արդէն լռելն անյարմար եմ համարում ու հարցնում եմ.

— Ի՞նչ էր պատահել, ընկեր Արամ:

— Ոչինչ, ասում է նա կարճ ու լռում դարձեալ:

Նորից գնում ենք առաջ ու վեր, միշտ դէպի վեր՝ սարալանջի կեռմաններով. պատահում են մարդատար ու բեռնակիր մեքենաներ, որ սրընթաց անցնում են մեր կողքով, մերթ մտնում ենք անտառ, մերթ դուրս ենք գալիս բաց տեղեր, որտեղից մեր առջեւ պարզւում են նորանոր տեսարաններ՝ սարեր հեռւում, գիւղեր՝ ծառաստանների մէջ: Գնում ենք բաւարար արագութեամբ, եւ ես նորից գոհ եմ. թէեւ կանգ առանք, բայց տեղ կը հասնենք ժամանակին՝ լոյսով:

Սակայն իմ լաւատես խոհերը դարձեալ ընդհատւում են:

Մեքենան մէկէն դանդաղեցնում է ընթացքը եւ կանգ առնում:

Սա ինչո՞ւ համար է. չլինի՞ մի բան փճացաւ: Ոչ.. քիչ հեռու մի բեռնատար կառք առաջին անիւներով ընկել է ճամփեզրի փոսը, որ լիքն է ջրով. մի լուծ գոմէշ քաշում են ետեւից, նա սակայն ոչ միայն դուրս չի գալիս փոսից, անգամ չի շարժւում ... Արամը՝ իմ շարժավարը շղթայ է կապում նրա ետեւից եւ միացնում իր մեքենային: Մեքենաշարժը մէկ երկու անգամ բան գցելով՝ ձգում հանում է նրան փոսից եւ ճանապարհ գնում ...

«Լաւ էր շուտ եղաւ, մտածում եմ, էլ երեւի կանգ չենք առնի»:

Բայց ... ճանապարհին, ինչպէս երեւում է անակնկալներն անպակաս են: Հազիւ անցնում ենք մի երկու քիլոմեթր՝ շարժավարս նորից կանգնեցնում է մեքենան եւ, դուրս նետուելով, գնում է դէպի ձորակը: Ինչո՞ւ է գնում. արդեօք ջուր վերցնելո՞ւ, բայց ձեռքին ոչ դոյլ ունի, ոչ ուրիշ աման:

Գլուխս լուսամուտից հանելով՝ նայում եմ նրա յետեւից, տեսնելու՝ ո՞ւր է գնում կամ ինչի՞, ու նկատում եմ՝ երկրագործական մի մեքենայ ձորակում. մի տղամարդ ու մի կին մտահոգ դառնում են նրա շուրջը:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(2 Շար.)

այն բոլոր ողբերգութիւններով, որոնք ցաւագին ժամանակագրութեան մը հանգրուաններն են միայն: Եւ ո՞վ կրնայ մոռնալ այն պարագան, երբ այր եւ կնոջ նայուածքները վերար կը փնտռեն խօսելէ առաջ, վախնալով որ մետաղեայ փեղկերուն բացուածքներէն զիրենք կրնան պատժել — իրենց բառերով, «ձերմակ արջերը», իրենց այս լքումին համար:

Մեր ասպարէզին ամբողջ տեւողութեան, երբ կը կարծէինք խոր թափանցած ըլլալ մարդկային ամենադաժան պայմաններուն, երբեք չէինք ենթադրած այս տեսակ «Սկովտական լոգանքի», երբ մեր խօսակիցները փոխն ի փոխ կը խնդային երախաներու նման կամ յանկարծ կ'ունենային ծանր զալարումներ, ու պրկումներ դէմքի:

— Երբ որոշեցինք մեկնիլ, որպէս զի գտնենք մեր հայրենիքը եւ օգտագործենք անոր պարունակած հարստութիւնները, կը մրմնջէ Քերոբ, մենք աւելի շատ անսացինք իմաստութեան ձայնին, այնինչ տարեցներուն, որոնք կը տառապէին հայրենաբաղձութենէ: Եւ առանց, միլիթաններուն, որոնք, պատեհապաշտ վերջաւորութեան, մեզի նկարագրած էին ընկերվարական կարգերուն հրաշալիքները:

Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ Անթուանէթ, սովետական «Ռուսիա» նաւուն ժամանումը Պաթում, 1947 Սեպտեմբերին.

— Թէեւ ծագումով խալալցի, բայց որովհետեւ ֆրանսահպատակ էի, մեզի յանձնեցին անցագիր մը, երկու տարի պայմանաժամով, մեզ վստահեցնելով թէ պայմանաժամը լրանալուն՝ պիտի կարենայինք Ֆրանսա վերադառնալ, եթէ այդպէս փափաքէինք: Արդ, Պաթումի նաւամատոյցը գրաւեցին մեր բոլոր գոյքերը: Նաւուն բարձրախօսը մեզի հրամայեց ծովը թափել մեզ հետ տարած ուտելիքի ամբողջ պաշարը, «վասն զի անոնք կրնային վարակել այս հրաշալի երկիրը արեւմտեան աշխարհի հիւանդութիւններով»: Հրամանը գործադրելէ ետք, մեզի բաշխեցին սեւ հաց մը, որ հող կը հոտէր: Այդ հացն ալ ծովը նետեցինք: Բայց երբ տեսանք մեր հայրենակիցները, որ նաւակներով եկած՝ մեր նաւուն շուրջ, կը հաւաքէին մեր ծովը թափած հացերը ու կ'ուտէին զանոնք, այն ատեն միայն ըմբռնեցինք թէ այս էր թերեւս «Աւետեաց երկիրը»:

Անթուանէթ ու Քերոբ կը խօսին յամբարար: Բառերէն կը խուսափին, որովհետեւ իրականին մէջ այնքան երջանիկ են, որ իրենց համար անտանելի պիտի ըլլար կողմնակցութիւնը: Իրենց պատմածը գաղթականի պահանջկոտ ու դառն պատմութիւն չէ:

Պարզունակութեամբ կը պատմեն իրականութիւնը, — իրենց կեանքին տասնըչորս տարիներու կորուստը, արդիւնք, թերեւս, «երկրաչափական սխալներու»: Զիրենք ամէնէն շատ տանջողը այնտեղ մնացող հայրենակիցներու պարագան է, վասն զի անոնք չեն կրնար օգտուիլ միջազգային նոր համաձայնութիւններէն: Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, իննսուն առ հարիւր, որոնք վերադարձի ոչ մէկ յոյս ունին:

Իբրեւ յառաջապահներ երկրի շինարարութեան եւ անոր արդիւնաբերութեան զարգացման, առաջին տարին չեն զարմացած, երբ իբրեւ բնակարան ունեցած են ցեխաղիւսով շինուած սենեակ մը, վեց անձի համար: Կոլխոզի աշխատաւորները աշնան միայն կը ստանան բերքի իրենց բաժինը: Իսկ իրենք հայրենիք հասած էին աշնան եւ չէին աշխատած:

Քերոբ տարի մը կ'աշխատի կոլխոզին մէջ, բայց յաջորդ աշնան, իր շահարաժինը հազիւ կը բաւէ երեք ամսուան իրենց ապրուստին: Արդէն ծախած էին իրենց հեծելանիւները, հագուստեղէնները ու խնայած դրամը՝ սպառած: Կը ստիպուին նորածին էլէնը յանձնել Երեւանի արուարձանները բնակող ծնողքին հոգածութեան:

Երկու տարի ետք, 1949ին, Անթուանէթ կը մտածէ մեկնումի միջոցին իրենց յանձնուած անցագրի մօտական զօրութեան մասին, ու կը ձեռնարկէ Ֆրանսա վերադարձի գործողութեան: — Մէկ տարի հողագործական աշխատանքէ ետք, մտանք գործարան: Սկիզբները օրական կ'աշխատէինք 12 ժամ: Խրուշչեւի պաշտօնին գլուխ գալէն ի վեր կ'աշխատէինք եօթը ժամ: Մասամբ լաւ է այսպէս, բայց տասնեւչորս տարի անընդհատ: Սթալինին օրերուն եւ անկէ ետքը — օրը միայն մէկ անգամ կը ճաշէինք ...»:

Այս տխուր պատմութեան միջոցին իմացանք այն տեսակ մանրամասնութիւններ եւ զուարճալի անէքտոտներ, որոնք երբեք պիտի չիմանան Խորհ. Միութիւն գացող պաշտօնական հրաւիրեալներն ու այցելուները:

Այսպէս, Քերոբ փորձեց ամէն արհեստ, բարելաւելու համար իրենց վիճակը: Եղաւ աւելածու, որմնադիր, շարժավար: Շարժավարութիւնը կը համապատասխանէ տեսակ մը մասնագիտութեան: Այս մասնագիտութեան համար, պէտք է գտնալ կառք մը կամ բեռնակառք մը ամբողջութեամբ քակել եւ վերակազմել, որովհետեւ կառատուն գոյութիւն չունի: Շարժավարութեան արտօնագիրը ստանալէ ետքն ալ, պէտք չէ անձի կամ նիւթի արկածներ ունենալ, ապահովագրական կանոններ չկան: Առաջին պարագային, 10 տարի բանտարկութիւն, երկրորդին՝ մէկէն երեք տարի:

Վերջապէս, Վիէնի նախկին կօշկակար Քերոբ, մեքենավար կը դառնայ լիմոնատի գործարանի մը մէջ: Նախարար Փինոյի եւ Ֆրանսացի լրագրողներու Երեւան այցելութեան առթիւ, օդակայան գացող բազմութեան ինքն ալ կը մասնակցի:

— Օդակայանին շրջակայքը փակած էին ամէն տեսակի հին կառքերով, դուռները բոլորովին բաց, կը ճչէ Անթուանէթ, սակայն յաջողեցանք լսելի ընել մեր ձայնը, քանի որ շնորհիւ այդ օրուան ցոյցերուն է որ աշխարհ հասկցաւ Խ. Միութեան մէջ ապրող հայ փոքրամասնութեանց վիճակը:

Հաճոյքով ըմպելով բաժակ մը գինին, Քերոբ կը շարունակէ. — Ֆրանսայէն ներգաղթող Հայերս կը հաւաքուէինք իրարու քով ամիսը անգամ մը, պլոթ խաղալու համար: Այս առթիւ գնուած մէկ լիթր գինիին վճարումին կը մասնակցէինք ամէնքս ալ, որովհետեւ աշխատաւոր մը օրական կը շահի մէկուկէս րուպլի, իսկ գինիին լիթրը կ'արժէ մէկ րուպլի երեսուն»:

Յուսահատ Խորհ. Իշխանութիւններէն պահանջուած «սեռթիֆիքա տ'էպէռժըմա՛ն»ի ուշացումէն, հակառակ երեսուն անգամ կատարուած պաշտօնական դիմումներուն, Սամուէլեան ընտանիքը կ'որոշէ խնայողութեան դիմել ու հայթայթել անհաւատալի վերադարձին համար հարկ եղած գումարը, — վեց հարիւր նոր րուպլի (3500 Ն. Ֆ.). մինչ աշխատաւորին ամսական վաստակն է յիսուն նոր րուպլի, համարժէք 45 քիլօ շաքարի:

Ի վերջոյ զբօսաշրջիկի մը շնորհիւ, Նոր Խարբերդի մէջ կը ստանան թղթատարութեան կողմէ անվերջանալիօրէն «կորսուած» պաշտօնաթուղթը:

Ոչ, մենք բնաւ տեսած չէինք այնքան երջանիկ մարդիկ, նոյն իսկ այն ատեն՝ երբ կինը կը պատմէր լալով.—

— Եղաւ ատեն մը, երբ քիչ մնաց բաժնուէինք իրարմէ, որովհետեւ ամէն Ուրբաթ իրիկուն, առանց պատճառի, Քերոբ տունէն կը բացակայէր եւ դուրսերը կը մնար աւելի քան երեք ժամ: Երկար ատեն ետք միայն համարձակեցաւ ինծի յայտնել եղելութիւնը, — ոստիկանութիւնը զինքը կարգած է եղեր իբրեւ «օգնական»: Կ'երթայ եղեր գաղտնի ժամադրութեան մը, «տեղեկագիր» տալու: Բայց որովհետեւ որեւէ բան չէ լսեր հայրենակիցներու մասին, «ձերմակ արջերը» մեզ հանգիստ ձգեցին»:

Նոյնը չէ պատահած սակայն այն երիտասարդ Հայերուն, որոնք վճռեր են ամէն գնով մեկնիլ Մոսկուա, ուր պիտի երթար նախագահ տը Կոլ, այցելելու համար ֆրանսական ցուցահանդէս: Անոնք կը ձերբակալուին Երեւանի մէջ եւ ազատ կ'արձակուին այն ատեն միայն, երբ իշխանութիւնները կը տեղեկանան թէ նախագահը ետ կեցած է այդ այցելութենէն:

Ու Քերոբ, երջանիկ, կը յարէ.

— Ես աղքատ եմ, բայց հարուստ, որովհետեւ գիտեմ թէ ինչ կ'արժէ ազատութիւնը ...»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԼԻԶՊՈՆԱՅԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 19ին սկսաւ սկաուտական միջազգային համաժողովը Լիզպոնայի մէջ: Ամէն երկու տարին անգամ մը 76 ազգերու ներկայացուցիչներ կը համախմբուին եւ շաբթուան մը ընթացքին կը զբաղին միջազգային սկաուտական հարցերով: Այս տարի կը մասնակցէին 56 ազգերու ներկայացուցիչները, որոնց մէջ կը նշմարուէին նաեւ անկախութիւն ստացած նոր ազգերու ներկայացուցիչները: Հայ Արիներու Միութեան կողմէ կը մասնակցէին Բժ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ Պ. Սերոբ Գայիչեան: 1929էն ի վեր Հայ Արիներու Միութիւնը կանոնաւոր կերպով մասնակցած է այս համաժողովներուն, հայ սկաուտական շարժումին իբր ներկայացուցիչ: Փորթուկալի Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնական ընդունելութիւն մը տուաւ ի պատիւ պատուիրակներուն, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարարը, որ հիւրասիրեց պատուիրակները նախարարութեան դահլիճին մէջ: Շատ սիրալիր ընդունեցաւ Հայ Արիներու պատուիրակութիւնը, յիշեց անոնց մասնակցութիւնը 1950ի հաւաքոյթին, որ նոյնպէս Փորթուկալի մէջ տեղի ունեցաւ: Սկաուտական միջազգային շարժումը օրէնօրէ կ'ընդարձակուի թիւով եւ որակով, եւ համաժողովին վրայ նոր գործունէութեան պարտականութիւններ կ'աւելնան այսպէս, — ընդհանուր պիւտճէի մը հիմնարկութիւնը, միջազգային մասնաւոր կոմիտէներու ընտրութիւն, ազգային գործունէութեան յայտագիր, թէքնիք հարցեր եւայլն:

Հայ Արիներու պատուիրակները, ինչպէս նախորդ համաժողովներու ընթացքին, մասնակցեցան զանազան յանձնախումբերու, ինչպէս նաեւ կարեւոր հարցերու քննութեան, միշտ վայելելով համակրութիւն, այսպէս ճանչցնելով նաեւ սկաուտութիւնը աշխարհիս զանազան մասերէն եկող պատուիրակութեանց:

Հ. Ա.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խարբերդի Փերչէն գիւղի Ամերիկա «Ուսումնասիրաց» կեդրոնին հրահանգով, որ կը հրաւիրէր Սփիւռքի քոյր մասնաճիւղերուն՝ իրենց շրջանի եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգիստ մը, Խաչվերացի տօնին օրը, յարգել Ապրիլեան Եղեռնին զոհ գացած հայրենակիցներու յիշատակը, Մարսէյլի Փերչէնցիները կատարեցին իրենց պարտականութիւնը Պօմոնի Ս. Գրիգոր եկեղեցիին մէջ: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք խօսեցաւ Փրոֆ. Գ. Խայիկեան, ժողովրդապետ Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Համայնքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Գիտեմ.... մրմնջեց Վանական քմծիծաղով մը, բայց այս է բոլորը:

Ան ատեն դատաւորները մեքենաբար ոտքի ելան ու քառորդի մը չափ դատաբանին խորհրդակցութեան սենեակին մէջ առանձնացան:

Բազմութիւնը խոր լռութեան մը մէջ կը սպասէր: Ամէնուն հոգին անձկութիւն մը կ'ունենայ: Ինչ պիտի ըլլար դատաւորներու արդարութիւնը:

Քառորդ մը անցաւ ...

Վանական իր աչքը չէր թարթեր, կարծես թէ անդրի մը ըլլար իր բովանդակ հմայքին մէջ ամուր մնացած:

Դատաւորները կրկին իրենց տեղերը վերադարձան:

Ընդհանուր դատախազը հետեւեալ վճռագիրը կարդաց.

«Նկատելով որ ասկէ երկու շաբաթներ առաջ Վարագայ լերան ետին գտնուող գիւղի մը մէջ ձերբակալուած դատարկապորտին անունը ըստ իր յայտարարութեան Խաչիկ է, մականունը Ծերենց, իսկ ծնած գիւղը Նորշէն:

«Նկատելով որ յիշեալ թափառաշրջիկը հարցաքննութենէ խուսափելու համար իր իսկական խոստովանութեամբ չուրանար թէ մեծ դատաւորն ու բանտարկեալ պատուոյ հայ կին մը սպաննած է կառավարութեան պաշտօնատունին մէջ:

«Նկատելով որ թշուառական եղեռնագործը վաղեմի չարագործներէն մին է արդէն, որոնց բանը գործը տէրութեան ու երկրին շահերը վտանգել է:

«Այդ պատճառաւ օրինաց տրամադրութեանց համաձայն, յիշեալ դատարկապորտը, յիշեալ թափառաշրջիկը, յիշեալ վաղեմի չարագործը... յիշեալ եղեռնագործը՝

Մահուան կը դատապարտուի ...»:

Այս չարաշուք վճռագրին ընթերցումէն ետքը, դատաւորները հրամայեցին ոստիկաններուն որ բանտ առաջնորդեն մահապարտը:

Թշուառ Վանական աներկիւղ քայլերով ոստիկաններուն հետեւեցաւ:

ՎԵՐՋ ՄԱՍՆ ԱՌԱՋՆԻ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԹԻԱՐԱՆԸ

Հին, բարբարոսական, գրեթէ անյիշատակ դարերէ անտի, դեռ ամուր ու հսկայ պարիսպներով շրջապատուած, բերդ մը կայ Թարպ Թարապլուսի մէջ:

Այդ բերդը այսօր Թուրք կառավարութեան թիարանն է:

Օհ, ըսել կ'ուզենք թէ՝ այն գերեզմանն է, ուր մարդուս յիշողութենէն կը ջնջուի կարծես իր պաշտած արտաքին աշխարհքը ...

Այն գերեզմանն է, ուր հոգին տառապելէ կը դադրի ... ու կեանքը՝ մթին ու խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ՝ կը հատնի, կը մարի ... ինչպէս իւղը սպառած կանթեղի մը:

Մէկ խօսքով՝

Այն գերեզմանն է, ուր Աստուծոյ աչքն ալ գուցէ չի թափանցեր:

Ահա այդ անիծեալ բերդին մէջ աքսորուած էր մեզի ծանօթ Թշուառ Վանական՝ չորս տարիներէ ի վեր:

Բայց թէ ի՞նչպէս մահուան դատապարտուած այդ հայրենանուէր հոգին թիապարտ մը եղած էր ... ի՞նչ պարագաներու տակ կախաղանէն ազատուելով թիարան նետուած էր.— պէտք է վայրկեան մը տխուր անցեալին յիշատակները պրպտենք:

Արդ, ընթերցողները կը յիշեն թէ Վանի եղեռնադատ ատեանը, հիմնուելով Նուրի պէյի սպաննութեան վրայ, մահուան վճիռը տուած էր Վանականին, եւ կը սպասէր որ Բարձր. Դուռը կայսերական իրատէով մը վաւերացնէ անոր գործադրութիւնը:

Ահա այդ միջոցին՝ Վանի անգլիական հիւպատոսը հետեւեալ իմաստով տեղեկագիր մը կը ղրկէր Կ. Պոլսոյ իր դեսպանին.

«... Նկատելով որ այս աղետալի դէպքը մեծամեծ չարիքներու պատճառ պիտի դառնայ, կը խնդրուի որ միջամտութիւննիդ չզլանաք ...»:

Անգլիական կառավարութեան Կ. Պոլսոյ լիազօր ներկայացուցիչը՝ ծանուցագրով մը իմացուց Բ. Դրան ապագայ ծանր պատասխանատուութիւնն ու երկպառակութեան մը ամբողջ պարագաները:

Ի՞նչ ըրեր Բ. Դուռը:

Ուստի հարկադրուեցաւ տեղի տալ. հարկադրուեցաւ բեկանել Վանականին դէմ արձակուած եւ կայսերական իրատէի ենթարկուած մահավճիռը:

Եւ որպէսզի դատական օրինաց տրամադրութիւնը ժողովրդեան աչքին առջեւ անգործադրելի չնկատուի, Բ. Դուռը գաղտնապէս Կ. Պոլիս բերել տուաւ Վանականը եւ յետոյ Ղարպ Թարապլուսի բերդը փոխադրեց:

(Շար.)

Տիկին Խ. Թորոսեան, Օր. Ս. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Գուչեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ստեփանեան եւ զաւակները, Պ. Յ. Աւճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(Սէօլէզցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 70 տարեկանին, Սեպտ. 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Հինգշաբթի, հանգուցեալին բնակարանը, 16 Րիւ Շարլ Քալմիւս, Ժանթիյի, ժամը 15·30ին:

Մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Տապաղեան, զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի անդամուհիները 30 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին ողբացեալ Ստեփան Պալեանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ երեսուն Ն. Ֆ. Արմենակ Գասապեանի մահուան քառասունքին առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

×

Անիէռէն Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան եւ Տէր եւ Տիկին Գարիպեան 15ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին, ողբացեալ Տրդատ Հեմինեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, նոյն առթիւ, նոյն նպատակին՝ Տէր եւ Տիկին Յարեթ Յարութիւնեան տասը Ն. Ֆ.: (Ստանալ Յառաջէն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովը ստիպողաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է Ի. Տիրան Թէքէեանէ 500 Ն. Ֆ. եկեղեցւոյս բարեզարդութեան համար, իր ամուսնութեան առթիւ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Աշնանային առաջին արշաւը յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, Շաւիլ մէջ:

Մեկնում Շաւիլի եկեղեցիէն ժամը 10·30ին:

Փարիզի ժամադրավայր՝ Կառ Մոնփարնաս նոյն օրը ժամը 9·30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ մասնաւոր արարողութեամբ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս – պատրիարք Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի օծումի եւ գահակալութեան 6րդ տարեդարձը ըլլալով, հանդիսաւոր շուքով կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ տօնի եւ մաղթանքի ձօնմամբ մատուցուած Ս. պատարագին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներ՝ Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեանի:

Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երիտասարդ մը 20 – 35 տարեկան, իբրեւ վաճառորդ (վանտէօր) կերպասի վաճառատան համար:

Դիմել՝

Etbs AGEDER
67, Rue de Cléry, Paris 2e

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է:Տանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները:

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն ոանոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի:

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Լիլայի մէջ, երկու փավիյօն (մեթրոյէն երկու վայրկեան), Ա) մուտք, երկու կառատուն, խոհանոց, պատշգամ, տուշ, արտաքնոց, երկու սենեակ, պզտիկ խոհանոց մը:

Բ) Գետնայարկ, սենեակ, խոհանոց, պատշգամ եւ արտաքնոց, յարկի վրայ մէկ մեծ եւ մէկ պզտիկ սենեակ, (180 քառ. մեթր):

Հասցէ.— Արեւեան,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas.
VIL. 36-47

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին, «Խրիմեան» ակումբ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր– ընկերուհիները:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար:

Հեռաձայնել՝

VIL. 36-47.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Dem. Urgence MONTEUR pr. ensemble Tricot (Cardigan - gansé et jupe doublée) grosses séries trav. assuré toute l'année Record Paris, 226, Rue St'Denis, Paris-2e

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ, ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տպարան ՍԵՒԱՆը կը ստանձնէ տպագրութիւնը այն գիրքերուն, որոնց հեղինակները կամ հրատարակիչները հեռու են հայկական տպարաններէ եւ միջոց չունին իրենց գործերը անձամբ սրբագրելու:

Հայ հեղինակները իրենց գործերուն տպագրութիւնը վստահելով Տպ. ՍԵՒԱՆԻՆ, կը միրանան հետեւեալ առաւելութիւններու.

1.— ԱՆԹԵՐԻ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
2.— ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ
3.— ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏԱՂՏՈՒԿՆԵՐԷ ԶԵՐԾԱԿԱԶԱՏՈՒՄ
4.— ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՇԱՀ
5.— ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԱՐԱԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի հայ հեղինակները ի նկատի ունենալու են որ Լիբանանի մէջ գիրքի մը տպագրութիւնը առնուազն կրկնապատիկ աժան է քան այլուր տպագրուածը:

Յետոյ տպարան ՍԵՒԱՆը ունի — ՍԵՒԱՆ Հրատարակչական Տան Տէր եւ Տնօրէն Պ. Սիմոն Սիմոնեանի հսկողութեան տակ — մասնագէտ սրբագրիչներու խումբ մը, որ կրնայ բաւարարութիւն տալ ամէնէն բծախնդիր եւ դժուարահաճ հեղինակներուն:

Բազմաթիւ հեղինակներ իրենց գիրքերուն տպագրութիւնը արդէն վստահած են Տպ. ՍԵՒԱՆԻ:

Հայրենակցական Միութիւններ իրենց գաւառներուն պատմութեանց տպագրութիւնը յանձնած են Տպ. ՍԵՒԱՆԻ, ուր տպուած են եւ կը տպուին ՏԱՐՕՆԻ, ԹՈՄԱՐԶԱՅԻ և ՄԱԼԱԹԻՈՅ մեծահատոր պատմութիւնները: Հայագիտական եւ գրական մեծարժէք գործեր տպագրուած են եւ կը տպագրուին Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ:

Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ տպագրուած իւրաքանչիւր գիրք զերծ կը մնայ գրաշարական եւ նոյնիսկ հեղինակային բազմաթիւ սխալներէ:

Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ տպուած իւրաքանչիւր գիրք կրկնապէս որակաւոր կը դառնայ:

Հասցէ՝

SIMON SIMONIAN, P.O.B. 2669, Beyrouth, Liban - Tél. 37433

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. · Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. · Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 29 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9216 · 37EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5017

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՆԿՈՒՄ

Բարոյախօսութեան մասին չէ որ պիտի խօսինք, այլ երեւոյթներու մասին :

Թուրք մամուլն է, որ առենէ մը ի վեր կ'ողբայ Թուրք ժողովուրդին բարոյական անկումին վրայ : Կ'արձանագրէ դէպքեր ու պատահարներ, որոնք ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն այդ երկրի վարիչներուն :

Մենք չենք կրնար յիշել հոս Թուրք թերթերու մէջ պատմուած անբարոյ դէպքերը: Սակայն, նուազագոյն չափով մեր յիշածներն իսկ կուգան հաստատել, թէ այն երկիրը, որ Թուրքիա կը կոչուի, միայն տնտեսական տագնապի մէջ չէ, այլեւ բարոյական տագնապի մէջ, ուր կը խրի օրէ օր :

Այսպէս, թերթ մը, «Միլլիէթ», Չէթին Ալթան ստորագրութեամբ, կը գրէ թէ «Ամբողջ երկրին մէջ զինուորական վարչութիւն կայ եւ յեղափոխական վարչաձեւ կը տիրէ: Հակառակ ասոր, յարձակողականութիւնը եւ կիներու դէմ աբարքները օրէ օր կ'աւելնան »:

Թերթը յիշելով զբօսաշրջիկներուն դէմ եղած յարձակումները, կը յայտարարէ, թէ «սկսած է հերոսութիւն նկատուիլ Իսթանպուլի փողոցներուն մէջ կնոջ մը հետ պառկիլը »:

Այս տողերը ցոյց կուտան, թէ մինչեւ ուր իջեցուցած են հերոսութիւնը, այս հերոս չունեցող ժողովուրդին մէջ : Այո, Թուրքիան հերոս չէ ունեցած, որովհետեւ հերոսութիւնը ոչ միայն քաջութիւն ու յանդգնութիւն կ'ենթադրէ, այլեւ բարձր բարոյականութիւն, առաջնորդելու համար ժողովուրդը :

Ուրիշ թերթ մը, «Աքշամ», խօսելով Թուրք հովիւներու յարձակումներուն վըրայ, աւստրիացի զբօսաշրջիկի մը, իր կնոջ եւ 17ամեայ աղջկան վրայ, դառնութեամբ կը յիշէ, թէ աւստրիացի ըզբօսաշրջիկները ըսեր են .

— Մառ Մառներն անգամ այս տեսակ բան չեն ըներ :

Թուրք թերթը իր կողմէ, վրդովուած, կը բացագանչէ .

« Աս քանի՞երորդ խայտառակութիւնն է: Աս ի՞նչ բարոյականի տագնապ է, Աստուա՛ծ իմ »:

Այս որպէս թէ վրդովուած թերթի աշխատակիցը, դատապարտելէ ետք հովիւներու արարքները, կը յայտնէ որ «եթէ նշաններով յայտնէին իրենց զգացումներն ու փափաքները, թէ աւելի կը դիւրանար իրենց նպատակին հասնիլը եւ թէ այս ժխտական քաղցրութիւնը դրական կը դառնար ...»:

Այս զարմանալի տողերը գրելէ ետք, թերթը կը հարցնէ դեռ, թէ «ի՞նչպէս պիտի չտկենք բարոյական անկումը որ ամէն օր քայլ մը եւս կ'առաջանայ » :

Ինչպէս հաւատանք այս ողբի անկեղծութեան, երբ Թուրք հովիւներու «յաջողութեան» համար նոր միջոցներ կ'առաջարկուին. «նշաններով» խօսիլ, դրակա՛ն «արդիւնքի» հասնելու համար: Ասիկա կը նշանակէ, ոճիրի մը պահուն, փոխանակ բիր ու դանակ գործածելու, լաւ է որ ատրճանակ գործածուի: Իր խորհուրդին մէջ, խմբագիրը Մառ Մառներու վայել արարքը չէ որ կը դատապարտէ, այլ միջոցները ...

Բարոյականի անկումը առօրեայ, սովորական պատահարներու մէջ ալ կը տեսնուի: Նոյն թերթերը սակայն, ուշ մնացած են: Բարոյական անկումը պէտք է տեսնէին Թուրքիոյ վերջին կէս դարու պատմութեան մէջ. այն ահաւոր թուականներուն, երբ հայկական Եղեռնը տեղի ունեցաւ. ամբողջ ժողովուրդ մը խեղդուեցաւ իր արիւնին մէջ, ամէնէն վայրագ միջոցներով. երբ մեծն ու փոքրը, երիտասարդն ու ծերը, այրն ու կինը, անմեղը, անպատանները քշուեցան եւ ճամբու ընթացքին Թուրք Մառ-Մառներու կողմէ ջարդուեցան ու առեւանգուեցան :

Այն թերթերը, որոնք այսօր կը վըրդովուին, լուռ մնացին եւ դեռ լուռ կը մնան. սակայն բարոյականի բուն անկումը, թողունք անցեալը, տեղի ունեցաւ 1915ին, երբ ամբողջ երկիրը արիւնով ողողուեցաւ եւ հազարամեայ հայրենիք մը կործանեցաւ :

Լուռ մնացին բոլոր Թուրք այսպէս կոչուած մտաւորականներն ու մամուլը եւ արիւնոտ դէպքը կրկնուեցաւ: 1955ի Սեպտեմբեր 6 – 7ի գիշերը վայրագ յարձակումներն ու թալանը, հրդեհն ու ըսպանութիւնները կրկնուեցան, այս անգամ ոչ թէ անապատներուն մէջ, այլ սուլթանական հին ու փարթամ մայրաքաղաքին՝ Իսթանպուլի մէջ, Եւրոպացիներու աչքին առջեւ, եւ մեղսակցութեամբ օրուան կառավարութեան :

Այս արիւնոտ դէպքերէն ետք, Թուրք վարիչներէն ոմանք փորձեր են նոր կեանք տալ Թուրքին. նոր կարգեր հաստատել, նոր տարազ հագցնել, սակայն, բարոյականը մնացեր է նոյնը: «Յեղափոխութիւն»ներ եղեր են, սակայն անոնք ոչ թէ յեղաշրջած են երկիրը կամ ժողովուրդը, այլ իշխանութիւնը. խումբի մը ձեռքէն առնուած է իշխանութիւնը եւ տրուած ուրիշ խումբի մը :

Անգլիական թերթ մը, «Կարտիըն», դեռ վերջերս կը գրէր թէ « Թուրքիա ներկայիս աշխարհի ամէնէն յետամնաց երկիրներէն մէկն է: Բնակչութեան 65 առ հարիւրը գրել – կարդալ չի գիտեր : Թուրք նոր գործարաններու մօտ 80 առ հարիւրը անպէտ են. անոնցմէ շատերը իրենց կարողութեան կէսին չափ իսկ չեն աշխատիր »:

Ի՞նչ հարկ սակայն, այս վկայութիւններուն, երբ գիտենք թէ երկար տասնամեակներէ ի վեր Թուրքիա ուրիշներու միլիառներովը կ'ապրի, ու կը մնայ նոյն մուրացիկը: Զունի արժանապատուութեան զգացում: Երբ ուսանողներն ու ուսանողուհիները ալան – թալանի կը մասնակցին, այլեւս աւելորդ չէ՞ գրել – կարդալու մասին խօսիլ ...

Մեզ չեն վրդովեցներ բարոյականի անկման այս նոր դէպքերը, որոնք սովորական են այդ երկրին համար: Սակայն, ինչ որ վրդովիչ է, այն է՝ որ հակառակ այդ ախտանիշներուն, միջազգային կեանքին մէջ, դեռ տեղ կը տրուի անոր, որ յաճախ կը խօսի բարոյական աշխարհ մը կերտելու ջանքերուն մասին :

Այն համոզումն ունինք, թէ որեւէ երկիր որ զուրկ է բարոյական սկզբունքներէ, մեծ թէ փոքր, չի կրնար երկար տեւել :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Ընկերվարականներու արտակարգ ազգային խորհուրդը հաւաքուեցաւ Փիւթոյի մէջ, խորհրդակցելու համար տը Կոլի քաղաքականութեան շուրջ: Կուսակցութեան երկու թեւերը իրարու մօտեցած են աւելի եւ նախկին տարակարծութիւնները չկան : Այսպէս մինչ մէկ թեւը կը մնար տը Կոլի վարչաձեւին հաւատարիմ եւ միւսը միայն կը քննադատէր կառավարութիւնը, այսօր բոլորն ալ դէմ են տը Կոլի քաղաքականութեան, կը տարբերին միայն ընդդիմութեան իրենց ձեւերուն մէջ :

Ընկերվարականները կը հեռանան Իշխանութենէն հիմնարկութեանց, ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան պատճառաւ, կը հեռանան նաեւ, այսօր, ալժերական քաղաքականութեան պատճառաւ: Հանրային կարծիքը պէտք է արթննայ կառավարութեան յարատեւ սխալներուն առջեւ : Կը մնայ սակայն պայքարելու ձեւը : Հոս է միայն որ ընկերվարականները երկուքի կը բաժնուին: Ոմանք կը խորհին թէ պէտք է բարեփոխել Սահմանադրութիւնը եւ ստիպել տը Կոլին որ քաղաքականութիւնը փոխէ, ուրիշներ կը նախընտրեն նետել Սահմանադրութիւնը եւ կապերը խզել տը Կոլի հետ: Այս երկու հոսանքներուն գլուխն են՝ Շանտերնակոր եւ Կազիէ, կի Մոլէի կը մնայ միջին ճամբայ մը գտնել :

Առաջին նիստին ընթացքին Շմիթ զեկուցում տուաւ, տը Կոլի հետ իրենց ունեցած տեսակցութենէն: Ծանօթ է որ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի, կուսակցական զեկավար պատուիրակութիւններ տեսակցութիւններ ունեցած էին Նախագահ տը Կոլի հետ :

Այս վերջինը ըսած էր բոլորին թէ պէտք է ձգել զէնքը որ Ալժերիոյ հարցը կարգադրէ, առանց ճշդելու թէ ի՞նչ ձեւով պիտի կարգադրէ: Տը Կոլ թելադրած էր նաեւ պատուիրակներուն որ իրեն հեռաձայնեն, եթէ ըսելիք մը ունենան : Շմիթ պատմեց թէ տը Կոլ ըսած է իրենց որ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ: Տեսակցութեան ընթացքին, կի Մոլէ դիտել տուած է տը Կոլի որ համերաշխութիւն կը քարոզէ բայց երեք տարուան իր քաղաքականութիւնն իսկ համերաշխութեան դէմ քաղաքականութիւն մը եղած է: Տը Կոլ պատասխանած է թէ ոչ մէկ քաղաքականութիւն կատարեալ է, բայց ասիկա նըպաստաւոր եղած է հաւաքականութեան : Պատասխանելով Հիմնարկութեանց առթիւ եղած առարկութեանց, տը Կոլ շեշտած է թէ երբեք չէ բռնաբարած սահմանադրութիւնը, ինք միայն կը ցաւի որ չի կրնար ուղղակի խօսիլ խորհրդարանին առջեւ, ինչպէս կ'ընէ օրինակ Անգլիոյ Թագուհին (յիշենք սակայն թէ Անգլիոյ Թագուհին Մաք Միլընի գրած ճառը կը կարդայ): Ալժերիոյ մասին, յայտնած է թէ գիտենք ո՞ւր կ'երթանք, դէպի անկախ Ալժերիա մը: Աւելցուցած է թէ բանակցութիւնները Սահարայի համար չէ որ ձախողած են, այլ ուրիշ պատճառներով: Տը Կոլ քննադատած է նաեւ Ալժերիոյ Ֆրանսացիները որոնք խելացի չեն եղած, եթէ իրենք ըլլային Ալժերական Ալժերիոյ գլուխը, հիմա փառաւոր դիրքեր կ'ունենային :

Շմիթի այս զեկուցումէն ետք, խօսք առած է Կասթօն Տէֆէռ (ծերակուտական, Մարսէյլի քաղաքապետ) որ ամբաստանած է Տըպրէն իբրեւ մեղսակիցը՝ Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի, կարելի չէ պայքարիլ Կ. Գ. Բ.ի դէմ առանց պայքարելու Տըպրէի դէմ, ըսած է Տէֆէռ: Լըժէօն, ընդհակառակն պաշտպանած է Տըպրէն, որ չէր կրնար տարբեր քաղաքականութիւն մը վարել քան ինչ որ տը Կոլ թելադրած էր իրեն :

Ամէնէն բուռն ընդդիմադիրը Կազիէնէ որ շեշտած է թէ ներկայ վարչակարգը դատապարտուած է ինչ որ ալ ըլլայ Ալժերիոյ պատերազմին վերջը: Պէտք է փոխարինել այս «անհատապետական» վարչակարգը: Ապարդիւն է փորձել բարելաւել ներկայ վարչաձեւը պէտք է նորը պատրաստել :

Նիստը կը փակուէր Հինգշաբթի գիշեր ուրիշ միջամտութիւններէ ետք :

× Օռանի մէջ երիտասարդներ դագաղ մը իրենց ուսին, յուղարկաւորութիւն մը կը կեղծէին: Երբ կարգապահութեան ուժերը հարցուցին» ո՞վ կը թաղէք » «տը Կոլը» պատասխանեցին : Բայց Ապահովութեան Ուժերու միջամտութիւնը կէս ձգեց իրենց գործը :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱՍԸՐ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼ

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Սուրիոյ մէջ եւ ըստ Դամասկոսի ձայնասփիւռին տուած լուրերուն յաջողած է առանց ոչ մէկ զոհի :

Նախքան այս հարուածը, յիշենք թէ Նասըր պաշտօնանկ ըրած է փոխ-նախագահ՝ զնդ. Սերաճը, որուն տարակարծութիւնները մառեշալ Ամերի հետ սուր հանգամանք ստացած էին վերջերս : Ամէր Նասըրի «մարդն» էր Սուրիոյ մէջ, բայց Սերաճ «զօրաւոր մարդը» կը նկատուէր Սուրիոյ նահանգին : Չորեքշաբթի իրիկուն հաղորդուած այս լուրերը բաւական մտահոգութիւն կը պատճառէին արդէն եւ «Լը Մոնտ» կը գրէր նաեւ թէ Սերաճի և իր գործակալներուն այս «անգործութիւնը» կրնայ վտանգաւոր ըլլալ, թէեւ մառեշալ Ամէր բացարիկ իրաւասութիւններ ստացած էր Նասըրէն: Կը հաղորդուէր նաեւ թէ նախկին նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլի Դամասկոս վերադարձած է (Յուլիս 23էն ի վեր Զուիցերիա կը «խնամուէր») :

Վերջին լուրերուն համաձայն կացութիւնը հետեւեալն է. — Նասըր հրահանգած է որ Ազգային Առաջին բանակը Դամասկոսի վրայ քալէ եւ ճզմէ շարժումը: Մինչ այդ սակայն Դամասկոս կ'ըսէ թէ շարժումը յաջողած է եւ «Ալլահ մեծ է» նշանաբանով կը յայտարարէ թէ Սուրիա պիտի վերագտնէ իր արժանապատուութիւնը: Այս շարժումը կը ձգտի Սուրիան բաժնել Եգիպտոսէն: Բայց Դամասկոս կը շեշտէ թէ շարժումը սուրիական չէ այլ՝ արաբական: Ժողովրդական ցոյցեր կը կատարուին: Օդակայանները եւ նաւահանգիստները փակ են: Նասըր յայտարարեց թէ մառեշալ Ամէր գերի ինկած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆԹԱ – ՄԱՐԻԱՅԻ «հերոսը» Կալվան Օոլիէն անցաւ առջի օր, դէպի Բազապլանքա իր ճամբորդութեան ընթացքին: Փորթուկալցի ըմբոստը յայտարարեց թէ Եւրոպան ապականած է եւ հիւրասիրութեան ու բարութեան իտէալ երկիրը Պըրազիլն է, ուր կրկին պիտի վերադառնայ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հերքեն թէ պարսկական իշխանութիւնները ձերբակալած ըլլան քիւրտ ըմբոստ պարագլուխը՝ Պարզանի :

ՆԱԶԱՐԷԹԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է արաբ համայնավար երկու ղեկավարներ :

ՈՒԶՊԵԿԻՍՏԱՆԻ վարչապետը պաշտօնանկ եղաւ: Վերջերս Խրուշչեւ քննադատած էր Ուզպեկներու «ազգայնական » տրամադրութիւնները եւ երկրագործական տագնապը :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Լորտ Հիում կոչ մը ըրաւ ՄԱԿին շեշտելով թէ միջազգային տարակարծութիւնները միայն բանակցութեամբ պէտք է կարգադրուին :

ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՇԱԼ եւ Զելլէր որոշած են գործադուլի դիմել (անօթութեան գործադուլ) որովհետեւ այցելութիւնները արգիլուեցան :

ԴԵՂՆԱԾ ՎԷՃԻ ՄԸ ԱՒԹԻՒ ԳՐՈՒԱԾ

Հասած եմ այն տարիքին, ուր կեանքը տխուր վերջալոյսի մը տպաւորութիւնը կը թողու :

Առօրեայ նշանաբան դարձած է, նաեւ ափիոն, «երջանիկ կեանքի» տեսութիւնը քաղաքական մարդոց համար, որոնք ժողովուրդ կը վարեն: Իսկ անդին, բժշկական փիլիսոփայութիւնը, նոր բան մը բոյլի պատրանքով եւ յաւակնութեամբ, նաեւ նորահաս դերասանի խանդավառութեամբ, կ'աշխատի քայլ յարմարցնել անոնց հետ՝ որոնք հոգեկան տաք խանձարուրներու մէջ կը քնացնեն հանապազօրեայ ֆիզիքական թշուառութիւնները:

Ոչ առաջին տեսութեան կը հաւատամ, ոչ ալ երկրորդին: Վասնզի արեւը հորիզոնին հասած է այլեւս, ու ցաւը ականջիս մէջ դրած է Պօղոսի համակերպութեան ծանօթ երգը: Եւ օրերս կ'անցընեմ սպառելով լոյսի վերջին ժառանգութիւնը, որ կը կոչուի ժամանակ, մտաւորականին ամէնէն թանկագին հարստութիւնը, թափելով զայն աղբի պէս:

Օրերս կ'անցընեմ ինչպէս Յոբ՝ իր աղբիւսին վրայ :

Բայց այնքան ժամանակ որ կամ՝ չի կրնար ըլլալ գլխս Կրեսոսին անգամ : Կը զարմանամ, սակայն, որ գլխս ափրողները սխալ մեկնութեանց մէջ կ'իյնան: Հաւատալ թէ ծախու ապրանք եմ, չի վիրաւորեր զիս այնքան՝ որքան երբ կը տեսնեմ թէ «մտաւորականի ծանրութեանս» մասին իրենց համակրանքը յայտնողները տերեւի ծանրութեամբ կշիռք մը միայն ունին ի ձեռին: Կշռելու համար զիս ... ներողութի՛ւն ...

Ի՞նչ է ցաւս, գիտէ՞ք :

Դերձակ, կօշկակար, սափրիչ, ժամագործ, ներկարար, ջուլհակ, դարբին, պատկերահան, խոհարար, եւ դեռ ի՛նչ գիտնամ՝ այս կարգի արհեստաւորներու անունով ու մասնագիտութեամբ խօսելու համար՝ կը պահանջուի քանի մը տարիներու աշկերտութիւն, բայց գրագէտի արժանաւորութեամբ խօսելու համար՝ կը մերժուի աշկերտութեան որեւէ պահանջ: Ամէն մարդ կրնայ դաս տալ գրագէտին, Հայոց ազգին մէջ:

Մօտ կէս դարէ ի վեր գրականութիւնն է որ կը սպառէ կեանքս, բայց ինծի դասատուն միշտ այն արհեստաւորն է, որ գրիչ կը շարժէ ... գործերու պակասութեան շրջանին, ժամանցի համար:

Զիջողեցա՛յ, գրական հին սերունդին ափկարութեան եւ գրական նոր սերունդին տկարութեան պատճառով, բարձրացնել հայ գրագէտին պատիւը, ինչպէս եւ իր արժանաւորութիւնը՝ ներկայացնելու համար զինք իբրեւ իր ժողովուրդին գագաթը, մանաւանդ մտաւորականի դերադասութիւնը :

Հայ գրագէտը փերեզակ մըն է, կամ հայ ժողովուրդը զայն այդպէս կը համարի, եթէ մէկը կ'ելլէ, բաւ համարելով քանի մը տարուան աշկերտութիւնը նախակրթարանի մը եւ արհեստանոցի մը մէջ, ու կը վիրաւորէ գրագէտ մը, որու տեսակէտը խորթ կը թուի նախակրթարանէն մնացած յիշատակին կամ արհեստանոցին մէջ լսուած խօսքերուն:

Աւելորդ կը համարիմ չքմեղանքի տանիլ օրաթերթերու այս կարգի «աշխատակիցները» կամ նամակներով խելացութիւն ծախող անծանօթ գրագէտները՝ պնդելով հին տեսութեան մը վրայ, որ «շնորհք» կը համարէր, «ձի՛րք» կամ «տաղանդ», ոմանց գրելու վարժութիւնը: Անոնք որ կը հետեւին այն գիտութեան ընթացքին, որ «գրագէտ» կը շինէ նուիրեալը, — ուսումնասիրել «հուրով մկրտութեան» աւանդութիւններէն մինչեւ «աստուածայնութիւն» տալու հրաշավէպերուն խորհրդանշական իմաստը, — գիտեն թէ տարբե՛ր բան կը պահանջուի հիմա:

Եւ այդ պահանջը լրացնողին խօսքը, նոյնիսկ գայթակղութիւն պատճառելու պարագային, կը դառնայ նուիրական: Զանգուածը կ'ընդունի կամ չ'ընդունիր, — կ'ընդունի՝ կը մտնէ իր հաւանութիւնը, չ'ընդունիր՝ կը հաստատէ սպասում մը՝ հասունութեան պայման :

Այդ պահանջը լրացնողի գիտակցութեամբ էր, որ այս տողերը գրողը գայթակղութիւն պատճառեց անոնց, Արեւելքէն Արեւմուտք, որոնք մեր ազգային դանազան դէմքերու մասին իրենց սէրը կամ գնահատութիւնը ծծած են մայրական կաթին հետ կամ իրենց մեծ-մայրիկին պատրաստած թանապուրին հետ :

Այս տողերը գրողը չա՛տ տախտակ կոտրած է հայ գրականութեան պատմութեան մէջ, մանաւանդ ազգային պատմութեան մէջ :

Ե՞ս պիտի ծախուէի բողոքականներուն, ինչպէս կը գրէ անստորագիր բարեկամ մը: Ե՞ս պիտի ծախուէի կաթողիկէներուն, ինչպէս ենթադրել տուեր է գնահատութիւնս կաթոլիկէ մտաւորականներու գործունէութեան մասին (Զօպանեան): Եթէ ձեր նպատակն է վիրաւորել զիս, ինչո՞ւ չէք ըսեր թէ ծախուած եմ նաեւ լուսաւորչականներուն՝ այն կապին համար զոր կը պահեմ կաթողիկոսներու, պատրիարքներու եւ եպիսկոպոսներու հետ, — յարգուած անձնաւորութիւններ, բարեկամներ ունիմ երեք ճակատներուն վրայ :

Ծածկած չեմ, սակայն, տեսակէտներս: Խանճեանի օրով՝ ծափ զարկի հրապարակաւ, երբ «պետութիւն» կը հիմնուէր եկեղեցիներու աւերակներուն վրայ: Այսօր ալ ծափ կը զարնեմ՝ եթէ մէկը մշակութային ձեռնարկներու յատկացնէ արտասահմանեան եկեղեցիներու շինութեան համար ծախսուող միլիոնները: Առանց եկեղեցիի՝ կարելի է հաշտ ապրիլ Աստուծոյ հետ, որքան ալ շատ սիրէ «Օրհնեցէք փառաբանեցէք»ը այս մարդը: Կարելի է փառաբանել զայն նոյնիսկ մեր խրճիթներուն մէջ, եթէ իր պատգամներուն տէրը կը մնայ 2000 տարեկան այս մարդը: Կարելի է աղօթել իրեն՝ մեր սենեակներուն մէջ, ուր կրնայ նստելու տեղ մը գտնել այնքան համեստօրէն՝ որքան մեր հին աստուածները իրենց փառաւոր քաղաքակրթութեան ժառանգութեամբ ու պատմութեամբ :

Բայց թո՛յլ տալ որ ճզմուի՛, քամուի՛, սպառի՛ այս արժէքաւոր ժողովուրդը ի փառս անտաղանդ հարուստներու, որոնք պարծենալիք ուրիշ բան չունին՝ բայց եթէ եկեղեցաշինութեան իրենց նպաստը, կամ ի հաճոյս մեր պառաւներուն, որոնք իրենց հարսներուն դէմ բողոքելու – աղօթելու ապաւէն ընտրած են եկեղեցիները :

Ո՞ւր է այս ընթացքը :

Մեր անձնուէր երիտասարդները, փէտայի, կ'երգէին ժամանակ մը.

...Որ միայն զէնքով կայ Հայոց
փրկութիւն :

Օրուան երգը ա՛յս է միայն, հիմա.

... Որ միայն մշակոյթով կայ Հայոց
փրկութիւն :

Ինչպէս կը տեսնէ անստորագիր պարոնը, բառ-ծամող չեմ: Եւ երբ հարկ ըլլայ՝ օր մը, գրել, այն գրիչով՝ որ ահա կը խաղայ ձեռքիս մէջ, պատմութի՛ւնը բողոքականներուն, կաթոլիկներուն եւ օրուան պատրիարքներուն (լուսաւորչական), երկրորդ փլանի վրայ՝ սուլթաններուն եւ արտաքին խառնակիչներուն, նկարագրելով աքսորի ահաւո՛ր տեսարան մը, Յունուար ամսուան մէջ, ձիւնոտ օրով, եւ մեծով պզտիկով՝ անկողիններէն հանուած, քալելո՛ւ համար Պոլիսէն մինչեւ Անգարա, կարաւանին հետ՝ ոստիկան մը, նաեւ ... լուսաւորչական քահանայ մը, որ կրնար փրկել եւ ետ դարձնել ...Լուսաւորիչին վերադարձողը, կ'ուզէի տեսնել ընթերցողին մարմինը թէ ո՛րքան փուշ-փուշ կ'ըլլայ արդեօք :

Պատմութիւն քրքրել մի՛ տաք ինծի, այլապէս ... :

Բոլոր կաթոլիկ – բողոքական – լուսաւորչական պայքարի այս խամաճիկներուն կարգին՝ շատ ծանր է խօսքը, զոր պիտի ըսէի մանաւորաբար պատրիարք կոչուած մեր էնպէսիլներուն :

Անստորագիր պարոն, դուն ինծի չափ չես ուսումնասիրած Հայոց պատմութիւնը: Հայոց պատմութիւնը՝ զոր ես գիտեմ, Բասմաջեանի, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեանի եւ նմաններու դեղին պատմութիւնը չէ երբեք, — արիւնի գոյն ունի Պատմութիւնը որ ծանօթ է ինծի: Դաս տալու ժամանակ անոր՝ որ կը մնայ մոնացն, յիշել Յոբի խօսքը. «Եւ գիտեմ ես որչափ եւ դուք խելամուտ էք, եւ չեմ անմտագոյն քան զձեզ» (Ժգ. 2):

Պատմութիւնը պատմութիւն է, — անցեալ : Մենք եւս չգործենք հիներուն սխալը: Ինծի համար գոյութիւն չունին բողոքական, կաթոլիկ ու լուսաւորչական, — եթէ Հայութիւնը կը թրթռայ իրենց սրտին եւ գործին մէջ՝ բարի, եթէ ո՛չ՝ չարը տանի, բոլո՛րը: Ամէն բանէ վեր՝ Հայութիւնը, ահա իմ հաւատքս :

Փափաքելի չէր, անշուշտ, օտար եկեղեցիներու թափանցումը մեր մէջ, — պատահեր է: Հիմա ջանանք օգտագործել այս պարագան, թափանցելու համար օտարին մէջ: Լսած եմ Փրոֆ. Խայիկեանէ, որ մայր-եկեղեցի կ'ընդունի Հայոց եկեղեցին: Կարդացած եմ նման խօսք մը Հայաստանի Կոչնակին խմբագրականներուն մէջ: Կը յիշեմ նաեւ Վազգէն կաթողիկոսի խօսքը, որ օտար չի համարեր հայ կաթոլիկները եւ հայ բողոքականները: Բայց միայն մե՞նք ունինք այս բաժանումները, — Ֆրանսացին, որ եկեղեցին բաժնած է պետութենէն, նոյն պետութեան անգամ կ'ընդունի ֆրանսացի բողոքականը եւ ֆրանսացի կաթոլիկը: Ի վերջոյ, կ'ընդունիմ որ այս վէճը ծագումով եսի հարց է, եթէ ոչ՝ հացի: Գռեհիկ հարց մը՝ կրօնական ներկով: Ափսո՛ս, ասանկ հարցերո՞վ պիտի զբաղէի, կը հարցնեմ ես ինծի՝ վերջացնելու ժամանակ: Ես որ կապ չունիմ ոչ մէկ եկեղեցիի հետ: Պարպուած՝ կրօնական կեանքի հետաքրքրութիւններէ, այնքան որ փափաքս է մեռնիլ ու թաղուիլ առժամեայ փոսի մը մէջ, առանց եկեղեցական արարողութեան, օրինական նուազագոյն պայմանաժամէն ետքը գերեզման չունենալու պայմանով :

Եթէ հայ ժողովուրդը եւ իր մտաւորականները դեռ պիտի կռուին բողոքականի, կաթոլիկի, լուսաւորչականի վէճերով, պիտի ատեն զիրար ու պիտի թշնամանան իրարու դէմ, ոչ տրամադրութիւն ունիմ զգաստութեան կանչելու, ոչ ալ գերեզման կ'ուզեմ վէճերու ունայնութիւնը անգամ մը եւս լսելու: Բայց լուսաւորչականը որ կ'ըսէ՝ ես, բողոքականը որ կ'ըսէ՝ ես, կաթոլիկը որ կ'ըսէ՝ ես, առանց բան մը զիջելու իրենց ունայն ու ծուռ սկզբունքներէն, թող յիշեն դամբանագիրը՝ որ արձանագրուած է Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Սպահան.

Ոչ ոք չասի՝ ես եմ ես,
Հէնց կը լինի ոնց որ ես :

Ոչ Լուսաւորչականին կուտամ իրաւունք, ըսելու համար՝ ես, ոչ բողոքականին, ոչ ալ կաթոլիկին: Ով ի՛նչ կը բերէ Հայութեան, — յաւիտենականը Հայութիւնն է, մնացածը գերեզման նետեցէք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

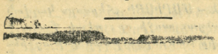

Նրանց հետ է եւ մի 10 – 12 տարեկան տղայ, որ նոյնպէս դէս ու դէն է անցնում, սակայն մի բան անելու: Բայց թէ ինչ են անում՝ դժուար է իմանալ : Պարզ է, որ այդ մեքենան վնասուած է. սակայն իմ շարժավարն ի՞նչ գործ ունի այդտեղ, որ գնում է. ի՞նչ կարող է անել. ինքնաշարժ չէ, որ գնի... Գնում է զուցէ հետաքրքրութիւնից դրդուած ... Բայց մի՞թէ չգիտի, որ ես շտապում եմ ...

« Երեւի կը գնայ եւ շուտով կը վերադառնայ », հանգստացնում եմ ինձ :

Սակայն այս անգամ էլ իմ լաւատեսութիւնը չի արդարանում : Շարժավարը մօտենում է կանգնած տրակտորին եւ, ինչպէս առաջին եւ երկրորդ անգամը, այժմ էլ երկու խօսք է փոխանակում տղամարդու (երեւի տրակտորը վարողի) հետ եւ կռանում – նայում է անիւներին: Ես միայն այսքանն եմ տեսնում նստած տեղից, իսկ երբ նա կռանում է, կիսով չափ դառնում է անտեսանելի ...

« Ինչ է անում այս մարդը, ինչո՞ւ է իր քիթը խոթում ամէն տեղ», ասում եմ ես վրդով եւ մտածում, թէ երեւի շուտով կը վերադառնայ :

Բայց անցնում է հինգ, տասը րոպէ՝ նա չկայ : Դարձեալ րոպէներ՝ չկայ :

Ես դուրս եմ գալիս մեքենայից՝ տեսնելու, վերջապէս, թէ ինչ է անում նա, որ ուշանում է այսպէս: Ու ինչ եմ տեսնում, տրակտորը վարողը քանդում է տրակտորի առջեւ եղած հողաթումբը, իսկ Արամը՝ իմ շարժավարը, ծնկաչոք նայում է ներսը, նայում է մի հայեացքով, որը վկայում է, թէ նա հնար է մտածում մեքենան փրկել այդ վիճակից:

Ես նորից մտնում եմ մեքենան եւ սպասում :

Սպասում եմ կէս ժամ՝ չկայ: Անցնում է աւելի: Վերջապէս, նա գալիս է յոգնած ու մեքենան քշում անմիջապէս, իսկ ես, բարկութիւնս զսպելով, հարցնում եմ, այնպէս, որ չզգայ, թէ զայրացած եմ.

— Դրանք ձեր բարեկամնե՞րն էին:

— Ոչ :

— Երեւի ծանօթնե՞րը :

— Ոչ :

Ես բարկութիւնից լռում եմ: Նա հաւանօրէն զգում է, որ ես տարօրինակ եմ համարում նրա վարմունքը, ու նետում է անցողակի, միշտ առաջ նայելով :

Մենակ չէին կարող ...

« Արդարանում է », մտածում եմ, հետեւելով նրա յոգնած, մռայլ դէմքի գծերին, որ շատ քիչ են փոխւում: Նա լարուած քշում է մեքենան, շուրթերն իրար սեղմած. եւ մենք նորից կեռմաններով բարձրանում ենք սարը. պատահում են նորից վեր բարձրացող եւ իջնող ինքնաշարժներ. հազուադէպ պատահում են եւ այնպիսիները, որ կանգնած անիւ են փոխում, կամ՝ վարելանիւթ, ջուր են լցնում: Պատահում են նաեւ մեքենաներ, որոնց կանգնելու պատճառը դժուար է իմանալ ... Բայց ամէն մի այդպիսի կանգնած ինքնաշարժ տեսնելիս՝ իմ շարժավարը իջնում հետաքրքրւում է, թէ ի՞նչ է պատահել, եւ եթէ իմանում է՝ փճացել է մի բան՝ օգնում է : Եւ այսպէս շարունակ ...

Երբ, վերջապէս, տեղ եմ հասնում մթնով եւ իջնում եմ ընկերոջս ամառանոցի բակում՝ Արամն ասում է.

— Կարծում եմ՝ շատ չուշացանք :

— Երեք ժամ, վրայ եմ բերում ակամայ: Բայց շնորհակալ եմ, որ ողջ-առողջ տեղ հասայ :

Արամը ոչինչ չի ասում: Իմ խօսքերը եւ դրանք ասելու եղանակը, ըստ երեւոյթին, ազդում են նրա վրայ, եւ նա ոչ մի բառ չի արտաբերում :

Սակայն մի ժամ յետոյ, երբ արդէն ծանօթացել էի ընկերոջս վիճակին եւ հաւաստիացել, որ նրա ճգնաժամը անցել է, ես անհրաժեշտ համարեցի ներողութիւն խնդրել ուշանալուս համար :

— Գիտես, ես աւելի շուտ կը գայի, բայց շարժավարս շատ ուշացրեց ...

Ու պատմեցի, թէ քանի՛ տեղ էր կանգ առել եւ ինչ էր արել :

— Ա՜, դու եկել ես Բագրատի մեքենայո՞վ: Նրա շարժավար Արա՞մն է բերել քեզ :

— Ի՞նչից իմացար, զարմացայ ես :

— Շարժավարի արածներից: Այդ Արամն այդպէս է. որտեղ մի վնասուած ինքնաշարժ է տեսնում՝ իրենը կանգնեցնում է եւ վազում օգնելու... Այսպէս բաներ շա՞տ եղան ճանապարհին, հարցրեց հիւանդ ընկերս :

Ես պատմեցի, թէ ինչեր եղան եւ որքան սրտնեղեցի ուշանալուս համար :

— Գիտեմ, գիտեմ, հանգստացրեց հիւանդը: — Բայց մի նեղանա, Արամն այդպէս է :

— Տարօրինակ է, ասացի: — Շարժավարի նման չէ կարծես :

Հիւանդ ընկերս անմիջապէս չպատասխանեց. լռեց մի փոքր եւ ապա խօսեց ասես ինքն իրեն.

— Հանգամանքները, այո, փոխում են մարդուն ...

Եւ որովհետեւ նա չշարունակեց՝ ես հետաքրքրուեցի.

— Ինչ հանգամանքներ. դու ո՞ւմ ես ակնարկում :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(3 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Le Goût de la Violence

Պաստառին վրայ փռուած լայնածաւալ տեսարան մը։ Ամայի բարձրաւանդակ մը, որու մէջէն ոլորապտոյտ կը յառաջանայ հնամեայ շոգեկառք մը։ Այս է առաջին պատկերը Բոպէր Հոսէյնի ժապաւէնին։ Թատերավայրը Հարաւային Ամերիկան է, ուր յեղափոխական խլրտումները առօրեային մաս կը կազմեն։ Շոգեկառքին մէջ տեղ գրաւած է երկրի կառավարիչին աղջիկը, որուն կ՚ընկերանայ զինուորական ջոկատ մը ամէն պատահականութեան դէմ դնելու վճռակամութեամբ։ Ցանկարծ, ճակատագրականը կը պատահի։ Յեղափոխականներ, որոնք զարանակալ դիրք բռնած էին, կը խուժեն գնացքին վրայ ու մահուկենաց կռիւէ մը ետք, կը յաջողին գերի բռնել կառավարիչին աղջիկը։ Մինչեւ հոս, ժապաւէնը լուռ է։ Ոչ մէկ խօսք կը փոխանակուի դերակատարներուն միջեւ։ Բայց խօսքերէն աւելի ուժեղ, կան պատկերները եւ անոնց մէջ ձուլուած զգայուն երաժշտութիւնը, որոնք իրենց ցնցող հաղորդականութեամբ կը համակեն հանդիսատեսը։

Նիւթը ինքնին պարզ է եւ այդ մասին երկար խորհրդածութիւններն ալ աւելորդ։ Իմացականութենէն աւելի զգացումներուն զօրող ուժ մը ունի այս ժապաւէնը։ Կարելի չէ անտարբեր մնալ ամայի տեսարաններու խորհրդաւոր, այլ եւ յափշտակող գեղեցկութեան, դերակատարներուն զուսպ խաղարկութեան, մանաւանդ այդ բոլորը իր երանգներուն մէջ պարուրող երաժշտութեան։

Գալով նիւթին, բացատրենք կառավարիչին աղջկան առեւանգումին պատճառը։ Յեղափոխականներու պետը (Բոպէր Հոսէյն) կը մտածէ այդ աղջիկը իբրեւ պատանդ պահել, ցորչափ ազատ չարձակուին մահուան դատապարտուած յիսուն յեղափոխականներ։ Ժապաւէնի զործողութեանց ընթացքին բացայայտ կը թուի թէ այս պարագան երկրորդական դեր մը խաղալու սահմանուած է – Այսինքն կարեւորը այն չէ թէ այդ յեղափոխականները պիտի ազա՞տ արձակուին թէ ոչ։ Կարեւորը յեղափոխական խմբապետին եւ իրեն հսկողութեան յանձնուած երիտասարդ ու գեղադէմ աղջկան փոխյարաբերութիւններն են։ Մէկ խօսքով, սէրը՝ որ իր գողտրիկ ճամբաներէն կը բարձրանայ դէպի երկու երիտասարդ թշնամիներու սիրտերը, զանոնք միացնելու բուռն ու անհահանջ ցանկութեամբ մը։ Մարդկային սիրտը, երբ մանաւանդ երիտասարդ արիւնով կը հեւայ պարարտ հող է սիրոյ համար։ Բայց կայ այդ սիրոյ դէմ թումբ դնող իմացականութիւնը, որ այս ժապաւէնի պարագային, երկու սիրահար էակներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող գաղափարական հակամարտութիւնն է։ Մէկը կառավարիչի աղջիկ, միւսը՝ յեղափոխական։ Այս երկու երիտասարդներուն սիրտերուն մէջ գոյութիւն ունեցող խռովքը համեմատական է իրենց գաղափարներուն հանդէպ տածած հաւատքին։ Նուազ գաղափարականով օժտուած մարդոց մօտ, անկասկած խնդիրը իր լուծումը գտնէր, ու սէրը յաղթանակէր։ Բայց հոս, հերոսները վեհ ու ազնիւ գաղափարներով տոգորուած են, եւ այդ իսկ պատճառաւ հոգեկան խոր տագնապներու ենթակայ։ Ներքին յոյզեր, հոգեկան բարդ խնդիրներ, հակոտնեայ զգացումներու զուսպ բայց եւ բուռն բախումներ, եւ այս բոլորին ծնունդ տուող գաղափարական հակամարտութիւններ, ահա Բոպէր Հոսէյնի ժապաւէնին տեսիլքը, ուր սէրը մերթ զուսպ երանգներով ու մերթ առինքնող խոյանքներով ներկայ է ոչ միայն պատկերին մէջ, այլ եւ պատկերէն դուրս՝ հանդիսատեսին սրտին մէջ։ Մէկ խօսքով ժապաւէն մը, որուն մէջ փթթող ու յորդող զգացումները կարելի չէ պաստառի մը շրջանակին մէջ պարփակել։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այսօր, մարդիկ միջազգային լուրերը կ՚իմանան մէկ քանի ժամէն եւ երբեմն ալ, պատկերասփիւռին ու ձայնասփիւռին շնորհիւ, ժամը ժամին։ Անիկա՝ հասկնալի բան մը կը թուի։ Բայց, հազիւ հարիւր տարի առաջ, միայն մեծ մայրաքաղաքներու մէջ եւ անոնց շրջակայքը ապրող քանի մը հազար մարդիկը կրնային նախորդ օրուան լուրերը կարդալ։ Մէկ դար աւելի առաջ, շատ սակաւթիւ մարդիկ միայն կրնային լուրեր իմանալ, բայց, այդ լուրերն ալ մէկ քանի շաբթուան տարիք կ՚ունենային։ Եթէ հարիւր տարի աւելի առաջ երթանք, պիտի տեսնենք որ, այն ատենուան կարեւորագոյն լուրերն անգամ ամէն երկրի բնակչութեան կը հասնէին շատ ուշ եւ ոչ ճշգրիտ, այլ՝ բերնէ բերան միայն։ Կարճ խօսքով՝ այս է լրագրութեան պատմութիւնը։

Վերջերս, Լոնտոնի Պեթնալ Կրին Թանգարանին մէջ բացուեցաւ լրագրութեան պատմութեան եւ լուրերու հաղորդման ցուցահանդէս մը եւ վերապատկերացում մը։

Ցուցադրուած նիւթերը առնուած են շատ մը տեղերէ։ Մաս մը առնուած են՝ Վիքթորիա եւ Ալպէրթ Թանգարանէն, մաս մըն ալ՝ Բրիտանական Թանգարանէն, ուր՝ օրինակ մը կը գտնուի Միացեալ Թագաւորութեան մէջ լոյս տեսած ամէն հրատարակութենէ եւ հաւաքածոյ կազմող անհատներու կողմէ։

Ցուցադրուած նիւթերէն շատեր անգնահատելի եւ թանկագին են եւ բոլորը մէկ՝ լոյս կը սփռեն այսօրուան քաղաքակրթութեան վրայ։

Ժամանակագրական կարգով ցուցադրուած նիւթերէն ի յայտ կուգայ որ, առաջին թերթերը իսկական առումով թերթեր չէին։ Այսօրուան թերթերուն 15րդ եւ 16րդ դարերու նախածնողքները «լրատու նամակներ» էին, որ հատուկտոր կը ծախուէին եւ յաճախ կը տպագրուէին տպագրութենէ լուր չունեցող մարդոց կողմէ։

Կային նաեւ՝ «Լուրերու Գիրքեր»ը, որ կը պարունակէին լուրերու ամփոփումները։

Լոնտոնի ցուցահանդէսին մէջ կայ այսպիսի Գիրքի մը 1594ի մէկ օրինակը։ Նմանապէս կայ՝ կանոնաւոր կերպով լոյս տեսած անգլիական առաջին իրական թերթին մէկ թիւը։ Այս թերթը լոյս տեսնել սկսած էր 1622 Մայիս 23ին եւ 0,21ով 0,17 սանթիմեթր ծաւալով լաւ տպագրուած գրքի մը երեւոյթն ունէր։ Կը պարունակէր առանց խորագրի լուրեր։ Բայց, լուրերէն շատ քիչերը Անգլիոյ հետ կապ ունէին։ Քաղաքական հետեւանքներու վախը եւ մամուլի վրայ հաստատուած սեղմումները՝ վտանգաւոր կը դարձնէին ներքին լուրերու հրատարակութիւնը։

Եօթնասուն տարի յետոյ միայն մամուլը դարձաւ ազատ, ծաղկելու եւ զարգանալու համար հզօր օրկան մը լուրերու, մեկնաբանութեանց եւ քննադատութեան։ Եւ մամլոյ այս ազատութիւնը ամրապնդելու համար, հրատարակուած էին ազատ լուրեր եւ մեկնաբանութիւններ, բայց միայն 1640էն յետոյ, Անգլիոյ ազգամիջեան պատերազմի շրջանի ամէնէն նուազ առարկայական հրատարակութիւններուն մէջ։

Մամլոյ իրական փթթումը սկսաւ 18րդ լուսաւէտ դարուն։ Առաջին անգլիական ամենօրեայ թերթը՝ «Տէյլի Քուրան», լոյս տեսաւ 1702ին եւ առաջին յեմիջօրեայ թերթը՝ «Իվնինկ Փոսթ»ը՝ չորս տարի յետոյ 1706ին։

Այսօր չենք գիտեր թէ՝ այդ թերթերը այն ատեն ի՞նչպէս կը հրատարակուէին եւ մինչեւ ե՞րբ հրատարակուեցան։ Ցետագային լոյս տեսան թերթեր, որ երկար ատեն պահեցին իրենց հռչակը, ինչպէս՝ «Մորնինկ Փոսթ»ը 1772ին, «Օպզըրվըր»ը եւ «Տէյլի Եունիվերսալ Ռեճիսթըր»ը 1785ին։ Երեք տարի յետոյ, լրագրութեան պատմութեան մէջ հանգրուան մը արձանագրուեցաւ, երբ այս վերջին թերթը անունը փոխեց եւ 1788 Յունուար մէկին լոյս տեսաւ իբրեւ «Թայմզ»։

Լոնտոնի ցուցահանդէսին մէջ կը գտնուին թերթեր, որ անցեալի զգայացունց լուրեր կը հաղորդեն։

Ցուցահանդէսը ցոյց կուտայ նաեւ թերթի ամբողջ զարգացումը առաջին գրքոյկներէն մինչեւ մեր ժամանակաշրջանի պատկերազարդ եւ գեղատիպ օրաթերթերը։ Ցուցահանդէսի այցելուն առիթ կ՚ունենայ տեսնելու թէ՝ ե՞րբ հրատարակուեցան առաջին անջատ կտորները մասնաւոր խորագրերով, ե՞րբ տեղի ունեցան տպագրական բարեփոխումները, ե՞րբ հրատարակուեցան առաջին պատկերազարդ թերթերը եւ ե՞րբ առաջին լուսանկարները։ Ցուցահանդէսին մէկ մասը նուիրուած է պարբերականներու պատմութեան եւ կը պարունակէ 18րդ դարու պարբերականներ, որոնց աշխատակիցներուն մէջ հռչակաւոր գրագէտներ կան։ «Սթրանտ Մակազին»ի թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակուած է Քոնըն Տոյլի առաջին պատմուածքներէն մէկը, որուն հերոսը Շերլոք Հոլմսն է։ Ընդհանուր առմամբ, ցուցահանդէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, հանրութեան ներկայացնելով մեր կեանքի ամէնէն կարեւոր ազդակներէն մէկը հանդիսացող մամուլի պատմութիւնը։

Թարգմ. ՎԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՄԵՏԱՂԻ ՄԸ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԱՀՎԵՐԴԻԻ ՄԷՋ

Երկու երկրաբաններ՝ Գ. Հայրապետեան եւ Մ. Եպիսկոպոսեան յաջողած են արժէքաւոր մետաղ մը՝ Սելեն ստանալ պղինձի թափուկներէն։ Մշակած են նոյնպէս աժան եւ շուտ ստանալու կերպը։ Հետազօտութիւնները եւ փորձերը տեւած են երեք տարի։ Սելենի գործարան մը պիտի շինուի Ալահվերդիի մէջ, որ պղինձի արտադրութեան կարեւոր կեդրոնն է Հայաստանի մէջ։

ՍԱՌՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Լենինականի հեծելանիւի գործարանը, 1962ին, սառնարան արտադրող բաժին մը պիտի ունենայ։ Տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ՝ 175 լիթր տարողութեամբ հարիւր հազար սառնարան։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԱՊԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Լենինականի մէջ կազմուեցաւ «Արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի ընկերութեան» մասնաճիւղը, նախագահութեամբ փիլիսոփայական գիտութիւններու թեկնածու Կ. Յովսէփեանի։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՈԼՈՐԱԿԱՑՈՅՑԸ

Մօտ տասը տարի է մոլորակացոյց (փլանէթէր) մը հաստատուած է Երեւանի մէջ, որ կը գործէր Մոսկուա պատրաստուած կէտային – ելեկտրական լամպով աշխատող գործիքով մը։ Այժմ, Երեւանի մոլորակացոյցը կը գործէ աւելի կատարելագործուած գործիքով մը, որ ստացած է Արեւելեան Գերմանիայէն, վերջերս։ Այս գործիքը աստղոտ երկինքին համապատկերը կը յառաջացնէ տեսողական եղանակով, որ ոսպնեակներու բարդ սիստեմ մըն է։ Աստղոտ երկինքին տպաւորութիւնը կը ստացուի բնականին շատ նման։ Նոր գործիքին միջոցաւ կարելի է ցուցադրել Միր – Կաթին, մոլորակներուն եւ Լուսնին շարժումները։

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Բերդին մէջ ամէն ազգէ, ամէն ցեղէ եւ միանգամայն մարդկային ամէն դասակարգէն ալ անձեր կային, որոնք դատապարտուած էին ցկեանս տաժանակիր աշխատութեան։

Վանական, երբ այդ անկեալ մարդերուն մէջ մտաւ գրեթէ ամբողջ մարմնով մը սարսռաց. իրեն այնպէս երեւցաւ որ տառապելական դժոխքն էր ան, որ կը բացուէր իր աչքին՝ բովանդակ արհաւիրքովը պատկերացած։

Նայեցաւ, այո, նայեցաւ անոնց վրայ այնպիսի նայուածքով մը, ինչպէս մէկ նայի անցորդ մը սեւ օձի մը վրայ.

— Ոհ, Աստուած իմ... մրմնջեց Վանական ինքն իրեն. ես ի՞նչ պիտի ընեմ այս գազաններուն մէջ։ Ասոնց աչքերէն արիւն կը ժայթքէ. ասոնց կերպարանքէն ատելութիւն, ոխակալութիւն եւ ոճիր կը ժայթքէ... մէկ խօսքով՝ ասոնք սոսկալի մարդիկ կ՚երեւին, ես ինչպէս պիտի ապրիմ։ Կրող. իցիւ թէ կախաղանի վրայ մեռնէի՝ վերջին անգամ աչքերս սիրելիներուս յառած՝ քան երբեք այս ահաւոր դժոխքին մէջ՝ քաշկռտուելու դատապարտուէի...։

Այսպէս, Վանական ազատուած ըլլալով մահուան վճիռէն, ազատուած ըլլալով կախաղանի անարգ օղակէն, որ իր վիզը պիտի խեղդէր աներեւոյթ գալարումներու մէջ, դարձեալ գոհ չէր.... ու նախամեծար կը համարէր մեռնիլ, քան թէ ատանկ թիարանի մը տաժանակիր աշխատութեանը դատապարտուիլ։ Հետեւաբար. սպանդանոցը քաշկռտուած անմեղ գառնուկի մը պէս, հազաւ սեւ շապիկը.. ուսին վրայ դրաւ թիապարտութեան երկաթէ ծանր լուծը։

Երկու ամիսէ չափ շարունակ լուռ ու մունջ դրութեան մը մէջ անցուց։ Իրեն յանձնուած աշխատութիւնը կատարեց՝ առանց զանգատելու, առանց դժգոհութիւն մը յայտնելու։

Թիարանին մէջ Զէքի անունով պաշտօնեայ մը կար, որուն պարտականութիւնն էր հսկել կալանաւորներու աշխատութեանը վրայ։ Այս պաշտօնեան արար մըն էր, չափազանց բարեսիրտ մէկն ըլլալով, բոլոր թիապարտներուն սիրելի եղած էր։

Զէքի ամէնէն աւելի սիրած էր Վանականը, այդ պատճառաւ, սկսած էր տարբեր աչքով նայիլ անոր վրայ ու մինչեւ իսկ աշխատութեան բաժինը թեթեւցունել։

Օր մը, երբ Վանական բերդին ետեւը գտնուած ապառաժներէն քարեր կոտրելու զբաղած էր, Զէքի մօտեցաւ անոր եւ ձեռքը կամաց մը անոր ուսերուն վրայ դնելով՝ ըսաւ.

— Եկուր ինծի, այսօր պիտի չաշխատիս։

Վանական զարմանքով մը բարի պաշտօնեային աչքերուն մէջ նայեցաւ, եւ կարծես չհասկցաւ թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզէր ան։

— Կ՚ուզեմ որ պատմես ինծի քու կեանքդ, շարունակեց Զէքի մտերմական թրթռուն ու անկեղծ ձայնով մը։ Դուն չարագործի մը չես նմանիր... թիապարտ մը ըլլալու կոչուած չես ... խորհրդաւոր մէկը կ՚երեւիս։

Վանական բոլոր հոգիովը սառսուռ մը զգաց։ Այդ մտերմական ձայնը որ կը հնչէր իր ականջին՝ թիարանի մը խորքէն, յանկարծ սփոփանքի մը պէս բան մը բերած էր հետը։

Ո՞ւսկից կուգար այդ մտերմութիւնը.. արդեօք խղճէ՞ն թելադրուած էր ան. եթէ ոչ նենգալի դիտաւորութիւն մը ունէր. այդ մասին չփոթ, անորոշ ու մթին էր իր տրամադրութիւնը։

Ու առանց աւելի առարկութիւն ընելու Զէքիին ետեւէն գնաց։

Զէքի բերդին ապառաժուտ մասերուն մէջ հանգչելու վայր մը գտաւ եւ պատուիրեց Վանականին որ սպասէ հոն. իսկ ինքը յառաջացաւ դէպի կալանաւորներու կողմը՝ դիտելու համար թէ վերատեսուչը եկա՞ծ էր թէ ոչ։

Երբ տեսաւ որ վերատեսուչը չէր եկած ու կալանաւորները գլուխնին ծռած կ՚աշխատէին, դարձաւ Վանականին մօտ ու նստեցաւ։

— Պատմէ, ըսաւ Զէքի, շատ հետաքրքիր եղած եմ գիտնալու թէ ի՞նչ պատճառաւ քեզ նման անձ մը հոս եկած է։

Վանական խորունկ հառաչանք մը հանեց սրտէն։

Ի՞նչ ըսէր, ի՞նչ պատմէր ...։

Մանաւանդ ի՞նչ օգուտ պիտի ըլլար իրեն։

Այդ ստորակարգեալ պաշտօնեան ի՞նչ բարիք կարող էր ընել. ոչ ապաքէն ցկեանս տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած մէկն էր ինքը ... ոչ ապաքէն ալ ամէն յոյս կորած էր իրեն համար։ Օհ, երբ մէկը վէրքէ չհասկնար, ի՞նչ համոզմամբ ցաւերդ ըսես անոր։

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն ընկեր Արշակ Պօղիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ 90 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան՝ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարգարիտ Չէլէպեան, ազգականներ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին Սարգիս Չէլէպեանի մահուան առթիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ նորակազմ Կրթ. մարմինը Թաղիս եւ շրջաններուն բոլոր ծնողքներուն կը յայտարարեն թէ մայրենի լեզուի ուսման համար դասաւանդութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանի մէջ, արձանագրութիւնները Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած, Պանեէօ Բաշանի, Շաւիլի, Պուա Քոլոմպի, Ալֆորվիլի, Առնուվիլի, եկեղեցւոյ եւ կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են : Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ որ իրենց զաւակները առաջնորդեն իրենց բնակավայրի դպրոցները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԵՍԹԵՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Հոկտ. 1), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Տապաղեան, զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէնթ Էթիէնէն Սարաֆեան եւ Երեւանեան ընտանիքները ողբ. Յարութիւն Թորոսեանի (Պուլկարիա) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին եւ յիսուն Ն. Ֆ. Բարեգործականին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, կիրակի :

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուատի սրահը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովը ստիպողաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Աշնանային առաջին արշաւը յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, Շաւիլի մէջ :

Մեկնում Շաւիլի եկեղեցիէն ժամը 10.30ին :

Փարիզի ժամադրավայր՝ Կառ Մոնփարնաս նոյն օրը ժամը 9.30ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ մասնաւոր արարողութեամբ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս - պատրիարք Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի օծումի եւ գահակալութեան 6րդ տարեդարձը ըլլալով, հանդիսաւոր շուքով կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք :

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ տօնի եւ մաղթանքի ձօնմամբ մատուցուած Ս. պատարագին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներ՝ Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեանի :

Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ :

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է :Ծանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16 :

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ դրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սենեակ մը, երիտասարդի մը համար : Տեղեկացնել «Յառաջ»ին :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Լիլայի մէջ, երկու փավիյօն (մեթրոյէն երկու վայրկեան), Ա) մուտք, երկու խառատուն, խոհանոց, պատշգամ, տուշ, արտաքնոց, երկու սենեակ, պզտիկ խոհանոց մը :

Բ) Գետնայարկ, սենեակ, խոհանոց, պատշգամ եւ արտաքնոց, յարկի վրայ մէկ մեծ եւ մէկ պզտիկ սենեակ, (180 քառ. մեթր) :

Հասցէ.— Արեւեան,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas.

VIL. 36-47

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5-ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան : Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել : Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հազարեան :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ : Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն-Ժիւսթ, Առնուվիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար :

Հեռաձայնել՝

VIL. 36-47.

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր - ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր - ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԺԱՆ ՏԷՐ - ՄԵՐԿԵՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին

ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Rue du Théâtre-Français (Քանըպիէրի վրայ)

Մարկրիթ - Լոն - Ժաք Թիպօ 1961 միջազգային մրցումին մէջ վերջերս առաջին մրցանակի արժանացած ջութակի վիրթիւոզ Ժան Տէր - Մերկերեան Մարսէյլի հայ գաղութին կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, այս շաբթու վերջ պիտի տայ ջութակի «ռեսիթալ»մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած է Հայ - Ֆրանսական Յանձնախումբ մը :

Տոմսերը ապահովել Յանձնախումբէն :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9217 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5018

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ ԿԸ ՄՆԱՅ

Սուրիան կառավարել հաճելի ժամանց մը չէ, կ'ըսէ խոսուր Սալլիհ Լը Մոնտի մէջ, ապստամբական շարժումին առթիւ գրած իր մէկ յօդուածին մէջ: Արաբ, արաբական հարցերու մասնագէտ խմբագիրը կը յիշէ Սուրիոյ անցեալին վերաբերող կարգ մը յատկանշական կէտեր: Առաջին անգամը չէ որ Սուրիա եւ Եգիպտոս մէկ պետութիւն կը կազմեն: Առանց երթալու մինչեւ Սալատին, որուն էյուպեան կայսրութիւնը Եփրատէն Տիգրիս կ'երկարէր, ամէնէն մերձաւոր օրինակը Եգիպտոսի Խըտիւին՝ Մէհմէտ-Ալիի օրինակն է: Անոր տղան, Իպրահիմ փաշա, 1831ին գրաւեց Սուրիան քշելով Օսմանցիները: Եգիպտական տիրապետութիւնը տեւեց եօթը տարի: Նախ ընդունուած իբրեւ ազատարարներ, Սուրիացիներուն կողմէ, Եգիպտացիները ի վերջոյ ատելութեան կ'արժանանային եւ կը հետապնդուէին մինչեւ այն օրը երբ ընդհանուր ապստամբութիւն մը վերջ կը դնէր իրենց ներկայութեան:

Այսօր նոյն դժգոհութիւնն է որ կը տիրէ Սուրիոյ մէջ, Եգիպտոսի հետ երեք տարուան «ամուսնութենէ» մը ետք:

Սուրիոյ մէջ բոլոր պետական շարժումները յաջողած են վերջին տարիներուն եւ կը թուի թէ այս վերջինն ալ յաջողութեամբ պսակուած է:

Շարժումը կը պատահէր այնպիսի օր մը երբ Նասր պաշտօնանկ կ'ընէր Սուրիոյ «մենատէր» Գնդ. Սարաճը, բայց հակառակ կարծուածին, ապստամբական շարժումը «սարաճական» չէ, աւելի ազգայնական բնոյթ ունի եւ Սարաճի պաշտօնազրկման թուականին հանդիպիլը պարզապէս առիթ մը եղած է: Այլ խօսքով կը թուի թէ «երրորդ ուժ» մըն է որ գործի գլուխ անցած է, ոչ նասրական, ոչ ալ սարաճական, որ կ'ուզէ մէկ կողմէ վերջ դնել Սարաճի բռնատիրական վարչաձեւին եւ ոստիկանական քաղաքակաութեան, միւս կողմէ իր խօսքը պարտադրել Գահիրէի եւ իրաւասութիւններ ձեռք ձգել Սուրիոյ համար: Արդարեւ ի՞նչ է Սուրիոյ կացութիւնը եւ ի՞նչ շահեցաւ այս «ամուսնութենէն»:

1958էն ի վեր Սուրիա միշտ տագնապի մէջ կ'ապրի: Այդ տագնապը գլխաւորաբար կը զգացուէր բանակին մէջ: Զինուորականները կը տեղափոխուէին եւ կը ղրկուէին Բարձր-Եգիպտոսի շրջանները, միւս ղեկավարները մաս առ մաս կը փոխարինուէին Եգիպտացիներու կողմէ: Հակառակ բազմաթիւ մաքրագործումներու սուրիական բանակը կը մնար Պաասականներու (Արաբ Ընկերվարականներ, միութեան կողմնակից) ազդեցութեան տակ որոնք յուսախաբ էին սակայն Միութենէն, Ժողովրդականներն ալ (կողմնակից Իրաքի հետ ձուլման) համայնավարներու հետ որոնք աշխատանք կը տանէին բանակին ներս: Կային նաեւ բազմաթիւ սպաներ որոնք հաւատարիմ մնացած էին Զօր. Շիշաքլիի որ մինչեւ 1954 Սուրիոյ տէրն ու տիրականն էր: Այս էր Սուրիոյ պատկերը երբ Հինգշաբթի առաւօտ կը յայտնուէր թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է:

Այս առաջին լուրէն ետք, Հինգշաբթի ամբողջ օրուան ընթացքին հակասական լուրեր իրարու կը յաջորդէին: Նախ կը ճշդուէր թէ Քաթանայի զօրքը գրաւած էր Դամասկոսը եւ տէրն է երկրին հարաւային շրջանին: Ամէր որ Նասրի ներկայացուցիչն է, գերի էր ապստամբական շարժումին ձեռքը եւ սկիզբը կը յայտարարուէր թէ ընդունած է պետական հարուածին ղեկավարներուն առաջարկները: Այս պայմաններու տակ Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ ամէն ինչ վերջացած է, բայց քանի մը ժամ ետք, խնդիրը կը փոխուէր, մինչ Նասր օրուան իր երկրորդ ճառը կը խօսէր հաստատելով թէ մարեշալ Ամէր ոչ մէկ զիջում ըրած է ապստամբական շարժումին, Դամասկոս իր կարգին կը հաղորդէր թէ Ամէր ետ կեցած է նախապէս տուած իր համաձայնութիւններէն եւ օդանաւը առած Գահիրէ մեկնած է: Նոյն ժամերու ընթացքին հակասական լուրերը կը շարունակուէին: Պէյրութ հասած լուրերով կը թուէր թէ Հալէպի շրջանը հաւատարիմ մնացած է Նասրի եւ ձայնասփիւռէն հաւատարմութեան եւ համախոհութեան գիրեր կը կարդացուէին: Այդ պահուն զէնքի պայթում մը կը լսուէր եւ կը թուէր թէ Հալէպն ալ տեղի տուած է: Իրիկունը սակայն կրկին կ'ըսուէր թէ Հալէպի շրջանը նասրականներուն ձեռքը մնացած է տակաւին: Լուսարգել կը հռչակուէր երկրին մէջ ժամը 19էն առաւօտեան չորս:

Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Սուրիոյ մէջ, Գահիրէի մէջ նախագահ Նասր ձայնասփիւռի կայանը կը փութար խօսելու համար իր առաջին ճառը: Նասրի համար, պատահածը շատ աւելի ծանր էր քան 1956ի Սուէզի դէպքը: Առաջին անգամն է որ Ռայսը ձայնասփիւռի կայանը կ'երթար ճառ խօսելու համար, ի-բար անցած էր: «Շատ ծանր հարուած մըն է արաբական աշխարհի ամէնէն խոր ցանկութիւններուն դէմ: Այս գործողութիւնը մահացու վնաս մը կը բերէ մեր ազգային միասնականութեան, որուն խըզումը աւելի ծանր է քան աշխարհակալներու յարձակումը: Պատասխանատու եմ ամէն մէկ Սուրիացիի առջեւ: Եթէ բանակը քաղաքականութիւն ընէ, երկիրը հատուածներու պիտի բաժնէ: Առաջին անգամ ըլլալով կը զգամ թէ Միութիւնը քայլ մը ետ կ'երթայ, չեմ կրնար հանդուրժել որ միութիւնը մահացու հարուած մը ստանայ, այդ պատճառաւ հրահանգեցի որ բանակը դէպի Դամասկոս քալէ որպէսզի ուժը օրէնքին մնայ»:

ՍԱՐԱՃԻ ԴԵՐԸ

Ի՞նչ եղած է այս բոլորին մէջ, Սարաճի դերը: Մինչ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն շարժումը դէմ է նաեւ Սարաճի, ինչպէս ըսինք քիչ վերը, ուրիշներ կը շեշտեն թէ Սարաճ ներկայ է եւ նոյնիսկ գնդապետէն զօրավար դարձած կը ղեկավարէ շարժումը սուրիական ուժերու ընդհանուր հրամանատար Ծամալ Ֆայսալի հետ:

Մէկ օրէն միւսը Սարաճ համակրանք շահեցաւ: Մինչ իր «բռնատիրական» վարչաձեւը դժգոհութիւն կը պատճառէր, Նասրի առած քայլը իրեն հանդէպ հերոսի վերածեց զինք, 36 տարեկան այս սպան:

Վերջին լուրերու համաձայն քարիւղի հոտ ալ կայ այս ամբողջ պատմութեան մէջ: Այս մասին, ցարդ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի բայց ծանօթ է որ Սուրիայէն կ'անցնին երեք նաւթուղիներ. որոնք սէուտական Արաբիայէն եւ Իրաքէն կուգան:

Վերջին լուրերու համաձայն (Ուրբաթ առաւօտ) Նասր վայրաշուներ ղրկած է Սուրիա, այս լուրը կը հաստատուի Դամասկոսի ձայնասփիւռին կողմէ որ կը հաղորդէ թէ եգիպտացի վայրաշուներ Լաթաքիէի նաւահանգիստը կ'իջնեն:

Ամէն պարագայի մէջ եւ ինչ որ ալ ըլլայ այս շարժումին վերջնական արդիւնքը, ծանր հարուած մըն է Նասրի համար որ Սուրիան նկատեց իբրեւ գաղթավայր մը եւ դարձուց Եգիպտոսի «կթան կովը» ինչպէս կը գրուի այսօր երբ Սուրիա կ'ըմբոստանայ եւ փողոցէ փողոց «Սուրիան Սուրիացիներուն» կը պոռայ:

Սուրիան 127.000 քառակուսի քիլոմեթրը տարածութիւն ունի եւ չորսուկէս միլիոն բնակիչ, բանակը ունի 45.000 հոգի, զէնքերը խորհրդային են եւ օդային ուժը ՄիԿ 17 օդանաւեր ալ ունի: Անոնց կ'օժանդակեն նաեւ խորհրդային խորհրդատուներ:

ԻՆՉ Կ'ՈՒԶԷԻՆ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ

Երբ մարեշալ Ամէր գերի ինկաւ եւ յայտարարուեցաւ քիչ ետք թէ ընդունած է սուրիական պայմանները, հարց մը կը ծագէր: Ի՞նչ պայմաններ էին: Առանց պաշտօնական աղբիւրի, կարգ մը գէտերու կարծիքով, այն հինգ սպաները որ Գահիրէ գացին-եկան Հինգշաբթի Նասրի ներկայացուցին սուրիական հետեւեալ առաջարկները: Ա) Սուրիական տեղական կառավարութեան մը ստեղծում: Բ) Կրկին պաշտօնի առնել գնդ. Սարաճը: Գ) Բանակին մէջ ետ առնել հեռացուած սուրիացի սպաները: Դ) Ջնջել եգիպտական փատրքը: Այս էր ապստամբներուն ուզածը, զոր Նասր մերժեց:

Ինչպէս կը խորհի տէր մնալ Սուրիոյ երբ սահմանակից չէ եւ Սուրիա արդէն Պարսկաստանի եւ Իրաքի համակրական զգացումներուն կ'արժանանայ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Մինչ Իսքէնտէրունի նաւահանգիստին սուրիական նաւերը պարզեցին արդէն Սուրիոյ դրօշակը, Թուրքիա փակեց սահմանը: Արտաքին նախարարութիւնը ղեկոյց մը հրատարակեց որ կը յայտնէ թէ սուրիական ներքին հարց մըն է, եւ Թուրքիա «միշտ կը յարգէ դրացի երկիրներու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը»:

Ընդհանուր ձեւով արտասահման չի զարմանար այս շարժումին առթիւ եւ Լոնտոնի շրջանակները երկարօրէն կը վերլուծեն երկրին կացութիւնը ապստամբութեան նախօրեակին: «Ծանր տագնապի մը գոյութիւնը յայտնի էր անցեալ ամսու սկիզբը, կ'ըսեն Անգլիացիք, երբ տեղական իշխանութիւնները զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարեցին հայ համայնքէն ներս, որ առաջնակարգ դեր կը խաղար տնտեսական պումին մէջ, Եգիպտոսի հետ միացումէն առաջ: Շահեկան է դիտել որ ձերբակալութեանց ատեն, եգիպտական քարոզչութիւնը արդարացուց այդ ձերբակալութիւնները «Իսրայէլեան դաւի» մասին խօսելով:

Լոնտոն, անշուշտ, մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի կացութեան որ մտահոգիչ է Միջին Արեւելքի կայունութեան համար:

Ընդհանրապէս շարժումին քաղաքական բնոյթը կարելի չէ ճշդել: Եթէ այլեւս տարակոյս չկայ թէ ազգայնական բնոյթ ունի, պարագլուխներու դիրքը յայտնի չէ: Նախ ըսուեցաւ թէ Սարաճ կապ չունի ապստամբութեան հետ, յետոյ մէջտեղ ելաւ թէ գլուխն է: Գահիրէի համար այս «ըմբոստները» աշխարհակալներուն գործակալներն են մինչ Իսրայէլի համար յառաջդիմական շարժում մըն է նկատի առնելով Սարաճի սերտ յարաբերութիւնները համայնավար շրջանակներուն հետ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ առաւօտ Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ սուրիական սպայակոյտը տէրն է կացութեան եւ բուռն յարձակումներ կ'ընէր Նասրի դէմ: Նոյն ատեն Լաթաքիէ իջած երկու հարիւր վայրաշուները գերի ինկած են:

Ուրբաթ առտու Սուրիա անկախ էր: 11 հոգիներէ կազմուած առժամեայ դահլիճ մը, հրովարտակներով կը կառավարէր երկիրը: Անոր գլուխը կը գտնուի 48 տարեկան քաղաքական փայլուն անցեալի տէր Սուրիացի մը:

Զինուորական քայլերգներ եւ յաղթական ղեկոյցներ իրարու կը յաջորդեն: Սուրիական բանակը պատրաստ է դէմ դնելու եգիպտական որեւէ յարձակման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ միաձայնութեամբ դատապարտելէ ետք տը Կոլի քաղաքականութիւնը որոշեցին Հանրապետական Ճակատ մը կազմել պատրաստելու համար «յետ-տը Կոլեան» շրջանը: Կի Մոլէ պիտի տեսնուի Մենտէս-Ֆրանսի հետ: Կի Մոլէ կը հաւատայ քաղաքացիական պատերազմի վտանգին, այդ պատճառաւ քուէարկուած բանաձեւը «ժողովրդավար փարթի» մը կը նախատեսէ որ աշխատի ճշգրիտ ծրագրի մը վրայ: Անոր մաս պիտի կազմեն բոլոր ձախերը բացի համայնավարներէն:

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ կացութիւնը միշտ ծանր է: Մարդակերութիւնը կը շարունակուի, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որ մեռելներու թիւը կարելի չըլլայ ճշդել:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ (Քոնիա) միջադէպ մը պատահեցաւ ընտրապայքարի առթիւ: Երկու մեռեալներ, ութ ծանր վիրաւորներ եւ յիսուն թեթեւ վիրաւորներ կան: Բախումները տեղի ունեցան «Հալք»ի եւ Ազգային Գիւղացիական Հանրապետական կուսակցութեան անդամներու միջեւ:

ՇԱՀ ԵՒ ՋԵԼԼԷՐ դադրեցուցին գործադուլը, այցելութիւնները վերահաստատուած ըլլալով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն դռնփակ նիստէ մը ետք կոչ մը ըրաւ բոլոր «ընկերվարական եւ հանրապետական բանուորներուն» որպէսզի միանան դէմ դնելու համար ֆաշիզմին եւ պատերազմին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ դէմ պիտի քուէարկէ Մոնժի Սլիմի թեկնածութեան, իբրեւ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար, որովհետեւ Մոնժի Սլիմ կոնակ դարձուցած էր Տիկին Կոլտա Մէյրի, Քենըտիի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը առթիւ:

ԲԵՌՆԱՏԱՐ կառք մը փոսը ինկած է Թուրքիոյ մէջ, 31 մեռեալներ եւ 15 վիրաւորներ կան:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի Բանակը մասամբ միայն յաջողեցաւ Ալժէի մէջ առջի օր: Ծանօթ է որ Սալանի հրահանգներուն համաձայն Սեպտեմբեր 28-ին, խճողում պիտի ստեղծուէր Ալժէի փողոցներուն մէջ, երթեւեկը դադրեցնելու համար:

ԳԵՐՄԱՆ ազատականները հաւանաբար ընդունին Ատընաուըրի վարչապետութիւնը, անգամ մը եւս:

ՊՈՆԻ կառավարութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ՝ ճանչնալ արեւելեան Գերմանիան խոտոր կը համեմատի Ատլանտեան սկզբունքներուն հետ:

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ "ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ"

—o—

Ցաւով, խոր ցաւով հրատարակեցինք «գրոյցը», որ լոյս տեսած է Լիոնի «Լը Փռոկրէ» թերթին մէջ:

Զրոյցին մէջ ոչինչ կար որ նոր ըլլար մեր ընթերցողներուն համար: Միւս կողմէ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունէինք կրկնելու ինչ որ կը նկարագրուի տարիներէ ի վեր:

Աչքառու վկայութիւն մը կը կազմէ այդ գրոյցը՝ մեր խորհրդածութեանց համար, որ ահաւասիկ.—

Պետութիւն կամ Հայրենիք չի շինուիր մէկ օրէն միւսը: Այնպէս որ, երբ բոլշեւիկները համեմատութեան կը դնէին Հայաստանի դիմագիծը՝ Դաշնակցական կառավարութեան եւ Խորհրդային կարգերու օրով, պարզապէս ծիծաղելի կը դարձնէին իրենց մտածողութիւնը: Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը չէր կրնար ստեղծել քանի մը ամսուան մէջ այն իտէալ հայրենիքը, զոր բոլշեւիկները չկրցան ըստեղծել (չենք քննադատեր) տասնեակ տարիներու ընթացքին: Հայրենիքը կը շինուի դարերու աշխատանքով:

Թող ոչ ոք ուրանայ այն զոհողութիւնը, որով Դաշնակցութիւնը, կարճ ժամանակուան մէջ, ոչինչէն ստեղծեց աշխարհագրական շրջանակը եւ դրաւ հայրենիք կոչուած տան հիմերը, ու թող ոչ ոք ուրանայ այն աշխատանքը, որով ժողովուրդը, տարիներու ընթացքին, ձեւ տուաւ այդ հայրենիքին, ապշեցուցիչ նուաճումներ կատարեց երբեմն այդ հայրենիքին մէջ:

Բայց,— այստեղ բայց մը կայ:

Համահայկական ցանկութիւն մըն է ներգաղթը,— փրկելու համար աշխարհացրիւ բեկորներ ու զօրացնելու համար հայրենի տունը, հայկական երիտասարդ պետութիւնը: Առիկա չէր կրնար ըլլալ, պէտք չէր որ ըլլար արտասահմանի մէջ կուսակցական փրոփականտի պատրուակ, սփիւռքի կազմակերպութեանց քայքայման միջոց: Ամէն Հայու ծանօթ է թէ ինչ կատարուեցաւ ներգաղթ մոգական նշանաբանին տակ.—

Հրաւիրեցին հայհոյել Հ.Յ. Դաշնակցութեան (նոյնիսկ արեւմտեան իմպերիալիստներուն): Ստորագրել խայտառակ հրաժարականներ: Եւ շահագործելով Բ. Աշխարհամարտին մէջ Ռուսիոյ շահած հրաշալի յաղթանակը՝ այն տպաւորութիւնը տուին թէ նման հրաշք մըն ալ կատարուած է Հայաստանի մէջ,— ընկերվարական դրախտավայր: Երեւան եկան նոր սիմոնականներ, որոնք առատ փիլաւի ու խորովածի պատմութիւններով՝ սկսան հրապարակ հանել Հայաստանասիրութեան վկայականներ, հայրենիք մուտքի տոմս ծախել եւ ամէն բան ընել՝ փայլուն դարձնելու համար շուկան:

Շատեր ինկան ծուղակին մէջ: Շատեր գացին՝ ստեղծելու համար՝ իրենց կարգին՝ փախուստի ողբերգութիւն մը: Փախան որբերը՝ ցատկելով Արաքսի ալիքներուն մէջ,— ո՛վ գիտէ այս ողբերգութեան զոհերուն թիւը: Վէճ ծագեցաւ մամուլին մէջ, նոյնիսկ հրատարակուեցան հոգեբանական վերլուծումներ որբերու այս փիւկին մասին (Տոքթ. Քօլօլեան): Փախուստի այլ ճամբաներ փնտռեցին մեծերը, ընդհանրապէս ընտանիքի տէր: Մէկը, որ Կրընոպլէն էր մեկնած Հայաստան՝ հայհոյելով Հ.Յ.Դաշնակցութեան, յաջողեց ետք վերադառնալ Ֆրանսա (նման ճարպիկութեանց ախոյեան կը մնայ Հայը, օրինակները՝ բազմաթիւ), վազեր եկեր էր Յառաջի խմբագրատունը, հրատարակելու համար իր տպաւորութիւնները Հայաստանի... դժոխային վիճակին մասին:— Ա՛ռ այս տպաւորութիւններդ ու կորսուէ՛ այստեղէն, լսուեցաւ իրեն:

Ի՞նչ կարծեցին մեզ այս մարդիկը: Բայց, սիրելի ընթերցող, ո՞վ է յանցաւորը, այս խեղճ մարդի՞կը թէ... սըմսարները:

Ներգաղթ կատարելը ցիկաններու կարաւան կազմե՞լ է արդեօք: Ներգաղթը, որքան ազգային, նոյնքան ընկերային երեւոյթ է,— գիտական ուսումնասիրութեան նիւթ: Ներգաղթի յանձնախումբերուն մէջ դուք տեսա՞ք գէթ մէկ անձ, որ հասկնար թէ ի՛նչ կը կատարուի: Քննած ըլլար այլ ժողովուրդներու կատարած ներգաղթի աշխատանքները: Մարսէյլէն մինչեւ Պաթում, շոգենաւին վրայ խօսուած ճառերը բաւակա՞ն էին «դաստիարակելու» համար հայրենադարձները, նետելու համար հայրենազուրկի ձորձերը, հագնելու համար հայրենապարծ մարդու հանդերձանքը:

Բայց ներգաղթը, իբրեւ «գիտութիւն», կը ներկայացնէ ուսումնասիրութեան այլ երեսներ եւս,— ներգաղթի յանձնախումբին մէջ տեղ պէտք չէ կենար փերեզակներու, մակաբոյծներու, տղրուկներու, թարթիֆներու:

Ներգաղթը, իր կատարուած ձեւով, մեզ չի զարմացներ իր հետեւանքներով, ողբերգութիւններով եւ մարդկային կորուստներով, որոնց պատմութիւնը ետքէն միայն պիտի դառնայ յայտնի:

Պատանեկութիւն մը, որ ծնած եւ աճած է Ֆրանսայի մէջ, ո՞վ կը հաւատար թէ կրնար աքլիմաթէ ըլլալ երկրի մը մէջ, որ ոչինչ կը խօսի իրեն՝ հոգեբանօրէն: Ֆրանսուհին, որ իր ճակատագիրը կապած է Հայու մը՝ ամուսնութեան կապով միայն, (առանձին հարց է քննել ամուսնական կապի ըմբռնումը ժողովուրդէ ժողովուրդ), ո՞վ կը հաւատար թէ կրնայ սիրել երկիր մը, որ կարճ հետաքրքրութիւն մը միայն պիտի ստեղծէր՝ աղջիկի հոգեբանութեան տեսակէտով:

Զանգակի տարբեր ձայն մը.—

«Իմաստութեան ձայնին անսացինք, այսինքն տարեցներուն, որոնք կը տառապէին հայրենաբաղձութենէ», կը բացատրէ այն Հայը, որ Լիոնի «Լը Փռոկրէին» կը պատմէ իր «տասներչորս տարիներու թշուառութիւնը», այսինքն իր բնակութիւնը Հայաստանի մէջ:

Մեղքը տարեցներուն վրայ նետելու այս փորձը կը մնայ ուրիշ վկայութեամբ.— Հայրենիքէն հեռացող պարոնը կը հաստատէ թէ մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք՝ որ կ՚ուզեն հեռանալ, բայց ոչ մէկ յոյս ունին առիթ ու միջոց գտնելու՝ հեռանալու համար հայրենիքէն:

Եւ ինչո՞ւ համար:

— Ես աղքատ եմ, բայց հարուստ, կ՚ըսէ Պ. Քերոբ, որովհետեւ գիտեմ թէ ի՛նչ կ՚արժէ ազատութիւնը:

Ազատութի՛ւն:

Փիլիսոփայելու այս յաւակնութեան ոչ տեղն է, ոչ ալ տէրը:

Ժողովուրդ Հայոց ի սփիւռս աշխարհի, Յառաջ այն թերթն էր որ, ներգաղթի խնջոյքի օրերուն, մինչ պար կը բռնէին հանգանակուած միլիոնները եւ կը փրփրէր Հայաստանասիրութեան գինին, յայտարարեց ի լուր ամէնուն.

— Հայրենիքը պանդոկ չէ:

Եւ հիմա նոյն թերթը կ՚ըսէ անոնց որ չհասկցան մեզ եւ պիտի չհասկնան նաեւ այսօր.

— Պարոննե՛ր, դրախտային վայե՞լք գտնելու գացիք Հայաստան: Կ՚ուզէիք որ Հայաստան դարձած ըլլար Էլտորատօ՞ մը, յատկապէս ձեզի՞ համար պատրաստուած:

Այդ Հայաստանը, պարոններ, Հայաստան դարձաւ՝ երբ ամէն մէկ կտոր քարի վրայ Հայու արիւն հոսեցաւ: Այսօր ուրախ ենք որ ծաղի՛կ կ՚աճի նոյն քարերուն վրայ, ի՞նչ փոյթ թէ արտասահման ծնած Հայեր կան որ տակաւին գաղափար չունին հայրենասիրութեան մասին:

Մենք չըսինք ու պիտի չըսենք երբեք Հայաստան փոխադրել ամէն Հայ: Ներգաղթը իր պայմաններն ունի, խոր ուսումնասիրութեան նիւթ: Բայց երբ մէկը Հայաստան կ՚երթայ եւ խոյս կուտայ, դասալիք մըն է: Եթէ «իննսուն առ հարիւր» համեմատութեամբ թոյլ տրուի հեռանալ Հայաստանէն, Հայաստա՞ն կ՚ըլլայ դատարկ Հայաստանը: Հայաստան հող չէ միայն, այլ եւ թի՛ւ,— մեր պարտութեան գլխաւոր պատճառը թի՛ւն էր, թի՛ւը, կ՚ըսէր Ա. Ահարոնեան:

Ուստի կ՚եզրակացնենք.— Գացի՞ք, մնացէ՛ք: Գացողն է որ պիտի շինէ Հայաստանը, եւ վաղուան կամ յաջորդ սերունդնե՛րն են որ պիտի վայելեն զայն: Առաջին վայելողներն ըլլալու երազով գացողները... Քերոբներ միայն կ՚ըլլան:

Այս ամէնէն ետքը, բուն մեղաւորը՝ Երեւանի կառավարութի՛ւնն է նախ, որ ներգաղթը օգտագործեց իբրեւ արտասահմանը քայքայելու առիթ, երկրորդ՝ սմսարները, որոնք ներգաղթը վերածեցին կենդանի ներածելու ձեւի մը:

ԱՐԱԶ

ՇԷՅՔՍՓԻՐ ՀԱՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

—o—

1964 Ապրիլ 23ին, Շէյքսփիրի ծննդեան 400ամեակն է: Հայերս այդ օրը կը տօնենք նաեւ իբրեւ ազգային յոբելեան, որովհետեւ ճիշդ հարիւր տարի առաջ, 1864ին, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան դպրոցին մէջ առաջին անգամն ըլլալով բեմադրուեցաւ Շէյքսփիրի «Մաքպեթը»:

Շէյքսփիրը փրոֆէսիոնէլ բեմ բարձրացնելու առաջնութեան պատիւը կը պատկանի արեւելահայ թատրոնի կարկառուն անդամներէն՝ Գէորգ Զմշկեանի, որ 1866ին բեմադրեց «Վենետիկի վաճառականը»էն հատուածներ՝ սեփական թարգմանութեամբ: Շայլոկի դերը կը կատարէր ինքը՝ բեմադրողը եւ թարգմանիչը:

Արեւմտահայ բեմին վրայ Շէյքսփիրեան անդրանիկ ներկայացումին նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Յակոբ Վարդովեանի: 1867ին Պոլսեցի թատերասէրները դիտեցին «Մաքպեթը»:

Նոյն տարին Զմշկեան, դարձեալ իր թարգմանութեամբ, բեմ հանեց «Օթելլօն»՝ խաղալով Վենետիկի Մաւրիտանացին:

Կարծես Շէյքսփիրը հայացնելու մրցում էր: Որո՞ւ պիտի պատկանէր առաջնութիւնը: Հարցը լուծուեցաւ միացեալ ուժերով: 1880ին առաջին անգամ հայ թատրոնի բեմին վրայ բեմադրուեցաւ «Համլէթ»ը, Հայաստանի երկու հաստատութիւններուն ստեղծագործ ուժերուն համադրութեամբը: Ադամեան կը խաղար Համլէթը, Զմշկեանը՝ Կլաւդիոսը, Սիրանոյշը՝ Օֆելիան:

Սակայն Պետրոս Ադամեանն էր, որ առաջին անգամ մայրենի բեմարուեստին համբաւը դուրս բերաւ ազգային սահմաններէն, Շէյքսփիրեան դերերով: Ան էր, որ «ամենավայելուչ ներկայացուցիչը» եղաւ, ինչպէս բնորոշած է Յովհաննէս Թումանեան, Շէյքսփիրեան տօնահանդէսին: Հայ մշակոյթի մեծագոյն արժէքներով պարծենալու առեն՝ յիշած ենք Ադամեանը:

Անոր ոգին անհանգստացուցած ենք, երբ ուզած ենք արուեստին բարձրագոյն չափանիշերը գտնել: Համլէթը, Լիրը, Օթելլօն Ադամեանի դերասանական փառքին անհասելի գագաթներն են:

Ադամեանի հետ եւ անկէ ետք Շէյքսփիրեան դերերով շատեր բեմ ելած են: Բայց եթէ բոլորը միասին հայկական լեռնաշխարհին շուրջպարը կը կազմեն, ապա անոնց մէջ դեռ անգերազանցելի, ինչպէս ձիւնափառ Արարատը, կը մնայ Պետրոս Ադամեան:

Հանճարեղ ողբերգակին ժամանակակից եւ յաջորդներէն առաջինը պէտք է յիշատակել Սիրանոյշը: Օֆելիա, Տեզտեմո-

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

— Շարժավարին: Նա առաջ այդպէս չէր: Ծանօթ եմ վաղուց, պատերազմից առաջ, երբ աւելի երիտասարդ էր: Յիշում եմ՝ որքան էլ վնասուած — կանգնած ինքնաշարժ լինէր, որքան էլ ձեռք բարձրացնէին՝ չէր կանգնի... Բայց հիմա, պատերազմից վերադառնալուց յետոյ, այդպէս է... շատ է փոխուել:

— Ես այդ խօսքերից, ճշմարիտն ասած, բան չհասկացայ:

— Այսի՞նքն... ինչո՞ւ է այդպէս:

— Դա անշուշտ, ունի իր պատճառը: Առաջ ինձ, նրա հիմնարկի պետ Բադրատեան էլ տարօրինակ էր թւում շարժավար Արամին վարմունքը: Բայց յետոյ, երբ իմացայ, թէ ինչեր են անցել նրա գլխով՝ հասկացայ...

Բայց ես նորից բան չհասկացայ եւ հարցրի հետաքրքրուած.

— Օրինակ, ի՞նչ...

Հիւանդ ընկերս հաւանաբար զգաց հետաքրքրութեանս աստիճանը եւ շրջուեց անկողնում՝ խօսելու համար աւելի յարմար դիրք ընդունելու:

— Դա մի քիչ երկար պատմութիւն է, սկսեց նա:— Ինքը Արամը չի սիրում, բայց իմ պահանջով՝ պատմեց մի օր, եւ ես հիմա ուզէ եւ նոյնութեամբ չկարողանամ վերապատմել:

Բայց եւ այնպէս ընկերս, որքան էլ հիւանդ, արաւ մի կարճ պատմութիւն, որի նմանը երեւի ունեցել են երեւի շատերը...

Երբ գերմանական ռմբակոծութիւնը սաստկանում է Ժիտոմիրի վրայ՝ այս շարժավար Արամին կարգադրում են գնդի արխիւը, գրագրի հետ միասին, քաղաքից տեղափոխել թիկունք՝ ապահով մի տեղ, եւ դա այն ժամանակ երբ հեռանում են հազարաւոր քաղաքացիներ, երբ շատ հիմնարկներ ու հաստատութիւններ նոյնպէս տեղափոխւում են իրենց արժէքաւոր իրերը... Այս Արամն այդ ժամանակ բեռնատարի շարժավար է լինում. արխիւի տեղափոխութիւն սկսում է այն պահին, երբ Գերմանացիների ռմբակոծիչներն ու գնդացիրները օդից գնդակ ու ռումբ են թափում քաղաքի գլխին, նահանջի ճանապարհի վրայ, հեռացողների վրայ... Ամէն կողմ ռումբ, գնդակ, վտանգ... Արի ու արխիւ տեղափոխիր... Բայց երկաթեայ հրաման է ռազմական. պիտի կատարի.. Արամի հետ լինում է միայն արխիւի գրագիրը... Մինչեւ արխիւը մի կերպ բարձում են բեռնատարը եւ քաղաքից դուրս գալիս՝ Գերմանացիները սաստկացնում են ռումբերի տարափը՝ յատկապէս հեռացողների վրայ... Իսկ հեռացողը մէկը չի, երկուսը չի — հազարաւորներ: Հեծուոր, հետեւակ, սայլ, փուրգոն, մեքենայ, հեծանիւ իրար խառնուած, չորս հինգ շարքով շարժւում են, հեռանում... իսկ Գերմանացիները կրակում են վերեւից, կամենալով թէ ոչնչացնել դրանց եւ թէ՛ կտրել նահանջի ճանապարհը... Բայց զօրքը, ժողովուրդը, փոխադրութիւնը սելաւի պէս, զոհեր տալով, գնում են առաջ:

Ինչպէս ամէնքը, այնպէս էլ այս Արամը կանգ չի առնում... Թաքնուելու տեղ չկայ, որ թաքնուի, շտապում է շուտ բեռը տեղ հասցնել եւ ազատուել: Բայց տեսնելով ճանապարհը դառնում է վտանգաւոր, այսինքն՝ Գերմանացիների մոլեգին կրակից ընկնում են մարդ, ձի, մեքենայ,— Արամը, մի թէ երկու քիլոմեթր գնալուց յետոյ, թեքւում է, որ դաշտով, արտերի միջով գնայ եւ ռմբակոծումից ազատուի... Այս անելով՝ կարծում է, ինչպէս ինքն է ասում, թէ նահանջողներ ի մէջ ամենախելօքն ինքն է... Երեւի այդպէս է կարծում եւ գրագիրը:

— Բայց տես, ինչ է լինում: Գնում է այդպէս մի հարիւր - երկու հարիւր քայլ — շրմփ — մեքենան ընկնում է ճահիճը: Ընկնում է ու խրւում. ոչ դէս, ոչ դէն... Ինչ անում է՝ չի կարենում ետ տալ, հանել: Ու զարմանալին այն է լինում, որ մեքենայի մեքենաշարժը (մօթէօր) աշխատում է, բայց անիւները այնպէս են խրուել՝ չեն շարժւում... Որքան էլ ինքն ու գրագիրը ճիգ են թափում ետ տալ՝ անիւները պոկ չեն գալիս իրենց տեղից... Իսկ առաջ գնալ հօ անկարելի է. ամբողջը լայնատարած ճահիճ է. ջուր ու եղեգնուտ...

Իսկ Գերմանացիները կրակում են, հա կրակում: Արամը խցիկից տեսնում է, թէ ինչպէս են ռումբեր ընկնում մեծ ճանապարհին, ինչպէս է հողը երկինք բարձրանում... Գնդացիրները հօ վերեւից կարկուտ են թափում ոչ միայն մեծ ճանապարհով գնացողների վրայ, այլեւ մէկ - մէկ էլ կրակում են իր կողմը... ծածկում են ինքնաշարժը, խցիկը:

«Իմ ցաւը քիչ էր, ասում է, էդ անտէր գնդակներն էլ աւելի էին նեղացնում»...

Մի խօսքով. ինչ անում է՝ չի կարենում ճահճից դուրս գալ. օգնութիւն էլ չի կարող կանչել: Կրակոցների, ճանապարհի դղրդոցի մէջ ո՞վ կը լսի,— մտածում է,— ո՞վ ուշք կը դարձնի իր վրայ, երբ ամէն մարդ ջանում է իր գլուխը փրկել:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

նա, Կատարինա, Գոներիլ, Լէյտի Մաքբեթ, սակայն եւ Համլէթ — անհամար դերակատարումներ։ Մաքի ուժով, կրքի նուաճումներով, գործունէութեան ապրումներով, գործունէութեան առաջինով Սիրանոյշի Դանիայեն Ադամեանի հարազատ յաջորդն էր։

Ադամեան եւ Սիրանոյշ — մեր Շէյքսփիրեան Թատրոնին ամէնէն փառաւոր անուններն են, հայ բեմարուեստին արքան եւ թագուհին։

Հապա միւսնե՞րը։ Որքան ալ խոնարհ ըլլան երկուքին բացարձակ տիրակալութեան առջեւ՝ այսուհանդերձ մեծութիւններ են, անվիճելի մեծութիւններ։

Գէորգ Պետրոսեան՝ Ադամեանի եւ Սիրանոյշի մշտական խաղընկերն էր։ Ցեռոյ յայտնի դարձաւ իբրեւ Օթելլօ եւ Լիր, Շայլոկ եւ Պետրուչօ։

Յովհաննէս Աբելեան՝ Ադամեան — Լիրին առաջին էակարը։ Երբ ամբացաւ արուեստը՝ ինքը Լիր դարձաւ։ Հայ բեմին ամէնէն հարազատ Լիրը, նաեւ Օթելլօն, Պետրուչոն, Մարոքի իշխանը։ Ադամեանին հանդէպ ունեցած սէրը արդիլեց իրեն իրագործել իր երազներուն երազը՝ Համլէթ խաղալ։

Մեր դարաշրջանի առաջին տասնամեակին հայ բեմարուեստը նոր ծաղկեալ շրջան մը ապրեցաւ։ Մէկը միւսին ետեւէն ասպարէզ իջան Շէյքսփիրեան դերերու փայլող կատարողներ՝ Օլգա Մայսուրեան, Սաթենիկ Ադամեան, Կարապետ Գալֆայեան, Յովհաննէս Զարիֆեան, Արմէն Արմէնեան, Վահրամ Փափազեան, Գրիգոր Աւետեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Օվի Սեւումեան... Ասոնք բոլորն ալ դարձան հայ դերասանական ընտանիքին նշանաւոր դէմքերը, մեծցուցին հայրենի արուեստին յաղթանակները Շէյքսփիրի բեմական պատմութեան մէջ։

Ասոնց մէկ մասը կը շարունակէ իր փայլուն գործունէութիւնը հայ բեմին վրայ։ Այս աշնան Արմէն Արմենեան իր ծննդեան 90ամեակը կը նշէ։ Աշխարհահռչակ Վահրամ Փափազեան երիտասարդական աւիւնով կը շարունակէ փոթորկել սիրտերը խանդոտ Մաւրիտանացիին ողբերգութեամբը, Օթելլոյէն զատ իր խաղացանկին վրայ տարիներու ընթացքին աւելցան Շէյքսփիրեան նոր դերեր՝ Մաքպեթ, Ռոմէօ, Լիր։

Երբ 1921ին Երեւանի մէջ հիմը դրուեցաւ առաջին պետական Թատրոնին, Հայերս կրնայինք հպարտանալ Շէյքսփիրի բեմականացման յիսնամեայ պատմութեամբ։ Ժառանգութիւնը պատկառելի էր։ Բայց իսկական ժառանգորդը այն է, որ ոչ միայն կը պահէ ստացածը, այլ եւ կը բազմապատկէ։

1923ին բեմավար Լեւոն Քալանթար կը բեմադրէ «Անսանձի սանձահարումը»։ Դերակատարները գրեթէ բոլորն ալ նոր դէմքեր էին, Մկրտիչ Ջանան (Պետրուչօ), Հրաչեայ Ներսիսեան (Լեուչենցիօ), Վաղարշ Վաղարշեան (Տրանիօ), Աւետ Աւետիսեան (Գրումիօ), Համբարձում Խաչանեան (Գրեմիօ)։ «Հիներէն» կային Արուս Ոսկանեան եւ Յասմիկը։ Երկուքին համար ալ Կատարինան առաջին Շէյքսփիրեան պատասխանատու դերը չէր։

Առաջին ներկայացումը կը նմանէր կոկոններու փունջի մը, ամէն մէկը կամաց կամաց դարձաւ հրաշալի ծաղիկ մը։ Հայ արդի Շէյքսփիրեան Թատրոնին պատմութիւնը պատմութիւնն է կատակերգութիւններէն մինչեւ ողբերգական բարձունքներու հասած հայ դերասաններուն։

Մ. Ջանան Կլաւտիոսէն, Եակոյէն ետք, հասաւ Մաքպեթին։

Ա. Աւետիսեան Նուաճեց Պոլոնիուսը եւ Եակոն։

Վ. Վաղարշեանի Թոփչքը աւելի ուղղաձիգ էր, Օդիրկ եւ Համլէթ։

Ամէնէն հարուստը Հրաչեայ Ներսիսեանի ուղին եղաւ, Համլէթ եւ Անթոնիօ, Մաքպեթ եւ Ֆալսթաֆ, Օթելլօ եւ Լիր։

Արուս Ոսկանեան, որ անցեալէն իր հետ բերած էր Օֆելիան, Տեզտեմոնան եւ Կորդելիան, խաղաց նաեւ Լէյտի Մաքպեթը։

Սեռի սահմաններէն դուրս չեկաւ միայն Հ. Խաչանեան՝ անզուգական կատակերգակը։ Անոր Շէյքսփիրեան գագաթը դարձաւ Ֆալսթաֆը։

Վերջին տասնամեակներուն հայ թատրոնը ուրիշ անուններ ալ շահեցաւ՝ ինչպէս Գուրգէն Ջանիբեկեան (Համլէթ, Օթելլօ, Քին), Դաւիթ Մալեան (Կլավտիոս, Եակօ)։ Հապա անոնք, որոնք կը գործեն Լենինականի, Կիրովականի Թատրոններուն մէջ՝ Յոլակ Ամերիկեան, Լեւոն Զօհրաբեան, Արծրունի Յարութիւնեան...

Եւ, այսուհանդերձ, ասոնք դեռ բոլորը չեն։

Պատահական չէ, որ 1944ին Խորհ. Միութեան Շէյքսփիրագէտները որոշեցին Երեւանի մէջ կատարել իրենց հերթական՝ վեցերորդ խորհրդաժողովը։ Հայաստան առաջին հանրապետութիւնն էր, որ այդ իրաւունքը ստացաւ իր հարուստ Շէյքսփիրեան անցեալին եւ նոյնքան պայծառ ներկային համար։

Այսօր ալ դեռ կը շարունակուին Շէյքսփիրեան գործերու ներկայացումները Հայաստանի մէջ։ Բեմավար Վարդան Աճէմեանի հարուստ երեւակայութեամբ Լենինականի մէջ կենդանութիւն առած է «Տասներկուերորդ գիշերը»։ Պատանի հանդիսատեսի Թատրոնին մէջ Տիգրան Շահմիրխանեան բեմադրեց հին Յունաստանի Թովիչ մէկ պատկերը, «Ամառնային գիշերուան երազը»։ Ծուղեպալէ Վերտիի «Օթելլօն» հնչեց հայկական օփերայի բեմէն։ «Օթելլօ» խաղացին Երեւանի Ադրբեջանական Թատրոնին մէջ։ Վերջապէս՝ «Օթելլոյով» եւ «Համլէթ»ով հանդէս եկան պետական Թատրոնի դերասանները (Ա. Գուլակեանի եւ Ա. Բուրջալեանի բեմադրութիւններով)։

Ամէն տեղ Շէյքսփիրի ոգին կը տիրէր եւ Աւետիք Իսահակեան իրաւունք ունէր գրելու.

«Շէյքսփիրի հանճարը իր փառահեղ հայրենիքէն ովկիանոսի պէս ծայր է առել, ծաւալուել ու տարածուել է աշխարհի չորս կողմերով, եւ նրա ոսկէ ալիքը հասել է հեռաւոր Արարատի լանջերին եւ գտել է հարազատ մի եզերք՝ հայ ժողովրդի սիրտն ու հոգին, միտքն ու ճաշակը։ Հայ ժողովուրդը այնքան է նըրան սիրել ու մեծարել, որ դարձրել է նրան իր անփոխարինելին, ազգայինը, հարազատը»։

Այս խօսքերուն հաստատումը չէ՞, արդեօք, Շէյքսփիրի բեմական կեանքին պատմութիւնը նաեւ 1944էն ետք։

Վերջին տասնամեակին հայկական Թատրոնները բեմ հանեցին միայն ընթերցողներուն ծանօթ Թատերգութիւններ՝ «Մեծ աղմուկ ոչնչից», «Սխալների կոմեդիան», «Վերոնացի երկու ազնուականներ» կամ բնաւ չթարգմանուած գործեր, ինչպէս, օրինակ. «Ձմեռնային Հէքեաթ»ը։

Այսօր ալ Հայաստանի երկու մեծ Թատրոնները՝ Երեւանինը եւ Լենինականինը զբաղած են Շէյքսփիրեան խաղացանկէն յարմար եւ նոր գործեր ընտրելով, գործեր, որոնք նորութիւններ բերեն Շէյքսփիրեան հայ Թատերական պատմութեան մէջ։

Լ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ՃԱՄԲՈՐԴ

Հանրակառքերով Երեւանի կապուած են Հայաստանի բոլոր քաղաքները, գիւղերը եւ աւանները, ինչպէս նաեւ Երեւանէն հանրակառքեր կը մեկնին դէպի Սոչի, Պաքու, Թիֆլիզ, Ախալքալաք, Ազատաֆա, Ստեփանակերտ, եւայլն։ Վերջին ութ ամիսներուն հանրակառքերով ճամբորդողներուն թիւը եղած է չորս միլիոն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳԻ – ՊԱՐԻ ԽՈՒՄԲԻՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

25 տարիներու բեղուն կեանք մը բոլորեց Կիրովականի մանուկներու երգի եւ պարի խումբը։ Առաջին համերգին, որ տեղի ունեցաւ 1936ին, բաղկացած էր 9 հոգիէ։ Այսօր, խումբին թիւը հասած է 120ի։ Խումբին առաջին անդամները ներկայիս կ'աշխատին զանազան երգչախումբերու մէջ եւ կամ կ'աշխատին երաժշտանոցներու եւ դպրոցներու մէջ։ Խումբը 25 տարիներու ընթացքին համերգներ տուած է Հայաստանի եւ օտար՝ Թիֆլիզ, Մոսկուա, Լենինկրատ, Խարքով քաղաքներու մէջ։

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ԺԱՆ ՏԷՐ-ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ

Մերձվոլկայի քաղաքները շրջագայելէ ետք Հայաստանի պետական համանուագախումբը եղանակի իր առաջին համերգը տուաւ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ։ Համերգին մասնակցեցաւ Մարկրիտ Լոնկի եւ Ժաք Տիպոյի անուան մրցանակաբաշխութեան առաջին մրցանակը շահած, ջութակահար Ժան Տէր Մերկերեան։

Համերգին, խմբավար Վ. Այվազեանի ղեկավարութեամբ, նուագուեցաւ Պէթհովենի առաջին համանուագը եւ «Պրոմէթէոս» նախերգանքը, ինչպէս նաեւ Պրամսի «քոնչերթօ ջութակի համար նըւագախումբի հետ»։ Ջութակի բաժինը կատարեց Ժան Տէր Մերկերեան։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի առաջնութեան մրցումները կը շարունակուին եւ, հետեւելով Երեւանի թերթերուն, կարելի է գոհունակութեամբ մատնանշել հայ մարզիկներուն յաջողութիւնները նաեւ այս մարզին մէջ։ Երեւանի «Սպարտակ»ը, որ Հայաստանի ոտնագնդակի ամէնէն զօրաւոր խումբն է, լաւ յաջողութիւններ արձանագրեց։ Վերջերս մրցած է Մոսկուայի «Թորպետօ» խումբին դէմ, որ Խորհրդային Միութեան 1960ի ախոյեանն է։ Մրցումը վերջացած է 1–1ի հաւասար արդիւնքով։

× Երեւանի «Նայիրի» «Բ.» խումբը 2–1 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Սթալինապատի «Էներգետիկ» խումբը։

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոսին 600 զբօսաշրջիկներ այցելած են Հայաստան։ Լեհաստանէն եկած են 160, Ֆրանսայէն՝ 105, Մ. Նահանգներէն 86, Լիբանանէն՝ 25 եւայլն։ Այս տարի աւելցած է նաեւ արտասահման՝ Անգլիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Հնդկաստան եւայլն մեկնող հայ զբօսաշրջիկներուն թիւը։ Երեւանի թերթերուն համաձայն հինգ հարիւրէն աւելի եղած է արտասահման մեկնող հայ զբօսաշրջիկներու թիւը։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ».— Գ. Ջահուկեանի այս գործը (Երեւանի համալսարանի հրատարակութիւն, 1960, Երեւան, ապաքանակ հագար) բաժնուած է երկու հատորներու։ Առաջինը կ'ընդգրկէ հին ժամանակներէն մինչեւ 19րդ դարու շրջանը, իսկ երկրորդը՝ 20րդ դարու լեզուաբանութեան պատմութիւնը։

Գիրքը կը յանձնարարուի բանասիրութեան եւ լեզուաբանութեան հարցերով հետաքրքրուողներուն։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

Այս հակադէմ, գրեթէ ազերեկ մտածումներուն մէջ իյնալով մէկէն չկրցաւ միջոց մը գտնել։ Յետոյ ինքնիրեն զալով հետեւեալ չինծու պատմութիւնն ըրաւ.

— Դատապարտուած եմ իբր ոճրագործ... Ասիկա յայտնի է։ Սակայն կառավարութեան առջեւ չկրցայ ապացուցանել թէ ես ոճրագործ մը չեմ.

— Ինչպէս, միթէ առանց վկաներ ունենալու ոճրագործ անուանը տուին քեզի, ընդհատեց Ջէքի միամիտ զարմացութեամբ մը.

— Այդ ըսել չեմ ուզեր, վրայ բերաւ Վանական կցկտուր բացատրութիւնով մը, ընդհակառակն, ըսել կ'ուզեմ թէ կառավարութիւնը մերժեց ազատութիւն տալ ինծի, որ չարագործ ձեռք մը ջախջախած էր...

— Աւազա՞կ մը սպաննեցիր, ընդհատեց Ջէքի, որ Վանականին ըսածներէն բան մը չէր հասկնար.

— Այո, մանաւանդ այնպիսի աւազակ մը, որուն ձեռքին մէջ խաղալիկ եղած էր մարդուս ճակատագիրը։

Բարի արաբը տժգունեցաւ. կարծես Վանականին ձայնը ցնցեց իր ամբողջ էութիւնը։

Խօսակցութիւնը շարունակելու վրայ էր, երբ հեռուէն ձայն մը լսուեցաւ... իր անունը կուտային։

Ուստի աճապարեց պաշտօնին գլուխը վազելու։

Վանական իր տեղը դառնալով, առաւ ձեռքը հաստ ու ծանր մուրճը եւ սկսաւ աշխատիլ։ Այդ կոտրուած քարերը զօրանոցի շինութեան համար էին։

ՏԷՐՎԻՇ

Կէս օրուան մօտ էր։

Արեւը Թուխպ ու մռայլ ամպերու տակ ծածկուած ըլլալով, կիզիչ տաքութիւն մը չէր Թափեր բերդին վրայ։

Այդ պահուն պարիսպին դուռը ցնցոտիներ հագած մարդ մը կանգ կ'առնէր։

Այս մարդը Տէրվիշ մըն էր...։

Հազիւ յիսունի մօտ տարիք մը ունէր. բարձրահասակ ու չափազանց ոսկրոտ կազմուածքով մէկը կ'երեւար։

Խորին ապշութեամբ մը պարիսպին ու դուռին նայեցաւ, յետոյ ձեռքի եպենոսէ հաստ գաւազանը մէկ կողմ դրաւ ու նստեցաւ։

— Երկայն ու ալեխառն ու գրեթէ խըռիւ խռիւ եղած մօրուք մը ունէր, որ թաւ պեխերուն հետ միանալով բերանը ծածկած էր, աչքերը փոսը ինկած էին. իսկ մեռելատիպ կերպարանքը խորհրդաւոր, ցաւատանջ ու մթին արտայայտութեան մը երեւոյթովը կը պատկերանար։

Հագած էր արաբ տէրվիշներու յատուկ տիպլիկ մը, որ մինչեւ ծունկերը կ'իջնար եւ կը ծածկէր իր արեւախաշ ու մազոտ զիստերու ամբողջութիւնը։

Կռնակէ հաստ շալիկ մը, որմէ աղտեղութիւն կը թափէր։ Կաշիէ թելով կապուած նուսխա մը կար վզէն որ կուրծքին վրայ կը կախուէր եռանկիւնաձեւ ծալուածքով մը։ Մէկ ուսէն տոպրակ մը, իսկ միւս ուսէն կօտ մը կախած էր։ Գըլուխը խատուտիկ նաշխերով հիւսուած արախչի մը։

Տէրվիշը ծալապատիկ դիրքով մը դուռնէն քանի մը քայլ հեռու, պարիսպին ամէնէն հովանոտ ու զով տեղը նստած էր ու կը մտածէր։

Թիկունքին վերատեսուչը, որ Լութֆի աղա կը կոչուէր, պարիսպին այդ դունէն տունը կը վերադառնար։ Բայց տեսնելով Տէրվիշի մը գթալի կացութիւնը, մօտեցաւ անոր եւ յարգական ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ կը մտածես Տէրվիշս.

— Ե՞ս բացաղանչեց Տէրվիշը, խոր մտածումէ մը սթափելով։

— Այո, դուն... կրկնեց Լութֆի աղա։

— Հըմ... ժպտեցաւ Տէրվիշը՝ գլուխը երերցնելով։ Ինչո՞ւ կը հարցունես, տէր իմ... ինչո՞ւ կը զարմանաս մտածումներուս վրայ... մարդ ըսածդ առանց մտածելու կրնա՞յ ապրիլ։

— Բայց երբ վիշտ մը չունենայ մարդըս, ինչո՞ւ մտածէ, յարեց Լութֆի աղա հետաքրքրական ձայնով մը։

Տէրվիշը հեգնական շարժուածքով մը գլուխը վեր վերցուց ու Լութֆի աղայի աչքերուն մէջ նայելով՝ ըսաւ։

— Միթէ կայ մարդ մը որ վիշտ չունենայ, պէյ էֆէնտի։ Ըսել կ'ուզեմ թէ աշխարհը տառապանաց հովիտ մըն է... ան՝ որ կը զգայ, ան՝ որ կը թափանցէ խորունկ կերպով, կը պարտաւորուի մըտածել։

Լութֆի աղա չկրցաւ առարկել։ Տէրվիշը ճիշդ անոր սրտին մէջ ուղղած էր հարուածը։ Հետեւաբար կամաց մը ձեռքը դրաւ անոր ուսերուն վրայ եւ համակրական շեշտով մը հարցուց.

— Ո՞ր կողմերէն եկած ես, Տէրվիշս։

(Շար.)

Այրի Տիկին Դերենիկ Ճիզմէճեան եւ զաւակները եւ Պ. Վաղգէն Ճիզմէճեան (Իտալիա), Այրի Տիկին Ծիածան Սրապեան եւ Օր. Հրանոյշ Սրապեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Նաթալիա Գ. Լաղեան եւ զաւակը (Գահիրէ), Այրի Տիկին Անուշ Մալեան, Տիկին Անժէլ Քէհեաեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Նոյիկ Տէր Ստեփանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հրայր Սրապեան եւ զաւակը (Մարոք), եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մօր, քրոջ զաւկին, հօրեղբօր, եղբօր կնոջ եւ ազգականներուն՝

ՎԱԶԳԱՆՈՒՇ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

եւ

ԴԵՐԵՆԻԿ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

(Երզնկացի)

մահերը, որ տեղի ունեցան յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Իտալիոյ մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Օր. Մաննիկ Մեծատուրեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան եւ Ս. Թէհլիրեան սրահներուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Օր. Ժագլին Զօպանեանէ ընդ. Պ. Յակոբ Թէրզեանի նշանախօսութեան առթիւ Պ. Վահէ Քիթապճեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Մկրտիչ Յակոբեանէ իր զաւկին մկրտութեան առթիւ յիսուն, Պ. Աստուր Պասմաճեանէ քսան Ն. Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. Լեւոն Զարարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Մինասօղլու կը նուիրեն 15 Ն. Ֆ. Ալֆորտվիլ Ազգային Կրթարանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 20 – 35 տարեկան, իբրեւ վաճառորդ (վանտէօր) կերպասի վաճառատան համար :

Օգնական տղայ մը 15 – 20 տարեկան նոյն վաճառատան համար :

Դիմել՝

Etbs AGEDER

67, Rue de Cléry, Paris 2°

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովը ստիպողաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ Նորակազմ Կրթ. մարմինը Թաղիս եւ շրջաններուն բոլոր ծնողքներուն կը յայտարարեն թէ մայրենի լեզուի ուսման համար դասաւանդութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանի մէջ, արձանագրութիւնները Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ :

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորերը, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է : Ծանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16 :

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19 :

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ՆԱՂԱՆԴԻ ՏԱՒԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈՂ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5-ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Rue de Convalescents : Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել : Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հազարեան :

ԺԱՆ ՏԷՐ - ՄԵՐԿԵՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին

ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Rue du Théâtre-Français (Քանըպիէրի վրայ)

Մարկրիթ – Լոն – Ժագ Թիպօ 1961 միջազգային մրցումին մէջ վերջերս առաջին մրցանակի արժանացած ջութակի վիրթիւոզ Ժան Տէր – Մերկերեան Մարսէյլի հայ գաղութին կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, այս շաբթու վերջ պիտի տայ ջութակի «ռեսիթալ»մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած է Հայ – Ֆրանսական Յանձնախումբ մը :

Տոմսերը ապահովել Յանձնախումբէն :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

——→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←——

OFFICE INTERNATIONAL

DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ : ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում :

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով :

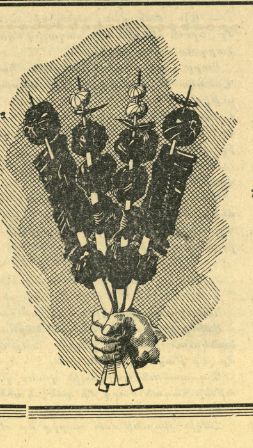

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt